
3 1761 05912207 7

VELUT
ARBOR
ÆVO

HÁRMAS
HISTORIA.

MELYNEK

ELSŐ RÉSZE

VILÁGBIRÓ

NAGY SÁNDOR

NÉHÁNY NEVEZETES DOLGAIT ILLETI.

MÁSODIK RÉSZE

JELES

PÉLDABESZÉDEKBŐL

ÁLL.

HARMADIK RÉSZE

A NAGY TRÓJA VESZEDELMÉNEK

LEGIGAZABB HISTÓRIÁJA.

MELYET

FOGARASVÁRBANI RABSÁGÁBAN

MAGYAR NYELVRE FORDITOTT

HALLER JÁNOS

MDCLXXXII.

DEBRECZEN

TELEGDI K. LAJOS UTÓDA

Eperjesy István kiadása.

1902.

Az 1873-ik évben Telegdi K. Lajos debreczeni könyvkereskedő czégnél megjelent kiadásnak uj lenyomata.

ELÖLJÁRÓ BESZÉD.

Melynek elolvasása okvetlen szükséges, hogy az egész dolgot jobban megérthessük

EGYSZERSMIND

AJÀNLÒ LEVÉL

tekintetes és nagyságos hallerkői Haller Pál urhoz, az erdélyi mélt. fejedelem belső tanácsosához és Küküllő vármegye főispánjához.

Az igaz tudományra, noha sulyos, de igen egyenes ut az, midőn az ember a maga példáján tanul meg valamit, annál is bizonyosabb, ha Istennek oktatásán veti meg tudományának fundamentomát: mindenik uton elég világosan megtanultam, mily veszedelmes és káros legyen a haszontalan heverés. Nem ok nélkül nevezik a henyélést ördögi párnának, melyen sok ember nagy örömest mulatoz, sőt másokkal is tölteti hijába, minden gyümölcs nélkül a napokat, hogy azáltal ellophassa a szép kincset tőlünk; azt a drága időt tudniillik, melyen a keresztyèn lélek az Istennek kedvét kereshetné és találná munkássága által.

Ennek látom igazságát a szentirásban feltalálni, mely ugyan gyalázattal illeti a henyélést: mert azt mondja Jézus, Sirák fia, XXII. rész 1. versében: sároskővel köveztetett meg a rest és mindnyájan az ő gyalázatáról szólnak. A XLIV. részben pedig a jó magaviseletüekról igy kezdi el irását: dicsérjük a dicsőséges férfiakat. Salamon pedig ugy sok szóval dorgálja a hijábavaló tunyaságot. Jobb azért azt, a bölcs mondása szerint, jó idején távoztatni, mint maga példáján akárkinek is keservesen megtanulni. Mert erről, mint a ki maga próbáján tanult, aszerint tudok irni: midőn keserves rabságban négy esztendőnél tovább nyomorogtam egy házban berekesztve a jó Isten itélete és rendelése szerint; valahányszor a henyéléssel töltém időmet, mindenkor éreztem a pokolbeli ellenségnek körültem munkálkodó veszedelmes mesterségét.

Hogy azért kettős veszedelemre ne jutnék, tudniillik mind pokolbeli nyomoruságot ne kellessék szenvednem, melyet hamar

nyakunkba ránt a kisértő, a henyélés, ha éjjel nappal szüntelen nem vigyázunk s gondot nem forditunk magunkra. Igy azért, hogy vesztig heverve ne veszék el nyom nélkül életem, munkát igyekeztem szerezni sovárgó elmémnek. Midőn ezen könyvet olvastam, feltettem magamban, hogy deákból magyarra forditom, azonban nagyon nehéz volt elolvasni a régiség és homályos nyomtatás miatt: mert abban az időben, melyben azt a könyvet öszszeszedték, s rajta munkálódtak, még azok a közönséges nyomtatási betük melyet most szoktunk használni, fel nem találtattak. Midőn tehát ezen könyvet magyar nyelvre kezdtem forditani, itéletem szerint hasznos foglalkozást véltem tenni, mert, az olvasóknak mind gyönyörüségére, mind dicséretes dolgoknak elkövetésére a szép serkentő példák ösztönül szolgálnak, melyet ifjaknak öregeknek egyiránt ajánlok.

Megvallom, fogyatkozások nélkül nem találtatott az irás, kiváltképen e mostani szemfül világra nézve, mert oly eseményeket is állit a könyv, kivált a Nagy Sándor dolgairól, melyeket most lehetetlenségnek tartanak; tudniillik, miképen ment fel az égbe és mint szállt le a tenger fenekére; és több ilyeneket, melyek magokba véve hihetetlennek tetszenek, de mégis a valóságot megközelitik; ha valaki olvas annak a világgal biró dicséretes királynak igyekezetiről, bátorságáról és munkáiról, melyeket elkövetett a föld szinén a tengernek határáig, az ég alatt, el kell hinnünk, hogy a kinek a szerencse is szolgál, mások felett sok rendkivülit véghez vihet. Nagy Sándor históriájában a szerző lehetett volna bővebb, mert igen csonkán kezd ahoz, és sem gyermekségében elkövetett csudálatos magaviseletéről, sem szerencsés életének és munkájának eredményéről emlékezetet nem tesz, majd rend nélkül, csak hirtelen veszi fel hadakozását: hogy mint ment Ciliciába, Tamariába, Persepolis városába, és onnét mint indult Assiriának hódoltatására. De erről én ugy gondolkodom, hogy ezt mind a rövidségnek okáért, mind pedig az unalomnak eltávoztatásáért cselekedte, tudván mennyi tudós ember fáradozott annak megirásában eleitől fogvást; és azért csak a legnevezetesebb dolgokat vette fel, az olvasók gyönyörködtetésére. Továbbá ezt is vétkes dolognak mondhatná valaki: hogy a városoknak tartománynak, sőt országoknak is miért nem ád olyan nevet, a minémüvel nevezik most közönségesen? Én azt kijavitani szánt szándékkal nem akartam, több okoknál fogva, különösen azért, hogy ezen régi népszerü munkának becsét szem előtt tartottam, másrészről azért, hogy érthessük meg, régen minémüne-

vei voltak azoknak a helyeknek, melyeketa mostani időben másképen neveznek. Például Cilicia, most Siciliának, Persidia, Persiának neveztetik.

Erről többet nem irok, hanem az egész könyvnek summáját veszem fel igen röviden: az egész munka három régi nevezetes dolgot ád elönkbe: melyre nézve a könyvet is *hármas históriának* neveztem. Első könyvben a Nagy Sándor jeles dolgait, másodikban igen Istenes és keresztyén példákat hoz elé, melyben idvezitőnk szent és hathatós tanitásának példáját követtem; minthogy idvezitőnk az evangéliumban példabeszédet hoz elő, azután alkalmaztatja azt a dologra. A tudósok is avval tartják, hogy nincsen ennél könnyebb, de egyszersmind hathatósabb formája a tanitásnak. Harmadikban Trója veszedelmét irja le oly hitelesen, melynél igazabb históriát azon dolgokról akárkitől sem várhatni; mert ez sem a görögöknek nem kedvez, mint Homérus, sem a latinusoknak, mint Virgilius; hanem az igaz históriát veszi fel, és azt forditotta szóról szóra deák nyelvre a régi formából, melylyel élt vizözön után való első világ, melyet a mostaniak eszekbe nem vehetnek s nem érthetnek. Ha a régi tudósok, kik szomszédi lévén annak azelsővilágnak, (ahozképest alkalmasint értették is az előttük valóknak szokásokat, nyelveket), ha mondom, azoknak magyarázatjok nem világositana bennünket, nehéz volna a régi bevett nyelveknek szokásit megértenünk, még a betüket is megismernünk. A szerző tehát oly embereknek irásiból szedte össze ezen históriát, kik jelen voltak az egész trójai hadakozásban, egyik görög lévén, másik latánus, melyszerint átláthatni, hogy nemzetségének sem egyik, sem másik nem kedvezett hazugsággal, a nélkül is papi renden lévén mindenik, noha pogányok, de a papi igazságnak tökéletességét ők is igen szemelőtt tartották. Erről mindazonáltal én többet nem irok, mivel bővebben fogok emlékezni a könyvnek kezdetin, hol a trójai históriát kezdtem forditani.

Ezen könyvekben, noha nagy részben világiakat illetnek, a mint elébb is jelentém, mindazáltal lelki épületre valók is bővebben találtatnak; de a mik külső dolgokhoz tartoznak is, azok sem teljességgel hivságosak annál nem kárhozatosak, mert nem fajtalan a szeretetre ingerlők, mely nélkül nem igen szokott lenni a pogányoknak irások, sőt inkább nemes indulatokra, a házához való szeretetre, vitéz s bátor szivvel inditanak mindeneket, és mintegy megelevenedett serénységgel kivántatják másokkal is a becsületnek szeretete mellett való sulyos munkáknak elkövetését

melyekből kilátszik, mily erös szivvel győzték meg a halál félelmét és minden ellenkező nyavalyákat, csak azért, hogy e mulandó világban magoknak jó hirt, nevet szerezzenek, emlékezetök fenmaradhasson a későbbi időkre.

Ezt követvén a mostani keresztyének, kettős nyereséggel járnak, egyik az hogy nemzetükhez, hazájokhoz, urokhoz hüségöket mutatják meg; és noha sulyos, de dicséretes szolgálatjokkal sok kisdedet, szegényt, árvát oltalmaznak; sőt a megháborodott föld szinén magok vérével szerzenek békességet, magoknak jó hireket, neveket hosszas időre terjesztvén ki. Másik az, hogy ha ilyen nehéz próbára vettetett életeknek folyását (melyet a vitézség magán visel) Istennek dicséretire forditják, annál nagyobb jutalmát veszik fáradságoknak, mivel ingyen senki, ha akarna sem szolgál Istennek, mivel a bőven adakozó mennyei király nemcsak világi jutalommal jutalmazza az őt szeretőket, hanem soha megnem hervadó koronát tesz fejökre azoknak, kik az ő nevében kötötték fel az ő kardjokat és ő érette halálra vetették fejöket.

Midőn ezekről elmélkedek, a régi bölcseknek előszámlált dicséretre méltó munkájokat kinek ajánlanám, — nem kivánván ebből magamnak való hasznot és ajándékot halászni — másnak, mint tekintetes és nagyságos Haller Pál urnak, Küküllő vármegye főispánjának, az erdélyi méltóságos fejdelem tanácsosinak, egy testvér atyámfiának, kinek személye előtt akartam kedvet keresni, kivel én gyermekségemtől fogva együtt nevelkedtem; kinek egyéb mulatsági között mindenek felett, gyönyörködését a régi tisztességes példák emlékezetiben ismertem tenni. Mert a mint hogy a disztelen tövises bokrok közt el nem vész ékessége a szép rózsának, hanem annál kedvesebb, mentől sürübb és nehezebb tövisek közzül emelkedik fel: ugy a magasabb állásra született és indult elme, nem hever a porban; az egek magasságára emelkedik fel, egy szóval, nagy dolgokban gyönyörködik; sőt a háládatlan szerencse ha megveti s elnyomja is az érdemeseket, mindenütt megmutatja magát; és mint a nap a setét felhők közzül, messze veti sugárát a nemes indulat.

Ilyet tapasztaltam benned eleitől fogva tekintetes és nagyságos ur, és evvel az erkölcscsel, a többi közt, feleltél meg őseidtől reád maradt régi nemes szabadságodnak; a sok idő miatt megfüstölődött, de be nem mocskoltatott czimereknek, melynek, egyrészében a sasnak csak a szárnya iratott le. Méltán is, mert noha minden madarak felett jár, s ahoz képest madarak királyának is neveztetett, de féretévén egyéb tulajdonságait, a szárnya

legékesebb legdicséretesebb tagja, melytől veszi minden becsülletit, avval tisztelkednek, avval diszitik fejeket is a magyar vitézek. Igy nem szükség a méltóságos, vagy valamely dicséretre méltó embernek is, különkülön minden jó magaviseletét feltenni; mert afélének irigye is hamar találkoznék. Hanem elég, a tudósok mondása szerint, partem pro toto, egy részt illetni, és abban tisztelni a jóságos cselekedetet.

Könnyen megtanulhatnám, ennek előtt 600 évvel, vitéz és nagyerejü elődidnek magaviseletét, melylyel az akkori királyoktól becsületet érdemlettek, és hosszas emlékezetre dicsőségesen ujitották czimeröket, minémü tisztekkel becsülték érdemes személyüket. Mivel abban az időben sok vérrel, hatalmas próbákkal, éltök veszélyeztetésével keresték a nemesi szabadságot; vagy bajvivást, vagy kegyetlen vadakkal való tusalkodást kellett felvállalni a római vitézek példájára; vagy hüséges szolgálatot mutatni, melyben fénylett sokak felett mind a testi erő, bátorsággal együtt, mind a természetnek egyéb ajándéka. Az ilyeneket ajándékozták meg a régi királyok nemesi szabadsággal, illendő ranggal és czimerekkel: szóval, nem kevés fáradsággal jutottak a nemesi tiszteletre; nem uralkodván mindenkor az irigység annyira, mint a mostani világban. Elődink könyvekben foglalták eleinte, hogy ha valami derekas és jeles dolgok történtek, hogy ha valakinek oly jeles magaviseletét látták, mely ritka példáju, és méltó volt a dicséretre, tehetségök szerint égig magasztalták azokat. Könyvekbe azért foglalták, hogy feledékenységben ne maradjon az embereknek jó maga viselete; evvel is jutalmazták a bajnokok érdemes cselekedetét; másokat pedig tanitottak, édesgettek vitézségre.

Könyveket mutathatnék, melyek mai napig is emlékezetet tesznek csudálatos erejéről s vitézi próbáiról elődidnek, tekintetes ur: azokból kitetszenék, ha lágy párnán való heverés által jutottak volna nemesi állapotjokra. De azt elhallgatom, azért, hogy ne mondhassák azt, hogy midőn idegent nem találtam, magam fogtam nemzetségünk dicséretihez. Elég az, a mit a régiek mondtak: ha meghalnak is az emberek, de jó hirnevük fennmarad, és él a jóságos cselekedet. Neked is azt kivánja vérszerint való atyádfia, hogy élj szerencsésen a nagy Isten kegyelmébe, és maradjon meg s éljen halálod után is a jó emlékezeted a magyar nemzet közt.

E hármas história előre bocsátott beltartalma, versekben.

Első könyv.

Négy elementomnak meggyőző királyát
Nagy Sándort jelenti, s forgatja nagy harczát;
Oktat mindeneket, mutatván munkáját
Emberi erőnek, elmének nagyságát

Némelyeknek ugyan ostorral adatott,
De vitéz tettekre Istentől hivatott,
Mind a két név után, ki volt, mutattatott,
Porrá s hamuvá lőn, de hire megmaradott.

Második könyv.

Példabeszédekből ékes beszédeket,
Homályos dolgokból világos igéket,
Szólani, s tanulni oktat mindeneket,
Hasonló beszédre inti az elméket.

Homályos tartomány nem árt fényes napnak,
Sem az igaz gyöngynek, rutsága házának;
Sőt mind a kettőnek, homályos voltának
Világositója, a homály, igaz jóságának.

Harmadik könyv.

Trója városának veszedelmét látván,
Fegyver s erő között diadalmát hallván,
Ne csudáld: mert erő ellen erő állván,
Nehezen örülünk kettőnek hatalmán.

Hadi mesterséggel több szerencsét látunk,
Több diadalmakat végbe menni hallunk.
E két dolog között forogván, bizhatunk,
Erős s eszes hadban diadalmat várunk

Ugyanezen hármas könyvnek kibocsátásáról

melyet forditott

tekintetes és nagyságos hallerkői Haller János, kegyelmes császár éskoronás király urunk ő felsége, erdélyi gubernium tanácsosa, thesaurariuma és nemes Torda vármegyének főispánja, igaz fia házájának.

Két dolga embernek életében lévén,
Munkával szenvedés, s jót gonoszt szenvedvén,
Eloszolhatatlan szövetségben élvén,
Két munkát választál magad könnyebbitvén.

Szenvedések ellen kész paizst forditál,
Fáradságok ellen jó módot mutattál,
Orvosságok felett mindeneknek adtál,
Hátra volt a munka, melyre indittatál.

Nagy Sándor életét, sok példabeszéddel,
Trója veszedelmét (bár szenvedéseddel)
Pennáddal mutatád, ki valál, elméddel,
Magyar tulliusnak jelentéd nyelveddel.

Ötszáz esztendőtől fogva nemzetséged
Hadi dolgok között forogván, te néped
Mire mutathatott? hanem hogy e könyved
Ezeket jelentse ékes magyar nyelved.

Ezen forditással az elmult dolgokat
Világ eleibe adván a meghaltakat,
Hiredet terjeszted: neved e munkát
Becsületbe teszi, ajánlja is magát.

A méltóságos hallerkői Haller urak őseiktől maradt czimerek ő nagyságához való alkalmaztatása.

Éggel hadakozó saskeselyü szárnya
Földön uralkodók társa s oroszlánya,
Czimered Szarvas is futását ajánlja,
Eszes szerecsennek feje a kormánya

Keresztyén hitedért, mert oroszlán valál,
A sasok szárnyával császár mellett állál
Elméd szerénysége itt mást nem is talál,
Szemed bekötve is mely dolgokat szóllál.

Bekötött fej, tanács: oroszlán ispánság,
Római császárhoz nagy álhatatosság:
Szárnyak alatt nyugszik szarvakkal gyorsaság;
Ily virtúsokat tart Hallerkői nagyság.

Valaki olvassa itt feltett verseket,
Senki ne keresse nevét; mert ezeket
Kiki magáénak mondhatja, a kiket
Pártos Absolontól int, s szól ily igéket:

Királyok 1. könyvének XIV. része.

Mindnyájan meghalunk, és elfolyunk mint a vizek, melyek az ő helyökre soha vissza nem térnek.

ELSŐ KÖNYV.

NAGY SÁNDOR

DOLGAIRÓL.

I.

Világbiró Nagy Sándor mint ment Ciliciába, Saviniába onnét Persepolis városába; és onnét mint indult Ázsiának meghóditására.

Minekelőtte Nagy Sándor világi dicsőséges dolgaihoz kezdett volna, elsőben is Cilicia és Savonia tartományába ment, és azoknak erős várait magához hódoltatta, és azon helyekből 12 000 fegyveres vitézzel nevelte táborát. Onnét ment a nagy Taurus hegyére, melyen találta az igen erős Persepolis nevü várost, honnét is 9,000 vitéz férfit vett maga mellé. Továbbá azokból a helyekből indult el széles Ázsiának meghóditására. Elsőben is Frigiában a napnak templomában ment be, és ott szokása szerint áldozatokat tett. Onnét elindulván, ment a Stamardó folyó viz mellé, melynek szélessége 15 ölnyire terjedt, és ott találván oly népeket, kikről Homérus poeta dicséretesen emlékezett, igen tisztelte őket és boldogoknak mondta azért, hogy Homérustól érdemlettek dicséretet. Azonban a körülállók közzül felkiált Docamctus nevü ember, mondván Sándornak: hatalmas király! én nagyobb dicsérettel fogok irni a te dicsőséges dolgaidról mint Homérus irt Trója városának elpusztitói felől. Melyre röviden csak azt felelte Nagy Sándor; inkább akartam magammal hordozni a szép becsületet, mint csak pennára bizni. Ezek után megindítván táborát, ment Macedoniába, hol meglátogatta édes anyját Olympia asszonyt, ki betegségéből akkor épült volt fel, és kevés idő alatt a mint lehetett megvigasztalta.

II.

Mint ment ki Nagy Sándor Macedóniából Persidia felé.

Megindítván táborát Macedóniából, ment egyenesen Persidia vagy Persia ellen, és ott egy Akdiron nevü város mellett telepi-

tette meg táborát, de a városbeliek erőssen eltorlaszolták a kapukat és ellene álltak a királynak; melyet látván Nagy Sándor igen megharagudott, és parancsolatot adott vitézeinek a város felégetésére, melyre nézve mindenfelől ostromolni kezdték a várost. Látván pedig a pogányok, hogy nem elégségesek város óltalmára, minthogy annak nem is volt derekas erőssége, nagy kiáltással hirt adtak, mondván: nagy király, Sándor! nem azért zártuk bé kapuinkat, hogy hatalmasságodnak ellent álljunk, hanem Dáriustól való félelmünkben cselekedtük, hogy haragjában fegyver élire ne hányjon bennünket. Ezeknek Sándor röviden csak azt felelé: ti most a kapukat csak nyissátok fel, ha a veszedelmet el akarjátok kerülni. És mikor Dáriussal véget vetek, veletek is akkor többet beszélek. Ezt hallván késedelem nélkül megnyitották néki a kapukat. Onnét eltávozván, a szomszéd városba Brochiába ment. És onnét Cáldeopolisra át. Onnét viszont Senis folyó vize mellé, a hol felette nagy éhségre jutott egész tábora, zugolódván az egész nép, hogy tovább nem szenvedhetik fogyatkozásukat. Kiket ily szókkal lelkesit Sándor: én atyámfia, vitéz barátaim! ha már eddig eljöttünk, jó reménységgel legyünk, lovaink még vannak, s azok húsával táplálhatjuk magunkat: mert ha az életben megmaradunk, oly helyekre megyünk hol elég lovakat találunk. A kik pedig a világból kimulnak, azoknak nem lesz szükségök a lovakra. Induljunk megazért és siessünk oda, hol mind a sok ló, mind a jó lakás vár bennünket.

III.

Mint ment Nagy Sándor az Apolló teplomába, hol őt Herkulesnek nevezték.

Ezek után oly helyre ment, mely neveztetett Intrusnak, hol bővséges eledele volt mind a vitézeknek, mind lovaknak. Onnét megindítván táborát Trágácintes tartományba, megszállott táborával és az Apolló templomába ment be, hol nagy áldozatokat tévén, jövendő dolgairól kivánt értesülni. E templomban egy szüz leányzó Zochora nevü paposkodott, ki azt mondta neki, hogy abban az órában nem vehet feleletet. Másnap ment azért Sándor a templomba, és akkor is áldozatokat tévén, igy szólal meg Apolló neki: Herkules, Herkules. Erre azt felelé Nagy Sándor: minthogy engem nevemen nem tudtál szólitani, jövendőlésednek ezután semmit nem hiszek.

IV.

Mint ment Nagy Sándor Thébás városa alá, melyet mindenestől földig lerontott.

Az Apolló templomából megindulván Nagy Sándor, ment Thébás városához, az előljáróktól 500 vitéz embert kivánt, melyet nemhogy cselekedtek volna, de méginkább bézárták előttök a kapukat, és a város bástyáira fegyveres kézzel tizezeren kiállottak, teli torokkal kiáltván: Nagy Sándor távozz el a város mellől, ha gyalázatot nem akarsz vallani! Melyre nevetve mond Nagy Sándor Thébás városbeliek, im látom, mily sokat tartatok magatok felől, velem akarván harczolni, bezártátok kaputokat; ha igaz vitézek volnátok, nem bujnátok el a kőfalak közzé, hanem a szabad mezőre jönnétek ki harczra ellenségetek ellen. Azonnal parancsot adott 4000 nyilazónak, hogy a bástyákra vigyázzanak, és valaki megmutatja magát, azt mindjárt lőjék, A város nagyobbik kapujához, mely erős fundamentumra épittetett, Abslon és Zocbus 2000 erős vitézt rendelt, kik annak fundamentumát elhányják. Ezer lovasnak azt parancsolta, hogy tüzes szerszámokkal gyujtogatnának minden kaput; más 3000 embernek azt parancsolta, hogy vasas kosokkal döngetnék és rontanák a város falait: maga pedig Nagy Sándor a parittyásokkal és a hadsereg többi részeivel rendes sorokba állott. Ilyenformán aztán hozzáfogván a város ostromlásához, egyfelől a tüz által pusztitották, másfelől fegyveresek hullottak le a kőfalakról, kezek, lábak összeromolván. Látván a város ily nagy veszedelmét Sistórus, nagy öröme volt rajta, régi ellensége lévén a városnak. De Isvimea a város küldöttje, keservesen sirt a szép város pusztulásán, ki Nagy Sándor eleibe menvén, lábaihoz borulva kért kegyelmet a városnak, de semmiképpen nem engesztelhette meg a királyt; és igy érte utolsó veszedelem a gazdag várost. Innét megindulván Nagy Sándor, Dithomátus is vele ment, ki fejedelme volt a megromlott városnak. A kik pedig megmaradtak a Thébás városbeliek közzül elmentek az Apolló templomába áldozni, és a jövendőlést hallani, hogy valaha felépül-e elpusztult városuk. Azoknak azt felelte Apolló: megépül a város, de három kiváltképen való győzedelme lesz ezen a világon annak elsőben, ki Thébás városát felépiti ujolag.

V.

Mint ment Nagy Sándor Korinthusba, és egy Thebás városi polgár mint nyerte meg a királytól a város ujolagi felépitését.

Eltávozván Sándor Thebás városából, jutott Korinthusba, melynek lakosai arra kérték a királyt, hogy inditana vitéz játékot közöttük, kiket meghallgatván Sándor, parancsolatot adott ki egy játékos hely készitése iránt, hova nagy sokaság gyülvén, mondja Nagy Sándor: im elkészüle e hely azért ki vállalkozik emberei tek közzül, ki felálljon a játékra? Erre felel a Thebás Dithomátus, kiről már feljebb is emlékezet van: én, hatalmas király első leszek, ki elől megyek és szerencsét próbálok győzedelmet nyerni. Nagy Sándor szóla hozzá: háromszor ha győzedelmes leszesz egymásután, korona tétetik fejedre. Ő mindaddig munkálkodott, minden erejét összeszedve, hogy háromszor győzedelmet vett a kelevéz törésben, ekkor, midőn nevét tudakoznák a Sándor szolgái, azt felelte: engem házája vesztettnek hivnak. Melyet hallván Nagy Sándor, mondá néki: óh boldog bajnok, méltó vagy a szánakodásra, ilyen jeles vitéz lévén, és mégis hazád nélkül maradtál. Erre igy felelt Dithomátus: győzhetetlen király, én is valaha boldogul virágzottam az én nevezetes városomban: de midőn a szerencse téged annyira felemelt, engem akkor teljességgel a sárba tapodott, ugy hogy hazám nélkül maradtam. Akkor esett tudtára Nagy Sándornak, hogy az volt Thébásnak fejedelme: és mindjárt parancsolatot adott a város felépitése iránt, és hogy a megépült várost kezébe hagyják Dithomátusnak.

VI.

Mint ment Nagy Sándor az Apolló templomába, feleletet vévén arról, hogy az egész világ birodalma alá jutna.

Korinthust elhagyván, ment Palthea nevü városba, melynek Straxagonás volt a fejedelme. És bemenvén a Diána templomába látott ott egy szüz leányt papi köntösben, ki, mihelyt meglátta, felkiáltván, mindjárt mondta: szerencsés órában jöttél Nagy Sándor, mert neked meghódol az egész világ. Másnap azon templomba bement a város fejedelme is, kit is megszólitván azon leány papi köntösben monda neki: mit akarsz Straxagonás, nem tu-

dod-e, hogy kevés napok után megfosztatol fejedelemségedtől. Melyet midőn hallott Straxagonás, igen megharagudván, mondá a leánynak: nem vagy méltó a papságra; mivel Sándor bejövén hozzád, annak minden jót jövendőlléł, nekem pedig veszedelemnél egyebet nem jelentettél. A jövendő mondó erre azt felelé: neharagudjál hiában, mert az ilyen végzésnek senki ellene nem állhat. Ugy is történt, mert kevés idő mulva megharagudván Nagy Sándor Straxagonásra, kivetette őt fejedelmeségéből. Straxagonás pedig ment onnét Athenásba, és ott keserves sirással panaszolkodott Nagy Sándorra. Melyen megindulván az Athenásbeliek, azon igéretet tették, hogy feltámadnak Nagy Sándor ellen, ha fejedelemségét vissza nem adja neki.

VII.

Athenásba menvén Nagy Sándor, mit irt nékik.

Megindulván Nagy Sándor hadaivalegyütt, Athenásba ment, ahol is megértvén, mit forralnak ellene, ilyen levelet irt nekik: Alexánder, Filepnek Olympia királyné asszonynak fia, az Athenásbelieknek ezt jelentjük: minekutánna az atyánk meghalt, királyi székeibe mi ültünk. Elsőben e világnak napnyugoti részére menvén, ott mindeneket birodalmunk alá hajtottunk, Róma városától fogva a napnyugoti tengerig, kik szabad akaratjok szerint, kik fegyverrel hajlottak meg előttünk. A kik nem kedvelték kegyelmességünket, azokat gyökerestől felforgattuk s pusztitottuk. Most pedig Macedóniából megindulván, midőn a Thébás városbeliek ellenünk merészeltek állani Afrikába való utunkba, azoknak kevélységeket megrontottuk és a földig megaláztuk. Tinéktek pedig Athenásbeliek, azt parancsoljuk, hogy tiz bölcs férfit küldjetek személyünk eleibe, kik előttünk hódolattal megjelenjenek. Semmit egyebet tőletek nem kivánunk, hanem hogy minket, mint uratokat és királyatokat tisztelettel féljetek. Ha pedig nekünk nem akartok engedni, akkor azt kell hinnünk, hogy nálunk erősebbek akartok lenni.

Mely levelet olvasván az Athénásbeliek, felzendültek. Bölcs Euskulus pedig a sokaság közt felállván, igen biztatta őket, hogy semmiképen meg ne nyugodjanak Nagy Sándor kivánságán. A nép egybegyülvén, egyenlő akarattal Demostheneshez mentek, az ő tanácsát kivánva meghallgatni. Az a bölcs pedig hallgatásra intvén az egész községet, ilyen tanácsot adott a városbelieknek:

Atyámfiai s polgártársaim, kérlek, csendes szivvel hallgassátok meg tanácsomat: ha annyira biztok magatok erejéhez, hogy a Nagy Sándor hatalmasságát elnyomjátok, fogjatok fegyvert ellene és parancsolatját tekintetbe ne vegyétek, ha pedig kételkedtek abban, hogy nagy szerencséjét nem dönthetitek meg, szükség engednetek a hatalmas felségnek. Mert tudjátok, és nagy emberektől hallottátok, mily erős és hatalmas volt Sennes király, mégis utójára mily nagy nyomoruságba és kárba esett. Nagy Sándor pedig, kiről beszédünk van, semmit egyebet a nagy győzedelemnél nem próbált még. Vajjon a Tyrus lakosai nem hatalmasak és erősek voltak-e, azonkivül tudósok mindenféle hadakozásokban? De mit használt sok fegyverök, mit használt nagy erejök? A Thébás városbeliek, lám, eléggé tanácsosak, bölcsek, és a hadi munkákban próbált emberek voltak, de mit használt azoknak is a szép tudomány, és egyéb készület? Peloponesusban valakik felmertek támadni Nagy Sándor ellen, azok mind rettenetes veszedelmekben és károkon tanultuk. Nem tudjátok-e, hogy mennyi tartományok s városok adták meg magokat csak hirére nézve is? Hogy Straxagonást fejedelmességéből kivetette, azt jól cselekedte, Straxagonás adhatott arra okot; mert Sándort oly igazságszerető embernek hallottuk lenni, hogy ok nélkül semmiképen meg nem háboritotta volna Straxagonást.

VIII.

Az Athenásbeliek adót küldenek Nagy Sándornak ès drágakövekkel ékitett koronát.

Értvén azért athenásiak a Demosthenes tanácsát, azon egy szivvel mindnyájan megnyugodtak és egy arany koronát készitettek Sándornak, mely 150 fontot nyomott, és követjök által adót igértek, de bölcseket nem küldtek. Azonban értésére esvén Nagy Sándornak mind az Euskulus tanácsa, mind Demosthenes intése, melylyel rávette őket az engedelmességre, egy levelet irt a városbelieknek.

IX.

A levélnek mássa, melyet Nagy Sándor küldött Athénásba.

Alexander, Filepnek és Olympia asszonynak fia. Valamig az egész világon levő vad pogányokat a görögök birodalma alá

nem hajtjuk, mindaddig királyi nevezettel élni nem akarunk. A polgároknak azt tudtokra akartuk adni, mivel egész táborunkkal a várost terhelni nem akartuk, hanem csak fejedelmi emberünkkel rendeltem bemenetelemet, semmi gyanunk nem lévén hozzátok. Ti pedig balitélettel voltatok felőlem, mely kilátszik magatok viseletéből. Az istenek legyenek bizonyságim, hogy ha valaki vétett volna is ellenem, a bocsánat kész volna nálam. Tudhatjátok azt, hogy mindenütt elegyesleg vannak a gonoszok, kik hamis gondolatokat forralnak. Nem tudjátok-e, hogy a korinthusiak, ellenünk való támadásoknak minémü jutalmát vették? Ti pedig gonosz lelkiisméretlel itéletet tettetek felettünk, azért, hogy Stra, xagonást kivetettük székeiből. A ki méltóságunk ellen felette sokat vétett. Tiz bölcs felől irtunk hozzátok, de parancsolatunkat félrevteettétek, nem akarván elismerni Sándor hatalmasságát. Ezért nem kis büntetést érdemlenétek, de minden vétketeket feledékenységgel temetem el. Legyetek jó reménységgel, és erősödjetek meg, mert miattam semmi háboruságot nem szenvedtek, mivel a Demosthenes tanácsának engedtetek.

Ez a levél az athénásbelieknek igen nagy örömükre szolgált.

X.

A lacedemonbeliek nem akarván Nagy Sándornak engedni, mint készültek ellene.

Onnan tovább inditván táborát Nagy Sándor, ment Lacedemon mellé; azok pedig semmiképen nem akarván befogadni, egy szivvel és akarattal fegyverhez nyultak, dicsekedvén azzal, hogy nem volnának ők olyan erőtlenek, mint az athénásbeliek, kik az árnyéktól is megijedtek; de ők készek megmutatni emberségeket. Ezeket mondván a város kapuit bezárták, és a kőfalakra nagy készülettel felmentek mindnyájan. A tengerre is sokan hajókra száltak, és ugy mentek ellene. Nagy Sándor, ilyen levelet irt nekik:

Alexander, Filepnek és Olympia királyné asszonynak fia. A Lacedémonbelieknek azt irjuk és tanácsul adjuk, hogy a régi elődeiteknek példájokat követvén, hüségteket hozzánk tartsátok meg, és ne nyujtózzatok olyan magasságra, melyet el nem érhettek. Ha vitézi erőtökkel akartok dicsekedni, a mi személyünk mellett is megmutathatjátok azt, melynek méltó jutalmát el nem vesztitek. Intlek azért benneteket, szálljatok ki hajótokból minekelőtte a tüz és az én haragomnak lángja gyalázatosan kikergetne benneteket. Melyet ha elmulasztatok, eszetekbe jusson, mennyit árt a Sándor iránti engedetlenség.

XI.

Nagy Sándor mint vivott és győzte meg Lacedémont.

Elolvasván a levelet a Lacedémonbeliek, igen megharagudtak, és mindnyájan harczra készültek. Sándor azért körülvévén az egész várost, mindjárt ostromolni kezdte, annyira, hogy a Lacedémonbeliek a sebesülteket félhaltan kezdték lehányni a kőfalakról; a hajókat is mind elégettette. A kik megmaradtak, Sándor eleibe mentek és lábaihoz borulván, fejükért és városukért sirva kértek kegyelmet. Kiknek Sándor azt felelte: én szeliden jöttem hozzátok és engem be nem fogadtatok, már a hajóitok tüzzel megemésztettek, szép varostok elpusztult és megfogyatkozott. Nem megmondtam-e tinéktek? hogy az égig ne ágaskodnátok, mert azt kezével senki fel nem éri. Mert a ki magasra hág, elégséges körme nem lévén, felette nagyot esik. Mindazáltal, mindenestől fogva vétkeseknek sem tartunk benneteket: mert azt gondoltátok, hogy ugy bánhattok velünk, mint bántak a ti elődeitek Xerxes királylyal. Most mindazonáltal megcsalt a reménység beneteket, mert fegyverünk ellen nem voltatok elégségesek. Ezeket mondván, a lacedémonbelieket ujolag szép szabadsággal ajándékozta meg.

XII.

Mint ment ujolag Nagy Sándor a pogányok birodalmára, kitől igen megijedt Dárius.

Ezek után onnét távozván, ment Ciliciába, az igen vadnemzetek birodalmába. Hallván azért Dárius király a Nagy Sándor menetelét, igen megijedt rajta és birodalma fejedelmeit s főrendeit összegyüjtvén, tanácsot tartván velök, igy szól Nagy Sándor felől: a mint látom, valahová indul az a fejedelem, a szerencse mindenütt együtt jár vele. Én pedig eleinte ugy gondolkodtam felőle, mint egy hitvány lator felől, ki csak tolvajságával élne; de a mint látom, férfi módon tud hadakozni s királyi módon uralkodni és szemlátomást nevekedik, hire neve az egész világon. És a kit annakelőtte gyermeki játékkal csufoltam, most, mint hatalmastól, ugy félek; azelőtt tanitványomnak sem vettem volna be, most látom, mesterem lehetne, mert a szerencse elvál-

hatatlan társa. Szükség azért nekünk megmaradásunkról gondolkodnunk, hogy a haszontalan és bolond felfuvalkodás miatt veszedelembe ne essünk; megutálván a Nagy Sándor erejét: mert látnivaló dolog, hogy ő feljebb-feljebb nevekedik, mi pedig alább-alább szállunk. Ugy látom, hogy mennyei erő segiti őtet és az ő fejébe akarja tenni minden országnak koronáját, mert az idő is mindenben szolgál neki. Azt gondoltam eleinte, hogy Eleolából kiverem őt, de félek, hogy P.rsiából ő ne kergessen engem.

XIII.

Mi módon tanácskozott Dárius, hogy ellene állhasson Nagy Sándornak.

Ezeket szólván Dárius, elsőben is az ő atyafia Makber szólalt meg, mondván: igen felmagasztaltad Nagy Sándort, elhitetvén velünk, hogy mind Persiát, mind Elledát ő fogná birni. Ehez képest az én tanácsomból a Sándor erkölcsét követed, és igy nemcsak országod marad meg, hanem több tartományokatis foglalsz ahoz, mert Sándor midőn próbálni akar, nemcsak a szolgáit küldi ki a harczra, hanem személyesen jelen lévén, neveli dicsőségét. Erre Dárius igy felelt: nem tudom, ha neki illik-e, vagy nekem ő tőle példát venni. Mire egy a fejedelmek közzül igy felel: Sándor mindenben igen tudós, és férfi módon igazgatja minden dolgait, mert még születésekor az erős oroszlánra ütött. Kinek Dárius mondá: honnét tudod ezeket? Mire ama felelé: A te parancsolatodból, király, midőn Filep királynak ajándékokat vittem volna Macedóniába, akkor mind tudomományát, mind ábrázatját eszembe vettem Sándornak; ehezképest tessék neked, hogy az egész birodalomban levő fejedelmeket és vitézeket együvé hivasd, kik felette sokan vannak a persiai széles birodalomba: parthusok, medusok, apollimiták, barthusok, dirumanusok, és egyebek másfélszáz tartományidban levő főemberek gyüljenek mind össze, az Istentől kérvén segitséget, kiknek számláihatatlan sokaságát meglátván Sándor, megfogyatkozik bátorsága és ellankad félelmében. Kinek szavaira egy más tanácsos fejedelem ezt mondta: jó tanácsot adtál, de nem hasznost, nem tudod-e, hogy egy erős farkas mily nagy sereg juhot megbont, szakgat és elkerget? igy győzi meg a görögök bölcsessége a tudatlan vad nemzetségek sokaságát.

XIV.

Mint fürdött meg a folyóvizben Nagy Sándor, mely miatt betegségbe esett.

Az idő alatt Nagy Sándornak annyira nevekedett tábora, hogy 200,000 ember kiállhata a harczra, megindulván azért táborával, ment egy igen nagy viz mellé, melynek Oceán volt a neve, a mely igen hideg volt, de megkivánván Sándor a fördést, bele ment és megmosódott, mely után fejfájàs és igen nehéz hideglelés esett reá. Melyet eszekbe vevén a macedoniták, igen megháborodtak és megfélemlettek, mondván: ha Dáriusnak értésére lesz a Nagy Sándor betegsége, ránk jön és elnyom ittbennünket; mert a Sándor egészsége az egész tábort megviditaná.

XV.

Nagy Sándornak italt adván az orvos, attól mindjárt meggyógyul.

Anakokáért Nagy Sándor a maga orvosát Filepet hivatja segitésre és betegségét voltakép előadja. Az orvos, igaz, ifju volt, de nagy tudományu és megigérte Nagy Sándornak, hogy egy ital által épen előbbi egészségére hozza. Azonban a fejedelmekközzül, ki Armeniának vezére volt, irigykedett az orvosra, azért, hogy a király valamivel inkább szerette volna Filep orvost ő nálánál, ezt irta Nagy Sándornak: *magadra vigyázz és az italt be ne vedd, mert Filep orvos nagy ajándékot vett Dárius királytól ha téged megölend leányát is neki igérte, holta után országát is.* E levelet megolvasta Nagy Sándor, de miatta semmiben meg nem háboríttatott, bizván orvosának jó lelkiismeretében. Azonban bémenvén Filep orvos Nagy Sándorhoz, az elkészitett italt kezébe adta. Vévén azért Nagy Sándor az orvosságot, egyik kezébe azt tartja, a másikban a fejedelem levelét és ábrázatjában változott. Melyet észrevévén Filep orvos, mondá: semmit ne félj hatalmas király, vedd be az italt. Mely szóra mindjárt bevette az orvosságot Sándor és azután mutatta meg a levelet orvosának. Melyet elolvasván Filep, annyit mondott: eszedbe veszed nem sokára hatalmas király, hogy ezekben semmi vétkem nincs. Azonban egészségére térvén Nagy Sándor, hivatja Filep orvost és megölelvén mondja néki: tudod Filep, minémü szeretettel és

bizalommal voltam hozzád, midőn megittam elsőben az orvosságot s azután mutattam meg neked a levelet. Erre Filep mondá: hatalmas király, micsoda orczával mér elődbe állni a ki téged hamis levéllel elakart állitani? Azután Piraméust elébe hivatja Sándor és az álnok levél irásért, melylyel az ártatlant vádolta, fejét vétette.

XVI.

Mint hódoltatta meg Nagy Sándor Armeniát és Mediát és a nagy Eufrátes vizét mint kötötte át hiddal.

Onnét megindulván, Mediába és nagy Arméniába ment, maga birodalma alá hajtván az országokat. Menvén azért messze földre, fölötte fövényes és száraz földre talált. Nagy szomorusággal azokon is átmenvén, jutott Adriakumba az Eufrates folyóvize mellé, hol sátorait felvonatván, mindjárt gerendafák után küldött, hajókat s lánczokat gyüjtött és a hid csinálásához kezdett, melyen átkelhetnének a nagy Eufrates vizén. Látván pedig a vitézek a folyóviznek nagy voltát és rettenetes sebességét, nem mertek a hidra rámenni, félvén attól, hogy még a lánczok is szétszakadoznak a viz ereje miatt. Melyet észrevevén Sándor, elsőben is a maga udvara népét költöztette át és minden kincscsel rakott szekereit. De mégis féltek a vitézek a viznek sebességétől; akkor megharagudván a hadnagyokra, maga indult meg elsőben is, és az ő példája után mertek átmenni a fejedelmek az egész táborral. E nagy két folyóviz megyen át Medián, Mesopotámián és Babylonon.

XVII.

Mint rontotta el a hidat Sándor, miután átköltözött rajta.

Midőn azért minden hadaival átköltözött, a vizen tul megtelepitette táborát és parancsolta mindjárt a hidat elbontani, melyet látván a vitézek, bánkódni és zugolódni kezdtek, mondván: ha valamikép megszoritnak bennünket mindnyájunknak el kell vesznünk, mert nem lesz hol átszaladnunk. Megértvén pedig panaszokat Nagy Sándor monda nekik: mit beszéltek magatok közt a visszaszaladásról? bizonynyal tudjátok, nem egyébért hányat-

tam el a hidat, hanem azért, hogy férfi módon harczoljunk, vagy ha harczolni nem akarunk, mindnyájan itt veszszünk, mert a győzedelem nem azoké szokott lenni, a kik a szaladásról gondolkodnak, hanem az állhatatos vitézeké; erősbödjetek meg azért szivetekben és a hadakozást csak olyanná tartsátok, mint a szerencsének szépjátékát. Azt pedig bizonynyal hidjétek, hogy addig nem fogjátok látni Macedóniát, mig ezeken a vad nemzetségeken győzedelmet nem veszünk, azután szép győzedelemmel térünk hazánkba.

XVIII.

Mint harczolt Dárius macedóniai Sándorral és szaladt el előtte.

Dárius rettenetes sokaságot gyüjtött össze és azok eleibe 500 kapitányt rendelvén, a Tigris folyóviz mellett ütött tábort. Másod nap azért szembe szállván Nagy Sándorral, igen erős harczot kezdtek. Végtére a persák közzül sokan elhultak. Látván a vad emberek nagy veszedelmöket, szaladásnak vették utjokat. Azon táborban volt egy igen nagy és deli termetü vitéz ember, kinek leányát igérte Dárius, ha Nagy Sándort elejthetné. A pedig macedóniai ruhába öltözött és a Sándor vitézei közzé elegyedvén, közelibe jutott Sándornak, s ugy fejbe vágta, hogy a sisakja ketté hasadt és fejét is megsebesitette, melyet látván a vitézek, megfogták és Sándor eleibe álliták. Kinek mond Sándor: szólj vitéz, miért kellett az én fejemet megsebesitened; mert őt macedóniai embernek vélte lenni. Nem ismertél-e meg engem, ugy mond, hogy én volnék Alexánder, a ti képviselőtök és atyátokfia? Erre igy felel a kegyetlen vad persa: hatalmas fejedelem, ne ugy gondolkodjál én rólam, mint egy macedóniai ember felől, hanem mint Dárius egyik szolgájáról, ezt pedig azért cselekedtem, mert leányát nekem igérte feleségül, ha a te fejedet neki eleibe vihetem. Nagy Sándor azért vitézei eleibe állitja a persát, megakarván tudni tőlük, mit kellessék vele cselekedni. Azok pedig mindnyájan keresztre kárhoztatták, noha némelyek fejvételre, némelyek pedig tüzre is méltónak itélték. Melyet hallván Nagy Sándor, mondá: de mi gonoszt cselekedett e vitéz ember, ha ő urának parancsolatját akarta betölteni? Valaki őt méltónak mondja a halálra, önnön magát is elitéli azon ember jövendőre. Mivel ha én hasonlót parancsolnék bármelyiteknek Dárius ellen,

azon büntetésbe eshetnék az Dárius előtt; nem kellett volna azért ezen vad embert elitélnetek. Ezeket szólván, megdicsérte erejéért s vitézségéért a persát és elbocsátotta. Látván Dárius, hogy a sikon meggyőzettetett, nagy sokasággal felment Ciliciának igen magas hegyére, reménylvén, hogy ott ellene állhat Nagy Sándornak. Ott azért ujjolag megütköztek, de meggyőzetvén Dárius, onnét is szaladással keresett oltalmat magának. Kinek utánna sietett Sándor, Batceres városáig kergette, és a város mellett táborát megszállitván, az ő Isteneinek áldozatokat tett. Másnap a város ostromlásához kezdett, melyben királyi székit helyeztette, és a körül levő városokat is meghódoltatta mind. Abban a városban talált számtalan sok mindenféle zsákmányt, a Dárius anynyát, feleségét és gyermekeit.

XIX.

Mint ment a fejedelmek közzül egyik Sándorhoz, Dáriust igérvén kezébe adni.

A közben egy a Dárius fejedelmei közzül megy Sándorhoz, mondván: hatalmas fejedelem, én vagyok a Dárius minden hadának vezére, a ki noha sokkal szolgáltam neki, de semmi jutalmát nem vettem hüségemnek. Annakokáért, ha tetszik felségednek, adjon vezérletem alá 10,000 embert és felfogadom, hogy egész táborával együtt kézhez szolgáltatom őt. Kinek mondta Nagy Sándor: barátom, nem bizok ismeretlen hadat rád, hogy azzal a magad nemzetsége ellen támadj. Azonban Dárius több fejedelmei ilyen levelet küldenek Dáriushoz:

A királyok királyának, a nagy Istennek Dáriusnak a staxi és spiothir lakosainak fejedelmei köszönetüket irják. Annakelőtte is irtunk felségednek a macedóniai Sándor zsarnoksága felől, ki mint erős oroszlán, földünket dulja és minden javainkból kiforgat bennünket, vitézlő rendeinket is szintén elfogyasztja. Már oly nagy inségre jutottunk, hogy tovább erejét semmikép nem szenvedhetjük. Könyörgünk azért Istenségednek, tekintse meg nyomorultságunkat és oltalmazzon bennünket, hogy ilyen erős ellenségünk ellen állhassunk. Melyet elolvasván, igy ir Nagy Sándornak.

Dárius levele, melyet Sándorhoz küldött.

Dárius a persák és királyok királya, az ő szolgájának Sándornak parancsol. Megértettük, hogy alacsony állapotodat a mi

dicsőségünk nagy voltához akarod hasonlitani. De lehetetlen a rest szamárnak a magas egeket tapodni, nem lévén neki szárnya meszszerepülésre. Ne hidd el magad a győzedelmek által, melyeket eddig kivivtál. Értettük azt is, hogy anyánkhoz és gyermekünkhöz minden jó akaratodat kimutattad; de bizonynyal ne higyjed, hogy ha velök jót teszel barátságomra számolhatsz, mert ha kedvöket nem keresed is, minket csak egyaránt való ellenségednek fogsz tapasztalni, azért ne kiméld őket, hanem töltsd ki haragodat rajtuk. Mert kevélységed jutalmát elveszed nem sokára haragunk miatt. Mely levelet vévén Sándor, mosolyogva elolvassa, és következőképen válaszol.

Alexander, Filepnek és Olympia királyné asszonynak fia, a persák királyának Dáriusnak ezt merjük mondani: Az istenek mindenkor gyülölték a haszontalan dicsekedést s felfuvalkodást, és akkor a halandókat megbüntetik, midőn az emberek halhatatlansággal kérkednek. Ugy látom, te sem szünsz az isteneket gyalázni, valameddig módod lesz benne. Hogy pedig emberségünkért dorgálsz bennünket, melyet házad népéhez mutattunk, nem jól cselekszed, mert azt nem te érted cselekedtük, hanem a mi természetünk ösztönözött arra. A győzedelmek pedig melyeket az isteni irgalmasság engedet nekünk, semmi kevélységre nem inditottak bennünket. Mert azok az istenek segitenek minket mindennap, a kiket te semminek tartasz. Érd meg azért ezen levelünkkel. Azonban hireddel legyen, hogy megkereslek nem sokára. E levéllel bocsátotta el Sándor a Dárius követeit, nagy ajándékkal elhalmazván őket. A maga fejedelmeihez pedig ilyen levelet küld Sándor:

Alexander, Filepnek és Olympia királyné asszonyvak fia. Siriában, Cappadociában. Deglogionban, Arábiában, Paflagoniában, Laodiceában, és több nemzetségek közt levő fejedelmeknek köszönetünket nyilvánitjuk. Azt parancsoljuk továbbá tinektek, hogy mindenki közzületek ezer vad bőrre szert tévén, azt szállittassa, Alexandriába, melyekből magunknak és vitézeinknek ékességet készithessünk. A mennyi tevéink pedig ott vannak, azokat mind hajtassátok az Eufrátes folyó vize mellé. Ezek közül egy Nostodi fejedelem Dáriusnak ily levelet irt:

XX.

Dáriusnak irt levél.

A jeles Dáriusnak a földi nagy Istennek, Nostodi szolgálatját ajánlja. Noha nem illenék felségedhez ilyeneket irnom, de a kény-

telenség erőltet reá. Adom azért tudtára felségednek, hogy a Nagy Sándorral való harczon két leghatalmasabb hadi vezéred elesett, magam nagy sebekkel szaladtam el. Azonfelül táborodat a jó vitézek pusztán hagyták, és azok Sándor hüségére esküdtek, a ki nagy becsülettel látta őket és tisztességgel felmagasztalta.

Mely levelet vévén Dárius, ilyen feleletet tesz reá: Leveledet vettem s a dolgot megértettem, azért mindenekelőtt azon légy, hogy a nagy tábort helyre állitsd. Pórusnak is levelet ir, melyben kéri, hogy segitségére ne sajnálna eljöoni. Kinek Pórus igy felel levele által:

Pórus az indiáknak királya, Dáriusnak a persák királyának köszöneteit irja. Segitségedre hivtál bennünket, mi pedig minden időben készek voltunk a te oltalmadra. Most mindazáltal visszatartóztat bennünket a betegség noha szomoruan értjük busulásodat, melyet szenvedned kellett. Bizonynyal tudjad mindazáltal, hogy 100,000 embert mindjárt küldök segitségedre.

XXI.

Rodogának, Dárius anyjának levele, melyben inti fiát, hogy Sándorral ne hadakozzék, hanem békéljen meg.

Midőn meghallotta Rodogan, hogy az ő fia Dárius ujolag harczra készülne Nagy Sándor ellen, igen megszomorodott rajta és ilyen levelet küldött a Persák királyának Dáriusnak, Rodoga az ő anyja vigasztalást kiván. Megértettük ujolag számtalan sok néppel hadakozásra való készületedet Nagy Sándor ellen, a mi merő haszontalanság. Mert ha e világnak minden népét felvennéd, nem álhatnál ellene, mivel az isten gondviselése vette körül őt; állj el azért szándékodtól, és adj helyet Sándor szerencséjének. A miket nem birhatsz kedve ellen, jó akaratodból jobb elálnod azok mellől, mint teljességgel minden néikül ellened. Mert félő, hogy midőn mindeneken uralkodni kivánsz, rajtad ne uralkodjanak még alábbvaló emberek is. Mely levelet vévén Dárius, mérgesen sirt, elméjében forgatván a régi királyokat, az ő elődeit s azoknak dicsőségét.

XXII.

Mint ment személyesen Nagy Sádor Dárius elébe Merkurius képében.

Tovább inditván táborát Nagy Sándor, Persa nevü városba, hol Dárius lakott, ezen város minden körülte levő hegyeket fe-

jül haladt magasságával. Megparancsolta Sándor minden vitézeinek, hogy nagy leveles zöld ágakat vágjanak és azokat vigyék a lovak és tevék előtt. Melyet látván a magas hegyekről a persák, nem győztek csudálkozni rajta. Midőn Perses városa felé három futamatnyi földre jutott, táborát letelepitette, és összegyüjtvén a hadi fejedelmeket, monda nekik; küldjünk követet Dáriushoz, a ki jelentse meg neki, hogy vagy harczoljon meg velünk, vagy hódoljon meg. Azon éjszaka megjelent Nagy Sándornál Merkurius macedóniai köntösben, és mondta neki: fiam Sándor, valamikor kivánod, hogy segitségedre legyek, mindenkor jelen vagyok. Ne küldj azért Dáriushoz semmi követséget, hanem az én személyemben indulj meg, és a követséget magad végezd. Azonban semmit se félj, mert minden szorongatásokban megsegitlek. Felébredvén álmából Sándor, nem kis öröme volt, és csak igen titkos barátainak jelenté meg álmát. Azok is mindjárt javallották neki, hogy követője lenne a jelentésnek. Nagy Sándor azért kiválasztván egyet meghitt barátai közzül, Emulust, vitéz s bátor férfiut, és egyedül csak azzal indult meg. Midőn a Grankus folyó vize mellé jutottak, a folyóviz előttök meg kezdett keménykedni, melyet látván Sándor, Merkurius képében és segitségével átment a vizen, két lovat vévén maga mellé, társát tul a vizen hagyta. Ekkor mond Emulus: hatalmas fejedelem, hadd menjek el veled én is és mig csak élek, nem hagylak el téged. Kinek felel Sándor: csak itt várakozz barátom mert segit engem, a ki nekem megjelent álmomban. A folyóviznek pedig olyan természete volt, hogy télnek és tavasznak idején éjszakára befagyott, reggel midőn a nap feljött, hogy lehetetlen volt meggázolni: melynek szélessége egy egész mértföldet tartott. Midőn Sándor a város kapujához jutott látván őt a persák, csudálkozni kezdtek rajta, mert istennek állitták őt lenni. Kérdék azért tőle, hogy ki volna? ő Nagy Sándor posta-követének mondta magát. Akkor Dárius szintén a hegyek közt harczolni való helyet keresett, hogy megütközzék Sándorral. A kapuhoz érkezvén, Sándort meglátta a persákkal beszélni, meglepetve legeltette szemeit ábrázatján, égből leszállott Apollónak állitván őt; és tiszteletteljesen kérdezősködni kezd tőle. Kinek felel amaz: engem Alexander küldött: hogy ne késnél mint valami félénk ember, hanem bátor szivvel mennél ki és győznéd meg ellenségedet, vagy hódolnál meg neki. Dárius visszonzá: talán te vagy Nagy Sándor, hogy ilyen fennyen kezded beszédedet? mert nem ugy viseled magadat mint követ, hanem mint király, mindazáltal hidjed, nem könnyen ijedek meg tőled, azért

légy nálam ma vacsorán. Ezeket szólván jobb kezét nyujtja neki és felvezeti palotájába. Gondolkodván Sándor, mondja magában: jó jel a mit nekem mutatott e pogány király, midőn maga lett nekem vezetőm a királyi lakba. Bemenvén azért Dárius vele együtt, megtelepednek a királyi aranyos fedélzet alatt, és gazdag vacsorához ülvén, a Dárius legfőbb generálisa szemtől szemben szemlélé Sándort, ugy hogy szemét el nem fordithatta róla. A többi persák is mindnyájan Sándorra függesztvén szemöket, csudálkoztak bátorságán és okosságán, hogy lehetett olyan kicsi testben annyi élénkségnek és méltóságnak férni. Ott az asztalok, székek a tálak és poharak is finom aranyból állottak, drága gyöngyökkel és kövekkel felékesitve. Midőn a drága poharak közzül egyet Sándor kezébe adtak, a bort megitta, s a pohárt a kebelébe tette, és midőn második s harmadik pohárral is azt cselekedte, a pohárnokok megjelenték a dolgot Dáriusnak, azért mondá Dárius: barátom, miért cselekszed azt? Kinek felelé Sándor: mert a királyunk udvarában ez a szokás a vendégség idején; de mivel csak azt veszem észre, hogy nálatok e méltatlan dolognak látszik lenni, im vissza adom a poharakat. Hallván azért azt a szokást a többi persák, nem győzték eléggé dicsérni azt a jó rendtartást. Azonban egy a fejedelmek közzül, a kinek Anapólus volt neve, az asztalnál ülő fejedelmek egyike, igen kezdé szemlélni Nagy Sándort, mert régen Dárius parancsolatjából ez Macedóniába ment, hogy Filep királytól felvenné az adót. Ez szorgalmatosan vigyázvan a Sándor beszédére és magaviseletére, megismeré és mondá magában: Ez minden bizonynyal maga Nagy Sándor, és felkelvén, Dáriushoz megy, és ezt sugja neki: királyok királya, e követ, kit látsz, mindenbizonnyal Alexánder, a Filep király fia. Ezeket látván Nagy Sándor egymással beszélni, észreveszi hogy ő róla van szó; felugorván helyéből, egy persa kezéből kiragadja az égő szövétneket, és annak világánál lemegy éjszakai setétben a grádicson, mivel lova a grádicsnál volt megkötve, felülvén reá, nagy serénységgel megindult, kit űzőbe vettek mindjárt a persák, de Sándornál lévén az égő szövétnek, ő minden akadály nélkül haladt, a persák pedig imitt amott akadályoztattak és a setétben a vermekbe hullottak. Dárius pedig a királyi fedélzet alatt maradván, csudálkozék a Sándor bátorságán, és a palotában Xerxes király álló képére tekint, mely szeme láttára hirtelen eldől és darabokra omlik. Melyet látván Dárius, megfélemlik, mert rosz jelnek tartotta a dolgot, és megszomorodván mondvá: ez az én életem romlásának jele, és a persiai biro-

dalomnak vége. Azonban Nagy Sándor a Granikus folyó vizéhez érkezék, azt befagyva találván, átment rajta. De minekelőtte a partra jutna, eloszlék a jég, lovát elboritja a viz s maga is igen nehezen szabadult meg a veszedelemtől; itt találkozott társával, kit a vizparton hagyott. Visszamenvén a táborba, mint járt, elbeszélé barátaink Dáriusnál létét.

XXIII.

Mint biztatta Nagy Sándor a vitézeket.

Másnap táborába ment, melyben 220,000 fegyverese volt, és egy magasabb helyre állván, igy szól hozzájok; a persák sokasága nem érkezik fel a görögök erejével, mert ha számmal többen lesznek is, attól semmit se tartsatok, mert tudjátok, hogy a legyek sokasága semmit sem árt a kevesebb szarvas bogaraknak. Ezt hallván a vitézek, lelkesülve felkiáltottak, dicsérvén Sándor okosságát.

XXIV.

Mint ütközött meg Dárius Nagy Sándorral és szaladt el tőle.

Dárius is utnak inditván táborát, megszállta a Granikus folyó vize mellékét. Az ő tábora felette nagyszámu és erős volt, mert csak visszahagyott kaszás szekere is 10,000 volt. Másnap a nagy széles mezőn összetalálkoztak és a harczhoz hozzá kezdtek: Nagy Sándor felülvén Bucefalus lovára, igen tekintélyes volt, kitől a persák megfélemlének. Megfuvák aztán az ütközetre a trombitákat és sipokat, és nagy sebességgel rájok ütvén Nagy Sándor, összeelegyednek a nemzetségek és rettenetes vérontás támad, mind a két részről hullván és sebesedvén az emberek ugy hogy a nyilak sokasága a nap fényét is elfogá, és már az egész mező megtelt holt testekkel, csak a nagy orditás és jajgatás hallatszott mindenütt, mert reggeltől estig tartotta kegyetlen harcz. Végre a persák igen kezdének kevesedni, melyet látván Dárius, megfutamodék, mivel már kezdett besetétedni. A futó népet a kaszások szerfelett fogyaszták, a gyalog nép pedig a földön tapodott össze. A folyó vizhez jutván Dárius, azt befagyva találta, kinek utánna menvén a persák, ellepték az egész vizet,

de egyszerre leszakadván a jég alattok, nyomorultul vesztek bele. A kik pedig a vizhez nem jutottak, hátul érték a Sándor vitézi, ugy hogy abban a harczban 300,000 persa veszett el, azon kivül, kiket a viz elnyelt.

XXV.

Mint szaladt Dárius Zuzis városába Nagy Sándor előtt, és onnan küldött levele.

Szaladván Dárius, ment Zuzisba, és ott felmenvén palotájába, leborulva, sok fohászkodási közt monda: jaj nekem szegénynek és boldogtalannak, a ki mindenektől elhagyattattam, a ki az égig fölmagasztaltatám, ime a földnek poráig megaláztattam, már bujdosásra és szolgálatra jut ügyem. Dárius, ki minden napkeleti országoknak parancsola, ezentul más fog neki parancsolni. Nincs boldogabb ember, mint a ki meggondolja, jövendőben mi történhetik vele, mert egy órában lerontja a szerencse, a mit sok esztendőig épitett, és a magassakat feneketlen mélységre veti. Ezeket mondván, ujolag feleszmélkedik, felkél a földről és Nagy Sándornak ilyen levelet irt:

A rajta uralkodónak Nagy Sándornak, vigasztalást kiván. Olyan nagy bölcsességgel tündöklesz, hogy az minden emberi titkokat és értelmeket fölül halad. Ismerd meg mindazáltal kegyelmesen, hogy mint én, magad is csak ember vagy asszonyi állattól származván. Csak ugy viseld azért magadat, hogy utolsó dolgaidról el ne felejtkezzél, mert gyakran különbözik az embernek első szerencséjétől az utolsó kimenetel, és a győzedelem, hogy nem mindenkor szokott állandó lenni, vedd jól eszedbe. Példa lehet az az erős hatalmas Xerxes király, kinek győzelmei után végre gyalázatos volt kimenetele, elvesztvén Eiladában minden hadait kevélysége miatt. Neked is ez a győzelem mennyből adatott, azért ne bizd el magadat, hanem könyörülj rajtam, hozzád esedezőn. Add vissza nekem az én anyámat, feleségemet, és fiamat, és minden kincsem neked adom, valamennyi van Adja, Batra és Zuzis városaimban, melyet elődeim gyüjtöttek és mindddég a föld rejtekében allott. A persák és médusok birodalmát is neked engedjük, melyet a nagy Jupiter is neked adott.

XXVI.

Mint mentek Dárius követei Nagy Sándor elibe, tőle választ vévén.

Nagy Sándorhoz érkezvén a követek, a Dárius levélet átadják, melyet vévén Sándor, mindenekelőtt elolvastatta, min igen örültek a vitézek. Azonban egy a fejedelmek közzül, Parménió nevü, monda: hatalmas király, vedd kezedhez a nagy gazdagságot melyet Dárius igér, és add vissza anyját, feleségét és gyermekeit. Melyet hallván Sándor, közelébb hivja a követeket és monda nekik: mondjátok meg a ti királyotoknak. Csudáljuk, hogy elhitette magával, hogy anyját, feleségét és fiait olyan könyen kiveheti kezünkből. Ha meggyőzetett Dárius, nekünk jutalmat ne igérjen, hanem hajtsa birodalmunk alá fejét, ha meg nem győzetett, harczoljon meg másodszor is velünk. Ezeket szólván, szép ajándékokkal elbocsátotta a követeket. Azután megparancsolja a népnek, hogy a holttesteket mind összegyüjtsék és eltemessék, a sebesülteket pedig orvosolják.

XXVII.

Nagy Sándor a Granikus folyó vize mellett telepiti meg ujolag táborát.

Előre nyomulván, azon viz mellett megtelepité táborát, és ott mulatván, az ő isteneinek áldozatot tett. A viz mellett igen szép épületek voltak, melyet Xerxes épitett, miket Sándor elégettetett, de megbánván csakhamar megszüntette azt. Volt egy igen szép sik mező, hová a persák királyi és birái szoktak temetkezni, melyben áskálások után sok drága arany és drága köves ékszereket találtak. Ott tatálták a nagy Ninusnak, az asszirius királynak sirját is, kinek koporsója ametismus kőből volt kivágva és rajta különféle madarak szépen kimetszve, e kőkoporsó oly átlátszó volt, hogy a benne fekvő test egészen meglátszott Volt még azon a helyen egy csonka torony, mely meg volt telve nyomerult emberekkel, kiknek kezök, kiknek lábok vágattak el, kiknek szemök tolattak ki, kik megsejditvén a fegyvereseket, kiáltani kezdtek. Kiket látván és megszánván Nagy Sándor, kihozatta a fogságból, mindeniknek egy-egy aranyat adván, elbocsátotta és örökségöket visszaadta. Ezek mind uri rendüek voltak, kiket Dárius meg-

fosztván örökségtől, a maga szolgáit azokból táplálta. Ezalatt visszatérvén a követek, Dáriusnak megjelenték a választ. Melyet hallván Dárius, ismét hadat gyüjtött Nagy Sándor ellen és India királyához Pórushoz másodszor is levelet ir,

XXVII.

Dárius levele Pórushoz.

Dárius a persák királya, Pórusnak az indusok királyának vigasztalást kiván. *Már kérénk és ismét kérünk, segits meg azok ellen, kik birodalmunkat fel akarják forditani, mert legyen tudva előtted, hogyha elpusztitnak, hamar rád következik a sor, mivel Nagy Sándornak, ki ellenem harczol, megengesztethetetlen szive, van, ki, mint egy oroszlán, és szélvészek miatt felháborodott tenger, meg nem csendesedik. Én, noha kedvem ellen, de ujolag igen nagy sokaságot gyüjtöttem ellene, mert inkább akarok harczolva meghalni, hogy sem nemzetem veszedelmét látni és e világon nyomorultul élni. Kérlek azért alázatosan, vedd szivedre felhivásomat és engem segits meg, ki veszedelemben forgok. Minden lovas vitézednek, kik szolgálatomra jönnek, havonként 10 vert aranyat igérek, a gyalogoknak pedig 5 aranyat adok, a hol pedig megtelepedik a tábor, mulatságukra arany ruhákban szépen felczifrázott leányt küldök. A harcz után pedig Sándor minden kincsét megosztom velök, neked pedig az ő jó lovát Bucefalust küldöm ajándékba.*

XXIX.

Mint értette meg Sándor, hogy Dárius ismét ellene támad.

Eközben némelyek a fejedelmek közzül Sándorhoz menvén, megjelenték néki, mily nagy készülettel legyen Dárius, ki Pórus királyhoz is elküldött számtalan segitségért.

XXX.

Mint veszett el Dárius a maga két kapitánya által.

Melyet hallván Nagy Sándor, táborát tüstént Dárius ellen inditá. Feltévén magában, hogy addig császári nevezetet nem vesz fel, mig a Dárius országát el nem foglalja. Megértvén Dá-

rius a Nagy Sándor indulását, a persákkal együtt igen megrémült. Ketten azért a hadi vezérek közzül, Biffer és Anarbazontes összeesküdtek a Dárius halálára, gondolván, hogy annak nagy jutalmát veszik Sándortól. Ezek azért felmenvén Dárius királyi házába s kivont fegyverrel eiibe állnak. Kiket látván Dárius, mondá nekik: *óh szerelmes atyámfiai, kiket eddig szolgáimnak hivtalak, már uraimnak nevezlek, kérlek, halálomra ne siessetek, hiszen a nélkül is elég gyötrelmeim vannak nekem, melyek mint éles fegyverek, ugy sértegetik szivemet. Ha engem titkon elvesztetek, higyjétek el, hogy Nagy Sándor sem szenvedi büntetetlen, ártatlan esetemet.* Azok pedig nem könyörülvén, vagdalni kezdték. Dárius csak a karjával oltalmazkodván, elesék, és félhaltan hagyták ott sebeiben.

XXXI.

Megértvén Sándor a Dárius veszedelmét, átköltözött a vizen.

Megértvén Nagy Sándor a Dárius esetét, sietett átköltözni a vizen és ment Zuzis városba. Mit látván a persák, a kapukat felnyitották, és a városban nagy tisztességgel fogadták. A Dárius gyilkosai látván a Sándor bemenetelét, elrejték magukat, tudakozván titkon, mint lenne nekik dolguk. Sándor pedig felmenvén a királyi palotába, gyönyörködött azoknak sudálatos szépségein, melyeket régen Cirus a persák királya épittetett, azoknak még a padlózatjai is tündököltek a szép kövektől, a falai pedig aranynyal voltak beboritva, csillagok módjára felékesitve a boltozat, miket nagy arany oszlopok tartottak csudálatos mesterséggel. A palotákon átmenvén, a hálószobába juta, hol vérébe félhaltan feküdt Dárius, kin megesett szive Nagy Sándornak, és a maga felső köntösét levetvén, azzal takargatta sebeit, és megölelvén őt Dárius, siralmasan panaszolá a rajta elkövetett erőszakos tettet. Kit Sándor ily szókkal biztatott.

Uram Dárius, végy erőt magadon s kelj fel, és valamint ennekelötte uralkodtál egész Persián, ime magam teszem fejedre a koronát, sőt az én hatalmas istencimre esküszöm, hogy fogyatkozás nélkül mindeneket kezedbe bocsátok, mert ugy akarok veled élni, mint a jó fiu édes atyjával. Mert nem illik senkinek más hatalmas ember elestén örülni, mivel akárkitől is hamar elváltozik a szerencse. Jelentsd meg nekem gyilkosaid nevét, hogy büntetlen ne maradjanak.

Ezeket meglepetve hallván Dárius, kiterjesztett kézzel megölelé Sándort, és mellét, nyakát, kezeit megcsókolván monda:

Fiam Sándor, mint bölcs ember, átláttad ennek a világnak változó állapotát. Nem is oknélkül rendelte a Felséges Isten a változatosságot, mert ha a földön állandóságot tapasztalnának az emberek, elfeledkeznének teremtőjökről, és minden boldog állapotjokat magoknak tulajdonitanák és végre az Istent is elhagynák. De mindezekről rendelkezett az isteni bölcsesség, a midőn én még eleven példa vagyok. Megvallom, néppel és kincscsel én is elbizakodott voltam, ugyannyira, hogy már nem teremtett embernek, hanem Isten társának állitám magam lenni. És holott a kevélységnek hályoga befogá szememet, most felnyitotta a nyomoruság. Most én is látom, hogy Istentől van a megaláztatás, tőle van a felmagasztaltatás is. Azért fiam, én neked is olyan tanácsot adok, hogy a szerencse akármely magas polczra emeljen is, abban fel ne fuvalkodjál; és ha kezeiddel az eget érnéd is, utolsó dolgaidról mindenkor megemlékezzél. Mert átláthatod magad is, hogy a mi életünk hasonló a pókhálóhoz, melyet ma szorgalmatosan készitett, holnap a szél semmivé teszi. Tekints reám, mi voltam az elmult napokban, az én tündöklő királyi székemben, és most mire jutottam, a földet harapván kinaimban. A ki tenyeremben hordozám a világ nagy részét, ime most fejemet sem emelhetem fel. Kérlek, a te kezeid temessenek el engem kegyesen, és tisztességes temetésemen legyenek jelen a persák, macedónok és görögök, és mától fogva egyezzen meg Persiával Macedónia. Az én édes anyámat Rodogát és kedves feleségemet jó gondviselésedre bizom, leányomat Roxánát vedd feleségül magadnak, mert e nemes vér, nemes ágyat illet. Ezeket szólván, Nagy Sándor kezeiben mulék ki a világból. Kinek testét királyi pompával eltakaritá és kiséré Nagy Sándor, fegyverbe öltöztetvén minden vitézét s a persákat is. Maga pedig lehajtott fejjel kisérvén, siratta keservesen. A persák is hasonlókép keseregtek nemcsak a Dárius halálán, hanem Sándornak ily nagy kegyességét látván. E dolog végbemenvén, visszatér Nagy Sándor a Dárius királyi házába.

XXXII.

Dárius halála után mint ül királyi székébe Nagy Sándor, a Cyrustól készitett koronával megkoronáztatván.

Másnap királyi székébe ülvén Nagy Sándor, azon koronával melyet Cyrus készittetett, a persák és macedónok jelenlétökben,

megkoronáztaték. Nehéz megirni a királyi szék ékességét, mely hét singnyire emeltetett fel, az igen finom aranytól és drága kövektől fénylett palotában, hová hét grádicsfokon kellett felmennie; az első fok amethyst, a második smaragd, a harmadik topáz, a negyedik gránát, az ötödik gyémánt, hatodik finom arany, a hetedik grádicsfog pedig sárból volt készitve. Nem is oknélkül készittetett ily különbözéssel a grádics, mert az amethyst állhatatosságot jelent, melynek oly ereje van, hogy ha magánál hordozza az ember, ha sokat is iszik a borból, elméjét meg nem kábitja. Illő azért a királynak azon kőnek tulajdonságához képest állhatatosnak lenni. A smaragdnak viszont olyan tulajdonsága van, hogy az, az ember szeme világát igen segiti; kivántatik azért a fejedmekben is a serény és okos vigyázás. A topáznak az a tulajdonsága, hogy a ki ránéz, magát meglátja benne, csakhogy fejjel a földre borulva, lábbal az égfelé; hogy a királynak eszébe juttatná az ő halandóságát, kivel olyan köz a világi nyavalya, mint akárkivel. A gránátkő, minden egyéb drágaköveket meghaladván tiszta pirosságával, a királyt szemérmetességre intette, gyalázat lévén a királynak akárminő véteknek is rutságával bemocskolódni. A gyémántnak oly ereje van, hogy semmi ütések által meg nem romlik, hanem csak a bárány vérével lágyul meg; olyannak kell a királynak is lenni, hogy semmi hizelkedők szavára meg ne hajoljon, hanem csak az egy igazságra hajtsa meg szivét. Az arany, mely valamint több érczeket meghalad drágaságával, ugy kell jó indulatokkal a királynak fényleni mások felett. Az agyagból készült lépcső eszébe juttatja a méltóságban is az embereknek, hogy porból lettek, és a porba visszatérnek. Ebben a királyi székben, királyi ruházatban koronáztatott meg Nagy Sándor, és onnan minden országokba ily levelet küldözött:

A királyok királya és urallodók ura, Hammon istennek és Olympia királyné asszonynak fia Nagy Sándor, Persiában levő minden rendbeli embereknek igéri. *Midőn az isteneknek tetszett, hogy mi ülnénk a Dárius királyi székébe, és uralkodnánk, azon örvendeznünk kell mindnyájuknak. Parancsoljuk azért, hogy valamint Dárius idejében, a törvény és igazság lábra álljon minden városokban, és jó lelkü birák választassanak az igazgatásra. Kiki az ő tulajdon örökségében bátorságosan lakjék. A fegyvereket mindenünnét behordják a mi tárházunkba, senki fegyvert élete vesztése alatt ne hordozzon. Ezen városból pedig egyenes utat törjenek egész Macedóniáig, ugy, hogy bátorságos legyen az ország uta mindeneknek.*

XXXIII.

Mint parancsolt Nagy Sándor a Dárius gyilkosainak büntetések felől.

Ezek után mindeneket lecsendesitvén, monda a persáknak: álljanak elő az én ellenségemnek Dáriusnak bosszuállói, mert az én hatalmas isteneimre, és szerelmes anyámra Olympiára esküszöm, hogy méltó jutalmakat kiszolgáltatom. Mely dolgon sirnak a persák, és a gyilkosok Biffer és Anarbásontes előállanak mondván: győzhetetlen császár, mi tulajdon kezünkkel öltük meg Dáriust. Melyet hallván Sándor, megparancsolja vitézeinek, hogy kötözve vigyék őket a Dárius sirjához és ott fejöket vegyék. Ezek felkiáltván, mondák: hatalmas császár, vajjon nem a nagy istenekre esküdtél-e meg és anyádnak életére, hogy bántásunk nem lesz. Kiknek felel Sándor, igenis esküvéssel mondtam, hogy méltó jutalmakat megadom. E volt én előttem mindenkor a gyilkosok jutalma, hogy fejökkel fizessenek. Melyet hallván a persák, nagy fenszóval mint egy Istent ugy magasztalták Sándort. Ezek után mindeneket csendességben és jó karban hágy. Ugyanekkor Dáriciust, ki a Dárius feleségének volt édes apja, kit igen szerettek a persák, egész persián első fejedelemmé rendelé, mit nagy hálaadással vettek Alexandertől.

XXXIV.

Roxánát a Dárius leányát veszi feleségül Nagy Sándor.

Nehány nap mulva a királyi székbe ülvén Sándor, magához hivatja Roxánát, és Dárius hagyása szerint feleségül veszi, követvén mindenekben a persák rendtartását, és megparancsolja, hogy minden népek, mint felséges királynét ugy tiszteljék, melyen persáknak igen nagy örömök lett, és minden istenöket előhordák, tevén Sándor eleibe őket, és mondák: te vagy a földön mi istenünk, mert a hatalmas istenek dolgait viszed végbe. Melyet látván Nagy Sándor, megrémül magában, és monda: ne ugy vélekedjetek én felőlem, mert én is halandó ember vagyok. Onnét levelet küld az annyának Olympiának, és mesterének Aristotelesnek, eleikbe számlálván, mennyi próbákon és szerencsén ment át azon a földön, mily nagy dicsőségre ment fel állapota. Meg-

irta azt is, hogy ott is lakodalma napját pompásan ülnék meg, mivel Roxánát vette feleségül magának.

XXXV.

Mint indul Indiába Pórus király ellen Nagy Sándor.

Ezek után parancsolja mind a persáknak, mind a görögöknek, hogy fegyverbe öltözzenek, és nagy haddal Indiára megy, hol nagy hosszu száraz és fövényes völgyeken kellet elmenni ugy annyira, hogy halálos veszedelemre jutának a vitézek, és zugolódni kezdtek magok közt, mondván: meg kellene elégednünk a persiai Dárius birodalmával; esztelenség volt erre a földre bódorganunk, hol kegyetlen vadakkal kell harczolnunk jó hazánkról elfelejtkeznünk, melyet soha többé nem látunk, ha Sándort ide nem hagyjuk, mert látni való dolog, ez nem egyebet kiván, hanem hogy az egész föld kerekségét ő birja. Menjünk hazánkba azért mi, ő lássa a persákkal hova megy. Melyet megértvén Nagy Sándor, lecsendesité őket, és egy igen magas polczra felállt, egyfelől a persák, másfelől a macedoniaiak lévén, és tekintvén a persákra s görögökre monda: édes vitéz barátim, macedónok, hallgassátok csendes beszédemet. Mi lehet az oka, hogy engemet társatokat és atyátokfiát ide akartok hagyni? a persák pedig, kik eddig ellenségim voltak, mellettem szenvednek. Jusson eszetekbe, mennyi véremet ontottam közöttetek. Tudjátok hogy a harczokban a fegyveresek közzé legelől mindenkor én vittem fejemet. Ti békén nyugodtatok akkor, mikor én érettetek követséget vettem fel, egyedül menvén Dárius udvarába s koczkára vetettem életemet. Bizonyosak legyetek abban, hogy az Istenek segitségéből veletek együtt ezután is dicsőséges győzedelmet veszek minden ellenségimen. Ha nálam nélkül akartok Macedóniába visszamenni, ti lássátok, de én itt maradok. Sándornak ily szavaira mindnyájan elszégyenlették magukat a hadnagyok, és kegyelmet kértek fejeknek, mondván: hatalmas császár, életünket szerencsédhez kötöttük, fejünk fennállásáig el nem hagyunk, valahová mégy. Tovább menvén ezért onnét, juta a fáczános Indiára, ki elibe Pórás király követeket és ily levelet küld :

Pórus az inidák nagy királya, a latrok fejedelmének Sándornak ezt parancsolja: Halandó ember lévén, a halhatatlan isteneк tisztibe avattad magad, nagy bolondság fogta elmédet, sze-

med van, s még sem látsz vele, talán azt véled, hogy azokra a gyenge persákra találtál, kiket birodalmad alá hajtottál; meg se gondold, hogy a mi hatalmasságunk valaha a te állapotodnak kicsinységére jusson, a mely akkor lesz meg, mikor az emberek nagyobbak lesznek az isteneknél és a föld magasabb az egeknél. Én róllam ugy gondolkodjál, mint a kinek az Istenek és az emberek engednek. Nem hallottad-e régenten, hogy ama nagy hirü nevü Bakhus Dienes is rájött az indusokra, de szégyent vallva futott el előlök. Még Xerxes idejében is az indusoknak adózott mind Persia, és Macedónia. Végre semmibe sem vévén az indusok azoknak mind tartományait, mind adózásait, feladtak rajtok, mert a kinek esze van, a nagy konczot nem hagyja el az árnyékért. Azért a mi parancsunk az, hogy térj vissza mentül hamarébb hazádba, hogy elkerülhesd haragunkat.

XXXVI.

Mint biztatta vitézeit Nagy Sándor.

E levelet Nagy Sándor az egész tábor előtt elolvastatta, melyre látván, hogy a vitézek elkedvetlenedtek, monda: vitéz barátim, a Pórus irása csudálom, hogy megháboritott benneteket. Nem ismeritek még a vad embereket, kiknek hasonló természetek van a köztük lakó tigrisekhez, a kik csak addig dühösek, mig embert nem találnak, de mihelyt a vadász szembe megy velök, mindjárt elszaladnak előle. Ezeket mondván, ilyen választ irt Pórusnak.

A királyok királya és uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királyné asszonynak fia Nagy Sándor, Pórusnak parancsolja és irja. Az ellened való hadakozásra ugyan kecsegtetsz bennünket, gyalázván Macedóniát, és Indiát minden jókkal bővelkedő földnek hirdetvén. Melyre nézve hirül adom neked, hogy megkeresem a jó termő földet. Hallom mit hirdetsz magad felől, hogy nem csak az embereknek, hanem az isteneknek is parancsolsz. Meglássuk azért a napokban, mit fog használni az emberek előtt való parancsolatod, minekelőtte az isteneken győzedelmet vennél.

XXXVII.

Pórus minémü készülettel indult Sándor ellen elefántokkal és szekerekkel.

Olvasván a Nagy Sándor levelét az indusok királya, igen megindult rajta, és igen nagy sokaságot gyüjt, harczra tanult, ke-

gyetlen elefántokkal megy elébe. Volt táborába 1.400,000 ember, számtalan sok szekere kaszás vitézekkel rakva, 400 elefántja, melyeknek bástyák lévén a hátukon, 30 nyilas volt minden bástyában, szerfelett nagy táborát meglátván a görögök, elrémültek rajta, és nem csak a sokaságon csudálkoztak, hanem a seregeknek rendes voltán is, kik közt az elefántok és kaszás szekerek igen feltüntek.

XXXVIII.

Mint harczol meg Nagy Sándor az indusok királyával Pórussal.

Nagy Sándor talpig fegyverben, felül Bucefalus jó lovára, minden seregének előtte ment, a legelső ütközetnek a persákat és médusokat inditá, maga pedig segitő seregnek marad a macedoniaiakkat. De a persákat annyira megfogyasztották az elefántok, hogy az ellenséghez közel sem mehettek. Gondolkodék azért Nagy Sándor, és rézből nagy ember formákat öntetett, melyeket belől eleven kovács-szénnel tele töltetett. vasból készült szekerekre felrakatta, és az elefántok eleibe azokat taszittatá, melyeket embereknek tartván az elefántok, rájok menvén, kezdték orukkal csapkodni, de a nagy hőségtől megégvén a szájok s orruk, busulva tértek vissza, és a maguk népét kezdték tapodni, vesztegetni, min igen megháborodott Pórus király. A persák azonban uj erőt vettek, és az indusokat szörnyen kezdték nyilakkal lövöldözni. Ilyenformán husz egész nap tartván a harcz, a médusok és a persák teljességgel elhanyatlának, és számtalanul vesztek, amelyen megbusulván Sándor, Bucefalus lovára ülvén, segitségökre megy, és a hadakozók közzé elegyedik. Akkor megujjul a harcz, a macedoniaiak és a görögök az indusokat ugy vágják, hogy tovább ellent nem állhatván Pórus, futni kezd, és vele együtt a többi indusok is mind elszaladtak.

XXXIX.

Mint megyen be Nagy Sándor Pórus városába.

Győzedelmesen előre nyomulván Nagy Sándor, tábort üt és isteneknek áldozatot tesz. A persák, médusok és macedónok holt testeit mind eltemetteti. Másnap Pórus városát megszállja és el-

foglalja, akkor felmenvén a Pórus király lakába, nem is képzelte, minémü fényességet látott az épületekben. A többi közt 400 finom aranyból készült drága oszlop volt csudálatos czifrasággal, melyekre termés aranyból futottak fel a szőlőfák sürű gerizdekkel, hol a szőlő szemek kristály módjára tündöklöttek smaragdokkal és napkeleti jóféle gyöngyökkel, oly mesterségesen voltak felékesitve, mintha azokat nem is emberi kéz rakta volna, hanem természetesen termettek volna ott. Egy ujjnyi vastag aranytáblákkal voltak a falak beboritva, melyeket darabonként hasogatták le a görögök. Az ajtók, ágyak és egyébb házi eszközök elefántcsontból készittettek, melyekben egymást érték a különb-különbféle drága gyöngyök és villogó kövek. Az udvartéren is tiszta aranyból álló képek voltak, és termő fák, melyeken sürün állottak az aranyból öntött madarak. Minden madar az ő természetéhez képest volt megtestve. Ezek a madarak az ő nemök szerint szóltak valamikor Pórus kivánta, ördögi mestersége által. A házakban ritkán találtatott ezüst edény, hanem jobbára mindenek aranyból voltak. Onnét elébb indulván Nagy Sándor, ment a kaspiai kapuhoz, melyeknek földe termékenységgel minden helyeket meghaladt, csak hogy féreggel igen bőven volt ellátva; ott telepitette meg táborát, és onnét irt levelet Talifrida amazonok királynéjának, ilyenformán:

A királyok királya és uralkodók ura, Hammon Istennek és Olympia királynénak fia Nagy Sándor, az amazonok királynéjának Talifridának örömet kiván. Dáriussal a földi istennel, Pórussal az indusok királyával és több sok nemzetségekkel mint harczoltunk és győzedelmeskedtünk, tudom, hogy annak hire hozzád is eljutott, melyhez képest neked is azt parancsoljuk, országodat hogy ha kezünkből megakarod szabaditani, mentől hamarabb meghódolj és hozzánkvaló hüségedet adófizetéseddel mutasd meg.

XL.

Minő választ küld Talifrida az amazonok királynéja Nagy Sándornak.

Királyok királya és uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királynénak fia, leveledet vettük, Talifrida az amazonok és az ég alatt levő erős vitézek hatalmas királynéja, macedóniai Nagy Sándornak vigasztalást kiván. Hallottuk nagy okosságodat, ki jelen valódról eszesen gondolkodol. Értelmes ember lévén azért

figyelmeztetünk, hogy meglásd mit cselekszel, mivel a mi határunkba soha senki be nem lépett, kinek szégyenvallással ismét vissza nem kellett volna térnie. Azt tanácslom tehát, hogy magadra vigyázz, mert gyalázat okos embernek az előtte lévő mély örvényt el nem tudni kerülni. Ha pedig helyzetünket vizsgálod, im megjelentem neked: minket egy folyóviz rekeszt ezen szigetbe, melynek sem kezdete, sem vége fel nem találtatik; azon pedig csak egy szoros ut létezik a mi országunkba való juthatásra. Mi pedig vagyunk 214,000-en, asszonyemberek, kikkel közönségesen férfiak nem laknak, hanem azok a vizen tul messzi vannak tőlünk, esztendőt át pedig egyszer ünnepet ülünk és akkor bocsátjuk magunkhoz a férfiakat 30 napig, kiktől ha férfi gyermekünk lesz, azokat hét esztendőt neveljük, azután a férfiaknak vizszaadjuk őket, a leányokat pedig, kik születnek, megtartjuk, és a magunk szokására tanitjuk őket. Mikor ellenségünk ellen indulunk, 100,000 készülünk fegyverben ellenek. A többiek hazánk oltalmára itthon maradnak. És mikor győzedelemmel visszatérünk, a prédát egyaránt osztjuk helyben maradt társainkkal. Azért ellenünk ha jösz, itt is emberekre találsz. Ha győzedelmet veszel is rajtuk, azzal becsületed nem nevekedik, asszonyembereken vévén diadalmat. Azért idejekorán megjelentettük neked, eszeden járj, mert itt oly veszedelem érhet, melyről álmodni sem tudtál. Ezen választételt nagy nevetséggel olvasván Nagy Sándor, igy irt ujolag nekik:

A királyok királya és uralkodók ura, Hammon Istennek és Olympia királynénak fia Nagy Sándor, Talifrida királynénak, többi amazonokkal együtt örömet kiván. A világnak három részét Ázsiát, Európát, Afrikát meghódoltattuk, azok ellenünk semmit nem tehettek. Ti azért ha ellenünk fel mertek támadni, gondoljátok meg, mi érhet benneteket, de mivel mi hozzátok jó akarattal vagyunk, kegyesen intünk, hogy a szigetből jőjjetek ki elönkbe férjeitekkel együtt, mert a mi atyánkra Hammonra, Junó s Minerva istenünkre esküszünk, hogy semmi bosszusággal benneteket nem illetünk, hanem az adót bevévén kezetekből, békességgel visszaeresztünk. Gondolkodván azért magok közt, 10 igen szép fehér tanulatlan lovat, melynek mása ez időben nem volt, küldenek igen nagy adóval együtt Nagy Sándor eleibe, melyet a királyné maga mutatott be. Ezeket nagy különböztetéssel fogadván Nagy Sándor, az amazonok örömmel tértek vissza hazájokba.

XLI.

Minő veszedelembe forgott Nagy Sándor, visszamenvén Indiába Pórus ellen.

Azon időben hirt hoznak Sándornak Pórus felői, ki a harczból elszaladt, hogy Baktriában nagy hadat gyüjtött, és ujolag meg akar harczolni vele, mit hallván Nagy Sándor, 162.000 ed magával megindul kisasszony havában rettenetes hévségben és oly száraz fövényes helyen kellett elmenni, a hol vizet nem kaphattak, hanem csak a rettenetes mérges kigyókkal és állatokkal viaskodtak, ezokon talpig fegyverbe kellett öltözniök, és aranyos fegyverek csillag módjára ragyogott. Azonban a nagy szomjuság miatt csaknem epedtek, de egy Zefir nevü vitéz ember keresgélvén, talált egy kőnek üregében az égi harmatból maradt kevés vizet, melyet sisakjába töltvén, vitte Nagy Sándornak, melyet látván, mondá: ha én ezt a vizet megiszom; vajon ezzel megegelégednek-e a macedónok és elepedé tagok? Mondá Zefir nem, ezzel magadat egyedül megelégitheted. Kinek felel Sándor; mi haszon nekem életemben nálatok nélkül? és e szók után mindenek láttára a földre önté a vizet. Melyet látván a vitézek megujulának a kirájuk példájára. Más nap érkeztek egy folyóviz mellé, melynek a két partján vastag nádak és szerfelett magas fenyők termettek, mely vizből midőn inni kezdtek, nagy gyomorfájás és vérhas esett a tábori emberekre, felette gonosz izelévén a viznek, kiváltképpen a benne termő kegyetlen férgek miatt, melyek is mardosták és fogyasztták az embereket. Igaz, nagy gazdagsággal bővölködött az egész tábor, mert csak az aranyat 1000 elefánt hordozta, tevék s terhes szekerek számát nehéz volna megirni, és mindenféle barmok, melyek nagy bőséggel voltak az egész táborában; de egyébként a sok kinok és szomjuság miatt ugy elfogyatkoztak, hogy az emberek a füvet nyalták, sőt ami több, vizelletöket, és olajat is; azonfölül nagy terhökre volt, hogy a mérges állatok miatt talpig fegyverben öltözve kellett lenniök.

XLII.

Azon viz mellett elmenvén Sándor, igen erős várra talált, és csudálatos vadakra, melyek a vitézeket ették és fogyaszták.

Elébb menvén Nagy Sándor a viz mellett, lát a viz közepén igen erős várat, mely viznek szélessége a vár mindenik oldala felől

tartott kétkét futamatnyira, nádas és lapos helyen; a várban emberek látszottak, kiket india nyelven felszólitottak, hogy jelentenék meg, hol találnának inni való vizet, de a várbeli emberek e szóra csak elrejték magukat. Melyre nézve parancsolja Sándor, hogy tüzes nyilakat lőnének rájok, de midőn az sem használt, megparancsolja, hogy uszva rájok menjenek; harminczheten azért a legbátrabbak közzül neki vetkeznek és a vizen megindulnak fegyverekkel, kik midőn fél utjokban lettek, hippotamusok jöttek fel a viz fenekéről és egészen elnyelték az embereket. Onnét azért minden haszon nélkül vissza kellett térni, és utjokban számtalan sok oroszlánok, párduczok, medvék, tigrisek és sárkányok támadtak fel, mikkel harczolni kellett Nagy Sándornak.

XLIII.

Egy tó mellé menvén, ott nagy baja volt Sándornak a kegyetlen sárkányokkal.

Távozván egy kevéssé a folyó viztől, egy nagy tó mellé jutottak, melynek édes és ugyan mézes volt a vize, a mellé szállitá tehát táborát; megparancsolá azonban Sándor, hogy három mérföldre földig vágják a berket. A tónak szélessége négy mérföldnyire terjedt, és sok tüzet rakván mellé, ott volt mulatása a tábornak. Midőn a hold feltetszett, ott mindjárt iszonyu krokodilusok, kigyók és sárkányok jöttek ki a tóból, ugy hogy azoknak süvöltésétől mindenütt zengett a föld. A hegy oldalából és a lyukakból iszonyu sárkányok jöttek elő, a tavat keresvén, mivel annak édes vizével szoktak élni. Mely sárkányoknak korona látszott fejökön, magasan hordozták fejöket a földtől, szájokat feltátván, nehéz leheleteket bocsátottak ki torkukon, mely megölte az embereket; szemök pedig mintha tüzzel szikrádzott volna, mely miatt iszonyu rémülés volt az egész táborban, félvén, hogy mindnyájan megemésztetnek a fenevadaktól.

XLIV.

Nagy Sándor mint bátoritja vitézeit.

Akkor Sándor biztatni kezdé a vitézeket ily módon; oh jó vitéz barátim, ne féljetek semmit, hanem kövessetek engem a cselekedetben. Ezeket szólván, paizsát s kétélü lándzsáját ragadja és

megindul a sárkányokra; miket látván a vitézek, ők is mindnyájan fegyverhez nyulnak és emberileg kezdenek viaskodni a vadakkal, kik közül ötvenig valót hamar elnyeltek a sárkányok. Azok után csudálatos nagy rákok jöttek ki a nádasból, melyeknek oly kemény volt külső héjjok, hogy csak megpendültek a dárdák rajtok és meg nem sebesithették őket. Azok pedig, kiket lábuk közzé haphattak az emberek közzül, mindjárt kettémetszették. Ezek mindnyájan bizonyos órákban jöttek elő, iszonyu orditással menvén az emberekre, melyekből a vitézek vadászó dárdáikkal sokat elhullattak.

Ezek után hallatlan nagy erdei kanok, melyeknek félölnyire látszott ki agyaruk. Azok közt pedig egyvelegest kegyetlen vad emberek, kiknek hatkezők, és kezükön iszonyu éles körmük volt, melyekkel az embereket csapkodták. Azok miatt anyira megzavarodott Sándor és az egész tábora, hogy nem tudtak mint ellene állni, hanem nagy tüzeket raktak és a mellé huzódtak. Utóljára egy rettenetes kegyetlen vad jött rájok mint egy elefánt, de a lóhoz hasonlitott, melynek homlokán három szarva volt, éles mint a szablya, a feje fekete, ezt indiai nyelven onocentaurusnak nevezték, az is azon tóra járt inni. Ezek közt nem tudott Nagy Sándor mit mivelni, csak nyargalt mindenfelé, biztatván a vitézeket, kik közzül huszonnyolczat hamar megölt a nagy vad, negyvenet megsebesitett, végre elbágyadt és elesett a sok nyilsebek miatt. Abból a nádashelyekből elébb menvén, számtalan egerekre talált, macskáknál nagyobbakra, melyek az emberek holt testét megették, oly mérges volt, hogy mindenféle vadak elvesztek miattok, csak az embereknek nem ártott marásuk. Azonfelül szárnyas egerek is iszonyu sokasággal támadtak, akkorák mint egy-egy galamb, azoknak foguk hasonlók voltak az emberek fogaihoz, s ha az emberek ábrázatjukra repültek, ugyan belé ragadtak és keserves harapást tettek orczájokon, kiknek fülöket, kiknek orrukat elharapván. Midőn, megviradt igen nagy veres madarakat láttak, fekete körömmel és orral. ezek nem ártottak az embereknek, hanem a tó partra nagy halakat és angolnákat hoztak ki, melyeket ott ettek meg.

Abból a veszedelmes helyből elébb viszi táborát Sándor, és jut a látrimáriai kapukhoz, a mely hely aranynyal és minden gazdagsággal bővelkedett. Az ottvaló lakosok pedig becsülettel fogadták és mindennel kedvesen ellátták; itt 30 napig mulatott Nagy Sándor. A mely nemzetség ott lakott, seronitáknak hivatták, és köntöst magoknak fa levélből csináltak. A Nagy Sándor

vitézei, kik megmaradtak és a kegyetlen vadakon győzedelmet vehettek, azután sokkal bátrabbak voltak mint annak előtte.

XLV.

Mint harczol meg Nagy Sándor Pórussal, és győzedelmet vesz rajta.

Megindulván onnét, ment azon helyre, hol Pórus volt táborával. Sándor ezért fölült Bucefalus jó lovára, elrendelé seregét, a trombitákat megfuvatván, nagy sebességgel reá üt, maga is vitéz módjára harczolván. Látván azért Pórus, hogy az ő tábora tovább nem állhatja a harczot és nagy szóval mondja: *nem ugy Alexander, nem ugy veszessünk magunk kedvéért anyi népet, hanem magunk személyében álljunk ki külön ketten, és harczoljunk meg e sik mezőn mindenek láttára; ha meggyőzesz engem, az én népem szolgáljon neked; ha én veszek győzedelmet rajtad, a te vitézeid uraljanak engem.* Ezeket mondván Pórus, nem gondolta meg, mennyi bátorság és erő legyen a kisded testben, mert Sándor csak három singnyi, de Pórus öt singnyi volt magosságra. Megszünvén azért a harcz, csak a két király kezd harczolni egymással. Azonban Pórust nagy kiáltással kezdték biztatni az ő vitézei, és hátra tekintvén, mi volna oka a nagy kiáltásnak; a tekintés közben rajta terem Sándor, és mig rendbe szedné magát Pórus, addig élet nélkül rogyott össze a Nagy Sándor csapása alatt. Melyet látván az indusok, harczolni kezdtek a macedónok ellen, kiknek mond Nagy Sándor: szünjetek meg a harcztól, ha békével akartok házatokhoz jutni, mert semmi bosszuságot nem szenvedtek, mivel emberül harczoltatok. Azok Sándor szavára elvetvén fegyveröket, meghódolnak, és Isten gyanánt imádák Nagy Sándort. Ugyanott közel megtelepité táborát Nagy Sándor; a holt testeket mind koporsóba tételé, és Pórust királyi pompával eltemetteté, és az isteneknek szokása szerint áldozatot tett.

XLVI.

Mint talált Nagy Sándor a gyimnosofistákra Indiában.

Onnét táborával elébb menvén, jutott Exidráces tartományába, a hol az indiai bölcsek mezitelen szoktak járni; azok sem

minémü kevélységet nem tudnak, senkivel nemhadakoznak, városuk nem lévén, barlangokban laknak. Ennek a tartománynak királya megértvén Nagy Sándor meneteleit, ilyen levelet küldneki: Mi halandók, Indiában mezitelen járó bölcsek. Alexandernek, aki is csak ember, azt irjuk: *Értettük ellenünk való hadakozó szándékodat, melyen nem kevéssé csudálkoztunk, holott minekünk semmi gazdagságunk nem lévén, csak fáradságod jutalma sem fordul meg. Ha fegyverrel jösz ellenünk, minket mezitelen találsz a mi együgyűségünkben.*

XLVII.

Mint felel erre Sándor a gymnosofistáknak.

Levelöket elolvasván, követeket küld hozzájok, biztatván őket, hogy ne féljenek, mert fegyver nélkül akarja őket meglátogatni. Elmenvén ezért Nagy Sándor, és mezitelen találván őket, feleségöktől, gyermeküktől külön barlangokban lakva; kérdezi Nagy Sándor: hol van a legjobb lakóhejök? azok csakugyan kalibájokra mutatnak, mondván; teljes életünk mulatsága ezekben a helyekben van. Továbbá kérdi Nagy Sándor: mit kivántok tőlem? azok azt kivánák, hogy halhatatlanságot adjon nekik, mert egyébre nemvolna szükségök. Kiknek monda Nagy Sándor: hogy adhassak én halhatatlanságot, holott magam is halandó vagyok? Azok pedig mondák: nyomorult ember halandó vagy, mit terheled magad ennyi fáradsággal, bűneidet szaporitván? Kiknek felele Nagy Sándor: nem tudjátok-e, hogy a mély tenger meg nem háborodik, valameddig a nagy szelek meg nem busitják. Én is örömest békességben laknék, de oly indulat lakik bennem, mely engem nem hágy nyugodni és ezeket szólván békességben hagyta őket.

Más nap viradóra előbb mozditja táborát, és megy az állóképekhez, melyeket Herkules épitett. Annak egyike aranyból, a másika ezüstből volt, 12 ölnyi magossak és 2 ölnyi szélesek; melyeket átszuratott Sándor, akarván tudni, ha mesterséggel öntöttek volnánának-e, melyet ugy találván, belső üregségökbe ezer-ezer és ötszáz vert aranyat tétetett Nagy Sándor.

Elébb menvén onnét táborával, oly hideg, puszta és setét helyre jutott, a hol a vitézek alig ismerték meg egymást. Mégis tovább ötven napi járó földre menvén, egy meleg folyóviz mellé jutott, a mely mellett szép asszonyi állatok laktak, de az öltöze-

tük rettenetes volt, lovon ülvén, dsidát hordoztak kezökben, melynek vége ezüstből volt szélesen és igen hegyesen kiköszörülve, mivel ott sem réz, sem vas nem találtatott. Férfit közöttük nem láttak. A vizen pedig át nem mehettek, mert igen széles volt és rakva mérges állatokkal, sárkányokkal. Balra térvén onnét, egy tófenekéhez jutottak, melyben viz nem volt, hanem csak a sűrü nád, a hol mikor át akartak volna menni, egy nagy vad jött ki a nádasból, hasonló hippotaurushoz, melynek melle hasonló volt krokodiluséhoz, a háta a vasfürészhez, fogai mint valami éles kardok ugy látszottak, járásában lassu mint a tekenősbéka; ez a vitézek közzül kettőt hamar elszakgatott. A többi reá menvén, midőn éles fegyverrel semmit sem árthattak neki, pőrőkkel verték le.

XLVIII.

India legvégső erdejéhez jutván Sándor, ott elefántokat talál.

Tovább menvén 30 napi járó földdel, Indiának legszélsőbb erdejét éri, és ott Thámár folyóvize mellett megszállitja táborát. A mely erdőből 11 óra tájban számlálhatatlan sokasága jött ki az elefántoknak, az emberek ellen dühösködvén. Melyet látván Sándor, Bucefalus jó lovára ül, vadászó dárdáját kezébe veszi és megparancsolja, hogy a vitézek is üljenek fel, és nagy sereg disznót hajtsanak elől, melyeket megcselekedtek ugyan a vitézek, de megijedvén az elefántoktól, szélylyel kezdtek oszolni. Akkor monda Nagy Sándor: vitéz barátim mit cselekesztek? fogjatok fegyvert, a disznókat pedig magatoktól el ne hagyjátok; majd meglátjátok, mit mivelnek az elefántok, szaladni kezdének az erdő felé, melyeknek utánok eredvén a vitézek sokat elejtének közzülök, bőrüket lehuzák és fogukat kiszedék.

XLIX.

Szakálas asszonyokra talál Sándor.

Másnap menvén az erdőn, oly asszonyi állatokra talált, kiknek szakálluk mellüket érte. lapos fejük volt, és vad bőrökkel voltak felöltözve; ezeknek utánok eredvén, egynéhányat elfogtak közzülök; és indus nyelven megkérdezteté nagy Sándor tőlük,

micsoda életük vo'na a vadon erdőben, kinek azt felelék, hogy vadászásukkal táplálják magukat.

L.

Mezitelen emberekre talál Sándor.

Azon tul érkezék egy sik mezőre, ahonnét a Thámár folyóvize eredt, ott meziten járó férfiakra és asszonyokra talált, kik olyan szőrösök voltak mint a vadak, természetök olyan volt, hogy mint a szárazon, a vizbe is a szerint élődtek. Kik látván a Sándor táborát, a viz fenekére szaladtak le előle. Előbb menvén onnat 15 napi járó földdel, ismét oldalvást találtak egy erdőt, mely rakva volt rinocéfalusokkal, melyek az emberekre nagy dühvel rohantak, melyeket Sándor és a vitézek vadászdárdájokkal, nyilakkal megsebesitettek. Onnét 40 napi járó földdel mentek elébb és talál Sándor igen szép sik mezőre, a hol semmi halom, semmi hegyek nem látszottak. Ott megtelepitvén táborát 11 óra tájban oly szél támadt, hogy mind a Sándor sátorait, mind a vitézek hajlékit öszszeszakgatta. A szélben pedig égető szikrák is voltak, a mely igen sanyargatta az egész tábort. Akkor a vitézek zugolódni kezdének, mondván: az isteneknek haragja gyult ellenünk, mivel kedvök ellen keressük a napnak feljöveteleit. Nagy Sándor pedig szép szóval biztatá őket: én barátim, erős vitézek, ugymond, ne féljetek, nem az istenek haragja ez, hanem csak az őszi időnek mérgeskedése, most egyezvén meg a nappal az éjszakával. Megszünvén a szél a vitézek ujolag felépiték sátorukat. Onnèt elindulván 25 napi járó földdel, egy hosszu völgyben telepedtek meg, hol sok tüzet raktak a kegyetlen hideg miatt, olyan darabonként esvén a hó reájok, mint egy-egy fürt gyapju. És hogy el ne boritsa őket a hó, az egész tábora népével tapodtatta azt Nagy Sándor, ötvenet közzülök mégis megölt, kiket koporsókban eltemettetett. Azután egy setét felhő támadt, mely harmad egész napig elvette a napfényt. Akkor égő szövétnekek kezdtek az égből lehullani, melyek mindeneket kezdtek megemészteni; melyet látván Sándor, könyörgéshez fog, áldozatot tévén isteneinék, és megszünt a fergeteg.

LI.

Nagy Sándor a Bragmanus folyóvizhez érkezék, melyben krokodilusok, mérges kigyók és vizi lovak termettek.

Elébb menvén a Bragmanus mellé, melyet nagy Gangesnek is neveznek; elnézvén a vizen, lát 3 embert, kiktől indiai nyelven

megkérdeté, kik volnának, kik bragmanusnak mondák magukat, kikkel örömest ismerkedett volna Nagy Sándor, de a viznek szélességén át senki nem láthatott. Azonfölül a vizi lovak, krokodilusokkal a vizet mind egyre járták, szent Jakab és Kisasszony haván kivül. Mely akadályt látván a vizen, búsulni kezd rajta, és megparancsolá, hogy venyigéből szőnének össze hajót, az vad bőrrel béleljék meg, melyen Sándor követét küldje a bragmanusok királyához, ily levéllel:

A királyok királya, uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királyné asszonynak fia Nagy Sándor Didimusnak a bragmanusok királyának örömet kiván. *Mitől fogva emberi kort értünk, azóta a bölcsektől mindeneket, miket lehetett, eltanultunk. Sok nemzetiséget ismertünk, de hozzátok hasonlókat nem láttunk, kik sem a szárazon, sem a tengeren mások segitségével élni nem akartok. Tudományt is, a mint halljuk, a többi embereknél különbet követtek. Annakokáért igen kérünk benneteket, tudománytokat adjátok értésünkre, melyben a mi jó lesz, hadd kövessük mi is, mert a szorgalmas elme ugy vizsgálja a szép tudományt, mint kivánja a szem a setétben a világoskodó gyertyát.*

LII.

A Didimus választétele Nagy Sándorhoz.

Didimus a bragmanusoknak oktatója. Alexandert köszönti. Eszünkbe vettük leveledből, mily szivesen kivánnád az igaz bölcsességet; dicsérjük is a jó indulatot benned, mert ugyanis csak az érdemel igazán királyi nevet, ki másokat jó erkölcscsel felülhalad. Kivánod, hogy minden rendtartásunkat rendesen megirjuk, neked, de az lehetetlen. A miről ha mi jót irhatnánk is, haszontalan volna, mert hadakozásra való vágyódásid elvontak téged, a szent életnek követéstől. De hogy irigységgel ne vádoltassam, a mennyiben lehet megjelentem életünknek módját. Mi bragmanusok, tiszta együgyü életet vétek nélkül élünk. A természet szükségén kivül semmit nem kivánunk. Mindeneket békességgesen türünk, a gazdagságnál a természet kielégitését nagyobbra becsüljük. Földünket nem szántjuk, vetjük, ökreinket járomba nem fogjuk. A tengerben nem halászunk. Sem madarakat, sem vadakat nem vadászunk. Valamit magától terem a föld, azzal láplláltatunk. Az emésztéssel gyomrunk nem terheltetik, azért egésségesek vagyunk, orvosokra nekünk semmi szükségünk nincsen. Életünknek egyarányu ideje van, mert egyikőnk a másikónknál kevesebbet nem él. A tüz melegitése nekünk

nem kell, nem is szenvedünk hőséget, ahoz képest mesztelen járunk. A testi kivánságokat nem követjük. A házi ellenségünket elvesztjük, hogy a külsőket ne kellessék félnünk, mert nagyobb veszedelme van a városnak a belső, mint a külső ellensége miatt. Ehezképest tengeren és szárazon bátorságban vagyunk, nem szorulván mások oltalmára. A mely fáknak gyümölcseivel élünk, azoknak leveleivel ruházkodunk is. A Teballiánus folyóvizzel oltjuk szomjuságunkat. Az egy magasságban lakozó Istent imádjuk, dicséreteket neki mondunk. Az örök életet várjuk jövendőben. A hivságos dolgokat semminek tartjuk s csácsogók nem vagyunk, hanem csak a szükség idején, és akkor igazat szólunk. Nem kell a gazdagság. Köztünk a tisztességkivánásának és irigységnek helye nincsen. Egyik a másikánál köztünk nem elébb való állapotunkkal épen megelégedettek vagyunk. Nem patvarkodunk nem hadakozunk, hanem békességben élünk. Olyan gonoszt nem cselekszünk, a miért itélő biró kivántatnék köztünk. A mi törvényünk a tiétekkel ellenkezik abban, hogy mi irgalmasságot senkivel nem cselekszünk, mert annak ott van a helye, a hol a vétek uralkodik. Fösvénység, házasságtörés, gonosz kivánság köztünk nem is hallatszik a miért büntetést érdemlenének. Az igazság utján egyenesen járunk, a levegőegeli ut életünkkel nem mocskoljuk, és igy hirtelen halál nem követ bennünket. Szines köntös nekünk nem kell, az asszonyok nem ékesitik nálunk magokat, mert nem testi kivánságunkra, hanem nemzetünk megtartására élünk velök. Vétek volna az közöttük, ha cifráznák magukat, meg nem elégedvén a miben Isten teremtette őket. Nem kell egésségünkre a fördő elég nekünk az égi harmat és a nap melegsége. Senkit szolgálatunk alá nem hajtunk, sem embert, sem marhát, sem madarat, mivel Isten szabadságra teremtett mindeneket. Kőből, mészből házat nem épitünk, földi edényeket nem készitünk. Szorgalmatosság nélkül a föld üregeiben élünk, mert ha meghalunk is, az a mi házunk. A tengereken nem kereskedünk, nyelvet nem mesterségből, hanem természetből tanulunk. A filosophusok iskoláját távoztatjuk, mivel azok tudománya gyakran megcsal. Játékkal sem töltjük az időt, magunk mulatságáért régi elődeink maguk viselését olvassuk. A kaczagás helyett sirunk. A mi mulatságunk pedig az égben, nézvén annak ragyogó csillagait és a szépen fénylő napot. Minálunk csendes a tenger és fel nem háborodik mint köztetek. A mi gyönyörüségünk a mezei jó illatu virágok közt, a szép zöld erdőben a madarak éneklési közt és a csergedező források közt van. Ha tetszik neked, ez a mi életünk rendi, hanem tetszik is, ettől bennünket el nem idegenitsz.

Magad állapotjáról pedig azt irhatom, hogy az nekem igen sanyarúnak tetszik, hogy Ázsiát, Áfrikát, Európát kevés idő alatt megbirtad hóditani, mert te a szép nap fényét sokaknak meghomályositottad. A paktoli és hereni aranynyal folyóvizeket megiván, elfogyasztottad, és a mellette lakókat koldusokká tetted. A Nilus vizét megkisebbitetted. A rettenetes tengert járhatóvá tetted. A pokolbeli cerberus kutyát a föld szinére örömre kihivtad, mikor magad gyermekeinek vérökkel áldoztál. A jámborok közt háboruságot hintesz. Másoknak jó tanácsot adsz, magad semmiben nem követed, hanem Istenednek Jupiternek nyomdokán jársz, ki sok asszonyt megszeplősitett, és istenasszonyodat Proserpinát áldod, ki sokkal paráználkodott. Azonfelül az embereket szabadságban élni nem engeded. A mely itéletet másnak teszel, azzal magad nem élsz. Azt tartod tudós embernek, ki nyersen tud beszélni. Sok kincsben, számtalan szolgákban, nagy épületekben gyönyörködöl, étellel mód nélkül terheled magad, mely miatt idő előtt lesz halálod. Valamint mindenek félnek tőled, szinte ugy kell mindenektől félned. Megengedd hát, hogy nagyobb a barmanusok bölcsessége a tiédnél, vajjon nem attól az atyától vettél-e eredetet, a kitől vették a kövek és fák? Koporsódat czifrázod, de testedet csak a földnek adod. Mi pedig az istennek tiszteleteire barmokat nem áldozunk, aranyos és ezüstös templomokat nem épitünk. Te pedig szentségedet mindenestől fogva csak az áldozatokban helyheztetted. Nem tudod-e hogy az igaz Istennek nincsen a borjúk, ökrök és barmok vérére szüksége? hanem az alázatos könyörgést hallgatja meg. Az igét szereti az Isten, mert az ige által némikép hasonlittatik ő hozzá, mert az Isten ige, és az ige által teremtettek mindenek, és megmaradnak. Mi pedig azt az igét szeretjük és tiszteljük örökké. Ehhezképest jó itélettel felőled nem lehetünk, ki hamis isten követője vagy kiknek szolgálván, holtod után kárhozat lesz helyed. Ellenben mi azt az urat tiszteljük a ki holtunk után örök dicsőséggel boldogit bennünket. Te nem érted meg egy Istennel, hanem annyinak szolgálsz, mennyi izek testedben vannak. Kicsi világnak tartván az embert, és valamint abban a kis világban sok erek vannak, azt véled, hogy az egekben is annyi istenek vannak kiket kell tisztelni. Junót, mivel igen haragos volt, indulatok istenasszonyának; Márst, az ő bátorságáért, vitézek istenének; Merkuriust nyelveskedéseért, persák istenének; herkulest, a bajnokok istenének; a részeges Bakhust, a vendégeskedők istenének; Kupidók csintalanságaért, hiszed istennek lenni; Cerest, gyomor-istenasszonyának; a parázna Vénust is isteni imádással becsülöd. Igy osztottad el tagok sze-

rint az isteneket, nem akarván hinni azt az egyigaz Istent, a ki az embert mindenestől fogva teremtette. Igy munkálódsza hamis istenek körül. Marsnak vadkant, Bakhusnak babot, Junónak pávát, Jupiternek bikát, Apollónak bárányt, Vénusnak galambot, Minervának baglyot, Céresnek, Merkuriusnak mézet áldozván. Zöld ágakból csinálsz tornyos oltárt Herkulesnek; a Kupidó templomát koszorukkal czifrázod. Ezekben veted reménységedet, méltóbban érdemlenének hóhér nevet, mint isteni hivatalt. Ehezképest, a mennyi Istent tisztelsz, annyi gyötrelme lesz lelkednek. Mert az egyik bujaságra, másik torkosságra igazit, és ugy engedsz nekik mint isteneidnek. A kiket istenasszonyoknak tartasz, azok nem egyebek, hanem a pokol zselléri, kik kegyetlenül vesztenek és rontanak téged. Oh vajha ezekről józan elmével gondolkodnál! bizonynyal elkerülnéd azokat a bölcseket kik eféléket elhitették és az örök kárhozatra vakvezérid lesznek neked. Mihezképest nagy szánakozásra méltó ember vagy, ki e világi rövid boldogság után véghetetlen nyomoruságra jutandó vagy. Mely levelet vévén Nagy Sándor, igen megbusult az ő istenei becstelenitéseért, és ilyen választ küld:

LIII.

Nagy Sándor felelete a bragmanusok királyához.

Alexander a királyok királya és uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királyé asszonyak fia, Didimusnak köszönetét irja. *Ha mind igazak volnának azok, a mit magatok felől irtok, csak ti volnátok emberek az ég alatt kik semmi bünt nem tesztek. De aztán nem a ti jó erkölcsötöknek, hanem csak a természetnek tulajdonitom. Egyébiránt ha beszédeteket jól megvizsgálja valaki, ugy látszik, hogy vagy istenekhez hasonlóknak tartjátok magatokat, mint vétek nélkül valók, vagy mások állapotját irigylitek. Hogy minden dolog nélkül füvel s egyébb gyökerekkel barom módra éltek: sem szárazon sem vizen nem kereskedtek, épületet sem készittek: kitetszik abból, mennyi fogyatkozással vagytok. Ne féljetek, mert sem bölcseségteken, sem természeteteken nem kapunk. Egyébiránt elegen követnek benneteket a farkasok és egyéb oktalan állatok Ha csak fogyatkozástokkal tudtok dicsekedni, tartsátok magatoknak. Mert nem fogyatkozás, hanem a gazdagságban való rendes élet érdemel dicséretet. Ha a nyomorultaké a dicsekedés, a vakok, a csonkák, bénák volnának mindennél boldogabbak. Halljuk, hogy az asszonyok közöttetek minden ékes öltözet nélkül vannak; és hogy titeket nem*

bánt a testi kivánság, nem csuda, mert a koplaláshoz nem fér a bujaság, midőn a disznó módra csak parén rágódtok, az igen gyenge ösztön a gyönyörüségre. Midőn sem iskolába nem jártok a szép tudomány kedvéért, sem irgalmasságot nem tudtok az ilyennel tovább nem mehettek a barmoknál, mert azok is követik a természetet, de egyéb jókban nem lehet részök, mint nektek is. Mi pedig, kik értelemmel külömbözünk az állatoktól, tanulsággal igenis segitjük természetünket, mert mivel változás alá vettetett az emberi nemzet, hogy maradhatna meg a sok viszontagságok közt, ha a bölcseség szerint nem rendezné életét? gyakran a szomoru alkalmatosság teljességgel elboritná. Az emberek élete közt is különbség van, mert más az ártatlanok, más az ifjak, más a vének tulajdonságai. Távol van a mi mulatságunk a tiétektől, mert mi a miket nem látunk, nem szaglunk és nem tapasztalunk, az olyanokban is gyönyörüséget találunk bölcs okoskodásunk által. Minden állatoknak, földnek és viznek illendő hasznát tudjuk venni. Midőn azért az ilyenekben nem egyeztek velünk, tudnivaló dolog, hogy vagy kevélyek, vagy irigyek vagytok, szükölködők lévén. Én azért a ti vélekedésteket bolondságnak és nem okosságnak tartom. A mely levelet vevén Didimus, igy ir másodszor Sándornak:

A bragmanusok oktatója Didimus Alexandernek köszönetét irja. *Ezen a világon megmaradásunk nem lévén, mindnyájan zarándokok vagyunk, és a halál által elköltözünk mindnyájan mentül hamarább. Mi tolvajok nem lévén, jólelkiismerettel merünk megjelenni. Isten gyanánt magunkat nem tartjuk, az Istenre nem is irigykedünk. A mely isten mindeneket teremtett, az az embereknek szabad akaratott engedett, hogy tudjon a jó és rosz közt választást tenni. Valakik azért az elmulandó dolgokon nem kapnak, hanem azoknál jobbat követnek, azok igazán Isten barátinak neveztetnek. Azért olyan gyanút nem érdemlenénk, mint ha reátok, vagy istenetekre irigykednénk, mert az a gyanú titeket illet inkább, mivel a szép öltözetben és egyéb jónak bővelködésében akárkinek is jobb módja van mind a kevélykedésre, mind egyéb vétkek követésére. Én nem tudom, mit cselekesztek gazdagságtokkal, üdvösséget ha nem vásárolhattok az arannyal. Magatok sem elégesztek meg vele, hanem untalan szomjuhozzátok, mint a kórságosak a vizet. Mi az aranyat lábunkkal tapodjuk, mert az magában sem éhségünket, sem szomjuságomat meg nem enyhiti, nem melegit és nem takargat. — Nem tudom azért, miért kell rajta kapni, ha sem elégséget, sem egésséget nem ád embernek. Akármicsoda edényből is ugy ihatik a szomjú ember mint a fényes aranyból. Az arany pedig egyebeknél roszabb, annyiból, hogy*

mentül nagyobb mennyiséggel gyül, annálinkább elrejtik, hogy hasznát ne vehessék.

Sándor viszont felel Didimushoz.

Királyok királya és uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királyné asszonynak fia Nagy Sándor Didimusnak irván, parancsolja: Mivel a világnak olyan szegletibe szorultatok, a honnét ki nem mehettek, és mások is hozzátok nem férhetnek és igy csak a ti szokástokat tudjátok dicsérni, mások felett tartván boldogoknak magatokat. Kénytelenek vagytok pedig vele, hogy a magatok szokását dicsérjétek, mivel a másokét nem is tudhatjátok, külön rejtekben, mint egy tömlöczben lakván az egész világtól. Igy, ha a ti életetek boldog volna, csak azok volnának boldogok a kik tömlöczbe estek. Egyébiránt mindeneknél boldogtalanabbak vagytok, mert a mely büntetésre mi a gonosztevőket itéljük törvény szerint, ti azon nyomoruságokat szenveditek szüntelenül természet szerint. Ehezképest, a ki okosnak láttatik is, az ta büntetést szenvedi, a mit nálunk a gonoszok. Melyre nézve senki boldogtalanságnál egyebet köztetek nem lát. De esküszöm a halhatatlan istenekre, hogy ha közitekbe mehetnék, vitézségre tanitanálak benneteket, és tisziességes erkölcsökre.

LIV.

Nagy Sándor márványkő oszlopot emeltetelt győzedelme emlékezetére.

Azon a helyen azért, egy szerfelettvaló nagy oszlopot emeltet fel Sándor márványkőből, melyen görög, deák és indiai nyelven ezt iratja: én macedoniai Nagy Sándor, Dáriusnak veszedelme után kardommal eddig a helyig jöttem és hódoltattam meg a világot.

LV.

Nagy Sándor óriásokra talál.

Elhagyván azt a helyet, ment táborával az Ademéja sik mezejére, a mely mezőt egy sürü erdő fogott körül, melyben a fák gyümölcsével élődtek a vad emberek, kik óriásokhoz voltak ha-

sontók, ködmönökbe öltözködve. A kik látván a tábort, csak elámultak rajta: azonban parancsolá Sándor a vitézeknek, hogy felszóval kiáltsanak, melyet hallván a nagy ostoba emberek mind elfutottak, mint a kik emberi szóhoz nem szoktak. Kiknek utánok eredvén, 634-et levágának közzülök, a Sándor vitézei közzül pedig 137-en vesztek el. Abban az erdőben harmadnapig lakott Nagy Sándor és a fák gyümölcsével élt.

Onnét egy folyóviz mellé menvén talált egy igen nagy szőrös vad emberre, a ki különben nem szólt hanem csak disznó módra röfögött. Megparancsolá azért Sándor, hogy kötözve vigyék eleibe. Ama pedig bátran ellentállván az embereknek, mire ujolag értesittetnek, hogy bántása ne legyen, hanem vigyenek egy leányt eleibe. Kit midőn oda vittek, mód nélkül kezdett szorongatni és hogy elvették a vitézek tőle, a szőrös ember kegyetlenűl orditani és dühösködni kezd. Akkor nagy nehezen megfogják s megkötözik, és megparancsolja Sándor, hogy égessék meg.

LVI.

Nagy Sándor olyan fákra talál melyek a nappallal együtt nevelkedtek.

Tovább menvén, egy szép mezőre jut, a hol a fák a nappallal együtt iszonyu magasra nőnek, és naplementkor elenyésznek. Mert az első reggeli órától fogva a föld alól kibuván, hat egész óráig szemlátomást nőnek, azutánestig mindig apadnak, ugyanynyira hogy helyök is alig látszik. Magukkal pedig csudálatos jó gyümölcsöt hoznak. Ezt látván Sándor megparancsolá egyik vitézének, hogy ágat törne le a fáról és vinné neki. Ki midőn a fához nyulna, egy szellemtől ugy megverették, hogy szörnyű halált halt; és ilyen szózat hallatszék az égből: valaki e fát illeti, annak halálnak halálával kell meghalni. Igen szelid madarak is repdestek ott az emberek körül, melyekhez ha valaki hozzá nyult, tüz lobbant ki belőlök, és megemésztette az embereket.

LVII.

Sándor egy nagy basiliskusra talál.

Másuvá menvén onnét, oly nagy hegyre találtak, melynek tetejére hét egész napig jutottak fel, hol a sárkánykigyók és orosz-

lánok sokasága s támadása miatt nagy veszedelemben voltak, melyektől nagy bajjal megszabadulván és a hegyről lemenvén, jutottak egy végtelen setét völgybe, hol alig ösmerték egyik a másikát. A völgyben pedig sok termőfa volt, melynek gyümölcsével éltek. Gyönyörüséges csergedező patakok is bőven voltak, de 8 egész napig a napnak sugarát nem láthatták. Nyolcz nap mulva érkeztek egy hegy aljába, hol a levegő sürűsége miatt lélegzetet sem vehettek, hanem csak tikkadoztak az emberek. A hegyre felmenvén, ott világosságot értek, és vékonyabb levegőt. Tizenegy napig vesződtek, mig a hegy tetejére felmehettek, onnét látták meg a nap csudálatos szép világát. Lemenvén arról is értek egy szép mezőt, melynek földje tiszta piros volt, a termő fák pedig sűrűn voltak, de 2—3 lábnyi magasságnál feljebb nem nőttek, ezeknek jóizü gyümölcsével nem győztek betelni. A patakjai pedig ugy tápláltàk az embert, minta tej, még a testök is megfehéredett; mivel 170 napig volt járásuk azon a mezőn. Azután oly magas hegyeket értek, melynek teteje csaknem az ègig nyult fel, de azokra nem mehettek, mert mint a kőfal, oly meredekek voltak; két átmenő utat mindazáltal találtak rajta, melynek egyike északra, másika napkeletre mutatott; melyből gondolkodván Sándor eszébe vette, hogy nem emberi kéz, hanem a vizözön nyitotta azokat. Megindulván azért a napkeleti úton, nyolczad nap után talál egy rettenetes büdös basilikusra, a mely még tekintetével is megrontá a levegőt, melynek még csak látása miatt is félholt állapotra jutottak a macedonok és persák, mely veszedelmet látván a vitézek, tovább menni nem akartak mondván, itt az istennek haragja állott előnkbe. Akkor megindul egyedül Sándor a hegy felé, és mikor egy tetőre jutott volna, meglátja a basiliskust egy nagy ledőlt fán aludni, ennek olyan természete volt, hogy ha valamely állatra szemével rápillantott, annak mindjárt meg kellett halni. Ezt eszébe vévén Nagy Sándor, oly paizst vett elő, melynek hossza hét singnyi, szélessége négy singnyire terjedt, a közepére tűkört illesztett, melyet kezébe vévén, megy egyenesen a basiliskusra. A paizs befedvén őt, bátran ment, meghagyván vitézeinek, hogy állásukban tartsák magukat. Midőn közelitne a basiliskushoz, felnyitja a szemét és kegyetlenül kezd nézni Sándor felé, de hirtelen meglátja magát a tükörben és szörnyű halált hal. Sándor a basiliskus veszedelmét látva, feláll reá és szólitja a vitézeket. Jöjjetek elő, ugymond, nézzétek a mi gyilkosunkat. Melyet ugyanott megégették dicsérvén Nagy Sándornak mindnyájan erejét és okosságát.

Annál tovább már nem mehetett Nagy Sándor, hanem vissza-

térvén, azon utra indul, mely északfelé vezet; azon 15 napig menvén, jobb kéz felé fordul, és 90 napi fáradságos út után a Gyémánthegyre jut, melynek tetejéről, partjairól nagy aranyláncok csüngenek le. A nagy hegyre 1500 lépcsőjü grádics szolgált, safirból kivágva; táborát ott telepité meg.

LVIII.

Mint ment fel Sándor a hegyre.

Másnap ismét áldozatokat téven az ő isteneinek, felmegyen a hegytetőre, 12 hadvezért vevén maga mellé. És ott látja a napnak csudálatos szép házát, melynek finom aranynyal tündöklő 12 ajtaja és 70 világos ablaka volt. A mellett tiszta aranyból épitett gyönyörüséges templom melynek tetejére egy szőlőfa nőtt fel ágaival, a mely megmondhatatlan drága gyöngyökből álló gerézdekkel bővölködött, bemenvén Sándor a házba fejedelmeivel együtt talál ott egy embert arany ágyban feküdve, aranyos paplan alatt. Az ember igen tekintélyes és nagytermetű szakálla, mint a tiszta gyapjú fehérlett. Kit Sándor minden fejedelmével együtt térden állva imádott. Kinek monda a vén ember: te Alexander, olyanokat látsz és hallasz, melyeket világi ember soha nem látott. Melyre Nagy Sándor igy szól: boldog ember, honnét ismersz engem? Kinek monda amaz: minekelőtte a vizözön a földet ellepte volna, már tudtam, mik voltak elvégezve felőled; kivánod-e azért látni a napnak és holdnak áldott fáit, melyek jövendőt tudnak? Ezt hallván Sándor, nagy örömmel mondá: igenis uram. Akkor monda a vén ember: ha ma asszonyi állatoktól tiszták vagytok, bemehettek a helyre, a hol az Isten széke van. Kinek felele Sándor: tiszták vagyunk. Ottan felkellvén a vén ember megparancsolá, hogy sarujokat s gyürüjöket tegyék le, és őtet kövessék. A többi fejedelmeket hátrább hagyván Sándor, Tholomeussal, Antiokussal s Perdikával megindul, és mennek erdőn, mely a hegy tetején volt. A föld alatt pedig látnak egy nagy udvart és ékes épületet. Az álló fák száz lépésnyi magasságnyira, melyeknek tetejök borostyán koszorukkal voltak beboritva, az olajfákhoz hasonlitottak, melyekből temjén és jóillatu balzsam csorgott ki. A fák közt láttak egyet, mely legmagasabb volt, ennek sem levele, sem gyümölcse nem volt, hanem egy igen nagy madár ült rajta, s olyan volt bokrétája mint a pávának, a nyaka mintha aranyos koszoruval fénylett volna, a háta a bársonyhoz hasonló farka mint rózsákkal

termett bokor, szépen kiterjedt, kék zománczos szint mutatván. Csodálkozván Sándor, mondja a vén ember, hogy mit lát, az a Fénix madár.

LIX.

Mint érkezik Nagy Sándor a nap és hold fájához.

Elébb menvén, jutnak a nap és hold fái alá, monda a vén ember: tekintsetek fel, és valamit tudni kivántok, értéstekre lesz, csakhogy titokban tartsátok a dolgot. A magas fáknak levelei hasonlók voltak a pallérozott ezüsthöz. Monda azonban a vén embernek Sándor, de micsoda nyelven fognak nekem szólni? Kinek az felele: a nap fája indiai nyelven kezdi el szólását és görögül végzi; a hold fája pedig görögül kezdi szólását, és indusokén végzi. Akkor megcsókolván Sándor a fákat, kérdé: vajjon győzedelemmel visszamehetek-e Macedoniába? A nap fája felele indiai nyelven: Te a világnak hódoltatója és atytya, hazádat többé nem láthatod, míg csak esztendeig és 8 hónapig tart életed; a kiben bizol az mérges italt ád innod. Akkor monda ismét szivében Sándor: jelentsd meg nekem szentséges fa, ki lesz gyilkosom? Kinek felele a fa: nem szabad, mertigy nem teljesednék be a jövendőlésem, mert ellene lennél annak az embernek. Monda azonban a vén ember Nagy Sándornak: térjünk meg, és több kérdéssel ne fáraszd a fákat. Visszamenvén azért Sándor sira keservesen, életének rövid volta miatt. Siratták a fejedelmek is, és midőn a nap házába visszamentek, monda a vén ember Sándornak: itt többet nem mulatsz, ha pedig az északi úton tovább akarsz menni szabadságodba lesz; de már hosszù útat ne válalj magadra. Ezen szók után visszatér a vén ember a nap házába; Nagy Sándor pedig táborába megy fejedelmeivel együtt a grádicsokon alá.

Másnap táborával megindul, és megy az elhagyott sik mezőre vissza, ahonnét eredete volt a két útnak, és azok mellett két nagy márványkő-oszlopot emeltett, melyekre görög, zsidó, indiai és deák nyelven azt iratja. *Én macedoniai Alexander Filep, ezeket az oszlopokat örök emlékezetre felállittattam minekutána Dárius és Pórus királyokon, persák és indusok urain győzedelmet vettem. Valaki ezeken túl akar menni, balkézre tartson, mert a jobbkéz felől való úton sok veszedelem éri.*

Tovább menvén onnét táborával, az északfelé menő úton siet, hogy mentűl hamarább Macedoniába juthasson, és jutván a brásákha földére, ott táborába szállt. Azon földnek lakosai megért-

vén Nagy Sándornak odavaló menetelét, sok ajándékokat vittek neki, párducz és oroszlánbőröket, tengeri Murénak bőreit, melyek hét ölnyi hosszak voltak, hasonlók a párducz bőrhöz. A sik mezőn egy nagy hegyen volt egy csudálatos szép vár, melyben Kandaces özvegy királyné asszony lakott három fiával együtt; annak egyikét Kándéólusnak hivták, és ilyen levelet küld nekik Sándor:

A királyok királya és uralkodók ura, Hammon istennek és Olympia királyé asszonynak fia Nagy Sándor, Kandaces királynénak örömet kiván. *Im tiszta aranyból templomot és álló képet készitettünk. Jöjj el azért és egyenlő akarattal áldozzunk Hammon istennek.* Mely irást vévén Kandaces, mindjárt adót s ajándékokat, és ilyen levelet küld Nagy Sándornak követei által:

A királyok királyának Nagy Sándornak, Kandaces a merorok királynéja engedelmességét ajánlja. *Tudjuk, isteni végzésből lett, hogy Egyptust, Persiát, Indiát, Mediát, és több országokat birodalmad alá hajtottál, mit nem annyira emberi, mint isteni erővel vittél véghez. Nekünk pedig tiszta lelkiismeretünk lévén, nincs most arra szükségünk, hogy Hammon istennek áldozzunk, de parancsolatodat nem akarván elmúlatni; küldtem a a Hammon isten áldozatjára 100 porfirus madarakat drágakövekkel rakott 200 aranylánczot, mindenikhez külön egyegy porfirus madár lévén kötve: aranyos gyertyákat harminczat: hébénom-faládákat másfél ezeret; rhinocerust nyolczvanat; pantherákat 300-at: oroszlán és párduczbőrt ötszázat. Kérünk, adja tudtunkra felséged, ha már az egész világot meghódoltatta.*

A követek közt egy igen jeles arczfestőt is küldött a királyné, ki a Nagy Sándor arczát jól megvizsgálván, azt élethűn festé le. Látván Sándor a szép ajándékokat, igen nagy becsülettel fogadta a követeket. Kik visszatérvén, a Sándor arczképét megvivén a királynénak, melyen nem kicsi öröme volt Kandacesnek, mivel régtőlfogva kivánta azt látni.

Ezek után egyik a királyné fia közzül, Kandeolus múlatságnak okáért néhányadmagával és feleségével együtt kiment; kinek utánok leskelődött a zsidók királya és szép feleségét elragadta, a velevaló vitézeket levágatván. Maga Kandeolus elszaladván, Nagy Sándorhoz ment segitséget kérni, de mielőtt Sándorhoz jutna, az őrök kezébe akadt és Tholomeushoz vitték a vitézek legfőbb generálisához, midőn kérdé Tholomeus, hogy ki volna. Felelé: én, ugymond, a Kandaces királyné fia vagyok. Viszont Tholomeus, kérdé: mi járatban vagy? Ama elbeszélé hogy mint járt és mint vesztette el feleségét a zsidók király

miatt, Tholomeus megnyugtatván Kándeolust, ment Nagy Sándorhoz éjszakának idején, és felköltvén Nagy Sándort, elbeszélé a Kándéolus ügyét neki, melyet hallván Sándor, monda Tholomeusnak: menj vissza sátorodba, ülj az én királyi székembe és koronámat tedd fejedre, minthа te volnál Nagy Sándor, és hivasd Antiókhust, hivass engem is; én pedig Antiókhus képében elsijetek hozzád és mikor előtted leszek, a dolgot rendszerint beszéld elő. És mintha Antiókustól kérdenél, ugy kérdj tanácsot tőlem. Elmenvén azért Tholomeus, mindeneket a szerint vitt végbe, a mint eleibe adta Sándor. És megkérdeztetvén Nagy Sándor Kándéolus jelenlétében, mit kellessék elkövetni abban az ügyben igy felele Tholomeusnak: hatalmas császár, ha tetszik felségednek, én elmegyek ez ifju legénynyel, és meghagyom neveddel a zsidók királyának, hogy feleségét mindjárt adja vissza, melyet ha nem cselekedne, mindjárt felégetjük városát. Hallván Kándéolus e beszédet, térden állva kezdi imádni, és mondani; oh nagyokosságu Antikhe, bizonynyal méltó volnál a királyi méltóságra. Megindulván onnét Kándéolussal a zsidók királya városa felé éjszakának idején, megérkeztek; kérdezék a virasztók tőlök kik volnának? Kinek feleltek: Kándéolus és Antiokus; Nagy Sándor parancsolja, hogy Kándeolus feleségét visszaadjátok, melyet ha nem cselekedtek, elérkeznek a vitézek és várostokat felégetik. Melyet hallván a városbeliek, felkelének és a király udvarának kapuiról a zárakat leverék, és a Kándéolus feleségét onnét kihozván, visszaadák neki. Monda azért a dolog után Kándéolus Sándornak, kit Antiokusnak vélt lenni, kérlek kedves uram jöjj el velem az anyám házába, ezt a nagy jót ott hagy háláljam meg neked. Melyet hallván, örvendezett Sándor, kivánván, Kandaces királyné asszonyt és az ő városát látni, és monda: menjünk Nagy Sándorhoz, és szabadságot kérvén tőle, ebben is örömet teljesitem kivánságodat. E szerint cselekedvén, megindul Sándor Kándéolussal, és utjokban iszonyú magos, a felhőket érő hegyeken mennek, a hol gyümölcsöző cédrusfák bőven termettek, azok közt szép szőlőfákat is látott. melynek egy gerezdjét egy ember alig birhatta el, min igen csudálkozott Sándor; továbbá találtak olyan diókat, melyek a dinyékhez hasonló nagyságuak voltak, ott majmok is nagy sokasággal találtattak.

Elhagyván azon helyet, jutnak a Kandaces királyné városába, azonban tudtára esik a királynénak, hogy békességgel megy vissza Kándéolus feleségével együtt, a Nagy Sándor közbevetésével, nagy örömre indul rajt, s királyi köntössébe felöltöztetik, köves

arany koronáját fejére tévén a grádics aljáig megy elejökbe, uri szolgáival együtt. A királyné igen szép asszony lévén, ugy tetszett Sándornak, mintha a maga anynyát Olympiát látná. Kinek szép háza menyezetei tündöklöttek a drágakövektől.

LX.

Mint viszi be Kandaces Nagy Sándort belső szobájába, hol a hártyára vett tulajdon arczképet neki megmutatja.

Felment Sándor Kandéolussal a királyi legszebb felső szobába, a hol onikhinus kövekkel voltak az asztalok és egyébb házi eszközök megrakva; az oszlopok porfirius kőből mesterségesen voltak kiczifrázva; a paloták falain elefántokkal való hadakozások voltak lerajzolva. A palota alatt pedig, mint a kristály, oly tiszta viz folyt el, a felett vendégeskedett a királynő fiaival és Nagy Sándorral. Másnap jobb kezét fogván a királyné Nagy Sándornak viszi a maga legbensőbb szobájába, onnét más, igen nagy mesterséggel készitett jó illatú szobába, mely mintha kerekeken állott volna, és úgy tetszett, mintha ördögi mesterség által, hus elefánt idestova mozgatta volna. Mihelyt azért bement a királynéval abba a házba, mindjárt megindult azért a fényes kamara é mozogni látszott, min igen csudálkozván Sándor, monda a királynénak: Minálunk nem győznének ezen eleget csudálkozni a emberek. Kinek felel a királyné: igazán mondád azt Nagy Sándor, mert több csudáraméltó dolgok vannak Indiában mint Görög országban. Akkor hallván a maga nevét a királynétól, igen meg borzad és ábrázatjában el kezd változni Sándor. Kinek a király monda: azért halványodtál-e ennyire, hogy neveden szólitottalak Sándor. Erre a királyné felele Nagy Sándorhoz: igazában a neved. Fogván azért kezét, beviszi más szobába és ott megmu tatja Sándornak tulajdon arczképét a hártyán, és monda: Sánd ismered-e ezt a képet? Melyet látván Sándor, mindinkább ke félni és változni ábrázatjában. Kinek monda a királyné: világg biró, parthusoknak, bartusoknak, Persiának megrontója, mié változik szined? minden vérontás nélkül Kandaces királyné h talmába s kezébe estél; eszedbe veheted azért ebből a világi c csőségnek minden állandóságát. Melyet hallván Nagy Sánd fejét hajtogatja és fogait csikorgatja haragjában. Kinek mon ismét a királyné: mit emészted magadat, belső indulattal? mi

való most a te nagyhatalmad? Erre felelé Nagy Sándor: asszonyom, azon búsúlok, hogy fegyver nélkül vagyok. Kérdé a királyné: ha fegyvered volna is, mit tehetnél vele? Kinek ezt felelé Sándor: mivel hogy fejemet magam hoztam a veszedelembe, fegyveremmel elsőben téged ölnélek meg, azután magamat Kinek monda a királyné: mint bölcs király úgy feleltél, de senkitől ne félj, mert a te jó akaratod melyet mutattál, sokat érdemel én tőlem, mert valamint megszabaditottad fiam feleségét a zsidók kezéből, a szerint kiviszlek én is téged ez otromba nép közzül kik ha megtudnák ittléted, bizonynyal megölnének téged, azért, hogy Pórust tulajdon kezeiddel ölted meg, mivel az én fiamnak Karrasoriusnak felesége az indusok volt királyának Pórusnak leánya. Bevivén azért kezénél fogva a királyné a maga lakó házába, szólitja a fiait és monda nekik: édes fiaim Nagy Sándornak ilyen jó szolgájához minden barátsággal és szeretettel legyetek, mert ő is nagy emberséggel volt hozzátok. Kinek monda a kisebbik fia: igaz dolog édes anyám, hogy e szabaditotta meg a bátyám feleségét, de feleségem miatt nem nyughatom, mert szüntelen ingerel engem, hogy ezt az Antiókust megöljem. Ezen szóra elijed Sándor, de a királyné monda; fiam, hogy illenék becsületünkhöz hogy a követet elvesztenénk. Melyet hallván Kandéolus monda: távol legyen az, hiszen e mentett engem meg feleségestől. Min felindulván Karrakorinus, mond: mit akarsz ezen szóval, talán azt kivánod, hogy kardra hányjuk egymást? Kándéólus viszonzá: nem kivánom, de ha kedved lesz hozzá, arra is kész leszek. Látván Kandaces a halálos veszekedést fiai közt, megijed rajta, és Alexandert kézenfogva rejtekszobájába viszi, és monda neki: kérlek, most mutasd meg bölcsességedet, hogy fiaim közt ne történjék halál. Kinek monda Sándor: bocsáss el, majd meglátom mit vihetek végbe beszédemmel. Közikbe menvén azért Nagy Sándor, monda Karrakoriusnak: ha engem megölnél mit nyernél vele? nem ilyen vitézek vannak a hatalmas Nagy Sándor táborában, mint én vagyok, hanem különbek nálamnál; azt véled, ha igen kedves ember lettem volna a császárnál, hogy ide küldött volna kezedbe veszedelemre? ha pedig azt kivánod, hogy Alexandert kezedbe adjam, esküdjél meg nekem, hogy kivánságomat betöltöd, és én kezedbe hozom őt. Ennek igen megörűl Karrakorius, és megegyeznek az atyafiak, megesküsznek Sándornak, hogy kivánságát beteljesitik. Akkor szólitá Kandaces királyné Alexandert, monda neki: oh mely boldog volnék, ha veled mindenkor együtt lehetnék, mert ugy bizonynyal minden ellenségeimen

győzedelmet vennék ezeket szólván, drága koronát tesz fejére, szép köntösbe felöltözteti, és megcsókolván, visszabocsátja.

LXI.

Mint jutott Nagy Sándor egy barlanghoz melyben istenek voltak, és vele beszéltek.

Visszatérvén Nagy Sándor onnét Kandeolussal, megyen egy barlangba, hol evéshez kezdének, és monda Kandéolus: Az istenek ebben a barlangban szoktak összegyülni tanácsra. Melyet hallván Nagy Sándor, áldozatokat tesz az ő isteneinek, és beljebb menvén egyedül a barlangba, sürü felhő veszi körül, a melyben lát egy istent, kinek szemei csillag módjára ragyogtak, kitől megijedvén Sándor, elájul. Kinek monda a nagy isten: üdvöz légy Nagy Sándor! melyre Sándor kérdé: ki vagy uram? Az isten felelé: én vagyok Thinhisus ki a világot markomba hordozom, és azt neked hirodalmad alá adtam. Magad nevére várost épitettél, az én nevemre pedig templomot nem készitettél. Melyre felele Nagy Sándor: kérlek uram, vigy haza macedoniába engem én oly templomot épitek neked, melynek mása nem lesz a világon. Erre mondá Thinthisus: király, Macedoniát nem látod, de jöjj bejjebb. Bejjebb menvén azért, lát más felhőt, és abban székiben ülő más istent, és monda annak is: uram, ki vagy te? és vesz ilyen feleletet: én vagyok minden isteneknek kezdeti, a nevem pedig Serapis; én vezettelek téged Lyciába, és ebbe a helybe is. Kinek monda Sándor: kérlek jelentsd meg nekem, ki lesz gyilkosom. Erre felelé Serapis: az előtt is adtam választ neked erre, ha az ember minden következő dolgot tudna, idő előtt emésztené meg magát bánattal. Magadnak dicsőséges várost épitettél, melyet hatalmas királyok fognak ostromolni, neked is temetésed ott leszen. E szók után ki megy onnét Nagy Sándor, keservesen elbucsuzván Kandeolustól, maga pedig táborát megindítja egy völgyre, melyben temérdek nagy kigyókra talált, melyeknek mintha Smaragd koronájok volna a fejeken. Azon völgyön termett a bors is, melylyel a kigyók élődtek, mely miatt minden esztendőken nagy harczot vivtak a kigyók, és sokan vesztek el miatta.

Tovább menvén azért oly vadakra talált, melynek fejök, lábok a disznóéhoz volt hasonló, farkok pedig az oroszlánéhoz ezek felette sokat elvesztettek a Nagy Sándor vitézei közzül. Griff madarak is voltak köztük, melyek arczul csapdosták a vitézeket

azok oly erősek voltak, hogy lovastól elragadták az embert, ámbár nyilakkal és vadász dárdákkal eléggé oltalmazták magokat, mégis kétszáznyolczan elvesztek az emberek közzül.

Azontúl igen nagy vizhez értek, melynek szélessége husz futamatnyi földet tartott, ezen különben át nem mehettek, hanem kákákból kellett hajókat kötni magoknak.

Azontúl lakó emberek látván Nagy Sándor jövetelét ajándékokat küldenek eleibe fehér és bársony szinü szivacsokat (spongyiákat) és tengeri gyöngyházakat, azon felül tengeri állatok bőréből készitett palástokat, továbbá oly állatokat, melyek a vizben termettek, vastagabbak voltak az emberek csontjánál, ételül igen kedvesek voltak, mint a jóizü halak, egyéb tengeri halakat is, melyeket fókáknak és murénáknak neveznek. Azon vizben igen szép asszonyi állatok mutatkoztak, kiknek leeresztett szép hajok a sarkokat érte; azoknak az asszonyoknak olyan természetek volt, kogy a mely férfiu embert a vizbe kaphattak, azt elragadták és a nádasba vivén, velek társalkodtak mindaddig, mig megholtak az emberek miattok. Ezeknek utánna lesvén a macedónok, kettőt elfogtak közzülök, kik tiz emberlábnyi magossak voltak, testek fehér volt mint a hó, a fogaik hegyesek, mint a kutyáé.

LXII.

Nagy Sándor tizenkét királyon vesz győzedelmet.

Ezentúl Tartarin tartományába érkezik Nagy Sándor, és ott 12 királyt rekeszt be, Gógot, Magogot, Agathánt, Mágéhont, Alekhort, Apelmait, Himitot, Juniust, Rohét, Redemet, Camarrét, Kabbellát, Kamarcinát stb.

Tovább menvén onnét, jut az Oceán tenger mellé, és ott egy szigetben görög nyelven szóló emberekre talál, de midőn azokhoz küldené vitézeit, a vizben való uszásban az embereket valami nagy rákok a tenger fenekére leviszik, melyek miatt el kellett a szigettől távozniok.

LXIII.

Mint emeltetett fel az ég felé Sándor.

A tenger mellett negyven napig menvén, érék a veres tengert, hol táborát megszállitja Nagy Sándor. Ott volt egy igen magos hegy, melyre felmenvén Nagy Sándor, ugy tetszett neki,

mintha közel jutott volna a magaséghez. Akkor gondolkodék magában, mint mehetne fel a csillagos égig, és lejővén a hegyről, a mesterembereknek parancsolja, hogy oly mesterséges szekeret készitsenek, melyből az ember semmiképpen ki ne eshessék. Melyet hogy elkészitének, Griffmadarakat fogat vasláncokkal a szekér elibe, és azoknak ennivalót köttet a szekér rudjára. Belé ülvén a szekérbe, a Griffek oly magasságra viszik, hogy Nagy Sándornak az egész világ csak akkorának látszott, mint egy szürű, melyen buzát szoktak szórni. A tenger pedig ugy látszott mint, egy teknős sárkány, mely a földet békeritette volna. Midőn feljebb nem bocsátá az Isteni erő a Griffmadarakat, leereszkedtek és letették Sándort egy mezőre táborához 13 napi járó földre, és igy nagy munkával kereste fel táborát.

LXIV.

Mint szállt a tenger fenekére Sándor.

Ezek után arról kezd gondolkozni, mint mehetne le a tenger fenekére, hogy láthatná annak mindenféle halait. Mihezképest üvegfútatókat hivat és meghagyja, hogy igen világos kristályból egy hordót készitsenek, melyet végbe vivén, belé megy Sándor a hordóba, ajtaját szurokkal erősen becsinálván, hosszu vasláncokra kötteti a hordót, és hű szolgáira bizván magát, leereszkedék a tenger fenekére. Ott lát mindenféle földi vadakhoz hasonló vizi állatokat, mely állatok közel mentek hozzá, meg elfutottak tőle. Egyébb tengeri csudákat is látott, melyeket elő sem beszélt, tartván attól, hogy az emberek hitelt sem adnának beszédének. A mely bizonyos órákat rendelt a vitézek eleibe, eltelvén az az idő, kihuzták a szárazra

További menvén, talál rettenetes kegyetlen unikornisokra, melyek a hadban felette sok kárt tettek. Azokat is végre legyőzvén, 8550 et elvesztettek közzülök. Azontúl nagyszámu óriás kigyókra találtak, melyek ismét sok kárt tettek az embereken, s végre azokon is győzedelmet vévén, elébb megy táborával.

Elébb menvén Sándor egész táborával, sok rhinocefalusokra talál, melyeknek nyakukon serényök szokott lenni, mint a lovaknak, de hegyes szarvok, igen gonosz foguk van, és mintha lángot bocsátanának ki szájokból, oly veszedelmesek; ezek miatt is felette sokan vesztek el a Sándor vitézei közzül.

LXV.

A Sándor Bucefalus lova megdöglik.

Félrehagyván a tengereket, megtelepiti táborát egy völgyben és ott mulatott egy nehány napig, a hol jó lova is a Bucefalus megbetegszik és megdöglik, mit sirás nélkül nem nézhetett Sándor, az a ló őtet sok veszedelem közzül hozta ki; ennek emlékezetére egy igen nagy temetőt épittet; és várost is telepittet, melyet Bucefaliának nevezett.

Elmenvén onnét jut Tiris vizéhez, előtalálván azon föld lakosait, kiknek 100,000 kaszás szekerök és 5000 elefántjok volt. Előbb menvén, Xerxes persák királyának épületit találja és abban gyönyörüséges házakat, melyekben fehér madarak repdestek, és a beteg emberről jövendőltek, ha életre vagy halálra való-e, ilyformán: hogy ha a betegeknek ábrázatját egyenesen nézték, tudnivaló dolog volt, hogy meggyógyul; a mely betegtől pedig elfordultak és nézni nem akarták, az olyannak halálos nyavalyáját lehetett várni.

Onnét egész táborával megy Babylonba, melyet birodalma alá hajtott és a Babiloniai királyt megölvén, Nabuzárdát teszi tisztartónak benne, és maga is ott nyugszik meg hét holnapig, az az életének utólsó napjáig; és onnét anyjának Olympiának, és mesterének Aristotelesnek levelet küld, melyben megirja menyi harczokon, nyomoruságokon és próbákon ment át, mennyi vadakkal s mérges kigyókkal volt ügye. Aristoteles pedig ilyen formán tett választ:

A királyok nagy királyának, uralkodók urának. Aristoteles szolgálatját ajánlja. *Elálmélkodtam rajta, midőn irásból minden próbáidat megértettem, melyrenézve az isteni erőnek némi részét állitom benned lenni, mivel oly dolgokon mentél át, melyek felyülhaladták az emberi természetet. Nagy hálákat adok azért a világ alkotójának, ki mindezekre téged megsegitett. Senki a te szándékodnak ellene nem állhat. Boldogok a fejedelmek, kik veled együtt voltak és láthaták dolgaidat.*

Eközben egy igen nagy királyi széket csináltat Nagy Sándor Babylonban, melynek a világon mássa nem volt; mert a görögök annyi aranyat hoztak Persiából és az indiákból, hogy már kelete is alig volt köztük. Tizenkét lábnyi magasra épittette ki rályi székét és tizenkét grádicson mentek fel reá. A széket csudálatos mesterséggel aranyból készitett 12 kép tartotta kézen. A

tizenkét képre volt felirva a Sándor 12 fejedelmének neve. A szék pedig smaragdból volt kimetszve. A palota falai topáz kőtől fénylettek, a grádicsok is igen drága kövekből állottak. A mennyezetről gyöngy lánczon egy szép piros kő függött le, mely nagyon ragyogott éjjel nappal. Szép mesterséggel készült képek is voltak a palotában, kiváltképen azoknak képei, kik hűséggel viselték magukat Nagy Sándorhoz. Aranykoronát is csudálatos szépet csináltatott, melyre deák és görög betükkel ki volt metszve: *napkelet, napnyugot, dél és észak, mind nekem szolgáltak.*

Alexander Babyloniában létében egy asszony csudálatos állatot szült, mely fejétől fogvást a köldökéig emberi ábrázatot mutatott, de holtan; azon alól pedig sok féle állatok hasonlatosságát mutatta elevenen. Ezt betakarván az asszonyember, Nagy Sándor elibe viszi, melyet látván Sándor, csudálkozék rajta, és hivatja a jövendőlőket. Melyet látván a bübájosok nagyot sohajtának és mondák: Hatalmas császár, elközelitett már életed vége. Kiknek mondá Sándor: honnét tudjátok? Amazok pedig igy felelnek: a született állatnak megholt része jelenti holtodat, eleven része pedig, mely sok képet ábrázol, jelenti holtod után birodalmadnak sok részre oszlását. És mindazok a te dicsőségednek nagyságához képest semminek állittatnak. Mely szón igen elszomorodék és busan mondá Nagy Sándor: magasságbeli Jupiter, mily rövid határt vetettél az én életemnek, miért nem engeded meg, hogy gondolataimat, szándékimat végbe vihessem? mindazáltal, ha igy kellett lenni, kérlek fogadj magad melléengem.

Abban az időben volt Macedóniában egy Antipáter nevü embernek János fia, ki régen törekedett a Nagy Sándor halálára. Olympia pedig, a Nagy Sándor anyja, gyakran intette Antipátert, hogy ne közelitene a fiához, mert nem szereti a jeleket, melyeket lát. Mindazáltal Antipáter mind egyre mesterkedett, mint veszesse el Nagy Sándort méreggel.

LXVI.

Antipáter mint szerzett mérget és azt küldte a maga fiához.

Antipater egy igen tudós orvoshoz ment, kivel oly mérges italt készittetett, melynek edényt nem találtak, mely megtarthassa, hanem vaskanálba csinálta be, és ugy küldé fiának Kassándernek és megizené, hogy végezzen a bátyjával Roboámmal, mint ad-

hassák be azt az italt Nagy Sándornak. Az a Roboám pedig vagy a mint némelyek nevezik Jóbás, deli ifiju legény volt, kit Nagy Sándor igen kedvelt. Azon idő tájban pedig megharagudván Nagy Sándor Jóbásra, keményen arczul csapja, és attól fogva Jóbás is egyezni kezd a Nagy Sándor megmérgezésében.

Azalatt Nagy Sándor Babiloniába nagy vendégséget adott fejedelmei közt, és mindőn legnagyobb vigasságban volnának, Jóbás elveszi Kassándertől a mérget és tenyerébe szoritja, Nagy Sándornak különös jókedve ereszkedvén, gyakran kezdé kérni a poharat. Azonban Jóbás titkon a tenyeréből az arany pohárba bele ereszti a mérget, melyet megiván Sándor, nagyon kiáltja: segitsetek, ne hagyja'ok! és jobb oldalára ereszkedvén, gyomrát kezdé fájlalni; a mint lehet mindazáltal titkolja fájdalmát, de felkél a vendégségből és mond a vitézeknek: kérlek titeket, lakmározzatok vigan. De azok megháborittatván, felugrándoztak az asztaltól és a dolgok kimenetelét várták.

Nagy Sándor megrémülve háló szobájába megy, és egy tollat kér Kassandertől, hogy azt a torkába eresztvén, émelygést inditson gyomrában, de Kassánder a tollat azon gonosz méregbe belé keveré és ugy adá át Sándornak. Melynél fogva a méreg annál inkább elhatalmazék ereiben, ugy hogy azon éjszaka semmitsem alhatott. Már jártányi ereje sem lévén a földön, hálószobája az Eufrátes folyó vize felett lévén, kinyitá ajtaját, hogy a vízbe ugorjék és ott mentül hamarább vége legyen nagy kinjainak. Melyet észrevévén az ő felesége Roxana, nagy sietséggel lefut házából, és látván szerelmes urának halálos nyavalyáját, nagy jajgatással reá borul Nagy Sándorra, és mondá: mit gondolsz szerelmes házastársam Sándor, hogy igy akarod elveszteni magadat? nem szánsz-e engemet özvegyen és egyedül hagyni? én már mindeneknél nyomorultabb leszek. Kinek felele Sándor: kérlek feleségem Roxana, ily nyomorult állapotomat ne jelentsd senkinek. Akkor a maga szobájába felviszi ő Roxana és csókolgatván, ágyába fekteti, és zokogva mond neki: kérlek uram, ha vége van életednek, tégy rendelést köztünk. Hivatván azért Sándor notáriusát és hadainak fővezéreit, ilyen rendeletet irat előttök:

LXVII.

Nagy Sándor végrendelete.

Elsőben is fordul Aristotelcshez, és monda neki: kérünk téged szerelmes mesterünk, hogy a mi tárházunkból adj ezer talentum ara-

nyat az egyiptombeli papoknak, kik a templomban szolgálnak. Magunk egész birodalmában mindnyájotoknak igazgató gondviselője Ptolemeus legyen, végrendeletemet tiszteletben tartani óhajtom. Továbbá, ha Roxanának fia születik, helyettünk az uralkodjék, ha pedig leánya lesz, a macedónok válasszanak királyt magoknak, a kit szeretnek. Mindazáltal mig a feleségem Roxána él, méltóságos állapotjában és az én birodalmamban háborgatása ne legyen Ő birja minden tárházaimat. Ptolemeus vegye feleségül Cleopátrát, és Egyptuson s minden napkeleti országokban ő legyen fő, egész Bactriáig uralkodván, Klozher, Szerecsenországot tartsa. Antiókus, Siriának legyen gondviselője egész Góg és Mágóg határáig. Arrideust Peloponnesuson rendeltem, Aristust, Indiákba gubernátornak. Nikánor, Selucián vigyázzon, és Helespontuson uralkodjék, Ismakhás Magyarországon: Haulus, Arménián, Liókhus, Dalmán és Sicilián legyenek fejedelmek. Simonnak az én Nótáriusomnak Kappadóciát és Paphlagómát rendeltem. Kássánder, Roboás a nap folyóvizéig uralkodjanak. Az ő atyjok Antipáter Ciciliának ura legyen.

E végrendelet irásának idején nagy égi zivatar, dörgés támadt, és nagy földindulás, mely egész Babyloniát megrázta. Akkor Nagy Sándor halálának hire futamodék az egész világon. És a királyi udvarban gyülvén a macedóniai vitézek, nagyon kezdének zugolódni fejedelmekért, és kivánták, hogy mutassák meg nekik az ő urokat, királyokat, mert különben kardra hánynák őket. Mely zendülést hallván Nagy Sándor, kérdé, mi dolog volna? A fejedelmek felelék: A macedónok vitézei gyültek össze, fenyegetvén minket, hogy megölnek, ha téged nem láthatnak. Melyet értvén Nagy Sándor, meghagyta, hogy egy tornáczba ágyastól tegyék ki őt, a honnét megmutatta magát a vitézeknek, és inté őket a békességes csendességre. A macedónok pedig nagy jajgatással felkiáltanak mondván: hatalmas császár, tégy rendelést rólunk, holtod után ki legyen vezérünk. Kiknek monda Nagy Sándor: édes vitéz társaim, a kit fogtok választani, azt kész vagyok helyben hagyni. Azok pedig Perdikát, Nagy Sándor egyik belső tanácsossát választották egyenlő akarattal. Akkor elébe hivatván Nagy Sándor Perdikát, feleségét, Macedóniát és minden vitézeit gondviselése alá ajánlja.

Ezek után elkeseredék és sohajtozván, csókolgatja a macedóniai vitézeket, és nem hinné ember, minő nagy sirás és jajgatás volt minden rendbeliek közt, ugy hogy az emberek zokogása messzire elhallatszék.

Akkor egy Solentius nevü macedóniai ember közel állván a király ágyához, monda neki: hatalmas király, már mi tevők leszünk a te holtod után? a te jó atyád is Filep király megholt, a te nagy birodalmadnak igazgatására pedig ki lesz elégséges? Azokra a szókra valamennyire felébredvén Nagy Sándor, igy szól: jaj nekem szegénynek, imé mint halok meg, és Macedónia mint kisebbedik meg! A vitézek is ujolag felkiálltván sirnak, és mondák: minthogy mindnyájan mink is meg nem halhatunk! micsoda szemmel nézhetjük jó vezér urunknak keserves halálát? jól érezzük, a te halálod után édes hazánkat micsoda pusztitás követi; jaj nekünk mindnyájan nyomorultaknak, mint hagyatunk el jó urunktól; már téged Nagy Sándor tovább nem kisérhetnek a macedoniai vitézek. Sándor is siralmas szókkal a mint lehet, még felel: oh kedves vitézeim, ezentul a pogány nemzetek közt nem lesz félelmes a ti nevetek és hiretek, és mondák ismét: urunk Nagy Sándor, te voltál kalauzunk Persiára, Arábiára, Indiákra, a napnak felkeléséig, most se hagyj el minket, hanem a hová indultál, vigy el magaddal együtt minket.

Akkor Nagy Sándor az arany koronát, királyi pálczáját öltözetit és székit Athenásba küldi az Adolló templomába. Azon felül több templomokba is drága indiai balzsamot és föstölőket küld. Azt is meghagyja, hogy testét drága illatos balzsammel megkenjék. Ptolemeusnak is elibe adja, hogy Alexandriába az ő emlékezetére nagy pompás koporsót és temetőhelyet épitsen. Ezeket szólván kimulék a világból.

Ezek után a fejedelmek a Nagy Sándor testét felöltöztették, arany koronáját fejére teszik, és koporsóját Babylontól fogva Alexandriáig a magok vállokon körülhordozták. E szerint a fejedelmeknek és minden vitézek sirásai közt viteték el teste Nagy Sándornak, és Alexandriában különös nagy pompával királyi módon eltemetteték. Emlékezetére kitünő szép oszlopokat és temető ékességek et állitottak, melyek a mai napig fenmaradtak.

LXVIII.

Nagy Sándor életéről és termetéről.

Nagy Sándor közép termetü s hosszu nyaku volt, kedves ábrázattal, vigyázó szemei tündöklöttek, minden tagjai szépen illettek termetéhez. Élt 32 esztendeig s 7 holnapig. Tizennyolcz esztendős korában kezdett a hadakozáshoz és 12 esztendeig abban semmi szünetetet nem tartott. Hét esztendő alatt a messze

földön levő pogány nemzetségeket jobbára meghódoltatta. Boldog asszony havának 7-ik nadján született, szent György havának 4 dikén mult ki e világból. Tizenkét fővárost telepitett, melyek mind ez ideig megmaradtak.

A városok nevei, melyeket Nagy Sándor épitett.

1. Alexandria Ipustvitas. 2. Alexandria Jupiterium. 3. Alexandria Scitia. 4. Alexandria Erkustria. 5. Alexandria Imitean. 6. Alexandria Bucefalon, a Siló vize mellett. 7. Alexandria, a Tigris folyó vize mellett. 8. Alexandria Babylon. 9. Alxandria Troas. 10. Alexandria Massageta. 11. Alexandria Imprexiaton. 12. Egyptusi Alexandria.

LXIX.

A Nagy Sándor temetésről.

Azon idöbel bölcs emberek összegyülvén, kiki tudományához képest a Nagy Sándor temetésére arany betükkel ilyen verset iratott:

Az 1-ső aztiratta: Nagy Sándor a világkincsét egy halomba gyüjtötte.

2. A kinek tegnap nem volt elég a széles világ, ma meg elégszik négy singnyi földdel.

3. Tegnap a ki minden népeknek parancsolt, ma senki nem figyelmez beszédére.

4. Tegnap a ki másnak elveheté, mára magának életét meg nem tarthatta.

5. Tegnap a ki országos hadakat vezete, azt ma a föld gyomrába vezetik mások.

6. Tegnap a ki a földet büszkén tapodá, azt a föld ma megnyomta,

7. Tegnap a kit a világ tisztele, azt ma semminek vélik.

8. Tegnap a kinek némelyek ellenségi voltak, másnak barátai, az ma mindenekhez hasonlóvá lett.

I. KÖNYV TARTALMA.

Lap.

Elöljáró beszéd és ajánló levél . . 3
E hármas históriá előrebocsàtott beltartalma versekben I. II. III. könyvhöz 8
Ugyan e hármas könyvnek kibocsátásáról 9
A mlt. Hallerurakhoz, őseiktől maradt czimerök alkalmazása . . 9
Nagy Sándor dolgairól 11
Nagy Sándor mint ment Cilicziába Saviniába, Persepolisba és Ázsiának meghóditására 11
Mint ment Macedoniából Persidia felé 11
Mint ment Nagy Sándor az Apolló templomába, hol őt Herkulesnek nevezték 12
Mint ment Sándor Thébás alá, és rontá le 13
Mint ment Sándor Korinthusba, és egy thébási polgár mint épité fel ujra a várost 14
Mint ment az Apolló templomába, feleletet véve, ha az egész világ birodalmába jut-e 14
Athénásba menve Sandor, mit ir nekik 15
Az athénásbeliek adót küldenek Sándornak és drága kövekkel ékitett koronát 16
A levél mássa, melyet Sándor küld Athenbe 16
A lacedemonbeliek Sándor ellen készülnek 17
Mint győzte meg Sándor Lacedemont 18
Sándor ujulag a pogányok birodalmára üt, kitől Dárius igen megijedt 18
Dárius tanácskozása Sándor ellenállására 19
Sándor a folyóban megfürdik s beteg lesz 20
Sándornak italt adván az orvos, meggyógyul 20
Sándor meghódoltatja Armeniát és Mediát, és a nagy Eufrátes vizét hidal átköti 20

Lap.

Átköltözvén a hidon, azt elrontotta 21
Dárius elszalad Sándor előtt . . 22
Dáriust igérék Sándor kezébe adni 23
Dárius levele Sándorhoz . . . 23
Dáriusnak irt levél 23
Dáriust inti az anyja, Sándorrali békességre 25
Sándor személyesen megy Darius ellen 25
Mint biztatja Sándor vitézeit . . 28
Dárius megütközvén, elszalad Sándor elől 28
Dárius Zuzisból levelet küld Sándornak 29
Dárius követei Sándornak levelet visznek 30
Sándor a Granikus folyónál megtelepedik 30
Dárius levele Pórushoz 31
Dárius ismét készül Sándor ellen 31
Dárius saját embere által vész el . 31
Sándor àtköltözik a vizen . . . 32
Sándor királyi székében ül s megkoronáztatik 33
Sándor kivégezteti Dárius gyilkosait 35
Sándor a Dárius leányát veszi feleségül 35
Sándor Pórus ellen indul Indiába 36
Sándor biztatta vitézeit . . , . 37
Pórus Sándor ellen készül . . . 37
Sándor megharczol Pórussal . . 38
Sándor bemegy a Pórus városába 38
Talifrida válasza Sándorhoz . . 39
Sándor ismét Pórus ellen megy . 41
Sándor igen erős várra s vadakra talál 41
Sándor sárkányokkal viaskodik . 42
Sándor bátoritja vitézeit 42
Sándor győzedelmet vesz Póruson 42
Sándor gymnosofistákra talál Indiában 44
Sándor feleletet tesz a gymnosofistáknak 45
Sándor elefántokra talál 46
Sándor szakálas asszonyokra talál 46
Sándor mezitelen emberekre talál . 47

Lap.

Sándor a Bragmanus folyóhoz érkezik 47
Didimus választétele Sándorhoz . 48
Sándor viszont felel Didimusnak 53
Sándor győzedelmi oszlopot emeltet 53
Sándor óriásokra talál 53
Sándor a nappal növekedő fàkra talál 54
Sándor egy nagy basiliskusra talál 54
Sándor a hegyre megy 56
Sándor a nap és hold fájához érkezik 57

Lap.

Kandaces belső szobájába viszi Sándort 60
Sándor barlangba jut istenekhez . 62
Sándor 12 királyon vesz győzedelmet 63
Sándor az ég felé felemeltetik . 63
Sándor a tenger fenekére száll le 64
A Sándor lova megdöglik . . . 65
Anipater mérget küld fiához . . 66
Sándor végrendelete 67
Sándor élete s termete 69
Sándor által épitett városok nevei 70
Sándor temetése 70

MÁSODIK KÖNYV.

PÉLDA-BESZÉDEKRŐL,

ISTENES MAGYARÁZATOKKAL EGYÜTT,

melyek között valóságos históriák is találtatnak helyen helyen.

I.

A szeretetről.

Midőn Pompejus uralkodott volna Rómában, egy szép leányánál több maradéka nem lévén abban nem volt gyönyörűség; kinek őrizetére öt vitéz embert rendelt fej vesztés alatt, hogy minden veszedelemtől megoltalmazzák. A vitézek azért éjjel-nappal vigyázással strázsálták az ajtaját égő lámpással, hogy senki a házba bé ne mehessen, midőn ők aludnának, jobb vigyázás okáért egy úgató ebecskét is tartottak, melynek ugatásával álmukból felserkennének. A leány pedig felette kényesen neveltetett, mert minden ujságot örömest kivánt látni. Egykor azért kitekintvén, lát egy szép termetű kapitányt, a mely tekintetre, mind a ketten megsebesednek szivükben és egymás szeretetére gerjednek. A leányra nézendő vala pedig Pompéjusnak holta után, minden keresménye. A kapitány azért szép ajándékokat igérvén a leánynak, ha vele egyet ért; melynek a leány könnyen engedett. A kis ebet megöli, a lámpást eloltja, és éjszaka a kapitánynak utánna mégyen. Azonban reggel kérdés támad, hová lett a leány? Abban az időben volt a királyi udvarban egy bajnok, ki mindenkor kész volt az igazság mellett harczolni. Megértvén azért a leánynak cselekedetét, utánna indul és utólérvén a leányt a kapitánynyal együtt, harczot indit véle, de a vitéz győzedelmes lévén, fejét veszi a kapitánynak és a leányt visszaviszi. De midőn a leány az atyjának személyét sok ideig nem láthatta volna, csak a sohajtással és sirással tölté idejét. Volt egy bölcs ember is, ki tiszte s hivatala szerint mindenkor közbenjáró volt a vétkes emberek dolgában, ez azért öszvebékélteti atyjával a leányt és tisztességesen férjhez adja, az atyja szép ajándékokat ád leányával, ugymont: földig érő igen szép köntöst, melyre a volt kivarrva: *Megengedtem, neked, meglásd többé ne vétkezzél.* Egy arany koronát is adott leá-

nyának, arra az volt rajzolva: *A te méltóságod én tőlem származik.* A közbenjáró is megajándékozta egy gyürüvel, melyre a volt metszve: *Szerettelek tégedet, megbecsüld a szent szeretetet.* Az atyafi is adott egy gyürütt, erre az volt irva: *A te nemességedet tudjad megbecsülni.* Más atyjafiától is vett egy gyűrüt, melyre az volt irva: *Te véred vagyok, tőlem ne irtózzál.* A jegyese adott egy pecsétnyomót neki, melyre azt rajzolták; *Már megegyeztél velem, többé ne tébolyogj.* Ez ajándékokat vévén a leány, teljes életét jó erkölcsökben tölté el, ugyhogy mindenek dicsérnék érette.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ezen király jegyzi az Atya Istent, ki szent Fiának áldozatja által mindeneket kiszabaditott az ördög torkából. Ugyan is nem atyád-e néked, a ki semmiből teremtett téged? A leányzó jelzi a te lelkedet, a ki öt vitézeknek vigyázására bizatott, ugymint az öt érzékenységekre: látásra, hallásra, sat. A kik tartoznak oltalmazni lelkünkben: a test, világ és ördög ellen. A lámpàs a mi szabad akaratunkat jegyzi, melyet jó cselekedetünk által alkalmaztatnunk kell Isten akaratjához, hogy a bünnek ne engedjünk. Az ugató kis eb, a jó lelkiismèret, mely mindenkor ellene kiált a bünnek. De jaj mely igen vágyódik a haszontalan dolgokra a mi lelkünk? Valamikor a kapitány, ugymint: a kisértet után, szabad akaratunk szerint megyünk, akkor öljük meg a jó vigyázó kis ebet, a mi lelkiismeretünket, akkor oltjuk el a jó égő lámpását. Igy a lélek setétségére jutván, marad az ördöggel. Ezt midőn hallotta volna az erős bajnok a mi Istenünk, (mivel ő nálánál nincs több, a ki harczoljon érettünk) megindult a kapitány ördög ellen és győzedelmet vett rajta s lelkünket megszabaditván, a mennyei palotába vitte. A bölcs közbenjáró a Krisztus egyedül. Szent Pál mondása szerint: az Isten és az emberek között. A mi atyánkfia és jegyesünk ugyancsak a Krisztus: mert ő általa békéltünk meg az Atya Istennel, ő tőle vettük az előszámlált ajándékokat, a ki szép köntös gyanánt adta a maga bőrét ostor alá; mely mi érettünk sűrű lyuggatásokkal varratott öszve és arra vagyon irva: *Megbocsáttattak a te vétkeid. Meglásd többé ne vétkezzél.* És a József köntöse, mely a bárány vérével megfestetett. Ő tövissel való koronázása által, a dicsőségnek koronáját szerzette meg nekünk. Igazán vagyon azért reá irva, hogy: *Tőlem vagyon a te méltóságod.* Az a mi atyánkfia adott gyürüt nekünk, ugymint: azt a sebet, melyet jobb kézen nyitott a vas szeg. Méltán vagyon azért

reá irva: Szerettelek tégedet, megbecsüld a szent szeretetet. A másik kezén levő sebet is gyűrű gyanánt adta nekünk, melyre irva vagyon: Nézd meg miért s miket cselekedtem. Kikről Zakariás is igy tudakozik Zak. 13. v. 7. Micsoda sebek ezek a kezeid közepén? és mond ezekkel sebesitettem meg azoknak házában, a kik szeretnek engem. A jobb lábán esett mély sebet is gyűrű gyanánt adta nekünk, melyre vagyon irva: A te nemességed tudjad megbecsülni. A ballábán levő sebe is miénk, melyre azt iratta: Ne irtózzál tőlem, mert a te atyádfia vagyok, A mi jegyesünk is ugyancsak a Krisztus, ki maga pecsétjével jegyzett el bennünket, az oldalán lévő mély sebe által, mely szintén a szivéig hatott bé, melyre nagy szeretettel felirta: *Immár én jegyesem vagy, többé ne tébolyogj, én mellőlem hitetlenül ne állj; az én ajándékaimat, a szeretetet és irgalmasságot el ne veszitsed.* Azért fiam? ez öt rendbeli ajándékot ugy oltalmazzuk s tartsuk magunknál, hogy mondhassuk szent Máthé evangelistával: Uram! öt girát adtál nekem; és igy az örök dicsőségben megnyughatunk.

II.

Az irgalmasságról.

Midőn Titus uralkodnék, életvesztés alatt ilyen parancsolatot adott ki, hogy: az ifjak táplálnák ügyefogyott apjukat. Azon időben egy embernek két fia lévén, annak egyike az apjának ügyefogyott vén bátyját táplálni kezdette; mely dologban az apja ellen tartott ugyan, de az ifiu nem szünt meg vén bátyjának táplálásától, azért házától is elüzi fiát az apa. Idő jártával meggazdagodik a vén bátya és az apa elszegényedik. Azt látván az ifiu, fordul az édes atyjához és azt kezdi táplálni; akkora vén bátyja ismét tiltani kezdi az ifiat az apa táplálásától, ki miatt el is üzi a házától, azért hogy abban szavát nem fogadta, mondván neki: öcsém! jusson eszedbe mikor én szegény voltam, mint tiltott téged az apád az én táplálásomtól; akkor magam fiának fogadtalak volt tégedet; de már mivel szómat nem akarod fogadni, hanem kedvem ellen is táplálod édes atyádat, azért az én keresményem nélkül leszesz. Erre feleli az ifiu, nem szabad az örökségből kivettetni azt, ki természet törvényét követi. Én pedig hogy az atyámnak való szolgálatomért büntetődjem, teljességgel igazság ellen vagyon.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! két atyafiak vannak: egyik az Isten Fiai; másik a világ. Ez mindenik az Atya Istentől származott. Az Isten Fiai az Istentől vannak, a világot is Isten teremtette. Ezek között eleitől fogvást nagy ellenkezés volt, ugy hogy a ki egyiknek barátja akart lenni, annak a másikát szükségesképen gyülölni kellett. Miről szent Jakab apostol világos bizonyságot tészen *Jak. 4. v. 4.* mondván: *Nem tudjátok-e? hogy a világ barátsága ellensége az Istennek.* Mindnyájan azért igaz keresztyének a hit által, a Krisztus fiai vagyunk. ne tápláljuk azért e világot kevélységünkkel, fösvénységünkkel, s egyébb gonoszságainkkal. Ha igaz fiai akarunk a Krisztusnak lenni: mert különben a mennyei örökségből kirekesztetünk. Ha pedig a Krisztust tápláljuk a szegényekben és egyébb jó cselekedetekben a világ gyülölségébe esünk. De jobb a világ nélkül ellennünk, mint a Krisztus kegyelme nélkül.

III.

Az igaz itéletről.

Egy király ilyen törvényt szabott, hogy: *a mely asszony házasságtörésben találtatik, minden irgalmasság nélkül a magas hegyek tetejéről vettessék le.* Történt azért, hogy egy asszonyembert azon vétekben kaptak és a törvény szerint levetették a hegy tetejéről. Annak pedig oly szerencséje volt, hogy a levetésben sérelem nélkül maradott. Kit ujolag a biró elébe vittek és az ilyen itéletet tészen, hogy másodszor is vigyék fel és vessék le onnan. Kinek mond az asszonyember: uram! a törvény ellen cselekszel, mert törvény szerint senki egy vétekért kétszer nem büntetődik. Engem levetettek egyszer (ugymond) egyszeri vétkemért, ha Isten csudálatosképen megtartott engem, miért kellessék többszöri büntetésre vitetnem? Kinek mond az itélő biró: mivel okosan szólottál: menj el békével. És igy megszabadult az asszony.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király az Isten, a ki olyan törvényt adott ki hogy a ki halálos bünnel lelkét megfertőztetni, a magas hegyről, ugymint: mennyországból kivettessék. A mint az első atyánk Ádám is járt volt. De ugyan az Isten az ő szent Fiának halala által megszabaditott. Midőn azért az ember vétkezik, véghetetlen

kegyelme szerint mindjárt kárhozatra nem vét; hanem jóvóltából megtart, hogy pokolra ne vettessünk.

IV.

Az itéletnek igazságáról.

Egy király ilyen törvényt adott ki, *hogy ha valaki az asszonyembert elragadja és erőszakot tészen rajta, az asszony szabadságába légyen ha halállal akarja e büntetni a férfiut, vagy feleségül hozzá mégyen.* Történt azért egy éjszaka, hogy egy férfi két asszonyembert ragadott el. Az asszonynak egyike halálra akarta büntetni a férfiut; másika nem, hanem hozzá akart menni. A férfi vitetik a biró elébe és azt mondja a birónak: inkább illik annak kivánságát meghallgatnod, a ki irgalmasságot akar, mint sem a ki kegyetlenkedik. Végre megegyezvén az asszonyok, mindenik irgalmasságra hajol a biró előtt; a biró azért annak kivánságára tészen itéletet, a ki irgalmasságot kivánt.

Ennek értelme.

Édes fiam! ez a király a mi urunk, Krisztus Jézus; a ragadozó bünös, a ki két asszonyi állaton tészen erőszakot, tudniillik az igazságon és az irgalmasságon, kik mind ketten az Isten leányai. Mikor megválik a lélek a testtől, akkor mindjárt a biró elébe vitetik a tolvaj. Az első ugymint: az igazság a bünös ellen igazság szerint igaz törvényből örök halált kiván, de a másik, ugymint: az irgalmasság az igaz töredelmesség által arra kéri a birót, hogy kegyelmes légyen a tolvajnak. Ezt azért illik mindenkor előttünk viselnünk.

V.

A hivségnek elkövetéséről.

Egy királynak idejében, egy ifiat elfognak a tengeri tolvajok; ki is az atyjának irt állapotja felől. De az apja nem könyörült rajta, sok ideig kellett szenvedni a rabságot. A ki pedig az ifiut rabságban tartotta, annak igen szép leánya volt, kit husz esztendeig nagy kedvesen nevelt. Azon leány gyakran látogatta és vigasztalta a rabot. De az ifiu semmi vigasztalást el nem fogadott; hanem csak gonddal és sohajtással tölté idejét. Egykor mond az ifiu: vajha szép szüz szivesen munkálkodnál az én megszabadulásomon!

kinek mond a leány: hogy lehessen tőlem? holott az atyád nem akar téged megszabaditani; én pedig idegen lévén, abban kevesebb módom vagyon: sőt ha megszabaditnálak is, az atyámnak esném haragjába. Mindazáltal a mit kivánok cselekedd meg, és megszabaditlak. És ama mond: édes hugom! valamit kivánsz örömest cselekszem, ha tőlem lehetséges lészen. És mond a leány: egyebet nem kivánok, hanem, hogy annak idejében végy el házastársul engem. Mire az ifiu hittel igéri magát. Errenézve, az atyja hire nélkül, a leány bilincseiből kioldozza az ifiut és vele együtt hazájába mégyen. Ki mikor az apjához ment volna, örömmel fogadja és mondja: jó szivvel látlak fiam, de kérlek mond meg nékem, micsoda leány ez, a kit magaddal hoztál, kinek felel az ifiu, ez a király leánya, kit feleségül vettem. Arra mond az apja: ha ezt a leányt feleségül vészed, keresményem nélkűl lészesz. Melyre viszonzá az ifiu: mit mondasz édes atyám? hiszen többel tartozom én ennek, mint néked, midőn rabságomból éngem ki nem szabaditottál, ez pedig nem csak a rabságból, hanem a haláltól is megmentett engemet; azért vészem házastársul őtet. Erre viszont felel az édes atyja: fiam! hogy hihetnél annak, a ki maga atyját megcsalta és az ellen szabaditott meg téged, mivel az ő apjának nagy nyeresége lett volna a te rabságodból, sokat is költött éretted: ehezképest nem lehet néki hinned és elvenned őtet. Másik az: hogy a fajtalanságért cselekedte inkább, hogy sem egyébb okra nézve. Ezeket hallván a leány, igy felel az öreg emkernek: Hogy az atyámat megcsaltam volna, az nem igaz; mert akkor csalatik meg az ember: mikor más ember cselekedetiben kárt vall, az én apám pedig oly gazdag, hogy ennek az ifiunak javaira szüksége nem volt. Ha megkellett volna pedig tőle váltani, te is koldussá lettél volna fiaddal együtt, mitől tégedet is megszabaditottalak, az atyámat is fogyatkozásba nem hagytam. A másik szódra azt felelem: hogy a fajtalanságra embert, vagy a gazdagság, vagy az erő, vagy a méltóság vonz, ennek pedig egyikében sem volt része a te fiadnak: mert mindeniktől megvált a sanyarú rabság által; hanem valamit cselekedtem, könyörületességből miveltem. Ezt hallván az ifiunak atyja, ellene nem szólhatott, hanem tisztességes menyegzői lakadalmot szerzett és egybekelvén békességben laktanak teljes életükben.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! a bűn által elragadtatott volt az egész emberi nemzet az Ádám vétkében és az ördög birtokában, s tömlöczé-

bentartatott. Azemberinemzetnekapja volt e világ, akinem hogy megszabaditotta volna, sőt beljebb taszitotta fogságra az embert. A szép szűz, kimeglátogatta a tömlöczben, azisteni j·', melyet lelkünkkel közlött. A megszánt kinszenvedési után pokolra szállott, hogy az embert megoldozná a rabságnak köteléből. Az Atya Isten pedig a mi gazdagságunkat nem kivánja, a ki mindenek felett gazdag és jó. Errenézve a Krisztus csak kegyességből szállott le az egekből és minket meglátogatott, testi természetünket magára vévén, semmit egyebet nem kivá̃n, hanem csak az emberi természetet, hogy magának jegyezze. Hoseásnak ama mondása szerint: *Hose. 2 v 20. És hittel jegyezlek téged magamnak.* Mindazáltal a mi atyánk a világ, kinek követői sokan vannak, az Istennel való egyesülésnek mindenkor ellene mond, igy szólván: ha az Istenhez ragaszkodol, az én örökségem nélkűl ellészesz. *Máth 6. v. 24. Mert nem lehet egyszersmind Istennek és a Mammonnak szolgálni,* az evangélista mondása szerint: *Mert a ki elhagyja apját, anyját, feleségét, mezejét, száz annyit vészen e világon és jövendőben az örök életet.* Máth. 19. v. 29. melynek elnyerésére segitsen a nagy Isten bennünket.

VI.

Az okosságnak követéséről.

Volt egy igen hatalmas, de kegyetlen király: a ki más királynak szép leányát eljegyezte magának. Összekelvén, magok között ilyen fogadást tettek: hogy a melyik a másiknál előbb meghalna, azután a másik is ölné meg magát, szeretetének bizonyságtételeért. Történt azért, hogy a király messze földre ment és odamulatott, meg akarván próbálni feleségét, olyan követet küldött hozzája, ki halálának hirét vinné. Melyet hallván a felesége, megemlékezett a szövetségről és egy magas kőszikláról leugrik, mindazonáltal nem holt meg, hanem kevés idő alatt meggyógyult: ő pedig másodszor is: hogy fogadásának eleget tegyen, le akart ugrani azon kősziklárol, de édes atyja visszatartóztatta, de az asszony, midőn az apjának szavát nem akarta fogadni, az apja házából is ki akarta vetni. Az asszony pedig mond az atyjának: nem érdemlem azt a haragot tőled, holott én fogadásomnak akarok eleget tenni. Illik is, a házasok ugy szeressék egymást, hogy egyik a másikért örömest szenvedjen halált. Indiában is szokás volt ez, hogy ura halála után az asszony ember megégettessék, vagy elevenen véle eltemettessék. Kinek mond az atyja: vétkes fogást semmi végre

nem szabad tenni; mert a hitnek igaz okból kell származni; ehezképest a te fogadásod nem helyes, nem szabad betöltened. Másodszor pedig midőn mondod, hogy illik az asszonynak uráért halált szenvedni, a sem helyes, mert ha testben egyeznek is, mindazáltal külön lelke vagyon. Melyet hallván a lány engedett az atyjának és sem a kőszikláról le nem ugrott; sem férjével afféle dologban egyet nem értett.

Ennek magyarázata.

Édesfiam! a kegyetlen király az ördögöt jegyzi, a szép leány a mi lelkünket, a kit magának elfoglal az ördög a bün által és ugyan a bűn által ugy végez a lélekkel, hogy ha ő elveszett kevélysége miatt és messze földre számkivetett, ugymint pokolban, azt akarja, hogy a mi lelkünk is levesse magát a magasságról, ugymint az égből, éppen a pokolig; ugy is volt ez a Krisztus jövetele előtt; de a mi idvezitőnk szent halálával meggyógyultunk. Azonban a lélek nem szünik, hanem levetné magát, valamikor az Isten parancsolatja ellen vét. De a mi édes atyánk a felséges Isten nem akarván veszedelmünket, orvosságával, büneinknek igaz vallástételével megtart az örökéletre bennünket.

VII.

A gonoszok irigysége a jók ellen.

Dioklétiánus idejében, egy nagy vitéznek volt két fia, kiket igen szeretett. Azok közzül a kissebbik atyjának akaratja ellen egy könnyelmű nőt vészen feleségül; melyet megértvén az atyja, házától elüzte és amaz nagy szegénységre jutott; mindazáltal feleségétől néki szép fia származott. Azonban küld az atyjához, hogy irgalmasságot nyerjen tőle. Az atyja is könyörülvén rajta, megengedett és egyezett fiával, ő azért kicsiny fiacskáját az atyjának ajánlja, az atyja elveszi és mint maga fiát ugy neveli. Ezen megindulván a nagyobbik fia, mond az atyjának: Nem okosság a mit cselekedtél hogy a fiadnak megengedtél, a ki néked ilyen bosszuságot szerzett és már nem csak véle békéltél meg, hanem fiát is magad gyermeke gyanánt tartod. Kinek felele az atyja: fiam, mivel ez megszánta bánta vétkét, mások által is megkövettetett engem, illik, hogy megengedjek néki; mihezképest, már náladnál is inkább szerethetem őtet. Te pedig noha sokszor vétettél ellenem, de vétkedet meg nem akarván ismerni, egyszer is engem meg nem követtél. Nagy idegenség ez, melyet látok benned atyádfia ellen,

mert nemhogy az örökségből kikellene tudnod, sőt inkább örülnöd kellene jobbulásán. Minthogy azért ilyen háládatlan voltál, néked nem lészen részed; hanem az öcsédet fogadom bé az örökségembe.

Ennek magyarázata.

Fiam! ezen az atyán a mennyei atyát értjük, a két fiukon az angyali és emberi természetet. Az emberi természet henye nővel házasodott öszve, midőn Isten parancsolatja ellen a tiltott gyümölcsöt megette. Melyrenézve elűzte vala az Atya Isten, mely miatt nagy inségre jutott vala, a mint Moyzes megirá: Moyzes I. k. 3. v. 18. *Orczád veritékével eszed a kenyeret.* De ez a Krisztus szenvedése által az Atyával öszvebékéllett és már jó cselekedetire tekint az Isten és a szentek könyörgésére, melyet az egekben kiontanak Isten előtt az emberi nemzetért, a soltárnak ama mondása szerint: az ő kivánságok, az ő imádságuk. De a háládatlan atyafi az ördög ezt nehezen szenvedheti, ellenünk zugolódik, hogy a mennyei örökségből kitudhasson bennünket. De ha mi Isten szerint élünk, semmit nem árthat nékünk, sőt inkább az ő helyét foglaljuk el, melyből ő kiesett.

VIII.

A hivséges dicsőségről.

Leo császár uralkodván, a tekintetes asszonyoknak nézésében igen gyönyörködött. Egy templomban azért három képet állitott fel és megparancsolta, hogy azt mindenek imádnák. Az első képnek kiterjesztett keze volt a községre, arany gyürü lévén az ujján, melyre a volt irva: *Az erő az ujjomban vagyon.* A második képnek hosszu szakálla volt és homlokára a volt irva: *Én hajas és szakállas vagyok, a ki kopasz, jöjjön énhozzám és részt adok néki.* A harmadik szép hosszu bársony köntösben volt, melynek mejjére volt irva; *Én senkitől sem félek.* Ezek a képek belől kőből állottanak. A király azt parancsolta, hogy valaki ékességektől megfosztaná azokat, halállal fizetne miatta. Azonban egy kegyetlen ember megyen a templomba és látván a kinyujtott kezü képnek újján az arany gyürüt, kiveszi onnan. A másiknak is arany szakállát elviszi. A harmadikról is levonja a köntöst és elmégyen véle. Látván a dolgot a község, értésére adja a királynak, min a király felháborodik és az embert elébe viteté faggatván, miért kellett parancso-

latja ellen azt cselekedni a képekkel? kinek mond az ember: uram! ha szabad szólnom mentségemre, megfelelek; melyet megenged a király. Mond azért az ember: a templomba menvén a képet ugy látom, mintha kinyujtott kézzel kinált volna engem a gyürüvel; de mégis nem nyultam hozzá, ha irva nem láttam volna, hogy *az ujjomban vagyon nékem az én erőm,* erre nézve nékem adó szándékát vettem eszembe a képnek. A másik képet látván, oly szakálla volt, minémü annak az apjának közel sem volt, mind az által, én arra nézve hozzá nem nyultam volna; hanem midőn azt az irást láttam a homlokán. hogy: *én elég szőrös vagyok, azért a kopaszok ha hozzám jönnek, nékik örömest részt adok,* én pedig kopasz lévén, szükségemhez képest kellett hozzányulnom azért is, hogy az apjához lenne hasonló és arany szakállában ne kevélykednék. A harmadik képről a bársony köntöst azért vettem le, hogy most télnek idején kideg vagyon, az arany is hideg természetü lévén, attól a terhétől akartam megmenteni a képet. Nyárban is felette nagy terhére lett volna: de mindezekre nézve is ahoz nem nyultam volna, ha az irást rajta nem láttam volna: *Én senkitől nem félek.* Hogy azért e nagy kevélység szünnék meg benne, vettem el a köntöst; kinek mond a király: Barátom! azokat nem rád bizták volt, mivel azért a parancsolatnak nem engedtél, vedd el jutalmadat az akasztófán.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ezen királyon a Krisztus Jézust értjük, a három képen, a három rendbéli embert ezen a világon, kikben gyönyörködik Isten, igy szólván: *Az én gyönyörüségem az emberek fiaival lenni. Példabeszédek.* C. 8. 31 Mert ha szentül élünk, közöttünk lakozik az Isten. Az első képen, mely kinyujtott kézzel irattatott, érthetjük a szegényeket, kik a nagy emberek eleibe nem mertek ajándék nélkül menni: hanem avval engesztelik a birákat. Kiktől ha kérdeznék, miért vették el tőlük a mi kezében volt? azt felelnék reá: nékem ajándékba adták; ehezképest, jó lelkiisméréttel vehettem el ez ajándékot. A másik képen a gazdagokat és telhetetleneket érthetjük, kik ha másnál valami értékest látnak, rája támaszkodnak és addig el nem állanak tőle, mig arany szakállától, azaz: a mije vagyon, attól meg nem fosztják. A harmadik köntösös képen értjük a méltóságos tiszteket, akár a világiak között, akár az anyaszentegyházban, kiket nem akarnak némelyek szenvedni, hanem készek elől járójukra támadni, kik nem várván az Isten

rendelésétől, s magok tetszését követik, melynek vége nem egyéb veszedelemnél.

IX.

A természet szerint való gonoszt szelidséggel kell megelőzni.

Bölcs Alexander uralkodván, vette feleségül a syriai király leányát, kitől szép fia született; ki midőn felnövekedett volna, mindenkor az apjának veszedelmére igyekezett. Ezen csodálkozván a király, mond feleségének; kérlek édes társam mond meg nékem bizodalmosan, ha kivülem mással nem közösültél-e? Kinek mond az asszony: oh uram miért kérdezesz ilyeneket tőlem? Kinek felel a király: mert a fiunk mindenkor halálomra igyekszik. Ki ha tőlem volna, abban nem mesterkednék. Erre felel az asszony, bizonyitom az istennel, hogy mást kivüled nem ismertem, melyet minden uton megbizonyithatok. A gyermek pedig miért igyekszik ellened, nem tudhatom teljességgel. Melyet hallván a király, mond a fiának nagy csendességgel. Jó fiam! holott én vagyok a te atyád, ki által e világra jöttél és az én keresményemben te gyönyörködhetel, mi az oka, hogy halálomra sietsz? Tégedet én a mely kedvesen neveltelek, nem azt érdemlem tőled, azért szünjél meg gonosz szándékodtól. A fia pedig azon szókra semmit sem csendesedvén, éjjel nappal titkon és nyilván igyekezett halálára az atyjának. Melyet látván az édes atyja, félreviszi fiát és meztelen kardot ád a kezébe, mondván neki: Fiam! ha ugyan nem akarsz szünni, jobb hogy itt ölj meg engemet; mert az rejtekben még sem lészen az embereknek olyan nagy botránykozásokra cselekedeted. Melyet hallván a fia, a kardot kezéből kiveti, az atyja előtt térdre esik és nagy sirással engeszteli az atyját, mondván: oh édes atyám! nagyot vétettem ellened: Már nem vagyok méltó, hogy fiadnak hivattassam; kérlek bocsász meg nékem és végy szerelmedbe, ezentul nem vétek ellened: hanem mindenekben engedelmes fiad lészek. Ezt hallván az atyja, nyakába borul, megcsókolja és mond: Jó fiam, ezentul ne vétkezzél, légy jó fiam, én is jó atyád leszek. Ezeket mondván, drága köntösbe öltözteti fiát, házába veszi és barátai között nagy lakadalmat szerez néki. Ezek után holtig békességben éltek egymás között.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király a mi urunkat a Krisztus Jézust jelenti. Az atyját üldöző fiu pedig a gonosz keresztyén, ki a keresztség ál-

tal Isten fiai közzé számláltatott volt. A fiu anyja az anyaszentegyház, ki által az igaz keresztség neküak kiszolgáltatik. De a bün által az ember eltávozik az Istentől és halálra gyülöli az ő Idvezitőjét. Mely gyülölséget mindenkor megmutatja, valamikor a parancsolatot áthágja. Erre nézve ennek a világnak pusztájára vitt tégedet, a hol nem csak kész volt a halálra, hanem ugyan meg is holt a mi büneinkért. És igy már az ő szeretetéért és a te lelkednek idvességéért hiven kellene néki szolgálnod. Az Isten kardot adott kezedbe, ugy mint a szabad akaratot, kövesd azért annak a királynak fiát és minthogy kezedben vagyon, vesd ki kezedből a gonoszt és távozzál a világi gyönyörüségektől. Akkor örökségét eltékozolja az ember mikor a mennyei malasztot meg nem becsüli. És mint az evengéliumban emlitett ifiu miud addig nem jutott boldogságra, mig a nyomoruságok által vétkét meg nem ismerte és jó atyjáról meg nem emlékezett. Ugy mink is csak tébolygunk addig, mig Istenünkhöz vissza nem térünk, de minőn őt alázatosan megkövetjük, irgalmasságra hajol a mi atyánk az Isten és a szeretetnek csókjával illet bennünket és azt mondja a bünös felől: *Hamar hozzatok drága köntöst, tegyetek gyürüt az ujába és sarut lábaira: a hizlalt borjut készitsétek el, hogy vendégséget inditsunk, mert az én fiam megholt vala és feltámadott; elveszett volt és ime feltaláltatott.* A drága köntösbe akkor öltözik az ember, mikor igaz szeretetből nagy töredelmességgel megjobbitja életét. A jó cselekedetekkel mint gyémántos gyürüvel a Krisztusnak jegyeztetik ujolag a bünös. Az viseli azért ujjában azt a gyürüt, a ki a Krisztus életét mindenekben előtte viseli. A lábunkbeli sarukon a szenteknek régi eleven példájok adatnak elénkbe. A hizlalt borju jelenti a Krisztus Jézust, ki mi érettünk megáldoztatott a keresztnek oltárán. Kövér volt, mert teljes Szentlélekkel és mennyei áldásokkal. E szerint ennekutánna szabadon járhatsz mint Krisztusnak jó vitéze, lelkiisméretnek piaczán és végre a mennyei Jéruzsálemnek utczáján. Melyre mindnyájunkat segitsen az Isten.

X.

A hiv lélek eljegyzésén.

Vespásiánus uralkodván, sok időkig fia nem volt, végre hiveinek tanácsából messze földről hozott egy szép leányt, és azzal hazáján kivül lakván, fia született tőle. Idő mulva országába akarván vissza menni a király, ellent állott felesége mondván: ha ide hagysz

engem, megölöm magamat Ezt hallván a király, két gyürüt csináltatott, egyikének olyan ereje volt, hogy mindent elfelejtetett az emberrel. A másiknak olyan, hogy mindent eszébe juttatott. Elkészülvén azért a gyürük, a feieségének adja a feledékénységnek gyűrűjét, melyet mihelyt magához vészen az asszony, mindjárt elfelejtkezik az urának szeretetéről. A másik gyűrűvel azért hazájába mégyen a király és mind végig csendesen uralkodik országában, vissza sem mégyen azután a feleségéhez.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ezen a királyon a magunk lelkét értsük, kinek tulajdon hazába, ugymint a mennyei boldogságba kell jutni. Annak felesége a test, mely a lelket haszontalan gyönyörüségekkel tartóztatja, mely miatt nem mehetne a lélek országába. De ezzel az ő feleségével nem kell mindenben egyezni e léleknek. Kövesd azért ezt a királyt, készits két gyűrűt, ugymint az emlékezet és feledékenységnek gyürüjét. Ennek pedig egyike az imádság, másika a bőjt legyen. Az imádság által mindenkor eszedbe jut a te örökös hazád és a te Istened, ki abban uralkodik. A bőjtöt pedig hadd a testnek, mely az által feledkezzék el minden haszontalan gyönyörüségről, mely elvonna téged Istentől.

XI.

A bün mérgéről, melyet mindennap veszünk.

Alexander hatalmas uralkodásában is, mesterét Aristotelest maga mellett tartotta, hogy őtet oktassa. Ezt megértvén az északnak királynéja leányát kicsinységétől fogva méreghez szokatta. Ki mikor ember kort ért, oly szép volt. hogy annak csudájára siettek az emberek. Kit a királyné Alexánderhez küldött, melyet látván a király, annyira megszeretett, hogy mindjárt társalkodni akart vele. Melyet eszébe vévén Aristoteles, elleneállott, mondván Aexandernek: azt ne próbáld, mert szörnyü halállal kell meghalnod, mert a leány méreggel tartatott fel, melyet előtted igy próbálok meg. Ime itt egy gonosz ember vagyon, meglátod, ha melléje közelit, hogy igaz az én szóm. Midőn azért a gonosz ember megcsókolta volna a leányt, mindenek láttára elesett és szörnyű halált halt. Mit látván Alexánder, mesterét szép dicsérettel magasztalta, a leányt pedig anyjához visszaküldötte.

Ennek magyarázata.

Fiam! ezen az Alexanderen érthetünk minden keresztyén embert, ki a szent keresztség után, erős, hatalmas, mind az isteni szeretet és tiszta élet által, mind az ördög világ és test ellen. Az észak királynéja, a gazdagság, ki lélekben és testben öldököl minket. A mérges leány a bujaság és a torkosság, a léleknek rettenetes mérgei. Aristoteles a te lelkiismereted, a ki ellene mond, hogy ezekkel ne társalkodjál. A gonosztevő az erkölcstelen ember, ki az Isten parancsolatai ellen is követi a testi indulatokat. Azokat illeti, s azokkal aluszik, ki miatt szörnyű halállal kell meghalni. Arról mondja a bölcs: *A ki a szurkot illeti, attól bemocskoltatik.* Józan életet kövessünk annakokáért, ha a boldog életben részesek akarunk lenni.

XII.

A rosz példáról.

Ottó császár idejében volt egy feslett életű pap, ki patvarkodása miatt sokakat megbotránkoztatott. Volt annak egy káplánja, ki egyszer sem akart jelen lenni az isteni szolgálatban, mikor a főpap áldozott. Egy ünnep nap kiment a mezőre az isteni szolgálatnak idején és hirtelen igen nagy szomoruság esik reá. Azonban egy igen szép tiszta folyamra talál, melyből jól iszik, de mentől többet itt, annál inkább szomjuhozta a vizet; ki midőn gondolkodásba esett volna miatta, monda magában: felkeresem e folyamnak forrását s onnan iszom. Mentében azért elő talál egy tisztes vén embert, a ki kérdi tőle: hová menne? és eme mond: szerfelett szomjúhozom; találtam vala egy folyamra, de a kúttőre sietek. Kinek mond a vénember: Ihol vagyon a folyamnak forrása; de mond meg nékem, miért nem mentél a több keresztyénekkel együtt az isteni szolgálatra? Kinek felel a káplán; uram a főpap igen feslett erkőlcsü ember, kinek áldozatja nem hiszem el, hogy Isten előtt kedves légyen. Kinek mond viszont a vén ember: Bár ugy légyen, de nézted e ennek az édes viznek, melyből ittál, eredetét? ott van im lásd. Amaz oda tekintvén, látja egy dög ebnek szájából kifolyni a forrást. Melyet midőn jobban megnézett volna, felémelyedik gyomra a rut büdös állat miatt és noha igen szomjuhozott, de más felől irtózott a viztől, mit látván a vén ember, mond: Ne félj a tiszta viztől, akár honnét származzék, mert nem lészen nyavalyádra. Ezt hallván megbátorodik, iszik és szomju-

ságát eloltja, mondván: Uram ennél jobb izű vizet nem ittam. Kinek mond a vén ember; Látod-e? valamint e jó viznek sem tisztaságát, sem izit el nem vészi a dögnek rutsága: ugy az isteni szolgálat nem hasztalan, akárki által szolgáltassék is ki annak igazsága. Ehez képest, ha nem szereted is a papnak életét, de meg ne vesd hivatalát és jó tanitását. Ezekután eltünik a vén ember elől. És amaz is megtanulta, mint kellessék becsülni az isteni szolgálatot ha fedhető papok által teljesittetik is az.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a császár jegyzi a Krisztus Jézust, kinek birodalmában vannak a feslett életü papok, s keresztyének. Mint a papok tartoznak az ő megyéjeknek gond viselésére, ugy minden keresztyén tartozik házára és maga lelkiismeretére vigyázni. A gonosz pap sokat veszt el rosz példájával. Arról mondja szent Gergely: *A mennyiben látják a rosz példát annyin vesznek miatta.* A rosz keresztyén azért szavával, cselekedeteivel sokat megbotránkoztatott. Azért olyan állapotban lévén, kövesd azt a káplánt és menj ki a völgybe, mind addig járj, mig arra a jó tanácsadó vén emberre rátalálsz mely a Krisztus; ő megtanit mint keljen az Istent szolgálnod. Azonban, szomjuhozván igyál a folyamból, mely a szent keresztség: de azután vétkezvén ismét szomjuságot szenvedsz. A kutfőhöz menj azért, mely is a Krisztus Jézus, mely megenyhiti szomjuságodat, a mint maga felől mondja *Sz. János, 4. 1. 4. A viz melyet én adok, felforró viznek kutfeje lészen az örökéletre.* Az a folyam ennek a szép forrásnak patakja, ugymint: a szentirásbeli tudományok, melyek ha bünös papok által adatnak is ki, de hasznok azzal el nem vész. Az ebnek dögeihez is nem ok nélkül hasonlittatik: mert a szentirás gyakran ehhez hasonlitja a papokat. Az ebnek pedig kiváltképen négy tulajdonsága vagyon, ugymint: a nyelvében való orvosság, az orrában a szaglás, hűség és azutatás. Hasonlóképen a papoknak szükség ezeket a tulajdonságokat megtartani: *Elsőben*: A nyelvekben legyen orvosság, a szép kegyes intések, melyekkel orvosolják a bünösök sebeit. *Másodszor*- Valamint megérzik az ebek a nyul és róka nyomot: ugy eszébe kell venni a papnak az emberben való vétkeket, némelyekben nyulhoz hasonló félelem; némelyekben rókához hasonló ravaszság lévén, hogy kitkit az ő tévelygéséből jobb utra hozhasson. *Harmadszor*: az ebek oly hivek, hogy a gazdájokért halálra vetik magokat; ugy a papoknak az Isten igéje mellett és a Krisztusban való hitért ha

kivántatik, halálra kell magokat adniok; mert a Krisztus szava az: *A jó pásztor lelkét adja az ő juhaiért Negyedszer:* Valamint ugatásával oltalmazza az eb a lopóktól a házat, ugy kell a papoknak oltalmazni a lelket az ördögi praktikák ellen, szüntelen való prédikálásokkal, könyörgésekkel, kikért a Krisztus Jézus vérét kiontani nem átallotta.

XIII.

A rendetlen szeretetről.

Egy királynak volt igen szép felesége, kit felettébb szeretett. Első esztendőbelett egy fia, kit annyira szeretett az anyja, hogy minden éjjel magával hálatta. Három esztendőre mindenek bánatjára meghal a király, a királyné sok ideig siratta halálát, egykor eltemeti és egy külön várban kezd lakni fiával együtt. Kit szeretetből mindig magával hálatott, egykor fölnevekedik a gyermek és az ördög kisértetiből ismerkedni kezd az anyjával, annyira, hogy megterhesedik a királyné a fiától. Melyet eszébe vévén az ifju, neki busulja magát, messze földre bujdosik. A királyné szülésének ideje eljön és mihelyt a gyermeket szüli, a torkát mindjárt megmetszi és a gyermeknek vére a királynénak balkezére csordul, és négy kerekded cseppek maradnak a kezén, melyet onnan semmiképen le nem moshat, a melyért nagyon neheztelt, mert a keztyüt le nem tehette kezéről, azért, hogy a vér cseppek meg ne láttassanak rajta. Ez a királyné nagy buzgó indulattal volt Boldog Asszonyhoz; mindazáltal e nagy gonoszságot szégyenlette meggyónni, mikor egyébb vétkéről vallást tett. A Boldog Asszony emlékezetére sok alamizsnát osztogatott, melyhez képest igen szerették a szükölködők. Történt egy éjszakán, hogy a királynénak gyóntató papja térden állva imádkoznék, kinek Boldog Asszony megjelenik és mond: ennek az országnak királynéja gyakran gyónik néked; de szégyenletében egy vétkét meg nem akarja vallani. Holnap azért mikor a gyónásra jön, mond ezt azért néki: hogy az ő alamizsnái és imádságai mellett, én is könyörögtem. Mihez képest, kedvesek fiaim előtt könyörgései. Én azért azt hagyom neki, hogy rejtek kamarájában, a mely vétekben esett fiával és a mit azután is cselekedett a kisdeddel, megbocsáttatott neki; de ugy, ha megvalja vétkét. Ha pedig beszédnek helyt nem ád, kérjed őtet, hogy tegye le kezéről a keztyüt, meglátod a kezén a vércseppeknek helyeit nagyobb bizonyságra. E szók után Boldog Asszony a pap szine elől eltünik. Reggelre kelvén azért, a királyné alázatosan meggyónik és

minden vétkeiről alázatosan vallást tészen egyen kivül. Kinek mond a papja: királyné! sokan sokat mondanak felőled, hogy balkezedről le nem akarod tenni a keztyűdet. Kérlek mutasd meg nékem bátran a kezedet: ha talán Isten akaratjából idvességes tanácsot adhatok néked. Erre mond a királyné: a kezem nem egésséges, azért nem mutatom meg néked. Mit hallván, a keztyűt kiragadja a kezéből az asszonynak, és mond: ne féj királyné, mert Boldog Asszony a ki tégedet szeret, jelentette meg nekem, hogy ezt cselekedném. Tekintvén annakokáért a királyné kezére, meglátja a vércseppeket rajta. Az egyik vércsepp körül ezek a szók voltak irva: *Történetből vétekbe esett a megvakult test.* A másik csepp körül ilyen irás látszott: *A te ajándékiddal mind eddig is ördögnek kedveskedtél.* A harmadik cseppnél ilyen irás láttatott: *Bizonyság a véteknek a kéz mocskossága.* A negyediknél ilyen irás látszott: *Eltöröltetett a véteknek rozsdája könyörgés által.* Ezt eszébe vevén a királyné, földre borul és kegyelmet kérvén Istentől, azután a pap is feloldozza. Azután nem sok idő mulva, istenesen végzi életét a királyné.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! nem egyébb ez a király. hanem a Krisztus Jézus, a ki eljegyzette ezt a leányt, tudniillik az emberi nemzetet, magára vévén a halandó testet. Melyet még akkor megszeretett, mikor a Szentháromság igy szólott: *Mózes I. k. 1. Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.* De jaj nagy veszély! minekutána a mi urunk a Krisztus Jézus mi bennünk szép fiat szült, tudniillik megtisztult és megváltotta a lelket az ő kinszenvedése által. De a mi lelkünket a bün ismét halálra sebesitette: mert az ember mint kedves gyermekével, ugy hál együtt a vétekkel, a testi kivánságokban, világi gyönyörüségekben, Ugy annyira, hogy egyetért a test a léleknek gyilkosságában és igy fojtja meg fiát. De mind addig rajtunk maradnak a vércseppek, valamig igaz töredelmességgel magunkat abból a mocsokból ki nem mosogatjuk.

XIV.

Az atyáknak tiszteletéről.

Midőn Deretheus uralkodnék, szabott ilyen törvényt, *hogy a fiak táplálnák az ő atyjukat.* Abban az időben egy vitéz embernek becsületes és szép feleségétől lett fia. A vitéz azonban messze

földre indul és utjában nyomorult rabságba esik, a ki esetét fiának és feleségének megirja, minannyira kezd busulni az asszony, hogy megvakul miatta. Mond azért a gyermek az anyjának: Én elmegyek és kiváltom atyámat. Kinek felel az anyja: hogy mennél el én életemnek egyetlen egy reménysége! hogy rajtad is azon gonosz történjék; hiszen jobb a jelen való anyádat táplálnod, mint sem az atyádnak bizonytalan szabaditására eltávoznod. Jobb azért a bizonyos dolog mellé állanod, mint a bizonytalan mellé; melyre nézve jobb mellettem megmaradnod. Kinek felel a fiu: igaz dolog anyám vagy, de atyámat is, ki első oka származásomnak, meg nem vethetem; mert könnyebb is néked szabadságban e világon élned, hogy sem szegény atyámnak a rabságot szenvedni. Ő ellenségek között; te barátaiddal vagy együt!; ő távol vagyon, te a magad házában ülsz, ő kötelek között; te pedig szabadságban élsz. Noha te megvakultál, de amaz sem láthat napvilágot. Midőn azért ilyen beszédek után elment volna az ifiu, atyjának szabaditására, mindnyájan helyben hagyták cselekedetét.

Ennek magyarázata.

Édesfiam! a ki uralkodik, az mennyei Atyánk, a ki engedelmességet parancsolt a fiaknak az atyjokhoz; de lássuk kicsoda a mi édes atyánk és ki légyen az anyánk? Bizonynyal a mi atyánk a Krisztus, azt tudjuk mindnyájan, hogy az atya vétkeért megszokta dorgálni a fiakat, mindaddig, mig megjobbulnak a gyermekek. Ehezképest mikor nyomoruságot bocsát reánk, azokat mind a mi hasznunkra nézve engedi meg a mi jó atyánk. Az anya viszontag, mely a világot jelezi, édesgeti fiait, haszontalan gyönyörűségekkel mulattatja és igazán megvakult az anyai szeretettől és mint vak vezér ilyen tanácsot ád: éljünk a jókkal és a teremtett állatokkal a mi ifjuságunkban gyorsasággal. De édes atyámfia, ha eszed vagyon és az atyádnak igaz fia vagy, igy felelsz atyádnak a világnak: az atyám az én származásomnak első oka, mivel tőle vettem lelkemet, életemet, minden indulataimmal néki akarok szolgálni. A mit pedig az anyám, ugymint a világ ád, azok kevés ideig tartó gazdagságok. Ebből azért minden ember vegyen példát magának, valaki az ő atyjának javaiban, ugymint az örökéletben részt akar venni.

XV.

Eufemiánus fiának, szent Eleknek életéről.

Egy császár uralkodván Róma városában, igen fényes udvart tartott, három ezer válogatott ifju végezte a szolgálattételt, min-

denik talpig aranynyal felékesitett öltönyben. Volt azon időben egy Eufemánus nevü uri ember is, a ki keresztyéni módon táplálta az árvákat és minden szegényeket, kinek felesége Abael szintén keresztyén asszony. Ezek sokáig magtalanok lévén könyörgöttek Istennek, végre nyertek egy fiut kit Eleknek neveztek. Ez volt a császár ifjai közt az első, mivel a tudományokban is, minden társát fölülmulta. Ez férfikort érvén, atyja s anyja akaratjából a király udvarába házasodik; de felesége mellett is szűz életet élt, és azon szűz életnek követésére ráveszi feleségét is. Kevés idő mulva derakáról aranyos övét leoldja és gyűrűjét feleségének adja, mondván: az ur legyen közöttünk, tarsd meg ezeket emlékezetemre. Azonban elmegyen Elek a tengerre, a mi kincsre szert tehetett azt kezéhez vevén, titkon egy Laodiceába menő hajóra űl, azon megyen Syriának Edessa nevű városába, a hol Idvezitőnknek emberi kézirása gyolcson maradott tulajdonképen. Odaérkezvén, valamije volt mindenét a szegények közt elosztogatta. Azután maga, rongyos köntösben a templom tornáczában koldulásával táplálta életét. Mikor bővebben kapott alamizsnát, azt is a többi közt elosztogatta. Apja pedig fiának elutazásán buslakodván, szolgáit minden országakba szétküldötte, hogy fia felől valamit hallhasson. A szolgák közzül mentenek Edessa városába is ott a több koldusok között Eleknek is alamizsnát adtak; de a szolgák meg nem ismerték őtet. Elek pedig ismervén a szolgákat fordul az Istenhez és igy könyörög: *Uram legyen hála tenéked, a ki megadtad érnem, hogy szolgáimtól vegyek alamizsnát*, a szolgák, azért visszatérvén onnat, mondják az Elek apjának, hogy fiát sehol nem találták. Az anyja is mindennap keserves sirásokkal töltötte idejét, fiának Eleknek elvesztése miatt. Felesége is siránkozva fogadást tészen a napa előtt, hogy valameddig kedves urát Eleket nem láthatja, mind addig gyászruháját el nem veti. Midőn azért Elek a feljebb irt templomnak tornáczában tizenhét esztendeig koldult és az Istent szolgálta volna, megjelenik Boldog Asszony az egyházfi előtt, és mond néki: hivd be a templomba az Isten emberét, mert a Sz. Lélek lakozik benne, mivel az ő imádsága mint a jó illat felhat Isten eleibe. De midőn nem tudta az egyházfi, kiről mondatnak azok, ismét mond Boldog Asszony Elek felől: a ki az ajtófélen ül, ő lészen az. Akkor ki ment az egyházfi, beviszi őtet a templomba. Ez a dolog midőn kitudódott volna, mindenek nagy becsületben kezdik tartani Eleket. Elek pedig a világi dicsőség elől futván ismét egy hajóra ül, és elmegyen Siciliának Tarsus nevü városa felé: de az Isten szelet támasztván a tengeren, elvonja

szándéka mellől és a szélvész a hajót éppen arra a partra veti, a melyen Róma városába szoktak menni. Elek ezt eszébe vevén, gondolkodik s mondja magában: elmegyek az atyám házához és ott maradok ismeretlenűl, hogy másoknak terhére ne legyek.

Menvén azért Rómába, előtalálja atyját, kit jó akaróinak és szolgáinak nagy sokasága követett és igy kiált az édes atyja után: Istennek szolgája! engem szegény zarándokot fogadj be házadba; hadd élődjem az asztalodról hullott morzsalékokkal, hogy az Isten is befogadjon téged az ő hajlékába. Melyet hallván az apja elveszett fiának emlékezetéért bizonyos hajlékot és egy szolgát, ki enni valót hordjon, rendeli néki házánál. Azonban Elek imádságban és böjtölésben tölti napjait, a háznál lévő szolgáktól sok csufolásokat szenvedvén, kik sokszor moslékot is öntöttek le a fején, melyet békességes türéssel szenvedett. Ilyen ismeretlenségben tizenhét esztendeig mulatott Elek atyja házánál. Midőn azért eszébe vette volna halálának elközelitését, papirost, tentát kér és teljes életfolyását igazán leirja. Történt azonban, hogy egy vasárnap isteni szolgálat után, a templomnak felső részében ilyen szó hallatik. *Jöjjetek hozzám mindnyáján, a kik munkálkodtok és megvagytok terhelve.* Melyet hallván az emberek, mindnyájan leborultak a földre. Másodszor ilyen szó hallatszott: *Keressétek az Isten emberét, hogy imádkozzék Róma városáért.* Keresvén, midőn nem találták volna, ismét ilyen szózatot hallottak: *Az Eufemiánus házánál keressétek.* Felkeresvén azért őtet, semmi szót tőle ki nem vehettek. Akkor Árkádius és Honorius császárok, Innocentius pápával együtt mentek azon házhoz. Azonban a szolga, ki Elek mellé rendeltett volt, mondá az Elek apjának: uram! valjon nem ez-e az Isten embere, a ki házadnál vagyon? mert ez csudálatos jó erkölcsű és csendes ember. Odafutván azért Eufemiánus, halva találja Eleket, de mint egy angyalt, oly vidám ábrázattal, kezében tartván a papirost, melyre életleirása volt irva. Mit kezéhez akarván venni Eufemiánus kezéhez nem vehette. Elmenvén azért onnan, a császároknak és pápának megjelenti a dolgot, kik midőn oda mentek volna, igy szólnak a testhez: valaki vagy: de mink az embereknek lelki és testi gondviselői vagyunk, engedd kezünkbe azért e papirost, hadd láthassuk, mi vagyon azon irva. E szók után a pápa közelebb megyen, a papiroshoz nyul és odaengedtetik néki. Melyet ugyan ott, Eufemiánus és a község előtt elolvas. Hallván az atyja, elbámult és keserűségében a földre esik. Azután fiára borulván, ilyen szókkal siratja. Oh édes fiam! miért szerzettél ilyen keserűséget az én ősz fejemnek?

miért kellett magadat eltitkolnod? Immár ezentul senkitől vigasztalást nem várhatok. Az anyja is hasonlóképen megszakgatott köntössel az égfelé tekintvén ápolgatta a szentifjunak testét, mondván: Oh édes fiam! kit keblemben tartottam fel, mely nagy bumra neveltek, hogy ez életben még csak vigasztaló szódat sem vehetem. Honnat vagyon, hogy látván atyádnak és anyádnak éretted való keserüségét, meg nem jelentetted magadat; oh bár csak akkor is, midőn a szolgák boszantottak, arczul csapkodtak és becstelenitettek tégedet. Felesége is hasonlóképen siratja özvegységét, keservesen csókolgatván a szent ifjunak holt testét. Akkor a császárok a pápával együtt tisztességes temetést rendeltek néki, megizenvén a város népének, hogy feltaláltatott az Isten embere, kit eddig mindnyájan kerestenek. Ha a betegek, vagy a vakok holt testét illették, azok nyavalyájoktól meggyógyultak, az ördögtől megszállott emberektől eltávoztak a gonoszok, mely csudákat látván a császárok, magok is fogták az ifjunak koporsóját és nagy becsülettel ezüst koporsóba temették, Bonifácius sirja mellé. Az Elek koporsójából kedves jó illatt jött ki, sok ideig halála után is. Lett pedig halála Krisztus urunk születése után 328-ik esztendőben.

XVI.
A jó példáról.

Egy római császárról irják, hogy magának temetőhelyet akarván késziteni, a földben talált egy koporsót, melyen arany karikák voltak, ilyen irással: *Elköltöttem. Ajándékoztam. Megtartottam. Enyim volt. Birom. Elvesztettem. Büntettetem.* Elsőben, a mit elköltöttem, az enyim volt. A mit ajándékoztam, azt birom, melyet látván a császár tanácsosit öszvegyüjti mondván: Gondolkodjatok, mi lehessen értelme ez irásnak; a kik tanács után mondának: Király! az irásnak ez az értelme. Te előtted a ki uralkodott. mindeneknek jó példát akarván adni, azt kivánta, hogy az ő életét kövessék és ezt irta: *Elköltöttem*, tudniillik életemet, igaz itélettel vezérelvén másokat magamat, a szent életnek rendéhez szabván. *Ajándékoztam*, tudniillik vitézeimnek szükségökre valókat, a szegényeknek is szükségükre, és kit kit érdeme szerint jutalmaztam. *Megtartottam*, azaz: minden dolgaimban az igazságot, a szükölködőknek irgalmasságot, a munkásoknak béröket; a jóban állhatatos voltam és kegyelmességemet egy érdemestől sem vontam meg. *Birom*, tudniillik kezemet az ajándékozásra és oltalmazásra, de a büntetésreis. *Elvesztettem*

tudniillik a bolondságot, ellenségeimnek barátságát és a testnek gonosz kivánságát. *Büntettetem,* mert mindezek között is az egy igaz Istenben nem hittem Ott büntetődtem, a honnat nincs szabadulás. Ezeket hallván a király, inkabb magára kezdett vigyázni és teljes életét jó erkölcsökben foglalván, békességben mult ki e világból.

Ennek magyarázata.

Éd s fiam! ilyen királynak kell lenni minden keresztényembernek, temetőhelyet, készitsen magának, azaz: boldog kimulásra készüljön, az Isten akaratjához szabja magát és az igaz töredelmességgel beásson szivének gyökerébe, ott talál az arany koporsóra, Isten segitségéből, ott az ő lelke arany karikákkal fénylik, ugymint reménységgel, hittel, szeretettel. De mi lészen a karikák körül? Elsőben az, hogy: *Elköltöttem.* Akkor költünk pedig jó helyre, mikor testünket és lelkünket isteni szolgálatban foglalván, töltjük el életünket; mert akkor reménységünk lehet idvességünkről. A második irás az: hogy *Megtartottam.* A jó keresztény embernek a töredelmes és alázatos szivet kell tartani és Isten akaratjához kell szabni. Harmadik irás: *Ajándékoztam.* Az igaz ember szebb ajándékot nem adhat az istenhez és felebarátjához való szeretetnél; mert e kettőtől függnek a prófétâk és az egész törvény. A negyedik irás az: hogy *Enyim volt.* Ha kérdik mid volt? egyebet nem felelhetsz, hanem a nyomorult élet, bűnben való fogantatásod és földi gyarlóságodnál egyébb nem volt. Az ötödik irás az: hogy *Birom.* De a keresztyén embernek minden vagyona az, mely kegyelmet Isten adott neki, elsőben is a keresztség és a mennyei malaszt; melylyel a kisértetekel enharczolni kell. A hatodik irás az: hogy *Elvesztettem.* Igaz dolog a bün által elveszti az ember minden boldogságát; de megtalálja azt a penitentia tartó ember Krisztus áldozatjának érdeme által. Hetedszer irva vagyon: hogy *Büntettetem.* Ha kérdik miben? azt mondja a keresztyén ember: az én bünömért szenvedek minduntalan, testemet sanyargatom és szolgálat alá vetem. Nyolczadik irás: *Elköltöttem,* a mim volt, tudniillik: az Isten irgalmasságából, szent életben napjaimat. Ha kérdik mit ajándékoztál? mondja azt az igaz ember, hogy jó tanácsommal éltettem másokat, melyért Isten is éltet engemet.

XVII.

Az életben való előmenetelről.

Egy királynak olyan szokása volt, hogy ha valaki neki szolgálatjára ment, elsőben annak háromszor kellett megzörgetni a kaput. Abban az időben volt Rómába egy Gvidó nevü ember, a ki gondolkodván szegény állapotja felől, megyen a királynak udvarába szolgálatra; kinek harmadszori zörgetésére megnyitja az ajtónálló a kaput és viszi a király elébe. Midőn azért Gvidó térden állva köszöntötte volna a királyt, kérdi tőle, mi volna kivánsága? hogy szolgálatába akarna állani. Viszonzá a király: mi csoda állapotban tudnál engemet szolgálni? Felel Gvidó: uram, hat módom vagyon a szolgálatban. *Először*: a nagy embereket éjjel nappal hiven tudom szolgálni, ágyat vetni, ételt késziteni és lábat tudok mosni. *Másodszor*: vigyázásommal tudok szolgálni, ugyhogy mikor mások alusznak, én akkor vigyázok, mikor mások ébren vannak, én akkor alszom. *Harmadszor*: jó borkóstoló vagyok és akárminő italról is itéletet tudok tenni. *Negyedszer*: vendéget tudok marasztani, kivel becsületet vall az uram. *Ötödször*: füst nélkül oly tüzet csinálok, melynél sokan megmelegedhetnek. *Hatodszor*: jó utat tudok a szentföldre, melyen békével járhatnak az emberek. Kinek mond a király: Ezek mind jók és hasznosak, igy megmaradhatsz udvaromban. Elsőben is azért testemnek leszesz őrzője ebben az esztendőben. Kész vagyok király! úgy mond Gvidó, a szolgálatra. Gvidó azért minden éjszakára megveti az ágyat, a háló kellékeket tisztán tartja, változtatja, az ajtóban fegyveres kézzel éjszakákon őrt áll, kinek egy ugató ebecskéje is volt a végre; hogyha el eltalálna szunyadni, ugatásával felserkentené. Minden hétben lábait megmosogatta ésúgy viselte magát, hogy a király s dicséretet tett maga viselete felől. Második esztendőben, gondviselőnek teszi a király, mely hivatalban is úgy viselte magát, hogy nyárban télre való élést bőven szerzett, mikor mások testöket pihentették, akkor ő fáradott, és munkálkodott, igy a másik igéretének is megfelelt: ugyhogy, panassza senkinek nem lehetett reája. Mikor látta a király okos magaviseletét e két dologban, hivatja a pohárnokát és egy pohárba jó bort, eczetet és mustot töltvén, Gvidó kezébe adatja, hogy próbálja meg, minémi itéletet tud azokról tenni. Midőn azért elsőben Gvidó megkóstolta volna azt mondja: hogy jó. A másodikra azt mondja: hogy jó volt. A harmadikra azt mondja: hogy jó lészen. Megérezvén mind a bornak, mind az eczetnek, mind a mustnak erejét a pohárban. Ebben is szép okosságot tapasztalván a király, mond ismét Gvidónak: Menj el a tartományokba, táborokba és az én barátaimat hivd hozzám vendégségre a közelgő nagy

ünnepnapra, meglássuk a negyedik szolgálatnak mint felelsz meg. Elmegyen azért Gvidó és mindenfelől a királynak ellenségeit gyüjti, hivja vendégségre, ugyhogy a király udvara megtelik ellenségeivel karácson estéjén. Kiket mikor látott volna a király, felémelyedik gyomra és hivatván Gvidót, mondja néki: barátom! tudod-e mire ajánlottad magadat? tudniillik, hogy jó vendégmarasztó szolga volnál; melyről midőn parancsoltam volna néked, barátim helyet ellenségimet hoztad rám. Kinek felel Gvidó: igenis király! én azt javadra cselekedtem, mert a barátidat könnyü megtalálni. Ezentul pedig a jó lakás és kedves beszélgetés által ezek is mind barátid lesznek, ezentul nem lészen kitől félned. A mely dolog midőn beteljesedett volna nagy örömmel mondja Gvidónak a király: Istennek hála édes szolgám! már minden ellenségeim barátaimmá lettek. Azért, már az ötödik igéretet is teljesitsd be, csinálj füst nélkül tüzet nekünk; melyre gondja levén Gvidónak, szerzett jó idején, jó száraz taplót bővséggel és azt oly hamar meg gyujtotta, hogy minekelőtte füstjet látnák, már lángot vetett a tapló; melynél a ki akart megmelegedhetett. Mond még a király Gvidónak, már a hatodik szolgálatot is ha be töltöd, nagy emberré teszlek. Mond azért Gvidó: Valaki szentföldre akar menni, jjöjön utánnam a tenger partra, melyet hallván, számtalan férfiaknak, asszonyoknak és gyermekeknek sokasága kezdi követni. Mikor azért a tenger mellé érkeznek, mondja a népnek: látjátok-e a tenger közepe felé ama magas kőszálat, a melyet én látok? Kinek felel a sokaság: látjuk, de mire nézve mutatod, nem tudjuk. Kinek mond Gvidó: annak a kősziklának tetején vagyon egy madár, mely fészekben hét tojáson ül gyakran, melyben gyönyörködik. Mikor pedig az a madár a fészkén ül, akkor az egész tengeren nagy csendesség vagyon; hanem mikor a madár fészkétöl távozik, akkor háborodik fel a tenger, ugy annyira, hogyha valaki olyankor a tengeren megindul, lehetetlen annak megszabadulni; de mikor a fészkében ül a madár, akárki is bátran megindulhat és visszajöhet a tengeren. Kinek mondanak az emberek: honnan tudhatjuk, mikor ül a madár fészkében és mikor nem? Kinek mondá Gvidó: soha különben fészkét el nem hagyja az a madár, hanem más madár lévén annak ellensége, mikor annak a fészkét ganéjával berutitja; abban pedig minduntalan mesterkedik. Mikor azért ez fészkét, tojásit bemocskolva látja, bánatában akkor távozik el fészkétől, akkor vagyon a tengernek megbúsúlása. Olyankor nem tanácslom a tengerre menetelt. Kinek mond a község: Uram! micsoda mesterséggel orvosolhatjuk meg, hogy az ellenséges madár ennek fészkéhez ne közelitsen, hogy mink is bátrabbak lehessünk a tengeren? Gvidó felel: Nincs az ég alatt annak a madárnak nagyobb ellensége, mint báránynak vére. Ha azért azt a fészket kivül-belül meghintitek bárányvérrel; valameddig egy csepp abban megmarad, mindaddig feléje sem megyen annak a fészeknek és igy szüntelen a maga fészkén ma-

rad a másik madár, a tenger is csendességben leszen, a szentföldet is bátorságosan járhatjátok. Ezt hallván, bárányvérrel meghintik a fészket kivül-beiől és a szentföldre mindenkinek bátorságos járása leszen. Látván a király e rendes cselekedeteket, Gvidónak nagy gazdagságot ád és minden hadak generálisává teszi.

Ennek magyarázata.

Ez a király a mennyei Atyánkat példázá, ki azt igérte, hogy a ki az ő ajtaján, kiváltképen három uton zörget, megnyitja neki, ugymint: imádság, bőjt és alamizsna által, ha zörgetünk, bemehetünk ugy az ő szolgálatjára. A vitézkedő anyaszentegyházban és az uton az örökéletre. A szegény Gvidó jelenti a gyarló embereket, kik meztelen jöttünk e világra és az a király szolgálatjára fogadván minket, hat rendbeli szolgálatot kiván tőlünk. Elsőben, hogy a király testének őrzői legyünk és mint Gvidó jóságos cselekedetekkel felfegyverkezünk. A kisértetek ellen pedig az ebecske, ugymint: a jó lelkiismeretének munkálkodása mellettünk legyen. Az ágyat tisztán tartsuk, azaz: hogy szivünket minden mocsoktól megoltalmazzuk, a lábmosást is el ne mulasszuk, hanem töredelmes vallástétellel hetenkint lelkünket mosogassuk: hogy a Krisztusnak, a mi urunknak személyét semmivel meg ne sértsük. Ez azért első szolgálatnak rendi. A második szolgálat áll a vigyázásból. Hogy azért a vétekben el ne aludjunk, a jó cselekedetek által szüntelen ébren tartsuk magunkat. Arról mondja az evangelista: *Vigyázzatok! mert nem tudjátok, mely órában érkezik el az ember Fia.* Nyárban kell azért kétfelé kapnunk, ugymint életünknek virágában és kincset gyüjtenünk, hogy mikor a tél elérkezik, ugymint a halál és örökkévalóság, legyen szemünket mire vetnünk. A harmadik szolgálat áll a békességes szenvedésben és ha kivántatik martirságban Isten szeretetéért. Azért kérdi a mi Idvezitőnk szent Máthénál: *Megihatjátok-e e pohárt, melyet én megiszom?* A mely italt azért kezünkbe ád az Isten, akár savanyú legyen, mint a forratlan must; akár kedves legyen, mint a jó bor, jó neven vegyünk a mi Urunktól; mert a mi most izetlen, jövendőben az örökéletre felforr bennünk, mint a szép forrás. Ha keserü is, édes leszen a mi Urunk udvarában, midőn könyhullatásunkat az Isten maga törli el szemeinkről. Ha kedves is a mennyei áldás rajtunk, mindeneket

hálaadással kell vennünk; mert mindenek a mi Királyunknak kezeiből származnak. Negyedszer: tartozunk vendéget marasztani és valamint Gvidó az ellenségeket hivta vendégségre, ugy tartozunk mi is ellenségünkkel is jót tenni. Azért mondja Idvezitőnk: hogy nemcsak barátinkkal tartozunk jól tenni, holott azt a pogányok is megcselekszik. Ötödször tartozunk tüzet gerjeszteni füst nélkül, tudniillik a szent szeretetnek tüzét, melyre a Szentlélek segit minket. Annak pedig nem kell füstölögni, haragtartással, gyülölséggel és semmi egyéb véteknek párjával; mert az olyan füst büdös, és a szeretetnek tüzéhez közel sem járhat, azzal szivünket, lelkünket meg nem melegithetjük, ha ilyen büdös gőzzel elegyedik szeretetünk. A hatodik szolgálat abban áll, hogy az embereknek a szentföldre utat mutassunk. Arra pedig tengeren kell átalmennünk, mely tenger jegyzi ezt a nyomorusággal teljes világot, vagy életet. Mert valamint a tengeren a fergetegek összeütköznek, s ugyan egymást érik; ugy talál minket életünkben és forgat a sok rendbeli kisértet. Valamint keserü a tengernek vize és felette mély: oly keserü rajtunk a bünöknek mérge és feneketlen a veszedelemnek mélysége, mely alá vonz minket. Valamint a tengerben bőven vannak az iszonyu állatok, kik az ember hajóját el akarják meriteni; olyan bőven vannak e világon a fejedelmek, hatalmasak és kegyetlenek, kik szánakozás nélkűl szorongatnak minket. E mi életünknek tengerén vagyon nagy magas kőszikla is, mely jegyzi a mi testünket és abban a fészekben a Szentléleknek hét kivált képen való ajándékai. Valameddig azért ezeket az ajándékokat szivedben megőrzöd, mindaddig ott nyugszik a Szentlélek és neked bátorságos utad leszen a szentföldre, ugymint az örökéletre. De ha az ellenséges madár a világ, ördög és a test, a bün által bemocskolja te fészkedet, vagy szivedet, nincs oly tengeri háboru, melynél nehezebbet nem szenvedsz. Mert erről a madárról mondja Idvezitőnk, hogy: *A ti ellenségetek az ördög, körül jár, keresvén, hogy elnyelhessen.* Ha azt akarod azért, hogy eltávozzék messze és a Szentlélek megmaradjon szivedben, kövessed Gvidót, a bárány vérével hintsed a fészket, ugymint: a Krisztusnak kinszenvedését forgassad szivedben, melyet éretted szenvedett és igy az ellenséges madár az ördög nem mér feléd menni; hanem megmarad a szentlélek, melynek ereje által a szentföldre, az örök boldogságra juthatsz. Mert minden vétek, noha örök rendelése szerint rettenetes sulyos, de ha kétségbeesés nem követi, az Isten megbocsátja.

XVIII.

Melyben arról példa adatik.

Volt egy időben egy Juliánus nevü vitézlő férfiu, a ki tudatlanul apját, anyját megölte, mert midőn egykor vadászni ment volna egy szarvast üzőbe veszen, a szarvas azonban megfordulván, azt mondja néki: te engem kergetsz, a ki apádnak és anyádnak gyilkossa lészesz. Ezen megrémülvén a vitéz, hogy valamiként a szarvas jövendőlése rajta ne történjék, messze földre bujdosik és ott egy fejedelemnek szolgálatjába áll. Kinél oly becsülettel viselte magát, mind mezőben, mind udvarban, hogy őtet a fejedelem minden hadainak generálisává teszi és egyik porkolábjának özvegyét feleségül neki adja s egy várral is megajándékozza. — Azonban, felette igen busulván Juliánusnak mind apja, s mind anyja utánna indulnak, ha valahol feltalálnák. Végtére a Juliánus várába jutnak, fioknak otthon nem létében. Kiket mikor látott volna Juliánus felesége, beszédbe ered velek, kérdezösködvén, micsoda emberek volnának? Elbeszélik azért azok, hogy nekik volna egy Juliánus nevü fiok, ki messze távozott tőlük és nem tudván hová lett, annak keresésére indultak: a mely beszédből eszébe veszi a gazdasszony, hogy az ő ura, kit apja és anyja keres; melyre nézve becsülettel látja őket s jóltartván, ágyat készit nekik a maga házában, maga pedig más házba költözik. Reggelre kelvén megyen a gazdasszony a szentegyházba; azonban Juliánus is hazaérkezik és házába menvén, látja, hogy ott az ágyban két ember fekszik. E miatt gyanuságba esik, hogy az ő felesége mellé más idegen ember feküdt melyre nézve ragadja fegyverét, hirtelen haragjában mindeniket megöli. Kimenvén azért házából, a templomból hazajövő feleségét előtalálja, a min csak elálmélkodik és kérdi tőle: micsoda emberek lehettek azok, kiket házában, maga ágyában veszteg feküdve talált? kinek felel az asszony: azok atyád és anyád, kik sok időtől fogva keresnek tégedet és midőn házadat megtalálták és én is megismertem őket, te értted a magunk házában adtam szállást nekiek és ott nyugosznak. Melyet hallván Juliánus, keserves sirásra fakad és mond: jaj szegény fejemnek, hová legyek, a ki apámnak és anyámnak gyilkossa lettem, Mint teljesedett be rajtam a szarvas jövendölése, melyet mentől inkább akartam kikerülni, annálinkább beléestem. Melyrenézve tőled is bucsumat veszem szerelmes feleségem, elmegyek és addig nem nyugszom, mig Isten-

től kegyelmet nem nyerek nagy vétkemért. Kinek mond a felesége: távol legyen édes férjem tőled, hogy nálam nélkül elmenj, hanem elmegyek én is veled; mert ha társad voltam az örömben, társad akarok lenni a penitenczia tartásban is. Megindulnak azért mind a ketten és egy igen nagy folyóviz mellé érkezvén, ott vendégfogadót épitének, a hol sanyaru életben tartanak penitencziát, a jövő járó szegényeket befogadják, Istenért ajándékon táplálják és a vizen fizetés nélkül átalviszik. Sok idő eltelve, fáradsága után a hidegben nyugvásra adván magát Juliánus, hall igen keserves jajgatást éjfélkor, melyet hallván, hamarsággal felkél és lát ott egy hidegvette embert, fogja és házába viszi a tüz mellé de midőn a tüznel eléggé megmelegednék, az ágyába viszi és ott erősen betakargatja. Kevés idő mulva, ez a hidegvette ember nagy fényességben láttatik és az égfelé emelkedvén fel, mond a gazdájának: Juliane! az ur küldött engem és megizente neked tőlem, hogy a te penitentia tartásod kedves az ő szine előtt és nemsokára mind a ketten az urban nyugosztok el. E szók után az ember eltünt előlünk és egy nehány nap mulva Juliánus, feleségestől elnyugovék az Urban.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! e Juliánuson érthetünk minden keresztyén embert, kinek tulajdonsága a vitézkedés, ördög, világ és test ellen; a vadászatban, vagy szüntelen való fáradozásban a szarvast kell követni, mely Krisztus Urunkat jegyzi, ugy szomjuhozza a mi idvességünket, mint a szarvas a szép forrás vizét, kinek szeretetéért elhagyjuk apánkat és anyánkat, mintha halálra adtuk volna őket. Melyre nézve Krisztus is azt igéri, hogy: *A ki én érettem apját és anyját elhagyja, e világon száz annyit vészen érette és jövendőben örökéletet.* Valamint ez a vitéz messze bujdosott, nekünk is ennek a világnak kedveskedésétől messze kell távoznunk; mert véle együtt szentül nem élhetünk. Fejedelem udvarába kell mennünk, ugymint az Isten szolgálatára és vitézkednünk minden kisértetek ellen. Melyet látván az Isten, kegyébe vészen és mintegy házastársul adja az ő mennyei malasztját, a mely által megoltalmazhatod a te lelkednek várát. De gyakran történik, hogy testi szüleink, ugymint a világi elmulandó s hitegető hivságok ágyunkba feküsznek próbálván és incselkedvén körülőttünk; de jobb idején még az ágyban megfojtani az ilyen kisérteteket, hogy onnan fel ne keljenek, talpra ne álljanak a mi veszedelmünkre. Ezeket pedig penitencziatartásnak fegyverével győzhetjük meg.

Ezek után menjünk a folyóviz mellé; mely nem egyéb a szentirásnál ott épitsünk lakóházat magunknak imádságból, bőjtből és alamizsnából, melyben látogatásodra eljön az Isten és szivednek ágyába fekszik, végre megvigasztal.

XIX.

A kevélységnek vétkéről.

A római históriákban olvassuk, hogy egy Pompéjus nevű fejedelem feleségül vette más nagy embernek (kinek Császár volt neve) leányát. Ezek ketten megegyeztek abban; hogy az egész világot birodalmok alá hajtanák. Elküldi azért Pompéjus Császárt messze országoknak hódoltatására, úgy hogy öt esztendeig oda vitézkednék, maga pedig mint öregebb ember Róma városában mint helytartó úgy maradna. Császár pedig hatalmas vitéz népekre találván és öt esztendő alatt azokat meg nem hódithatván, inkább akart a Pompéjus haragjába esni, mint dolgait félben szakasztani, azért maga tetszése szerint más öt esztendőt is töltött a hadakozásban, melylyel igen megbántotta Pompéjust, minthogy a végzés ellen cselekedett és igy betette maga előtt a kaput, ùgy hogy nem merne Rómába menni. Hadakozásának végbevitele után mindazáltal Császár Róma felé indul és érkezik egy Rubiácen nevü folyóviz mellé hadaival együtt és annak a viznek közepén egy nagy állókép megjelenik néki mondván: Császár ha békességben jársz szabadon menj be a vizre; ha pedig Rómának békességét nem kivánod, messze távozzál innét. Melynek felel Császár: mindenkor hadakozó ember voltam és Róma városának megmaradásáért semmi munkámat nem kiméleltem, ezután sem kimélem, állok az én Isteneim előtt, kiket tisztelek. E szók után e kép eltünt; Császár pedig gázolni kezdé a vizet és által menvén rajta, mond a parton; itt hagyom a békességet a törvénynyel együtt. Attól fogva Pompéjusra támadván, ellene igyekezett teljes életében.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! e vén Pompéjuson érthetjük a teremtő Atya Istent, a ki végnélkül volt és leszen mind örökkön örökké. Császár pedig Ádámot minden embereknek első vezérét jelenti. Ennek az Isten lelket adott, mint szép jegyest. Az Isten azért megakarván

próbálni Ádámot, paradicsomba helyeztette őtet, hogy őrizné azt, aki becsűletes állapotában az ördög tanácsából elhitte magát és Isten szövetségét általhágta: melyre nézve az Isten nemcsak a paradicsomból; hanem a menyországból is kirekesztette őtet. Á ki mind addig nem közelithetett a városhoz: ugymint a boldogsághoz, mig a kép meg nem jelent a folyóviznél az emberi nemzetnek; mely kép jelenti a Krisztus Jézust, ki a Jordánban megkereszteltetett szent Jánostól és a keresztség által nekünk is útat mutatott. De jaj mi sokszor felbontjuk azután végzésünket, melyet teszünk Istenünkkel a keresztségben. Noha a Krisztus eljött a békesség szerzésére; de felbontjuk mi Istenünkkel tett békességünket, midőn a bün cselekedetében az ördög tanácsán járunk.

XX.

A nyomoruságról és háboruságról.

Konrád uralkodásának idején volt egy Leopold nevű herczeg, ki a királynak haragjába esvén, elfutott és az erdőben lakott feleségestől egy kalibában. Konrád egykor vadászni indulván megyen azon erdőbe és elesteledvén, abban a kalibában száll meg. Kinek a gazdasszony a mennyire érkezett, ágyat vetett; de terhes lévén, azon éjszaka elérkezett szülésének ideje és fiat szült a Leopold felesége. A király pedig álmában hall ilyen szózatot: *Vedd fel, vedd, vedd.* Ki felserkenvén és megrémülvén magában gondolkozott, mit jelentene az a mondás. Azonban másodszor is elaludván, hall ismét ilyen szózatot: *Add vissza, add vissza, add vissza.* Melyre felserkenvén a király, annál inkább megrettent, nem tudván mi lehessen magyarázata azon szóknak. Gondolkozása között harmadszor is elalszik, és mihelyt elaludt, mindjárt ilyen szókat hall: *Szalad, szaladj, szaladj, mert az elősszülött gyermek a te vőd leszen.* Melyre felserkenvén a király, annál is inkább megpesdül a vér benne. Reggel azért idején felkelvén megindul és titkon két fegyverhordozóját szólitja, mondván nékik: Menjetek vissza, és a mely gyermek az éjszaka lett az én szállásomon, erővel is ragadjátok ki anyjának öléből, vágjátok kétfelé és a szivét kivévén hozzátok elömbe. Amazok sietséggel visszamennvén, kiragadják anyjának öléből a kisdedet; melynek szép ábrázatját látván, megszánják az ártatlant és egy fának ágosa közé teszik fel, hogy a vadak el ne kaphassák és egy nyulat meg-

hasitván annak szivét veszik ki és viszik Konrád elébe. Azon nap egy fejedelmi embernek lévén arra utja, hallja a nyivákolást és titkon a maga kebelébe veszi a gyermeket és mivel magtalan volt a fejedelem, a feleségének viszi s úgy tettetik, mintha őtőlök való gyermek volna az és nevelvén, Henriknek nevezik. Miután felnövekedett volna a gyermek, termetében ékes fiu volt, beszédében jeles és mindenek előtt igen tekintélyes. Kinek nagy állapotra való hajlamát látván a király is, elkivánja fejedelmétől az ifjat és maga udvarában tartja; de midőn eszébe venné, hogy mindenek előtt kedves, s magaviseletében dicséretes; gyanuba esik, hogy végre utánna az ifjú fogna uralkodni és talán kisded korában annak parancsolta volna megöletését nem akarván azért tovább függésben tartani a dolgot, tulajdon kezével a király ilyen levelet irt feleségének: *Életedre parancsolom, hogy mihelyt ezen levelemet veszsed, ezt az ifiat mindjárt megölesd, kitől levelemet neked küldöm.* Menvén azért az ifju utjában megszáll egy papnak házánál és egy kevéssé lefeküdvén a ház árnyékába, mint fáradt elalszik. Odamenvén azért egy pap, látván az ifjú fejénél a levéltáskát, nem állhatván meg, hogy kezébe ne vegye, a király levelét kikeresvén, felszakasztja és elolvassa, s a hol azt irta a király, hogy *megölesd*, azon szókat mesterségesen kivakarván a levélből, azt irta helyébe: *A mi leányunkat feleségül add az ifjunak.* Midőn azért a királyné elolvasta volna a levelet, megismervén a király pecsétjét és kezeirását, az uri rendeket összegyüjti és nagy vendégséget inditván, menyegzői lakodalmat szerez nagy pompával, s igy feleségül adja a leányát az ifjuhoz. Miután Konrád királynak hirt vittenek volna leányának nagy menyegzői lakodalma felől és mind postáktól, mind paptól megértette volna dolognak valóságát, általlátja, hogy az Isten rendeletének ellen nem állhatni és az ifjat hivatván, vejének elismeri, állapotjában megerősiti: kinek holta után királyi székében uralkodék Henrik király.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ilyen a mennyei király az Atya Isten, ki Ádámra megharagudván a bünért, kikergette a paradicsomból és kellett futni e világnak erdejébe. Az Isten is a lelkeket akarván elővadászni ezen erdőbe küldötte az ő Fiát midőn született Boldogasszonytól éjszakának idején. Azért mondatik nékünk, hogy: *Vedd fel, vedd fel*, tudnunk kell, lelkünkre való gondviselését kell felvennünk. Midőn pedig azt halljuk, hogy: *Add vissza*, jusson

eszünkbe, hogy lelkünket tartozunk a mi Istenünknek visszaadni, mivel az mindenképen az Istent illeti; mind teremtésre nézve, mert azt hasonlatosságára teremtette; mind megváltására nézve, mert azt szent Fiának vérével és halálával váltotta meg; mind továbbvaló gondviselésére nézve, mert azt a Szentlélek Isten igazgatja és vezérli, ha a bün által ellene nem állunk Istenünknek. Gyakran halljuk a harmadik szózatot is, mely ez vala: *Szaladj.* Szaladnunk kell azért az ördögnek kisértetei elől, a tiszta élet és sanyargatás által szaladhatunk el. Az ártatlan gyermek jelenti a Krisztus Jézust, a kit örömest elvesztene a kegyetlen ördög mi előlünk, hogy a mi lelkünket jövendőben magának ne jegyezné Krisztus Jézus. Gyakran magunk irunk tulajdon kezeinkkel a Jézus ellen, tudniillik: mikor hamis gondolatunkat annyira forraljuk szivünkben, hogy végtére a gonoszságnak cselekedeteire megegyezik akaratunk is gondolatunkkal; a ki örök veszedelmünkre s halálunkra szolgálna, ha a jó pap meg nem szánna minket, tudniillik: az Istennek idvességes oktatása, melyet a szent irásban az ó- és ujtestamentomban elénkbe adott és az által forditja el halálra vetemedett utunkat és foglalja el jegyesül magának a mi lelkünket.

XXI.

A csalárdságról és annak orvoslásáról.

Justinus irja, hogy Lacedemonbeliek királyukra támadván, hatalmat vettek rajta és mind a városból, mind az országból kiűzték méltatlanul. Azon időben a persák királya nagy haddal megszállja a várost; az elűzetett király pedig nem nézvén a városbelieknek háládatlanságukat, kitanulja a persák királyának minden mesterséges szándékát, melylyel a várost megakarta rontani. Azonban gondolkodik, mint adhassa a dolgot értésre a városnak mentől titkosabban, hogy maga is ne vesszen miatta. Készitett azért egy táblát, melyre az ellenségnek minden praktikáit minémű mesterséggel előzzék meg, azt is szép renddel megirja. Azután a táblát gyengén viaszkkal bemázolja, mely az irást elfedezte és hű követjére bizván, a puszta táblát beküldi a városba, megparancsolván, hogy a főuraknak adja kezökbe. Öszvegyülvén azért a város fejedelmei, tanácsot tartanak, tudakozván: mit kellessék azzal a táblával tenni? midőn azért senkinek elméje fel nem érné, mint kellessék vele bánni, az elűzött királynak marad-

ván ott egy huga, az megértvén a dolgot, a tanácsban kérdezik: a ki látván a táblát, látja a viaszkolást is, észreveszi, hogy ha valami van a táblán, a viaszk alatt leszen. Kitisztitván azért a viaszkból a táblát, világosan kitetszenek a betük és eligazodván a dolgon, nagy örömben kezdenek lenni; a mely tanuság által a várost oltalmazni kezdik és megtartják.

Ennek magyarázata.

Ezen a királyon értem a jó Istent, a kit maga városából az emberi nemzet a mi első atyáink az engedetlenség által elüzött maga társasága mellől, mintha mondták volna az atyáink: *Nem akarjuk ezt rajtunk uralkodni.* De a mi háládatlanságunkat nem nézvén Krisztus urunk megszánta az ő városát az emberi nemzetet és mint szent Pál apostol mondja: *Mikor ellenségei volnánk, akkor is szeret minket.* Látván, hogy az ellenség, az ördög megszállott és veszedelmes mesterségekkel ostromol minket, annak az ellenségnek praktikái ellen táblára irja az orvosságokat és jó tanácsot, mint állhassunk ellene; igy az ő hü szolgájától Mózestől küldi el az emberi nemzetnek. Ez az irás pedig elvolt boritva viaszkkal, tudniillik: az első törvénynek példázó czeremoniáival, ugy annyira, hogy az igaz valóságát, ugymint az Istennek kegyelmét senki által meg nem értette, mindaddig mig egy okos asszonyi állat meg nem jelentette, tudniillik a Boldogságos szűz, ki által a világra jött a Krisztus Jézus, az emberi nemzetnek szabaditója.

XXII.

Világi félelem.

Azt irja szent Ágoston, hogy régenten, midőn az Egyiptombeliek Serapis és Isisnek állóképeit felakarták volna állitani, első ben olyan törvényt tettek, hogyha valaki azokat embereknek mondaná, vagy eredetökről beszélene, fejével fizetne érette, és igy állitottak fel két képet. Másodszor: hogy a törvényt mindenek tudnák minden templomban, a hol azokat tisztelték, egy más képet irtanak, ki kezét a szájára tette, akarván azzal jelenteni, hogy senkinek ne légyen szabad a képek ellen szót inditani, és ilyen formán nyomták el az igazságot.

Ennek magyarázata.

Bizonyos dolog az, hogy e világnak hatalmas fiai, kik az Isten anyaszentegyházát és annak szép rendtartását akarják nyomni

magokat szerfelett való méltósággal magasztalják elsőben is és minden emberek szájára oly lakatot akarnak vetni, hogy az ő gonosz cselekedetöket nem hogy megdorgálni, de még csak előhozni se merészeljék, az igazságot ki ne beszéljék, sőt az ő fogyatkozásokat igazság gyanánt hirdessék. Ez igazán, ez a világi félelem, nagy és magas kitett bálvány; holott az igazság mellett nem hogy valami háborgatást, de halált is tartozník szenvedni a keresztyén ember. Valakik azért félénk szivűek és a világ fenyegetésére nézve befogják szájokat, azok mind imádják a világnak ilyen utálatos bálványát.

XXIII.

A lelki orvosságról.

Szent Ágoston irja, hogy a régiek a királyoknak testöket megégették és hamvukat látó helyén temették el. Történt egykor egy embernek halálán, hogy annak a szive meg nem éghetett. Összegyülvén azért annak a tartománynak bölcsei, sokat gondolkodtak mi lehessen annak a dolognak oka, és azt találták fel, hogy méreg miatt veszett volna el az a király és az okon nem árthat a tűz a szivének. Akkor a szivét külön tevén, terjékkel megkenték és a mérget megemésztették, azután hamuvá lett a tűz miatt a sziv.

Ennek értelme.

Ennek nem egyéb magyarázata; hanem hogy a halálos vétekneknek mérgével megbüzhödött sziveknek lehetetlenség a Szentlélek tüzét magokhoz foglalni, valamig az orvosság, úgymint a vallástétel és töredelmesség által meg nem tisztul az emberi sziv.

XXIV.

Az ördög sugallásáról, a világi eszközök által.

Egy bübájosról irják, kinek oly szép kertje volt, mely rakva volt különféle jóillatu virágokkal, kedves izű gyümölcsökkel és gyönyörüségekkel oly gazdag volt, hogy kimondani is alig lehet, ő ezt a kertet senkinek sem akarta megmutatni; hanem csak a bolondoknak és ellenséginek. Kik bemenvén a kertbe, ott ma-

radtak volna örömest: de csak annak engedett sokáig való mulatást, a ki örökségét neki engedte. A bolondok paradicsomnak állitván lenni a kertet, örökségöket odahagyták, csak engedtessék meg nekik a mulatság. A bűbájos ember pedig éjszaka felkelvén, aludva találta őket és azokat mind megölte. És e kert által sok gonoszságot vitt végbe.

Ennek magyarázata.

Ez a bübájos nem egyébb, hanem a világ az ő gyönyörüségeivel. Azért mondatik bübájosnak; mert sokakat elhitet, gyakran aranyos tálait csak habbal tetézi fel, gyakran büdös húst teszen fel a jó lével; mint a szemfényvesztők pénzzel töltik teli az embernek markát és egyet kettőt fordulván, ha tekintik polyvával teli a markok. Ugy járnak ezek mint a bolondok, a kik erre a bübájos kertészre bizták életöket. Elaludtak a kis gyönyörűségben; örökségöket, úgymint: a mi részek az örök boldogságban lehetett volna, ennek a csalárd gazdának vallották és igy magok üres kézzel maradtak.

XXV.

A háládatlanságról.

Egy özvegy asszony régenten valami hatalmas kegyetlen ember miatt sok nyomorgatást szenvedném, midőn siránkoznék, érkezik idegen földről egy becsületes ember hozzája, a ki megszánván az özvegyet, azt igéri neki, hogy megharczol azzal a kegyetlen emberrel, a ki őtet háborgatja és nem kiván egyebet tőle; hanem csak azt, hogy az ő pálczájátés övedzőjét emlékezetére tartsa meg kamarájában, ha néki halála történnék a harczban. Melyre az asszony erős hittel köti magát. A jövevény ember megharczolván a sarczoltató kegyetlennel, meggyőzi őtet és megöli. De maga is oly sebeket kapott, mely miatt meg kellett halni. Megértvén az asszony halálát az ő vendégének, fogadása szerint pálczáját és övét felfüggeszti az ágya mellett, azután szolgálván a jó szerencse, minden elveszett jószága és birodalma megtér az asszonynak; melyre nézve királyi emberek mennek látogatására hárman is, kiknek elfogadására az asszony ékes ruhájába felöltözik és becsülettel fogadja őket. Gondolkodik azonban, hogyha elérkeznek a királyi emberek, meglátják az idegen em-

bernek emlékét az ágya körül és az neki nem fog becsületére szolgálni Arra nézve fogja a pálczát és övet, kiveti a házából, igy elfelejtkezvén az embernek jótéteményéről háládatlansággal fizet érette.

Ennek magyarázata.

Atyámfiai ez az asszony az ember lelkét jelenti, a sarczoltató az ördögöt; a ki sok időkig megfosztotta volt a mennyeknek országától a lelket, melyre nézve nagy siránkozásban töltötte idejét a lélek; mert mindaddig a pokolnak volt zsellére, valamig mint egy jövevény zarándok eljött a Krisztus, az ő szent országából e világnak pusztájára. Az ő öve jegyzi az ő tisztaságos szent testét, melyben jelen volt, melyre nagy sebeket vett fel. Az ő pálczája a keresztfa, melyben mi érettünk bünösökért függött. A mi lelkünknek pedig nagy győzedelmet szerzett és azt kivánja tőlünk, hogy az ő szeretetének emlékezetére gyakran eszünkbe jusson az emberi testben való élete az ő pálczája, ugymint: a keresztfán véghezvitt kinszenvedése, melyet mindenkor a mi szivünknek rejtek kamarájában tartsunk. A három királyok, az ördög, test és a világ; kisértettel gyönyörködtetéssel és kényeztetéssel elérkeznek, melyeknek elébe felkészül a nyomorúlt ember vétkes cselekedetivel és velek egyetért, igy felejtkezik el a Krisztus jótéteményéről. Elkerüljük azért a háládatlanságot, ha számkivetést örökös hazánkból nem akarunk szenvedni.

XXVI.

Az alázatosságról.

Egy királynénak paraszt szolgájától gyermeke lett, a mely gyermek felnövekedvén, igen roszúl viselte magát a király előtt, ki apjának állittatott lenni. Mi felől a király gyanuságban esik, hogy nem ő tőle való volna az erkölcstelen ifju, és mind addig firtatja feleségét, hogy megvallja a királyné neki az igazságot. Mindazáltal nem akarván a király rosz hirbe keverni házát, titokban tartja és a fiút örökösének fogadja, ily okon: hogy az az ifjú különböző köntösben járjon. Egy része küntösének jóféle posztó légyen, más része aláválo; hogy mikor az alávaló posztót látná, akkor tudná magát megalázni; mikor pedig a jóféle posztót, akkor emlékeznék meg becsületes állapotjáról és igy életében mindenkor jó rendet követne.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! lelki értelemmel, a test mint egy gonosz felesége az embernek, mindenkoron hitetlenül viseli magát és akadályoztat, hogy az igéretnek földjére ne mehessünk, valahányszor bünre késztet minket. Azt kell azért cselekednünk, hogy az ő hitegetéseit sanyaru penitencziával felejtsük el vé!e. A lélek pedig gyakran emlékezzék az ő utolsó dolgairól és igy: *öröké nem vétkezik*, azt mondja a bölcs. A mi köntösünknek egy része rosz posztóból állván, mivel csak földből valók vagyunk, azt gyakran megtekintsük. Arról mondja szent Jób: *Mondom a rothadásnak; én atyám vagy.* Eszünkbe vehetjük ebből, mely parasztok légyünk. A mi nyomoruságunkat pedig és erőtlenségünket sok okokból vehetjük eszűnkbe: testiképen, még csak ruházatra sem tudunk szert tenni, ha az oktalan állatokból gyapjut, bőrt és egyéb szükségeseket nem szerzünk. Lelki képen pedig magunk erejéből a jóra még csak egy lépést sem tehetünk, egy óráig meg nem maradhatunk. Igazán hasonlit hát a szentirás a mezei virághoz minket, *mely reggel fénylik, este a boglyában szárad.* Vagyon mindazáltal, részint drága posztóból álló köntösünk is: mert a mi lelkünk a nagy királynak képére és hasonlatosságára teremtetett, noha a gyarló testbe szállittatott; de onnan is felemelkedhetik és a mennyei angyaloknak társaságában mulatozhat. Azért ha e kettőnek tulajdonságához szentűl szabjuk magunkat, örökösek lehetünk, a mi Atyánknak a nagy királynak országában.

XXVII.

A cselekedetnek méltó büntetéséről.

Egy igen hatalmas és gazdag királynak egyetlenegy szép leányánál több nem volt, ebben helyezhette minden szeretetét, annak őrizetére öt vitéz embert rendelt, kik mindenkor talpig fegyverben jártak, és a király udvarából járt külön zsoldjok ezen szolgálatjukért. Azon királynak volt egy udvarmestere, kit igen szeretett és egy kutyája is: de az ebet három lánczczal kellett kötve tartani, azért, mert hamis volt, hogyha elszabadult megölte az embert. Egykor a király elaludván, álmot lát és felserkenvén elhatározza magát, hogy a szent földet megjárja. Reggelt érvén, hivatja udvarmesterét és azt mondja néki: nekem hosszú útam leszen, hanem kedves leányomat gondviselésedre bizom. A vitézeknek, kiket őrizésére rendeltem, járandóságukat igazán kiszolgáltassad. Az ebet a láncz-

ról el ne bocsássad, sőt inkább koplaltassad, hogy kegyetlenségét felejtse. Akkor az udvarmester mindenre reá igérte magát; de mihelyt a király messze távozott, mindjárt ellenkezőt cselekedett; mert az ebet hizlalni kezdette, a mint kivántatott volna, úgy nem őrzötte. A király leányára is semmi gondja nem volt, a vitézeknek járandóságukat eltartotta; melyért a vitézek vándorlásra és kereskedésre adták magokat. A leány pedig csak maga maradván, éjjel nappal siratta elhagyattatását. Midőn az eb magánosan látta volna a leányt, mindaddig vergődik, hogy kiszabadult a lánczból és a leányt megöli, kit az egész város siratott. A király is megtudván leányának halálát, felette megbusul rajta, és az udvarmesterétől számot vevén, miért kellett leányát gondviseletlenül hagyni, a vitézek zsoldját elfogni és csak az ebet hizlalni? Az udvarmester azért mentséget nem tudván adni, elnémul. A király pedig tüzes kemenczébe vetteti udvarmesterét, igy a király cselekedetének senki ellene nem szólott.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király Krisztus Jézust és a szép leány a lelket jegyzi; mely Isten hasonlatosságára teremtetett. Annak őrzésére az emberben lévő öt érzékenységeket adta az Isten, mint öt vitézeket. Azokat mennyei ajándékával halmazza is. Az eb a nyomorult testet jegyzi, mely éjjel nappal tusakodik a lélekkel; melyre nézve szükséges kötve tartani a testet három lánczczal, úgymint: isteni félelemmel, isteni szeretettel és a bűnnek gyülölségével. Isteni félelemmel azért, mert igaz az Isten és örök kárhozatra itéli az embert a vétekért. Az ilyen lánczczal megkötöztetett ember, nem könnyen mégyen el a tilalom mellől. A második lánczban, mely szeretetből készittetett, az Istenben lévő tulajdonságokat kell szemlélni; mert ő benne annyi jót találunk, hogy csak magáért is fel kell gerjednünk az ő szeretetére és minden testi kivánságoktól megóvjuk magunkat az ő kedvéért. Midőn eszünkbe vesszük, hogy ő teremtett, maga hasonlatosságára készitett, megszabaditott és az örök boldogságnak útjára inditott s vezérlett minket. A harmadik láncz a bűnnek gyülölsége, sőt szégyenlete légyen rajtunk; mert az Isten legkisebb gondolatunkat is tudja, gyalázat az előtt a méltóságos személy előtt, akármi vétekbe is keveredni. Az udvarmester jegyzi az egész embert, kinek gondviselésében vagyon a lélek, a test az ő érzékenységivel. Mikor itéletre eljön a Krisztus urunk, akkor mindenekről számot vészen az embertől. De a gonosz ember, ki az Istennel nem gondol, félretevén az is-

teni félelmet, nem gondolja meg az isteni szeretetnek ajándékit ő magában. Azokat a fáradságokat, melyeket az Isten Fia az emberi testben felvett ő érette, a kinokat és a Krisztus halálát kevésre becsüli és igy mindenben ellenkezőt cselekszik; megfogja a szép leányt, a lelket jó idején; ugy hogy mikor itéletre eljő a biró, akkor egy szót sem tud felelni. Akkor az Isten a hóhéroknak adja őtet, mint szent Máthénál meg vagyon irva: Sz. Máth. 25. v. 41. *Menjetek el átkozottak az örök tüzre.*

XXVII.

A vén asszonyok csalárdságáról.

Egy császárnénak birodalma alatt egy jeles vitéznek volt szép és tiszta életü felesége. Azonban utra indul a vitéz és mondja feleségének: Atyámfia! tudván igazságodat, bizvást megyek el házamtól semmi czirkálót nem hagyván utánnad. Ezen szók után utra készülvén, megindul. Az asszony is becsületes életben foglalván magát, gondot visel házánál. Egykor a szomszédjának hivására lakodalomba mégyen az asszony, a hol egy ífjunak szeme kap rajta és attól fogva izengetni kezd neki; de a jó erkölcsü asszony semmibe sem veszi az ifju legénynek izengetését. Látván azért az ifju haszontalanl igyekezetét, nagy bánkódva a templomba mégyen és utjában elötalál egy vén asszonyt, kit szentnek tartottak lenni az emberek. A ki midőn látta volna az ifjunak meghervadott arczát, kérdi tőle: mi lelt, hogy ilyen bádgyat vagy? Kinek mond az ifju: Haszontalanság néked azt megjelentenem. Kinek mond ismét az asszony: Ha orvoslását kivánod, nyilván meg kell mutatnod sebedet; mond meg azért nékem nyavalyádat, én azon leszek, hogy meggyógyitsalak, melyet hallván az ifju, megjelenti néki, micsoda kivánsággal volna a vitéz feleségéhez. Kinek mond a vén asszony: Csak menj házadhoz te, meglásd, nemsokára tészek szükségedről. E szók után házához megy az ifju legény, mind a vén asszony. Annak a vén asszonynak volt egy ebecskéje és azt keményen megéheztetvén, harmadnap mulva mustármagból készitett kenyeret ad neki, melynek kesersüsége miatt könyvezni kezdének az ebnek szemei. Akkor a kis ebecskével a vén asszony a vitéz felesegéhez mégyen, kit nagy becsülettel lát mint szent életü asszonyt. Midőn azért együtt beszélgetnének, meglátja a vitéz felesége, hogy könyeznek a vén asszony ebecskéjének a szemei és annak okát kezdi tudakozni. Kinek felel a vén asssony: Óh édes szerelmes asszonyom! ne is kérdezd azt, miért könnyez ez a kis ebecske?

mert annak olyan nagy bánatja vagyon, hogy nehéz volna megmondani. Mely szókra nézve annál inkább kezdi tudatkozni az ifju aszszony, kinek mond ismét a szüle: ez a kis ebecske igen szép tiszta és szép leányom vala nékem, kit igen szeretett egy ifju legény; de minthogy tiszta életü volt leányom, megvetette annak a legénynek szerelmét. Melyrenézve nagy bánatjában megholt az ifju legény és e lett büntetése leányomnak, hogy kutyává változott; a mint magad is látod. Ezeket mondván, sirni kezd a szüle, mondván; valahányszor eszébe jut ezen leánynak régi szépsége és látja mire változott, szüntelen sirásban tölti idejét és vigasztalást semmiképen nem vehet. Ezt hallván az ifju asszony, az eltávozott vitéznek felesége, igy gondolkozik magában: jaj bizony hasonlóképen vagyon az én állapotom, mert engemet is szeret egy ifju legény ki meg is betegedett miattam. Dolgát azért mindenestől fogvást megmondja a szülének. Kinek mond a szüle: Óh édes leányom ne vesd meg az ifjunak szerelmét, hogy te is ebbé ne változzál, mint az én gyermekem, mert ez felette nagy kár volna. Még is mond a szülének az ifju asszony: Édes anyám! éltess hát tovább is tanácsoddal, hogy azon történet meg ne essék rajtam. Kinek mond a szüle: Küldj mindjárt az ifju után és tégy eleget kivánságának. Kinek mond a vitéz felesége: azt nem cselekedhetem, mert hire lenne mindenfelé, hanem mivel te szent életü asszonynak tartatol, menj utánna, s hivd el. Kinek felel a szüle: mivel téged szánlak, im elmégyek. E szók után öszvekeritette őket és házasságtörésbe ejtette az asszonyt.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! Krisztus urunkat érthetjük e vitézen; és a tiszta életü asszonyon a mi lelkünket, mely a keresztség által megmosogattatott, kit szabad akarat által szabadságra bocsátott Isten. Ez az asszony mindenkor lakodalomba hivattatik, valamikor a testi kivánságoktól ösztönöztetik; a holott az ifjuság, ugymint a világi hivság, a mennyiben lehet, hitegeti a lelket. Ha pedig egyet nem ért vele, tovább megyen és vén asszonyt keres ugy mint az ördögöt, a ki mindenkor széllyel jár, keresvén az embereket az elnyelésre; a ki ebecskét mutat, ugymint a hosszu életnek reménységét, az Isten irgalmasságában való rendetlen bizodalmat és ezek által hitegeti a vétekre a lelket. Ha azért megakarjuk lelkünknek tisztaságát tartani és a kelepczét távoztatni, ne bocsássuk közel hozzánk e világnak mesterségét.

XXIX.

A hamis birákról.

Volt egy király, a ki erős parancsolattal hirdette, hogy minden birák igazat itélnének. A kik pedig az ellen cselekednének, kegyelem ne adatnék fejöknek: Egykor egyik bíró ajándékra nézve hamis itéletett tett; melyet megtudván a király, magparancsolta szolgáinak, hogy megnyuzzák a birót és bőrével vonják be az itélőszéket, hadd tanuljanak mások is arról és kövessenek igazságot. A király azon megnyuzott birónak fiát rendeli itélő birónak, mondván neki: ülj az atyád bőrével béborittatot székbe és itéljed az én népemet, ha valaki ajándékkal kényszerit téged, elakarván forditani az igazság mellől elmédet, tekints a székre olyankor és jusson eszedbe az apád esete, hogy rajtad is hasonló dolog ne történjék.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! példázza ez a király az Istent, ki megparancsolta Mózesnek, hogy vezéreket és birákat rendeljen a nép elébe. A Krisztus Jézus pedig az utolsó napon itéletet tészen mindenekről. A gonosz biró pedig jegyzi a gonosz lelkiismeretű keresztyént, ki úgy kap a véteken, mint valami kedves ajándékon; holott megvagyon Jób könyvében irva: *Bört bőrért*; *és valamije vagyon az embernek, odaadja az ő lelkéért.* A bőr, melylyel a szék beborittatott, legyen a Krisztus kinszenvedésének emlékezete a te szivedben: hogy ne vétkezzél Isten ellen, lelked veszedelmére. Azért iratott meg: Emlékezzél meg utolsó dolgaidról és örökké nem vétkezel. A mi idvezitőnk pedig nemcsak bőrét adta kinzásra, hanem életét is letette a keresztnek székére, igy látánk azt, nagy háládatlanság volna, ha vakmerőképen mégis vétkeznénk az igazság ellen. Ha pedig gyarlóságból elesünk, tekintsünk a keresztre, jobbitsuk meg életünket és megszabadit a Krisztus Jézus halálának érdeme.

XXX.

A vétekről és itéletről.

Volt egy király, kinek birodalmában ilyen rendtartás volt, hogy a ki a hadból győzedelmesen hazajött, háromrendbeli becsületet tennének neki és három rendbeli kisebbséget. Az első volt: hogy az egész község elébe menvén, pompával vitték be a városba. Másodszor: a rabok hátrakötött kézzel vitettenek szekere után. Harmadszor az: hogy fényes köntösbe öltöztetett és a győzedelem-

nek szekerén négy tiszta fehér lovon vitetett épen a tanácsházig. Hogy pedig maga állapotjáról teljességgel el ne felejtkezzék, kisebbséget is hármat kellett szenvednie. Elsőben: egy alávaló szolgarendet ültettek melléje, melylyel reménységet adtak mindeneknek, hogy bár alacsony rendü ember legyen is, de ha jól viseli magát, el nem veszti jutalmát. Másodszor; az a szolgarend, a győzedelmes embert egyszer s másszor arczúl ütögette, ezt mondván nekí: Ismerd meg magadat. A mely cselekedettel a kevélységnek lángját akarták eloltani az emberben. Harmadszor: azon a napon szabad volt a győzedelmes embernek mindent a szemére hányni, a mi vétket valaha csak cselekedett.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! E szerint cselekedett az Isten. A ki a hadból győzedelmesen megjött, az az Isten fia, ki az ördögöt meggyőzte. Virágnapon azért háromrendbeli dicsőséges becsület adatott neki. Először: virágnapon a jeruzsálemi nép elébe ment pálmafa zöldágakkal, az utat is ruhájokkal teritvén be előtte és hozsannát, azaz dicsőséget hirdetvén neki. Másodszor; utánna vitettek a rabok, sőt magoktól is utánna mentek minden nyomorultak, szabadulást és gyógyulást várván ő tőle, lelki nyavalyályokból. Harmadszor; dicsőséges köntösbe felöltöztetett; mert az ő emberi testének szine alatt jelen volt az isteni Felség és négy fehér ló vonta az ő győzedelmes szekerét, ugymint; a négy evangyélisták, kik eléggé magyarázták az ő szent életét és idvességünkre elönkbe adott testamentomát. E három méltóságos becsület ellen, három becstelenséget is talált az emberi háládatlanság; mert alávaló gonosz latrot helyeztetett melléje a keresztfának székében. Másodszor; arczulverték őtet, a mint megvagyon irva, mily kegyetlenül bántanak véle a zsidók. Harmadszor; minden gyalázatos szót, mint csak képes volt kigondolni, szemére hányt a zsidóság.

XXXI.

A halálnak mivoltáról.

Nagy Sándorról olvassuk, hogy az ő pompás temetésére, a világi bölcsei összegyültek volna, kik közül egyik azt irta felőle; Tegnap arany halmokat gyüjt vala Nagy Sándor, most a kincs teszi őtet halomba. Más azt irta róla: Tegnap a kinek elég nem volt e világ, elég most három singnyi föld. Más azt mondotta felőle: A

ki tegnap másokat megszabaditott a haláltól, magát nem szabadithatta meg. Más igy szólott felőle: Tegnap a ki nyomta vala a földet, ma nyomatik a földtől. Más igy szólott: Tegnap a kik félték Sándort, ma semminek tartják. Más: Tegnap a kinek sok barátja volt, ma annak egy társa sincsen. Más bölcs azt irta felőle: Tegnap a ki országos hadakat hordoz vala, ma másoktól hordoztatik.

Ennek magyarázata.

Értetik ezen a Sándoron minden világ fia, kinek némelyike lelkére nem visel gondot, mint holta után való czifra temetésére. Kikről az igaz bölcsek igy szóllanak; ugymint a szentirásnak magyarázó doktorai. Ember! a világ gazdagságának keresetében ne fáradj; mert az, veszedelemre viszen. Jobb annál a szegényeket táplálni, a mezteleneket ruházni, sat. Másutt azt irják; A fösvénynek az egész világ sem elég; mert annak javait mentül inkább issza, annál inkább szomjúhozza, mely egy szempillantásban elmulik tőle. Viszont: Noha a gazdagok nagyon dicsekednek; de sok szegénynek jobban vagyon holta után dolga. Melyet a Lázár és a gazdag példája világosan mutat. Nincs azért embernek egyéb semmije, a miben dicsekedjék, hanem a jó cselekedet a Krisztus érdeme által.

XXXII.

Azt irja Seneka, hogy a mérges testekben semmi féreg nem teremhet, annak hideg természete miatt; de ha mennykővel megüttetik azon test, mindjárt bővölködni kezd férgekkel.

Érthetjük ezen a halálos vétekben heverő embereket, a kikben a lelkiismeretnek férge semmit sem munkálkodik, mindaddig, mig az Isten kegyelme, mint egy sebes mennykő meg nem üti őket. De azután közel a megtérés, ha megbecsüljük az Isten malasztját. melyet érdemetlen voltunkra bocsát reánk.

XXXIII.

A kérkedésről.

Velartius irja egy Paratinus nevü emberről, ki mindenkor szomoruságban volt és azon panaszolkodott gyermekeinek, szomszédjainak; hogy az ő kertjében volna egy fa, melyre már három felesége akasztotta volna fel magát. Mond egyik a szomszédjai közül neki, Árius nevü; én csudálom, miért kell aféle esetekben si-

ránkoznod, kérlek adj énnékem annak a fának csemetéjéből, hadd találjak kedvet szomszédjaim között véle, ha talán azokra is úgy akasztanák fel magokat az emberek feleségei.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ezen a fán érthetjük a szent keresztet, min függött a mi Idvezitőnk. Ennek a fának emlékezete kivántatnék, hogy minden keresztyén ember szivének kertjében feltaláltatnék, hogy erre felakadnának a gonosz feleségek, vagy társak; ugymint az az életnek kevélysége, a testi gyönyörűségnek vágyódása és a szemnek kivánsága. Mert a ki a világ után indult, ilyen három feleséget veszen magának: A testnek leányát, mely a gyönyörüség. A világnak leányát, mely a kivánság. Az ördögnek leányát, mely a kevélység. De midőn a bűnös ember, az Isten kegyelméhez ragaszkodik penitentia által, felakadnak ezek a feleségek: a kivánság alamizsnálkodásnak kötelével. A kevélység az alázatossággal. A gyönyörüség felakad a bőjtnek és tiszta életnek kötelével. A ki ezért ennek a fának csemetéjén kapott, azaz igaz keresztyén ember, a ki nem csak magával hanem másokkal is jót kiván cselekedni. A szomorú ember pedig a bünöst példázza, a ki méltán siránkozhatik mindaddig, mig a testi után jár. Mindazáltal, a jó oktatás által az ilyen gyakran az idvesség utjára tér.

XXXIV.

Az életnek megfontolásáról.

Nagy Sándorról olvassuk, hogy mesterét Aristotelest mindenkor magával hordozta, kitől noha sokat tanult: mindazáltal azt kivánta tőle, hogy kevés szókban foglalván tanitsa meg őtet holmi jeles dolgokra. Kinek mond Aristoteles, hallgasd meg fiam beszédemet és nagy állapotra segitne tégedet. Im hét dologra tanitalak. Elsőben: Az igaz mértékben tul ne menj. Másodszor: Tüzet ne üss fegyvereddel. Harmadszor: A koronán ne kapkodj. Negyedszer: A madárkának szivét meg ne egyed. Ötödször: A hová indulsz, onnan meg ne térj. Hatodszor: Az ország utján ne járj. Hetedszer: Csacsogó fecskét ne bocsáss házadba. A király mint hét parancsolatot, ezeket teljes életében előtte tartotta.

Ennek magyarázata.

Atyámfiai! ennek az életnek állapotját ha fontolóra veszszük, meglátjuk, mely igazat nyom mindkét részről; mert valamely szegénységgel és meztelenséggel lépünk a világi életre, csak annyi gazdagsággal megyünk ki is ebből a világból. A mint megvagyon irva, Predik. 5. v. 15. A mint meztelen jött ki az anya méhéből, úgy tér vissza és semmit el nem viszen az ő munkájából. Azonban, ha megfontolod a te idődet gyermekségedtől fogva, meglátod, mily messze mentél az igaz mérték mellől. Másodszor: Fegyverrel nem kell tüzet támasztani, azaz: haragos embert bosszús szókkal ne ingereljed, a te nyelvednek fegyverével ne gerjeszd, mert nem oknélkül mondja Dávid, a nyelvet éles fegyvernek. Harmadszor: A koronán ne kapdoss, azaz: a népet vagy városokat megrögzött igazságokban fel ne forgassad. Avagy az anyaszentegyháznak idvességes rendelésit ne háborgassad; hanem annak engedelmessége alá hajtsad magadat alázatossággal. Negyedszer: A madárkának szivét meg ne egyed, az, hogy az elmulandó világi aprólékon ne törd az elmédet. Mert megvagyon irva: Példabeszéd. 25. v. 20. Mint a moj a ruhának és a féreg a fának, úgy árt az embernek bánatja a szivnek. Hanem a keresztyén ember minden dolgában támaszkodjék az ő Istenéhez, és igy könnyen szenvedi a világi háborgásokat. Kitetszik az, az apostolok példájából, kik akkor örvendeztek, mikor Krisztusért üldözést szenvedtek. Ötödször: Ha megindultál, ne térj vissza, úgymint ha a bünnek útját egyszer elhagytad, ne térj vissza okadásra. Azért mondja a bölcs. Jézus Sirák: 21 v. 1. Fiam vétkeztél ne cselekedd többé. Hatodszor: Az ország útján ne járj. Az országutján járnak nagyobbrészt a világ fiai, mert a tágas (azt mondja szent Máthé) mely veszedelemre viszen. És sokan vannak, a kik ezen megindulnak. Ez aránt tanulhatnánk még csak a vadaktól is, mert azok nem igen mennek az útra, hogy az ebeket elkerülhessék. Vajmi sok pokolbeli ebek leselkednek mi utánunk, hogy elfoghassanak; kiknek sok rendbeli hálójok vagyon megvetve, a lelkeknek megejtésére. Hetedszer: A csacsogó fecskét házadba ne bocsásd. azaz, a te szivednek rejtekébe bé ne férkezzék a gonosz, mert annak sok rendbéli beszélgetései lesznek, melyek téged a gonoszságra hitegetnek, és mindaddig soha csendesség nem lészen a te szivednek hajlékában, valameddig a gonoszságra való vágyódások, hitegetések együtt laknak és hálnak veled. Ehezképest, az ilyen csacsogó fecskéket, messze távoztassuk, ha az örök boldogságban részt akarunk venni.

XXXV.

A békességnek megtartásáról.

A római históriákban vagyon megirva: hogy midőn a főemberek között veszekedés volt, egy magas hegyre mentenek fel és oda felmentenek a békességszerző emberek is. A hová vittenek egy bárányt és annak vérét vették, mondván a veszekedő felek előtt: igy ontassék ki a vére, a ki végbevitt békességnek meg nem állója lészen.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! nagy haragja volt a Felséges Istennek az emberi nemzet ellen, úgyannyira, hogy a nyomorult embernek immár csak pokol volt a helye; hanem idő jártára, a békességszerző Krisztus Jézus a kálvária hegyére ment föl és ott örökös békességet szerzett; sőt örök emlékezetre vérét is kiontotta; úgy mindazáltal, hogy hálaadók legyünk az isteni irgalmasságért; mert ha bontjuk azt a békességet gonoszságunkkal. melyből kitérni akarunk, nekünk is vérünkkel és veszedelmünkkel kell fizetnünk.

XXXVI.

Az ember életének folyásáról.

Egy királyról irják, hogy az embernek természetét akarván kitanulni, hivatott elébe egy hires nevezetes bölcs embert. Kinek mond a király; mester! bölcsességet akarok tőled tanulni, mond meg azért elsőben is nékem: Mi légyen az ember? Kinek felel a bölcs: Az ember nyomoruság, életének minden napjaiban. Tekintsd meg életednek kezdetét, közepét és végét, eszedbe veszed arról igaz mondásomat. Mert azért mondja Jób: az asszonyi állattól született embert, nyomorultnak. Ha kezdetét nézed életednek, meglátod mely magaddal jóltehetetlen vagy és erőtlen. Ha közepét tekinted életednek, ott a világ nem csak testiképen szorongat: hanem lelkedben is megnyomorit. Ha végét tekinted életendnek, egy kis szoros gödröt látsz, molyben berekesztik testedet. Ezekre nézve vedd eszedbe, ha van-e helye a kevélykedésnek ez életben! Kinek mond a király: mester! négy kérdést kérdek tőled, melyre ha meg felelsz nekem, nagy emberré teszlek. Elsőben azt kérdem: Micsoda az ember? Másodszor: Mihez hasonló? Harmadszor: Hol vagyon? Negyedszer: Minémű társakkal vagyon? Kinek felel a bölcs ember

Uram ha azt kérded, mi legyen az ember? arra azt mondhatom, hogy a halálnak rabja, a helynek vendége, általmenő útonjáró. Rabnak azért mondom; mert a halálnak kezét el nem kerülheti, sőt a halál mind keresményitől, mind napjaitól megfosztja és csak azt hagyja meg nálla, ha mi jót cselekedett. Viszontag, az ember csak vendége a helynek; mert kevés időmulva emlékezete sem marad meg. Ismét, átalmenő útonjárónak azért mondom; mert akár aludjék, akár vigyázzon, akár egyék, akár igyék, akár egyebet cselekedjék, mind untalan halad a halál kapuján által. Melyre nézve szükséges útunkban kétfelé kapnunk és jövendőre gondot viselnünk. Másodszor: az ember igen hasonló a jéghez, mely kevés melegtől eloszol; úgy a földből épült ember, egy kis betegségnek melege miatt elfogyatkozik és olyan mint az új alma, mely valamely férgecske miatt leesik fájáról; úgy az ember gyermekestől fogvást, minden órában szeme előtt tarthatja, majd-majd rothadásra jutandó voltát. Harmadszor: Hol légyen az ember? arra méltán mondhatom, hogy szüntelenvaló hadakozások között, mivel meg nem szünik a világ, test és ördög ostromlásától. Negyedszer: Kik legyenek társai az embernek? azt mondhatom, hogy hét társa vagyon; kik alkalmatlankodnak körülötte ugymint, az éhség, szomjuság, hideg, meleg, lankadás, betegség, és halál. Ezekkel mind egyre ostromolnak a kisértetek; méltó annakokáért ezek ellen felkészülni az embernek: mivel különböző fegyverekkel támadnak ellene. Mert a test buja gyönyörüséggel. A világ hivságos gazdagsággal. Az ördög kevélységének haszontalanságával. Midőn tehát a test kisért, jusson eszedbe, hogy a mely órában nem is vélnéd, porrá kell lenned, a mely emlékezet minden gonosz cselekedettől könnyen elvonjon. Ha a világ kisértete érkezik, jusson eszedbe az ő háládatlansága, melynek ha teljes életében kedvét keresed is, semmivel egyébbel nem fizet; hanem bünnel és haszontalansággal; mert ő hasonló a fogoly madárhoz, melynek ha fészkéhez közelit a madarász, elébe mégyen és úgy tetteti magát, mintha nem repülhetne. Midőn pedig maga után a fészektől messzecsalja a madarászt, akkor felreppen és dolgára megyen; üres marokkal maradván a madarász. Igy vonja el gyakran a világ az embereket, az isteni szeretettől és szolgálattól. Arról mondja szent János apostol, 1. Epist. cap. 5. v. 19. Az egész világ gonoszba helyeztetett. Ha pedig az ördög kisérget, az ellen nincs jobb a Krisztus kinszenvedésének emlékezeténél. Abba a fegyverderékba mondja az apostol, hogy felöltözzünk.

XXXVII.

Elménknek mennyekbe felemeléséről.

Plinius irja, hogy a saskeselyü, azért rakja mentül magassabb fára fészkét; mert egy párnás nevű kigyó mindenkor igyekezik fiainak veszedelmére. A mely látván, hogy magas helyre fel nem mászhat, sok léget szi magába és azt mérgesen bocsátja fel, hogy a veszett pára miatt elszédüljenek és lehulljanak a sasfiak; de a saskeselyű természet folyásából ennek orvosságát tudja; mert elmégyen és egy akhates nevü követ hoz, melyet fészkébe tészen a szél ellenében. Ez a kő a méregnek erejét el rontja és igy oltalmazza meg fiait a veszedelemtől.

Ennek magyarázata.

A saskeselyün, melynek hatható szemei és magasan való repülése vagyon, az ember értetik, kinek a testi kivánságokon feljül kell járni, hogy azt mondhassa szent Pállal: A mi társalkodásunk az egekben vagyon. Ebben a magasságban kell a mi munkánkat helyeztetnünk, mint kedves maradékunkat. A mely magasságra a régi kigyó az ördög nem mászhat fel, mindazáltal gyakran megbüszheti az eget és a haszontalan világi dicsőségnek mérges szelét ránk fúja, hogy feltett jó szándékunkból lehuzzon minket. A mely ellen kivántatik az akhates kő, mely a kősziklát a Krisztust jegyzi, kinek érdemében ha jó reménységünk lészen, nem ront el minket a veszedelemnek szele.

XXXVIII.

A bünnek eltörléséről.

Henrik császár idejében történt, hogy, midőn egy várost az ellenség megakarna szállani: minekelőtte elérkeztenek volna a hadak, egy galamb repült bé a városba, mely nyakán egy czédulát vitt bé. mely czédulán ilyen irás volt: Kutya nemzetség és veszekedő nép fog érkezni. Azok ellen megóvd magadat, törvényedet, mind magad, mind mások ereje által.

Ennek magyarázata.

Ezen a galambon a Szentlelket értjük, mely Krisztusra szállott a Jordán vize mellett; azt jelentette meg nékünk, minémü ostromlásokat kell szenvednünk, a sok lelki ellenségnek kisérteti

miatt. Mindazáltal, arra is igérte magát, hogy világ végzetig velünk lészen és megoltalmaz minket minden ellenségeink ellen; csak ki ne rekesszük őtet városunkból, ugymint lelki hajlékunkból. Illik azért gyakran megsöprenünk és lelkiismeretét tisztán tartanunk, hogy ez a mi jó tanácsadónk és oltalmazónk el ne távozzék tőlünk.

XXXIX.

Mint kell összvebékélnünk Istenünkkel és felebarátunkkal.

A római históriákban vagyon megirva, két atyafi között minémű nagy gyűlölség volt, úgyhogy, egyik a másiknak még a határát is igyekezett megvesztegetni. Melyet megtudván Julius császár, igen megharagudott és a vétkesebbik atyafit méltó büntetésre akarta vonni. A ki észrevevén a császár haragját, megyen az atyafiához és alázatosan kezdi engesztelni; kérvén, hogy a császár haragját is forditsa el róla. Mit hallván a körülálló emberek, azt mondották: nem érdemel a gonosz atyafi bocsánatot. Kinek felel a csendesebbik atyafi: nem méltó dicséretre az a fejedelem, a ki a hadban lágy, mint a bárány és békességnek idején keménykedik, mint az oroszlán. Azért, noha nem volna érdemes az én atyámfia reája, mindazáltal azon leszek, hogy békességet szerezzek neki. Mert a bosszúállásról eleget tett nekem, midőn megkövetett engem. Igy a császár és atyafia között békességet szerzett.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! e két atyafi, egyik jegyzi a Krisztus Jézust, másik az embert. Az ember pedig mindenkor haragját mutatja az ő jó atyafiára, valamikor halálosképen vétkezik, úgy hogy, a mennyiben rajta áll, olyankor kész megfesziteni a Krisztust. A mely cselekedettel a mennyei Király az Atya Isten igen megindul, kinek haragjából senki meg nem szabadithat minket; hanem ha a Krisztus Jézushoz megyünk, őtet engeszteljük és ő általa forditjuk el magunkról az isteni haragot. Ha félsz azért az ő igazságától, kelj fel és folyamodjál irgalmasságához; mert nagyobb az ő jóvolta a mi gonoszságunknál. Azért mondja Szent Dávid: Az ő könyörületességei minden cselekedetei felett. Ps. 144. v. 9.

XL.

A kisértetnek módjáról.

Makrobius irja egy vitéz emberről, hogy gyanus lévén feleségéhez, kérdezni kezdi tőle: mondja meg bizvást, ha igazak-e azok, a miket felőle hall. Az az asszony pedig állhatatosan tagad mindeneket, állitván, hogy mindenek felett szereti őtet, mint igaz házi házastársát. A vitéz e szókon nem nyugodván meg, megyen az egyházi emberhez és őtet kezdi kérni; hogy próbálja meg feleségét, ha igaz-e hozzája. Kinek mond a pap: hogy próbálhatom én meg, ha nem láttam az asszonyt? Ahozképest a vitéz ebédre hivja a papot, ki midőn elment volna, felesége mellé ülteti őtet. Azonban felkelvén az asztaltól, beszélgetni kezd a pap az asszonynyal és kezét fogván, tapintja a karjában levő eret. Valahányszor a pap különös dolgokról kezd beszélni, mindannyiszor megindúl az ér a kezében és sebesebben ver, valahányszor pedig a férje felől emlékezik a pap, mindanynyiszor meglassudik az ér az asszonynak karjában és igy tanulta ki a vitéz, feleségének hűségét a pap okossága által.

Ennek magyarázata.

Édes atyámfiai! mi úgy tartozunk szeretni a mi Idvezitőnket, mint az igaz házasok szokták egymást szeretni, még annál is sokkal jobban. De magunk is gyakran gyanúságba eshetünk mi magunk felől, ha igazán szeretjük-e a mi jegyesünket a Krisztust. Hogy pedig abból kétségünket kivegyük, szükség az Isten házát mely imádságnak háza gyakorolnánk, és ott az egyházi ember midőn az isteni szolgálatot végbeviszi, az Isten akaratjára és törvényére tanit minket. Ha a szentirás szavaira gerjedez a szivünk, isteni szolgálatra megindul lelkünk, tudhatjuk arról, hogy Istenünket igazán szeretjük. De ha resten és tunyán maradunk; jele, hogy nem vagyunk igazak a mi lelki jegyesünkhöz.

XLI.

A Krisztus győzedelméről és szeretetéről.

Chosroes, az Athénásbeliek királya, midőn a Dorisbéliekkel szembeszállott volna, Apolló templomába ment és ott tudakozta a jövendőt, ha győzedelmet vehet-e ellenségein, vagy nem? Kinek ilyen válasza lett: Ha maga személye szerint fegyverrel vész el a harczon, az alatta való nép győzedelmet veszen. Mely dolgot meg-

tudván a Dorisbeliek, magok között kihirdették, hogy senki a királyt fegyverével ne illesse. Melyet Chosroes megtudván, köntösét megváltoztatja és a harczoló nép közé egyeliti magát. Kit előtalálván egy az ellenség közül, dárdájával átalveri a királyt és ilyen formán Chosroes győzedelmet szerez alatta való népének.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! hasonlóképen cselekedett a mi Idvezitőnk; mert midőn megtudta, hogy nekünk különben győzedelmünk nem lenne; hanem az ő halálával, eljött a harczra, emberi természetté változtatta Istenségét és úgy ment az ellenségek közé. Mihezképpest, egy a vitézek közül dárdájával általütötte az ő oldalát és igy az egész emberi nemzetnek, halálával győzedelmet s békességet szerzett. Kinek halálán nagy sirás lett; mert a pokolbéli fejedelmek is gyötrődtek rajta, a szent apostolok is szánakodtak az ő halálán.

XLII.

A szeretetnek fogyatkozásáról.

Valerius irja, Rómában látott egy oszlopot, a melyen három P, három R, három S, és három F volt irva. Melyet látván mond: Jaj mi nagy veszedelmét látom a városnak. Melyet hallván a polgárok, kérni kezdik, hogy jelentse meg értelmét azoknak a betüknek. Kiknek felel a bölcs emker: Az első betűk azt jegyzik, hogy a hazánk atyja elvész. A második betükön azt kell érteni: A tudomány gyökerestől kigyomláltatik. A harmadik rendbéli betük: Tüzzel, éhséggel, fegyverrel, fenyegetnek. A negyedik rendbéli betűk azt mondják: Hogy elesnek a királyok Rómában.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! lelkiképen szólván ehez, a hazánok atyja nem egyebet jelent; hanem az igaz szeretetet, melylyel kötelesek vagyunk mind Istenünkhöz, mind felebarátunkhoz; mert ez által tarthatjuk meg magunknak az örökös hazát, a boldogságot. De jaj mely igen elveszett ez a hazánknak atyja földszinéről! Mely miatt a jó tudománynak is nyaka szakad, mely az igaz hitnek utján vezérlené az emberi nemzetet az örök boldogságra. Azután vesznek el a királyok is; de a királyokkal együtt, a nemzetségnek sokasága is; mert mikor a nagy fa eldől, megkell romlani az alattavaló fiatalok-

nak is. Tűzzel, éhséggel, fegyverrel azaz: valami gonoszt feltalál a a pokol, azt nem kiméli az emberi nemzetnek veszedelmére és mindezek legközelebb abból származnak; mert számkivetésben üzetett a szeretet a földszinéről.

XLIII.

Krisztus bezárta a poklot szenvedésével és halálával.

Róma közepett egykor nagy mélységes hasadással megnyilék a föld, melyről a pogányok Istenei azt jövendőlték; hogy az a hasadás öszve nem megyen addig, valamig szabad akaratja szerint valaki bele nem ugrik. Midőn tehát arra a veszedelemre senki nem akarná magát adni, mondja Márkus Curtius: ha esztendeig nékem Rómában szabad élet engedtetik, esztendő mulva; jó akaratom szerint beléugrok a nagy hasadásba. Melyet hallván a rómaiak, örültek rajta és Curtius kivánságára reá igérték magokat. Curtius azért esztendeig kivánságát mindenben bétöltvén. esztendő eltelvén, lovastól beléugrott a nagy mélységbe és mindjárt öszvemégyen a hasadás.

Ennek magyarázata.

Róma az egész világot jegyzi. melynek közepén pokol kinyilt hasadással látszott mindaddig, mig a világra jött Idvezitőnk, melybe számlálhatatlanul rohantak az emberek. A próféták pedig megjövendőlték, hogy az a nagy hasadás bé nem forrana mindaddig, valameddig a Szűztől gyermek nem születnék, ki az ördöggel való győzedelmes harcza után pokolra le nem szállana; kinek győzedelmes próbája után örökké békességben maradunk, ha vétkünkkel ujolag a pokol ajtaját fel nem nyitjuk.

XLIV.

Az irigységről.

Tiberis minekelőtte császári méltóságra emeltetett volna, okos és ékesen szólló volt, a hadakozásban szerencsés vitéz; de hogy császári állapotra jutott, a vitézséget nem gyakorolta, hanem a római népet sanyargatta. A fő polgárokat, sőt maga gyermekét is megölte. A kit annak előtte mértékletes élete végett csendesnek hivtanak, azután zabolátlan szabadosnak nevezték. Egy mesterember ennek a császárnak arra ajánlotta magát, hogy oly kristály üveget készit, mely nem lészen töredékeny, hanem hajlitható. Fogván azért

Tiboris az elkészitett üveget, falhoz csapja, a mely ütéssel nem törik el az üveg; hanem csak behorpad, mint valami rézedény. Mit látván Tiberius, megfogatja a mesterembert és megöleti, mondván: nem jó ilyen mesterembernek megmaradni; mert e miatt nem lenne azután az aranyedénynek értéke.

Ennek magyarázata.

Ez a Tibérius jelenti az olyan aluszékony embereket, kik igen csendesek és emberségesek, minek előtte valami tisztességre nem kapnak; mihelyt a szerencse kedvez nékik, mindjárt rajtok teljesedik ama mondás: A tisztesség megváltoztatja az embert. Sőt a szent Dávid mondása is: Az ember midőn becsületben volna, nem értette sat. A mesteremberen pedig a szegény embert érthetni, ki ajándékkal kedveskedik a gazdagoknak; de ha mindenkor kedvük szerint nem telik erszényök, bűnt költenek a szegényhez és elrontják.

XLV.

Csak a jóké mennyeknek országa.

Volt egy jeles, tudós és gazdag király, kinek felesége három fiakat nevelt fel; de semmiben nem voltak hasonlók az atyjokhoz, sőt ellenségei voltanak. Azután a királytól ismét született egy fia az asszonynak, kit felnevelt. Időjártával meghalván a király eltemettetvén, a megmaradott fiak négyen, a birodalom felett kezdének veszekedni. Végre azon egyeznek meg, hogy apjok titkárját hivassák és annak itéletén nyugodjanak meg. Midőn tehát az okos ember megértette volna akaratjukat a királyfiaknak, mond nékik: az én tanácsom az, hogy az atyátok testét vegyétek ki a koporsóból, csináljatok tárgyat belőle és a melyitek jobban találja szivét lőni nyillal, légyen azé a birodalom. Tetszik a tanács az ifjaknak. Az első hozzá lővén az apja testéhez jobb kezét találja. A másik is hozzá lővén az apjához, a fejéhez közel jár a nyil. A harmadik is irányzóba veszi és éppen a szivét találja megholt apjának; melyre-nézve nagy reménysége kezd lenni, hogy a királyság övé leszen. A negyedik közelitvén apja testéhez, elkeseredik, mondván: távol-légyen én tőlem, hogy én az édesatyám testét igy mészároljam és becstelenitsem. E szók után az országnak fejedelmei és minden rendei felkiáltának, és királynak a kisebbiket választják, kiben édes atyjához ilyen kegyes indulatot tapasztaltak. A többi királyfiakat pedig kiüzik az országból.

Ennek értelme.

Édes fiam! úgy tetszik ez az okos király, nem oknélkűl jegyzi a Felséges Istent, ki az emberi nemzetet, mint szerelmesét, úgy jegyezte volt magához és azt sok szép ajándékival gazdagitotta, de háládatlanul elfajult Istentől az emberi nemzet idegen istenekkel tartván, három korcsot nemzett, ugymint: a vak pogányokat, az elfajult zsidókat és az eretnekeket. Kik közül az első, a királynak kezét sebesitette meg. A Krisztus tudományát megvetvén, ki az Atya Istennek jobbján ül, még az ő szolgáit is halállal illetvén, kiket a világra küldött, hogy az idvességes tudományt terjesszék. A másik valóban lövöldözte az Istennek dicsőséges méltóságát, szent Fiát keresztre húzván fel, gonosz nyelvekkel káromkodván ellene. A harmadik is a mennyire kitelik tőle, fenyegeti a nagy király szivét, midőn az ő szent testamentomát hamisan a maga tetszése szerint magyarázza. Az ilyenekről mondja szent Dávid, egyhelyt: Megélesitették az ő nyelvöket mint a kigyóét. Máshelyt: Elkészitették nyilokat az ő tegzökben. A negyedik, ki nem korcs; hanem igaz fiu, az istenfélő jó keresztyén, a ki bűne miatt is szomorkodik, az Istent semmi úton megbántani nem akarja. A miben megbántotta is, töredelmes szivvel vétkét siratja. Az itélet napján az ilyeneknek adatik a mennyeknek országa.

XLVI.

A hét halálos bünről.

Julius Historikus irja: hogy egy ember, pünkösthavában ment a berekbe, a hol hét szép igen termő táról annyi ágat szedett le, melyet semmiképen el nem birhatott: hanem három hatalmas embernek tanácsából oly úton indult meg, a melyen egy árokba esett és maga nagy terhe miatt, melyet hordozott, abba veszett. Irják azt is a hollóról, hogyha fészkét béhintik üvegporral, mindaddig tojását ki nem költheti, valamig a por a fészkében leszen.

Ennek magyarázata.

Ez a berek nem egyéb, hanem a világ és a külömböző fák, benne a vétkek, melyek veszedelmesűl gyönyörködtetnek. Ebben a berekben az a hét fa, mely a halálos vétek, mutogatja virágával magát, és a ki ezekkel megterhelődik, az Isten kegyelméhez nem juthat, valamig ezeknek terhök alatt lészen. Készen vannak azért a

három tanácsok, testi, világi és ördögi mesterségek, melyek örömest oly árokra igazitják a megterhelt embert, melyben elveszszen terhe miatt.

LXVII.

A három királyról.

A dániai király nagy indulattal volt azokhoz a három királyokhoz, kik Jeruzsálemben keresték Idvezitőnket, ajándékot hozván. Midőn azon király Koloniába ment volna nagy készülettel, a hol azoknak a három királynak testök tartatik, három koronát készittetett és vitt ugyanazoknak tisztességökre. Azonfelül hatezer gira ezüstnél többet osztogatott el, keresztyénségének akarván jelét hagyni azon a földön. Viszamenvén házához, álmot lát; mintha a három király nagy fényességben menne elébe koronázott fejekkel és mindenektől külön-külön szózatot hall. Mond az első: *Szerencsésen jöttél, de még szerencsésebb lészesz házadnál.* A másiktól ilyen szót hall: *Sokat osztogattál, de több adatik neked.* A harmadiktól azt hallja: *Édes atyámfia! jó bizonyságot tettél hitedről; azért három esztendő mulva velünk uralkodol a menyországban.* Az első egy nagy edényt ád kezébe teli aranyakkal mondván: *Vegyed a bölcsességnek kincsét, hogy a te népedet igazságban hordozzad; mert a király becsülete a jó itélettől függ.* A másik egy kötés mirhát ád, neki, mondván: *Vegyed a penitentiának mirháját, melylyel a testi ösztönöket meggyőzzed; mert az érdemel királyságot, a ki zabolán hordozza a természetét.* A harmadik tömjént ád neki, mondván: *Vegyed az ájtatosságnak tömjénét és a kegyelmességnek illatját, melylyel a szegényeket táplálod; mert valamint a harmat a virágokat újitja, ugy éleszti a királyi kegyelmesség a fogyatkozott sziveket.* Midőn e nagy látásokon álmélkodnék a király, felserken és émetten is maga mellett találja az ajándékokat és időre mindenek beteljesednek rajta, a mennyei boldog királyságra menvén által e földi birodalomból.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ezen a királyon értünk minden jó keresztyén embert, a ki tartozik három koronát késziteni a királyok királyának, úgymint az Atya, Fiu és Szentlélek Istennek. Az atya Istennek tartozik a tisztesség koronájával; mert ő hatalmas minden hatalmasságok felett. Ezt a koronát mégakkor megigértük, mikor

megkeresztelkedtünk. Második korona légyen a reménység koronája, melyet kell helyheztetnünk az Ur Jézus halálának érdemében; mert ő annyira szeretett minket, hogy egy ideig a menyországot elhagyta mi érettünk. Az emberi természetben ellenségünkkel megharczolt és nekünk győzedelmet szerzett. Harmadszor: tartozunk a szeretetnek koronájával a Szentlélek Istennek ki által az isteni szeretetben megmaradhatunk örökké. Ha e három koronát az igaz szeretettel bemutatjuk, mi is szép ajándékokat veszünk a Szentháromságtól. Az Atyától a jóságos cselekedeteknek kincsét, melyek által lelkünket az igazságnak zsinórán idvességesen hordozzuk. A Fiutól penitentiatartásnak mirháját és ajándékát vesszük; mert ő, az ő sanyaruságinak érdeme mellé teszi a mi penitentiatartásunkat és igy leszen érdemetöredelmességünknek. A Szentlélektől az ájtatosságnak tömjénjét vesszük, a ki az ő erejével és ajándékával csudálatos buzgóságra kimondhatatlan fohászkodásra gerjeszti fel lelkünket és ezek által lehetünk mi is részesei az örök boldogságnak,

XLVIII.

Méltó jutalom követi a gonoszokat.

Dionissius irja: hogy egy Perillus nevü igen fő rézmives, felajánlotta magát Phalereus kegyetlen királynak, ki akkor az Árgentinusokat üldözte, hogy egy bikát öntene rézből; melynek az oldalán ajtócskát hagyna, min bébujtatván az embert, kit halállal akarna büntetni, ha tüzet rakatna a réz bika alá, megmelegedvén az ember a bikában, midőn kinjában sikoltana, nem emberi módon hallatnék a kiáltása; hanem mintha csak a barom bőgne és igy ellenségin kedve szerint tölthetné bosszuját. Elkészitteti azért a király a réz bikát és legelsőben is mesterét Perillust bujtatja belé, mondván: hogy legillendőbb, ha a mester próbálja meg a maga munkáját, ha jó találta-e csinálni, vagy nem.

Ennek magyarázata.

Atyámfiai! ez a mesterember, a király udvarában lévő hamis tanácsokat jelenti, kik az együgyű igazaknak elejökbe vermet ásnak és az igaz ember, akármely igaz mentségét adja is dolgának, nem hisznek néki; hanem mindegyre kinozzák a nyomoruságnak tüzével, mintha nem is emberi szózatot hallanánk tőle; hanem valami oktalan állat bőgne a fülünkbe. Nem gondolják meg az olyan nyomorgatók, hogy az ő fejök felett nagyobb

ur vagyon nálokνál, kinek nyitva vannak szemei, mind a nyomorgatók ellen, mind a méltatlan szenvedők oltalmára.

XLIX.

Az ördögnek mesterséges csalárdságáról.

Pál, ki a Longobárdusok históriáit megirta, hozza elő, hogy Forumjuliumban a magyarok királya Kálmán, egy Sondát nevü várat megszállott; kinek ékes termetét egy Rosinilla herczeg asszony meglátván titkon levelet küld Kálmán királynak és azt igéri levelében; hogyha őtet feleségül elveszi, a várat feladja neki. Volt pedig a herczegnőnek négy fia és két leánya. Melyre rá igéri magát a király, miután az asszony is a várat feladja, melyrenézve a fiai onnan elbujdosnak. Kálmán azért megakarván felelni igéretének, első nap a herczegasszonyt feleségül veszi. Másodnap tizenkét magyarnak adja őtet nyilvánvaló csufolásra. Harmadnapra torkát metszeti meg, mondván: az ilyen feleség, a ki a bujaság kedvéért ilyen várat feládd, ilyen jutalmat érdemel.

Ennek magyarázata.

Ez a Kálmán az ördögöt jegyzi, ki az emberek szivét ostromolja gonosz kivánságokkal, Rosinilla jegyzi a gonosz szellemet és minden érzékenységeket; melyek által az ő várát, ugymint szivét feladja ember az ördögnek. Akkor az ő fiai elfutnak, ugymint a négy fő és sarkos jóságos cselekedetek. Azután elfoglalván az ördög a várat, azt tizenkét magyarnak adja csufságra, ugymint mindenféle veszedelmes gonoszságoknak. Végtére örök halálra viszi.

L.

Az igazat itélőknek dicséretéről.

Valérius irja Zelongus fejedelemről, hogy ez olyan törvényt szerzett volna, hogy a ki leányt megrontana szüzességében annak mind a két szeme kitolassék. Azonban történt, hogy a maga fia tett erőszakot egy özvegy asszonynak leányán, min megindulván a leánynak anyja, megyen a fejedelem elébe, mondván: uram! a mely törvényt tettél, kérlek teljesitsd be; mert a te fiad egyetlen egy leányomat meggyalázta. Melyet hallván a fejedelem, igen megbúsúl és megparancsolja, hogy fiának mindenik szemét kitolják. Min igen megesik szive az uraknak és a fejedelem elébe men-

vén, mondának: uram! az egy fiadnál több sincsen, kit holtod után illetne a birodalom; hogy tolatnád ki szemeit, ilyen kedves maradékodnak. Kiknek felel a fejedelem: minthogy én szereztem a törvényt, nem illik, hogy a földre tapodjam annak erejét. A ki első volt a törvény megszegésében, legyen első a büntetésnek szenvedésében is. Kinek mondanák ismét a tanácsurak: uram a nagy Istenre kérünk, hogy légy kegyelmes mostani vétkeért fiadnak. Kinek felel a fejedelem: a törvényt semmiképen fel nem bontom; hanem kéréstekre megcselekszem, hogy a magam jobb szemét tolják ki, és a fiamnak balszemét, hogy igy sem a törvény el ne vesszen, sem a fiam vakságra ne jusson.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a fejedelem a Krisztus Jézust jegyzi, a ki törvényt adott ki; hogy lelkünknek tisztaságát meg ne fertőztessük, a mely lelket megmosogatott a keresztség által. Már ha az ellen cselekszünk, szemünk világát vesztjük el; úgymint, az Isten látása nélkül leszünk el és az örök dicsőség nélkül maradunk. A fejedelem fia, ki a törvényt megszegte, az ember. Szükség azért, hogy a törvényszegő büntetést vegyen. Azért int az anyaszentegyház szünetlenül, hogy jobbitsuk meg magunkat. A mi atyánk a Krisztus Jézus, hogy minket megtartana, a szemét a halál által behunyta; de minekünk is el kell egyik szemünk nélkül lennünk úgymint a gonosz bűnökre való vágyódások nélkül.

LI.

A hamis sarczoltatásról.

Zsidó József irja Tiberius császárról, ki az embereket tisztökben sokideig tartotta. Midőn kérdették volna tőle, miért cselekszi azt? csak ilyen példával felelt meg: láttam egy nyomoru embert, kinek midőn fekélyéről a legyeket elüztem volna, keservesen fájlalta és azt mondotta: ne kegyetlenkedjél rajtam, ne űzd el azokat a legyeket, a melylyek már jól laktak, mert azok helyett más horpaszok jönnek, a melyek az én véremmel töltik meg magokat, és igy kétszeres nyavalyát szerzesz nekem.

Ennek magyarázata.

Igy kell gondolkodni a tisztek felől is, mint a jól lakott legyekről, melyek meggazdagulván, azután a szegénységet nem annyir

húzzák és vonják. De az újabbak hasonlóképen akarván meggazdagulni, az igazság ellen is elkövetnek minden istentelenséget.

LII.

Az igazságról.

Fábiusról mondta Valerius, hogy a római rabokat maga kezességén szabadította ki az ellenség kezéből, kit a tanács midőn meg nem akart volna segiteni, maga örökségét vetette zálogba Fábius, melylyel megfizetett; inkább akarván jószága nélkűl maradni, mint hitelét elveszteni.

Ennek magyarázata.

E szerint cselekedett a mi Idvezitőnk, a ki nem pénzen, hanem életén váltotta meg az egész emberi nemzetet az ördög rabságából; inkább akarván életét letenni; mint az emberi nemzetet veszedelemben hagyni.

LIII.

Hogy a jó vezéreket nem kell megváltoztatni.

Valerius irja, hogy Sirákusánusok mindnyájan várták a siciliai királynak Dienesnek halálát, egy vén asszonyon kivül, ki minden reggel felkelt, imádkozván Dienes király életéért. Mit megtudván a király, csudálkozott rajta és annak okát kérdi a vén asszonytól, a ki ilyen szókkal felel: leány koromban emlékezem reá, hogy ennek a helynek igen kegyetlen fejedelme lévén, annak helyében mást kivántunk és annál gonoszabb állott helyébe. Azután azt is meguntuk; de annál is kegyetlenebb találtatott mikor te állottál a tisztben. Félek azért, hogy ha te is meghalsz, náladnál is gonoszabbat ne lássunk. Azért imádkozom megmaradásodért mindennap.

Ennek magyarázata.

Majd igy szólhatnánk mostani állapotunkról; mert az ő törvényében, keményebb volt Isten hozzánk a mint megvagyon irva, *hogy maga szemével fizessen ember, más ember szeméért, fogával a fogért, sat.* De midőn Isten a mi természetünket felvette testben, azóitától fogvást csendesebb mi hozzánk. Azért könyörögnünk kell, hogy kegyelme mellől el ne vessen minket.

LIV.

A mennyországról.

Második Fridrik császár kapuja mellett egy kaput állittatott fel márványkőből csudálatos mesterséggel, a melyen maga képét méltóságos székében kirajzoltatta és két itélőmestert maga mellé. Az egyik itélőmesternek, ki jobbkeze felől volt, feje felibe ez volt irva: *Menjetek által bátran, a kik tisztán akarnak élni.* A másik keze felől irott mesternek feje felett ezt irták: *Az irigy kirekesztessék, vagy tömlöczbe vettessék.* A király képének feje felett pedig ezt irták: *A kiket megakarok változtatni, azokat megnyomoritom.* A kapú felé ez volt irva: *A császár birodalmában én vagyok őrző.*

Ennek magyarázata.

Ez a császár jelenti a Krisztus Jézust, a kapu az anyaszentegyházat, mely által mehetünk az örök boldogságra. Ez építtetett e világnak elfolyandó vize mellett, a mely kapura nem csak képét iratta: hanem ugyan magát emeltette a keresztfára, mellette állván az ő szent anyja és kedves tanitványa szent János evangelista, hirdetvén egyik a királynak irgalmasságát, másik igazságát. Felvagyon a kapura irva: hogy azon bátorságosan járjanak, zsidó, pogány és minden nemzetségek, kik megkeresztelkednek és Istenesen akarnak élni. A másik vers, mely az irigyekről vagyon, rettenti a gonosz erkölcsű embereket, kik bűnökből kitérni nem akarnak. A negyedik vers biztat; hogy a mi császárunknak ugymint Istenünknek birodalmában megmaradunk, ha az ő oltalmába ajánljuk magunkat.

LV.

A számkivetett bünös léleknek visszafogadására.

Egy királynak igen szép fia volt, minden indulattal teljes, és négy leánya, kiknek neve *Igasság*, *Mértékletesség*, *Irgalmasság* és *Békesség* volt. Ez a király az ő egyetlenegy fiát megakarván házasitani, követet küld, ki egy kegyes szüzet szerezne néki. A ki elmenvén, a jéruzsálemi királynak találta igen szép leányát és azt vette el a király fia, kit felette szeretett. E király fiának volt egy megbitt szolgája, kinek herczegséget s egész tartományt adott gondviselésre. A szolga áruló lévén, a királyfi jegyessét megcsalta és megfertőztette, a reá bizott tartományt is elpusztitotta. Midőn

megtudta volna a király fia, hogy ő felesége házasságtörésbe esett, megbusulván, válólevelet ir és becsületétől megfosztva elüzi feleségét. Az asszony azért nagy nyomoruságra jut és bujdosván imitt amott, koldulásra adja magát. Melyet, midőn megtudott volna az asszony férje, megszánja őtet és követet küld hozzája, hogy bátorságban menjen vissza. Az asszony pedig, a követ szavára nem mégyen vissza; hanem ilyen választ ád néki: Mond meg az én uramnak, hogy köztünk az a törvény; ha valamely asszony házasságtörésben találtatik és urától válólevelet vészen, nem szabad annak többé urával lakni, s azért nem mehetek vissza. Kinek felel a követ: az én uram túlment azon a törvényen és már megszánván tégedet, magához akar fogadni. Mond viszont az asszony: úgy de micsoda jelét mutatod énnekem igazmondásodnak? mert bárcsak arra felelnél, hogy az én jegyesem maga szájával csókot adna nékem akkor bizonyos lennék jóakaratja felől. A mely választ midőn a követ megvitt volna, tanácsot tart a király fia, mit kellessék cselekedni e dolog felől? Végre azt végzik, hogy egy okos ember menjen az asszony után, ki visszavigye őtet; de az egész országban nem találkozik ember, ki a követséget magára vállalja. Melyet vevén eszébe a király fia, küld az asszonyhoz, megizenvén neki, hogy senki nem találkozott a ki érette akarna menni. Melyet hallván az asszony, nagy sirásra fakad, kinek siralmát megtudván a király fia megyen az atyjához és mondja: atyám, ha tetszik neked magam megyek jegyesem után, kimentem őtet nyomoruságából és királyi házadba hozom. Akkor mondja az atyja: menj el a te erőddel és hozd vissza őtet. Küldi azért követét a király fia jegyeséhez, a ki hirt vinne odamenetele felől és megvigasztalná. A király fiának nagyobbik húga, az *Igazság*; elébe menvén a királynak, mond: igaz vagy uram! és igaz a te itéleted, jusson eszedbe, hogy válólevelet adtál a hűtlen nőnek, immár ne fogadd magadhoz, azt kivánja az igazság. E szókat végezvén, érkezik a másik húga, a *Mértékletesség*; és mondja: uram! igaz törvényt szolgáltattál a házasságrontóra, ki ágyadat megfertőztette; azért a törvénynek rendje maradjon meg az ő erejében. Ez is szavát végezvén, érkezik a harmadik húga, az *Irgalmasság*; és igy könyörög. Uram! az a bűnös nő megszánta-bánta vétkét és keservesen siratja, ezért engedj meg neki. A negyedik húga a *Békesség*; látván az atyafiak között az egyenetlenséget, megindul, hogy elhagyja a földet. Kit látván az *Igasság* és *Mértékletesség*, leoldják fegyverőket és teszik a király elébe mondván: imhol az igazság kardja, a hűtlen nőnek büntetésére. Melyre mond az *Irgalmasság*: én is a

király leánya vagyok; ti már régen uralkodtok és e szókkal felkapja a kardot. Kinek mond ismét az *Igazság*: nem az; mivel meg nem egyezhetünk, a király fia maga tegyen itéletet és igazságot köztünk. Midőn a királyfia e veszekedést látná, mond: szerető atyafiak! e nagy egyenetlenség miatt, im meglátom, hogy a *Békesség*, kész-e a világtól elbucsuzni, melyet én is szenvedni nem akarok. Én azért az én házasságtörő feleségemért magamra vállalom a büntetést. Kinek mond az *Igazság*: Ha azt cselekszed, már az ellen nem tehetünk. Mond azért az *Irgalmasságnak* a király fia: Látom sokat munkálkodtál az én feleségemnek dolgában; de ha vétkezik újolag, mit fogsz cselekedni? Kinek felel az *Irgalmasság*: Mind addig nem szóllok mellette, valamig vétkét meg nem siratja. Igy megmarasztja a *Békességet* is és attól fogva, az *Igazság* és a *Békesség* megcsókolták egymást. Igy vitte a király fia az ő országába feleségét, és együtt laktanak békességben.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a király az Atya Isten, az ő szép Fia a Krisz-Jézus, annak jegyesse, az ember lelke, mely Isten hasonlatosságára teremtetett. Az atyafiak az előszámlált jóságos cselekedetek. A lélek az ur szolgájával, az ördöggel össze czimborált, melyrenézve válólevelet érdemlett és minden birodalmától, úgymint a paradicsomtól, megfosztatott és a világ pusztájában bujdosott, a hol veritékével kellett enni az ő kenyerét. Végre megszánván jegyese, azt mondja a próféta által: *Kelj fel, kelj fel Jeruzsálem! old le nyakadról a köteleket, Sionnak rableánya.* Az pedig nem ment vissz, hanem azt mondotta: nem lehet tőlem, mert te mondottad Jerémiás által: *Ha a férfiunak felesége mással paráználkodik és válólevelet veszen, azután ne menjen vissza férjéhez.* Ehezképest nem merek visszamenni hozzád. Azért mit tudok cselekedni; mert te igaz vagy és igazán itélsz. De az Ur ismét igy felel Ézsaiás által: *Valjon megrövidültek-e az én kezeim, hogy ne idvezitsem az embert?* Távol legyen, hanem a mint megizentem Ezékiel által: *Valamely órában a bünös hozzám sóhajt, meg nem emlékezem az gonoszságáról.* Noha vétkeztél, de ha hozzám fordulsz, befogadlak téged. Melyről midőn bizonyos jelt kivánna a lélek, melylyel elhitesse magával az Ur irgalmasságát, azt mondja az Isten Ésaiásnál. 7. v. 11. *Kérj jelt magadnak a te Uradtól, Istenedtől, a pokol mélységében, vagy fenn a magasban.* És monda: nem kérek, hanem jöjjön el az én jegyesem és csókoljon meg engemet az ő szájának csókjával,

úgy lészek bizonyos az ő kegyelmességében. Kinek ismét mond az Ur: *Ha az asszonyi állat elfeletkezik is az ö fiáról, de én sohasem róla.* Midőn azért az Isten tanácsot tartott volna és nem találkozott volna az egekben, az angyalok között méltó arra, a ki az ő jegyesét, az emberi nemzetet, keserűségétől megszabaditsa, akkor az Istennek második személye könyörülvén az emberen, mond: én magam személye szerint elmégyek az ő szabaditására és vigasztalására. Kinek mond az atya: menj a te nagy erődben és hozd ki őtet az ördögnek tömlöczéből. Kinek az *Igazság* részszerint ellen mondott volna: de az Istennek *Irgalmassága* mindaddig forgolódott, hogy kegyelmet nyert a vétkes emberi nemzetnek. Midőn az *Igazság* tudakozódnék, mint lehessen kegyelme a vétkes embernek az Istennek *Igazsága* ellen: igy felel az Istennek második szmélye: én elmegyek, emberi természetet és testet veszek fel magamra, abban a természetben, éhséget, szomjuságot, gyalázatot, üldözést, szitkot ostort, keresztet, és halált szenvedek és igy teszek eleget az emberi nemzetért. Kinek mond az *Igazság*: oh nagy Isten! látom, annyira szereted az embert: hogy magadnak sem akarsz kedvezni; elég a miket mondottál az elégtételre: csak ezután is háládatlansággal ne fizessenek az emberek. Melyre mond az *Irgalmasság*: ha megesik gyarlóságból a nyomorult ember és esetéből feltámad igaz töredelmesség és penitentia tartás által; az *Irgalmasságnak* atyja befogadja az őtet kereső lelket. Ezeket azért előttünk tartván, magunkra vigyázzunk, hogy háládatlanságunkkal az országot, melyben örökösökké tett az Isten fia el ne veszitsük.

LVI.

A halálnak emlékezetéről.

Volt egy fejedelem, ki gyönyörködvén a vadászatban; kiment egykor az erdőre, a hol egy kereskedő ember reá találván, meglátja a fejedelemnek ékes termetét és szép ruházatját, mond szivében: oh Ur Isten, mily sokkal tartozik ez az ember neked! mennyi szép áldásiddal ruháztad fel őtet! Im, még a körülötte levők is, mily szép alkalmatosságokkal vannak! Ezeket gondolván, mond egyik udvari szolgának a kalmár: mond meg kedves atyámfia nekem, micsoda ember legyen ez a ti uratok? Kinek mond a szolga: e nagy földön uralkodó, fényes udvarával tiszteltkedő, aranynyal és ezüsttel bővölködő. Viszont mond a kalmár: nyilván sokkal tartozik az Istennek, mert én az emberek között ilyen tudós és ékes ábrázatu embert nem láttam. Mely szókat

hallván a szolga, mindeneket megbeszél a fejedelemnek, valamiket hallott. A fejedelem annakokáért megmarasztja a kalmárt, hogy légyen nála éjjel. Midőn a fejedelemmel a palotákra felment volna a kalmár, nem győz eleget csodálkozni a szép épületen, arannyal ékesitett festett szobákon. Vacsorának idején pedig a fejedelem maga felesége mellé ülteti a kalmárt, kinek is szépségén elálmélkodik és ezt mondja szivében: oh Uram Isten valamit ez ember feltudott gondolni szivében, mindennel részeltetted őtet! Több boldogsági között, mily szép feleségét és gyermekit látom! Azonban az étket elhozván, tesznek elébe ezüst tálban egy ember koponyát, min igen megijed a kalmár és noha biztatja a fejedelemasszony, mindazáltal gondolja magában, hogy ő igen rosz helyen vagyon. Továbbá éjszakának idején beviszik egyik szép aranyos szobába, a hol szépen elkészitett ágya jelen vagyon, a háznak szegletiben fénylenek az égő gyertyák. Azonban a szolgák kimenvén a szobából, az ajtót bezárják. Széttekintvén a kalmár, lát a szegletekben megholt embereket. kik karjoknál fogva függenek le a padlásról, min egyedül lévén annál inkább úgy elréműl a kalmár, hogy a lélek is alig marad meg benne. Reggelt érvén, mondja; jaj nékem! félek, ma én is ugy ne járjak, mint ezek, kiket felakasztva látok. Midőn a fejedelem is felkél, hivatja a kalmárt és kérdi tőle, mint tetszenék az állapot? Kinek felel a kalmár: jól mindenek, egyébaránt szomoru vacsorám lőn az estve, emberi kaponyát látván előttem a fényes tálban. Annálinkább megrémültem, midőn szállásomon láttam a megholt ifjakat fejem felett függeni. Azért kérlek is az Istenre, bocsáss el engem. Kinek mond a fejedelem: láttad atyámfia! az én szép feleségemet, láttad az emberfőt is előtte? Egy herczeg volt ezen a földön, kivel az én feleségem vétkezett, annak elüttetvén a fejét, mindennap elébe tétetem feleségemnek, hogy vétkéről emlékezzék meg, kiknek láttad testöket függeni a kamarában. Én azokat a testeket mindennap meglátogatom, hogy az érettek való bosszuállásról el ne felejtkezzem. Midőn tehát azoknak halála eszembe jut, nékem semmi jó kedvem nem lehet. Járj békével azért immár barátom! és aztán senkit boldognak ne mondj, miglen állapotjának jól végére nem mégy. Ezzel megindul a kalmár és az ő kereskedésében folytatja életét.

Ennek magyarázata.

E fejedelem minden keresztyén embernek tüköre: mert kiki tartozik rendes háznépet tartani, min értjük kiváltképen a belső

indulatokat; mert azoknak csinosoknak, tisztáknak kell lenni. Melyeket a véteknek senyvedékje be ne keverjen. A kalmár a jó egyházi embert jelenti, kinek illik társul adni magát az emberekhez és szivöknek kamarájába belátni, mint viselnek gondot lelkök idvességére. A szép feleség, az embernek a maga lelke, kinek illik közel lenni az egyházi emberhez; mert a lélek mikor vétkezik, akkor az ördöggel társalkodik. Mit kell cselekedned? Azt, hogy ragadj fegyvert és a nyelvednek kardjával, úgymint az Istenhez való könyörgéssel forgolódjál, ezzel a szablyával győzheted meg az ördögöt. Akkor üti el az ember a fejét, mikor töredelmességgel bűneiről vallást teszen. A két meghalt ifjú, kiket megölt a te ellenséged, azok az Istennek és felebarátodhoz való szeretetnek törvényei, melyeket eloltott benned a bűn. Azokat azért a te szivednek kamarájában igen megőrizzed, mindennap meglátogassad, hogy el ne felejtkezzél a te hivatalodról, ha boldog életet kivánsz.

LVII.

Az életnek tökéletességéről.

Titus császár megparancsolta Rómában, hogy az ő születésének napját mindenek megülnék és valaki az ő nagyobbik fiának születése napját meg nem ülné, hanem munkát tenne azon napon, halna megérette. E parancsolatnak kihirdetése után, hivatja bölcs Virgiliust, kinek mond: édes atyámfia! én ilyen s ilyen törvényt rendeltem, de félek, titkon is ellene cselekesznek, ugyhogy, én meg nem tudhatom, Kérlek azért tanits olyan mesterségre, mely által megtudhassam, kik lésznek törvényemnek megszegői? melyre Virgilius ráigéri magát. Ottan mindjárt ördögi mesterséggel egy álló képet csináltat és azt a város piaczára felállitja. A mely kép, kinek-kinek titkos vétkét megjelentette a császár előtt és igy sokan vesztenek el a képnek vádolása miatt. Volt abban az időben egy Fókás nevű kovács a városban, ki dolgot tett a megtiltott napon, kinek eszébe jut a kép dolga, mint vádolja az embereket. Felkél azért jó hajnalban, elmégyen a bálványhoz és mondja neki: oh kép; oh gonosz kép! mennyin vesznek el miattad! Tudtodra légyen én az Istenemre esküdtem, hogy ha elárulsz engem, e nagy verővel betöröm a fejedet. E szók után házához mégyen a kovács. Szokott órán azért, elküld a király a bálványhoz tudakozván az emberek cselekedetit, kiknek mond a bálvány: tekintsetek fel; nézzétek meg, mi vagyon homlokomra irva, tudniillik: változnak

a napok: az emberek elfordulnak: a ki igazat mond, annak bétörik a feje. Menjetek el azért és jelentsétek meg uratoknak, homlokomon irva miket láttatok. Melyet megmondván a császárnak, megparancsolja a vitézeknek, hogy fegyveres kézzel menjenek a bálványhoz és ha valaki a császár parancsolatja ellen vét a képnek, kezét lábát öszvekötözvén, vigyék elébe. Eljutván a vitézek, mondják a képnek: a császár parancsolatja az, hogy mutasd meg néküuk azokat, a kik a törvény ellen vétettek és téged megfenyegettek. Kiknek mond a bálvány: Fókás kovácsot vigyétek el, ő az, a ki a törvény ellen vét és engemet is fenyeget. Megfogván azért a kovácsot, elviszik, kinek mond a császár: barátom! miért nem tartod meg a törvényt? Kinek mond a kovács: uram nem tarthatom meg a törvényt; mert nékem mindennapra nyolcz pénzre vagyon szükségem. Kinek mond a császár: miképen lehessen az? Felel a kovács: adóba mindennapra két pénzzel tartozom; kettővel ruházkodom; kettőt elvesztek; kettővel élődöm. Kinek mond a császár: ezeket világosan akarom érteni. Kinek viszont a kovács: uram! vedd jól eszedbe. Két pénzzel adóban az atyámnak tartozom mindennap; mert ő gyermekkorombau mindennap két pénzt költött reám; már én is tartozom az ő fogyatkozását támogatni; mert ezt kivánja az igazság. Két pénzt viszont fiam ruházatjára s tartására költök: azért hogyha én is vénséget érek, ő is forditsa meg nekem nyomoruságomnak idején, a mit reája költöttem. Két pénzt el kell vesztenem mindennap, feleségem egyenetlensége miatt és igy a mit arra költök, veszett pénznek tartom. Ketteit a pénznek ételemre, s italomra kell adnom. Én azért, ha csak egy nap elmulasztom is a dolgot, fogyatkozás nélkül nem maradhatok. Itélje meg azért az én ügyemet a császár. Kinek felel a császár: igen helyes a mentséged, azért menj el és a mint élhetsz, élj ezután is munkád által. Ezek után csakhamar meghal Titusés helyette Fókust emelik császárságra, az ő nagy okosságáért, a ki nagy okosan igazgatta az egész birodalmat. Kinek képét leirták emlékezetre és feje felett a nyolcz pénzt; czimerében is megmaradott a nyolcz pénz.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! igy az atya Isten ünnepnapot rendelt minden héten, melyet urnapjának, vagy vasárnapnak nevezünk. Ennek a hetedik napnak megüléséről, erős parancsolatunk vagyon mind az Ó-, mind az Ujtestamentomban, lelki életünk veszedelme alatt. De jaj, mi sokan vétünk az ellen az ünnep ellen! Sokan ha testi

munkától szűnnek is; de nem szűnnek a lelkitől; mert akkor terhelik munkával inkább a lelköket, vendégeskedvén és lakadalmazván, melyben elég gonosz találtatik. Mihezképest, testi munkával sem bántanánk meg Istenünket, mint megbántjuk, mikor lélek szerint nem akarjuk ülni a szent ünnepet. Nem hiába irták volt a kép elébe, hogy megváltoznak az idők; mert igazán megváltozott a mostani idő régi jámbor eleinknek idejétől, kik egész napot nagyobbára isteni szolgálatban szokták eltölteni. Az emberek is hasonlóképen elfajultak, ha összevetjük erkölcsökben a mostaniakat a régiekkel. Harmadszor: most irhatnák igazán fel azokat a szókat, hogy a ki igazat mond, bétörik a feje. Mindnyájan tartozunk azért a Fókás példáját követni, hogy munkálkodjunk és a mennyei Atyánknak két pénzt letegyünk, úgymint elsőben a szeretetet, a ki annyira szeretett minket, hogy az ő egyetlenegy Fiát adná érettünk halálra; és a tiszteletet, ki egyedül tiszteletet érdemlő Isten az égben és a földön. Tartozunk két pénzzel a Fiunak is, kiről irja Ésaiás, hogy: *kisded született nékünk*, úgymint jó reménységgel és hálaadással, hogy meztelen ne találtassunk az itélet napján. Viszontag két pénzt el kell vesztegetnünk egyenetlen feleségünkre is, mely a mi testünk; melyek noha lélek szerint jutalmát nem vesszük, de a természetet táplálni tartozunk. Azonkivül magunkra is két pénzt kell költenünk, előttünk tartván mindenkor az isteni félelmet és irgalmasságot. Ha ezzel a nyolcz pénzzel élünk, örökké megmarad a mi életünk.

LVIII.

A vallástételről.

Volt egy Asmodeus nevű király, kinek ilyen végzése volt, hogy a mely gonosztevő az itélő biró előtt olyan igazságot mondana hármat, melynek ellene nem szólhatnának; szabaduljon fel a büntetésből és annak sem maga sem jószága el ne veszne. Történt azonban, hogy egy vitéz vétekbe esvén, elszaladott és a pusztában lakott egy barlangban, a hol annál több bátorságot cselekedett, fosztogatván a jövőmenőket. Mit sokalván a birák, lest vetettek néki és megfogatván, kötözve viszik az itélőszék elébe, kinek mond a biró: barátom tudod-e a törvényt? Kinek felel vitéz, tudom uram! hogy ha megakarok szabadulni, három igazságot kell mondanom. Kinek felel ismét a biró: no lássad, vagy a törvénynek tégy eleget, vagy életeddel kell ma fizetned. Mond azért a vitéz: Hallgassanak mindnyájan az én szómra; mert ezt

igazán merem mondani, hogy én teljes életemnek idejében lator voltam, kinek ellene a gyülekezetsem szólhat; mert ide sem hoztak volna, ha látor nem lettem volna Mond a biró: Immár szólj más igazságot. Kinek mond a vitéz: én felette igen sajnálom, hogy ilyen rosz állapotra jutott ügyem. Kinek felel a biró: bizony azt elhiszem barátom! Harmadikat azért lássuk mit mondanál? Mond arra: vajha megszabadulhatnék, nyiltan szabad akaratom szerint soha többször ide veszedelemre nem jőnék. Mond ezekre az itélőmester: ezekben mind igazat mondottál, magad szabadulására elég igaz voltál, most az egyszer még menj el és járj békével.

Ennek magyarázata.

Igy van dolga a bünös embernek, kinek a Krisztus büntetést rendelt ugyan; de ha az Isten kegyelmessége által megfogatván, a biró elébe megyen és az egyházi embernek igazságot szól, mely ellen semmit az ördög nem mondhat, bocsánatot nyér és örökéletet. Az első igaz mondása azért legyen büneinek igaz töredelmességéből való megvallása és akkor gonosz embernek vallja magát. Másodszor: valja meg, hogy igen sajnálja abban a bűnös állapotban való létét, olyan nagy Urat, úgymint az ő teremtőjét meg bántván. Harmadszor: tegyen fogadást, hogyha bocsánatot nyerhet ezuttal soha többé szabad akaratja szerint, a bűnnek fertőjére vissza nem tér. Ebben a tekintetben Isten rendeléséből szabadulás engedtetett a bűnös embernek.

LIX.

A kevélységet gyakran alázatosság követi.

Joviniánus császár igen felfuvalkodván egykor szivében, azt kezdi mondani: ha vagyon-e más Isten ő kivülötte? E gondolkozás közben elalszik és reggel étel után vadászni megyen. Mikor menne és nyargalódznék, a mezőn elszenvedhetetlen hévséget kezd érezni, úgyhogy halálban kivánja a hideg vizben való fürödést; vigyázván azért mindenfelé, lát messze egy széles tavat és megmondja udvari népének, hogy lennének vesztegségben addig mig ő egy kevéssé eltávoznék magát megfrissiteni. Azonban megindul lova hátán a császár és jut a tó mellé, a lováról leszáll, köntösét hirtelen leveti és meztelen maga a vizbe ugrik, mindaddig ottülvén, mig testében meg nem frissült. Mig a császár a vizben mulat, érkezik máember oda, hozzája személyében magaviseletében és mindenek-

ben hasonló; felöltözik a Joviniánus köntösébe, lovára űl és megyen az udvarnép közé, kit az udvarnép úgy fogad, mint tulajdon magok urát. Ő azért kevés mulatság után megyen haza a királyi udvarba, az egész udvatnéppel együtt.

Azután Joviniánus is kilep a fürdőből; de sem a lovát sem a köntösét nem találván, búsúlásba esik és nem tudja, meztelenségében mit kellessék cselekedni; végre szomorú gondolkodásai után, eszébe jut, hogy az erdő szélén volna egy kastély, melyet ő ajándékozott volt egy szolgájának, kit szegény állapotjából urrá tett és felemelt. Im azért ahoz megyek, ugymond magában, tőle köntöst és lovat kérek, igy udvaromba menvén megtudom ki miatt kellett nekem szenvednem e nagy gyalázatot. Megindul tehát merő meztelenen Joviniánus a szolgája kastélyába és az ajtón kezd zörgetni. A kapus azért előjön és kérdezi: ki zörget? Felelvén Joviniánus, kéredzik be az ajtón. Kit midőn jobban megnézett volna a kapus meglátja, elálmélkodik a meztelen ember állapotján. Kinek mond a meztelen ember: én vagyok a Joviniánus császár, hanem menj el és tégy hirt uradnak, hogy ruházatot hozzon nekem; mert mind lovamat s köntösömet elvesztettem. Kinek felel a kapus: mit hazudsz rosz ember? hiszen minekelőtte idejöttél volna, Joviniánus császár udvarnépével együtt bement a császár udvarába, az én uram is bekisérte volt és immár visszajött onnan. Most ebédel szintén, de mivel császárnak mered magad nevezni: meghidd, hogy megjelentem az uramnak. Bemenvén azért a kapus, ezeket megjelenti az urának. Mit hallván az udvari ember, parancsol felőle és felviszik a meztelen embert, de senki meg nem ismerte volt. Kérdi azért tőle az uri ember: micsoda szerzet volna, s kinek hivják. Kinek felel a meztelen: én Joviniánus császár vagyok, a ki tégedet szegény nemből, ilyen uri állapotra emeltelek. Kinek felel az ur: oh nyomorult hitető, micsoda orczával mered magadat császárnak nevezni: hiszen én csak most kisértem bé a császárt az udvarba. De mivel császárnak nevezted magadat, hidd el, büntetés nélkül nem maradsz érette. E szók után fogják a meztelen embert, keményen megverik és kivetik a kapun.

Joviniánus azért az ostorozás után, keserves sirásra fakad és mond: oh uram Isten! mi lehet az oka, hogy ez az ember sem ismer meg engemet, kivel én valaha annyi jót tettem; sőt megostorozott s szeme elől is kivetett? Ezután gondolkodik ismét magában, hogy más urnak házához menjen, kit ugyan csak ő választott volt tanácsosságra. Elmegyen azért jóreménység alatt annak házához is, kinek zörgetésére ott is megnyitván a kapus az ajtót,

elcsudálkozik a rut meztelen ember állapotján és mondja neki: Mi hozott téged barátom ide? mi lelt, hogy ilyen szemtelen állapotban vagy? Kinek felel a meztelen Joviniánus; én volnék a császár, a ki csudálatos történetből mind lovamtól, mind köntösömtől elmaradtam és azért jöttem a herczeghez, hogy ilyen szükségemben segitsen meg engem. Azért kérlek, urad előtt jelentsd meg ügyemet. Mit hallván a kapus, csak elcsudálkozik rajta; mindazáltal felmégyen és hirt ád az urnak felőle. A ki midőn elébe vitetett volna, ott sem találkozott senki, a ki megismerte volna. Kérdi azért a herczeg tőle, ki volna? úgymond a meztelen ember: én vagyok a császár, a ki tégedet ilyen becsületes állapotra vittelek fel, nékem köszönheted minden gazdagságodat és uraságodat. Kinek mond a herczeg: nyomorult hitegető! hiszen csak most tértem vissza a császár palotájából, kit személyesen hagytam házába; de mivel nem átallottad magadat császárnak nevezni, nem maradsz büntetés nélkül. Fogják azért ott is a meztelen embert, a tömlöczbe vetik és egy kis kenyeret s vizet adnak neki. Onnan azután kivonván, megverik és a határból is kiűzik.

Ezekután nagy jajgatásokra és fohászkodásokra fakadván, mond magában: oh már hová legyek, mint jutottam az embereknek csúfságára? Jobb ha magam udvarába megyek, hiszem találkozik ott valami ismerősöm. Ha más nem, megismér a feleségem a jelekről, melyek testemen vannak. Elmegyen azért egyenest a császári udvarba és ott kezd zörgetni a kapun. Kinek mikor megnyitotta volna a kapus az ajtót, kérdi tőle, mi állat volna? Kinek felel a meztelen ember: csodálom, hogy nem ismersz engem, ki annyi idő alatt laktál együtt velem? mond azért a kapus: hazudsz atyámfia abban; mert én a császár kapujától nem távoztam és mással ismeretségem nincsen; hanem Joviniánus császárral és fényes udvari népével. Kinek a meztelen ember mond: hiszen én volnék Joviniánus; de ha nem hiszed, kérlek menj fel a császárnéhoz és ezeket a jeleket add értésére, ezekre nézve tudom köntöst küld énnekem le, mivel én szerencsétlenül váltam meg köntösömtől. Ezeket a jeleket pedig az ég alatt senki nem tudja; hanem csak mi ketten. Erre mond az ajtónálló: most látom bolondságodat, hiszen a császár szintén most ebédel a palotában, mellette ül szép felesége; mindazáltal szavaidra nézve, én megjelentem a dolgot a császárnénak; de tudom nem maradsz büntetlenül.

Ezzel felmenvén az ajtónálló, mindeneket megjelent a császárnénak. Min megbúsulván a császárné, fordul az urához és mond: uram hallj csudálatos dolgot; valami hitető, valami jeleket küldött

fel hozzám (mik köztünk lettenek volna valaha) az ajtónállótól, egyersmind magát császárnak és az én uramnak jelenti lenni. Melyet midőn hallott volna az asztalnál ülő császár, megparancsolja, hogy a meztelen felvigyék, mindenek szemeláttára a palotába. Kit midőn olyan csufosan felvittek volna, egy kedves vizslája, mit régen tartott, felugrik a torkára és kicsinybe hogy gégéjét ki nem szakasztja, melyet alig vehetnek el róla a szolgarendek. Egy sólymot is tartott, az is elszalad a rudról, hozzája csapkod és azután elrepül, szabadulást vevén magának a madár. Akkor mond a császár: urak! figyelmezzetek e dologra és ezen hitetőnek szavaira. Kérdi azért az asztalnál ülő császár a meztelen embert, mi járatban volna? kinek felel a meztelen amaz: oh csudálatos dolgot kell nékem jelentenem. Én császár vagyok és ezen helynek ura. Mond arra felszóval a császár: urak és mindnyájan kik körülálltok! a ti hitetekre, melylyel kötelesek vagytok hozzám, kérdelek titeket; mondjátok meg igazán ki legyen a császár. A kik egyenlő szóval felelnek mindnyájan: hatalmas császár élj sokáig! hitünk szerint mondjuk, hogy ezen hitetőt nem is tudjuk ki légyen. Mi ifjuságunktól fogva tégedet ismerünk, te vagy a mi urunk; azért kérünk egyenlő akarattal, ezen hitető büntetlen ne maradjon, hadd vegyenek példát mások is róla.

Azon császár fordulván a császárnéhoz, mond: kérlek tégedet is, mondd meg hited szerint, ha ismered-e ezt az embert, ki császárnak és a te uradnak nevezi magát. Felel a császárné: kérlek uram! honnan érdemlettem, hogy ilyen kérdést intézel hozzám? valjon harmincz esztendőktől fogva nem veled lakom-e gyermekeim nem tőled vannak-e? Ezen az egyen csudálkozom, honnan kapta azokat a jeleket ez az ámitó, melyek valaha csak kettőnk között voltak. Mond azért a császár a meztelen embernek: barátom, hogy merted magadat császárnak nevezni. E lészen azért jutalmad, hogy lófarkon vonszoltatol a varos utczáin, és ha tovább is vitatod azon dolgot, halállal fizetsz. Megparancsolja azért a császár, hogy lófarkon hordozzák meg; de ugy, hogy meg ne haljon.

Ezek mind eltelvén Jovinianuson, megátkozza magát és születése napját, látván, hogy sem felesége sem gyermekei meg nem ismerik őtet; ismét gondolja magában, hogy annak a papnak házához menjen, a ki valaha gyóntató atyja volt neki, ki remete módjára külön lakott egy pusztában. Megyen azért annak lakhelyere és szobája ablakán kezd kopogtatni; kit kérdvén a remete, hogy ki volna, felel a meztelen ember: én Jovinianus császár vagyok. Megnyitván azért az ablakot a remete és kitekintvén, megiszonyodik a

meztelen embertől, mint valami kisértettől és becsapván az ablakot, mond: távozzál tőlem átkozott, nem császár, hanem emberi ábrázatban ördög vagy. E szókat hallván Joviniánus, leborul a földre, haját, szakállát tépvén és szakgatván, nagy jajgatva mond: oh én szegény fejem hová legyek? most jut eszembe az én felfuvalkodásom, midőn Istenhez hasonlitottam magamat, holott az emberek között is én volnék alábbvaló. Azonban ismét megzörditi a remete ablakját és mondja: a megfeszittetett Ur Jézus kedvéért kérlek, hallgasd meg gyónásomat, bárcsak az ablakon által is. Mire ráveszi magát a remete és teljes életében való vétkeiről vallást tészen Joviniánus, kiváltképen kevélységéről, midőn magát Istennek állitotta lenni. A gyónás után megnyitja a remete az ablakot, megismervén az embert, mond neki: áldott az ur neve! már megismertelek tégedet! im valami letett ruhám vagyon, öltözzél fel abba és menj az udvarba, hiszem mások is megismernek.

Felültözvén tehát a császár, megyen az udvar kapujára és akkor nagyobb becsülettel fogadják. Midőn beljebb ment volna, mindenek főhajtással kezdik fogadni. A másik császár a császárnéval lévén egy szobában, kimegyen egy udvaroncz elölök és csakhamar visszatér, mondván a császár és császárnénak: egy ember jött bé a kapun, kinek mindenek fejet hajtanak, oly hasonló hozzád császár! hogy én nem tudok választást köztetek tenni. Ezt hallván a háznál levő császár mond a császárnénák: menj ki és nézd meg, ha ismered-e azon embert. Kimenvén a császárné, mihelyt meglátja, mindjárt visszatér és mondja: uram! az oly hasonló hozzád, hogy én köztetek nem tudok választást tenni, melyitek legyen házastársam. Kinek mond a császár: mivel igy vagyon a dolog, kimegyek és eligazitok mindeneket. Annakokáért kimenvén hozzája, fogja a Joviniánus kezét, hivatja a császárnét és az egész udvarnépet, mondván: a ti igaz hitetekre kérdezlek titeket, mondjátok meg kettőnk közül melyikünket ismeritek uratoknak? Felel a császárné elsőben és mond: Isten a bizonyságom, kettőtek között nem tudok választást tenni; az egész udvarnép is hasonlóképen felel.

Mond azért a háznál levő császár: ez az ember, a kit láttok, valóságosan a ti uratok és császáratok, a ki annakelőtte való időkben a Felséges Isten ellen felfuvalkodott, hasonlitván magát a Teremtőhöz. A mely vétkeért megostorozta őtet és az embereknek ismeretségéből elidegenitette, mindaddig, mig magát meg nem ismerte és az Istent nagy töredelmességgel meg nem követte. Én pedig mint őrangyala; mindaddig, gondot viseltem a birodalomra, valamig neki penitencziát kellett tartani és büneért lakolni. Már

az Isten megelégedett és bévette siralmát: mától fogva azért neki tartoztok engedelmességgel. Én pedig mindnyájatokat Isten gondviselésében hagylak. Igy tünt el szemük elől az angyal. Azontul a császár hálákat adván az Istennek, szent életbe foglalta magát és békességben maradott halála napjáig.

Ennek magyarázata.

Atyámfiai minden kevély ember hasonlittatik a császárhoz, kik addig vadásszák e világi haszontalanságokat, hogy elfáradnak és a fürdés pedig nem egyéb, e világnak sok rendbéli csalogatásánál, ki a köntöst lecsalja az emberekről, ugymint: a jóságos cselekedeteket és meztelen hagyja. Akkor azért, mit tud az ember cselekedni? hanem kövesse Joviniánusnak utolszori cselekedetét, térjen meg az Istenhoz töredelmes szivvel és igaz lélekkel: mert midőn az ajtóhoz mégyen az ember, ugymint: mikor lelkiismeretében száll, keményen felel neki a kisbiró, mint az ajtónállók Joviniánusnak. De mindaddig feddi, hogy végre eszére hozza és az ő jó Istenével megbékélteti, valaki a jó lelkiismeretnek tanácsát meg nem veti.

LX.

A fösvénységnek mesterséges munkájáról.

Egy királynak volt igen szép Rosamunda nevü leánya, a ki futásával mindeneket meghaladott még tiz esztendős korában. A király egykor kihirdette, hogy ha valaki az ő leányát futással meggyőzné, feleségül neki adná. Az ország birodalmában is örökössé tenné; a kit pedig a leány meggyőzne futással, ez fejével fizetne. Számtalan sokan találkoztanak azért, kik versenyt futottak a leánnyal; de mivel mind elmaradtak tőle, elvesztették életöket érette. Azon városban abban az időben lakott egy Abidiás nevü szegény legény, a ki igy gondolkodik magában: im én idegen jövevény ember lévén, ha valamint azt a leányt meggyőzhetném futásommal, nemcsak magamat, hanem nemzetségemet is nagy állapotra vinném. Ő azért mesterséggel veszi dolgának eleit és köttet egy szép rózsakoszorut, melyben a leányok gyönyörködni szoktak; annak felette szép munkával selyemsinórt veret. Harmadszor: köttet egy selyemerszényt és az erszényben aranynyal varrott labdát teszen és a labdára azt iratja: A ki velem játszik, soha a játékkal meg nem elégszik. Ezeket elkészitvén Abidás, megyen a palotába és

megjelenti, hogy kész volna a leánynyal versenyt futni. Kit mikor megtekintett volna az ablakából a leány, csak megutálta szivében, mondván: olyan semmirekelő emberrel próbálni sem akarna; mindazonáltal mivel a rendelésnek ellene nem állhatott; futásra kell adni magát. Tehát midőn megindultak volna, csakhamar elkezd haladni a leány, melyet észrevevén Abidás, elébe veti a rózsakoszorut, melyet látván a leány, megállapodik, felveszi a földről és fejére helyezteti. A mig a leány azzal mulatoz, addig Abdiás meszszehalad előtte. Melyet látván a leány, mond magában: távol légyen, hogy ilyen alávaló ember legyen a király leányának férje. E szók után megindul, a koszorut egy mély árokba vetvén, eléri Abidást és arczulcsapván mondja: hők hátrább hitvány ember, mert nem illeti szamárt bársony nyereg. De midőn elkezdene a leány menni mellette, a selyemsinórt veti elébe, melyet is látván a leány, megállapodik, felveszi és magát béövedzi vele; azon is addig mulatoz a leány, hogy a szegény legény elmégyen mellette. Mit látván a király leánya, elkeseredik, a sinórt elmetéli s messzehajtja és ismét utána indul a legénynek. Kit csakhamar elérve, nyakonüt: hiába versenykedel, ugymond, nyomorék, mert én a te feleséged nem leszek. Ezzel ismét midőn elkezdene Abidás mellett menni, elébe veti a selyemerszényt, mit megtekintvén a leány, felveszi a földről az erszényt és kinyitja, miben látván az aranyos labdát, kiveszi és a rajta lévő irást kezdi olvasni; a mig azon is mulatoz a leány, addig Abidás a feltett czélt eléri. Igy a leányzót feleségül veszi.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király a Krisztust jegyzi. A szép leány, az Isten ábrázatjára teremtett emberi lelket, a ki mindaddig utjában jól halad, valamig halálos vétekkel meg nem terheli magát. A hirdetés meglett a királytól, a mely nem egyéb; hanem hogy az ember oltalmazza magát a világi, testi és ördögi kisértetektől. A kiket ha meggyőzhet, az ellenséginek elesik a feje. Midőn a bün hatalma nem kezd venni. Abidás jegyzi az ördögöt, a ki mesterségekkel és az ilyen jóban munkálkodó ember ellen és koszorut köt a kevélységnek virágából, és ha az ember ahoz hozzányul, s azzal pipeskedik, azalatt az ördög győzedelmet kezd venni rajta. Jobb azért a alázatosságnak mély árkába vetni. Akkor veri arczul ember az ördögöt és messze megyen tőle. Azonban, az ördög ismét a bujuságnak sinórát veti a szép leány, ugy mint a lélek eleibe, mely ha bé kezdi magát övedzeni az ember: a mig azon tölti idejét, addig a

ördög is nagy győzedelmet veszen rajta. El kell azért szakgatni azt a zsinórt is és vagdalni. Azt pedig az imádságnak, alamizsnának és bőjtölésnek fegyverével vagdalhatjuk el. Olyankor ismét erszényt vět előnkbe, miben vagyon a fösvénységnek labdája: Mire ezt irták: *A ki velem játszik, a játékkal soha meg nem elégszik.* Mert nem ok nélkül irja Seneka: hogy minden egyéb vétkek megvénhednek, de a kivánság mindenkor ujul és ifjodik a fösvényekben. Magunkra vigyázzunk azért, hogy az ilyen előnkbe vetett erszény mellett meg ne állapodjunk és ne nyitogassuk; sőt mivel az erszény két sinóron szokott járni, azzal a sinórral kössük be az erszény száját, ugymint az isteni félelemmel és az örök büntetésnek elmélkedésével. Mert a szent Pál mondása szerint: *A kivánság gyökere minden egyéb gonoszságoknak.* Hogy azért az ördög örökös társul el ne kapjon minket, távol kerüljük előnkbe hányt mesterségeit és azokon a jó időt ne vesztegessük el.

LXI.

Jó elmélkedésben kell foglalatoskodni.

Klaudius császár, egy igen szép leányának állapotja felől ilyen formán gondolkozott. Ha leányomat bolond gazdagnak adom feleségül, kárt teszek neki vele, de ha valamely szegény okosnak adom, jobb módjával fogja gondját viselni. Abban az időben a császár városában lakott egy Szokrates nevü bölcs ember, kit igen szeretvén a császár, előhivatja és mondja neki: édes atyámfia! ha tetszik neked leányom, én feleségül neked adom. Melyet örömest veszen Szokrates a császártól. A szászár azért ilyen formán odaigéri neki, hogy ha az ő leánya előbb meghalna Szokratesnél. Szokrates se élhetne tovább azután. Mindazáltal olyan okra nézve is elveszi Szokrates a császár leányát. Lakadalmat készitvén azért a császár nekik, összeadja őket és egy jó darab idõig együtt élnek. Időmulva halálra betegszik Szokrates felesége, melyen igen megesik a Szokrates szive és keservesen siratta egy rejtekhelyen valami erdőben. Történik azonban, hogy Alxander király vadászván, azon helyen mene által. És egy az Alexander szolgái közül találván Szokratesre, kérdezi tőle, micsoda ember volna s kihez tartozandó? A ki felel: én olyan emberhez tartozom, a ki a te uradnak is ura. Kinek felel az udvari szolga: olyan embert nem tudok, mert nincs a világon nagyobb ur az uramnál: de mivel ezt mered mondani, jer az uram elébe és add

okát mondásodnak, ki lehetne az, a kinek annyit tulajdonitasz? Midőn azért a király elébe vitetett volna, kérdi Alexander tőle: ki volna az ő ura? Kinek felel Szokrates: az én uram az igaz Értelem, az ő szolgája pedig az Akarat. Te pedig eddig országodat nem jó értelemből; hanem szabad akaratod szerint igazgattad. Azért az akarat a te urad, a ki értelemnek csak szolgája. Melyet hallván Alexander, mond: édes atyámfia! igen helyén vagyon a te elméd: azért járj békével. Attólfogva kezdette a király az ő országát okossággal, nem csak kivánsága szerint igazgatni. Szokrates ismét megyen az ő rejtekhelyébe, és ott siránkozik felesége halálán. Azonban megyen egy vén ember hozzája és kérdi tőle, mi lehet az oka oly nagy bánatjának? Kinek felel Szokrates: hogy ne bánkódnám ugymond, holott a császár leányát olyan okkal vettem el, hogy ha neki halála történik az én életemben, én is életemmel fizessek érette; most pedig halálra betegedett. Kinek mond a vén ember: ha tanácsomat követed, meg nem bánod. A te feleséged, ugymond, királyi vérből származott. Midőn az apján eret vágnak, végy el a császár véréből és azzal a vérrel kend meg a feleséged mellét. Ebben a rejtek barlangban pedig, a melyben lappangasz, háromféle füvet látsz, egyiknek facsard ki a levét és csinálj italt belőle, ketteiből flastromot készits és feleségednek ragaszd a fájdalmas testére. Ha ezekkel az orvosságokkal érinted, életre hozod feleségedet. Kinek tanácsából meggyógyitja feleségét. A császár látván olyan nagy szorgalmatosságát felesége mellett, nagy méltóságra emeli fel Szokratesnek állapotját.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! az Isten az ő szép leányát a lelket nem felettébb gazdag helyre: hanem a szegény Szokratesnek, ugymint az embernek adta, de azt mindnyájan tudhatjuk, minémü okkal adta Isten a lelket az embernek, tudniillik: hogyha a test társaságában halála történik a léleknek, meg kell halni a testnek is. Ha azért a bün által halálos nyavalyába esik a lelked, kövesd Szokrates példáját, menj ki a világi gyülekezetből az Isten templomába és ott találsz tanácsos vén embert, ugymint jó egyházi szolgát, az előtt bünödről vallást tévén, vidd végbe tanácsát, igen hasznos leszen azért, királyi vérrel megkenned melledet, mely légyen a mi igaz Királyunknak vére, ugymint a Krisztus Jézus kinszenvedésének emlékezete. Ugyan a templomban vagy az anyaszentegyházban találsz háromféle füvet is. Az elsőből azért italt csinálj magadnak, mely legyen

a te büneidért való könyhullatásod. Ketteiből flastromot készits, ugymint büneidből való megtisztulást és gondviselést; hogy többé azokkal bé ne mocskold lelkedet. Igy juthatsz életre és becsületes állapotra, Isten és az ő szent angyali előtt.

LXII.

A hiv léleknek szépségéről.

Cájus császár birodalmában, volt Florentina nevü igen szép asszony, kit három királyok mindaddig kisérgettek, hogy véle közösültek. Végtére meg nem alkudhatván felette a királyok, hadat inditottak egymás ellen és számtalan ember veszett el miatta. Ezt megsokalván a tanácsurak, hirré teszik a császárnak, hogy ha eleit nem veszi a dolognak, annak az asszonyembernek szépsége miatt birodalmában sok kár lészen; mert sok embereket vesztenek el. Mit megértvén a császár, érette küld az asszonynak, hogy elébe vigyék, de minekelőtte hozzája érkeznék a császári követ, addig meghal az asszonyember, visszatérvén a követ, hirt ád a császárnak Florentina haláláról. Megbusul azért a császár, hogy az ő szépségében nem láthatta az asszonyt és a birodalomból előhivat minden jeles képirókat és megparancsolja nekik, hogy a ki közzülök a legjobb mester, menjen el és voltaképen vegye igaz formába azon asszonynak szép ábrázatját, hadd vehesse eszébe, mi okon kellett annak szépsége miatt annyi embernek elveszni. Felelnek a képirók a császárnak: uram! lehetetlen dolgot kivánsz tőlünk; mert annak az aszszonynak oly ékes ábrázatja volt, hogy senki nem képes annak leirására mi közöttünk; hanem a völgyekben lakik egy képiró, a ki végbevihetné parancsolatodat. Mely képirót is elébe hivatván a császár, mondja neki: kérlek barátom, ird le voltaképen a Florentina ábrázatját, meglátod, hogy megadom munkádnak jutalmát. Kinek felel a képiró: Noha nehéz dolgot kivánsz tőlem; mindazáltal valamennyi személy vagyon az országban, azokat mind hivasd elő, igy egy óra alatt végbeviszem parancsolatodat. Midőn azért a császár mind előhivatta volna őket, azok közül a legszebbeket négyet kiválaszt a képiró és a többit hazabocsátja. A képiró azért annak a négy asszonynak ábrázatjokban, a mi legszebb tulajdonságokat lát, emlékébe veszi és a négynek szépségéből egyet oly szép képet készit, mely csudálatos volt mindeneknek szemei előtt. Minekutánna a kép elkészült volna, viszi a császár elébe, mit látván a császár mond: oh jó Florentina! ha tovább éltél volna, nyilván mindenek

felett tartoztál volna ezt a képirót szeretni, a ki neked ilyen szép ábrázatot adott.

Ennek magyarázata.

Ez a szép Florentina is nem egyebet: hanem az ember lelkét jelenti. Ahoz járandó három királyok, az ördög, világ és a test: a kik megfertőztették volt még az első atyánk vétkével ezt a Florentinát, ki miatt számlálhatatlan emberek vesztenek el. Ezt látván a nagy császár, úgymint az Isten szolgái, a szent atyák és próféták, kiáltani kezdettek, mondván: Uram! küld el, a kit elküldendő vagy, sat. Mirenézve elküldé Isten az ő követjét keresztelő szent Jánost a mint Malakiásnál megvagyon irva: Ime én elküldöm az én angyalomat előtted útat késziteni, sat. De minekelőtte érkezett volna a követ, már meghol volt a lélek· Minekokáért képirókat hivatott volna a császár, nem találtatott sem a főldön az emberek között, sem az égben az angyalok között, a ki a megholt léleknek szépségét elő tudná hozni; hanem az egeknek magas hegyéről jött le az Isten fia, ki a maga piros vérével ujitotta meg és hozta elő szépségét az elveszett léleknek. Méltán mondhatja azért ennek a Florentinának a Felséges Istent úgymint a mi lelkünknek, hogy mindenek felett tartozik szeretni ezt a képirót a mi Idvezitőnket, ki nem kedvezvén magának, véréből csinált festékkel, nemcsak képet irt rólunk; hanem valóságos életre, még pedig örökéletre hozott minket.

LXIII.

A világiaknak gyönyörüségökröl.

Vespásiánus császárnak volt igen szép leánya, ki minden aszszonyi állatokat meghaladott ékességével· Egykor rátekintvén atyja, mond neki: édes leányom! eddig Aglaez volt neved, de ezentúl már Vigasztalás-asszonyának hivattatol; hogy ha valakik bánkódva idejőnek, vigassággal térjenek meg innét. Volt azon császárnak háza mellett egy kert, a hová mulatni szokott volt járni. Azonban a császár hirt ád mindenfelé, hogy a ki az ő leányát feleségül elakarná venni, menne be elsőben az ő kertjébe és ott mulatná magát három vagy négy óráig. A hirdetés után sokan mentek el a kertbe, de ha

valaki annak ajtóján bement, azt azután többé senki nem látta. Érkezik azért azon időben messze földről egy vitéz elő, a ki a császárnak akaratját megjelenti, hogy az ő leányának kedvéért ment volna oda. Kinek jó választ ád a császár, hogy ha végbeviszi az elébe rendelt dolgot, a császár is igéretéhez tartja magát. Mond azért a császárnak a vitéz: uram! csak azt engedd meg énnékem, hogy minekelőtte belépnék a kertbe, egy kevéssé hadd szóljak a leánynyal, melyet jó szivvel megenged a császár neki. A leányhoz menvén azért a vitéz, mond neki: szerelmes hugom! azért jöttem, hallottam, hogy téged Vigasztalás-asszonyának hivnak; ugy hogy: a kik szomoruan ide jőnek, ugyan innét vigan lehessen megválások. Én azért igen szomoruan jöttem elődbe; hanem kérlek, éltess jó tanácsoddal, ne légyen fáradságomnak szomoru kimenetele; mert valakik eddig ebbe a kertbe beléptek, azok onnan soha vissza nem tértek. Jaj leszen azért nékem is, ki a te szerelmedért jöttem ide. Kinek felel a leány: én a te bánatodat örömre forditom. Ebben a kertben egy igen fene oroszlán vagyon, mely a bemenőket megölte, kik mind én miattam meghaltanak. Te azért talpig öltözzél fegyverbe, a fegyveredet vastagon kend meg gyantával és szurokkal, ilyen formán harczolj ember módon az oroszlánnal, és midőn elfáradsz teljességgel, karodnál vagy lábodnál fogva kezd a szájában hordozni tégedet, de meg nem sérthet. Te azonban megnyugodván, vonj kardot és üsd el a fejét az oroszlánnak. De más akadályod is leszen, ilyen: hogy annak a kertnek oly rejtek és veszedelmes utai vannak, hogy nincs az az ember, a ki utját ne tévessze benne. Im azért egy gombolyagot adok kezedbe, ennek a czérnáját köbd meg az ajtófélen és bocsásd mindenütt magad után a czérnát, igy mikor dolgodat végzed, visszajövet szedd fel mindenütt a czérnát és az a czérna épen az ajtóra vezet, a mely ajtón bementél a kertbe. Követvén azért a vitéz a leány tanácsát, bémegyen a kertbe. Az oroszlán pedig mindjárt ráugrik, de a vitéz is, a mint lehet, oltalmazza magát; de végre elfáradván, elesik, az oroszlán hordozni kezdi a karjánál fogva, azonban a szája megtelik enyves és szurkos gyantával, mi miatt semmi sebet nem tehet a vitéz testén. Azalatt pihenést vevén a vitéz is és bátorságot, ujolag kardot ránt és lecsapja fejét az oroszlánnak. A vitéz nagy örömében elejti és elveszti a czérnát, melyre nézve siralomra fordul öröme, mindaddig kereng a kertben, hogy harmadnap mulva éjszaka rátalál a gombolyogra és a czérna után indulván, feltalálja a kert ajtóját és azután felmegyen a palotába a királyhoz. Igy a Vigasztalás-asszonyát feleségül nyeri magának, kivel örömben él minden napjaiban.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim, e császár a Krisztus Jézust jegyzi, a Vigasztalásnak leánya, vagy asszonya, a boldog menyországot. A ki pedig azt el akarja nyerni, szükségképen be kell szállani ennek a világnak kertjébe és mindaddig ott mulatni, mig Isten akaratja. Meglevén a zsoltárban irva: Elrendelted az ő határát, melyeket által nem hághatni. Csak hogy ennek a világnak kertjében annyi rejtekutak vannak, hogy semmiképen nem tudja az ember, mikor és micsoda halállal mehessen ki ebből. Az oroszlán pedig, mely az ördög, benne forgolódik, keresvén, a kit elnyelhessen, mely miatt számtalan ember veszett el. Fel kell azért ez ellen fegyverkeznünk a jóságos cselekedetekkel, miket igen hasznos, ha megkenünk az alamizsna gyantájával. Azért mondja a próféta: Mint a tüz a vizet, ugy megoltja a bünt az alamizsna. A gomolyag czérna is igen szükséges; mely a szent keresztséget jelenti, melylyel mindjárt élni kell az embernek, mihelyt ennek az életnek ajtóján belép. Azután a többi idvességes szentségekkel, melyeket Idvezitőnk előnkbe rendelt. Ugy kell annakokáért a keresztyén embernek harczolni az ördöggel, hogy a fejét elcsapja a jó cselekedetek által. Gyakran történik mindazáltal, hogy a győzedelem után is elveszti az ember gombolyogját olyankor azért szükséges követnünk a vitéz példáját. Adjuk bánatra magunkat és mindaddig keressük az Isten irgalmát, mig könyörül rajtunk. Ő pedig jelen vagyon azoknak mindenkor, kik őtet töredelmes szivvel keresik. Ugyanis csak az által mehetünk bátorságosan a testi halál által a mi urunknak palotájába, mely az örök boldogság.

LXIV.

Az Ur megtestesüléséről.

Volt egy király, kiben három rendbeli kitünő tulajdonság volt Először: minden embernél erősebb. Másodszor: bölcsebb. Harmadszor: szebb. Ez sok ideig feleség nélkűl élt; kinek kinek mondának egykor jóakarói: uram! házasodjál meg, hogy maradékod legyen, ne vesszen el ilyen haszontalanul az idő tőled. Kinek felel a király: tudjátok boldogságomat és hogy senki boldogságára nem szorultam; azért menjetek el, keressetek nekem egy szép és okos szűzet. Ha e két tulajdonság megleszen benne, bár szegény legyen is, nem gondolok vele, hanem elveszem. Elmennek azért a király barátai és

királyi nemből való okos és szép leányt találnak, melyet tudtul adnak a királynak. A király tehát ki akarván tanulni bölcsességét a a leánynak, követet küld hozzá, ilyen utasitással; menj el ugymond: köszöntsd az én szómmal azon szűzet és mondd neki: hogy ha e posztócskából alkalmatos köntöst készit nekem bölcsessége által, feleségem leszen. Elmegyen azért a követ a szűzhöz, kit köszönt a király szavával és mondja neki: Ime egy kis lenből készitett posztó, melynek mind széle, mind hossza egy arányu, ugymint három tenyérnyi; miből ha a királynak alkalmatos köntöst készitesz, feleségül veszen téged. Kinek mond a leány: nehéz dolgot kivánsz tőlem, mindazáltal küldjön a király alkalmatos edényt nekem, melyben munkámhoz kezdhessek, azt is megpróbálom. Hirül adja azért a követ a királynak a dolgot; melyre nézve a király elkészitteti az edényt kivánsága szerint és oda küldi a leánynak. Azután dolgához kezd a szüz és illendő köntöst készit, a király is feleségül elveszi a leányzót.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez az erős király, az Isten. Az okos leány a királyi nemből származott Boldog Szűz MÁRIA, kihez küldetvén követségben Gábriel angyal, köszöntvén ilyen szókkal: Üdvözlégy! malaszttalteljes. A posztócska jegyzi a Szentlélek ajándékát, mely munkálkodott ő benne, ugy hogy méltóvá tenné és szerelmetessé arra, hogy az ő méhébe leszállana az Isten Fia és onnan venne köntöst magára; ugymint emberi természetet; az isteni nagy Felség, hogy az embernek kicsiny állapotjával befedettetnék. Mely Szüznek látván az Atya Isten bölcsességét és lelki szépségét, nagy királynéságra felemeli őtet, midőn szent fiának méltóztatik Anyjává változtatni.

LXV.

A léleknek gondját viseléséről.

Egy király menvén egyszer egyik városból a másikba és talál egy fakeresztet, mely mindenfelől be volt irva. Nézvén a király, a keresztnek egyik oldalán azt látja irva: Király! ha ezen az úton mégy el, testednek jó szállása leszen; de a lovadnak semmi ellátása nem leszen. A másik oldalához kerül a keresztnek, a hová azt irták: Ha ezen az úton jársz, lovadnak leszen ellátása; de magadnak semmi sem. A harmadik oldalát nézi a keresztnek, ott ilyen irást

olvas: Ha erre mégy, mind magadnak, mind lovadnak jó állapotja leszen; de minekelőtte helybeérkeznél, addig keményen megvernek. A negyedik részét nézi a keresztnek, a hol azt irták: Ha ezen az uton elmégy, magadat főmódon tartanak; de lovadat elveszik és gyalog kelletik hazamenned. Ezeket mind elolvasván a király, gondolkodik,mit cselekedjek. Azonban eltökéli magában, hogy az első utat követi, mivel, ha lovának nem leszen ellátása, egy éjszaka sokat nem teszen, azalatt magát jól tartják. Megindul azért és megyen egy vitéz embernek lakhelyére, a ki becsülettel látá a királyt, de lovának gyengén gazdálkodott. Reggel azért félkelvén, onnan maga udvarára megyen és ott megmondja, mit látott s mint járt.

Ennek magyarázata.

Ez a király, példája akármely keresztyén embernek is, kinek lelke idvességére gondjának kell lenni. A ló, mely őtet hordozza, a test. A kereszt az utfélen a lelkiisméret. Ha azért annak tanácsát követed, nem vesztesz vele, tudniillik: ha a te lovadnak, mely a test, roszul leszen is dolga, ne gondolj vele, csak lelkednek legyen jó táplálása. A szállás az igaz anyaszentegyházat jelenti, mely akkor hizlalja a lelkedet, mikor testedet bőjttel sanyargatja. A kik pedig azon az uton járnak, hol a lovakat jól tartják; de magokat nem becsülik, azok a torkosságnak és fajtalanságnak utján mennek el. Kikről mondja az apostol, hogy: hasok Istenök. Azon a szálláson hizlalják a testet; de megkoplaltatják a lelket. Harmadik ut: hol a lovat jól tartják s magát az embert megverik; olyan fösvénységnek utja, a mi gyűjt ugyan a testnek gyönyörüségére valókat, de holta után nehéz vereségekre jut a más világon. A negyedik uton oly helyre mennek, a hol jól leszen az embernek dolga, de lovát elveszti. Az immár jelenti a jó szerzeteseknek állapotjukat. Kikről mondja az Idvezitőnk is: A ki lelkét elveszíti én érettem, megtalálja azt. Viszont: A ki elhagyja apját és házát, sat. ezen a vilagon száz annyit veszen és jövendőben az örökéletet.

LXVI.

Az állhatatosságról.

Volt egy királynak egy szép és kedves leánya, kire maradott a birodalom is, mivel a királynak annál több maradéka sem volt. Ezt megtudván egy kegyetlen fejedelem, megyen a király leányához és mindaddig incselkedik körülötte, hogy megcsalja és meg-

szégyeniti, azután birodalmából is kiüzi a leányt. Azután a király leánya inségre jutván, koldulása után keres kenyeret magának. Midőn azért egykor siránkoznék az utfélen, érkezik oda egy vitéz ur és látván a szép személyt, kérdezitőle, micsoda rendből való? Melyre felel: én ugymond, király leánya volnék; de egy kegyetlen fejedelem miatt megcsalatkoztam és gyalázódtam, azután országomból is kiüzettettem tőle. Kinek mond a vitéz ur: ha engem kedvellenél és hitet adnál, hogy mást kivülem nem választasz, én eljegyeznélek és a kegyetlen ember ellen hadat inditok s tégedet országodba hazaviszlek. Ha pedig én a hadba veszek, nem kivánok egyebet tőled; hanem, hogy az én véres fegyveremet örök emlékezetre megtartsad. Ha pedig érkezik más valaki, a ki tégedet feleségének kivánna, minekelőtte hozzá mennél, menj be a kamarádba, ott tekintsd meg véres fegyveremet és jussak eszedbe, hogy a te szerelmedért tettem le életemet. Kinek mond a király leánya: uram, mindenre szentül igérem magamat, de távol legyen tőled, hogy a harczon elessél. Felkészül azért a vitéz és a kegyetlen ember ellen indul. Melyet megtudván a kegyetlen herczeg, ő is felkészül és szembe megyen a vitézzel; de hatalmasabb levén a vitéz, győzedelmet veszen és elcsapja fejét a herczegnek. Mindazáltal a vitéz is halálos sebbe esik és jegyesének az országot megszerezvén, maga harmadnap mulva meghal. Sokáig keseregte a király leánya a vitéz embert és valamikor kamarájában véres fegyverét meglátta, mindenkor megsiratta. Idő mulva sok jeles emberek mennek a király leányához, kivánvan feleségül venni; de mihelyt a király leánya kamarájába ment, a véres fegyvert megtekintette, csak ilyen választ adott a kérőknek: távol legyen, hogy az én vitéz uramról elfelejtkezzem, a ki én érettem életét letette, elvesztett országomat megkereste, s nékem megadta; egyszóval Isten előtt fogadást tettem, hogy többé férfiut ismérni nem akarok, mely szókat hallván, eltávoztanak a kesergőtől és többé nem próbálgatták.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az Atya Isten az ő kedves leányának, mely az emberi nemzet, szép birodalmat hagyott volt, ugymint: a gyönyörüséges paradicsomot; de az ördög kisértése miatt megcsalatott, midőn az almát megkóstolta a parancsolat ellen. Kiüzetett azért a paradicsomból és szomoruan ette kenyerét, a mint megvagyon irva Mózesnél: Veritékkel eszed kenyeredet. Midőn azért a megkeseredett embert látta volna egy vitéz, ki az Isten Fia, megszánta és halálra

vivott érette. Olyan okon mindazáltal, hogy már ő róla soha el ne felejtkezzék; hanem az ő kinszenvedésének emlékezetét szive kamarájában tartsa mindenkor és ha érkezik a világnak szeretete vagy a testi gyönyörüségnek kisértetei, tekintsen arra a véres fegyverre és jusson eszébe mit cselekedett ő érette a Krisztus Jézus és csakhamar adjon választ azoknak, kik őtet próbálják; igy menekedik meg az ember a gonosz kisértetektől.

LXVII.

Nem talál mentséget ember az utólsó napon.

Maximilián császár idejében két nagy vitéz volt, csak hogy annak egyike esztelen, a másik pedig eszes volt. Azok szövetséget kötnek egymással, vérőket bocsátván karjokból, egymás vérét megisszák és arra kötik magokat, hogy mind a szerencsében, mind a szerencsétlenségben holtig egymást nem hagyják, kárral és haszonnal egyaránt akarnak osztozni. E kötés után együtt laktanak. Azon királynak két városa volt, egyiket egy nagy hegyre épitette, melyben ilyen szabadság volt, hogy valakik abban mennének, bővséges kincscsel megajándékoztatnának, teljes életökben abban lakván; csakhogy arra a városra igen nehéz, keskeny és köves ut szolgált, a mely utat három kapitány is őrzött seregével. A kik azért azon az uton megindultak, vagy igen erős harczczal jutottak a város kapujához, vagy mindenöket elvesztették. Egy gonviselőt is tartott a király azon városban, ki minden odamenő embereket befogadott és állapotjához képest gondoskodott mindenkinek. Más várost is építtetett a völgybe azon hely alatt, a melyre szép tágas és egyenes ut szolgált, a mely uton is három főemberek őrködtek és valakik azon az uton megindultak, a völgyön való városra, mindenkinek nagy kedvvel kiszolgáltak. Abban a városban is volt a királynak gondviselője, a ki vigyázott a bémenőkre és valakik azon városba érkeztenek, személyválogatás nélkül megfogta őket s tömlöczöztette és bizonyos napra a biró elébe állatta. A biró pedig senkinek azok közzül meg nem engedett, a volt a másik városnak az ő törvénye. Egykor beszélgetett a két vitéz egymással és egyenlő akarattal vitézi keresetre indulnak. Menvén azért találnak egy utra, a mely kétfelé ágadzik. Mond azért az okos vitéz az esztelennek: látod barátom e két utat? ha ezen megindulunk oly városba viszen, melyben minden jót feltalálunk, valamit tudunk kivánni. A másik ut pedig a völgyön való városra viszen, a hol tömlöczbe vettetünk,

biró kezébe adatunk és akasztófára jutunk. Az én tanácsomból ezekrenézve ezen az uton induljunk meg, a mely a boldog városba viszen, csakhogy a hegyen épitett boldogabb városról azt hallottam, hogy annak utja igen akadályos, min kapitányok állanak vitézekkel és igen megpróbálják az uton járókat, ugy hogy életveszélylyel járnak azon az emberek. A másik ut pedig igen tágas és sima, a min vendégfogadók vannak és az utonjárókat nagyon kedvesen látják s jól tartják. Melyet hallván az esztelen vitéz, a tágasabb utat választja. Kinek mond az eszes: induljunk a szoros uton el; mert noha veszedelmes és nehéz; de végre megnyugtat fáradságunk után. Arra is igérem magamat, hogy előtted járok, a harcznak sulyát magamra vállaltam. Ugyanis azért hivnak vitézeknek minket, hogy minden háborutól meg ne ijedjünk; mert a másik ut igen veszedelmes és gyalázatos halálra viszen minket. De mind ezzel sem gondolván az esztelen vitéz, megesküszik rá, hogy nem mégyen a nehezebbik utra. Kinek mond az okos vitéz: mioltától fogva összeczimboráltunk, véredet megittam; azolta kötelesnek tartván hozzád magamat, ellened nem cselekszem, igy mind a ketten, megindulnak a könnyebb uton, a melyben mindenütt kedvöket keresve kielégitik. Akkor mond az esztelen az okosnak: látod-e barátom, mily jó dolog volt erre jönni? imhol semmi hijjával nem vagyunk, bántásunk senkitől nincsen. A másik uton nyomoruság lett volna minden dolgunk. Kinek felel az okos vitéz: csak lenne jó vége a lakásnak, miben igen kételkedem. Mulatozván örömest a vendégfogadókban, hirével lészen a városi gondviselőnek, hogy a király parancsa ellen két vitéz tekereg, s tölti az időt a városhoz közel, kiknek elébe küld és megfogatván, béviteti a városba. Látván a gondviselő a bolondot, kezét lábát összeköttetvén, vetteti egy büdös árokba, az okosabbat is tömlöczbe tételi. Máskép előérkezvén a biró is, a rabokat előhozatja és a többi rabok között azt a két vitézt is előviszik. Akkor mond az okos vitéz a birónak: uram! én nem érdemleném ezt a halált; mert a társamnak megjövendöltem mind ezeket, a mik rajtunk történtek: de semmiképen nem akart tanácsomnak engedni, sőt azt felelte nékem: inkább hiszen a maga szemének, mint az én beszédemnek. Én pedig hittel lévén köteles hozzája, hogy sem boldogtalan állapotjában, tőle meg nem válok, kénytelen kellett követnem őtet, ez az oka veszedelmemnek, ha már meg kell halnom, azért tégy itéletet erről. Mond azután az esztelen vitéz is: sőt az én halálomnak is az oka, mert az egész világ tudja, hogy volt néki értelme, én pedig természetszerint bolond vagyok, melyhezképest, nem kellett volna az okosnak a bolondságra

hajlani; mert én midőn egyedül láttam volna lenni magamat; visszatértem volna hozzája az erős hitre nézve, melylyel egymáshoz voltunk; ehezképest itélje meg akárki, ha nem ő-e nagyobb oka e veszedelemnek. Ezekután igy felelt a biró: te okos lévén, mivel követted a bolondot: és te bolond mivel nem engedtél az okosnak; hanem bolondságod után indultál, mindenitek egyaránt szenveditek a halált.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a király Idvezitőnket jelenti, a két vitéz a testet és a lelket. A lélek okos, a test bolond. Még a keresztségben összebarátkoztak. Ugy kell azért egymás barátságában élniek, hogy veszedelemre ne jussanak. Mikor a test az ő gyönyörüségét akarja követni. az ismeretséggel vonja el azoktól a lélek a testet. Viszont: mikor a lélek vétekbe esik, tartson penitentiát a test; ez az egymás vérével való részesülés, ebben áll az igaz barátság. Két ut vagyon azért, melyen járnak az emberek, egyik a penitentiatartás; másik a világi dicsőség: a két város egyik a hegyen, mely menyország. Másik a völgyben, mely pokol: A menyországra való ut szoros és kevesen mennek arra. Egyébaránt is elég tolvajok állják, a világi, testi és ördögi kisértetek. Szükség is ezen az uton ember módon harczolni, ezekkel a három kapitányokkal és ezek seregével. Ennek a városnak gondviselője. melybe ez az ut viszen, az Isten ő maga, megfizetvén kinek-kinek az ő érdeme szerint. A pokolnak tágas utján is három gazdák vannak, kik jó szivvel latják az utasokat. A testi gyönyörüség, a kevélység és a szemnek kivánsága. Csakhogy az utban sokáig mulatni nem engedi az embereket, ennek a városnak tiszttartója a halál; hanem a betegség által megfogja a bolond testet, a koporsóba és mély sirba veti, és a lelket pokol tömlöczébe. Egykor elérkezik az itélet napjára a biró is, ki megitél mindeneket. A gonosztevő lelkedet azért, hogy a testnek engedtenek; a testet azért, hogy a lelki tanácsot meg nem fogadta.

LXVIII.

Halálig nem kell tagadni az igazságot.

Midőn Gordiánus uralkodnék, volt egy vitéz embernek szép felesége, csakhogy sokakhoz adta magát. Egykor a vitéz elmen-

vén házától, a feleség hivatja az ő kedvesét. Volt azon asszonynak egy szolgálója, mely a madarak szavát magértette. Volt az udvarán három kakas is, melyek a jövendő dolgot megjelentették. Kedvese mellett lévén az asszony, éjfélkor szóll az egyik kakas és kérdi a szolgálójától, mit mond az a kakas? Kinek felel a szolgáló, most nagy bosszuságot teszel, ugymond a kakas, hitestársadon. Miért is az asszony megöleti a kakast. Annak idejében szóll a másik kakas is; azt is megkérdi az asszony, mit mond? Kinek felel a szolgáló: azt mondja, hogy társam meghalt az igazság mellett; de én is kész vagyok az igazságért meghalni. Az asszony azt is megöleti. Szóll a harmadik kakas is, miről kérdezősködik a vitéz felesége. Kinek felel a szolgáló: Azt mondja, hogy hallgatódzál, vigyázz, de hallgass, ha békességben akarsz élni. Arranézve megmarad annak a kakasnak élete.

Ennek magyarázata.

Ez az asszony jelenti az ember lelkét, a ki noha a keresztség által Istenhez kötelezte magát; de sokszor elragadtatik a világi csalárdságtól. A szolgáló jelenti a lelkiisméretet. Az első kakas a Krisztus tanitását jegyzi, a melylyel a bünöktől elakarta vonni az embereket, a mely igazságért meg is ölték Idvezitőnket a zsidók. A második kakasszó jelenti a Krisztus tanitványit, kik is mártirságot szenvedtek azon igaz tudományért és tanitásért. A harmadik kakasszó jelenti a prédikátorokat, a kik vigyázásra intik az embereket, mindazáltal sokan hallgatnak és az igazságot hirdetni nem merik, midőn közel látják a háboruságot.

LXIX.

A tiszta életről.

Gallus császár uralkodása alatt fényes palotákat akarván épittetni; volt birodalmában egy épitő mester, egyszersmind hintócsináló. Ezzel megalkuszik a császár az épités felett. Azon időben egy vitéz embernek igen szép leánya volt, a ki látván a hintócsinálónak okosságát, elhatározza magában, hogy leányát neki adja feleségül, Összebeszélvén a hintócsinálóval, neki adja leányát feleségül. Midőn már a házasság végbement volna, a napa szólitja a hintócsinálót és mondja neki: immár nekem vőm lettél, azért egy szép ruhát adok neked, melynek az a tulajdonsága van, hogy az sem el nem szakad sem bé nem szennyeződik, valamig te és leányom között az igaz szeretet megmarad. Távollégyen; de ha valamelyitek házasságtörésbe esnék, ez a ruha mindjárt megvál-

toznék és minden erejét elvesztené. A mesterember igen megörül, az ajándokot igen kedvesen veszi és igy szóll: oh édes atyám, meg nem tudom mondani, mily nagyrabecsülöm ajándékodat! mert hiszem, hogy egyikünk sem könnyen esik házasságtörésbe; Kevés idő mulva magához hivatja a császár a mesterembert; ő pedig feleségét hazabocsátja: de a ruhát magánál megtartja és az épitéshez hozzákezd; sok ideig munkálkodván, a császár csudálkozik rajta, hogy mi lehet az oka, hogy annyi dolog közt is annak az embernek ruhája be nem mocskolódik és kérdé: mi az oka atyámfia! hogy a ruhádat nem mosatod, még is mindenkor olyan tiszta fehér? a mesterember igy felel: uram! valameddig feleségemmel igaz szeretetben maradunk, mindaddig mosás nélkül is tisztán marad ez a ruha, mihelyt pedig házasságtörésbe esnénk, ez is mindjárt megszennyesednék.

Ezt hallván egy udvari legény, mondja magában: meglásd mester, hogy ha szerit tehetem, nem sokára mocsok éri ruhádat és megy a mester házához, kinek feleségét vétekre kezdi kényszeriteni, az ifju legényhez igy szóll egykor az asszony: az ilyen találkozáshoz, titkoshely kivántatik, azért jöjj velem, én alkalmat szerzek. Elviszi ezzel a szóval az asszony az udvari legényt és egy kamarát mutat néki, melybe erősen bezárja, mondván: itt várakozzál addig, mig módom leszen az idevaló jövetelben. Az aszszony pedig mindennap egy kis kenyeret és vizett adott be a legénynek: de semmiképen el nem bocsátotta, sem vele meg nem ismerkedett. Azonban más két udvari legény is érkezik csakhamar egymás után, az ifju asszonyt próbálgatván, kik is csak azon választ nyerték, mint ez első és mind a hármat azon kamarába zárá be, több napokig csak vizzel és kenyérrel tartván őket. Azonban a király udvarában az udvari emberek eltünése figyelmet gerjeszt, s keresik hová lettek? A mesterember dolgát végezvén, fizetését felveszi, házához megyen, felesége nagy becsülettel és örömmel látja és tekintvén mindketten a ruhára, hogy azt tisztán látják, annálinkább örülnek és hálát adván Istennek, hogy ő közöttök a szent szeretetet megtartotta. Mond egykor a mesterember: édes feleségem! midőn a császár palotáján dolgoztam, három udvari deli legény minduntalan kérdezett, hogy jelentsem meg nekik, mi az oka, hogy az én ruhám be nem szennyeződik? én az igazságot nekik megmondottam, mint szinte az én ruhámnak természetét. Azután csak eltüntek; de nem tudhatom hová, kik felől a császái udvarban is nagy tudakozás vagyon. Kinek az asszony erre igy szóll: uram! azok a jeles udvariak hozzám jöttek és engem vé-

tekre ösztönöztek; de nem akartam gonoszságra adni magamat, hanem egy erős kamarába zártam be, kenyérrel és vizzel tartottam őket. Megértvén a mesterember feleségének hozzája való hüségét, nagy öröme lett. Az udvariakat sem öleti meg, hanem békével elbocsátja a rekeszből.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! az Isten az, a ki szép palotát készitett az egekben az idvezülendő embereknek. A mesterember a jó keresztyént jelenti, kinek tiszta ruházatot adott az Isten úgymint az igaz hitet, mivel anélkül Isten kedvében meg nem maradhatunk. Valameddig azért az ember szentségben megmarad ez életben, addig az Istentől adott köntös, az igaz hit be nem rutul. Igaz dolog, gyakran eljőnek az udvariak, kik az embernek életében való sok rendbeli kisérteteket és próbákat jelentik, de mind ezeket a keresztyén lélek elzárja magától, ha az ő Istenéhez való hüségét megakarja tartani.

LXX.

A hiv léleknek töredelmességéről.

Volt egy királynak igen szép és okos leánya, kit örömest férjhez adott volna; de a leány senkihez nem akart menni, hanem ha három rendbéli dolgot véghezviszen, elsőben: a ki szélét hosszát a légnek és a többi éltető elemeknek megtudja mondani. Másodszor: a ki a szelet északról eltudná forditani. Harmadszor: a ki a tüzet meztelen kebelében elhordozná. Melyet megtudván a király, kihirdetteti; hogy a ki leányát feleségül akarja venni, ezeket a dolgokat kell végbevinni. Melyet midőn egy ideig senki végbe nem vihetett volna, érkezik messzeföldről egy vitèz szolgájával és egy igen tüzes lovával. Ki megjelenti a királynak akaratját, hogy leányáért jött és kész volna kivánságait beteljesiteni. Annakokáért szolgáját, a vitéz lefekteti a földre, megméri és mondja a királynak: uram! én ezt megmértem; de nem hosszabb hétlábnál. Kinek mond a király: azzal nem teszel eleget az első kivánságra! felel a vitéz: igenis uram király! mert minden élő ember a négy éltető elemekből szokott állani, ebben is megvannak azok im előtted megmértem. Szóll a király: abban igazat mondasz úgymond, azért menjünk elébb a dologban és lássuk mint forditod meg a szelet. Akkor előhozatja a lovát és orvosságot ád neki, azt fővel napkeletre forditja és arra kezdi a ló a szelet orrán száján

fúni. A vitéz mond a királynak: imhol látod uram! mint fordult meg a szél; mert tudni való dolog az, mint a bölcseknél is megvagyon irva, hogy az oktalan állatoknak csak a szél az életök; veheted azért észre, hogy az én lovamból, a mely szél előben északról jött, most már napkeletre megyen. Kinek mond a király: azt is világosan megmutattad, lássuk azért a harmadikat mint viszed végbe. Akkor a vitéz bényul a tüzbe és egy marok szenet kivesz onnan, a kebelébe teszi, mely meg nem égeti a testét. Mit látván a király, elcsudálkozik rajta és kérdi: micsoda mesterséggel vihette azt végbe? Kinek felel a vitéz: uram király! nem a magam erejétől cselekedtem ezt; hanem egy követ hordozok magammal, melyet ha valaki magával hordoz tiszta helyen, már ne féljen, hogy a tűz árthasson neki. Imhol a kő, lássa a ki kételkedik benne és probálja meg. Ezek igy lévén, a király nagy lakadalmat készitett, hozzáadván leányát a vitézhez, kik mindenkor békességben éltek egymással.

Ennek magyarázata.

A király leánya jegyzi az ember lelkét, melynek csak akkor vagyon kedves társa, a mikor olyhoz adja magát, ki az éltető elemeket mértékbe veszi, azaz: ki az ő testét abban a mértékben hordozza, a mivel Istennek kedvét találja. Másodszor: ki az ő tüzes lovát északról napkeletre forditja, mely a' bünös embert példázza, ki maga természetéből északnak indult, úgymint: veszedelemre, de az Isten erejéből napkeltre, ùgymint: Istennek szolgálatjára térni. Harmadszor: szükség a tüzközt úgy járni, hogy az embert meg ne égesse. Alig lehet pedig sebesebb a tűz, mint a testi kivanságnak fajtalan tüze, mely nem árthat minékünk, ha Istent segitségül hivjuk és a Krisztus kinszenvedésének emlékezetét magunkkal hordozzuk, mint drágakövet.

LXXI.

Az örök hazának jutalmáról.

Volt egy király, ki nagy lakadalmat szerzett. Elvégződvén a lakadalom ismét más vendégséget hirdet, a melybe minden rendbéli embereknek szabad volna menni, a hol nem csak jóltartanák; hanem nagy gazdagságot is adnának az embernek. Lakott azon időben egy városban két ember, egyik erős vastag, de világtalan. A másik erőtlen béna, de jól látott. Mond a vak a sántának: vagyon-e hireddel? a király minő vendégséget hirdetett, a hol nem

csak ételt adnak, hanem gazdagságot is, mi pedig nyomorultak lévén, talán el sem érkezünk arra a lakadalomra. Kinek mond a sánta: ha elfogadod tanácsomat mind a ketten elmehetünk oda és mind a jólakásba, mind a gazdagságban részünk leszen. A vak ráígéri magát a szófogadásra. Mihezképest mond az erőtlen csonka béna ember: mivel te erős férfiu vagy, végy a hátadra engem nyomorultat és én igazitlak az úton, mivel jól látok. Megnyúgosznak mind ketten e tanácson és a szerint cselekeszenek; igy ők is elérkeznek a vendégségre és a gazdagságot is elnyerik.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! erről a lakadalomról emlékezik Krisztus Urunk, midőn mondja: *Egy ember nagy lakadalmat szerzett sat.* Azon ember pedig az Istent példázta, ki az ő lakadalmára, ugymint: a mennyeiek dicsőségre mindeneket hivott. A világtalan pedig e világ gazdagait példázza, kik olyanok, mint a patkányok, melyek a földben eleget látnak s turnak; de földszinén a napvilágánál vakok. Úgy azok is vakok a lelki dologban: A sánta béna jegyzi a szerzetest, a ki noha a világi gazdagságoknak gyüjtésére erőtlen, de jól lát a mennyei boldogságra. Mindekokáért, az ilyen vakoknak; de gazdagsággal vastagoknak, méltó a szegényeket és szerzeteseket hátokon hordozni és segiteni. Úgy hordozzák a hátakon a nyomorultakat, hogyha szükségökben megsegitik és vigasztalják. Azok mutatnak osztán a gazdagoknak egyenes útat a boldog és gazdagitó lakadalomnak helyére. A poroszlók, kik ezt a nagy lakadalmat hirdették, a nagy lakadalmat hirdették az anyaszentegyház doktorai, kik a szentirást igazán magyarázzák az idvességre.

LXXII.

A háládatlanok veszedelméről.

Volt egy király, ki az ő egyetlenegy fiát nagy kényesen nevelte és midőn a gyermek felnövekedik, sürgetni kezdé az apját, hogy kezébe bocsássa a birodalmat, mert erőtlen már az országlásra. Kinek mond a király: fiam! ha tudnám bizonyosan, hogy teljes életedben illendő becsületben tartasz engem és jól gondot viselnél reám, azt is megcselekedném. Mire reáigéri az ifju magát erős hittel az egész tanács előtt, hogy minden fogyatkozás nélkül bétölti édes atyjának akaratját. Hitelt adván szavának a király, a biro-

dalmat mindenestől kibocsítja kezéből, magánál semmit sem hagyván. Midőn már az országot kezéhez vette volna az ifjú, az atyját becsüli ugyan egy kevés ideig; de csakhamar igen felfuvalkodván, semmit nem kezd az édes atyjára adni, gondviselése sem kezd reá lenni. Akkor a megfogyatkozott vén király panaszolkodni kezd a tanácsuraknak fia ellen, a mely dologért a tanács gyakran meginti az ifju királyt, hogy azt ne cselekedje. Végre megharagudván a király megfogatja az apját és egy várba rekeszti, a hová senkit látogatására sem bocsátottak; hanem csak nagy szenvedéssel s koplalással töltötte idejét az öreg ember. Történik egykor, hogy azon várban megyen az ifju király, kihez hozzámegyen a vénatya és mond neki: emlékezzél meg fiam róla, mint neveltelek én tégedet, mennyire meggazdagitottalak, könyörülj rajtam, ne veszszek el itt éhen szomjan, kinek egy ital borom sincsen egésségem táplálására. Nem tudom, hogy volna bor ebben a várban. Viszont a vén király; vagyon ,ugymond, öt hordó bor, de azokat hired nélkül meg nem furatja a tiszttartó; kérlek azért, hogy az első hordóból adass innom. Melyre mond a fia: nem cselekszem, mert az még csak must, nem jó az öreg embernek. Adass hát, ugymond az öreg ember, a második hordóból innom. Felel a fia: azt sem cselekedhetem, mert az ifjaknak való, magam számára tartom, hogy az ifjakkal elköltsem. Azután a harmadikból kér; de abból sem ád okozván nagy erejét a bornak, bánná ha baja lenne tőle. A negyedikből kér, de abból sem ád; mert azt régi eczetesnek mondja lenni és nem az ő természetéhez valónak. Végre kér az ötödik hordóból, mire mond a fia: távol légyen tőlem; mert az igen seprüs, ha valami bajod lenne az ország fiai rám fognák érette. Ilyen rosz válasza lévén a régi királynak, szomoruan vál el a fiától, de titkon megirja az ország rendeinek és kéri őket, hogy Isten kedvéért ne hagyják olyan nyomorúságban. Mirenézve öszvegyülvén az ország rendei, a várból kiveszik az öreg királyt, előbbi birodalmába állitják; háládatlan fiát pedig azon várba bérekesztik, a hol a fogságban marad egész életéig.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a király a Krisztust példázza. A fia pedig az emberi nemzetet, a kit igen kedvesen nevelt az Isten. De midőn minden jókkal részeltette volna ő szent Felsége, háládatlan lett az ember és a világ, nem hogy megköszönte volna a sok jó áldást; de sőt inkább bosszúval illette. Melyrenézve igy panaszol-

:odik a mi urunk: *Az égi madaraknak fészkök vagyon, jukok a rá-:oknak, neki pedig annyi helye nincsen a hová a fejét hajlaná le.* Az ·lső hordó pedig jegyzi a mi gyermeki időnket; melyet midőn az sten kivánna mi tőlünk az ő szolgálatjára nem akarjuk adni, ›kozván gyermekségünket és tovább való időre halasztván. Mi-lőn a második hordóból kivánna tőlünk a mi ifjuságunkba való szolgálatunkat, azt sem akarjuk adni, vigasságban és jólakásban öltvén örömestebb időnket. Midőn pedig a harmadik hordót ki-vánja az Isten, melyben emberkort értünk, azt sem adja a hálá-latlan fiu; hanem haszontalan mentséget keres az ellen is. Ne-gyedikszer: ha a vénségnek eczetes soványságára jut az ember, akkor annál unalmasabb az isteni szolgálatra. Ötödször és utol-szor: eljön az Isten, a mi életünknek utolsó idejében is jó sziv-vel venné a hálaadást tőlünk. Akkor osztán a megfogyatkozott ember kétségbeesik és nem hiteti el magával, hogy vénségének seprejét Isten jó neven venné tőle. Ebben végezi életét, itélet nap-án az ilyeneknek leszen osztán olyan keserves válaszok: *Az örök tüzre menjetek átkozottak sat.* Mitől mindnyájunkat oltalmazzon a nagy irgalmu Isten.

LXXIII.

A fösvénység sokakat megvakit.

Egy római király minden világtalannak az ő tárházából száz tallért rendelt. Azonban tizenhét ember egy társaságba adván magokat, mennek a korcsmába és ott mindaddig vendégeskednek mig száz tallér árú bort el nem költenek. A vendégségnek végén a mi pénzök volt, odaadják a korcsmárosnak. Kiknek mond a korcs-máros: jó barátim! még sok hija vagyon a száz tallérnak; de nyil-ván elhigyjétek, hogy addig innét el nem mentek, valamig egy fillé-rig meg nem fizettek. Akkor veszi észre a társaság, mily nehe-zen légyen dolguk és sok beszéd után azt végzik, hogy sorsot vessenek magok közt és kinek hozza a koczka, annak tolják ki a szemét, mivel a király tárházából száz tallért rendeltek a vakok-nak. Történt pedig, hogy a sors épen arra a legényre esik, a ki ezt a tanácsot feltalálta. Fogják azért őtet, kitolják a szemét és vakon viszik fel az udvarhoz a király ajtója elébe. Melyet midőn a szol-gák értésére adták volna az udvarmesternek, elébe hivatja a va-kot, hogy jól megszemlélhesse. Kit midőn látott volna, kérdi mi volna kivánsága? Felel a vak: én ugymond, világtalan lévén, el-jöttem és a király kiadott törvénye szerint száz tallért várnék.

Kinek mond a király embere: én tégedet tegnap a korcsmában egészséges szemmel láttalak, azért barátom! te nem jól magyarázod a törvényt, csak azoknak szolgál, kik betegségből vagy Istennek hirtelen való látogatásából szenvednek vakságot. Te pedig szabad akaratodból kaptad a nyavalyát: azért másutt kereskedjél, mert innen üresen viszed el táskádat. Igy nagy gyalázattal ment ki az udvarból e nyavalyás ember.

Ennek magyarázata.

Ez az Isten törvénye, hogy a ki tudatlanságból vagy gyarlóságból vagy más kisérteteknek szüntelen való ostromlásai miatt vétekbe esik, ha igaz szivbéli töredelmességéből büneiről vallást teszen. *Ezék. 33. 12. Az istentelennek istentelensége nem árt neki valamely nap megtér az ő istentelenségéből;* az Isten erre igérte magát. A ki pedig szántszándékkal itton issza a bűnt, mint a vizet és abból ki nem akar térni, az olyan nem várhatja az Isten jó igéretét. Az ördög pedig, a korcsmáros; ki el nem bocsátja az olyanokat, mig egy fillérig meg nem fizetnek.

LXXIV.

A jövendőbeli gondviselésről.

Volt egy király, kinek egy fiánál több nem volt, kit igen szeretett. Az a király egy aranyalmát csináltat igen nagy költséggel, azonban maga halálra betegszik és mondja a fiának: édes fiam! im én meghalok téged arra kérlek, hogy holtom után minden országokban, a kit legbolondabbat találsz; add annak én érettem ezt az almát. Meghalván a király e szók után, a fia nagy pompával eltemetteti. A temetés után megindul és sok bolondot talál; de egyiknek sem adja az arany almát. Végre jut egy királyi városba a hol annak az országnak királyát lova hátán találja nagy gyülekezettel és kérdi az ifju egy polgártól, micsoda rendtartás volna abban a helyben? Kinek felel a polgár: itt az a törvény, hogy a király csak esztendeig uralkodik, esztendő mulva nagy pompával kikisérik innét és számüzik, a hol gyalázatosan kell elélnie. Ezt hallván a király fia, mondja magában: jól vagyon a mit régen keresek, itt megtaláltam. Ezzel a gondolattal megyen fel azon helynek királyához és térdet fejet hajtván, az aranyalmát neki adja, mondván: király! az én atyám ezt az aranyalmát testamentomban néked hagyta, melyet most átadok neked. Min el-

csudálkozván azon helynek királya: kérdi honnan vagyon ez fiam! holott én a te atyádat soha nem ismertem és vele semmi jót nem tettem, még is ilyen ajándékkal akart engem megtisztelni. Kinek felel a király fia: személyed szerint nem neked hagyta; hanem minekelőtte meghalt volna, hivatván engem, nekem azt parancsolta, hogy a világon a kit a legbolondabbnak találok, annak adjam ezt az arany almát: én pedig, mivel hogy náladnál bolondabbat nem láttam, neked adom Kinek mond a király: kérlek jelentsd meg nekem, mi okon tartasz engem olyan nagy bolondnak? Kinek felel a király fia: azért, hogy tudod ennek a helynek szokását, melyben esztendőnél tovább nem uralkodhatik az ember, még is olyan bátran vagy, mintha állandó volna birodalmad, holott számüzésben szakad nyakad nemsokára. Valjon nem jobb volna-e mig királyi boldogságban vagy, addig gondot viselned jövendő állapotodra? Kinek felel ismét a király: Igazat mondasz fiam! mától fogva követem tanácsodat. Azután a király a számüzetése helyéről kezd gondoskodni és oda annyi kincset gyüjt, melylyel teljes életében bőven beérte.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! az arany almán érthetjük a kerekded világot, melyet az Isten mindenféle embereknek egyaránt adott. Az egy esztendeig uralkodó király jelenti a keresztyén embert, a ki ezen a világon él, mert ha hetven vagy nyolczvan esztendeig él is valaki, öszvevetvén az örökkévalósággal, alig mondathatik egy esztendőnek nyolczvan esztendő, melyhezképest csak az adja a világi szorgalmatosságnak magát a ki teljességgel bolond. A ki pedig az idvességes tanácsot elfogadja, az a más világról gondolkodik, a hová kell menni minden embernek e rövid élet után Oda gyüjt kincset magának, melylyel becsülettel élhessen mind örökké.

LXXVI.

A világi gondot nem kell követni.

Régenten egy királynak három leánya lévén, a három leányát három herczeghez férjhez adja. Történik pedig, hogy esztendő alatt mind a három herczeg meghal, melyet értvén a király, ujolag gondolkodik leányainak házassága felől. Szólitván az első leányát a király, szándékát megjelenti neki. Kinek felel a leánya: arra magamat nem vehetem, mert ha a másik férjemet úgy nem szerethetném mint az elsőt, békével nem maradhatnék miatta. Ha pe-

dig ugy szeretném nem hinné el felőlem; errenézve jobb özvegyen maradnom. Azután a király a másik leányát kinálja férjhezadással, az is mond az atyjának: nem cselekszem, mert a házasságot három okból követi el az ember: vagy gazdagságra, vagy erőre, vagy szépségre nézve. Én pedig elég gazdagságban vagyok. Atyámfiainak és körülöttem lévőknek oltalmokban meg nyughatom, A férjem pedig az én szemeim előtt oly szép volt, kinek e világon mása nem volt; mindezekben nékem elégséges részem lévén, nem látom szükségesnek férjhezmenésemet. Ezekután a harmadik leányához fordul, az is mond a királynak: nincs kedvem a férjhezmenésre, mert a ki engem elakarna venni vagy szépségemért vagy gazdagságomért venne el. Szépségemért el nem vehet; mert azt bennem fel nem találja. Ha a gazdagságomért venne el, attól távol volna az igaz szeretet; mert akkor fogyna el az igaz szeretet, mikor a gazdagság; mihezképest igy akarok maradni. Azon felül azt is hallottam a szentirást magyarázó doktoroktól: *hogy egy test az asszony az urával;* már én egy test vér lévén az első férjemmel, nem akarok megoszolni; hanem annak mindennap elmenvén koporsójához, találok ott mulatságot magamnak. Ezekután nem sürgette házasságra leányait a király.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ezen a királyon érthetjük az Istent, a három leányokon az emberben a Szentháromságnak külömbféle ajándékait. Mert megvagyon irva, hogy: *Alkossunk embert a mi képünkre. Móz. I. könyvének 1. része 26. versében.* A mely képet részszerint a bűn által foglalt volt el az ördög, még első atyánk idejében; részszerint a világ; részszerint a test. De a mi Idvezitőnknek eljövetele, sok fáradsága, végre keserves halála által, meghalt mind a világ, mind a test, mind az ördög az ő erejében. Ha meghalt azért az ördög a Krisztus érdeme által, ne közelits többször hozzája, hasonlóképen a világ ha meghalt: mikor megyülölted az ő vétkes pompáját, ne ragaszkodjál többé hozzája. A test is ha meghalt penitencziatartás által, ne engedd többé, megnyergeljen tégedet. E pedig tudnivaló dolog, hogy négy okra nézve adja házasságra magát az ember, úgymint: az okosságért, az erőért, a szépségért és a gazdagságért. Ne keressünk azért mi a Krisztus Jézuson kivűl más társat; mert ő nálánál gazdagabbat nem találunk; hololt ő a földnek és mennyországnak Királya. Erősebbet sem találunk ő nálánál, a ki összerontotta a halálnak és pokolnak kapuját. Szebb nincs ő nálánál; mert ő róla mondja szent Dávid:

Legszebb az emberek fiai között. Okosabbat sem találtunk, kinek bölcsességéről gondolkodván szent Pál, felkiált: *Oh Isten bölcsessége és tudománya gazdagságinak magassága*, úgymond. Ezekrenézve illik nékünk megnyugodnunk a mi Idvezitő Istenünkben.

LXXVI.

Az egyességről.

Lakott egy városban két tudós doktor, kik között nem tudtak választást tenni az emberek, melyik lészen a másiknál tudósabb. Melyrenézve magok közt sem egyezhettek meg, egyik sem tartván a másiknál alábbvalónak magát. Egykor mond az egyik a másiknak: legyen vége a versenygésnek köztünk, próbáljuk megegymást és a ki műtéttel meggyőzi a másikat, a légyen szolgája, kinek felel a doktor társa: úgy de miképpen lehetne az? mond a másik doktor; úgyhogy én a te két szemedet kiveszem, egy ideig az asztalomon tartom és azután minden fájdalom nélkül ismét helyretészem. Ha te is azt a dolgot én rajtam végbeviszed, minden tekintetben hasonlók leszünk egymáshoz, és mint testvérek ugy tartsuk egymást. De ha valamelyikünk megfogyatkozik műtétében, az engedjen a másiknak és légyen szolgája. Ezen a próbán megnyugodván mind ketten, a melyik azt a próbát feltalálta, a másiknak megkeni a szemét csudálatos jó irral, ugyhogy fájdalom nélkül veszi ki a szemét és teszi az asztalra, kérdvén társától, mint érzi magát? Kinek felel amaz: én minden fájdalom nélkül vagyok, de semmit sem látok. Immár csak az a hijja, hogy igéreted szerint tedd ismét helyre szemeimet, ugyhogy ismét láthassak. Kevés idő mulva ismét megkeni társának sebhelyét és szemeit helyretévén, kérdi, mint érzi magát? Már semmi bajom nincsen, ugymond a társa: mert fájdalom nélkül megjött a szemem világa. Ez mond ismét a társának: no már lássuk te is mint viszed végbe mütétedet én rajtam. A másik is hasonlóképen megkeni a doktor társának szeme környékét, szemeit kiszedi minden fájdalom nélkül, a szerint mint a másik cselekedett és teszi az asztalra, midőn már ujolag műszereket készitene a társa szeméhez, hogy ismét helyretegye, nyitva lévén az ablak, bérepül egy holló a házba, az egyik szemet elkapja az asztalról és elrepül véle. Melyet észrevévén a doktor, megbúsul és mond magában: mint tegyek? ithon a gonosz madár miatt megbukom mütétemben, és szolgálatra jut ügyem. Midőn igy töprenkednék, lát egy kecskét, azt megfogván, csakhamar kiveszi az egyik szemét és a tár-

sának szeme helyébe teszi a kecske szemét, kérdvén tőle; mint érzi magát? kinek felel a doktor társa: mindaddig sem éreztem fájdalmat, mikor szemeimet kivetted, mikor helyretettedis; deezt nem tagadhatom, hogy az egyik szemem mindenkor félrenéz az ágak tetejére. Kinek mond a társa: Im látod mily egyarányuak voltunk ebben a mütétben is, ezután már legyünk egyesek és éljünk atyafiságos szeretettel egymással.

Ennek magyarázata.

Ayámfiai! e két doktoron érthetjük az Ó- és Ujtestamentomot, a mely felett kérdés támadott, melyik volna jobb az idvességre és mindaddig kétségben forgott, míg Idvezitőnk maga el igazitotta a dolgot, mondván: *Math. 5. v. 15. Nem azért jöttem, hogy elrontsam a törvényt*; *hanem, hogy betöltsem.* Igy mindenik Testamentomnak igazságát szépen helyreállitotta és megeggyeztette. Bérepült azonban az anyaszentegyháznak ablakán a holló, mely az ördögöt jelenti. Ez a zsidóknak nagyobb részint elkapta szemöket, hogy ne láthassék egyenesen azt az igazságot, melyet a mi Megváltónk a világra hozott.

LXXVII.

A gazdagságon nem kell kapni.

Volt egy királynak két leánya, egyik szép, másik rútacska, kikről gondolkodván a király, nevet ad nékiek. A szebbiket Rozamundának, a rútabbikat Malaszttal teljesnek nevezi. Ezekután akaratját megjelenti, hogy kész férhezadni leányait illendő embereknek. A ki pedig a szebbik leánya mellé állana, az a szép személynél egyebet semmit nenyerne; mert a rutabbikkal adja egész országát holta után. Sokan érkezének a királyi udvarba, kik mind a szebbikre vágyódának. Melyrenézve a rutabbik, Malaszttal teljes siránkozni kezd. Kitől kérdi a király, min búsulna? Mertédes atyám! úgymond a leány, nékem senki felém sem jön, mindnyájan a testvéremet sürgetik. Kit ilyen szókkal vigasztal a király: ne búsulj édes leányom! mert minden tudja, vagyonom reád száll és a ki téged feleségül vészen, országomban is részes lészen. E szókra megszünik a sirástól a leány. Időmulva érkezik egy király és az elveszi a szebbik leányt, melyet nagy pompával és örömmel ád hozzá az atyja. Elmarad azoban a rutabbik és csak a pártában tölti idejét, végre érkezik egy herczeg, kinek méltóságos

nemzete megvolt, de egyébbként szegény állapottal. Ez gondolkodván, hogyha rút is a leány, de országot fog utánna birni, mindenizve eljegyzi és feleségül veszi min igen örvendez a király és becsülettel kiházasitja leányát, országot adván a férjének.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a király jegyzi az Istent. A két leány jegyzi a világot és a Krisztusért való szegénységet: mivel hogy az emberek inkább a világ ideig szépen mutogatja magát, azt látjuk, hogy az emberek inkább mind azon kapdosnak; de semmit nem birnak utánna. A kik pedig jobb észszel birnak, a szegénységet választják; mert azoknak adatik a mennyeknek országa.

LXXVIII.

Az egymás között való szeretetnek állhatatosságáról.

Egy királynak volt egy szép leánya, kit feleségül adott egy nagy herczegnek, kinek szép fia lévén a herczegtől, nagy szeretetben éltenek egymás között. Egyszer meghala herczeg, felesége tisztességgel eltemetteti. Azután a herczegnőt, jóakarói buzditják az ujonnan való férjhezmenésre, mivel mind ifjusága, mind szépsége arra volna alkalmatos. Kiknek mond az ifju asszony: nem adom többé házasságra magamat; mert az én meghalt férjem, gazdag, emberséges és oly jó volt én hozzám, hogy életemet sem kivánom már többé, hozzávaló szeretetemért. Mert ha olyan jóra találnék is, mint az előbbi férjem volt, annak is halála történhetnék, nehéz volna jólkezdett életemet rosszul végeznem.

Ennek magyarázata.

Igy kell a keresztyén léleknek gondolkodni melynek jegyese a Krisztus Jézus, a ki ugy szerette őtet, hogy lelkét a keresztfán adta ki érette. Ezentul már más jegyest ne keressen magának, ha jól kezdett életét keserüséggel nem akarja végezni.

LXXIX.

A ki meg nem próbál valamit, nem tudja mire való.

Volt egy király, ki az ugató apró ebecskékben annyira gyönyörködött, hogy ölében hordozta és maga kezével étette őket

A melyek annyira a király ölébe szoktak volt, hogy a király vállára tették fel lábokat és ugy nyugodtak, gyönyörködvén a király mulatságokban. Volt a királynak egy szamárja is, a mely igy gondolkodik magában; ha én is ugatnék, a király ölébe telepedném és lábaimat a vállára vetném, kétségkivül nékem maga tálából adna ennem. Ezt elhitetvén magával, kifut az istállóból, mégyen a király elébe nagy ugrándozva, szokása szerint ordit és a király vállára ágoskodik lábaival. Mit látván a szolgák, dühös nevét költvén a szamárnak, szörnyen megverik és bérekesztik az istálóba.

Ennek magyarázata.

Ezek az ugató ebecskék példázzák a predikátorokat, kik a szentirást jól, értelmesen magyarázzák. Ezeket az Isten szerette, kebelében nyugtatja. A kik pedig ferdén magyarázzák az Isten igéjét, azok haragot és verést érdemelnek.

LXXX.

Az ördög mesterségéről és mely titkos légyen az Isten itélete.

Volt egy remete, a ki külön lakott egy erdő barlangjában és ott dicsérvén éjjel nappal az Istent, nem messze tőle juhokat őrizett egy pásztor, egykor álomnak adván magát a pásztor, eljön a tolvaj és előle elhajtja a juhokat. Azalatt érkezik a pásztornak az ura, tudakozván a juhok felől: de semmiképen nem tudja megmondani a pásztor, mint vesztenek el a juhok mellőle. Ezen megindulván a gazda, megöli haragjában a pásztort. Ezt látván a remete fohászkodik, és mond magában: oh uram! mily hirtelen megölé az ártatlant a kegyetlen ember, mivel ilyen méltatlan dolgokat megengedsz, én elhagyom ezt a remete életet, kimegyek a világra és élek én is másoknak szokása szerint. Ilyen gondolatok után utraindul; de gondja volt az Istennek reá és angyalát küldi, ki emberi ábrázatban társul adja magát hozzá. Midőn már egy városhoz közelitenének megjelenti magát az angyal, hogy ő Isten angyala volna. Érkezvén a városba, egy becsületes embertől szállást kérnek, a ki szivesen befogadja őket, és keresztyéni módon ellátja őket. Azon becsületes embernek volt egy bölcsőben fekvő kedves fiacskája. Az angyalnak és a remetének külön házat mutat és abban jó ágyakat is vettetett. Azonban éjfélkor felkél az angyal, megyen a jó gazda gyermekének bölcsőjéhez és ott megfojtja a gyermeket. Mit látván a remete, csudálkozik magában

és mond: Hiszen ez a személy Isten angyalának mondá magát és mily kegyetlenül bánék az ártatlannal; holott e jó gazdának több gyermeke sem volt annál, minket pedig nagy szeretettel látott; de semmit sem mert szóllani az angyalnak.

Reggel lévén indulnak más városba, a holott is jó szivvel látja egy polgár őket. Volt azon polgárnak, igen szép aranyos pohara, melyben felette igen gyönyörködött. Éjszakának idején felkél az az angyal és ellopja az aranyos pohárt. Látván azt is a remete, elhiteti magával, hogy nem jóféle angyal; mert a városi polgár minden jóval volt hozzájok, ám mily sajnos kártétellel fizet a jótéteményért; de csak nem mert szóllani semmit is. Megviradván onnan is elindulnak és jutnak egy nagy viznek hidjához; mikor a hid közepén menének, egy szegény ember találkozik velök, kitől az angyal utat tudakozván, mig ideoda fordul és mutogat, fogja a szegény embernek gallérját az angyal és leveti a hidról. Igy vész a vizbe a szegény ember. Akkor a remete azt véli magában, hogy az ő társa nem angyal, hanem ördög, olyan vétek nélkül elvesztvén az embert. Örömest meg is vált volna tőle; féltében semmit nem mert szóllani. Tovább menvén, estefelé jutnak egy városba, a holott gazdag ember házánál Isten nevében kérnek szállást; de nem akar szállást adni. Végre azon kéri az angyal, hogy a nagy Istenért hacsak az eresz alatt is engedjen helyt nekik, akar csak valami gonosz vadak elől legyen hol megvonni magokat az éjszakán. Kinek felel a dus ember: ahol a disznópajta, ha ott akartok sugorodni lássátok, ha nem menjetek dolgotokra; mert más helyet nem mutathatok. Igy azon éjjel a disznók között volt szállásuk. Megviradván, mégyen a gazdag elébe az angyal és minekelőtte elbúcsúznék tőle, megajándékozza azzal a szép aranyos pohárral, melyet lopott volt az emberséges gazdától más városban. Melyet látván a remete, mond magában: nincs már semmi kétségem, hogy ez a személy ördög nem volna, ahozképest búcsúzni kezd tőle. Kinek felel az angyal: csak addig várakozzál, mig ezeket a dolgokat megmagyarázom neked.

Ennek magyarázata.

Jó atyámfia! midőn te a pusztában remete voltál, mely juhpásztornak halálát láttad, igaz dolog, abban ártatlan volt: de annakelőtte halálra méltó dolgot, már cselekedett volt és mivel akkor bün nélkül találtatott, az idvességére rábocsátotta Isten a gazdáját, hogy megölje őtet, mivel penitencziát nem tartott volt elébbi vétkeiről. A tolvaj pedig a ki elhajtotta a juhokat, a pokol-

ban fizet gonoszságáért, ezen a világon büntetetlen maradván. A gazda, a ki hirtelenségből ölte meg szolgáját, az idvezülni fog, mivel alamizsnával megváltja lelkét és egyéb irgalmas cselekedetekkel. Továbbá, a mely emberséges embernek fiát éjjel megfojtottam, azt ugy értsed, hogy minekelőtte annak az embernek az a fia nem volt, addig szegényeken könyörülő jó keresztyén volt; de mihelyt az a gyermeke lett, mindjárt megvonta magát minden jócselekedetektől és hogy gyermeke miatt el ne veszitse lelkét, jobb volt neki gyermeke nélkül lenni; mert azután ismét Istenhez tér. A mely jó gazdánknak poharát elloptam, az olyan józan életü ember volt mig azt a poharat nem csináltatta, hogy a városon mássa nem találtatott; de ehez a pohárhoz való szeretetéből, már mindeneknél részegesebb kezd vala lenni. Hasznosabb volt azért neki a nélkül el lenni, mert azolta már ismét józan életre adta magát. A mely szegény embert vizbetaszitottam, azért cselekedtem; mert ez, egy óra mulva más oly emberrel találkozott volna, a ki halálos vétekben volt és azt megölvén, mind a ketten elkárhoztak volna. Most pedig Isten kedvében találtatott a szegény ember és mihelyt meghalt mindjárt üdvezült Továbbá, az aranyos poharat annak a gazdagnak adtam, a ki nekünk csak szállást sem adott. Ugy tudjad, hogy a sem ok nélkül lett; mert annak a gazdagnak pokol lévén helye, a mit ezen a világon elkaphat nem kell irigyelni tőle. Meglásd azért, hogy ennekutánna könnyen itéletet ne tégy mások felől; mert azzal Istent bántod, ki mindeneket jó végre cselekeszik, ezeket halván a remete, az angyalnak lábaihoz esik és bocsánatot kér Istentől. A remeteségre visszamegyen és szentül végezi életét.

LXXXI.

Gergely pápának eredetéről, Istennek csudálatos rendeletéből.

Egy Márkus nevü fejedelemnek egy fiánál és egy leányánál több nem lévén, midőn már elvénhedett volna; igen megbetegszik és hivatja az urakat, mondván nékik; kedves atyámfiai! már énnekem meg kell halnom, szivemen semmi nehézség nincs egyébb; hanem csak az, hogy leányomat ki nem házasithatám; azért jó fiam! a ki országomnak örököse vagy úgy maradjon rajtad Isten kegyelméből az én atyai áldásom, hogy ezt az egy leányomat tisztességesen házasitsad és teljes életedben nagy becsületben tartsad. E szók után a falhoz fordulván Márkus fejedelem, lelkét kibocsátja és csakhamar nagy pompával eltemetik. Ezekután a fia szép

okossággal kezdi igazgatni a birodalmat, a hugát is nagy becsületben és vigyázatban tartotta, egy házban lakván véle minden időben. Egykor a kisértetek addig ostromolják, hogy meggyőzik az ifjat és felkelvén éjszakának idején, megyen a huga ágyához, álmából felköltvén megjelenti neki bujaságra való szándékát. Kinek felel a huga: távollégyen tőlem e rettenetes vétek! Emlékezzél rá, minekelőtte az atyánk meghalna, minémü áldással és tanusággal bizott a te gondviselésedre engemet. Ha pedig ilyen gonoszságot cselekednénk, sem Isten itéletét el nem kerülnők, sem emberek közt a nagy gyalázatot. Kinek szép szavaira meg nem hajolván az ifju, melléje fekszik és kivánságát tölti, min oly nagy siralomra fakad a leány, hogy semmi vigasztalás nem használ neki. A mennyire lehetett a király, úgymint a bátyja, eleget vigasztalta: de semmit nem fogott rajta, egykor ebéd felett ülvén, változni kezd a leánynak ábrázatja, mit látván a bátyja, felkél az asztaltól és bemenvén szobájokba, kérdi a hugától okát a bajának: ki is megjelenti a bátyjának, hogy tőle megterhesedett volna. Melyet hallván a bátyja annyira megbusul, hogy még apját is átkozni kezdi.

Kinek mond a huga: uram! fogadd el tanácsomat, talán nem bánod meg. Nem mink vagyunk elsők, kik az Istent nagy vétekkel megbántottuk. Közel hozzánk egy becsületes ur lakik, kinek tanácsával élt a mi édes atyánk is, hivassuk azt és erős titoktartás pecséte alatt jelentsük meg neki minden dolgunkat, tudom jó tanácsot ád, mind idvességünkre, mind világi becsületünkre nézendőt. Kinek mond a király: én megnyugodtam beszédeden csakhogy elsőben Istennel békéljünk meg, vallást tévén bününkről, tartsunk penitencziát. Melyet midőn végbevittek volna nagy töredelmes szivvel; azután hivatják azt az öreg urat és keservesen dolgukat megjelentik. Kiknek mond az öreg ur: mivel már az Istennel megbékéltetek, az én tetszésemből Isten kedvéért tovább is munkálkodtok és a szentföldet meglátogatjátok. De mivel hugod terhes, most a hosszu utra nem mehet, hanem csak te menj el király! Minekelőtte pedig megindulnál hirdess országgyülést, az uraknak jelentsd meg a szentföldre menő szándékodat és parancsold meg, hogy mig odamulatsz, addig képedben hugodat hagytad; azért neki mindenek engedelmességgel legyenek. Én nekem is parancsold meg mindenek hallatára, hogy hugod mellett legyek, reája mindenekben gondot viseljek, ha életemet szeretem; igy az ő dolgát senki nem fogja tudni feleségemen kivül, a ki erős hittel leszen köteles, a titoknak megtartására; hogy mikor szülésének ideje eljő, senki más ne forgolódjék a hugod körül az én feleségemen kivül.

Ezen a tanácson megnyugszik a király és a szerint cselekedvén mindenekben, szép bucsuvétel után megindul a szentföldre azután a tanácsur, a király hugát elkésziti és viszi a maga várába, min igen csudálkozik az ur felesége és midőn kérdené e dolognak okát, megjelent nagy hit alatt mindeneket a feleségének és meghagyja, hogy a király hugához senki ne közelitsen egyébb ő nálánál: mely szolgálatot nagy örömmel és igaz hüséggel felvállalja az asszony, mindenekre jó gondot viselvén. Azonban a szülésnek érkezvén ideje, a király hugának fia leszen. Mit megértvén az öreg ur, jelentést teszen a gyermek anyjának, hogy már a gyermek keresztelésére lenne gondjok. De mivel papot nem kaphatnak. ki egy testvér atyafiak között született gyermeket megkeresztelné, késztitetett egy hordót a király huga, melybe gyermekét bepólálva helyezteti és egy ezüst táblára ezeket iratja: „Valaki e gyermekre talál, értésére legyen, hogy ez egy testvér atyafiaktól született; Isten kedvéért mindazáltal kereszteltesse meg, egy csomó aranyat talál fejénél, lábainál egy csomó tallért, ezzel a költséggel a gyermeket nevelje és tanitassa is — azt az időt értvén.“ Azon táblát a fejéhez tétetvén, a hordóba becsinálják bölcsőstől a gyermeket és a tengerre bocsátják, tovább az Isten gondviselésére bizván.

Midőn ezeket a dolgokat végbevitte volna az ur, a király hugának parancsolatjából és nézte volna a hordót, melyben a gyermek volt, merre viszi a szél a tenger hátán, visszatér házához és onnan talál egy Ázsiából jövő embert elő, kitől hirt tudakozván megérti, hogy a zarándokoskodása közben bizonyosan meghalt volna a király, min igen megbusul, mindazáltal a mint lehetett titokban tartotta volna ezt a szomoru hirt a király huga előtt. De midőn elébe érkezik, látván, az urnak elváltozott állapotját, kérdezni kezdi tőle, mi gonosz hire volna? Kinek felel amaz: nincs ugymond semmi busulásom, sőt inkább naponkint való gyógyulásodon örömem vagyon asszonyom! A király huga pedig észrevévén titkos szomoruságát, annál inkább kezdi faggatni. Ama midőn tovább nem titkolhatná belső indulatját, megjelenti a hirt, melyet hallott, hivatván mindjárt elébe a király huga azt az embert, maga kezd kérdezősködni. Kinek felel amaz: bátyád bizonyosan meghalt, a testét által is hozták a királyi várba, hogy ott atyád mellé temessék. Melyet hallván az asszony, elájul bánatjában. Midőn pedig ájultából féleszmélkedik, keserves sirásokra panaszokra fakad, születésének és életének napjait átkozván, hogy minden gonosz veszély az ő fejét boritotta el. Ha a halál engemet is el nem viszen, ugymond, tovább tovább mind nagyobb veszedelmeket várok. Egy idő vártatva a

kesergőt megszóllitja a tanácsur és mond neki: asszonyom! ne add halálra magadat; mert te maradtál egyedül, kire néz az ország gondviselése, szünjél a sirástól, készüljünk és menjünk a várba a test mellé és mindeneknek előtte királyi módon temettesd el bátyádat; mert tovább egyébbel semmivel sem tartozol neki. Mely szókkal a mint lehetett, erősödvén az asszony, elmégyen és a bátyját keservesen, de királyi pompával eltemetteti, azután az országos gondviselésekhez fog. Idő mulva burgundiai herczeg követeket küld hozzája, kik által házasságra kivánja: de a király huga csakhamar választ ád és megjelenti, hogy ő hozzá ne bizzék, mert teljes életében férfiat nem akar ismerni. Azon megbusul a herczeg és mondja magában; mivel űres válaszszal bocsátottál, hidd el nem könnyen uralkodol ezentul országodban. Azonban csakhamar hadat gyüjt a herczeg és tüzzel, fegyverrel pusztitani kezdi az országot. Mirenézve az asszonynak szaladni kellett előle egy igen erős városba, a hol keservesen sokáig töltötte idejét.

Azonban a tengeri habok a hordót, melyben a király hugának kis gyermeke bé volt csinálva, vetik egy sziget mellé, melyben a barátoknak derék zárdája volt. A tájban megyen azon zárdának perjelje a tengerpartra és ott a halászokkal kezd szerződni, azalatt széttekintvén a perjel, lát egy hordót mint ingat a tengeri hab, azt a szolgáival a vizből kivéteti és felbontván, találnak egy eleven gyermekecskét benne elég vidám orczával; min a perjel elrémülvén, mond: Uram! mi lehet oka e dolognak? maga kezével is hányogat a gyermek bölcsőjében, találja az ezüst táblát és rajta levő irást olvasván, eszébe veszi, hogy az a gyermek egy testvér atyafiaktól született; de még kereszteletlen. Az aranyat és a tallért is megtalálja, végre minden tekintetben észre veszi annak a gyermeknek nagy nemből való születését. Mindezekre nézve, felveteti a gyermeket, Gergelynek kereszteli és egy halászszal nevelése felől megalkuszik. Kit hét esztendős koráig állapotjához képest szépen feltart a halász. Hét esztendő mulva, maga kezéhez veszi a gyermeket a perjel és deáki tudományra tanitja, a ki időre az iskolákban minden tanulótársait kezdi felül haladni. Az ifju mindazáltal a halász házánál lakott, édes apjának is a halászt tartotta. Egykor midőn a halász gyermekével játszadoznék, labdával a hajigálás közben megsérti a halász fiát. Ki elszaladván sirva, fut az anyjához és igy panaszkodik: az öcsém Gergely ütött engem a labdával. Min megbusulván a gyermek anyja, kimegyen és nagy haraggal mond: miért kellett neked Gergely! az én fiamat megverned?

hiszen azt sem tudjuk honnan való vagy és mi hozott téged ide. Kinek mond Gergely: oh édes anyám! miért hánysz olyanokat a szememre, hiszen én is a te fiad vagyok? Kinek viszont a halászné: az én fiam nem vagy, honnan való légy azt sem tudom, hanem tudom azt az egyet, hogy a tengeri hab hajtott ide egy hordóban, mire a perjel találván, én velem alkudott meg gondviselésed felől, azolta tartalak. Melyet hallván az ifju, megyen mindjárt a perjelhez és mondja neki: uram már régen lakom itt, eddig azt véltem, hogy a halász gyermeke vagyok; de már észrevettem, hogy abban semmi nincs; én azért elmegyek, ha valahol talán feltalálom apámat, vagy anyámat, kérlek vitézi módon készits és bocsáss el engem. Kit sok szóval maraszt a perjel: fiam tedd le azt a gondolatot, ugymond itt az egész zárdabeli barátok annyira szeretnek tégedet, hogy halálom után téged választanak perjeljöknek. De mivel semmiképen nem maraszthatta az ifjat, előhozza a perjel a táblát, melyet a bölcsőjében talált volt és mondja Gergelynek: olvasd el ezt fiam! ebből teljességgel minden állapotodat megtudhatod. Melyet olvasván, eszibe veszi, hogy egy testvér atyafiaktól született gyermek volna ő és szörnyen elkeseredik rajta. Elmégyek egyátaljában, ugymond, a szentföldre, ott vitézi harczokat tészek a szüleimnek bünökért és életemet is ott végezem el. Kérlek azért atyám ne késsél, hanem engem készits el mentől hamarabb.

Kit midőn elkészitett volna a perjel, megalkuszik a hajósmesterrel, mindeneknek szomoruságára megindul a szentföld felé. Menvén a tengeren ellenkező szél támad elejökbe és másfelé tériti a hajót épen ahoz a városhoz, a melyben a Gergely anyja lakott ellenségétől való féltében. A mely földön a hajósmesternek sem volt ismeretsége. Bémenvén a városba Gergely, talál egy városi embert, a ki kevés beszélgetés után házához viszi bé, szivesen látja és tartja minden hozzá tartozóival együtt. Midőn pedig ebéd felett ülnének kérdezősködik a gazdától Gergely, micsoda állapotok forognának fenn abban a helyben? Kinek felel a polgár: Volt, ugymond, egy Válens nevü királyunk, a ki semmi maradékot nem hagyott maga után egy hugánál egyebet; a kit egy herczeg akarván elvenni, semmiképen hozzá nem ment a király huga, min megharagudván a herczeg, az egész országot felprédálta pusztitotta, ezen a városon kivül. Kinek felel Gergely: valyon atyámfiai! megjelentsem-e szándékomat? Bizvást uram! ugymond a polgár. Kinek viszont Gergely: én vitézlő ember vagyok és kardommal keresem kenyeremet; menj fel a palotába és jelentsd meg a király huga ud-

varmesterének, hogyha nekem megfizet ez esztendőben jó szivvel harczolok igazsága mellett. Ezzel a hirrel felmégyen a palotába a polgár ember és az udvarmesternek megjelenti a dolgot. Ki mindjárt nagy örömmel küld Gergely vitéz után és viszi bé a király huga elébe. Kit igen figyelemmel néz az asszony, de hogy fia légyen, azt semmiképen nem gondolja; mert a fiát a tenger habjai régen eltemették ugy hitte. Az udvarmester ezzel a vitézzel megalkuszik, a király hugának akaratjából.

Másnapra kelvén, táborba indul Gergely vitéz a herczeg ellen. A kit nemsokára igen nagy táborával előtalál harczra való késülettel. Kik mindkét részről mindjárt szembeszállnak és kemény harczhoz fognak. A harcz között mindaddig halad a seregeken által Gergely vitéz, hogy a herczeget személyesen feltalálja. Ugyanott mindjárt vagdalkozni kezd véle és neki szolgálván jobban a szerencse, fejét veszi a herczegnek, hadán győzedelmet veszen és az egész országban minden helyet felszabadit az ellenségnek kóborlásától. Igy minekelőtte esztendeje telnék az országot megcsendesiti. Azután megyen vissza az udvarhoz és ott megjelenti az udvarmesternek, hogy a mint dolgát elvégezte, az ellenséget elkergette, egyebet fizetésénél nem kiván; mert más országokra menő szándéka vagyon. Kinek mond az udvarmester: im a királyi asszonynak mindjárt megjelentem; mert szerződésednél többet megérdemlettél, légy várakozásba addig, mig dolgodban véget vethetek. E szók után megyen az asszonyához az udvarmester, mondván: semmi hijával nincsen asszonyom országod, hanem csak egy fő kivántatnék; javasolnám azért, hogy vennéd a férjhezmenésre magadat. Jobbat pedig és az országodnak hasznosabbat nem ajánlhatnék e Gergely vitéznél. Kinek mond az asszony: hiszen tudod a férjhezmenésről való fogadásomat, immár férfiat többé nem akarok ismerni. A te szódra mindazáltal egy napig gondolkodom és akkor választ adok. Egynehány nap eltelvén, mond mások hallatára: noha férjhezmenendő szándékom nem volt; de mivel Gergely vitéz e nagy jót cselekedte országommal és magammal is, hozzámegyek és házastársa leszek. Mely dolgon mindnyájan megörülnek és a menyekzői lakadalomban bizonyos napot tévén összekelnek, tudniillik az anya a maga saját gyermekével. Kik nagy ideig egymás között szeretettel élnek, egyébaránt semmit nem tudván egymás dolgában. Történik egykor, Gergely vitéz megyen vadászni; azonban egyik szolgáló megszóllitja az asszonyát és kérdi tőle, ha nincs-e valami viszálkodás az urával együtt köztök? Kinek mond a királyné: semmi nincsen, nem is hiszem, hogy két ember között nagyobb szeretet

12*

lehessen, mint én és az uram közt van; de kérlek, mi lehessen oka ilyen kérdéseknek? Kinek felel a szolgáló: mert valamikor Gergely vitéz bemegyen a hálószobába, vig ábrázattal látom; de azután elszomorodik, csakhogy megszokott mosdani, hogy ne ismerjék ábrázatján a könyhullatást. Melyet látván a királyné asszony, megyen az urának hálószobájába, gondolván, hogy ott feltalálja okát ura keserüségének, ki mindaddig keresgél, mig feltalálja az ágyfőnél azt az ezüst táblát, melyet régentén gyermekének bölcsőjében tett volt; abból veszi észre min kesereg az ő ura, tudniillik, hogy két egy testvér atyafitól született ember volna.

Megismervén a táblát az asszony, megtudja az irásból azt is, hogy Gergely vitéz az ő tulajdon gyermeke volna. Melyben midőn semmi kétsége nem volna, rettenetesen elbágyad és sirásra adja magát az asszony, átkozván a nagy szerencsétlenség minden óráját; a ki elsőben testvérbátyjától terhesedett meg. E miatt halálos szomoruság fogja a szivét. Mit észrevett a háznép és az udvariak; de okát nem tudhaták. Mirenézve mennek Gergely vitéz után és a vadászatból visszahivják. Ki midőn visszamenet volna, csaknem félholtan találja az ágyban feküvő feleségét, kérdvén okát nyavalyájának: az asszony mindeneket kiküld a szobából, eredetét kezdi kérdezni az urának. Kinek mond Gergely: oh mely csudálatos kérdés ez! holott én igen messzeföldről való vagyok. Kinek viszont az asszony: de ugyan ne titkolódjál, ugymond, előttem, ha éltemet szereted; mert nagy kin szorongatja szivemet. Arra felel aztán Gergely vitéz: én szegény legény voltam, erre a földre csak fegyveremmel jöttem, melylyel az országodat s tégedet inségedből megszabaditottalak; mert engemet ártatlanságból fogva egy perjel neveltetett fel, a ki megjelentette nekem, hogy a tengerparton, egy hordóban bölcsőstől talált engem, a honnan kivétetvén, Istenért e koromig nevelt engem és onnan a tengerek közzül jöttem erre a földre. Melyet hallván az asszony, az ezüst táblát előmutatván, mondja: ez a tábla elég bizonyság ki légy: mert te vagy az én tulajdon fiam és egyszersmind férjem. Te vagy az én testvér bátyámnak én tőlem való gyermeke. Oh édes fiam: én zártalak tégedet ezzel a táblával együtt a hordóba, minekutánna a világra szültelek, bár soha nem láttam volna a napnak szép fényét; istenem mennyi gonoszra jutottam! ihon a bátyámmal vétkeztem és a kit a napvilágra szültem, annak felesége lettem! Bár az anyám méhéből mindjárt koporsóba tétettem volna, a szem ne látott volna, mint a ki világra sohasem lett. Igy keseregvén, tépi a nyavalyás asszony magát. Kinek mond Gergely: Hittem, midőn azt állitám vala, hogy a

veszedelmeket elkerülöm, látom az ördög tőrébe annál mélyebben estem. Én azért ismét elbujdosom egyfelé, a holott siratom esetemet, mint kellett ennek rajtam történni, hogy az én anyám hálótársam legyen nékem. Ki szabadit meg engem az ördögnek hálójából? Látván az anya a fiának keserüségét, mond: légy nyugodt fiam! viseld gondját az országnak, én teljes életemnek minden napjait zarándokságban töltöm el, e nagy vétekért. Kinek felel Gergely: nem lehet édes anyám! inkább maradj meg az országban, én elbujdosom mindaddig, mig az én Istenem előtt kegyelmet találok. E szók után lándzsáját két darabra töri, zarándok köntösbe öltözvén, elbucsuzik anyjától és mezitlább kimégyen az országból.

Éjszakának idején érkezik egy városhoz, a hol Isten kedvéért szállást kér egy halásztól. Kinek deli termetét látván a halász mond: oh jó legény, nem igazi zarándok vagy te! ismerem én termetedről is. Kinek mond Gergely: akárki legyek én! kérlek az egy éjjel Istenért a szállást ne tagadd meg tőllem. Szóll a halászné is az urának, hogy bocsássa be a házba. Kinek az ajtó megett ágyat adnak, egy kis halacskát, kenyeret és vizet adván néki, mond a halász: ha te zarándok vagy, félre való helyen kellene magadat megvonnod. Kinek felel: minden szándékom az. Kinek viszont a halász: ha reggel velem eljösz, mutatok én neked arravaló helyet, mit nagy Isten fizetésével megköszön a zarándok neki. Reggel lévén, annyira sietnek, hogy a táblát is a szálláson az ajtófélen felejti Gergely zarándok. Tizenhat mértföldnyire a tengeren beviszi egy nagy kősziklának rejtekére egy záros ajtón mentenek be, oda beigazitván Gergelyt a halász, az ajtót ráántja, a lakatot az ajtóra felveti és a kulcsát a tengerbe veti a halász, azután hazamegyen.

Ez a zarándok tizenhét esztendeig veszteg lakik, mint remete a kősziklában. Azonban meghalt a római pápa és az égből ilyen szó hallatszik: „Keressétek az Isten emberét, kit Gergelynek hivnak; mert a leszen az anyaszentegyháznak vezére.“ Melyet hallván a pápaválasztó papok, megörülnek és elküldenek mindenfelé, ha valahol arra az emberre találnának. Végre a követek jutnak a halász házához, kinek ebédfelett mondának az emberek: vajmi régen fáradunk egy Gergely nevü szent ember után, kit pápaságra vinnénk ha találnók. Kiknek mond a halász: most tizenhét esztendeje, hogy egy Gergely nevü zarándok jött hozzám, én azt egy tengeri kősziklára messze vittem be és ott hagytam; de az eddig régen meghalt. Ugyanakkor fogott egy halat is a halász, mit felbontván, a gyomrában találja azt a kulcsot, melyet annakelőtte tizen-

hét esztendővel a tengerbe vetett volt. Mit látván a halász, felkiált és mond: nem fogtok hiába járni; mert ime arra a kulcsra csudálatosképen találtam, melylyel elzártam annak a kősziklának rejtekét, melybe régen vittem volt Gergelyt. Min megörülvén a követek, alig várják a reggelt, hogy a halászszal a kősziklához mehessenek, a hol megtalálják Gergelyt és mondják neki: kelj fel és jer velünk; mert Isten ezen a földön szent Péter székébe ültet tégedet. Kiknek a zarándok csak azt mondja: mindenekben légyen az Isten akaratja. Kivel a követek megindulván, minekelőtte Rómába jutottak volna, magoktól a városba minden harangok megszólaltanak: melyből a városiak azt jövendőlték, hogy rátaláltak az emberre, kit Isten választott: mihezképest elébe mennek és nagy tisztességgel helyeztetnek a pápaságnak tisztébe. Mely főpüspökségen igen szentül viseli magát, ugyhogy hire volna a világon szent életének és bölcsességének.

Az anyja is megtudván, hogy szent életü ember vitetett Rómába pápaságra, igy végez magában. elmegyek abba a városba és ott bünömről vallást tévén, megengesztelem az én Istenemet, nem tudván, hogy az ő fiát vitték volna pápaságra. Eljutván egykor Rómába, megyen a pápa elébe és vallást tészen előtte minden vétkeiről. Midőn a pápa a gyónást meghallotta volna, a gyónásról megismeri az ő édes anyját és mond Gergely pápa: oh édes anyám és egyszersmind feleségem! ihon midőn az ördög azt hitte, hogy rabul pokolra vonszol minket, lásd az Isten kegyelme által mint megszabadultunk. Melyet hallván az anyja, rémüléssel csudálkozik a dolgon, siratván vétkét. A pápa pedig az anyjának emlékezetére, a szüz apáczáknak ott egy zárdát épit, melyben a szerzetes szüzeknek gondviselőjévé teszi édes anyját. Ezekután idvességen halnak meg.

LXXXII.

A házasságrontóknak itéletéről.

Egy uri embernek épülete felett a gólyák fészket raktak, a kastély alatt volt egy kiterjedett forrás, a hová főrödni jártak a gólyák. Egykor elmenvén a him gólya fészekből, mig odamulatott, addig nőstényje mással felekezett. Mig odajárt a himje, addig a forrásba megförödött, hogy inkább meg ne ismerszenék rajta a mit cselekedett. Az uri ember látván a madárnak ilyen dolgát, csudálkozott rajta. A forrástól egykor eltiltja, hogy afféle cselekedete

után ne mosódhassék meg, igy a gólyának förödés nélkül kellett visszamenni fészkére. A himje is megérkezvén a fészkére, megérzi a társán, hogy más gólyával közösült; azonban csakhamar elrepül a fészekről és magával sok gólyákat hoz, melyek egyenlő akarattal rátámadnak a parázna gólyára, és ugyanott megölik a ház gazdájának szemeláttára.

Ennek értelme.

Ez a parázna gólya az ember lelkét példázza, mely a vétekkel gyakran bémocskolja magát: de valamikor a töredelmességnek és penitencziatartásnak forrásában megmossa magát, akkor az Isten is megenged neki. A gazda, ki ettől a fürdéstől tiltja a lelket, az ördögöt jegyzi, mert ő azon vagyon, hogy a vallástételtől elidegenitse az embert. Igy, itéletnek napján ha tisztulva nem talál a Krisztus minket, az ő angyalainak és minden szolgáinak sokasága előtt veszedelmes szentencziát mond fejünkre.

LXXXIII.

A léleknek őrizetéről.

Trajánus császár gyönyörködvén a kertekben, csudálatos szép kertet épitett, melyben mindenféle fákat ültetett és annak őrizetére rendelt egy Jonatás nevü embert. Egy gonosz erdei kan azon kertbe szokott volt, mely a fákat gyökeréből igen kiforgatta, ezután Jonatás mindaddig leskődött, hogy a balfülét elvágta. Azzal a sebbel busulva elszalad a vadkan. De másnap annál több károkat teszen a kertben, akkor is Jónatás üzőbe veszi és a jobbfülét vágja el. Azzal sem gondolván a kan, harmadszor is a kertbe megyen, akkor a farkát hagyja ott. Mind ennyi esetével sem gondolván, ismét megpróbálja a kertet. Jónatás is akkor rákészülvén, lándzsájával általveri, a konyhába viszi és a császár asztalára husát elkészitteti. A császár pedig minden állatoknak leginkább a szivét szerette; de mivel annak jó kövér volt a szive, a szakács maga megette. Nem találván a tálban az erdeinek szivét a császár, megkérdeti a szakácstól, hová tette el? kinek azt feleli a szakács: hogy nem volt annak az állatnak szive, melyet ha nem hisznek, bizonyos okokkal megbizonyit. Ez izenet után megyen a szakács a császár elébe és igy állitja szavait: uram minden gondolat a szivből származik és a hol gondolat nincsen, sziv sem lehet ott. Ez a vadkan midőn a kertbe

járt kárttenni, hol a jobb fülét, hol a bal fülét vesztette el, még sem gondolkodott jövendőbeli állapotjáról, hiszen ha szive lett volna, gondolni kellett volna arról, s ide nem vesztette volna a fejét. Ilyen mentségét hallván a császár a szakácsnak, helybenhagyta és a büntetéstől megmenekedett.

Ennek magyarázata.

Mint ez a császár gyönyörködött a kertekben, úgy gyönyörködik a Krisztus Jézus az embernek szivében, a melyben sok szép mennyei és idvességes gondolkodásokat, lelki erőket plántál, melyeknek őrizetére köteles az ember. A vadkan példázza a bünökre vetemedett elmét, a mely sok károkat teszen ebben az Isten kertjében, ugymint: a szivekben. Végre Jonatás ugymint: a halál által elszedi az embernek minden jó alkalmatosságait és ha azokkal nem gondol, az életet is. Igy a mely szivben Isten gyönyörködnék, azt az ördög nyeli el, ezzel vádolván az embert; hogyha szive lett volna, idvességéről gondolkodni kellett volna; de ha szivét jóra nem forditotta, szenvedje kárát, melyet keserett magának. Igy vesznek el sokan az emberek közzül.

LXXXIV.

Az Isten jótéteményeiről meg kell emlékezni.

Pompéjus idejében volt egy nevezetes asszony, melylyel egy vitéz kedves ismeretségben volt. Volt azon asszonynak egy sólyomja is, melyet kérni kezd a vitéz az asszonyától; kinek a sólymot ilyen okon adja oda az asszony, hogy a madárnak szeretete miatt, őtet meg ne vesse. Kezére vevén a madarat a katona ember, elmégyen véle. Annakutánna aztán eszébe sem jut az asszony; hanem mindennap a sólyommal mulatja idejét a mezőben. Az asszony eleget izenget a vitéznek, végre levelet irt neki és ugy megyen az asszony házához a sólyommal együtt. Beszélgetvén azonban egymással, hirtelen ragadja az asszony a sólyomot és elszakasztja a fejét. Min megbusulván a vitéz, mondja: asszonyom miért kellett ezt cselekedned? Kinek felel az asszony: azért cselekedtem, mert a madárra nézve ugy elfelejtkeztél rólam, hogy felém sem akartál jönni, ugy hiszem, ezután már gyakrabban meglátogatsz.

Ennek magyarázata.

Ez a szép asszony az emberi nemzetet jegyzi. A vitéz minden keresztény embert, ki mindenekfelett tartozik szeretni az ő Terem-

tőjét és cselekedetek által szolgálni s kedvét keresni az Istennek. A sólyam, a világi elmulandó jókat példázza, melyek után annyira vetemedik az ember, hogy Istenéről is elfelejtkezik miatta. Mit látván az Isten, elveszi az emberektől és nyakát szakasztja világi gazdagságainak, hogy alkalmatosabb legyen az ember az isteni szolgálatra és idvességének keresésére.

LXXXV.

Az imádságot, mint szép énekszót: ugy hallgatja Isten.

Tibérius császár mindenekfelett gyönyörködött a szép énekszóban. Vadászatjában egyszer hallt igen kedves czitera zengést jobbkézfelől, mely miatt magánkivül ragadtatik. Azonban igyekszik a zengéshez közelebb jutni és addig megyen, hogy egy széles vizet talál, a mely mellett egy szegény ember kezében tartja cziteráját. Kit megszólitván a császár, kérdi: honnan vagyon édes atyámfia! cziterádnak ilyen szép zengése? Kinek felel a szegény ember: uram! harmincz esztendőtől fogva lakom már e viz mellett, az Isten énnekem olyan ajándékját mutatta, hogy valamikor cziterámat megpenditem, kijönnek a halak a vizből előmbe és azokkal táplálom magamat, feleségemet, gyermekeimet, de nekem szerencsétlenségemre a viznek tulsó partján más muzsikás jobb támadott nálamnál, azóta elhagytak engem a halak és ahoz sietnek. De mivel hatalmas ember vagy, kérlek segits meg engemet, ne vegye ki kezemből a kenyeremet az a muzsikás. Kinek mond a császár: Egyéb segitséggel nem lehetek, hanem im egy horgot adok, arra akassz hal martalékot, azonban verjed a cziterádat, melyhez a halak már hozzászoktanak és mihelyt közelit a hal, a horoggal rántsd ki a szárazra. Igy a másik muzsikus szégyent vallással távozik el a viztől.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a császár a Krisztust Jézust példázza, mert ő az, a ki mindenekfelett gyönyörködik a mi könyörgésünkben. Az ördög mint egy vadász, a lelkek körül kereng. A széles viz a világot jegyzi, mely tele vagyon botránkozásokkal, A szegény cziterás a lelki tanitó, ki a világtavából igyekszik kifogni a bünös embereket, de még akadály az ördögi mesterség, mert ő másfelől oly hitegetéseket támaszt, melyre igen sokan hanyathomlok futnak. Igy a tanitó kevés hasznot tehet; mihezképest, szükséges a prédikátor-

nak az Isten kegyelmének horgát kezéhez venni, melylyel a megcsalatkozott lelkedet, az élet földéhez vonhassa.

LXXXVI.

Az Isteni malasztot kérőknek készen vagyon a segedelem.

Egy király elvégezte, hogy a mely asszonyi állat házasságtörésbe esik, örökös fogságot szenvedjen érette. Azon király birodalmában egy főember hosszu utra mégyen és még odamulatoz, paráznaságba esik a felesége, mely miatt meg is terhesedik. A király végzése szerint az asszonyembert tömlöczbe vetik és a tömlöczben szép fiat hoz e világra A gyermek növekedvén, kedves volt mindenekelőtt: az anyja pedig a rabságban csak sóhajtással töltötte idejét. Egykor sirását látván anyjának a gyermek, kérdi tőle: mi okon keseregne annyira? melynek felel az anyja: oh édes fiam! hogy ne sirnék, holott én a napnak szép világosságát nem láthatom; hanem itt a sötétségben fogyok el. Viszont a gyermek; édes anyám: mivel én itt a setétségben lettem, kivánni sem tudom a napnak fényességét, csak legyen nekem mit ennem és innom, szinte megelégedtem ezen állapotommal. Midőn ezek igy beszélgetnének király szintén akkor a tömlöcz ajtónál volt és mondja egyik udvari szolga: hallja-e felséged odabe mit beszélget az anyja a fiával? igen is hallom, ugymond a király, szánakodom is rajtok. Mondanak viszont az udvariak: uram király! cselekedjél irgalmasságot hát velök. Kiknek kérésére elbocsátja a király és minden büntetéstől felszabaditja.

Ennek magyarázata.

Az Isten oly törvényt adott ki, hogy a mely lélek a testben vétkezik, örökös rabságot szenvedjen. Ez az asszony a megtérő bünös embert példázza, a ki mindig siratja büneit, hogy az Isten irgalmas lészen és büneinek kötelétől felszabaditja. A gyermek pedig azokat a világ fiait jelenti, kik igy beszélgetnek, hogy az Isten bár mennyországban lenne: csak ők maradnának e világon. Mert nem akarják szivöket az örök boldogságnak kivánságára forditani.

LXXXVII.

A Krisztus halálra adta magát.

Egy király táborba menvén, a harczon oly nagy veszedelembe kezd forogni, hogy ha egy vitéz halálra nem adta volna magát

érette és maga veszedelmével nem oltalmazta volna el kellett volna a királynak veszni a harczon. A mely cselekedetéért mindenek dicsérik vala a vitéz embert; mert a király mellett nagy sebeket kapott. A harcz meglevén, idő telve a vitéznek nagy ügye érkezik és megyen a király elébe, panaszkodván és segitséget kérvén. Kinek csak ilyen könnyen felel a király: vagyon törvény, az igazitsa dolgodat. Min megbusulván a vitéz vetkőzni kezd és meztelen testén mutogatja sebhelyeit mondván: ezek a sebhelyek nem ilyen választ érdemelnének, melyeket éretted vettem fel. Melyeket látván a király, szive megindul rajta. Ugy vagyon, ugymond, már jut eszembe, hogy én valék a halál veszedelmében, és a te sebeid szabaditottak meg engem. Attólfogva a király felkél helyéből, a törvénybe megyen és mindaddig maga forgolódik a vitéz ügye mellett, miglen dolgát jókarba hozni tartoznak.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az emberi nemzet és az ördögiközött igen nagy harcz volt, melyben épen elveszett volna az ember; hanem a mi idvezitőnk, mint erős vitéz közeinkbe állott és ő harczolt érettünk annyira, hogy nagy sebet is vett magára miattunk. A mely sebhelyeket minduntalan mutogat a mi ügyünkben az Atva Isten előtt; melyrenézve vagyon jó válaszunk Istentől, holott egyébaránt sokszor nagy büntetést és itéletet érdemlenénk, sőt örök halált, ha csak a magunk igazsága mellett kellene maradnunk.

LXXXVIII.

Az ördög veszedelmes mesterségéről.

Egy fejedelemről irják, a ki ellenségét meg nem győzhetvén, futamodást tétetett egész hadával, a táborhelyén sok hordó borokat hagyott, melyeket méreggel vegyitett, valami füveknek a magvát hányván a hordóba, mely az emberekre mély álmot hozott, tudván ellenségeinek természetét, kik igen torkosak voltak, mihelyt az elhagyott táborhelyre jutottak, azok mindjárt az italhoz fogtak és jóllakván, mindnyájan elaludtak. Akkor visszatért az elfutott fejedelem és alvásban találván minden ellenségeit ugy vágta, fogyatta őket, valamint csak kivánta.

Ennek magyarázata.

Hasonlóképen cselekszik az ördög, a kiket különben meg nem győzhet, magát meggyőzöttnek tetteti lenni és idő vártatva csak igen aprólékos dolgokkal kezdi az embereket kisérgetni, ugyhogy,

ha egy kis vig lakomára vehet, arról feljebb-feljebb hág; részegségre, fajtalanságra, végre gyilkosságra, ugyhogy: szinte eloltatja az embert a vétekben, ő is aztán kedve szerint bánik a bünökből ki nem térő emberekkel.

LXXXIX.

A világnak háromféle állapotjáról.

Egy főembernek három fia levén, a nagyobbiknak hagyta örökös jószágát. A másodiknak minden keresményét egyegy gyürüvel. A harmadiknak egy drága gyürüt, melynek ára mind felülhaladta a többinek testamentomát, noha a gyürük egyformák voltak. Az apjok halála után mindenik atyafi gyürüjével kezd dicsekedni, kiki a magáét dicsérvén inkább a többinél. Min meg nem egyezhetvén, ilyenképen próbálják meg, hogy mindenféle beteges embereket összegyüjtnek: kiknek a két nagyobbik atyafiaknak gyürüjével, azok mind meggyógyulnak.

Ennek magyarázata.

Azt mondhatnók, hogy a mi Idvezitőnknek is háromrendbeli fiai voltanak, ugymint: izraeliták, kiknek az igéretnek földjét adta. A pogányok, kiknek nagy világi dicsőséget adott és a keresztyének, kiknek az igaz hitnek gyürüjét adta, melyben találtatik az idvesség.

XC.

A szabad akaratról.

Egy király idejében, országában ilyen szokás volt, hogy az öregebbik atyafi osztaná el a jószágot és a kisebbiké lenne a választás. Más ilyen szokás is volt, hogy ha a szolgálótól lett valakinek gyermeke, az a gyermek is osztozzék a többi fiakkal. Történt két atyafi között, kinek egyike igaz ágyból született, másika szolgálótól. Mikor osztásra jutottak, a nagyobbik ilyen módot követett, hogy a jószágot épen egy felé, másfelé az öcscsének anyját állitotta és ebben hagyott szabad választást öcscsének. Gondolkodván az öcscse, minthogy az anyjához való indulat nagyon meg volt benne, ő választotta az anyját, remélvén, hogy talán a jószágból vehet valami részt az atyafiságos kegyességből; de semmit nem adott a bátyja neki abból, végre megyen a biró elébe a kisebbik vádolván a bátyját, mintha kitagadta volna örökségéből őtet. Kinek a bátyja csak azt feleli: tied volt a választás jó öcsém!

ha engem jószág nélkül hagytál volna is, szabad lettél volna vele.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! a Felséges Istennek két fia vagyon, az első és nagyobbik, isteni természete szerint való és örökkévaló Fia, a Krisztus Jézus. Második az ember, kit a föld agyagjából teremtett. A nagyobbik atyafi felosztotta a jószágot, tudniillik: a menyországot és világi állapotot előnkbe adta. Ha a menyországot akarjuk választani, ebben az életben mutatott elégséges alkalmatosságot és segitséget arra is. Ha a világot választjuk, azt is magunknak köszönhetjük. Azért mondja egy helyt az irás: *A te veszedelmed tőled vagyon Izrael!*

XCI.

A jóravaló restségről.

Plinius nevü király felől irják, három fia lett volna, kiket minekelőtte meghalt volt volna, elébe hivatott és igy szólt nekik: a ki közzületek restebb volna, én annak hagynám országomat. Arra a szóra nézve monda nagyobbik fia: engem illet a birodalom, mert ha tűzelibe ülhetek, addig fel nem kelek onnan, mig lábszáraimat meg nem égetem a nagy restség miatt. Monda a másik: inkább illet engem a királyság, mert ha a nyakamon volna kötél, melylyel fel akarnának akasztani és valaki meztelen kardot adna kezembe, ki nem nyujtanám a kezemet a kötélnek elvágására, a nagy restség miatt. Monda a harmadik is: de ha a restségből kell a királyságot birni, mindenik bátyámnál inkább illet engem; mert mikor az ágyamban hanyatt fekszem és viz cseppen a szemeimre, restellem csak megmozditani fejemet, inkább akarván fogyatkozást szenvedni szememben, mint annyi munkát felvenni. Az öreg király a harmadikat itélvén legrestebbnek, neki hagyja országát.

Ennek magyarázata.

Ilyen király az ördög, kinek három rendbeli fiai vannak. Az elsők a fajtalanok: kik inkább akarnak a fajtalanság tüzében égni, hogy sem mint a gonosz társaságtól eltávozni. A más rendbeli fiai azok: kik noha látják a bünökbe való esetöket, mely által megkötözte a sátán őket, még sem akarják azt a kötelet elvágni a töredelmességnek kardjával. Harmadikféle fiai azok; kik akármennyi tanitást halljanak is az idvességről, de semmi jobbulásra nem mozdulnak, sőt szemöket behunyjuk és látni nem akarják az Isten irgalmát.

XCII.

A Krisztus a mi életünkért halt meg.

Volt régenten egy királynak, egy Kornélia nevü felesége. Azon királynak a háza mellett láttatott két kigyó, melynek egyike him, másika nőstény volt. Hivatja a király a jövendőmondókat, kérdezvén mit jelentenének azok? Kinek felelnek a bölcsek: nem egyebet, hanem azok közül a him kigyó vészel előbb, a királynak előbb való halálát jelenti. Ha pedig a nőstény vész el, a királyné hal meg előbb a királynál, Ezt hallván a király, a him kigyót mindjárt megöleti, magának választván az elsőbb halált. Jobb nekem ugymond, előbb meghalnom, mint a feleségemnek; mert az aszszony hátrább maradvan, fiakat hozhat a világra és igy birodalmamnak örökösét hagyja.

Ennek magyarázata.

Ezt cselekedte a mi édes Idvezitőnk mi velünk, a ki szabad akaratja szerint halált szenvedett mi érettünk, a melylyel életünket nemcsak tovább nyujtotta; hanem örök időkre marasztotta, idvességet nyervén minékünk. A végre, hogy az emberek maradékai is részesek legyenek az örök boldogságban.

XCIII.

A hivléleknek öröméről és örökségéről.

Egy hatalmas ember, két fiát elküldi messzeföldre tanulásnak okáért, a mely által táplálhassák magokat jövendőben és jó idő mulva hazahivatja őket. Az atyafiak közzül az egyik igen vigan volt, mivel hazáját láthatta, jó kedvvel is fogadta atyja. A másik atyafi megszomorodva és bánkódva ment vissza, kinek elébe menvén az anyja és csókolni akarván a száját, elharapja az ajkait. A nénje hasonlóképen az orrát harapja el, és a huga a szemét üti ki. Az apja érkezvén, hajánál fogva levonja a fejebőrét.

Ennek magyarázata.

Igy cselekedett Isten az emberrel, erre a világra küldötte, a lélekből és testből álló fiát; de a végre, hogy csakhamar elhivassa innét a halál által az őörökös hazájába. A nagyobbik fiu, ugymint a lélek örömest is megyen, melyet az Isten örömmel fogad. A test pedig unalommal, kinek elébe megyen az anyja, ugymint a föld. Elébe megyen az apja, mely a rothadás. 'A férgek az ő hugai,

mely minden ábrázatjából, orrától, szájától, bőrétől megfosztják. Arról mondja szent Jób: *A rothadásnak mondom: én apám vagy te. A férgeknek: én anyám és én hugom!*

XCIV.

A bünnel berutult lélek fohászkodással tisztul meg.

Egy király messzeföldre indulván, gondolkodik: valakinek hagyná egyetlen szép leányát, melynek az orczája is tündöklött. Végre egy kedves szolgájának hüségére bizza, elébe adván, hogy arra a jó izü forrásra ne bocsássa, mely a házhoz közel vagyon; mert a ki abból iszik, megbélpoklosodik Imigy-amugy vigyázott a szolga, mert féltette ura előtt való becsületét; de nem is ugy, a mint kellett volna. Mihezképest iszik a leány a vizből, és megbélpoklosodik, melyet észrevevén a szolga, megijed és bujdosni idul a leánynyal együtt. Ki a pusztában egy házikóra talál és kolompolván annak ajtaján, kitekint a benne lakó remete, kinek ügyét elbeszéli. Kinek ilyen tanácsot ád a remete: menj el e közellevő hegyre, ott találsz egy pálczát, azzal a pálczával mindaddig verjed a követ, mig abból nedvesség nem foly ki, azzal a vizzel mosd meg a poklost, meggyógyul és előbbi szépségére jut. Mely orvossággal élvén a szolga, előbbi egésségére és szépségére hozza a király leányát.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az a király jelenti a mi Idvezitőnket, a ki messze ment akkor, mikor az ő atyjának kebeléből leszállott a Szüznek méhébe; a ki a mi lelkünket ugy szerette, mint édes atya szokta szeretni kedves gyermekét. A mi lelkünk pedig olyan szép volt, mint a fényes nap, mig az ártatlanságban volt De mikor a bünt, mint a vizet kezdette inni, bélpoklossá lett akkor, melyből addig ki nem tisztulhatunk, valameddig az idvességnek hegyéhez, mely a Krisztus Jézusnak tanitása, nem közelgetünk és ott mindaddig verjük szivünknek kemény kövét a töredelmességnek pálczájával, mig könybullatást facsarunk ki belőle. Azzal mosogatván lelkünket, hozhatjuk előbbi szépségére.

XCV.

A Krisztus mennyben szerzett örökséget nekünk.

Maxentius kegyetlen császár, a római polgárokat örökös jószágoktól megakarván fosztani, elfutottak a polgárok Konstanti-

nápolyba Constaninushoz és neki panaszolkodtak, méltatlan esetöket jelentvén. Melyre nézve felkészül Constantinus császár, megyen a kegyetlen császár ellen és azt meggyőzvén, megadja örökségüket a panaszló feleknek.

Ennek magyarázata.

Ilyen kegyetlen az ördög, ki minden embert megfosztott volt mennyei örökségétől, melyet keservesen érezvén az emberi nemzet, felkiáltott az Istenhez szent Dáviddal ilyen szókkal: *Ragadj fegyvert és paizst Uram! sat.* Megszánta az Isten az embereket és elküldötte szent Fiát, hogy e kegyetlen uralkodótól megszabaditana minket.

XCVI.

Ez életben találjuk fel a kegyelemnek ajándékát.

Alexander király egy nagy gyertyát meggyujtatott és kikiáltatta, hogy valamennyi vétkes ember országában vagyon, ha addig elébe megyen, mig a gyertya el nem fogy, minden vétkeinek bocsánatját nyeri. Arra nézve sokan mentek udvarába és mindeneknek megengedett, mig a gyertya el nem aludt. A kik az odavaló menetelt elmulatták, azokat gyalázatos halállal ölette meg.

Ennek értelme.

A mindeneknek királya, a Felséges Isten, minden embernek meggyujtotta az életnek fáklyáját, ugyhogy: a mig a halál el nem oltja az ember életét, addig menjen kiki az ő irgalmas szine elébe, kegyelmet kérni; mert ha azt elmulasztja valaki az ő életében, azután idő nem adatik: hanem örök halál leszen büntetése.

XCVII.

A halálról.

A római históriákban vagyon megirva; márványkőből a római tanács egy igen szép oszlopott állittatott fel a piaczon; melynek tetejére a Julius császár képét kirajzolták, mivel az ő emlékezetére volt az oszlop felépitve. Azon az oszlopon halálának

háromrendbeli jelét ismerte meg Julius császár; mert halálának előtte száz nappal a mennykő megüti az oszlopon levő képét és a nevét kitöri onnan. Másodszor: a házának ablakai oly nagy zördüléssel nyiltanak meg, melynél nagyobb zörgést soha senki nem hallott. Végtére az utolsó napján levelet hoztanak neki haláláról, melyet ha elolvasott volna, akkor a halált elkerülhette volna.

Ennek magyarázata.

Csaknem minden embernek igy forog állapotja; mert a bizonyos dolog, valakik gazdagsággal bővölködnek, csaknem előjele a hirtelen és erőszakos halálnak; mert sok irigy szemek azt nézik, hogy mások azoknak gazdagságokkal hizhassanak, igazság ellen is örömest elfogyatják életöket azoknak. Másodszor: midőn az emberek erejökben felfuvalkodván, minden vétekre tartózkodás nélkül adják magukat, az Isten azoknak nagyon megzördíti ablakjokat, sulyos betegségek és háborgatások által, hogy felserkenjenek, ha örökhalállal veszni nem akarnak. Harmadszor: a Julius császárnak hozott levélből tanuljuk meg, hogy nekünk is gyakran levelet küld az isten, valamikor szent gondolatokat bocsát szivünkbe és ha olyankor azt a levelet olvasnók s időnket szent elmélkedésben töltenők el, készen volna a mennyei áldás malaszt. De mivel elmulasztjuk, a miatt kell meghalnunk.

XCVIII.

Ez életben megengesztelhetni az Istent.

Beszélik némelyek a rómaiakról; régenten, mikor valamely várost vagy várat megszállottak, egy nagy gyertyát gyujtottak meg és mig az el nem égett, addig ha megbékélettek a szállott városbeliek, mindeneknek megengedtek. Ha pedig elfogyott a gyertya, késő volt azután, mert senkinek nem adatott kegyelem.

Ennek magyarázata.

Igy van a mi dolgunk is, az Isten megszállotta a szivünknek városát, kegyelmességének gyertyáját meggyujtotta, ha befogadjuk szivünk hajlékába örömest jön. Mert egy helyt azt mondja: *Nem akarom a bünösnek veszedelmét, hanem megtérését, életét.* Másutt: *Kérjetek és megadatik.* Melyhezképest mig életünk vagyon, addig békéljünk meg Istenünkkel: mert késő azután.

XCIX.

A Krisztus harczáról és győzedelméről.

Egy császárnak idejében volt egy jeles vitéz, a ki mulatni menvén ki, lát egy kigyó és nagy varasbéka között veszekedést,

mit midőn sokáig nézne, veszi észre, hogy a varasbéka hatalmat veszen a kigyón. Melyhezképest leszáll lováról és megszabaditja a kigyót. De a varasbékamérgétől az ember ugy megsebesedik, hogy házához menvén halálra betegszik miatta annyira, hogy reménye nem lévén tovább életéhez, testamentomat kezd tenni. Azonban a kigyo becsusz házába, mit látván a szolgák, megjelentik uroknak. A beteg ember is nézvén reája, megismeri a kigyót, a melyet ő megmen tett a varasbékától, a szolgákat eltiltja bántásától. A kigyó mindenek láttára a beteghez közelit és sebéből szopni kezdi a mérget, ugy hogy megtelik a szája vele és tovább menvén onnan, kiokádja szájából. Ezt háromszor cselekedte a kigyó, mindaddig, mig a sebet a méregtől megtisztitotta. Errenézve édes tejjel jóltartja a vitéz a kigyót. Azonban néznek az ajtón ki, hát ihon jön az igen nagy varasbéka, ujolag harczot inditván a kigyóval, mintha bánná, hogy meggyógyitotta a vitéz embert. Mit látván a vitéz, mond a szolgáinak: no most édes szolgáim! segitsétek meg a kigyót, mert ha győzedelmet veszen rajta, reám támad. Akkor fegyvert kapván a szolgák, megölik a varasbékát és kivetik a házból. Ezekután a kigyó a gazdának lábaihoz megyen és ott módja szerint, mintha a jóakaratát megköszönné, hajtogatja a fejét és azután dolgára megyen.

Ennek magyarázata.

A vitéz ember példázza a mi idvezitőnket, a ki az emberi testben mennyei harczot tett, arra mindnyájunkat a szentirás megtanitott és minő veszedelmektől szabaditotta meg a világot. A mit az ördög igen irigylett, az a nagy varasbéka. Ehezképest, annyira kergeti az embert, hogy hálószobájába is bemegyen és azon vagyon, hogy kisértetének mérgével megölje; de az ellen orvosságot és elégséges fegyvert hagyott a mi Idvezitőnk kezünkbe. A bőjtöt, alamizsnát és imádságot és több mennyei malasztokat, melyekkel ha embermódon forgolódunk, hamarább megszalaszthatjuk ellenségünket, mint ő megöljön minket.

C.

Az Isten nem mindjárt igazsága szerint, hanem irgalmassága szerint cselekszik az emberekkel.

Diokletiánus császár idejében meg kellett halni annak az asszonyembernek, mely a házasságtörésben találtatott. Akkor megházasodik egy főember, kinek szép fia lészen és nagy indulatokra növekedék. Azonban a főember hadba menvén, jól viselte

magát, de jobbkezét elvesztette, addig a felesége otthon házasságtörésbe esett, melyet megtudván a gazda, szólitja a fiát. A feleségem, ugymond, halált érdemel; de mivel jobbkezemet elvesztettem, nem ölhetem meg őtet, hanem te öld meg. Kinek azt feleli a fia: törvényben vagyon irva: *atyádat, anyádat tiszteljed*, én pedig, ha gyilkosa lennék édes anyámnak, a természet ellen is vétenék, anyámnakis átkába esném. Igy ebben szódat nem fogadhatom. Ezen az uton megmaradott az asszonyembernek élete gyermeke által.

Ennek magyarazata.

Bizonyos dolog az, hogy Isten törvénye szerint, mely lélek vétkezik, annak megkellene halni; de az Isten Fia közbenjáró érettünk és azt mondja az isteni bölcsességének: *Én testet vettem fel az emberinemzetből;* melyhezképest, *az ember én testem és vérem*, azaz én atyámfia. Igy mindeneknek megmarad életök, valakik hiven a Krisztus Jézusban, igaz hitben dicsőitik az Atyát.

CI.

A világi gonoszságba helyheztetett és szorongatásba.

Egy Gvántérus emberről irják, kinek csak a vigasságra volt mindenkor gondja; a ki hosszu utra indulván, érkezik oly országba, melynek csak akkor temették el a királyát. Ott látván azon embert vidám állapottal lenni mindenkor, fogják királyságra emelik; a melyben igen nagy öröme lett; de éjszakának idején, a mely hálószobába viszik az uj királyt, ott az ágyfőnél egy erős oroszlánt lát, lábánál egy sárkányt, egyfelől az ágy mellett medvét, másfelől kigyókat és varasbékákat. Azon megrémülvén Gvántérus, kérdi: mi lehet ennek az oka? vajjon ezekkel a mérges állatokkal kell-e hálnom? Kinek felelnek az ország nagyjai: igen is uram! mert az előtted való királyoknak is kellett ez követnök és ezek a fenevadak emésztették meg őket. Kiknek mond Gvántérus: nekem a többi rendtartás tetszenék; de hogy sem mint ilyen fenevadak között maradjak, készebb vagyok idehagyni titeket. E szók után odább megyen onnan és érkezvén más országba; ott is királyá teszik őtet; csakhogy ott is éjszakának idején oly ágyba akarják fektetni, mely rakva volt éles borotvákkal. Ott is midőn kérdezte volna, miért kellessék abba az ágyba feküdni? azt felelték: hogy annak a helynek olyan törvénye volna, a mely ágyba kellett veszni minden előttevaló királyoknak. Az sem tetszik Gvántérusnak; hanem onnan is odább megyen harmadnapi járó

földdel csak egyedül, utjában talál egy forrás mellett ülő vén emberre, kinek pálcza volt kezében, a ki megszóllitja őtet, ilyenformán: édes atyámfia Gvántére! honnan jösz? Én, ugymond, messzeföldről jöttem. Kinek viszont a vén ember: mi járatban vagy? Felel Gvántérus! három dolgot keresek, ugymint: bőséget fogyatkozás nélkül. Örömet szomoruság nélkül. Harmadszer setétség nélkül való világosságot. Kinek mond a vén ember: vedd kezedbe ezt a pálczát, ezen az uton indulj meg, találsz egy magas hegyre. Mikor odaérsz, ott viszont találsz egy fenálló lajtorját, melynek hat lépcsője leszen; menj fel azon és mikor a hatodik lépcsőre jutsz, a hegytetőn egy igen gyönyörüséges palotát látsz, annak az ajtaját üsd meg háromszor és megjelenik neked az ajtónálló. Akkor mutasd meg ezen pálczát neki és mondjad: ennek a pálczának ura parancsolta, hogy engemet bebocsáss. Mikor abba a házba bemégy, ott feltalálod azokat a három dolgokat, melyeket eddig kerestél. Kinek tanácsa szerint cselekedvén mindenekben Gvántérus, feltalálja és bémegyen abba a palotába, ott nemcsak azokat találta a miket keresett, hanem többet is azoknál.

Ennek magyarázata.

Minden keresztyén élő embert példáz ez a Gvántérus. Mert ennek a világnak minden uralkodását méltó megvetni, a mely meg van rakva mindenféle vérszopó fenevadakkal és emberölő borotvákkal, melynek vége siralom és örökkévaló fájdolom. Gvántérussal azért mindaddig bujdossunk, mig e háromféle kincset feltaláljuk, tudniillik: a fogyatkozás nélkül való bőséget, a szomoruság nélkül való vigasságot és a setétség nélkül való világosságot. Ezt pedig másutt fel nem találjuk; hanem azon a hegyen, melyen a mennyei magasságban a Krisztus lakóhelyet szerzett az ő hiveinek. A melyben ha be akarunk menni, szükséges három ütést tenni, ugymint: a töredelmességgel, alázatos vallástétellel és penitencziatartással. Ott aztán mindent feltalálunk, olyanokat is, melyek az ember gondolatjában addig nem is férhettek.

CII.

A lélek átalhágásáról és sebeiről.

Titus császár idejében volt egy nevezetes vitéz, kinek szép felesége volt, de parázna, vétkéből pedig ki sem akart térni. Min igen búsult a vitéz és eltökéli magában, hogy a szentföldre megyen; melyet meg is jelent feleségének. Én a szentföldre mégyek,

ugymond, jó atyámfia! tégedet itt hagylak magad emberségére. Midőn már a vitéz elhaladott volna, az asszonynak egy kéjencze, szerzetes ember, ördögi mesterségben tudós. Kinek mond az asszony: ha kedved volna hozzá, engem magad feleségévé tehetnél. Kinek mond a szerzetes ember: hogy, mint lehetne az? Ugy lehet, mond a vitéz felesége, ha valami módon megölhetnéd a férjemet. Mond viszont a szerzetes: ha meg nem csalnál, én ezeránt kivánságodat betölteném. Azon szók után megesküszik az asszony a szerzetesnek, hogy meg nem tréfálja. Akkor a szerzetes a vitéz képét leiratja és a falra maga elébe függeszti. Azonban, Rómát érvén a vitéz, talál az utczában egy tudós mesterembert elő, a ki szeme közé nézvén, mond néki: titkos dolgot jelenteném meg neked Kit felette igen kér a vitéz ember, hogy ne titkolja el tőle a titkot. Akkor mond a mester: ha meg nem segitlek ma halálnak fia vagy, mert a te buja feleséged végzett halálodról. Min a vitéz ember elijed, hitelt is ád, tudván felesége dolgát és kéri a mestert, viselné gondját életének és ő bőven megadná jutalmát. Akkor a mester fürdőt csinál és a vitéz embert beleültetvén, egy tükröt kezébe ád, mely csodálatos dolgokat mutat néki. Azonban kérdi a mester: mit látsz vitéz ember a tükörben? Kinek felel amaz: Házamban egy szerzetes embert látok, ki a hasonlatosságomra csináltatott képet viaszkból, a falon elébe állitott és tegezében egy nyilat tett, szinte most akarván kilőni a képhez. Kinek mond a mester: ha életedet szereted, minekelőtte ellőné a nyilat, bujj a vizbe és addig onnan fel ne emelkedjél, mig én nem mondom; mindenekben a szerint cselekedett a vitéz, egykor mondja a mester: már emeld fel fejedet a vizből, nézz a tükörbe és mond meg nékem, mit látsz abban. Kinek felel a vitéz: látom a képhez hozzá lőt, de nem találta, hanem csak mellette ment el a nyil, min felette busul a szerzetes. Viszont megparancsolja a mester, hogy tovább is nézzen a tükörbe és kérdi, mit lát benne? Kinek felel a vitéz: ugy látom, a szerzetes ismét kézijjába tette a nyilát és közelebb ment a képhez s ugy akarja átallőni. Mond a mester: is mét azt cselekedd, a mit az előbb, válamint életedet szereted. Mihezképest akkor sem találja a képet és kérdi a mester, tovább mit látna a tükörben? Kinek a vitéz: most is csak azt, a mit annakelőtte; mert most is csak a kép mellett ment el a nyil, min szerfelett törődik és azt mondja feleségemnek a szerzetes: ha harmadikszor nem találom a képet, életemet vesztem a kép miatt. Mihezképest oly közel ment már a képhez lehetetlenség, hogy meg ne találja. Mire mond a mester te is most nagy vigyázásban légy, ha élni akarsz

és mihelyt vonni kezdi a kézijját, mindjárt mindenestől borulj le a vizbe és fel ne jőjj onnan, hanem tőlem várj. A szerint cselekedvén, mond egykor a vitéznek a mester: már kelj ki és nézz a tükörbe. Melybe midőn nézett volna, elfakad kaczagva a vitéz, és kérdi a mester tőle, mit nevetne? Kinek felel: bizonyoson látom, ugymond, hogy most sem találta a képet; hanem a falban ütközvén, visszaugrott a nyil és hasában épen a tüdőjét találta, mely miatt halva fekszik a szerzetes. A feleségem pedig az én ágyam alá ásott gödröt és oda temette őtet. Kinek mond a mester: Jőjj ki hamar a fürdőből, öltözzél fel és az Istennek könyörögj én érettem. Amaz hálákat adván az Istennek az ő életének megtartásáért és zarándokságát végbevivén, visszamegyen házához, kinek elébe megyen felesége és nagy örömmel fogadja. A vitéz egynehány nap mulva hivatja feleségének apját, anyját, mondván nekik: jó atyámfiai! azt akarom megjelenteni, hogy az én feleségem mely a ti leányatok, rut életre adta magát, és mi nagyobb életemnek is veszedelmet kivánt szerezni. Melyet midőn tagadna az asszony, a vitéz az egész dolognak rendét elbeszéli és mondja utóljára: ha nem hiszitek, jőjjetek és lássátok, hová temette kéjenczének a testét. Akkor felbontják a gödröt és ott találják a szerzetest. Azután hivatják a birót és az, ilyen sententiát mondott az asszonyra: hogy megégessék és a hamvát szélnek eresszék. Azután más szép szüzet veszen feleségül a vitéz ember, melylyel halálig csendességben él maradékot hagyván maga után.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a vitéz példázza a lelket, a felesége a testet. Ha valamikor a test gyarlóságból vétkezik, a léleknek mindenkor a szentföldre kell menni, azaz: istenhez kell fohászkodni az egekben. Itt a gonosz szerzetesen az ördög értetik, ki csudálatos képzéseket tüntet az ember elébe; ugy, hogyha nyilvánvaló cselekedetre nem viszi is, mégis rosz gondolatok által és azoknak gyönyörüségeivel megsebesitheti a jó lelkiismeretet. De midőn ilyen veszedelemben forog is az ember, a mi édes mesterünk a Krisztus Jézus fürdőt készitett, a mely fürdő nem egyéb, hanem büneinkről való vallástétel igaz töredelmességgel, melylyel sebünk begyógyul s az örökkévaló halált is elkerülhetjük. A mely által mikor megtisztul az ember, halálos ellenségét, az ördögöt meggyőzi és megöli. Öltözzék uj köntösbe, azaz: Istenes életbe és jó erkölcsökbe, a testet isteni szeretetnek tüzével gyulaszsza fel, a régi vétkeket semmivé tegye és soha többé azokat elő ne vegye.

Igy leszen az embernek vidámsága, mint egy uj házasság által örökké békességes élete lészen.

CIII.

Minden dolgokkal vigyázva kell élni.

Domiciánus császár igazságszerető ember lévén, az ő idejében ment egy kereskedő ember császári házához, kit midőn a császár elébe bocsátották volna, térdet fejet hajt, kérdi a császár tőle, minemü árui volnának? Kinek felel a kereskedő ember: én három tanácsot árulok, mit ezer forintnál alább el semadok. Hát, ugymond a császár, ha én azoknak semmi hasznát nem veszem? Kinek felel a kalmár: ha nem leszen helye az én árumnak, én pénzedet visszaadom. Akkor mondja a császár: jól vagyon, jelentsd meg hát tanácsodat. Mond a kalmár: Első tanácsom az: *Valamit cselekszel mindent okosan cselekedjél és megnézd a végét.* Második: *Járt utat a járatlanért soha el ne hagyjad.* Harmadszor: *Felemás emberhez ne szállj soha, a hol vén a gazda és fiatal a gazdasszony.* Tartsd meg ezeket, felelek róla, mindenkor jól folynak dolgaid. A császár mindenik tanácsért megadja az ezer forintot és az első szavait, ugymint: „Valamit cselekszel, mindent okosan cselekedjél és megnézd a végét" feliratja minden épületjeire és rávarratja minden ruháira. Egykor ellene támadnak a császárnak a nagy rendek és borbélyával megszegődnek, hogy mikor fejét és állát borotválja, akkor a torkát metsze meg a császárnak, mivel másképen erővel hozzá nem férhetnek. Erre nagy ajándékot vevén fel a borbély, ráigéri magát és mikor szintén a császár fejét mosná és akkor igéretét be akarná tölteni, megtekinti a császár elébe teritett kendőt, melyre le volt irva a szép szententczia; tudniillik, hogy minden dolgának megtekintse végét az ember. Melyről gondolkodni kezd a borbély, mi lenne vége az ő dolgának, ha azt cselekedné, a mire ráigéri magát? a gondolkodás közben reszketni kezd, annyira, hogy a borotvát is kiejti kezéből. Melyet észre vevén a császár, kérdi: mi lelt atyámfia? akkor térdre esik a borbély és mondja a császárnak: uram, légy kegyelmes fejemnek, im megvallom előtted, mert a te halálodra ingereltek engemet, de látván az elédbe teritett kendőn, hogy minden dolgomnak megtekintsem a végét, eszembe vettem arról, mi követne engem, ha azt a gonoszságot cselekedném és ennek meggondolása ütötte ki kezemből a borotvát.

Akkor gondolkodván a császár, mondja magában: ennek a

tanácsnak jó órában adtam meg az árát, a borbélynak pedig mondja: ne félj semmit, csak ezentul légy hiv, most megmarad életed. Látván a nagy rendek, hogy ezen az uton nem árthatnak a császárnak, azt végzik maguk közt: a császár a közellevő városba mulatságra gyakran jár, hová egy ösvényen hamar által juthat, álljuk el utját az ösvényen és szándékunkat akkor végbevihetjük. Mikor már a császár megindult abba a városba és az átjáró ösvényt érte volna, mondták az udvariak: felséged menjen az egyenes ösvényre, ez sokkal hamarabb viszen oda. Akkor eszébe jut a császárnak a kalmár második tanácsa, tudniillik: „Járt utat a járatlanért el ne hagyd.“ Mirenézve mond a császár: én a járt utat a járatlanért el nem hagyom, ti lássátok ha az ösvényen mentek és hamarább érkezvén nekem jó szállást készitsetek. A szolgák megindulnak az ösvényen, kik rátalálván az utonállókra, azt gondolván a császár ellenségei, hogy maga is köztük lészen a császár, rátámadnak és mind megölik a szolgákat. Melyet értvén a császár, mond akkor is: nem hiába adtam meg árát a második tanácsnak is. Látván az urak, hogy igy sem árthatnak a császárnak, ilyen végzést tesznek maguk közt; ezen s ezen a napon, ebben a városban nagy lakodalom leszen, a hová a császár is hivatalos leszen, rendeljünk szállást oly embereknél neki, kikkel alkudjunk meg; igy véget vetünk életének; mert fekvő ágyában nyomorithatjuk meg.

Elérkezvén napja annak a lakodalomnak is, szállására menvén a császár, hivatja a házigazdáját, a ki megélemedett régi öreg ember, hivatja a gazdasszonyt is annak feleségét, hát az csak ifju menyecske, tizennyolcz esztendősnél nem több. Melyet látván a császár, szólitja a komornyikját és megparancsolja neki, hogy mindjárt más szállást keressen, mert egyátaljában ott nem marad. Neheztelték a szolgák a nagy változást ugyan, de meg kellett a császár akaratjának lenni. Akkor a császár titkosan, csak kevesed magával megyen más szállásra, de udvara népének szabadságot enged, hogy akiknek kedvök lészen hozzá, megmaradhatnak az előbbi szálláson, csak jó idején menjenek a császár szállására reggel. Már a ház gazdájával megalkudtak volt a nagy rendek a császár halála felől, hogy mihelyt besetétedik és elalusznak az emberek, felkél titkon a vén gazda és fizetésért a császár gyanánt mind megmetszia torkukat azoknak, a kik az előbbi szálláson megmaradtak. Melyet is értvén a császár, mond magában: valóban jól jártam a kalmárnak harmadik tanácsával is. Akkor fogatja a vén gazdát feleségével és minden háza népével együtt

felakasztatja. Azután mindenkor előtte tartotta a császár a kalmár mondásait és békességben uralkodott életének minden napjaiban.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! eleven példája ez a császár minden keresztyén embernek, kinek-kinek hatalma lévén az ő szabad akaratján. A kereskedő ember jelenti a mi idvezitőnket. Azért mondja szent János látásában: *Én az ajtónál állok és zörgetek: a ki megnyitja nekem, bemegyek hozzá és vele vacsorálok cap, 3. v. 20.* A ki mindenkor jó tanácsot ad és arra int, hogy ha valamit cselekedünk, mindeneket jó végre, Isten tisztességére cselekedjünk. Azért tanit ilyen formán a bölcs: *Emlékezzél meg a te utolsó dolgaidról és örökké nem vétkezel.* Másodszor: Azt is tanácsolja a mi Idvezitőnk minekünk, hogy a mennyországra menő egyenes ut mellől se jobbra se balra ne térjünk. Harmadszor: arra int, hogy idegen szálláson meg ne maradjunk, a hol felemások a gazdák. A vén gazda a világot jelenti, az ifju gazdasszony a világnak ujabb-ujabb hitegetéseit, melyekkel mint valami csemegékkel hitegeti az embert, melyekkel ha mulatoz, keserves halállal fizet érette. A császár ellen támadó emberek az ördögöket jelentik, a kik ha magokban nem árthatnak, ártalmunkra sok rendbeli alkalmatosságokat keresnek fel. De midőn minden dolgának végét megtekinti az ember, nem félhet akkor a veszedelemtől.

CIV.

A hálaadásról.

Egy főember vadászatban gyönyörködvén, vadászatjában talál egy sánta oroszlánt, mit látván az ember, leszáll lováról, az oroszlánnak lábából a nagy töviset kivonja és gyógyitó orvossággal megkeni a lábát. Egy idő mulva az ország királya azon berekbe mégyen vadászni, hol elfogják az oroszlánt a mit a király sok esztendeig tartott. A főember vétkezvén a király ellen, bujdosásra veszi magát, és utonálló tolvajjá lévén, a holott a jövő-menő embereket megfosztja. Végre csakugyan fogságba esik az ember, kit a király az oroszlán barlangjába vettetett, keményen megéheztetvén az oroszlánt, hogy annál kegyetlenebb légyen az ember szakgatására Kit megismervén az oroszlán, nem hogy megette volna, de még inkább hizelkedett és hét egész nap éhen maradott, még sem ártott az embernek. Mit megtudván a király elcsudálkozik és kérdi, mi lehet az oka e hihetetlen dolognak? Ki-

nek felel az ember: hatalmas király én valaha erre az oroszlánra találtam volt, melyet nyavalyásul látván lábából kivettem a tövi-set és meggyógyitottam. Ez okon gondolnám, hogy nem akart ellenem véteni. Kinek mond a király: mivel az oroszlán nem akart néked ártani, énsem bántlak, de vigyázz! mátólfogva ne vétkez-zél. Melyet nagy hálaadással vészen a királytól és életét meg-jobbitja.

Ennek magyarázata.

Ez a vitéz a világi ember, ki a gazdaságokat vadássza A sánta oroszlán, az egész emberi nemzetet jelenti, mely az ere-dendő bün miatt sebes és sánta, valameddig a keresztségnek or-vosságával meg nem mosattatik. Azután ez a vadász ismét fel-támad az Isten ellen, valahányszor magát gonosz vétekbe egye-liti. Mihezképest az Isten őtet a sanyaruságnak vermébe veti be, melyet ha békességes szenvedéssel tür az ember, kegyelmet és örökéletet nyer Istentől.

CV.

Az igaz itéletü embernek állapotjáról.

Vak Theodosius idejében olyan szokás volt, hogy az udvar-nál egy harang volt felkötve és a kinek valami ügye volt, jelt ado t azzal a haranggal, akkor mindjárt tartozott az itélőmester elő-jönni és annak az embernek dolgát elintézni. Azon időben a ha-rang kötele alatt egy kigyó fészket csinált és benne költött, fiait felnevelvén, a mezőre viszi ki őket, a mig odamulat, egy nagy varasbéka elfoglalja fészkét. Visszatérvén a kigyó eleget vesze-kedik; de nem veheti vissza fészkét a békától. Látván a kigyó, hogy saját fészkéhez nem juthat, a harang kötélre tekeredik és mindaddig rángatja, mig megszóllal a harang, mintha ő is a birót hivná segitségre. Hallván a harangszót a biró, odamegyen: de senkit nem találván ott, ismét elmegyen onnan, melyet a kigyó észrevevén, ismét megvonja a harangot, melyet hallván a biró, ismét a haranglábához megyen és ott találja a kigyót a harang-kötelen csüngeni, ott találja a varasbékát is a kigyó fészkében, min csak elcsudálkozik és felmenvén a palotába, megmondja a császárnak a mit látott. A császár azt hallván, ujolag leküldi a birót, hogy a fészekből vesse ki a varasbékát és ölje meg, a kigyó hadd birhassa békével fészkét. Ezekután a szolgák láttára a kigyó egykor felmegyen a király hálószobájába, egy követ visz a szá-

jába, melyet midőn megjelentettek volna, eltilt a császár annak bántásától mindenkit, várván, mit fog cselekedni a kigyó. Igy szabadsága lévén a kigyónak, felmász az ágyra, melyen feküdt a vak császár, és a szájában levő követ szemére bocsátja a császárnak, azzal megyen ki a szobából a kigyó. Midőn Theodosiusnak vakszemeit érintette volna a kő, ottan mindjárt megjött szemevilága, melyen nagyon megörült. A kigyót kerestette, de többé rá nem találtak, a követ mindazáltal, drága kincs gyanánt tartotta a császár.

Ennek értelme.

Ezen a császáron a világi embereket értjük, kik vakok a menyország keresetében. A harang jegyzi az igaz tanitót, annak a kötele a szentirás, melylyel minden bünös embernek ügyét jó karba hozhatni. Sokszor történik ugyan, hogy a megigazodott ember, elragadtatván, ismét a világi gondoktól, elesik a fészek mellől, ugymint: az idvességnek utjáról, annyira, hogy a varasbéka, mely az ördögöt jegyzi, kezdi elfoglalni a lelkiismeretét. Az ellen kell azutánujharczotinditani, melyet az itélőmesternek, úgymint: alelki embernek idvességes tanácsával győzhetni meg. Azután drága kövek találkoznak a szentirásban, melyek az ember szemevilágát helyrehozzák az örök boldogságnak szemlélésére.

CVI.

Vigyázni kell az ördög mesterségére.

Régenten hárman megindulnak egy társaságban, kiknek minden utravalójok csak egy czipó volt. Ezek midőn éhen megszállottanak volna, mondják egymásnak és megegyeznek rajta, hogyha háromfelé osztják az egy czipócskát, egyik sem elégedik meg az ő részével; hanem feküdjenek le és a melyik szebb álmot lát, legyen azé a czipó. Errenézve elalusznak és a melyik ilyen tanácsot adott volt a többinek, felkél és a czipót mind megeszi azután a többit mind felkölti, hamarsággal jelentse meg, ugymond, kiki az ő álmát. Akkor mond az első: édesbarátim! én csudálatos álmot láttam; mert az égből egy lajtorja nyult le, min az angyalok fel-s alájártak, fogták azok lelkemet és felvitték mennyekbe, ott láttam a Szentháromságot és sok dolgokat, melyeket az emberi elme meg nem foghat. Mond a másik: mintha az ördögök kinzó szerszámokkal kivánták volna lelkemet belőlem és a pokolba rekesztették volna, mondván: már innen szabadulásod örökké nem lé-

szen. Mond a harmadik is: énnekem ugytetszett; mintha egy angyal jött volna hozzám, a ki egyikőtöket megmutatott nekem az égben igen nagy boldogságban, mintha királyi székben ült volna és előtte mindenféle jó eledellel megrakott asztal lett volna és mond az angyal nekem: már a te társad mindennek bőségében jó helyen, mennyországban van, a honnan vissza nem jön, valaki egyszer odamehet. Tovább menék az angyal után és tégedet második társamat, pokolban mutatott meg nekem és ugytetszett nekem; mintha ott is bor és kenyér bőséggel volna előtted, szánakozván rajtad, hivtalak ki onnan; de nekem azt felelted: hogy soha már onnan szabadulásod nem leszen. Ezek igy lévén, az angyal nekem azt mondaná: kelj fel hamar, edd meg a czipót mert sem engem, sem társaidat többé nem fogod látni. Én engedelmes lévén az angyal szavainak, elköltöttem a czipót.

Ennek magyarázata.

Etársaságbeli három személyen: háromrendbeli embereket érthetünk: a hitetlen pogányokat, a világi hatalmasokat és a tökéletes istenfélő jámborokat. A kenyéren értjük az Isten országát: a mit noha ingyenvaló kegyelméből ád az Isten mindenkinek, mindazáltal kinekkinek magaviseletéhez szabja a jutalmat. A pogányok, a zsidókkal együtt álmadoznak ugyan a mennyei boldogságról, helyen helyen a Mózes törvényével biztatván magokat, idvességet igérnek magoknak. A világ hatalmasi pedig, csak jól megtölthessék keblöket ezen a világon semmit nem gondolnak a mennyországgal. A harmadik rendbeli emberek a tökéletes keresztyének, nem álmadozásban vetik reménységüket; hanem vigyázván az Isten igéjére, élnek a mennyei kenyérrel, melyet mennyégből hozott le a mi Idvezitőnk, az idvezülendők örök táplálásokra.

CVII.

A halál emlékezete, kirekeszti a világi gyönyörüségeket.

A római piaczon volt régenten egy állókép, melynek egyenes lábai voltak és jobbkeze kinyujtva, a középső ujjára irva lévén: *Itt üssed.* Annak a képnek nézésére sokan mentek; de mit jelentsen az ujján valóirás, senki nem értette. Végre egy tudós szerzetes ember is megyen oda, ki elolvasván az irást, nézi a képnek az ujját és azt is a nap hováveti árnyékát a kép ujjának; Midőn azt észreveszi, veszen egy lándzsát kezébe és ott ásván a földet,

talál valami lépcsőt, melyen leindulván a föld alá jut egy udvarba, a hol királyt és királynét asztalnál ülve talál és velök egész udvarnépet, igen fényes köntösben; de senki egy szót sem szólott hozzá. Tekint azonban egy szegletbe, a holott igen drága kárbunkulus követ lát, melytől az egész udvar vett fényességet magának. Annak ellenében lát egy embert is, kinek megvont ijja és nyila kezében vagyon, homlokára ez lévén irva; én vagyok a ki vagyok, senki az én nyilamat el nem kerüli, kiváltképen a ki a kárbunkulus kőhöz nyul. Ezen igen csudálkozik a szerzetes és megyen egy nagy házba be, a holott drága köntösben levő asszonyi állatok selyemből munkálódtak és bársonyt szőttek, azok közzül is hozzá senki sem szólott. Azután ment egy hosszu istállóba, melyben szép lovak és szamarak állottak, a melyeket mihelyt illetett, mindjárt kővé változtak. Az egész udvarnak midőn minden részeit eljárta volna, gondolkodik magában, mely csudálatos szép dolgokat látok; mert valamit a sziv tud kivánni, mindenek jelen vannak, végre visszamenetelről gondolkodik, mondván magában: ha valami jelét nem viszem, senki szómnak nem hiszen, ha beszélem is a miket én itt láttam. Arra nézve megyen egy asztalhoz és arról egy szép arany pohárt felveszem egy késsel együtt. Midőn már kifelé menne, jut abba a házba, melynek szegletében az embert látta megvont ijjal és mihelyt odaérkezik a szerzetes ember, ottan mindjárt a nyilas ellövi nyilát és a fényeskedő kárbunkulust találja, ugy hogy darabokra törik a kárbunkulus és az egész föld alatt levő udvar mindjárt oly sötétségben lészen, hogy a szerzetes sehová nem tud menni a nagy sötétségben, hanem ott kel elveszni.

Ennek magyarázata.

E piaczon levő állókép jelenti az ördögöt, ki mindenkor leselkedik, a kiket elnyelhet, az olyanok után Kinyujtott kezével minden kereskedésre biztatja a fösvényeket, kiket jelent az a telhetetlen szerzetes. Mert az olyan ember nem teszen választást a nap éjszaka között; hanem igazságtalanság ellen gyüjt, valamihez hozzáférhet, ugyhogy valamint az a szerzetes az árnyék után kezdette áskálni a földet, ugy keresgél a fösvény mindenütt, a hová semmit nem tett is. A mint a lépcsőn alább ment a föld setétségébe az a szerzetes, ugy száll le minden gonoszságra az ember, a ki a szemnek kivánsága után jár, nem akarván eszébe venni, hogy a világnak szegletében vagyon a tegzes halál, melynek igazán irták homlokára: Én vagyok a ki vagyok, kinek kéziját senki el nem kerüli,

Midőn azután a világból kilövi az embert, akkor setétségben marad, semmit magával el nem vihetvén, valamit ezen a világon gyüjtött.

CVIII.

Az álhatatosság igéretéről.

Egy császárnak idejében két nevezetes zsivány volt, a kik megesküdvén egyetértettek mindenben. Történt azonban, hogy egyik a másiknak hire nélkül lopni indúl, a hol meg is fogják. Kit czimborája felkeres a tömlöczben és kérdi: miképen van dolga? Kinek mond a rab: a mint látom meg kell halnom, mivel a lopáson kaptak. De engemet mindenekfelett csak az bánt, hogy feleségem és gyermekeim között semmi rendet nem tettem; hanem arra kérlek tégedet, továbbvaló szolgálatomért maradj itt a tömlöczben helyettem, mig én házamnépe közt testamentomot teszek, én megjövök annak idejében és kiváltalak tégedet innen. Arra ráveszi magát a czimborája és a biróhoz menvén, mond neki: uram! az én czimborám fogságba esett, a mint látom: halál választja el dolgát, kérlek azért, rövid időre bocsásd haza: csak mig házanépe közt rendet teszen, hogy bizonyosabb légy felőle, én addig a tömlöczben maradok, mig ő vissza jön ide. Kinek felel a biró: ugy de ezen s ezen a napon törvénye leszen, ha akkor jelen nem talál lenni, én kivel tudok törvénykezni? Mond a czimborája: megjön akkorra; de ha meg nem jönne, itt vagyok én és életemmel is örömest fizetek a czimborám barátságáért. Olyan kötés alatt elbocsátotta a biró a rabot és a másikat beküldi a tömlöczbe. Hazamenvén a rab, a mig otthon testamentomot tesz, addig elmulván a harmadnap, a törvénynek napja eljön és a többi zsiványok közt előhozzák azt is, ki a czimborájáért rabságban maradott volt. Azonban a biró szentencziát mond rá, hogy a czimborája helyett őtet akasszák fel és mond a biró neki: barátom nem nekem, hanem magadnak tulajdonitsd halálodat, mivel szabad akaratod szerint adtad erre az állapotra magadat. Kinek felel a szentencziázott ember: uram csak addig ne siess halálomra, mig háromszor jelt adhatok. Ugy de micsoda jeladás leszen az? ugymond a biró. Kinek felel a szegény ember: a nem egyébb, hanem háromszor kiáltok, ha valamikép harmadik kiáltásomra előjönne a czimborám. Azt is megengedi a biró. Kimegyen azért a szegény ember egy dombra és kiáltott retteneteseképen. Midőn harmadszor kiáltana, hát ihon jön távol a czimborája, kit meglátván, mond a birónak: uram! ne siess halálomra, mert ahon jön egy ember, kit az én czimborámnak vélek lenni. Várakozik ahozképest a

biró és elérkezik a vétkes ember, mondván a birónak: uram én vagyok, a ki a halált megérdemlettem már házamnál dolgomat végeztem engedelmedből, a barátomat bocsásd békével, a ki miattam eddig veszedelemben forgott, velem pedig lásd mit cselekszel. Kiket megnézvén a biró: mondjátok meg, úgymond, édes atyámfiai! mi lehet oka, e köztetek való nagy egyességnek? Kinek felelnek amazok: uram! gyermekségünktől fogva hittel kötöttük öszve magunkat; ez az oka a barátságunknak egymás közt. Kinek mond a biró mivel ilyen állhatatosak vagytok a hitben, elengedtem minden vétketeket, mától fogva legyetek hiveim és én igazán megfizetek s becsülettel eltartalak titeket. Azok is minden hű szolgálatra igérék magokat, a birónak dolgát is, minden ember jóváhagyta, valaki csak hallotta.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az a két barátságos zsivány, az ember lelkét és testét jelenti, a kik öszveköttetnek mind akkor, mikor a világra leszen az ember, mind akkor, mikor megkeresztelkedik, csakhogy a nyavalyás test az ő gyarlósága után indulván, veszedelembe ejti magát, valamikor bünt cselekszik; de nem csak magát, hanem a lelkét is az ő hiv társát is hasonlóképen. De a mely isteni szeretet vagyon, időt veszen magának, mig testamentomot teszen felesége és házanépe közt, a mely testamentomtétel nem egyébb, hanem lelkiismeretével való számvétel. Mikor azt jól megvizsgálja, akkor jutnak eszébe minden gonoszságai, abból származik azután a bünnek ismeretsége, igaz vallástétel és szivbeli töredelmesség, melylyel a birót, ugymint: a Felséges Istent megengesztelheti. A mely által mindenik megszabadul az örökkévaló haláltól, mind a lélek mind a test.

CIX.

Az ördög fösvénység által szokta veszedelemre vinni az embert.

Volt egy kovács egy tenger mellett való városban, ki fösvénységével sok pénzt gyüjtött és azt egy szenes tőkében tartotta, mely a tüz mellett állott mindenkor, melyről senki nem gyanithatott semmit. Történt egykor, midőn az emberek aludnának, a tengernek feidagadása miatt bemegyen a viz a házba és a tőkét kikapja onnan, viszi a derék tengerre, mely tőket mindaddig hajtja a tengeri hab előbb, mig azt egy más városba egy olyan embernek a házánál leteszi, ki jó szivvel szokott volt szállást adni minden uta-

soknak. Reggel felkelvén a ház gazdája, látja a tőkét és beforgatja a maga házába, csak tüzre való fának tartván. A pedig adakozó volt a szegényekhez. Egy hidegben jövevény érkezvén hozzá, neki áll a tőkének, hogy felhasogassa a tüzre, mikor a fát vágja, nagyot zördül a pénz benne, meghasitván a fát, sok pénzt talál benne, melyet félreteszen hamarjába, a végre, hogy rátalálna valaki, visszaadná a kit illet. Azonban városról városra járt a kovács, keresvén pénzes tőkéjét. Érkezik abba a városba is, azon gazda házához, ki rátalált a tőkére és midőn a kovács bizonyságot tenne az elveszett jószágról. Mondja a házgazdája magában: majd megpróbálom, ha Isten akaratja leszen-e? hogy a kovácsnak ő pénzét visszaadjam. Készittet tésztából három pástétomot, az egyiket földdel tölti meg. A masikat halottak csontjával. A harmadik pástétomot a tőkében talált pénzzel és a kovácsot ebédre marasztja, asztalra tevén a pástétomokat is, mondja a kovácsnak: ennek valamelyikét választod, a tiéd leszen. Egyikét is a másikat is emelgetvén a kovács, választja a földdel töltött pástétomot, mivel a nehéz volt, mondván: én ezzel megelégszem, a többi neked maradjon jó gazda! Ez igy lévén, mond magába a gazda: látom, nincsen Isten akaratja arra, hogy a kovácsnak pénze visszaadattassék. Mihezképest a koldusokat öszvegyüjti, mondván a kovácsnak: im elődbe tettem volt pénzedet; de ha nem választottad, arról nem tehetek, igy szemeláttára a szegényeknek osztogatja; a kovács pedig üres marokkal megyen el onnan.

Ennek magyarázata.

A kovács a világ után indult embert jegyzi, a ki nem az Istennek akarja kedvét keresni, hanem ládáit akarja megtölteni. A bézárlott tőke, az a sziv, mely az Isteni szolgálatra ki nem akar terjedni. A dagadozó tenger, ennek a világnak állhatatlansága, mely az embert mihelyt leütheti lábáról, mindjárt oda hagyja. A gazda, ki a pénzes tőkére talált, jelenti a jó egyházi embert, kinek szorgalmatoskodni kell a lelkekben kártvallott emberek után és a ki tanitását béveszi, tartozik annak lelki eledelt elébe tenni, ugymint pástétomokat. A földdel töltött pástétom, nem egyébb; hanem ennek a világnak hivsága, melyet szép tanulsággal a papnak meg kell értetni az emberrel, mivel az nem fizet egyébbel: hanem három singnyi koporsóval, meg annyi hosszu gödörrel; ez utánavalójárásának minden jutalma. Az üres csontokkal töltött pástétom a testet jelenti, melyről azt mondja az apostol: Ha a test szerint éltek, mindnyájan meghaltok az Istennek ama mondásáról: Porból lettél, porrá

kell lenned. Igy a testi kivánságoknak eledelén kapdosni, nagy bolondság. A harmadik pástétom, melyet a lelki tanitó előnkbe ád, a mennyei boldogság, az igazán teli vagyon minden jóféle kincscsel, oly gyönyörűséggel, melyet ember gondolattal sem ér fel. Arról mondja idvezitőnk szent Máthénál: Jöjjetek el én atyámnak áldottjai, vegyétek el a nektek készitett országot.

CX.

A tévelygőknek igazolásukról és a nyomorultaknak vigasztalásukról.

Trajánus császárnak volt egy Plácidus nevü generálisa, a ki kegyelmes és irgalmas ember volt; de bálványoknak tisztelője. Annak felesége is hasonló volt magához, kitől neki két fiai születtek, kiket állapotja szerint uri módon nevelt. De az ő irgalmasságára tekintete lévén Istennek. az igazságot meg akarta mutatni néki; mert egykor, midőn vadászni ment volna ki, talál egy sereg szarvasra, melyet üldözőbe vevén, egyik szarvas a többi közül, legnagyobb és tekintélyesebb, kiszakad, a szolgák mind a sereg szarvas után tartanak. Plácidus pedig egyedül válik a nagy szarvas után, melyet minden igyekezetével kivánt elejteni. Azonban a szarvas egy kőszikla tetőn megállapodik, melyre figyelmetesen nézvén Plácidus. a szarvai közt lát egy keresztet, a napnál is fényesebbet és azon a Krisztus képét. Azonban mint régen a Bálám szamara, megszólal a szarvas és mond: oh Plácide, mit üldözöl engem! én a te kedvedért jöttem. Én vagyok az, a kit te tudatlanul tisztelsz; a te imádságaidat és alamizsnáidat bevettem és azt akarom ez által a szarvas által, a melyet a te vadászásoddal kergetsz, hogy én is vadászással fogjalak meg téged. Némelyek azt tartják, hogy a kép szólalt meg a szarvas szarvai közül. Melyet hallván Plácidus, megijed és a földre esik, mintegy óra mulva eszére tér és mond: uram jelentsd meg magadat, ki vagy a ki szólasz! hogy higyjek. Én vagyok, ugymond a szózat, a Krisztus, a ki a földet és eget teremtettem, ki a világosságot a setétségtől elválasztottam; az időknek rendet szabtam, az embert a föld agyagjából készitettem; ki az emberi nemzetért a földre leszállottam, magamra testet vettem; megfeszittettem: meghaltam és harmadnapon feltámadtam. Ezeket hallván Plácidus, ismét a földre borulva mond: elhiszem uram! hogy te vagy, a ki mindeneket teremtettél és a tévelygőket megtérited. Kinek felel az Ur: ha hiszed, menj bé és a város püspökje által keresztelkedjél meg.

Kinek mond Plácidus: Uram tessék néked, hogy hirül adjam feleségemnek és minden gyermekeimmel együtt megismérjünk tégedet. Kinek az Ur: nem bánom mindnyájan tisztuljatok meg. Te pedig holnapi napon ismét ide jöjj és megjelenvén, megtanitlak, mit kellessék jövendőben cselekedned. Midőn ezzel Plácidus hazament volna és feleségének a dolgot megjelentette volna, mond a felesége: uram! ez elmult éjszaka én is ilyen szózatot hallottam: „Te és a férjed és fiaid holnap hozzám jöttök.“ Ebből átlátom, hogy a Krisztus szóllott. Felkelnek azért éjfélkor és mennek Rómába püspökhöz, a ki nagy örömmel megkereszteli őket. Placiduss Eustakiusnak, a feleségét Theopistának, egyik fiát Theopitusnak, a másikat Agapitusnak kereszteli.

Reggelre kelvén, szokás szerint már Eustákius, ismét kimégyen vadászni és szolgáit a leshelyekre elküldözi, maga mégyen a helyre. a hol látást látott az elmult nap és ott térdre esvén könyörög, hogy az ur megjelenjék néki; kinek megjelenvén az Ur, mond: boldog vagy Eustákius! mert megmosódtál a keresztségnek vizével és az én kegyelmességemmel, az ördögöt meggyőzted. Ezután lészen gyümölcse a te hitednek; mert az ördög ellened fog harczolni, mivel bucsut vettél tőlle: melyhez képest, sokat kell néked szenvedni, hogy a dicsőségnek koronáját elnyerjed. Ennek a világnak magas polczáról leesel; mert lelki gazdagságokkal ugy bővölködhetel. Meglásd azért, hogy meg ne essél; mert a szenvedésben második Jóbnak kell lenned. De végre meglátogattalak és ismét előbbi dicsőségedre viszlek. Mond meg azért nékem, ha végig megakarsz-e maradni a kisértetekben én érettem? Kinek mond Eustákius: Uram! valamit kivánsz, örömest megcselekszem, csak a te segitséged légyen velem. Kinek az Ur viszont: Erősek legyetek az én malasztom mellett, az megsegit titeket. Ezután az ur, az égbe emelkedik, Eustákius pedig hazamenvén, ezeket feleségének tudtul adja.

Egynehány napok mulva, veszedelmes betegség érkezik házához és minden szolgáit, szolgálóit elhordja a halál. Kevés idő mulva, ismét minden lovai és barmai elvesznek. Azután a tolvajok házára rohannak és minden gazdagságait, régi keresményét elprédálják egy óra alatt és Eustákius jobbára meztelen maradván, feleségével, gyermekeivel együtt, mindenekért hálát ád az Istennek és elszalad éjszaka házától félmeztelen. Kik ilyen meztelenségre jutván, szégyenletökben Egyiptom felé bujdosnak, a császár pedig és az egész hadaknak főgenerálja, voltak nagy busulásban miatta. Egykor érkezik a tenger mellé Eustákius és azon egy hajóban megindulnak. Látván a hajómester az Eustákius feleségét, megtetszik neki és átalmenvén

tengeren, hajóbért követel; de midőn Eustákiusnak egy fillére em volna, a feleségét veszi el hajóbérben, melynek tehetsége szeint ellentakarván állani Eustákius, int a hajósmester a legényeiek, hogy taszitsák a tengerbe, igy könnyebben magáévá teheti az sszonyt. Melyet észrevévén Eustákius, oda kellett hagyni a feleséét és két ártatlan gyermekét ölébe vevén, nagy fohászkodva megndul velök; siratván kedves feleségét.

Jó darabot haladván, érkezik egy nagy folyóviz mellé; a mely ek gázolására mindenik gyermekével nem mér megindulni; hanem gyiket a parton hagyván, a másikkal megindul és azt által viszi a iznek tulsó partjára. Azután, mikor a másik gyermekéért visszaérne és már a viznek szintén közepén volna, széttekint, hát az gyik gyermekét felkapta a farkas; a másik gyermekét hasonlókéen a partról elkapta egy oroszlán és viszik a vadak mindenik yermeket az erdőbe. Melyet látván a kesergő atya, mivel egyiket em menthette meg, a vizbe ölte magát, ha Isten nem oltalmazta olna. Azonban, pásztorok találkozván az oroszlánnal, kergetni kezik, annyira, hogy a gyermeket elvettetik vele, Isten gondviseléséől pedig az oroszlán meg nem sértette a gyermeket. Viszont, a mely ırkas a másik gyermeket vitte volt, az is találkozik valami szántó mberekkel; azok is feltámadván, elvettetik a farkassal a gyermeet. Mind a szántó emberek, mind a pásztorok egy falubeliek volak, s egy utczában laktak és a gyermeket tartogatták, melyről ustákius semmit sem tudott: hanem mendegélvén az uton, panaszodik magában, mondván: im a ki mint szép termő fa, ugy bővölödém vala, a ki vitézeknek sokaságával körülvétetém vala, mint aradék egyedül, sem feleségem, sem gyermekeim mellettem meg em maradván. Emlékezem Istenem! mit mondottál vala nekem, ogy második Jóbnak állapotjára jutna ügyem: de nehezebb az én llapotom, mert Jóbnak volt szemétdombja, min idejét töltötte nyooruságai között, nekem pedig az sem engedtetett. Neki vigasztaló arátai voltak; de nekem nem voltak egyéb társaim; hanem a kik yermekeimet elragadozták. Neki felesége megmaradott, tőlem peig kegyetlenül azt is elvonták. Adj nyugalmat Uram az én hábouságaimban és őrizz meg, hogy számmal átokra ne fakadjak és orzád elől ki ne vettessem. Ezeket mondván, megyen a faluba és ott sordapásztor leszen, tizenöt esztendeig őrizvén a falu marháját, a ıai a szomszéd faluban tartattak; de egyik a másikhoz való atyafiágát nem tudta.

Azalatt a hajómester is megbetegedett és az Eustákius feleége, mind tőle, mind másoktól tisztán maradott és meghallván a

hajós, az asszony is elmegyen házától. Azalatt Trajánus császárnak megsokasodnak ellenségei és gyakran jut eszébe az ő vitéz generálisa Plácidus, ki annak előtte minden ellenségei ellen igen szerencsésen hadakozott. Végre nem állhatja; hanem a széles világra mindenfelé kiküld kerestetni, nagy jutalmat igérvén annak, a ki a generálisnak utjába igazodik, elszéledvén mindenfelé a császár emberei, találkoznak némelyek, kik ugyan Plácidus zászlaja alatt vitézkedtek, azon faluba menni, melyben Eustákius pásztorkodott; kiket járásukról is mindjárt megismér Eustákius és előbbi állapotja eszébe jutván, nagyot sohajtva mond: Ur Isten! ki reménységemen kivül ezeket megadtad látnom, add meglátnom feleségemet is. Gyermekeimről pedig nem is gondolkozom, tudom, hogy a vadak koporsói lettek azoknak.

Azonban ilyen szózatot hall: jó reménységben légy Eustákius! Mert nem sokára meglátod mind feleségedet, mind gyermekeidet. Midőn azért, a vitézek őtet előtalálták volna, köszönvén neki, kérdezik tőle: ha egy Plácidus nevü jövevény embert nem látott-e feleségével és két gyermekével együtt. Kiknek Plácidus nem jelentette ki magát, mindazáltal, a vitézeket béviszi szállására és forgolódvá közöttök s előbbi állapotja is eszébe jutván, a sirástól nem tarthatta meg magát. Olyankor kimenvén, megtörölte szemeit és ugy szolgált ismét a vitézek körül. A kik jobban jobban szemlélvén a pásztort, mondják egymásközt: hiszen hasonló ez azon emberhez a kit mi keresünk; vigyázzunk rá azért a fején levő sebhelyre, melyet ezen s ezen a harczon ejtettek volt rajta, melyet midőn a fején láttak volna, megismerik azon jelről, felugranak, ölelik-csókolják, felesége és gyermekei felől kérdezősködnek. A ki megmondja nekik, hogy feleségét eltartották és gyermekei elvesztenek. A szomszédok csudára odagyülnek, beszélvén a vitézek Eustákius pásztornak előbbi dicsőségét és magaviseletét. Akkor a császár parancsolatját elébe adják és a tőle küldött drága köntösbe felöltöztetik.

Tizenötöd napra érkeznek közel a császárhoz, a generálisnak jövetelét hallván a császár, maga is nagy pompával elébe megyen és elbeszélvén szerencsétlen utazását, a császár előbbi tisztébe állitja Eustákiust, a ki csakhamar hadat kiáltat és előbbi szokás szerint, minden seregeit megujjitja. Történik pedig, hogy egész Egyiptomig terjed a hadravaló hirdetés és a hol Eustákius fiai felneveltettek, azon helyre is. Azon falubeliek azt a két legényt választják és küldik el a hadba, mivel ingyen nevelték volt fel őket a pásztorok és parasztemberek, kevés gondok levén rájok; mint idegenekre. A kik midőn a generális elébe érkeztek volna, látván ékes

termetöket és serény magokviseletét az első seregbe rendeli őket Eustákius. Mendegélvén már egész táborral, megállapodik egy városnál, a hol harmadnapig pihenteti táborát. Azon városba bujdosott a felesége is és már jó időtől fogva lakott ott. A két ifju is bemenvén a városba, szállást szereznek magoknak, történetesen azon háznak ellenében, melynél az ő édes anyjok is lakott. Történik egykor, hogy a két ifju magok közt beszélgetnek, melyet az asszony is hallott egy ablakból; de egyik a másikról teljességgel semmit semmit nem tudott. A nagyobbik legény pedig ilyen formán kezdette el beszédét: én magam sem tudom honnanvaló legyek, csak alig emlékezem arra, hogy az édes atyám, hadvezér volt és az én anyámmal együtt bujdosni indultak, engemet is egy kis öcsémmel együtt elvivén magokkal, a tengeren egy kis hajócskán általköltöztünk; de mi okon nem tudom, a tengernek tulsó partján, az anyánk elmaradt tőlünk és az atyánk csak egyedül felvett engem az öcsémmel együtt és egy viz mellett letevén engem, egy oroszlán elragadott; hasonlóképen az ártatlan öcsémet is, egy farkas elragadott; hasonlóképen az ártatlan öcsémet is, egy farkas elkapta. Engem pedig valami pásztorok elvettek a fenevadaktól és mindeddig azok neveltek. Azután semmit nem hallottom, sem apám, sem kis öcsém felől. Ezt hallván a kissebbik, sirni kezd és mond: a mint veszem észre, te bizony a testvérem vagy; mert a kik engem felneveltek, azok az emberek hasonlóképen sokszor beszélték nekem, mint vettek el a farkastól. Ezen beszédből megismerik és megismerik és megölelik egymást. Ezeket hallván az édes anyjok, mily rendesen hozzák elő az egész dolgot, elhiteti magával, hogy azok az ő fiai volnának.

Másnap kelvén, megyen a generálishoz az anyjok és azon kéri, hagy vinné hazájába őtet; mert ő római nemzetü volna, noha a nyomoruság olyan messzeföldre vetette. Igy beszélvén az asszony a generálissal; addig szemléli és egyneháný jegyekről észreveszi, hogy ő neki igaz házastársa volna a generális; tovább nem tartóztatván magát, lábaihoz borul, kérvén, jelentse meg magát ki legyen, mert ő neki ugytetszik, mintha valaha ő lett volna Plácidus, a hadak vezére, ki azután Eustákiusnak kereszteltetett; kit az Idvezitő megtéritett és azután ilyen s ilyen próbákban forgott élete; kinek én felesége voltam, a kitől erőszakkal elvett a hajómester a tengeren jártunkban; két fiacskám is lévén, Theophistus és Agaptius. Ezeket hallván Eustakius és az asszonyt jobban megszemlélvén, megkezdi ismerni feleségét és örömében sirva megcsókolja; magasztalván az Istent, ki a szomorkodókat megszokta vigasztalni.

Azután kérdi a felesége: uram! hová lettek fiaid? Kinek mond Eustákius: Azokat a vadak kapták el és mint történt dolgok, elbeszéli. Kinek mond az asszony: adjunk hálát az Istennek, a ki valamint minket összehozott ujolag: hasonlóképen reménylem, hogy fiainkat is szintén visszaajándékozza nekünk. Kinek Eustákius: elbeszélem, ugymond, azok mint vesztek el a vadak miatt. Viszont az asszony: én uram! tegnap olyan beszédet hallottam két ifjutól, melyek nagy szeget ütöttek fejembe. Mirenézve hivatja Eustákius az ifjakat és beszédökből fiainak ismeri őket lenni, kiket nagy örömmel veszen magához. Az alatt a pogányokkal is megharczolván, győzedelmet veszen rajtok és vigan tér vissza egész táborával együtt.

Azon idő alatt Trajánus császár meghalt és helyette a kegyetlen Adriánust választották császárnak. Ki is megértvén Eustákius generálnak győzedelmét, feleségének és gyermekeinek feltalálását, vigan várta őket és nagy pompával megvendégeli a generált. Másnap megyen a császár a templomba, az isteneknek áldozatot tenni a győzedélemért; de látván Eustákiust, hogy sem a győzedelemre, sem a felesége és fiainak feltalálására nézve áldozni nem akár, okát tudakozá. Kinek mond Eustákius: én a Krisztus Jézust hiszem örök Istennek lenni és egyedül csak neki teszek. Azon felindulván a császár, fogatja Eustákiust, feleségével gyermekeivel együtt, vetteti az oroszlánoknak; de az oroszlán elejökbe menvén, lehajtott fővel láttatott imádni őket. Akkor a császár egy rézbikába vettetvén őket, nagy tüzet gyujtatott alája és azok a tüzben égvén, szép könyörgésekkel adják meg lelköket az Istennek. Harmadnap mulva kiveszik a rézbikából testöket; de még hajok szálát sem perzselte meg a tüz, kiknek emlékezetére, a keresztények szép temetőhelyet készitenek, ahová testöket beteszik. Szenvedtek ezek mártirságot, Adriánus császár idejében. Idvezitőnk születése után 120 esztendővel, Mindenszenthavában.

CXI.

Mint kell valakire bizott nyájat őrizni.

Egy főembernek igen szép tehene volt, melyet szeretett, ki váltképen két okra nézve: mind ékes termetére, mind bőtejére nézve; ahozképest megaranyoztatta a tehénnek szarvait és gondolkozott, kinek őrizetére bizná marháját, volt abban az időben egy igaz, Argus nevű embere, kinek száz szeme volt, azt késedelem

nélkül hivatja és elébe adja az aranyos szarvu tehenet, nagy jutalmat igérvén néki, ha gondját tudja viselni; de ha a szarvai elvesznek, életével fizet, érette. Árgus felvállalja a pásztorságot, a tehenet nappal szeme előtt legelteti, éjszakára maga házába viszi be. Volt ugyanazon időben egy csalárd, Merkurius nevü ember, ki vágyódott volna arra a tehénre és gyakran kérte Árgustól, mind szép szóval, mind nagy áron a tehénnek szarvait. Árgus pásztori botját vévén, melyhez szokott volt támaszkodni és mond ura személyében: te viseljed a főember képét, én a jövő éjszaka a te váradba mégyek és te kérjed én tőlem: hol vagyon az aranyos szarvú tehén? én azt felelem: ihon jelen vagyon szarva nélkül; mert midőn aludtam, elvitték a szarvát. Te azt feleljed énnékem: oh nyomorult! hogy aludt volna mind a száz szemed annyira el, hogy a zsivány azt cselekedhesse? e merő hazugság és igy halálnak fia vagy. Ha azt mondom pénzen adtam el, ugy is halállal fenyegessen engem. E meglévén, mond Merkuriusnak: csak menj dolgodra; mert éngem arra nem veszel. Azután Merkurius muzsika szerszámmal és szép beszédeivel forgolódik, mindaddig, mig Argusnak két szeme elalszik. Végtére a több szemek is egyik a másik után mind elaluszcnak a szép muzsikaszóra. Melyet látván Merkurius, Argusnak elvágja a nyakát és az aranyos szarvú tehenet elhajtja.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a szép termetű és bővséges tejet adó tehén jegyzi az ember lelkét, a melynek szarvai megvannak aranyozva, tudniillik: mikor isten az embert a keresztség által megmosogatja és maga hivei közzé béiratja. Azután szép tulajdonokkal és erőkkel ékesiti fel az embert; sőt a világon pásztorokat is rendelt, azokat a vigyázó lelki tanitókat, kikre bizta Isten az ő nyáját. Azért mondja Ezékiel próféta: Ha meg nem jelented néki: hogy eltérjen az ő gonosz utjából, hogy éljen; és az istentelenségében meghal, az ő vérét a te kezedből keresem ki. Ha pedig megmondod az istentelennek és az istentelen az ő gonosz utjából ki nem tér, ő ugyan az ő gonoszságában meghal, te pedig a lelkedet megszabaditottad. De sokan vannak, kik csak pásztori botjukra támaszkodnak, a becsületet örömest felvévén a világtól; de ha Merkurius érkezik muzsikával, úgymint: ez ördög csalárd kisértetivel, lassan-lassan engednek néki, úgy elalusznak, oly gondviseletlenek, hogy a nagy rest-

ség miatt mind az Istentől felékesitett lelkeket, mind azokat megöli a pokolbéli Merkúrius, kiknek pásztorságuk alá bizta volt Isten az ő nyáját.

CXII.

A mennyei orvosságok, némely lelkeknek meggyógyulásokra szolgálnak, némelyeknek nem használnak.

Gorgiánus királynak, feleségétől volt egy kedves gyermeke, melynek az édes anyja meghal, midőn a gyermek tiz esztendős volna. Azután ismét az urak tanácsából megházasodik a király, de a másik felesége a király fiacskáját nem szereti, hanem sok becstelenséggel illeti, melyet a király észrevévén, akarván feleségének is kedveskedni, a fiát más országba küldi, hol az ifju tanulásra adja magát és igen tudós főorvos lészen, kinek tudományán nagy öröme volt a királynak. Kevés idő mulva, megbetegszik a király és sietséggel küld a fia után, hogy orvossággal segitse meg őtet, az apja parancsolatjára mindjárt mégyen az ifju és meggyógyitja a királyt a nagy nyavalyából, mihezképest elterjed a hire mindenfelé a király fiának. Azután megbetegszik a mostoha anyja is, a királyné, melynek gyógyitására sok doktorok gyülnek öszve; de mind halálos nyavalyáját mondják lenni a királynénak, min igen busul a király és fiának parancsol, hogy fogna a mostoha anyja gyógyitásához. De amannak nem lévén kedve hozzá, a király megfenyegeti, hogy országából is kiüzi. Kinek mond az ifju: atyám! ha azt miveled nem cselekszel igazságot velem, hiszen nyilvánvaló dolog az, a mostoha anyámnak sugallatából üztél ki annakelőtte is országodból; mihezképest, az én távollétem miatt szenvedted a betegséget és közelitésem megszabaditott a nyavalyától. A mostoha anyám nyavalyájának oka pedig az én jelenlétem, melyhezképest, inkább kimégyek az országból, mint véle együtt légyek. Kinek mond a király: a mostoha anyádnak épen csak olyan nyavalyája vagyon, a micsodás nékem volt; a mint éngem meggyógyitottál, azonképen őtet is meggyógyithatod. Kinek felel a fia: noha egyforma a betegség; de a természet nem egy, mert valamit néked béadtam, mindent kedvesen vettél tőlem, sőt mikor csak megláttál is ugyan megujultál; de a mostoha anyám mikor lát, nehéz néki, a szóllásom merő méreg előtte. Ha hozzányulnék, elájulna belé. Ehezképest nincs jobb a betegnek, mint mikor kedvét töltik. Ilyen szókkal addig mentegeti magát az ifju, hogy meghal a mostoha anyja.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király Ádám, a mi első atyánk, kinek nagy birodalmat rendelt volt a felséges Isten a paradicsomban. Arról mondja szent Dávid: Mindeneket lábai alá vetettél, sat. Ennek az első felesége az ártatlanság volt; de elvesztvén azt, más feleséggel köttetett öszve, úgymint: a nyomorusággal. Arról mondja néki: Orczád veritékével eszed kenyeredet. Kinek emberi természetéből szép fia lett: mert az ő neméből származott a Krisztus Jézus test szerint, ki az egész emberi nemzetnek nagy Doktora. Mert ő róla mondja a próféta: A mi betegségünket ő hordozza és a mi fájdalmunkat ő viselte. Azt tudjuk mindnyájan, hogy sok fáradságával, szenvedésével gyógyitotta meg Ádámot, azaz: Békéltette meg őtet, a haragra felindult Istennel, Ádámmal együtt minden maradékit. De ha a mostohát, ugymint: az ördögöt és a bünt soha nem akarta szeretni, mivel az a mostoha volt oka, hogy számüzetnék Ádám maradékival együtt a paradicsomból, mint Istennek előbbi jó kedvéből.

CXIII.

A lelki győzelemnek jutalmául.

Adoniás király mindenek felett gyönyörködött a vitézi játékokban; ahozképest egy magas piaczot, min a kelevéztörők minden vitézségöket megmutatnák és a ki a másik felett győzedelmes lenne, annak szép jutalmat adna. Arranézve mindenfelől rágyűltek a főrendek és nemes ifjak. Kiket ő kétfelé osztott egyaranyu számban. A kik az első rendben voltak, egymás mellé paizsokat mind leraktak és a tulsó rész czélozván azokra a paizsokra, és a melyiket megtalálta, a paizsnak tulajdonosát, egy leány fegyverbe öltöztette és annak kellett kelevéztörésre kimenni a másik ellen, a ki a paizst meghajitotta. A ki pedig a kettő közzül győzedelmes lett, azt a király asztalához marasztották és a király koronáját fejére tették. A többi vitézek közt, egy vitéz lát a paizsok közt egyet, melyről három szép aranyalma függött le, a melyre mindaddig irányzott, hogy azt meghajitotta. A kié a paizs volt, azt az arra rendelt leány, mindjárt felöltözteti és kimegyen a vitéz ellen, ki a paizsát meghajitotta, a vitéz meggyőzi, fejét elüti és vitézségének nagy jutalmát veszi.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király példázza a mi Idvezitőnket, az igaz Messiást, a ki elsőbben harczot inditott az égben, a nagy sárkány Lucifer ellen; kit Mihály arkangyallal és több angyalaival lehányatott az égből. Azután a földön és a kálvária hegyén megharczolt és szent halálával győzte meg ugyanazt az ellenséget. A Felséges Istennek három kitett paizsa vagyon, ugymint: a hatalmasságnak paizsa, mely az atyát illeti. Második: a bölcsességnek paizsa, mely a Fiut illeti. Harmadik: az Isten jóvoltának paizsa, mely a Szentlelket illeti. Azokat a paizsokat bizonyos helyre tette volt Isten az emberi természetben, az ő képére és hasonlatosságára teremtvén az embert. Mert ugyanakkor, hatalmával, bölcsességével és jóvoltával részeltette az embert. Ezt a paizst hajigálta az ördög, mondván: Ha a tiltott gyümölcsből esztek, az Istenhez lesztek hasonlók. Akkor igazán találta azt a paizst, mely a Fiu Istent illette. Melyhezképest neki kellett leszállani és az ellenséggel szembeállani. Kit egy Szüz öltöztetett fel, midőn Boldog Szüz Máriától vett halandó testet magára és abban az öltözetben harczolt és vett győzedelmet mi érettünk.

CXIV.

Az emberi nemzetnek pokoltornáczából való felszabaditásáról.

Egy király idejében volt egy szegény ember, ki az erdőben fát szedegetett, szamarán azt a városba hordván, keresett kenyeret magának. Egykor elsetétedvén a sürü erdőben, beesik egy mély gödörbe, melyből ki nem jöhetett; mert azon gödörben volt egy nagy sárkány, mely a farkával épen betemette a gödörnek fenekét, kigyó is számtalan volt benne. Az oldalából a gödörnek egy hoszszu kő állott ki, melyre mindennap öszvegyültek a kigyók és nyalták, a sárkány is hasonlóképen. Nézte a szegény ember és gondolja magában: ezek nem ok nélkül nyalogatják a követ; mert látom egyebet sem esznek, még is elég kövérek, nekem azonkivül is itt kell elvesznem látom, megpróbálom mit használ annak a kőnek nyalogatása. E gondolat után nyalni kezdi a követ ő is; hát minden jóizű ételnek és italnak, melyet kitudott gondolni, izét kezdi érezni rajta. Melyhezképest minden éhségét és szomjuságát elmulasztja. Kevés idő mulva felette nagy égiháboru és menydörgések támadnak, melyektől megijedvén a kigyók, mind kimásznak a gö-

dörből, sárkány is felemelkedvén kezd kirepülni onnan, melyet látván a szegény ember, a farkába csimpaszkodik és a farkával a sárkány az embert messzeveti a gödörtől. A szegény ember nem tudván micsoda helyen legyen, ott várakozik mindaddig, mig valami kereskedő emberek érkeznek, a kik igaz utra igazitják. Megörül azon a szegény ember és bemenvén a városba, mint történt dolga, mindeneknek elbeszéli, azután meghal csakhamar.

Ennek magyarázata.

E szegény ember jelenti, közönségesen az emberinemzetet, kik mindnyájan meztelen jövünk ki anyánk méhéből, ennek a világnak setétes erdejére. Valamikor pedig bünt cselekszünk, akkor mély gödörbe esünk és a pokolbeli sárkánynak hatalmába. Ebben a gödörben találkozik egy kő, mely a Krisztust példázza, azt a követ, melyet az épitők megvettek, sat. ő benne találkozik mindennemü lelki testi táplálásnak jóize, nyomoruságunknak idején, ahoz a kőhöz közelgessünk buzgó könyörgésünkkel és a mint nekünk megparancsolta, nagy engedelmességgel büneinkről vallást tegyünk, akkor mintegy mennydörgés előtt elszaladnak a kigyók, ugymint: a mi vétkeink eltávoznak, annyira, hogy a nagy sárkány sem árthat; az ördög. A kereskedő emberek, kik a lelki tanitók, ránk találván, az igaz utat megmutatják, mely a boldog városba és az örökéletre viszen mindnyájunkat.

CXV.

A Krisztus halála szerzett nekünk idvességet.

Egy királynak erdejében, lakott egy gonosz elefánt, melyhez közeliteni semmínemü ember nem mert: melynek természete felől tudakozván a király a bölcsektől, azt felelik: hogy az az elefánt, a szüz leányokban gyönyörködnék; ahozképést, két tisztességes leányt hozat elő a király, melyeket csak egy-egy ingben küld az elefánt felé, a kik énekszóval édesgetnék az elefántot. Elmennek a leányzók, egyik viszen egy medenczét magával, a másik egy meztelen kardot és leülvén az erdőben, kezdenek igen szépen énekelni, azt hallván az elefánt, közikbe megyen és letelepedvén, egyik szüz leánynak ölébe teszi a fejét és ott elalszik az énekszó alatt. Melyet látván a másik szüz, fogja a kardot és elfogja a fejét az elefántnak. A másik a medenczét megtöltvén az elefánt vérével, viszik a király elébe, melyen a királynak nagy öröme volt és vérével bársonyt festetett.

Ennek magyarázata.

Ez a két szűz jelenti egyik a Boldog Szűz Máriát, a másik Évát, az emberinemzetnek első anyját. Az igazán kardot hordozott a kezében; mert vétkével az Istennek haragját és bosszuálló kardját érdemlette. A Boldogasszony pedig az ő alázatosságának medenczéjével állott elő, mit megkivánván az Isten Fia, abban telepedett, noha vérével kellett kiontani; de azzal a vérrel festett drága bársonyt, melylyel lelkünket felöltöztette, melyben kedvesen megjelenthetnénk a dicsőséges Istennek szine előtt.

CXVI.

Az Isten mint szereti azokat, kik ellene nem járnak.

Pipinus király megházasodván, feleségétől szép fia született; de a szülésben meghalt az asszony, azután más feleségtől lett egy fia és mindenik gyermekét felneveli messze földre küldi. Sok idő mulva a királynak második felesége igen kivánta volna a maga gyermekét látni, melynek kérésére a király a gyermekeket hazahozatja; de mikor a gyermekek hazaérkeztek, azok oly hasonlók voltak egymáshoz, mind termetökben mind személyökben, mind magokviseletében, hogy a királyné meg nem ismerhette, melyik légyen az ő gyermeke. Végre a királytól tudakozza, melyik volna az ő gyermeke? de arra nem vehette az urát. Min elkeseredik az asszony és keservesen sirt. Akkor a király megvigasztalja a feleségét és mondja: ne sirj! mert ez a te fiad. A király pedig a meghalt feleségétől való fiát mutatja meg néki, min igen megörül és minden gondviselését kiválólag arra terjeszti, a saját fiára pedig semmi gondot nem ád. Melyet látván a király, mond a feleségének: Valóban megcsalatkoztál; mert nem a te fiad, kinek annyira kedvezel. Min elbúsul a királyné és ujolag kéri a királyt, jelentse meg igazán néki az ő gyermekét. Melyet semmiképen nem cselekszi a király, hanem mond feleségének: Ne várd én tőlem azt: mert ha igazán megmutatnám néked, egyikre lenne gondviselésed, a másikra nem; hanem jó vigyázással neveljed őket, ha felnövekednek, megmutatom akkor, nem lészen késő azután is, eleget örvendezhetsz néki. Mihezképest a királyné mindeniket egyarányu gondviseléssel neveli fel, akkor jelenti meg osztán a király, melyik légyen a fia és igy igen boldogul éltek halálig egymás közt.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a király, Krisztus Jézust példázza. Ő fiai az emberek mindnyájan; mer ő hozta életre mind a választottakat, mind a megvetetteket. A gyermekek anyja, jelenti az anyaszentegyházat. Az első anya elmult, mely csak a törvényből állott, most már a kegyelemből és egyszersmind Isten törvényéből álló anyánk vagyon, de azt nem tudhatja az anyaszentegyház, kik idvezülnek és kik vesznek el az ő fiai közzűl, hanem az ő idejében az itéletnek nagy napján, mikor a választottaknak azt fogja mondani Krisztus urunk: Jöjjetek el én Atyámnak áldottjai, sat. A megvetetteket pedig átok alá veti.

CXVII.

A megátkozottakról és azoknak büntetésekről.

Fridrik császár ezt törvénybe adta ki, hogy: a ki szüz leányt erőszakkal elragadna, ha más, attól megszabaditaná a szüzet, lenne annak felesége, ha kedve lenne hozzá a leánynak. Történt egykor, hogy egy gonosz ember, elragad egy szüzet, visz a berekbe és ott erőszakot teszen rajta. A leánynak kiáltását hallván egy becsületes vitéz ember, siet a kiáltására, hogy meg tudhassa mi dolog legyen. Kinek mond a leány: uram kérlek az Istenért! szabadits meg engem e kegyetlen embertől; mert engem erővel elrabolván, meggyalázott és most megakar ölni. Kinek mond a rabló: nem ugy uram! hanem ez feleségem, én őtet házasságtörésben találtam, azért akarom megölni. Mond viszont a leány: nem mond igazat; mert én soha senki felesége nem voltam, eddig szüzen éltem, hanem ma rontott meg engemet; azért kérlek, szabadits meg kezéből. Az én szüzességemnek jelei meg is látszanak rajtam; melyet látván a vitéz, hozzáfog, hogy elvegye a leányt a kegyetlen embertől; de amaz sem akarván adni, kardot rántanak és keményen vagdalkozván, a kegyetlen embert meggyőzi a vitéz; de a vitéz is nagy sebeket kapott. Mindazáltal, a győzedelem után a leányt magának jegyzi, ahoz vala kedve mindenik félnek, kötelezi is magát erős hittel a leány. Ezekután mond a vitéz a leánynak: egynehány napig maradj meg ebben az én kastélyomban, mig apámnak, anyámnak hirt adok és hozzákészülök, visszatérvén, hogy a menyegzői lakadalom mentül becsületesebben menjen véghez közöttünk. E szók után elbucsuzván egymástól és már a vitéz távollévén házától, érkezik egy más kegyetlen ember a vitéz házához és ott zörgetett; de a leány be nem akarja

bocsátani, Végre sokat kezd igérni az ember, mirenézve bebocsátja a leány, hozzámegyen és él vele mint nőjével. A vitéz is mintegy honap mulva megérkezik a házhoz; de a leány be nem bocsatja, jó szót sem ád néki. Melyet észrevevén a vitéz, mond: oh jó leány! miért nem emlékezel meg rólam, ki téged a haláltól megmentettelek és a hitről is, melylyel megesküdtél nekem? Kérlek mutasd meg orczádat nekem és szólj. Amaz egy ablakon kitekintvén kérdi: mit akarsz? Kinek felel a vitéz: én csudálkozom rajtad, miért felejtkeztél el rólam, ihon nézd testemen a sok sebhelyeket, melyeket éretted szenvedtem. Levetkezvén: ime, ugymond, a te életedért kaptam én ezeket, azért ne légy háládatlan hozzám: hanem nyisd meg az ajtót, mutasd meg orczádat, hogy téged mint kedves jegyesemet magamhoz vegyelek. De a leány mindazokra a szókra sem lett engedelmes. Végre biró elébe megyen a vitéz és ott panaszt teszen, sebhelyeit megmutatja, melyeket azért szenvedett, hogy a leányt feleségül vehesse. Ezeket hallván a biró, hivatja a kegyetlen embert, kérdi tőle: te voltál-e ki eztaz asszonyi-állatot elragadtad, melyet a vitéz maga erejével szabaditott ki kezedből? Kinek felel a kegyetlen ember: én voltam az. Mond viszont a biró: no hát ez, annak a felesége törvény szerint, a ki kezedből mentette meg őtet. Mivel pedig más ember házába hirnélkül mentél be és másnak ágyát megfertőztetted. Harmadszor: ennyi ideig feleségét magadnak tartottad, ezekre már mit felelsz? de amaz csak elnémul. Az aszszonyhoz fordulván pedig a biró, mond: te asszony! két okranézve is kötelezve voltál e vitézhez; mert elsőben tégedet a rablótól megszabaditott. Másodszor erős hittel kötelezted magadat és mégis az ő házához miért kellett más idegent bebocsátanod? Mire semmit nem felelhetvén az asszony, mindeniket felakasztatja és a birónak igaz itéletét az egész tartományban helybenhagyták.

Ennek értelme.

Édes fiaim! ez az elragadott leány nem egyéb, hanem a lélek, melyet a ragadozó ördög mindaddig les, hogy elragadhassa és azt nemcsak meggyalázni, hanem örökhalállal is kivánja megölni. Ilyen veszedelemben lévén minden ember, ha szive szerint telkiált Istenhez, azért vett fel emberi természetet az Isten fia, hogy mint egy vitéz, segitségére menjen a nyomorultaknak és sokszor meg is szabaditja lelkünket a kegyetlen ördögnek hatalmából és olyankor mintegy jegyesét magának foglal minket; de mi ottan-

ottan elidegenedünk a mi Urunktól és kegyetlen hóhérok társaságában adjuk magunkat, valamikor lelkünket berutitjuk. Azonban, eljön a mi kegyelmes Urunk, kihez nagyobb kötelességünk volna, megáll szivünknek ajtójában ott eleget zörget; de nem bocsátjuk be őtet, mely vakmerőségben ha végig megmaradunk, nem ugy jön el, mint a mi lelkünknek mátkája, hanem mint a mi gonosz cselekedetünknek birája.

CXVIII.

A csalárdságról.

Volt egy főember, ki Egyiptomba ment és ott hagyta minden kincsét egy bizalmas vén ember kezébeu: ugymint ezer tálentomot, maga pedig, ország-világot látni ment. Utját végezvén, felkeresi a gazdáját, kinél kincsét hagyta; ama pedig mennyreföldre tagadja, hogy a dologban semmit nem tudna, sőt őtet soha szemével sem látta. A főember mindazáltal sokáig firtatja, hol szép szókkal, hol igérettel; de a vén gazda annálinkább haragszik és fenyegetődzik: végre a káros nagy szomorusággal és kárral távozik el az öregembertől. Midőn nagybusan eltávoznék, találkozik egy vén asszonynyal, mely remete köntösben lévén, egy pálcza volt kezében, az utról a köveket hányogatta, hogy az emberek meg ne botoljanak benne. Megismervén a vén asszony a szomoru embert, hogy idegen volna azon a földön, kérdi tőle mi járatban volna? és amaz megmondja rendesen minden dolgát, azt is, mint csalatott meg az öregembertől, mely miatt nagy kárba esett. Kinek mond a vén asszony: ha igazat mondanál, én jó tanácsot adnék. Kinek mond amaz: Isten a bizonyság, az én igazságomban. Mond viszont a vén asszony: hozz egy bizonyságot elő, kinek hiteles legyen a szava. Kit midőn előhozott volna a káros ember, mond annak a vén asszony: eredj menj el, végy a piaczon igen szépen festett tiz kosarakat, és midőn azokat előhozod, töltsd meg kövekkel előttem és mindenikre vess aranyos lakatot. Ezek meglévén, mond a vén asszony a károsnak: keress tiz erős embert, kik vegyék fel ezeket a kosarakat és hozzák utánnam: elmegyek én a te társaddal azon embernek házához, a ki megcsalt téged és mikor én a házban leszek, jöjjenek el a terhes kosarakkal az emberek egymásután, azután jöjj be te is és kérjed bátran pénzedet; ugy hiszem nem fogsz hiába járni. Akkor a vén asszony bemegyen a vén ember házába és mond neki: uram! ez az idegen ember eddig nálam tartott szállást, most pedig hazájába akarván

menni, biztos helyen akarná pénzét letenni; én pedig téged igaz embernek ismerlek lenni, hozzád igazitottam. Kérlek Isten kedvéért és az én barátságomért, adj szállást ennek a pénznek, mely tiz kosárban van. A beszéd közben a káros is beérkezik a rendelés szerint a házba és kéri azon gazdánál letett pénzét. Gondolván a gazda, hogyha meg nem adja a pénzt neki, ama tiz kosár pénzt nem fogják nála hagyni, arranézve nagy örömmel látja a károst, kezet fog vele és egészségét tudakozza, ismeretségét nem tagadja és pénzét minden hiány nélkül visszaadja. Pénzét kezéhez vévén, elmegyen a vén gazda házától, Istennek hálát ád és a vén asszonynak megköszöni a jóakaratot. A vén asszony meghagyja a vén gazdának, hogy a tiz terhes kosarakra is jól gondot viseljen mindaddig, mig érette jöhetnek. Ilyen módon jutott pénzéhez a főember.

Ennek magyarázata.

Ez a főember, példája lehet minden világon levő embereknek, kik az életben csak zarándokságban járunk, közelitvén minden nap örökös hazánkhoz, melybe kell mennünk a halál által. Az Isten pedig tiz tálentomot bizott ránk, az ő tizparancsolatját, melyeket ha restellünk hordozni és ennek a világnak házánál leteszünk, mely igen csalárd vén gazda, az örömest vissza nem adja azt a szép kincset, hogy azzal élhessünk örökös hazánkban. A vén asszony pedig, mely az utról a botránykoztató köveket elhányta volt, a jó lelkiismeret. Ez nem szenved lelkünkben semmi rutságot és akadályokat. Illik azért a te szivednek kosarát is megraknod; de nem botránykozásoknak köveivel, hanem olyan kövekkel, a minemü öt köveket szent Dávid tett volt az ő pásztori táskájába, melyeknek egyikével az erős ellenséget, a nagy Góliátot meggyőzte, melyek az Istenben való bizodalomnak kövei voltak. Mi is tegyünk szivünk rejtekébe öt követ, ugymint: a Krisztus Jézus öt mélységes sebeinek emlékezetét, azokban bizván igaz hittel, reménységgel és isteni szeretettel, meggyőzzük az ellenünk támadott mind földi, mind pokolbeli Góliátot.

CXIX.

Mily háládatlan az ember ezen a világon.

Volt egy királynak generálisa, ki birodalmában mindenek felett uralkodott. Volt a királyi ház mellett egy nagy berek, mely

mindenféle vadakkal bővölködött, abban a király mély gödröket ásatott és száját falevéllel gyengén befedette, melybe hullottak és fogattak meg a vadak. Egykor megyen a királynak az a felfuvalkodott generálisa, lovastól által a berekben és egyik mély gödörbe lovastól beleesik. Ottan csakhamar azon verembe egy oroszlán is beesik, azután egy majom, azután egy rettenetes kigyó. Abban a veszedelemben látván magát a generális, kiáltott a mint tőle lehetett. Kinek kiáltását hallván egy Gvidó nevű szegény ember, ki fahulladékokat szedegetvén, szamarán hordta haza, azzal kereste élelmét, megyen a verem szájához, kinek a generál esedezni kezd, sok kincset igérvén neki, ha kivonja a veremből. Kinek mond Gvidó: ugy de én csak egy kis fahordással táplálom magamat és házamnépét, hacsak az egy napot is hiában elmulatom, a te szabaditásoddal töltvén időmet, én abban csak kárt vallok. Akkor annál nagyobb fogadással kötelezi magát a generális, csak őtet szabaditsa ki, nagy emberré teszi. Arranézve Gvidó bemegyen a városba és igen hamar hoz egy hosszu kötelet, azt leereszti a gödör fenekére; de elsőben is az oroszlán kapja a kötelet és azt kihuzván a szegény ember, a gödör szájától elfut az oroszlán az erdőbe. Másodszor leeresztvén, a majom ragadja a kötelet és kihuzván azt is, fut az erdőbe. Harmadszor a nagy kigyó tekeredik a kötél végére, midőn azt kivonta volna, mintha köszönetet tett volna Gvidónak, megyen az erdőbe. Utoljára könyörög a generális, hogy már őtet is vonja ki; őtet is kivonja a szegény Gvidó és azután a lovát is kivonják ketten. Lovára ülvén a generális, megyen az udvarhoz. Megyen Gvidó is házához; de mivel üres kézzel érkezett, kedvetlenűl látja a felesége, azonban megmondja mint történt volna dolga és mily nagy igéretet tett a generális, min osztán megörül az asszony.

Reggelt érvén, megyen az udvarhoz Gvidó, megizenvén az ajtónállótól a generálnak, hogy már ő ott volna, a ki őtet a veremből és a mérges vadak közzül kiszabaditotta, ha valami jutalmát adna a jótettért igérete szerint. Azon megharagudván a generális, szidni kezdi, a dolgot tagadja és többé a dolgot meg se emlitse, mert keményen megpálczáztatja. A melyet el is követett rajta a generál, mert igen megverette. Harmadszor is megpróbálván a szegény ember a könyörgést, akkor ugy elverette, hogy félholt lett, ugyhogy szamáron ment utánna a felesége és azon vitte haza öszveroncsolt testét, kinek gyógyitására költötte minden kevés keresményét. Meggyógyulván időre, megyen ismét előbbi szokása szerint azon berekbe faszedegetésre; menvén, előtalál

tiz megterhelt szamarat és utánna egy oroszlánt, mely egyenesen a Gvidó házához hajtja őket. Nézvén Gvidó figyelemmel az oroszlánt, észreveszi, hogy az, a melyiket ő a gödörből kivont. Igy közelitvén az oroszlán Gvidóhoz, jelt ád a lábával neki, hogy azokat a terhes szamarakat hajtsja házához. Megtér azért Gvidó a szamarakkal, az oroszlán is segitvén néki egész hazáig. Ott azután farkát csóválja Gvidónak és visszafut az erdőbe. Ezekután Gvidó a templomban kihirdeti, ha valaki szamarát el nem vesztette-e? de nem találkozván ura, ő felbontja a szamarakon lévő málhákat, mikben sok pénzt találván, igen meggazdagodik. Másodnap is az erdőre menvén Gvidó fáért, fejszéje nem lévén, csak néz fel egy fának tetejére, a melyen történetesen az a majom volt, melyet ő kivont volt a gödörből. Mely látván Gvidónak szükségét, annyi fát tördelt és hányt le a fatetejéről, melylyel megterhelhette szamarát és házához megyen. Másnap megint megy a berekbe, leülvén egy fa alatt pihenni, feltekint a fára, hát azon van a kigyó, melyet a gödörből kihuzott, szájában egy fehér, fekete és veres szinekkel tarkázott kő vagyon, melyet a kigyó épen a kebelébe vet neki. Azzal Gvidó hazamegy és a követ viszi egy értelmes ötvöshöz, a ki megismervén a kőnek erejet, száz forintot örömest adott volna érte. Gvidó azonban azon kőnek erejével előhalad dolgában és nagy vitézi állapotra jut.

Megtudván ezt a király, hivatja Gvidót, pénzért kérvén tőle a követ, ugyhogy vagy odaadja a követ neki, vagy kimenjen országából. Mond Gvidó a királynak: uram! én odaadhatom a követ; de tudd meg a kő természetét, hogyha valódi árát le nem teszed, visszafordul hozzám ez a kő. Akkor ád háromszáz forintot a király érte; de Gvidó hazamenvén, csakhamar a maga ládájában találja a követ, mit maga a király elébe viszen, elcsudálkozván a király, azon kéri, mondaná meg néki miképen jutott a kőhöz. Akkor Gvidó elbeszéli eleitől fogva, mint járt legyen a generálisával, mint huzta ki a mély gödörből a vadak közzül, mivel fizetett neki azért a generál. Az oroszlántól, a majomtól és a nagy kigyótól is minő jutalmat vett, mind elősorolja. Azokon a király elcsudálkozik és a generálisnák méltatlan tettén igen megbusul, midőn elébe hivatta volna a generált, az sem tagadhatá a megtörtént dolgokat, miért mond a kiraly: oh háládatlan ember! hogy mivelheted ezt ilyen emberrel, kinek annyi jótéteményeit vetted? miért nem tanultál hacsak a vadaktól is háladást; elleszel mától fogva minden hivatalod nélkül és helyetted Gvidót állitom a tisztedbe; mert te akasztófánál egyebet nem ér-

demlesz ezért a háládatlanságért Ezt a király itéletét az egész ország népe helybenhagyta és Gvidót a király után örömest tisztelték.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az Isten mint hatalmas király teremtette a világot és a gyönyörüségnek kertjét; de meg nem maradván abban Ádám, minden maradékaival együtt kivettetett a világ gödrébe, a melyben az emberi nemzetnek elkellett volna veszni, hanem azon halandóság vermébe akart esni az erős oroszlán is, mely a Krisztus Jézust példázza, mivel a szentirás is *Juda nemzetéből való győzelmes oroszlánnak nevezi őtet.* Ez midőn az Isten erejének kötelével felszabadult volna, a halandóságnak verméből, azután sok rendbeli ajándékokkal gazdagitotta a szegény embereket; a Szentlelket elküldvén megbecsülhetetlen mennyei gazdagságokkal, ki a világ végezetéig megmarad a keresztyénekkel; de csak azokkal, kik hálaadással veszik a mennyei malasztot, mert a háládatlanokat erős büntetés alá veti az Isten és kiveti az örökségből; hanem marad az alázatosokkal, Istenfélőkkel, Istenszeretőkkel és hálaadókkal.

CXX.

Az asszonyoknak mesterséges csalárdságukról.

Dárius királynak volt három kedves gyermeke; a ki minekelőtte meghalna, hivatja azokat. Testamentomban a nagyobbiknak az országot hagyja. A másodiknak a keresményeket. A kisebbiknek hágy egy aranygyürüt, egy aranylánczot és drága szőnyeget. Az aranygyürünek olyan ereje volt, hogyha valaki az ujján hordozta, igen kedves volt mindenki előtt és a mit kivánt, mindent megadtak néki. Az aranyláncz is szinte, majd hasonló erejü volt; mert a ki azt nyakán hordozta, annak minden dolgai kedve szerint folytanak. A szőnyegnek az a tulajdonsága volt, hogy a ki rátelepedett, valahová csak kivánkozott, azonnal ott lehetett. Ezeket hagyta a kisebbik fiának, meghagyván feleségének tanittatná a gyermeket és mig felnövelkednék, addig kezébe ne adná azokat. Aztán mindjárt meghal a király, temetés után a két öregebbik fia, mindjárt a testamentom szerint elfoglal mindeneket. A kisebbik fia pedig kinek Jónatás volt neve, az anyjától elkéri a gyürüt s tanulni kéredzik, kinek kezébe adja az anyja; de azon kéri, hogy az asszonyember társaságát kerülje, ha a gyürüben kárt

nem akar vallani. Elmégyen Jónatás a gyűrűvel és igen jól tanult. Egy idő mulva az utczán sétálván, elébe jön egy szép leány, melyet megszeretett az ifju és társul adja magát hozzá. Midőn már igen megismerkedtek volna, csudálkozott a leány rajta, mi lehet az oka, hogy az ifjunak pénze nincs, hazulról sem küldenek semmit, még is mint király fia, oly fényesen gyakorolja az iskolát; ahozképest egy jó kedvében tudakozódik róla és mind addig hizelkedik az ifju körül, hogy megmondja a leánynak az okát, mely a gyűrűnek erejétől származik, mit az ujján visel. Akkor mond a leány Jónatásnak: ládd mennyi emberek közt forogsz, szerencsétlen órák vannak, elvesztheted a gyűrűt, hanem add a kezembe és én jól gondját viselem számodra. Odaadja az ifju a gyűrűt; de soha azután ki nem vehette a lány kezéből, mely miatt igen megfogyatkozván Jónatás, keservesen haza mégyen az iskolából, megpanaszolván az ányjának kárvallását. Kinek mond a királyné: felelek róla, hogy asszonyemberhez adtad magadat, hiszen meghagytam volt, hogy futnál attól mint a tűztől. Hanem immár az aranyláncz ot adom néked; de annak különben viseld gondját, ha becsületed és hasznodat szereted.

Azzal megtér ismét Jónatás azon iskolába és néki hasonlóképen lészen dolga minden fogyatkozás nélkül. Azonban találkozik azon ismerős leánynyal megint. Látván a leány, hogy ismét királyi módon megy minden dolga Jónatásnak, csudálkozva kérdezi tőle, hogy lehet az? holott semmi kincset sem hoznak az anyjától számára. Felel az ifju: azon aranylánczнak erejétől van, melyet nyakamon hordok. Ismét addig barátkoznak egymással, hogy ármányosan azt is elcsalja tőle, mely miatt megint szorult állapotra jut az ifju és kéri az aranylánczot a leánytól. A leány ismét esküszik, hogy ellopták tőle, és semmiképpen elő nem adhatja. Melyet hallván Jónatás, keservesen kezd sirni, szemére hányván a leánynak minden ravaszságait, melyekkel elcsalta a gyűrűt és a lánczot tőle, mely miatt becsülete veszett. Ilyen kára után ismét az anyjához megy Jónatás és megmondja néki minden esetét, min igen busul a királyné és mond ; látom minden reménységedet az asszonyemberbe vetetted, elmehetsz nyereségeddel, ezentul minden ember bolondjának tart, azt tanácslom, menj el és tanulj jobbat, egyebet már nem adhatok, hanem itt van az apádtól maradt drága szőnyeg, ezután elélhetsz; de ha azt is elveszted, én elömbe többé ne kerülj.

A szőnyeggel ismét azon iskolába mégyen. Kit látván az előbbi kedves ismerőse a leány, ismét hozzá adja magát. Ama leteritvén a

szőnyeget, mind a ketten rátelepednek és midőn a szőnyegen ülnének együtt, gondolja magában Jónatás: oh vajha oly messzevetődném, a hol emberek sem találtatnának! A gondolat után csak felemelkednek és oly liget mellé vetődnek a világ végén, a hol emberek sem laknak. Akkor veszi észre magát a leány és keservesen sir, mert szörnyen fenyegette Jónatás, hogy otthagyja a vadaknak, ha az aranyláncot és gyűrűjét elő nem adja. A leány megigéri ugyan az elrejtett kincset, csakhogy azon a helyen hozzá nem nyulhat. Azonban kérdezi nagy hizelkedéssel, mirevaló a szőnyeg? megjelenti az ifju néki, hogy ha valaki arra teheti magát, mindjárt ottlészen véle a hol gondolja. Azalatt mind a ketten a szőnyegen ülvén, Jónatás a leánynak ölébe hajtva fejét és mélyen elalszik, melyet észrevevén a leány, lassan-lassan kihuzza a szőnyeget az ifju alól és gondolja magában, hogy ott legyen, honnan reggel eljöttek és a leány mindjárt hazavetődik.

Jónatás kialudván magát felserken, hát csak a puszta földön fekszik a leánynak és szőnyegnek hire sincs. Sir keservesen, de nem tud mihez fogni, végre csakugyan megindul és érkezik egy mély folyóvizhez, a mely oly erős és keserü volt, hogy miatta az embernek, egész csontjáig lesenyvedett a husa. Átalmenvén a vizen, egy palaczkot töltött meg véle. Onnan tovább menvén, talál egy termőfát, melynek gyümölcséből mihelyt valaki eszik, mindjárt megpoklosodik; annak a gyümölcséből is leszakaszt egynehányat és elviszi magával. Azután talál egy tiszta folyóvizre, melyen átalmenvén, — valamennyi húsa lehullott volt az előbbi viz miatt, — ezáltal mindjárt meggyógyul és minden teste helyre áll; abból a vizből is egy palaczkkal elvisz magával. Továbbmenvén, talál ismét egy termőfát, melynek gyümölcséből éhen lévén enni kezd és a mint a másik fának gyümölcsétől megpoklosodott, ettől szépen megtisztult, ennek gyümölcséből is viszen magával. Onnan tovább menvén, lát egy várat és a várból kijövő két emberrel találkozik, kérdezik tőle azok: micsoda ember volna? Jónatás pedig doktornak adja ki magát. Kik mondanak neki: ennek a földnek királya im ebben a városban lakik, a ki rut bélpoklos; de ha valaki meggyógyitaná, sok kincset adnának annak. Melyre Jónatás mindjárt ajánlja magát rá. Akkor viszi a két ember őtet a poklos király elébe, kinek a második fának gyümölcséből ád enni és mindjárt megtisztul. A második folyóvizből ád inni, attól elszakadozott teste helyreáll a királynak; mirenézve szép ajándékokat és nagy kincset ád Jónatásnak. Azzal megindulván Jónatás megyen a tenger mellé és ott hazájabeli hajóra talál, a

hajósmesterrel megalkudván, épen haza viteti magát és megyen abba a városba, hol iskolában járt. Ott mindjárt hire futamodik, minemü nagy doktor érkezik a városba, az a leány is halálos beteg volt, ki Jónatásnak a gyűrűjét és más egyebét elcsalta, küld a doktor után, kit a beteg leány nem ismert meg; de Jónatás ismerte őtet. Mikor már a beteg orvosságot kérne, mond Jónatás: ez az én orvosságom nem használ addig, valameddig ember meg nem gyónik; hogyha valakit megcsalt, igazán meg nem vallja. Akkor a leány fenszóval megvallja, mint csalta ő el egy Jónatás nevü ifju legénynek gyűrüjét, aranylánczát és drága szőnyegét, azt az ifju legényt mint hagyta csalárdul vadak prédájára a pusztában. Akkor kérdi a doktor, hovátette azokat a jószágokat? a leány ládájának kulcsát kezébe adja Jónatásnak és megmondja neki, hol találja fel. Ilyenképen Jónatás mindeneket kezéhez veszen és azután a leánynak enni ád az ártalmas gyümölcsből és inni a keserü vizből, mely miatt a leány annálinkább elpoklosodik, husa csontjairól leszakadoz és igy hagyja el rettenetes veszedelmes kinban a leányt. Ezekután megyen Jónatás az anyjához, megmutatván az elveszett kincseit neki, elbeszélvén mint szerezte elő azokat és miben forgott állapotja, kezdettől fogva végig elősorolta. Kinek hazajövetelén örül a királyné egész udvarnépével együtt és azután becsülettel élvén jól végzi életét.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király az Idvezitőt példázza. A királyné az anyaszentegyházat; melynek háromféle fiai vannak, ugymint: a hatalmasok, kik a világ javait elfoglalták. A bölcsek kik a világi jókat horgásszák. A választottak, kiket az Isten három rendbeli ajándékokkal áldott meg, ugymint: az igaz hitnek gyürüjével, a jó reménységnek aranylánczával és a szeretetnek drága szőnyegével. Igy valaki a hitet megtartja, nyertesen jár mindenütt. Arról mondja az evangélista: *Máté 17, v. 9. Ha hitetek leszen mint a mustármag, ezt mondjátok a hegynek: menj innen amoda és elmegyen.* Ha pedig a reménységnek aranyláncza nyakunkon vagyon, minden jót várhatunk a magasságból. Mert megvagyon irva: *Kérjétek és elvészitek, keressetek és megtaláljátok sat.* Másutt szent Pál azt mondja: *ad. Rom. 8.v. 24. Reménység által idvezültünk.* A ki pedig szeretetben felöltözik, az Istenben vagyon, mert szent János mondja: *Az Isten, szeretet.* Igazán ott lehet hát az olyan ember, a hol kiván lenni, csakhogy ezeket a drága ajándékokat nem

mindenkor becsüli meg a lélek, hanem addig szunnyadoz, hogy a test elcsalja tőle és akkor veszi észre magát, mikor csak a puszta földön marad. Szükség azért olyankor követnünk Jónatást, kerüljünk fel sietséggel és menjünk a keserüségnek vizéhez, a testet szakasszuk el a töredelmességgel és keserves könyhullatásunkkal az ő gyönyörüsége mellől. Annál is tovább menjünk és együnk a penitencziatartásnak gyümölcséből. Ezekután ha meg nem szününk a jóban való előmenetelben, bűneinkről igaz vallást nem teszünk, Isten és az ő szolgája előtt, akkor aztán a jó cselekedeteknek különféle gyümölcsével élhetünk, ha ezeket az orvosságos vizeket el nem hagyod, elsőben a magad lelkét meggyógyithatod, azután más felebarátoddal is irgalmasságot tehetsz. A hajó pedig, mely Jónatást hazájába vitte, jelenti az Istennek drága parancsolatait, a melyek minket az örök boldogságba visznek; de valamint Jónatás elsőben is előbben ismerőséhez ment és azt megsanyargatta: ugy nékünk is a mi kényes testünket meg kell zaboláznunk, isteni fenyiték alá kell vennünk; megtanulván szent Pál apostoltól, hogy: *Testünket sanyargassuk és szolgálat alá vessük.* Igy mehetünk szép nyereréggel vissza, a mi édes anyánkhoz és azután a mi örökös hazánkba, az örökkévaló boldogságba.

CXXI.

A világi dicsöségről, bujaságról, mely sokakat veszedelembe viszen.

Volt egy király, kinek városában két vitéz lakott. Egyik vén, másik ifju; a vén, minthogy gazdag volt, egy szép leányt vesz feleségül. Az ifju szegénységéhez képest vén asszonyt vesz el gazdagságáért, a kit nem igen szeretett. Egykor megyen az ifju a vén vitéz házához, a hol az ablakon nézett ki az ifju asszony és ott egymást megnézvén, szerelemre gerjednek. Attól fogva kezdtek munkálódni azon hogy mikép válhassék el az ifju asszony a vén urától és mehessen az ifju legényhez. A ház ablaka alatt volt egy fügefa, arra egy fülemüle szokott ès ott minden éjjel szépen énekelt, melynek hallgatására mindig felkelt az ifju asszony és ablakhoz ment. Melyet megsokalván a vén ember, okát kérdi felkelésének, kinek megmondja a felesége, milyen szépen énekel ott a fülemüle, mit örömest hallgat. Reggel lévén, fogja ijját s nyilát a vén ember, ugy meglövi a fülemülét, hogy a szivét kiviszi a nyilvas és beviszi feleségének a döglött madárkát. Melyet látván az asszony,

elkeseredik rajta, az ifju vitéznek tudtuladja, mint kegyetlenkedett az ő vén ura a fülemülén. Min felingerül az ifju vitéz és gondolja magában, ha én is kezébe akadok annak a vén embernek, én velem is azt teheti. Ahozképest neki készül, felfegyverkezik a vén vitéz ellen, házára megyen és ott megöli a vén gazdát. Azonban a maga vén felesége is meghal és azután elveszi az ifju asszonyt, melylyel kedvére él azután.

Ennek értelme.

Ezen a két vitézen érthetjük az Ó- és Újtestamentomot. Az Ótestamentom némely részeinek elkellett erőt venni, a mennyiben már az Ur Jézus Krisztus érdeme által az Istennek kegyelmébe jutottunk.

CXXII.

A házasságtörö asszonyokról.

Egy gazda ember ment a szőllőjébe, kinek sokáig való mulatását gondolván a felesége, küld a szeretője után és együtt mulatoznak; azalatt a gazda hazaérkezik, egy termett szőlőlát hozván a kezében, mivel egyik szemét megsértette volt a szőlőben. Az ajtót hirtelen megzörgeti, melyet hallván a gazdasszony, megijed és szeretőjét a házszegletében, valami rejtekbe elbujtatja, azután az ajtót kinyitja. A gazda siet az ágyba lefeküdni, a gazdasszony pedig félti a szeretőjét. Kérdi az alatt az urát, miért sietne anynyira az ágyba? amaz megmondja, hogy egyik szemével roszul van. Mond a gazdasszony: ugylátom uram! hogy a másik szemeden is hályog akar lenni; hanem feküdj hanyatt, hadd szivjam ki szemedből a fájdalmat, ne vesszen el mindenik szemed. Lefektetvén a jámbor urát, száját lató szemére teszi, hogy ne láthasson azzal is, azalatt int a szeretőjének kezével, hogy menjen ki az ajtón. Midőn gondolta az asszony, hogy az már elhaladt volna, mond az urának: kelj fel uram! már ne féltsd a másik szemedet, hanem légy vigan.

Ennek magyarázata.

Ez a gazda ember jelenti a püspököt, ki az anyaszentegyházban főpásztor helyett van. A házasságtörő asszony azt a lelket jelenti, mely gyakran gonoszsága által ördöghöz adja magát. Csakhogy gyakran megvakulnak a pásztorok, mert a fösvénység tolja ki szemöket, a bölcs mondása szerint. *Eccl. 20. v. 41. Az*

ajándékok megvakitják a birák szemeit. Mindazáltal gyakran történik, hogy némelyiknek szeme egészséges, azt is bétapasztja ennek a világnak hizelkedése; igy mindegyik, mind másik, elvész a nagy setétségben.

CXXIII.

Az ifjak az ő szüleik vigyázatában maradhatnak meg a tiszta életben.

Egy vitéz, ki messzeföldre indult, addig mig odajár feleségét magára hagyja. Azalatt az ifju asszony megszeret egy ifju legényt, mit megjelent az édes anyjának is. Az anya kedvezvén leányának, az ifju legényt hivatja és azzal vendégeskedni kezdenek. Azonban visszatér, a vitéz és az ajtón zörget, az ifju asszony hirtelen az ágyába rejti kedvesét, azután kinyitja az ajtót; ki bémenvén, elsőben is mint fáradt ember ágya készitéséről parancsol. Azon eláll esze az ifju asszonynak, mit látván az anyja, mond: ne siess leányom az ágykészitéssel, mutassuk meg elsőben uradnak a szép lepedőt, melyet számára készitettünk. Azon lepedőnek egyik végét adja a leánya kezében, a másik végét maga tartja a vén asszony és felemelve a vitéz nézésére mindaddig tartják, mig annak árnyékában kiment a legény az ajtón. Az meglévén mondja leányának: már teritsd be az urad ágyát a szép lepedővel, melyet magunk kezével készitettünk és vartunk neki.

Ennek magyarázata.

Akármely keresztyén embernek tűköre ez a vitéz: mert mindnyájan utjárásban vagyunk ezen a világon. De abban a járásban Isten előtt sokat vétkeztünk. Igaz dolog, a vitéz, mely a jólelkiismeretet jegyzi, gyakran zörget, csakhogy a test, világ és a bivság lepedőjét szemünk előtt tartják, hogy ingyen se láthassuk a mi ellenségünket, mely lelkünknek megfertőztetésére mindenkor közel vagyon hozzánk és igy eszünkbe sem vesszük, mikor az idő elmulik tőlünk, azután csak gyalázattal maradunk, ha az ilyen példákból nem tanulunk.

CXXIV.

Nem kell az asszonynak hinni, mert haragjában kijelenti a titkokat.

Volt egy vitéz, ki a királya ellen nagyot vétett: errenézve embereket küld a király elébe, hogy kegyelmet nyerjenek fejének. Nagy későre ilyen feltétel alatt enged a király meg. Men-

jen elébe az udvarába; de ugyhogy egyszerre lovon is, gyalog is járjon és vigye magával a legjobb barátját, a legnagyobb ellenségét és a kit legjobban szeret. Ezen a vitéz igen nagy gondba esik; azonban éjszakának idején mégyen egy idegen ember hozzájok és a vitéz mond feleségének: bizonyos dolog, hogy az ilyen ember pénz nélkül nem jár; azért ha néked is tetszik, én ezt az embert megölöm, a pénzét foglaljuk el és tartsuk meg magunknak. Javalja felesége a dolgot. E meglévén, felkél jó hajnalban a vitéz, az idegen embert elbocsátja békével házától, mit senki sem tudott. Azonban egy borjunak vérét veszi és felkonczolván azt darabonkint rakja egy zsákba. Azután feleségét is felkölti és a zsákot kezébe advân, mond néki: ennek a testét az istállóba temettem el, hanem ebben a zsákban csak feje és lábai vannak; fogjad és a kamarában rejtsd el ezt a zsákot. Ezeket mondván, egy marok pénzt is mutat a feleségének, mintha azt a jövevénytől vette volna el. Reggelt érvén, indúl a király elébe, a vizsláját jobbkéz felől vezetvén, a kis fiát ölébe vévén, a feleségét balkéz felől hagyván, ugy megyen bé az udvarba, hogy egyik lábát a vizsla hátára tette és másikkal ő is előbb ugrott a földön. Melyet látván a király, udvara népével együtt, csudálkoznak rajta; azonban, elébe mégyen az udvarbiró és kérdi tőle; hol van a te legjobb barátod? ragadja a vitéz kardját és a vizsláján sebet ejt vele, azzal elűzi magától, azután csakhamar szóllitja vizsláját és az hizelkedve ismét visszatér hozzá. Akkor mond a vitéz: imhol az én legjobb barátom! Mire mond a király: igazat mond benne. Akkor kérdi a király maga: hol van az, kit legjobban szeretsz? mutatja a vitéz, előtte játszó fiacskáját és mondja: ebben van legnagyobb gyönyörüségem. Azután kérdi a király legnagyobb ellenségét. Arra a kérdésre nagyon megüti a vitéz feleségét, mondván: mit nézel a király szemébe oly szemtelenül? Min megharagudván az asszony, mond az urának: te gyilkos, mit rongálsz engem? hiszen most is a kamarában a szegény jövevény embernek teteme, kit az éjjel kegyetlenűl megöltél egynehány pénzecskéért. Másodszor is megüti feleségét a vitéz, mondván: rosz asszony! miért nem viselsz gondot gyermekedre? akkor annálinkább felpattanván az asszony, nagyon kiáltja: jöjjetek el velem, ugymond, szemetek láttára hozom elő a szegény ember tetemét, kit ez a zsivány az éjjel öszvekonczolt és most házunknál rejtve tartja. Azon szóra udvariak mennek el az asszonynyal, kiknek elibök viszi a zsákot, miből nem egyéb, hanem borjú-fő és lábak hullanak ki. Onnan az istálóba viszi őket, azt is felásván, nem találnak egyebet a borju husánál. Azok csak elcsudálkoznak a vitéz okosságán, a ki-

rálynak mulatságára megjelentik a dolgot és attólfogva hites szolgái közzé választja azt a katona embert a király.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a vitéz a bünös embert jelenti, ki az Istennek kedvéből kiesett gonoszságai miatt; hanem az Istenhez járul azután buzgó könyörgésekkel, a szent angyalokkal és a több boldog lelkekkel együtt, hogy mindazokkal egyetemben tiszteletet tegyen és kedvet találjon a Krisztus érdeme által. Kinek az Isten ilyenformán enged meg, hogy gyalog s egyszersmind lovon menjen elébe, mely azt teszi, hogy megtapodja a földön a világi hivságokat és mintegy lovon járó posta, olyan serény légyen az isteni szolgálatban. A lelkiisméretet mint kedves gyermekét úgy hordozza ölében és rá vigyázzon, hogy azt meg ne sértse; testét ugy hordozza, mint legnagyobb ellenségét és azt zabolájáról ne bocsássa. Legjobb barátjának az őrangyalát tartsa; mert az visel reá éjjel-nappal Isten akaratjából gondot. Noha gyakran megszomoritja az angyalt az ember, mikor Isten ellen vét; de azután ismét az emberhez fordul az ő őrangyala, hogy a veszedelemből kiszabaditsa az embert. Nem is cselekedhetik nagyobb okosságot ember, mintha megöli a borjuját és azt a maga kamarájába rejti el. Azaz, mint mikor rejtekbe megyen az ember a maga kamarájába, ott a testet ostor és zabolára fogja, bőjttel sanyargatja, Istennek, alázatos könyörgésével, áldozatot teszen; mert akkor meghallgattatnak az ő könyörgései, alamizsnái bevétetődnek és az Istennek kedves szolgái közzé számláltatik az olyan ember.

CXXV.

Az asszonyemberek nemcsak megjelentik a titkot, hanem hazugsággal is toldják.

Volt két testvér atyafi, annak egyike szerzetes, másik világi ember volt. Hallotta a világi ember, hogy az asszonyban a titok meg nem maradhatna. Mit megakarván próbálni, mond a feleségének egy éjjel: édes atyámfia! én neked valamit mondanék, ha benned megmaradna a szó, melyet ha megtudnának, nekem örök gyalázatomra lenne. Kinek mond az asszony: olyat ne gondolj, hiszen egyek vagyunk mi mindenekben, mind a jót, mind a gyalázatot, egyaránt kell szenvednünk. Mond azután a férfi: midőn félrementem volna szükségemre, egy fekete holló repült ki belőlem, mi

miatt igen aggódom. Mond a felesége: pedig jó hogy megszabadultál olyan tehertől. Reggel lévén, megyen a szomszédba a felesége és ott mondja: oh édes szomszédasszony! nagy titkot mondanék én neked, ha a szó megmaradna benned. Felel rá a szomszédasszony, hogy mint maga lelkével, oly bizvást beszéljen vele. Arra mond mindjárt: olyan csudálatos dolog történt ez éjjel a mi házunkál, hogy az én uram alsó részéből két fekete holló repült ki, min nagyon busulok. A szomszédja elébviszi a hirt és a harmadiknak hirdeti. Végre addig beszélik titkon a dolgot, elhiresitik az embert, hogy negyven holló ment volna ki belőle.Elszégyenlette magát ezen a hiren a férfi, öszvegyüjti a város népét és előttük hittel menti magát, hogy semmi sincs a dologban, hanem csak azt akarta megpróbálni, mint tarthatja meg az asszonyember a titkot. Ezekután meghal a felesége, maga megyen a zárdába és ott három betüt tanul, melynek egyike fekete, másika veres, harmadika fehér volt.

Ennek magyarázata.

A ki az asszonyembernek állhatatosságát próbálta, jegyzi e világon kapdosó embert, ki annyira elmerül a gondokba, hogy végre ezer akadály éri, kiváltképen a ki a kevélységbe esik, a lelkét sok veszedelembe ejti. Mely vétek igazán hasonlittatik a fekete hollóhoz. Ebből pedig a te feleséged, melyen a testet értjük, nem hogy kigyógyitana, sőt inkább gyalázatosan bemocskol, azt cselekedd tehát te is, gyüjtsd öszve a sokaságot, ugymint: teljes életednek minden gonoszságai jussanak eszedbe, azokról kövesd meg Istent és tarts penitencziát, azután a jámborok gyülekezetébe menj be, a hivságokról forditsd el szemeidet és tanulj bárcsak három betüt, melynek egyike fekete, a légyen a pokolbeli kinoknak emlékezete, melyek szokták követni a bünöket. A másik betü, mely veres, légyen a te Idvezitőd kinszenvedésének emlékezete, ki teéretted vérrel festette meg a földet is, kibocsátván piros vérét szent testéből. A harmadik betü, mely fehér, légyen a mennyei boldogságnak kivánsága. Mert a ki e három betűt jól megtanulta, azt szivébe nyomta, minden kétség nélkül a mennyei boldogságban részes leszen.

CXXVI.

Az asszonyembernek nem kell hinni.

Mákróbius irja, egy Papyrius nevü római gyermek felől, ki a tanácsba apjával együtt be talált menni, a hol titkos dolgokról vé-

gezett a tanács; melyet élete veszte alatt senkinek nem volt szabad kijelenteni. Hazamenvén onnan a gyermek, az anyja firtatni kezdi a titokról, melyet életök vesztése alatt hagyott meg a tanács titokkan maradni. Midőn a gyermek anyja miatt nem maradhatna, mond egykor: azt vette kérdésbe a tanács, mit kellene elkövetni a városban, azt-e, hogy egy férfiunak légyen sok felesége, vagy egy asszonynak sok férje? Mely gyermeknek az anyja, öszvegyüjti a városi aszszonyokat és sereggel mennek a tanács elébe, ilyen követséggel: hogy minden asszonynak két férje legyen, inkább illendőbb, mint egy férfinak több felesége. Mely dolgon a tanácsrend csak elbámul, nem tudván mire gondolni, miért vették az asszonyok olyan szemtelen kivánságra magokat, mindnyájan egy akarattal. Szégyenlették is a tanácsurak, feleségeik nyughatatlanságát. Melyet észrevevén a gyermek, megjelenti az uraknak mint járt az anyjával; azután elvégzik az urak, hogy az a gyermek mindenkor jelen legyen a tanácsban.

Ennek magyarázata.

Ez a gyermek jelenti a tiszta életet szerető ifjakat, kik a szerzetbe bemennek a hol tudniillik mindennapi tanács van, az idvességek elnyerése felől. Annak az anyja jelenti a világot, mely minden jó szándékától idegenti az embert, a lelki tanácsos dolgokat, hogy nagyra ne becsülje, szabad akarat szerint való szegénységen ne kapjon. Olyankor szükség követni ezt az okos gyermeket Papyriust, ugy hogy, ennek a világnak hitegetését csak semminek tartsuk, fülünk mellett bocsássuk, mikor haszontalan kérdéseket támaszt elébünk, azokkal ellenkezőt cselekedjünk, az imádsághoz ragaszkodjunk és igy megmaradhatunk azokkal az igaz bölcsekkel, kik a mennyország utját feltalálják.

CXXVII.

Az okos birónak igazságáról.

Volt egy kegyetlen vitéznek egy hiv és jó gondviselő szolgája sok időkig. Ki midőn gyülekezetbe menne egy erdőn által a szolgájával, harmincz gira ezüstjét a berek közepén elveszti, melyről a szolgája semmit sem tudott. Azután a szolgáját kezdi vallatni, elveszett kincse felől, min a szolgája igazán megesküszik, hogy szemével sem látta. Melyet mivel meg nem talált, a szolgájának elvágja a lábát és elhagyván, maga hazamegyen. Lakott azon ut mellett egy remete, ki hallván a szegény legénynek jajgatását, felé

közelit és megértvén ártatlanságát, hátára vévén a sebesültet, házához viszi és ott gondját viseli. Azonban, imádsághoz fog a remete, panaszolkodván Isten előtt, mintha nem igazán cselekedett volna, hogy azt a nyomorultat ugy engedte a kegyetlen embernek mészárlani. Midőn ilyenképen hosszasan sirva imádkoznék, mégyen hozzá egy angyal, mondván: nem olvastad-e a zsoltárokban: Isten igaz biró, erős és sokat türő. A remete felel: igen is olvastam, ugymond, és hittem; de látom ma megcsalatkoztam, mert ez a lábavesztett ember gyónásának szine csalt meg éngem. Felelt az angyal: Isten ellen gonoszt ne mondj, mivel neki minden utja igazság, itélet és jóság. Jusson eszedbe hányszor olvastad. Az Isten itélete, nagy mélység. Tudjad azért bizonyosan, hogy ez ember régi vétkéért vesztette el a lábát; mert azzal a lábával az anyjának gáncsot vetett volt elébe, mely miatt magas helyről vetette le anyját, mely vétkéről eddig penitencziát nem tartott. A vitéz pedig, ennek a szegény legénynek ura, az elvesztett pénzzel kereskedést akart inditani a maga lelkének veszedelmére, azért Istennek igaz itélete szerint veszett el a pénz. Egy szegény ember mindennap könyörgött az Istenhez, hogy tartsa el őtet, feleségével és gyemekeivel együtt, az a szegény ember rátalál arra az elveszett pénzre és midőn ura nem találkoznék, egy részét maga szükségére költi, a többit más szegény felebarátjainak kiosztja. A többi közt annak is jut belőle, kinek a lábát elvágták miatta. Annakokáért, őrizetet tégy a szádra, Isten ellen azt fel ne tátsad, mert ő igaz Biró, erős és hosszutürő.

Ennek magyarázata.

Ez a vitéz az anyaszentegyházban a főpüspököt jelenti, kinek fegyverben kell lenni mindenkor a lelki ellenségek ellen. A hiv szolga az utánna való papi rendeket lelenti, a kik noha vigyáznak; de gyarlók lévén mint emberek, sokszor lelkökben ők is kártvallanak. Olyankor pedig egyebet ne tegyen, hanem a miben vétett, tartson penitencziát és sanyargassa testét, azután kiáltson fel az Istenhez; mert azt mondja szent Dávid: Meghallgatja az Ur a szegénynek kiáltását. Tanuld meg azt is ebből a példából, hogy akármi alkalmatlanságot szenvedj, vagy láss, hirtelen itéletet ne tégy felőle, annálinkább Isten ellen ne zugolódjál, mert Ő csak egyedűl az igaz Biró, erős és hosszutűrő. Ádámot is szemlélhetjük ebben a példában, kit az Isten nagy gazdagsággal áldott volt meg; de azt elvesztette és azután kiáltott a Felséges Istenhez. Kinek az Isten életét megengedte nyomoruságos okok alatt, ugyhogy, orczájának

verejtékével egye kenyerét. Ezt megszánván az Isten Fia, leszállott az égből, felvette a földről és maga házába vitte bé, részeltetvén minket az ő országával.

CXXVIII.

Nehéz számadása azoknak, kik a másokét hamisan elfoglalják.

Maximiliánus idejében volt két vitéz, egyik istenfélő, másik igen világi ember. Az igaznak volt egy szántóföldje, a másiknak szomszédságában. Azt a földet mindenestől örömest magáévá tette volna a világi ember és gyakran kérte az ő részét a másiktól, melynek árát is örömest megadta volna, de nem akarta eladni a maga részét. Azonban meghal az istenfélő vitéz, melyet hallván a világi ember, mindjárt levelet irat a megholtnak neve alatt, mintha a földet bizonyos számu pénzért neki adta volna. Keres három hamis tanút is költségével és a holt embernek házához menvén, annak pecsétjével megpecsétli az álnok levelet. Mely levélnek erejével csakhamar elfogja a szántóföldet. Kinek mond a megholt embernek fia: miért foglalod el az atyám földjét, a mely engemet illet? Kinek felel amaz: az apád adta nékem bizonyos summa pénzért azt a földet. Mely dolgon meg nem egyezhetvén, mennek a biró elébe, ott a világi ember pecsétes levéllel és hamis tanúival előáll, állitván a maga dolgát. Kinek mond az árva: Látom az apám pecsétjét, de bizonyos vagyok abban, hogy néked nem adta a földet, mint férkeztél pedig a pecséthez, azt nékem bizonyitsd be. A biró e vetekedések után a világi embert külön szobába küldi és a tanuit is hasonlóképen, kik közzűl az öregebbiket hivatja és kérdi tőle; ha tudná-e a mindennapi imádságot? A ki jól tudta és a biró előtt el is mondta, azután azt külön helyre küldi, azután hivatja a másik tanut is és mond annak a biró: barátom! mit a társadtól kérdeztem, azt olyan igazán előbeszélte nékem, mint a mindennapi imádságot, a Mi Atyánkat milyen igazán elszokták mondani; azért meglásd, te is igazat mondj, ha az akasztófán nem akarsz megszáradni. Mirenézve gondolkozni kezd a másik tanú, ne talán mindeneket megmondott társa a birónak. E szerint ő semmit nem mert eltagadni, hanem rend szerint elősorolja mint irták az álnok levelet és mint jutottak titkon a megholt embernek pecsétjéhez. Azután azt is külön szobába viszik. A harmadikat hivatván, annak is mondja a biró: jó barátom! a te társaid oly igazat mondtak nékem, mint a Mi Atyánk sat. Melyhezképest ha meg nem akarsz halni; te se távozzál el az

igazságtól. Az annálinkább elhiteti magával, már mindenek napfényre jöttek, mi haszna néki is tagadni és ő szóról-szóra a mint köztök a dolog történt, eleitől fogva megmondja és azt is külön szobába viszik. Azután hivatja a világi embert, haragos szemeket vetvén rája. Mond meg, ugymond néki, miképen foglaltad el a meghalt embernek szántóföldjét? ő nem tudván, hogy tanúi mindent igazán megvallottak, igazolni kezdi magát és hivatkozik a tanukra. Kinek mond a biró: átkozott ember! tulajdon tanúid árultak el téged, mely zsiványul szerezted mind a levelet, mind annak pecsétlését. Melyet hallván a vitéz térdre esik a biró előtt, ki a király volt és kegyelmet kér fejének. Kinek mond a király: a minémű kegyelmet érdemelsz, olyanban részesülsz. Azután mind a tanukat, mind a vitézt egymásmellé akasztatja. Ennek a királynak itéletét mindenek csudálták és helybenhagyták; mert azután mind az atyai örökséget, mind a mit a vitéz birt, az árva kezébe adatott a király. Melyet nagy hálaadással vészen a szegény árva.

Ennek magyarázata.

E két vitézen érthetjük az ördögöt és Ádámot az egész emberi nemzettel, mely az Ádám maradéka. Ádámé lévén a paradicsomi örökség, vagy boldogság, ezt irigylette a telhetetlen ördög és minden igyekezetével ki akarta keze közül perelni. Elsőben is pecsétét kivánván ellopni tőle, mert szép pecsét volt az emberen, az Istennek képe és hasonlatossága. Elcsalja azt az embertől mindenkor, valamikor kisértete által a bünnek homályával bemocskolja az embert, akkor a gyönyörüséges isteni kép épen bémázoltatik. Mikor tehát kisértete által annyira ment volna elő dolgában az ördög, hogy az emberi nemzetet mindenestől kiakarta tudni az ő örökségéből; de a mely embernek esze van, a mennyei Királyhoz megyen panaszt tenni, a mint a régi próféták és pátriárkák cselekedtek, mondván: Óh uram Isten! Emánuel király és törvényadó, a nemzetségek várakozása és azoknak idvessége, jöjj el a mi szabaditásunkra, mi Urunk Istenünk! Akkor az ördög is megjelenik az ő tanuival, a magunk gonosz cselekedetét támasztván ellenünk, de ezeket a tanukat megszégyenitheti a keresztény ember. Először: az áhitatos imádsággal, melynek feje a „Mi Atyánk.“ Másodszor: az igaz penitencziatartással és töredelmességgel. Harmadszor: az Isten kegyelmében való megmaradással.

CXXI.

Az igaz barátságnak próbájáról.

Egy királynak egy kedves fiánál több nem lévén, az országokat járni kivánkozott, ismeretséget akarván szerezni az emberekkel. Midőn odajárt volna, hét esztendő mulva visszatérvén, nagy örömmel látja az atyja és kérdi tőle, hány igaz barátra talált volna? Felel a fia az atyjának: háromra; az egyiket magamnál is inkább szeretem. A másikat ugy szeretem mint magamat. A harmadikat kevésbé, vagy nem is. Kinek mond a király: minekelőtte rájuk szorulnál, addig próbáld meg őket ilyen képpen. Ölj meg egy disznót, a husát rakd egy zsákba, éjjel vidd a barátod házához, kit magadnál jobban szeretsz és mond ezt néki: im egy embert öltem meg véletlenül, melyet ha megtudnak, nékem gyalázatos halállal kell vesznem; hanem kérlek ilyen szorultságomban légy segitségemre. Melyet midőn végbevitt volna a király fia, mond neki a kedvesebbik barátja. A mint cselekedtek, ugy veszed hasznát, mi miatt ugy hiszem nem sokára felakasztanak; de mivel barátom voltál elkisérlek az akasztófáig és midőn megfuladsz, három vagy négy sing posztót adok testednek eltakaritására. Azután megyen a második barátjához, de ott is csak olyan vékony válasza lészen, mondván neki: talán bolondnak tartasz engemet, hogy olyan veszedelembe akarsz keverni? mindazáltal, mivel barátom voltál, elkisérlek a vesztőhelyre és a mint lehet vigasztallak. Megyen azután a harmadik barátjához, annak is elbeszéli mint járt és mondja: pirulva folyamodom hozzád mivel néked semmivel sem szolgáltam, sőt nem is tartottalak igaz barátomnak; de ne nézd azt, hanem mutasd jó indulatodat hozzám. Kinek felel az a barátja: örömest szolgálok, sőt vétkedet is magamra vállalom, ha pedig kivántatik, magamat is megöletem érretted. Igy, a melyik felől nem gondolta volna, abban talált nagyobb szeretetet.

Ennek magyarázata,

Igy van az embereknek dolga, csak bujdosásban töltjük minden időnket. Először is a világhoz csatoljuk magunkat, kit, magunknál is inkább szeretünk, mintha abban volna a tökéletes barátság. Ha pedig próbára kél a dolog, nem hogy szorultságunkban könnyebitene, de maga taszit annál mélyebben a veszedelembe. Másodszor: magunk házanépét szeretjük, mint tulajdon magunkat. Ha pedig halálod történik elkisér a feleséged, gyer-

mekeiddel együtt a temetőbe; egy kevéssé siránkozván rajtad, azután csakhamar elfelejtkeznek rólad. Nem lehet azért nekünk jobb barátunk a mi Idvezitőnknél, kit gyakran igen hátrahagyunk; de midőn megszorulunk és halálunk órájához közeljárunk, akkor vesszük észre, kinek volt nagyobb szeretete hozzánk, tudniillik a ki maga életét tette le, hogy miként az örökéletre megtarthatna.

CXXX.

Jobb az okos, az erős férfinál.

Volt egy király, ki egy embert szegénységéből felvett és azt a maga várában kapitánynak teszi. Az, felfuvalkodván méltóságos állapotjában, elárulja a királyt és ellenségeinek feladja a várat. Azon megbusulván a király, tanácsot tart, mint vehetné viszont kezéhez a várat feltalálják, hogy kölönben már ahoz nem juthat, hanem erővel, okossággal és szeretettel, ha gazdagsággal együtt lészen. Volt azon királynak birodalmában három vitéz, egyik igen erős, másik okos, harmadik hiv, kik a királyt igen szerették. Ezek a vitézek seregekkel szállják meg a várat. Az erős vitéz keményen kezdi ostromolni a várat, azonban a bástyáról ugy találják ágyékát lőni egy nyillal hogy elvész miatta. Érkezik azon törésre az okos vitéz és felmenvén a bástyára, okait kezdi tudni, miért kellessék meghódolni a királynak. Azt is hasba lövik egy nyillal és a tüdejét találván, elesik az is. A harmadik vitéz is a töréseken megindul és az ellenségekkel harczolván is, annyira viszi a dolgot, hogy az ellenséget kiüzi a várból és a maga zászlóit tüzi fel a várfokra. Látván a király annak jó magaviseletét, becsületre és nagy állapotra emeli hüségéért.

Ennek magyarázata.

Az isten is ilyenképen cselekedett, mert Ádámnak gondviselésére szép lakhelyt bizott volt, ugymint a paradicsom kertet, miben ő felfuvalkodván, ellenségével czimborált és feladta a szép örökséget. Azután nem lehetett azt visszaszerezni, hanem három rendbeli vitézek próbálták s próbálják maig is ugymint: a világon levő hatalmas emberek, csakhogy azokat oldalban találja a gazdagságnak kivánsága, mi miatt ellankadnak az ostromon. Másodszor: a bölcsek, azok is a világi dicsőségtől hamar megsebesülnek és elesnek. Hanem a kik hivek és szeretik az Istent, azok járnak nyereséggel, azok veszik vissza az elveszett gyönyörüségnek lakhelyét a Krisztus érdeme által.

CXXXI.

A gazdagoknak és szegényeknek állapotjokról.

Volt egy király, a ki kikiáltatta, hogy a kik hozzámennének és valamit tőle kivánnának, személy válogatás nélkül mindeneket megadna. Érkeznek elsőben is a főrendek és azok közzül; ki herczegséget, ki grófságot, ki hadvezérséget, ki aranyat, ki tallért kiván. Érkeznek azután a szegények és együgyüek, kiknek mond a király: már későn jártatok, mert minden értékemet kiosztogattam, mirenézve szomoruan tértek vissza; de megszánván azokat is a király, mond nekiek: atyámfiai! azoknak én igen elmulandó jókat adtam, uraságomat pedig magamnak megtartottam. Én azért tinéktek rajtok való uralkodást és itéletet engedek. Melyet hallván a gazdagok, szomoruan mennek a király elébd, mondván: uram mily nagy gyalázat esett rajtunk: Im a szegényeket fellettünk uralkodó biráknak rendelted. Jobb nekünk a halál az ilyen rabéletnél. Akkor mond a király: barátaim! nem teszek bosszut rajtatok, a mit kivántatok, azt adtam, ugy hogy, birodalmamnál egyebet nem hagytatok, igéretem szerint ezeket is meg kell elégitenem, azért kell már őket magam birodalmával részeltetnem, mindazáltal, még, is ilyen tanácsot adok: a mitek van, közöljétek a szegényekkel és igy; azoknak itélete alól és a szolgálatból felszabadultok, aztán velem egyaránt vigadtok.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! a kegyes király, az Istent példázza, ki azt kiáltja poroszlója a vagy evangélistája által: *Kérjétek és elvészitek keressétek és megtaláljátok, sat.* Erre a hatalmasok eltünnek és minden birodalmakat annyira magoknak foglalnak, hogy szent Máténál maga a Krisztus aznn panaszolkodik, *A rókáknak lyukok vagyon, az égi madaraknak fészkök, neki pedig nincs fejét hová hajtani.* Mindazért a szegények és együgyüek elérkeznek, azoknak a maga birodalmát adja. Mert ilyen igéretet tészen szent Máté által: *Ti a kik mindeneket elhagytatok és engem követtetek, tizenkét széken ültök, itélvén izráelnek nemzetségét.* Másut azt mondja: *Boldogok a lelki szegények, mert azoké a menynyeknek országa.* Mire észreveszik a gazdagok magokat, mely haszontalan dolgon kapdostak, akkor kezdik mondani: *Ime mi az ő életöket semminek és bolondságnak véltük, ihon mint számláltattak az Isten fiai közzé.* Ebben azert az a tanács, hogy alamizsna által és egyébb szent élettel váltsák meg a gazdagok és szabaditsák ki lelköket a szolgálatból, hogy ők is Isten fiai közzé számláltassanak másokkal együtt.

CXXXII.

Az irigyek a jónak is kárt tesznek.

Egy városban négy fő doktor lakott, kik közt az ifjabbik legtudósabb volt és szerencsés a gyógyitásban. Melyet a többi észrevevén; igen irigylik és mondják egymás közt: valamiképen el kellene vesztenünk ezt az embert, mert az egész világ őtet keresi, igy a mi keresetünk igen megcsökken. Ehezképest mond a három közül egyik: három mértföldnyire lakik a herczeg, kinek látogatására minden héten elmegyen ez az ifju doktor, holnap megindul, én az uton megállok egy futamnyi földön és midőn felém érkezik, keresztet vetek elébe és magamra; mely dolognak okát kérdezné tőlem, azt felelem neki, hogy rut bélpoklosságot látok rajta. Mikor onnan más futamnyi földre jut, a másiknak is álljon elébe és hasonló dolgot cselekedjék. Ugy a harmadik is, a harmadik futamnyi földön. Igy féltében megpoklosodik, mert azt tanitja Hipokrates, hogy attól való féltében megszokott az ember poklosodni. Ezt cselekedték véle a doktor társai és midőn meg bélpoklosodott volna, azután senki nem ment feléje.

Ennek magyarázata.

Ez a három irigy orvos, nem egyéb, mint az ördög, test és világ. A ki pedig jó orvossággal éltetné a lelket, az a keresztyén egyházi ember. Az ellen irigykedik ama három doktor és minden mesterségekkel eszét akarják veszteni és másoknak is gyülölségébe kivánják hozni. A ki pedig ezeknek a gonosz utonállóknak hálójokat elakarja kerülni, nem jár a világnak törött utján, hanem félremégyen és isteni szolgálatban foglalja magát, mert minden keresztyén embernek ezaránt, egyházi és papi tisztet kell viselni.

CXXXIII.

A lelki barátságról.

Egy főembernek volt két agara, melyeket mindenkor meg kötve kellett tartani, mely olyankor békességben voltak egymással; de ha szabadon voltak, készek voltak egymást megölni. Ezen busulván a főember, ilyen tanácsot adnak neki, mikor egymástól eloldatják az ebeket, bocsásson egy farkast egyik ellen és mikor azt a farkas meggyőzné, akkor bocsássa el a másikat is, hogy igy egyik agár a másikat, segitse meg. Azt cselekedte a főember,

mikor egyik agarát a farkas elkinozta volna, a másikat is elbocsátja és igy ketten megölik a farkast, azután a két agár mindenkor jól egyeztek együtt.

Ennek magyarázata.

Igy van dolga a testnek és léleknek. Arról mondja az apostol: *A testnek van kivánsága a lélek ellen.* Viszont a léleknek a test ellen. Ehezképest, hogy ezek megegyezzenek ketten, az ördög ellen támadjanak fel egyenlő akarattal. Mikor azt meggyőzik Isten segitségével, akkor észre veszik, hogy egyaránt kell az istenes uton fáradni, ha veszni nem akarnak.

CXXXIV.

A Krisztusnak ártatlan haláláról.

Seneka irja: hogy a régi törvény szerint, minden vitézt a maga fegyverében kellett eltemetni. A ki pedig az ilyen holttestet megfosztotta volna, megölték érette. Egykor egy várost megszállott egy király és a körül annyi leseket hányt, hogy kétségbeestek a polgárok szabadulások felől. Ilyen félelemben lévén, megyen egy vitéz közikbe, szánakozván rajtok, kihez menvén a városi emberek, kérik igen, hogy segitse meg őket. A vitéz pedig mond: erős kéz kivántatik a ti szabaditástokra, nekem pedig látjátok fegyverem nincsen. Kinek mond az egyik polgár: uram a napokban egy nagy vitézt temettünk el igen jó fegyverben, annak fegyverével megsegithetsz minket. Akkor a holt embernek fegyverét elővévén, kezéhez veszi a vitéz és az ellenséget elüzi a város alól. Sokan irigységbe esvén e győzedelmes vitéz ellen, bevádolják a birónak, mintha a holt testet fosztotta volna meg a törvény ellen. Mond a vitéz a birónak: uram! a két gonosz közt, mindenkor a kissebbiket kell választani, ha megkellett a várost szabaditani, hozzá kellett a fegyverhez nyulni. Annak felette a tolvaj, vagy a fosztogató, nem a végre vészen el valamit, hogy viszszaadja, én pedig azt a fegyvert nem kivánom magamnál tartani. Errenézve talán jutalmat érdemelnék, inkább mint vádolást. Tovább, ha a városon meggyulad egy ház, valyon nem jobb e azt a házat mindjárt mindenestől elhányni, hogy sem az egész várost veszedelmes tüzre bocsátani. Igy, ha a törvényhez tartottam volna magamat és a fegyverhez nem nyultam volna, a városbeliek mind egyik elvesztek volna. Az irigyek mindazáltal mind azt vitatták, hogy érdemes a halálra. Kiknek a kedvöket

akarván a biró tölteni, halálra iiélte a nagy vitézt, az egész városnak busulására.

Ennek magyarázata.

Édes atyámfiai! azt az egész világot ennekelőtte mintegy nagy megszállotta az ördög, ugy hogy a szabadulásnak reménysége sem volt benne. Végre megszánván az embereket az Isten fia, leszálla a Szüznek méhébe és ott felvette a megholt első atyánknak Ádámnak fegyverét, azaz: az emberitestet. Abban harczolt és győzedelmet vett az ördög ellen és minket ugy szabaditott meg. Az ő irigyei voltak a zsidók és méltatlan árulták el, a mint Kaifás mondotta: *Jobb egy embernek meghalni, hogy sem az egész nemzetség elveszszen.* Mirenézve Pilátus halálra adta őtet, kinek keserves halálán tartozunk siránkozni; de azért hogy olyan győzedelemért nem hálaadással, hanem gyakrabban boszszutétellel fizetünk neki.

CXXXV.

Midőn lelkünkismérete szorongatásban vagyon mit kellessék cselekedni.

Szent Agoston doktor, az Isten városról irott könyvében jelenti, hogy midőn Kollátinus a Tarqunius császár fiát Sextust házához hivta volna vendégségbe, ugyanakkor a feleségét Lukrécziát igen megszerette és rávigyázván, mikor a császár kiment a városból Kollátinussal együtt, akkor ment a Kollátinus házához és nem ugy, mint vendég, hanem mint ellenség, egyik kezében meztelen fegyver, másik kezével szorongatni kezdi Lukrécziát, mondván: én vagyok Sextus, vagy engedsz nekem, vagy fegyverem miatt kelletik meghalnod. Sőt szolgámat is megölvén, tested mellé teszem és a világra hirül megyen, hogy Lukréczia szolgalegénynyel vétkezett. Ilyen nagy szorongatásban lévén Lukréczia, kénytelen volt engedni Sextusnak. Igv töltvén kivánságát Sextus, mégyen el házától. Lukréczia ilyen keserves esetét siratván, édes atyjának és hites urának megmondja; de midőn senki boszszut nem állott volna, ilyen panaszra fakad ki: Sextus vendégképében jött hozzám, holott ellenség volt, tudtodra legyen azért édes hitestársam! hogy a te ágyad megfertőztetve van, mindazonáltal, ha testemet bemocskolták is; de lelkem tisztán maradott. Azért nekem megbocsáss Kollátiné! én pedig a büntetéstől szabadulást nem kivánok. Ezeket szóllván, a mely hegyes

tört titkon kis subája alatt tartott, hirtelen mellébe veri és ugy öli meg magát. Mely dolgon az atyafiai megindulván, megesküsznek rá, hogy nem szünnek addig, mig Lukréczia haláláért boszszut nem állanak és a Tarquinius nemzetségét Rómából ki nem pusztitják, melyet végbe is vittek, Sextust is fegyverre hányván nem sok időre.

Ennek magyarázata.

Ezen a Lukréczián érthetjük a keresztség által megmosogatott tiszta lelket. Sextuson az ördögöt, a mely sokféleképp fáradoz a léleknek veszedelmében. Kit mindaddig kisért, mig vagy egyszer, másszor megnyomorit; de akkor a töredelmes lélek keserves panaszszal mégyen az ő mennyei atyjához, melyből kész az Isten kiszabaditani, csakhogy a lélek is vonjon fegyvert és a bünt teljességgel ölje meg magában, ugy hogy többé meg ne elevenedjék benne a gonoszság. Akkor az ördög minden ő czimborájával együtt kitisztul a városból, ugymint a keresztény embernek szivéből.

CXXXVI.

A jó lelkipásztornak vigyázónak kell lenni.

Egy tolvaj éjszakának idején, ment egy gazdag embernek háza padlására és onnan nézegélt le a házba, ha volnának e ott olyan emberek, kiktől félni kellene. Melyet észrevevén a gazda, mond a feleségének: tudakoz én tőlem hangosan, mint tudtam gyüjteni ezt a gazdagságot, mely házunknál vagyon? ne is szünjél addig, mig választ nem veszel tőlem. Akkor mindjárt kezdi az asszony kérdezni az urát ilyen szókkal: uram hol vetted ezt a sok pénzt, melyet gyüjtöttél, holott kalmár nem voltál? Mond a gazda: ugyan ne bolondozz, hagyj békét aféle kérdésekkel. Az asszony pedig annál inkább firtatja. Mond egyszer félkedvvel a gazda: Senkinek meg ne mond hát, igazán megmondom. Én tolvaj voltam és éjjeli lopásommal szereztem, a mim van. Mond az asszony: csudálkozom, hogy rajta nem kaptak vagy egyszer. Kinek felel a gazda: egy ember tanitott engemet arra, hogy mikor elbuvok, hétszer mondjam egymásután ezt a szót: „csalárd, csalárd“ sat. de kérlek senkinek meg ne mond, hogy tőlünk is ezzel a mesterséggel el ne lophassák, a mink van. E szók után elalszik a gazdasszony, a gazda is teszi magát, mintha aludnék. A tolvaj mikor ezeket a szókat hallotta volna, elbizza magát és a

gazdától hallott szókat elmondja hétszer egymásután, azután bátrabban kezdi magát viselni, azonban ugy esik egy lyukon be, hogy csak elterül a ház közepén és a karja kitörik. Hallván a gazda a zubanást, felkél és házában találván a tolvajt, kérdi, mi hozott tégedet ide? Felel amaz: a csalárd szók csaltanak meg (ugymond) éngemet. Igy, reggel kiviteti a gazda a tolvajt és felakasztatja.

Ennek magyarázata.

Ez a tolvaj az ördög, mely ha valami rést talál a te szivedre, mindenkor nézi cselekedetidet és ha lehet, gonosz gondolatok által belopja magát; de a keresztyén embernek vigyázó gazdának kell lenni. Azért mondja idvezitőnk: *Vigyázzatok, mert nem tudjátok, mely órában jön a tolvaj.* Annak a tolvajnak incselkedése ellen pedig a jó lelkitanitó orvosságát találja, ugy hogy a hol nyereséggel akarna járni a kisértő, megbukik ott és szégyentvallással távozik el a keresztyén ember mellől.

CXXXVII.

A Krisztusnak irgalmasságáról a megtérőkhöz.

Eusébius irja egy római császár felől, ki nagy igazsággal igazgatta az országot, minden embert csak az ő cselekedetei szerint jutalmaztatván, melyben tekintet nem volt, sem szegényre, sem gazdagra. A római tanács azt az embert azért kivetette a császárságból és számüzte. Azután Constantinust választották császárnak, a ki csakhamar Róma ellen támadott és megszállotta a várost. Kinek midőn kezéből ki nem szabadulhatának; elsőben a véneket küldik hozzá követségbe; azután az ifjakat; azután az asszonyokat, kik mezitláb menjenek elébe, leborulva kérjenek kegyelmet. De ugy sem nyerhettek szabadulást. Utoljára, annak a császárnak az édes anyját küldik el, a ki fiához való sok jótéteményeit előszámlálván, mellét és emlőjét neki megmutatja, melyeken táplálta és hordozta. Melyet látván a császár, természetszerint való kegyességre hajol, megenged a városnak, békességesen megyen közikbe és ott mindeneket becsülettel lát.

Ennek magyarázata.

Igy cselekszik az ember, nem akarja, hogy az ő ura és természet szerint való királya a Krisztus Jézus az ő szivének városában lakjék, hanem vakmerőséggel, háládatlansággal és egyéb gonosz magunkviseletével elkergetjük. Azután oly kegyetlen ha-

talmaskodó foglalja el lelkünket, aki kész a veszedelmes halálra juttatni minket. Olyankor azért ha látjuk, hogy rosszul cselekedtünk, utolsó veszedelemre jutottunk, az ő irgalmas széke elébe folyamodjunk. Megvagyon irva: hogy *el nem hágy minket.*

CXXXVIII.

Kiket keménységgel meg nem győzhetünk, meggyőzünk kegyességgel.

Médró királynak fia lévén, elhagyta az is az apját, mihezképest a király kitagadta őtet az örökségből. Azzal a fiu megyen a persa királyhoz, az apja ellenségéhez, ajánlván magát, hogyha szolgálatját veszi, örömest harczol a persa király mellett, apja ellen. Végre a két király közt hadakozás indult, ahol Médró király igen megsebesedik, kinek vérét látván a fia, megesik szive rajta és attólfogva az apja mellett kezd harczolni annyira, hogy a persa királyt meggyőzi. A mely cselekedetéért a persa király elüzi és ő az apjához megyen vissza és kegyelmet kér, az apja is megenged néki és békesség után örökségébe helyezteti a fiát.

Ennek magyarázata.

Igy e világon két király van, az Isten a valóságos és igaz király; az ördög is királykodni akar. Az ember pedig, kit Isten maga kegyelméből fiának fogadott, elhagyván az ő kegyes atyját, idegen királyhoz az ördöghöz adja magát és mikor észreveszik, hogy a ki ördögnek szolgál, kin és becstelenség fizetése, akkor futamodik ujolag az ő mennyei atyjához, a ki oly irgalmas, hogy: *Nem akarja a bünösnek veszedelmét, hanem megtérését és életét.* Azért mondja szent Dávid is nagy bizalommal: *Te vagy, a ki az én örökségemet megadod nékem sat.*

CXXXIX.

A lélek sebeiről.

Világbiró Sándor, egy várost nagy haddal megszáll és körülvészen, a holott sebhedés nélkül minden vitézi elvesznek. Azon csudálkozván, a bölcseket hivatja és kérdi; mi lehessen annak az oka? A kik felelnek: ne csudáld azt király! mert egy nagy baziliskus van a város kőfalán, melyek látása miatt halnak meg a vitézek. Kérdi Sándor mint kellene annak ellene állni? Kinek felelnek a bölcsek: ha egy nagy tükört tennének elébe, magát

meglátná benne és igy maga látása miatt elveszne az a nagy-bazilikus kigyó.

Ennek magyarázata.

Ezen a világon legtöbben, mivel a kevélység miatt vesznek el, a lévén szülő anyja a többi vétkeknek is, semmivel könnyebben annak a vétkeknek ellene nem állhatunk, mintha magunkat megtekintjük és a mi gyarlóságunknak romlandó voltát eszünkbe veszszük.

CXL.

Ez életben tanuljuk meg mi követhet jövendőben.

Herálikus minden jó cselekedetek között, leginkább követte az igazságot, ugyannyira, hogy sem ajándék, sem szép szó a mellől őtet el nem vonta. Egy-egy vitézt bevádolnak előtte, ilyen szókkal: Ez a vitéz társával együtt ment a hadba, ahol semmi harcz nem volt és ez mégis társa nélkül jött haza onnan; melyhezképest látni való dolog, hogy az utban vesztette el társát. Hallván azt a király, elitéli és midőn pellengére vinnék, hát látják, hogy jön a társa, minden sebbedés nélkül. Kit látván az emberek, visszatérnek mind a kettővel, állitván ujolag őket a biró elébe, kikre megharagudván Heráklius, mond: mivel te már egyszer elitéltettél, csakugyan megkell hallnod. Mond társának is: te voltál oka a társad elitéltetésének, azért halj meg te is. Mond a harmadiknak: rád biztam volt a végrehajtást, mivel nem végezted, te is életeddel fizetsz.

Ennek magyarázata.

Igy az Isten igaz biró mindenekben. A két vitézen a testet és lelket értjük. De mikor a test által megcsalatott lélek vétkezik, mindenik egyaránt érdemli a büntetést. Melyből ha kitér az ember, a Krisztus halálának érdeméért, megszabadul a pokoltól; de a testi halálon által keli menni. Harmadik vitézen az egyházi embert kell érteni, ki hivataljában ha el nem jár, hasonlóképen büntetődik. Azért mondja Ezékiel: *Ha meg nem jelented és meg nem mondod neki, hogy eltérjen az ő gonosz utjáról és éljen és az istentelen meghall az ő gonoszságán, az ő vérét a te kezeidből keresem ki.*

CXLI.

A hallásból követheti az ember a jó tanácsot.

Fulgentius birodalmában lakott egy Zédékiás nevü vitéz, kinek elég szép, de esztelen felesége volt, annak kamarájában lakott egy kigyó. A vitéz a vitézi játékot áddig üzte, hogy elszegényedett miatta, ki csak imitt-amott tekergett, sirván szegénységén. A kamarájában lakó kigyónak megnyitja az Isten a száját, mint a Bálám szamarának régente és kérdi a kigyó a vitézt, miért olyan szomoru? Kövesse az ő tanácsát, meg ne bánja; minden napra adj egy-egy kevés tejet énnékem, meggazdagitalak. Megörül azon a vitéz és a tejet megigéri. Azután csakhamar meggazdagul a vitéz és szép fia is leszen. Egykor mond a felesége a vitéznek; ugy hiszem uram annak a kigyónak nem kevés gazdagsága van a kamarában, az én tanácsomból megkellene ölni és miénk lenne a gazdagsága. Ama, felesége tanácsából vészen egy pőrölyt kezébe és tejet tesz a lyukhoz. A kigyó kiüti a fejét a lyukon, hogy szokás szerint egyék a tejből, azonban emeliti a pőrölyt a vitéz, melyet észrevevén a kigyó, visszarántja a fejét és a vitéz csak a tejes edényt találja. Azután csakhamar elvész a gyermek a háztól és valamije a vitéznek volt, mindene oda lesz. Akkor mond az asszony; óh uram! nyilván rosz tanácsot adtam volt én neked, mennél a juk szájához, alázd meg magadat, talán a kigyó megengedne néked. Elmégyen a vitéz, siránkozván és kéri a kigyót, hogy ismét gazdagitsa meg őtet. Mond a kigyó: most látom, mily bolond vagy, azt gondolod, hogy elfeletkeztem a pőröly ütésről, melyet hozzám intéztél. Tudom te sem felejted gyermeked halálát és vagyonod elvesztését, melyet miattam szenvedtél. Melynek nagy szomoruan mond a vitéz: soha ne gondolj arra, hogy én többet megbántsalak, csak most tégy jót velem. Kinek mond a kigyó: barátom, ugy ismerjed a kigyót, hogy ő teljes méreggel és álnoksággal, a mit egyszer mondtam, érd be vele; nem felejtem én el a pőrölyt, csak menj dolgodra, ha nagyobb bajt nem akarsz érni. Ezzel hátraáll a vitéz, későn siratván, hogy felesége tanácsán kellett megindulni; mi miatt csak a nagy szegénységben maradott.

Ennek magyarázata.

Igy járt az emberi nemzet, mint ez a szegény Zédékiás; mert elég gazdag ága volt a paradicsomban; de elvesztette azt szép feleségének Évának tanácsából. Azután a Krisztus megváltván

az emberi nemzetet ismét meggazdagította azt, mennyei áldásokkal felékesítette, a keresztség által megmosogatta; de azt a nagy jót hálaadó szivvel nem veszi az ember, hanem a bün által ismét megszegényedik. Végre hogy eszére téritse Isten az embert, sokféle szomorusággal látogatja, gyermekét szemeláttára elveszti, keresményét és más idegeneknek kiosztja, hogy megismerje magát az ember és az ő jótévő Urához forduljon, ha egyebet nem is, lelkének idvességet nyerjen.

CXLII.

Az ördög töreiről, melybe kiván ejteni minket.

Egy király egy nagy berket bekerittetett, melyben sokféle vadakat tartott nagy gyönyörüségére. Találkozott abban az időben egy áruló, akit mindenéből kifosztottak gonoszságáért. Azután számüzetésre jutván, ügyes hálókat szerzett és négy pár agarat, melyekkel a király berkéből kifogdossa a vadakat. Az ebek nevei ezek voltak: Ribhel, Emuleim, Hánévif, Bándin, Krismel, Egófin, Beámis és Renelim. Ezekkel épen elpusztította a berekből a vadakat, min a király igen megbusul és hivatva a fiát, mondván: menj el fiam, fegyverkezzél fel, vedd melléd a hadakat, azt az árulót öld meg, vagy üzd ki az országból. Kinek mond a fia: atyám! készen vagyok mindenekre; de azt halottam azon áruló felől, oly hatalmas, hogy szükségesképen ideig elkell rejtenem magamat tőle, egy okos szüzzel terveznem és ugy a harczra késziteni magamat. Mond az apja: menj a Váriók kastélyába, ott feltalálod a leányt, a mely ha szolgálni fog, nagy méltóságra emeli fel őtet. A király fia e szókra fegyverbe öltözött, a leány kastélyába csak maga bemégyen, kit a leány nagy örömmel fogad és egy ideig ott marad a király fia, azután kimégyen a kastélyból és nyolcz nap mulva az atyja ellenségét felkeresi; végre megrontja és nyakát szegi. Azután nagy győzelemmel az atyjához mégyen és az atyja a királyi koronát teszi a fejére és a birodalmakat kezébe adja.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a király az Istent példázza. A berek a világot, vagy az anyaszentegyházat. A világ bevolt keritve a szent parancsolatokkal. Az anyaszentegyház a Krisztus kiszenvedésével és irgalmasságával. Abban a doktorok, prédikátorok istentfélő és jámborok voltak. Az áruló, az ördög, ki az Isten országából levettetett. Ez már minduntalan vadássza az Isten szolgáit,

akinek megvan hálója vetve és mint a vadakat szokták fogatni az agarakkal; ugy igyekszik rontani a hiveket. És mihelyt eltávozik az isteni szolgálattól, ottan mindjárt rajtok terem az áruló, még az isteni szolgálat között is. Az első pár agara Richel és Emuleim, nem egyébb; hanem a gazdagság és gyönyörüség. Ezek által ez a gonosz vadász a világnak nagy részét keriti az ő hálójába. Második pár agara; melynek Hánégif és Bándin a neve, az annyit tészen, hogy szedd el, vedd el tőle. Ezekkel az ebekkel szokta megkerülni, mind az egyházi, mind a világi főtiszteket, ugy hogy a mit a szegény alacsony rendektől elvonhatnak, abban semmi kimélést nem tesznek, az igazságot lábok alá tapodván: igy az a két kutya is sokat kerit a voszedelem hálójába. Harmadik a Krismel és Egófin. Ezeket a csapodár emberek után ereszti, kik sokan vannak, mind az egyházi szolgák, mind a világi emberek közt. Az ilyenek csak oly bátran nyargalnak a vétekben, mint a nyilak és őzek a hegyeken. Az ilyenekről mondja Salamon: *Vannak oly istentelenek, kik oly barátságosak, mintha az igazak cselekedetét tennék.* A negyedik pár agár: Beámis és Renelim; ezek a fösvényeket, uzsorásokat kergetik és hajtják a hálóba. Annakfelette a buja természetü embereket, kiket nagy sereggel visznek a veszedelembe. Látván azért az Is'en az egész emberi nemzetet ilyen nagy romlásban forogni, elküldötte az ő Fiát a leánynak kastélyába, azaz: a Szüznek méhébe, a honnan kétrendbéli fegyverrel ment ki, isteni és emberi természettel. Mert minekutánna született a Krisztus Jézus nyolczadnap környülmetéltetett, akkor mindjárt az Isten törvényének fegyverével sebezni kezdette az ellenséget. Azután Kálvárián minden harczát győzelmesen elvégezte, minden ellenségét földhöz verte, ugy szabaditott ki minket az ördög hálójából, az örök életet ugy szerzette meg nékünk.

CLXIII.

Az utolsó itéletnek félelméről.

Volt egy király, kinek olyan végzése volt, hogy a kinek meg kellene hallni, reggel napfeljövetele előtt az ő ajtója elébe mennének, fekete köntösbe öltözzék és trombitálván ott néki, azután vitetnék az itéletre. Azon király igen nagy vendégséget adott, melyben jelen voltak az ország főrendei, a jó muzsikusok is ott voltak, kik mindenkit örömre inditottak, muzsikájokkal, csak a király volt szomoru egyedül. Melyet látván a vendégek, csu-

dálkoztak rajta; de nem mertek szóllani, hanem a király öcscsét kérték, tudakozza meg a királytól, mi lehet oka bánatának? Mirenézve mond az atyafia: királyi asztalodnál mindenkik vigan vannak, csudálkoznak szomoruságodon, szeretnék érteni bánatodnak okát. Kinek mond a király: menj házadhoz, holnap erre megfelelek. Ez meglévén, meghagyja a király a trombitásoknak, a végezés szerint menjenek az ő atyjafiának házához és ott fujják meg a trombitát, őtet vigyék a király elébe. Másnapra meghallja a király öcscse az ajtaja előtt trombitálókat; mely miatt a vér is meghül benne. Öltözik fekete köntösbe és indul a király elébe. A király pedig egy igen mély gödröt ásatott, azon gödör szájára tétetett egy széket, a mely igen béeshetőleg csak alig állott. Levetkezteti az öcscsét és ülteti abba a székbe, feje felett egy meztelen hegyes tőrt függesztett fel, szinte a fele irányában, igen gyenge czérnaszálra. Annakfelette, kivont éles karddal elől-hátul és kétfelől melléje négy embert rendel, kiknek mond a király: fejetek vesztése alatt mihelyt mondom, mindjárt átalverjétek ezt az én atyámfiát. Azonban asztalt teritett a király, az öcscse elébe, melyet mindenféle drága jó izü ételekkel megraknak, oda mindenféle muzsikusokat elhivnak és igen szépen zengenek a muzsikák. Akkor mond a király: édes kedves atyámfia! miért vagy szomoru ilyen rakott asztalnál, ennyi között? kinek felel az öcscse: Minek tudnék örülni? hiszen reggel jókor megfuvák a trombitákat halálomnak jelentésére. Azonfelül minő, veszedelmes székbe ülök, melyben hacsak egyet mozdulok is a mély gödörbe esem be székestől. Látom szinte fejem felett az igen hegyes és éles tőrt; mely szakadólag függ és az agyvelőmig mégyen be. Körülöttem is négy kegyetlen hóhért látok, kik minden szempillantásban készek halálomra. Ezekrenézve, ha a világ enyim volna, sem gyönyörködhetném benne. Kinek mond a király: már a tegnapi kérdésekre én is megfelelek. Énnékem örömöm azért nem lehet, mert a minő állapotban te most vagy, én is hasonlóban látom lenni magamat; mert igen romlandó szék ez a test, melyben az én életem helyeztetett, alattam lévén a pokolbeli mélységes gödör; az Istennek itélete fejem felett áll, nem tudván mikor választja el lelkemet a testemből. Előttem éles fegyverrel áll a halál, a mely senkinek sem szokott kedvezni, mely oly titkon jár, hogy nem tudom miképen, mikor és hol üt meg éngem. Másfelől mellettem a büneim mintegy éles fegyverrel, ugy állanak, készek ellenem minden vádolásokra az itélőszék előtt. Meg ugyan másfelől az ördög áll az is mint kegyetlen hóhér kész örökös ha-

lállal lánczolni. Negyedik felől a rothadás és a féreg látszanak mellettem, melyek megemésztik testemet; ezek minduntalan elmémben forogván, lehetetlen édes atyámfia vigasságban lennem. Minekokáért, ha te én tőlem halandó embertől ennyire megijedtél, illendőbb nékem az én teremtő Istenemtől félnem, ki előtt semmi homály nincsen, hanem látja és megitéli minden cselekedetünket. Menjen el azért kedves öcsém! és többször eféle kérdésekkel ne fáraszsz engem. Azzal felkél az atyafi, a királynak hálát ád élete megmaradásáért és azután megjobbitja életét. Az országbeliek is a királynak okos feleletét csudálták és becsülték.

CXLIV.

A világnak munkás állapotjáról.

Egy király birodalmáról oly hirtelen változást hirdetnek, hogy a jó gonosszá; az igazság hamisságra; az erősség, erőtlenségre; a törvény igazságtalanságra változott. A király maga is csodálkozván ezen, négy bölcset hivat, kiktől ennek okát tudakozza. Azok hoszszu tanácskozás után a királyi város kapujára, kiki maga véleményét felirja. Az első irja: *A hatalom ült az igazság székébe; azért a föld törvény nélkül maradott.* Ismét: *A nap éjre változott; azért nincs a földön bizonyos ut.* Ismét: *A futás harczol; azért az ország becsület nélkül vagyon.* A másik bölcs a második kapura ezt irja! *Az egy kettővé vált; azért nincs igazság. A barátság elidegenedett; igy nincs hüség az országban.* Viszont: *A gonosz jónak tartják: azért nincs e földön kegyesség.* A harmadik bölcs ezt irja a harmadik kapura: *Nagy szabadságot vett az okoskodás; azért nincs neve az országnak.* Viszont: *A tolvajnak becsülete van; azért nincs pénze az országnak.* Viszont: *A szarvasbogár, saskeselyü akar lenni; azért nincs külömbség a házában.* A negyedik ezt irja: *Az akarat legelső tanács; azért nincs e földön jó rend.* Viszont: *A pénz tesz itéletet; ehezképest, rosszul folynak a dolgok.* Viszont: *Az Istent megholtnak tartják lenni, azért teli bünös emberekkel a világ.*

Ennek magyarázata.

Édes fiam! noha régenten az igazság és az Istennek törvénye, de most a hatalmasság szab rendet a világon. Ezt sok rendbeli példák bizonyitják, csak az embereknek maga személyében is, mert az embernek igazság szerint, Isten akaratjától kel függeni; de azt látjuk, hogy kiki jobbára maga akaratját követi. Továbbá,

az egyházi embereknek kellene, mint csillagoknak jó példával fémleni az emberek előtt; de azok is igen egy pórázon keztek futni a világ fiaival. A miket azok a bölcsek a város kapura irtak, azok igazán a mostani világban mind beteljesedtek, mert a zárdák is konkoly nélkül nem maradtak, A testvér atyafiak közt, egyesség nincsen, ugy hogy, a kiknek egyeknek kellene lenni, kétfelé hasonlanak. A barátság ellenséges dologgá vált; mert gyakrabban azok miatt kell veszni, kik igaz barátoknak tüntetik magokat. Nincs hit, nincs igazság, minden szép szó alatt csalárdság lappang alattomban és igy annyira felfordult az egész világi birodalomnak állapotja, hogy ennek szerfelett való változását nincs oly okos elme, a mely feltalálja, nincs oly ékesen szólló nyelv, a mely kimondhatná.

CXLV.

Az idvességnek utjáról.

Albert histórikus irja: Filep királynak idejében, ment egy ut két hegy közt el Arméniába, a mely ut járatlanná vált; mert a lég is megromlott azon a tájon, mely miatt elkellett veszni az embereknek. A király sok bölcsektől tudakozta annak okát; de semmi bizonyost nem tudtak felőle mondani. Utoljára Sokrates mondta a királynak: épittetne egy tornyot olyat, melynek magassága érje el a hegyek tetejét. A mely toronytetejére egy igen tiszta tükröt vitt fel Sokrates és azt kitevén, a hegyekről való fényesség és minden rejtekek meglátszottak a tükörben. Egykor néz a tükörben Sokrates, lát két nagy sárkányt, melynek egyike a hegyoldalán, másika a völgyben van, egymás ellenében nézvén, ugy szivják be a léget és bocsátják ki szájokon. Ugyanakkor lát egy lovaslegényt is, a ki nem tudván annak a helynek veszedelmességét, azon uton ment és hirtelen csak lefordult lováról szörnyet hal. Igy jutván végére az ut veszedelmességének Sokrates, megyen a királyhoz és megmondja a dolgot. Azután mesterségesen megfokták a sárkányokat és elvesztették; az ut azontul mindenkinek bátorságos volt.

Ennek magyarázata.

Ezeken a magas hegyeken értjük a világ gazdagait, kik mindenek felibe emelkedvén uralkodnak a szegényeken; kik miatt sokan nyomoruságra jutnak. Ezekben a hegyekben lakik két sárkány, ugymint, kiváltképen két vétek: a kevélység és bujaság,

melyek miatt vész nagyobb része a világnak. Nehéz is kikerülni miattok a veszedelmet; mert igen titkosan viselik magokat. Azt kell hát cselekednünk, hogy az idvezitőnk szent élete igen tiszta tükör mi előttünk, azt tartsuk mindenben szemünk előtt, abból észreveszszük, hol feküsznek a sárkányok, melyek miatt annyi embernek kellett elveszni, annyi ifjaknak lovok hátáról lehullani, azaz: életöknek legszebb virágjában elveszni. Melyet meggondolván, igyekezetünkkel ellene álljunk a nagy sárkányoknak és veszitsük el az utfélről, melyre kész az Isten rásegiteni az őtet kérőket.

CLXVI.

A nagy embereket is meg kell dorgálni gonosz cselekedetökért.

Az Isten városáról irott könyvében irja szent Ágoston, hogy Nagy Sándor idejében egy Diomedes nevü tengeri tolvaj, sok károkat tett igen a tengeri kereskedő emberek közt. Ki ellen a sok panaszt nem állhatván Nagy Sándor, utána küld sok gályákon és mindaddig kergetik, mig kézhez keritik és a király elébe viszik. Akkor kemény szókkal kérdi Nagy Sándor a tolvajtól, miért követett el annyi tolvajságot? Kinek felel Diomédes: király! nagyobb tolvaj vagy te én nálam, mert én csak egy hajóval járok és kénytelen próbára kell magamat vetnem, hogy tápláljam életemet és fedezzem szükségemet. Te pedig sok gályákkal készülsz másoknak, sőt sok országoknak veszedelmére. Eleged van, mégis másokét kivánod, de én ha valami gazdagságot kaphatnék, megszünnék minden tolvajságtól. Felel Nagy Sándor: no már értem a bajodat; azért ne félj, mert megsegitlek. Igy nagy állapotra emelte a király; azután igazságszerető fejedelem volt mindenkor Diomédes.

Ennek magyarázata.

Igy van az ember dolga ebben az életben, mint egy hajócskában, csak ugy evez, ellene támadván a jó cselekedeteknek. Ha pedig Nagy Sándornak értésére esik, megfogatja, azaz: ha a jó lelki tanitó az elvetemedett bünös embernek veszedelmes utját látja, mindaddig tanitja, mig az ő kárhozatos utjáról el nem forditja. De igen magára vigyázzon a lelki orvos, hogy a mely nyavalyát másban meg akar gyógyitani, a miatt maga ne vesszen, mert gyakran meglátjuk a más szemében a szálkát; de nem a magunkéban a gerendát. A mint Diomédes azután igazságszerető

fejedelemmé lett, ugy a bünből kitért ember, többször veszedelembe ne ejtse magát, hogy bé ne teljesedjék a Krisztusnak ama mondása rajta: *Nagyobb öröm vagyon egy penitentiatartó bünösön, hogy sem kilenczvenkilencz igazon, kiknek nem szükséges a penitenczia.*

CLXVII.

A bünnek mérges voltáról.

Egy hatalmas királyról irják, hogy mivel másképen hozzá nem férhettek, méreggel akarták ellenségei elveszteni; ahozképest, a királyi városba mentek álköntösben és a mely forrásból szokott volt inni a király, azt mérgezték meg, ugy állottak bosszut a királyon.

Ennek magyarázata.

Ez a király az első embert, Ádámot jegyzi; a kit megakarván az ellenségei ölni, a pokolbeli ördögök, más módját fel nem találták, hanem a szivébe, mint egy forrásba öntötték a kevélységnek mérgét. Ugy kezdett aztán Isten ellen engedetlenkedni. A mely méreg miatt elvesztette a halhatatlanságot és halandóvá lett; mi ránk is ugy elhatott annak a méregnek ártalma, hogy elsőben is a szivünkbe esik minden kisértet gonosz gondolatok által. Melytől ha nem oltalmazzuk magunkat, minden kétség nélkűl nemcsak testi, hanem lelki halált is kell szenvednünk.

CLXVIII.

A bün egy vagy máshelyt büntetődik.

Gellius Aulus irja Amon nevü gazdag emberről, ki egyik tartományból másikba akarván menni, révészekkel szerződik, kit a révészek meg akarnak ölni és a pénzét magok közt felosztani. Melyet észrevévén Ámon, kéri őket, csak addig ne bántsák, mig egyet énekel a delfineknek, azt megengedik neki; miután elvégezte, ragadják és a tengerbe vetik, kit a delfin szájába vészen és a szárazra kiteszi. Azzal Ámon megyen a királyhoz és panaszt teszen a révészek ellen, kiket a király szemeláttára megbüntet.

Ennek magyarázata.

Igy van dolga a mostani világban az embereknek, ha valaki Istenes életre adja magát, azt megkerülik a csufolók és mindaddig szegezgetnek rajta, hogy kivetik a sarkából a jó indulatu em-

bert. De légyen eszünk, ne távozzunk el az isteni dicsérettől, mert ő kisegit minden veszedelemből és a gonoszt érdemök szerint megbünteti.

CXLIX.

A haszontalan dicsőséget minden rosz követi.

Valeriusnál olvassuk egy főemberről, ki a tudós embereket járta, tudakozván, örök emlékezetre, hogy terjeszthetné hirét s nevét? A honnan ilyen feleletet vett: ha méltóságos embert ölne meg, annak hire terjedne és megmaradna. Mirenézve Filep királyt, a Nagy Sándor apját ölte meg. De azonban maga is nyomoruságos halállal veszett el.

Ennek magyarázata.

Sokan követik el ezt most is, a kik minden roszba egyelitik magokat, akármi semmirekellő hasznocskáért is; de az olyanoknak többnyire mind boldogtalan kimenetelét látjuk.

CL.

A mennyei malasztról.

Azt irja Plinius egy tartomány felől: hogy ott sem eső, sem harmat nem szokott lenni, hanem egy mély, bő forrásu kut van, szárazságnak idején a lakosok odamennek és ott mindaddig muzsikálnak, mig a viz kiterjed a földszinére és mindent megnedvesit.

Ennek magyarázata.

Ilyen száraz szokott az emberi sziv lenni, valameddig az élő viznek forrásához nem mégyen, mely a Krisztus. Ahoz kivánkozott szent Dávid próféta, midőn igy énekelt: *A mint kivánkozik a szarvas, a vizek kutfejéhez; ugy kivánkozik a lelkem te hozzád Isten!* Mi is ha azt akarjuk, hogy mennyei malasztnak harmatjával, az élő vizzel megelégittessünk, Isten elébe gyakran járuljunk buzgó könyörgésünkkel.

CLI.

A bünös lélek mint tisztulhat meg a bünöknek poklosságától.

Egy királynak birodalmában, két vitéz lakott, kiknek egyike fösvény, másika irigy volt. Az irigynek rut felesége volt; de a fösvénynek igen szép. Szántóföldet ezek egymás szomszédságában birtak, melyet az irigy örömest kivánt volna magáévá tenni.

A másik pedig semmi uton nem akart tőle megválni. Végre mondja a fösvénynek az irigy: ha te kivánod az én földemet, én semmit sem kérek egyebet, hanem csak azt: hogy add nékem feleségedet egy éjszakára. A ki arra is rá vette magát, sőt a maga feleségét is rábiztatta kedve ellen is. Mely igy lévén, az irigy vitéz elsőben bélpoklos asszonynyal közösült, azután ment a fösvény vitéznek szép felesége mellé, a ki is megpoklosodott tőle. Azután az asszony sirva megyen a maga úrához a fösvény vitézhez, megjelentvén nyomorult állapotját; kinek mond az ura: im azt tanácsolom néked jó feleségem! most a szomszéd városban országos vásár lészen, menj oda és add társul magadat mindenkinek és a ki előbb közösül veled, arra ragad a poklosság. Követte az asszony az ura tanácsát és mégyen elsőben is hozzá a király fia, kinek mond az asszony: távol légyen, hogy én szegény lévén, ilyen főemberhez adjam magamat. Mindazáltal a király fia helyt nem advân mentségének, ugyancsak kényszeriti. Kinek végre megmondja az asszony bélpoklosságát. Azzal sem gondol a királyfi, hanem csakugyan közösül vele és megpoklosodik. Az asszony megszabadulván a poklosságtól, másnap haza mégyen és kihirdeti, hogy valakin a bélpoklosság van, ő hozzá menjen és képes megorvosolni. A király fia szégyelvén a rajta lévő nyavalyát, éjjel mégyen titkon az asszony házához, kit megismervén az asszony, megmondja az urának, hogy ő volna az, kire ő róla ráragodott a poklosság. Erre nézve gondviseletét felvállalja az asszony és hét egész esztendeig nála lakik a király fia, a hetedik esztendőben szokatlan nagy melegek kezdenek lenni; akkor egy nagy kigyó a kertből bémegyen a kamarába, melyben egy hordó bora volt a király fiának, a maga számára inni való, abban megfürdik a kigyó és a hordó fenekére leszáll, a borseprübe telepitvén magát. Azalatt a bélpoklos ifju igen megszomjuhozván, inni kezd a hordóból és az iváskor a szájába mégyen a kigyó, lecsuszik a gyomrába, ott kezdi marni belső részéit; mely miatt a bélpoklos rettenetes fájdalmakat szenved, ugy hogy, három napig nem szünhetik a jajgatástól, negyedik nap felémelyedik a gyomra, hányni kezd és minden mérgével kihányja a kigyót, azután a fájdalmak szűnni kezdenek, a bélpoklosságtól is naponkint tisztul a király fia. ugy hogy, heted napra mindentől meggyógyul. Min nagy öröme volt az asszonynak, mert nagy jutalmat nyer a meggyógyult ifjutól. Azután fel mégyen az atyjához a király fia és ott méltósága szerint becsüli mindenki; végre atyjának halála után ő lészen a király, békességben uralkodván.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! e két vitézen az első embert Ádámot és az ördögöt kell értenünk, mert midőn Ádámnak lelke szép tulajdonságokkal fel volt ékesitve, azt megirigyelte az ördög és a bünnek fertelmes poklosságával ment Évához és azt addig kisérgette, mig Isten ellen való vétekre az engedetlenségre birta, mely miatt az egész emberi nemzetet poklossággal berutitotta. Mely veszedelmes rutság mindaddig rajta maradt az emberen, mig a mennyei Királynak fia meg nem szánta, a Szüznek méhébe le nem szállott, és az emberi romlandó testet magára nem vette. Kiről azt mondja Ésaiás próféta *Cap. 53. Nincs neki szine, sem ékessége, és néztük ötet, és nem vala tekintete, és mink ötet bélboklosnak állitottuk.* Kinek nyomorusága által mi mindnyájan a szabadságra és menynyei királyságra juthatunk, csakhogy arra szorgalmatos vigyázásunk legyen, hogy mikor eljön és zörget, szivünk ajtóját előtte be ne zárjuk; mert maga mondja szent Jánosnál: *Sz. J. jel; 3. v. 20. Ime az ajtó elött állok és zörgetek; ha ki hallja az én szómat, és megnyitja nekem az ajtòt, bemegyek hozzája és ö vele vacsorálok, és ö én velem.* Ha pedig őtet kirekesztjük szivünk hajlékából, mi leszünk magunk veszedelmének okai. A mint panaszolkodik a prófétánál az Isten: *A te veszedelmed töled vagyon Izrael.* Tartsuk nyitva tehát a mi szivünket és lelkünket, hogy a mikor érkezik az Urnak malasztja, vagy éjjel vagy nappal, nálunk kedves szállást találjon magának.

CLII.

A Krisztus szabaditott meg az örök veszedelemtöl.

Egy Kleonitus nevü fejedelem megszállott városban lévén, egyet vitézi közzül az ellenség közzé küldött, kinek nyilaira mesterségesen azt irták: „Erősödjetek meg az Urban és legyetek hivek a Kleonitus személye mellett; én eljövök és felszabaditom a megszállott várost.“

Ennek magyarázata.

Ezen a fejedelmen méltán érthetjük a Krisztust. A megszállott városon, az ördögöktől körülvétetett világot; melyben mind elvesznének az emberek, ha a mennyei segitséggel nem oltalmaztatnának. Azért küldötte el az ő vitézit a Krisztus, ugymint a predikátorokat. Arra nézve mondja szent Pál Timotheusnak: *Munkálódjál mint jó vitéz.* Kiknek munkálódások által kerülik el az emberek a veszedelmet.

CLIII.

Az ideig tartó nyomoruság, mennyországban örökös vigasságra fordul.

Antiókiában uralkodott Antiókus, kinek nevéről neveztetett el az a város. Kinek igen szép leánya volt és midőn sokan mennének annak látására; a király senkinek nem igéri, hanem addig gyönyörködik maga is leányának szépségében, hogy végre maga is istentelen kivánságra gerjed és a leánynak kedve ellen is megrontja az atyja szüzességében szép leányát. Midőn a leány ilyen nagy esetén szomorkodnék és gondolkodnék, bemegyen dajkája, mely felnevelte volt és kérdi okát siralmának. Kinek felel a leány: oh édes dajkám! ebben a kamarában most két nemzetségnek töröltetett el a neve. Kinek mond a dajka: asszonyom mit teszen az a szó! Mond a leány minekelőtte tisztességes házasságot értem volna, addig megromlottam szüzességemben. Min csak elbámul a dajka; de micsoda ördög merte (ugymond) a királyi ágyat megfertőztetni? Az istentelenség vitte ezt végbe, azt feleli a lány. Mond a dajka: miért nem mondod meg ezt atyádnak? Kinek viszont a király leánya: ha megtudnád gondolni, nincsen nekem atyám rámnézve, csak a halál, mely engem megorvosolhat. Észrevevén a dajka a leánynak szándékát, nyájas szókkal vigasztalja, hogy magának halált ne szerezzen a király leánya.

Ez alatt vigan van az istentelen király az ő gonoszságában és hogy tovább is üzhesse az ő fajtalanságát, a kik lányt kérni elebe mentek, ilyen álnok mesterséggel távolitotta el őket házától: a ki az én mesémet megfejti (ugymond) annak adom leányomat; de ha valaki kérdésemre meg nem tud felelni, annak megkell halni. Mirenézve sokan mentek mindenfelől a király udvarába, a leány szépségéért, halálra vetvén magokat az ifjak, kiknek fejöket a kapufélre karóra állitották fel, hogy annálinkább elidegenedjenek a kérők.

Midőn e gonoszságban töltené idejét Antiókus leányával érkezik egy Apollónius nevű ifju tirusi fejedelem, minden tudományokban igen bölcs; ez menvén Antiokus elébe, köszön neki és minden tartózkodás nélkül megmondja, hogy leánya kedvéért ment volna oda. Mit nem igen jó kedvvel hallott a király és kedvetlenül rátekintvén; kérdi, ha tudja e minémi okkal adatik férjhez az ő leánya? Kinek felel Apollónius: tudom jól, elég jeleit látom a kapufélen. Nagy bosszusan mond a király; ez az én mesém: *Hamisságnak szekerén járok, anyai hussal élek, keresem*

az öcsémet, az én anyámnak férjét; de fel nem találom. Hallván az ifju ezen homályos beszédet, félremenvén egy kevéssé, mély gondolkozás után, csakhamar rátalál a titoknak magyarázatára és mond a királynak: nem ok nélkül mondod, hogy hamissággal viseltetel, mert ha megnézed cselekedetedet, teli van hamissággal. Igazán anyai hussal élsz, holott leányod becsületét fertelmesül megetted. Látván a király, hogy napfényre jött titka, megrettenvén a maga bünétől, mond nagy haragosan: Ifju! nem találtad a mesét, távolestél annak magyarázatától, halált érdemlenél; de továbbvaló gondolkodásra harmincz napot engedek, most menj haza, ha rátalálsz kérdésemre, elnyered leányomat feleségül magadnak; ha pedig nem: akkor néked is megkell hallnod. Ezzel nagy busan Apollónius hazamegy.

Azonban Antiókus mindjárt szólitja titkos tanácsosát, Táliárkust és mond neki: édes barátom! szivemnek titkos tárházát tudjad bizonyosan, hogy az én mesémre rátalált Apollónius, kérlek azért hozzám tartozó hüségedre, menj utána mindjárt és vagy fegyverrel vess véget életének, meglásd, megadom fáradságodnak jutalmát. E parancsolatra csakhamar felkészül Táliárkus és megyen az ifju után.

Apollónius pedig hazaérkezvén, könyveiből annál jobban kitanulja, hogy igazán rátalált az Antiókns titkára, miről gondolkodván, mond magában: nem tanácsos nékem tovább koczkáztatnom életemet, mert e kegyetlen király miatt meg nem maradhatok; ahozképest nagy költséggel hajókat készit, melyeket éléssel, kincscsel és vitézekkel megterhelvén, éjszakán idején a nagy tengeren bujdosásra indul, csak titkos barátaival. Másnap tudakozzák a városbeliek, nem tudván hová lett el, csak siránkozának jeles fejedelmöknek eltávozásán; mert annyira szerették mindenek, hogy az egész városban minden mulatságos játékok megtiltattak miatta és gyászba öltöztek mindnyájan. Érkezik azalatt Táliárkus is, kit veszélyére küldött volt Antiókus és látván a városnak nagy bánkódását, életére kényszerit egy gyermeket, jelentse meg okát a nagy felháborodásnak. Kinek felel a gyermek: édes uram! csudálom, hogy nem tudod; ennek a városnak volt egy kegyes fejedelme, Apollónius, ki Antiókus királyhoz ment volt és nagy busulással hazajövén onnan, azolta nem tudhatjuk, hová lett.

Ezt értvén Táliárkus, nagy örömmel visszamégyen Antiókiában és mond a királynak: vigan légy uram! mert Apollónius tőled való féltében elveszett, nem is tudják hová lett. Mire mond

Antiókus: szaladhat ugyan, de kezemtől meg nem menekedik' Ottan mindjárt kihirdeti; a ki tirusi Apollóniust, az én becsületemnek rontóját elfogja, ötven tálentom arany: a ki pedig fejét előmbe hozza, száz tálentom leszen jutalma. Mirenézve még barátai is felindultak Apollóniusnak és szárazon, tengeren, erdőkön, mindegyaránt keresték. De midőn nem találták volna, a király maga is hajókra készül és utánna indul Apollóiusnak.

Érkezik azonban Társiusba Apollónius, ki midőn a tengerparton sétálna, elébe megyen egy Élimátus nevü szolgarendü ember, ki becsülettel köszönti, de ingyen sem figyelmez rá Apollonius. Min megbusul az ember és másodszor is mondja: egészséggel király! Apollónius, ne vesd meg szegénységemet, holott t'sztes vénséggel vagyok felékesitve, mert ha tudnád azt, amit én, másképen viselnél gondot magadra. Arra mond Apollónius: mond meg hát édes barátom: ha mit tudsz. Kinek felel Élimátus: számüzettél. Apollónius viszont; de ki számüzhette volna (ugymond) az ő hazájának fejedelmét?

Kinek mond Élimátus: Antiókus király, maga minden eredet; de a mi nagyobb, mindenfele olyan parancsolatot adott ki, hogyha valaki tégedet elfog, ötven tálentom aranyat ád neki; a ki pedig fejedet elébe viszi, azt száz tálemtommal ajándékozza meg; azért én tanácslom, vigyázz magadra. Ezekután mond Apollónius a vén embernek: azt a nagy jutalmat ne engedd másnak; itt vagyok, üsd el a fejemet, nálam is találsz száz tálentom aranyat, Antiókus is az örvendetes hirért ha annyit ád, nagy emberré lészesz; hanem vigasztald meg az én fejemmel a királyt. Mire felel Elimátus; Becsületes állapotban neveltettem, távollégyen tőlem, hogy a hasznot a jó lelkiismeretnél feljebb becsüljem. Megdicsérvén Apollónius, ezzel elválik tőle Élimátus. Ezután mégis tovább sétálván a tengerparton Apollonius, lát feléje jönni egy Strangvilio nevü embert, kit becsülettel köszönt és amaz is fogadja, azután kérdi Apollónius: mivel én az Antiokus leányát kértem és az ő kérdésére igazán megfeleltem, most veszedelemben forgok miatta. Azért kérlek, a ti hazátokban adjatok helyet, ahol magamat elrejthessem a haragja elől. Kinek mond Strangvilio: Uram! a mi városunk megfogyatkozott és kisebb, hogy sem mint felségedet elszenvedhesse; most is a rettenetes nagy drágaság miatt, oly nagy éhség van közöttünk, hogy az emberek csaknem egymásra dőlnek. Kinek mond Apollónius: adjatok hálát az Istennek, hogy én jövevény ember közitekbe vetődtem, mert én százezer véka gabonát hozok közitekbe; ugy

mindвzáltal, ha engemet rejtekben tartatok. Kinek elborult arczczal mond Strangvilio: uram, ha a megfogyatkozott várost enynyire megsegited; nemcsak elrejtünk, hanem életünket is letesszük éretted.

Akkor Apollónius mégyen Társusba és a város polgárainak mondja: atyámfiai! jó szivvel legyetek, mert mostani szükségtökből kiemellek, remélvén, rólam feledékenyek nem lesztek, hanem magatok közt szállást adtok és engemet senkinek el nem árultok; mert bizonyosan tudjátok, hogy nem gonoszságomért vetődtem erre a földre Antiókus elől. Im azért százezer véka gabonát hoztam közibetek, melynek vékáját csak nyolcz rézpénzen adom; mert magam is ugy vettem hazámban. Azon megörülvén a városbeliek, olyan olcsón mindjárt megvették a gabonát. Mely pénzt ismét azon városnak szükségére ajándékozta, azzal is megmutatván, hogy nem kalmári, hanem fejedelmi vér van benne, látván a polgárok e nagy jóakaratot, egy igen szép czifrázott oszlopot emelnek a város közepén emlékezetére, felirván rá, minémü nagy inségtől szabaditotta meg Apollónius ezt a várost.

Azután Strangvilio és a felesége Dionisiades tanácsából, a Tirénusok tartományába, Pentápolis nevü városba mégyen Apollónius lappangani; igérvén magukat, hogy becsülettel ellátják. Arranézve hajóba száll Apollónius, eltávozván a társusi területről, csakhamar rettenetes nagy szélvész támad a tengeren; ugyhogy a hajókat is összerontja, az embereket mind a tengerbe veszíti, egyedül Apollónius marad meg egy darab deszkán, melyen nagy nehezen Pentápólisba vetődik. Akkor a tengerpartján keservesen siratja magát, mondván: óh, mely kár volt a tengerre bizni állapotomat, hiszen jobb lett volna hazámban maradnom, magamat az ellenség kezébe adnom, mintsem ilyen viziveszélyre jutnom; már ki lesz nekem idegennek gyámolom? Midőn igy keseregne magában, hát im jön egy halász elébe. Kinek mond: kérlek könyörülj ilyen tengeri haboktól hányatott nyomorulton és hogy értsed kivel teszel jót, én vagyok a tirusi Apollónius, annak a nagy városnak fejedelme. Kinek ékes ábrázatját és tekintélyes termetét látván a halász, megszánta és maga hajlékába vitte bé és a minémü eledelnek szerét tehette, azzal vendégelte. Mivel pedig a vizből félmeztelen szabadult ki Apollónius, a halásznak két gubája lévén, egyiket Apollóniusra adja, mondván neki: ebben menj a városba, ha talán valaki megkönyörül rajtad. Ha pedig olyan ember nem találkozik, jöjj vissza hozzám, én az én szegénységemmel örömest táplállak; mindaz-

által kérlek, ha valaha a szerencse előbbi állapotodra fordit, emlékezz meg rólam. Kinek mond Apollónius: ha feledékeny leszek rólad, bár ilyen hajótörést szenvedjek és hozzád hasonló jó gazdára ne találjak.

Ezeket mondván, bemégyen a városba és gondolkozván továbbra, hova hajtsa fejét, lát a város piaczán egy meztelen futkározó gyermeket, olajjal megkent fővel, egy kendő lévén által kötve az ágyékán, telitorokkal kiáltván: halljátok jövevények! valaki tisztulást kiván közzületek, menjen a város iskolájába, hol vitézi játékok szoktak lenni. Azt hallván Apollónius, oda mégyen és megmosódván, ő is a vitézi játékhoz kezd, a hol senki hozzá hasonló nem találkozik. Kevés idő mulva érkezik Altistrates király, azon tartománynak ura, egész udvarnépével. Azonban a király tekejátszásra adja magát, ki midőn a golyóbist elvetette volna, nagy serénységgel elébe fut Apollónius és kapván a golyóbist, szép móddal veti vissza a királynak. Akkor mondván a király szolgainak: álljatok hátrább ti, mert amint látom, ez az ifju Apollónius versenyezhet velem. Hallván Apollónius, hogy jó vélemény van felőle, bátrabban közelit a királyhoz és egy hajitással mind egyig leveri a tekéket nagy mesterséggel, azután fogja a széket és azt igen udvariasan a király alá teszi, azután eltávozik a király elől Fordulván a király barátaihoz, mondja nékik: igazán mondom néktek atyámfia! régen láttam ilyen kedvem szerint való magaviseletü embert, mint ez az ifju, ki előlem elment. Tovább is tudakozódván a király felőle, kérdezi, ki lehetett azon ifju? Kinek mond egy udvari szolga: valami tengeri veszedelemből szabadult jövevény, mert köntöse is azt mutatja, noha maga nem mondja. Mond azon szolgájának a király: menj utánna és vacsorára hivd hozzám. Annak idejében elmégyen az udvarhoz Apollónius és hirt tésznek Altistrátes királynak, hogy már megérkezett a tengerből kiszabadult ifju, csakhogy csunya köntösében szégyel szem eléje jönni. Akkor a király tisztességes köntöst küld neki.

Elérkezvén a király asztalához, épen a király ellenébe esik leülése, az étket elhozzák; mindenki vigad, csak Apollónius szomorkodik egyedül, keservesen szemlélvén az asztali készületeket, szép arany edényeket. Egyszer mond az urak közül egyik: ha nem csalatkozom, ez az ifju irigyli a király gazdagságait. Kinek mond Altistrates: nem jól gondolkodol, mert annak az ifjunak sajnos kárai jutnak eszébe. Megszólitja azonban Apollóniust is, mondván a király: ne busulj ifju legény! az Istenben légyen minden

jó reménységed. E beszéd közben bémégyen a király leánya, szépen felserdült szüz és a királyt megcsókolja, azután az apja barátait, akkori szokás szerint, azután atyjához fordulván, mond a leány: atyám ki lehet az ellenedülő becsületes ifju, ki ennyi vendégek között csak egyedül szomoru? Felel a király leányának: ez az ifju hajótörést szenvedett, kinek a játékhelyen jeles magaviseletét látván, asztalomhoz marasztottam; de honnan való légyen nem tudom, mihez képest, ha megkérdezed tőle, nem bánom. Akkor a király leánya az ifju legényhez közelit. Minden állapotod valami különös dolgot jelent; azért kérlek mond meg nékem, hovávaló vagy és mi a neved? Melynek mond az ifju: nevemet kérded, de én azt a tengerbe ejtettem; nemességemet pedig Tirusban hagytam. Viszont a király leány: szólj világosabban (ugymond) énnékem, mert azt nem érthetem. Aztán megjelenti Apollónius mind a nevét, mind szerencsétlen életének folyását. Szavát végezvén az ifju, elkeseredik és sürün hullának szemeinek könnyei. Melyet észrevevén a király, mond: édes leányom! állapotja felől nem is kellett volna tudakoznod, mert azzal megujitottad: mihezképest illendő már, hogy királyi indulattal ujolag lecsilapitsd felháborodott elméjét. Azon szókra fordul a leány és mondja: ne keseregj ifju Apollónius! már a mi atyánkfia és társunk lettél, nem félj! mert az én atyám nem hágy el téged. Mely jóakaratot meghajtott fővel és szeméremmel megköszöni Apollónius a király leánynak. Mond viszont a király a leányának: fogd a cziterádat ès szép musikáddal is vigasztald a szomoru szivet. Akkor kezébe veszi a hangszerét a leány és gyönyörü szép nótákat játszik, min csudálkozik mindenki és dicséri csak egyedül Apollónius hallgat. Mirenézve mond a király az ifjunak: valami lehet az oka, csak egyedül neked nem tetszik az én leányom mesterséges muzsikája? Felel Apollónius: ha nem vétek vele, megmondom az igazat: mert a leány, igaz, hogy jól kezdett hozzá; de még nem tanulta meg jól a muzsikát, ha kezembe adod e cziterát, én megmutatom mint kellessék verni rajta a nótát. Azon szókra kezébe adja a király és félremenvén Apollónius, összveigazitja a hurokat, aztán csakhamar helyre ül és nótákat kezd a cziterán verni, oly müvészileg, hogy a körüllévő emberek nem Apollóniusnak, hanem Apollónak, minden muzsikák mesterének kezdik nevezni.

Melyet a király leánya is midőn hallott volna, mind a muzsikának, mind Apollóniusnak szerelmére gerjed és mond a királynak: kérlek, édes atyám! más térfiunak engemet ne adj ezenkivül.

Melyre a király is jó szivvel ráigéri magát. A leány pedig mondja az ifjunak: ihon édes mesterem tizezer tálentom arany és drága köntösök, vedd kedvesem az atyámtól ezt az ajándékot, ime szolgák is szükségedre bőven rendeltettek. Melyet vévén Apollónius, mégyen a király elébe, nagy alázatosan megköszönvén a gazdag ajándékot, ki a megszükült bujdosó jövevényt meg nem utálta, hanem olyan becsülettel látta. Azzal bucsut vévén a királytól, mégyen a szállására. A leány pedig sürgölődik, hogy a meggazdagult Apollónius még tőlük örök bucsut ne végyen, mi miatt nyughatatlankodik egész éjjel és a viradtát alig várja, mégyen az atyjához: melynek jöveteléről tudakozván a király, mond a leánya: az a kivánságom szerelmes atyám! hogy a muzsikának én is egész mestere lehessek, kérlek adj mellé Apollóniusnak. Mihez a királynak is kedve lévén, hivatja az ifjat és mond néki: kérlek ne rejtsd el müvészetedet leányom előtt, hadd tanulja meg a muzsikát tőled, meglásd nem lészesz elfelejtve tőlem. Melyre örömest ráadja magát és megtanitja. Azután szerelme miatt megbetegszik a király leánya, melynek gyógyitására főorvosokat hivat a király, kik észreveszik a király leányának mi baja van.

Ugyanakkor három fejedelmi ifjak is mentek volt a királyhoz leánya kedvéért. Kinek jövetele felől tudakozván a király; mondják az ifjak: tudod király! leányodat régólta kérjük, idegen választ tőled nem is vettünk, most azért mind hárman elődbe jöttünk, tégy választást köztünk, melyikőnknek adjad leányodat. Kinek mond a király: nem igen alkalmas időben jöttetek, mert leányom tanulásra adván magát, abban megerőtlenedett; mindazáltal, hogy hosszas reménynyel ne tartsalak titeket, irjátok le, jegybe ki mit akar adni és neveteket; leányom elébe küldvén, ő tegyen választást köztetek. Melyet midőn elkövettek volna, hivatja a király Apollóniust és a dolgot előtte elbeszéli, mondván azt is néki: vedd kezedbe ezen irást és add kezébe leányomnak, a te tanitványodnak. Amely irást midőn bevitt volna csak egyedül, mond Apollónius a leánynak: ihol az atyád küldötte ez irást, lássad mire való légyen. Melyet olvasván a leány és abban látván kérőinek neveit, kiveti kezéből a papirost és mond Apollóniusnak: édes mesterem! vajon nem volna-e néked ellenedre, ha engemet más venne el feleségül? Kinek felel Apollónius: nincsen ellenemre, mert a te szerencséden méltó nékem örülnöm. Viszont a leány: ha szeretnél engem (ugymond) nyilván nem örülnél ennek. Azonban papirost veszen elő a leány és ilyen választ ir: uram, atyám és király! mivel tetszésemet kivánod tudni

én nagy bizalommal jelentem, hogy nem kivánok más férfiut, hanem a tengeri haboktól hányatott ifjat. Mely választ olvasván a király és leányának akaratját nem tudván, kérdi a kérőktől: ifjak! melyik közületek, ki a tenger viharjai közt veszedelmeskedett és megszabadult? Mire nézve felel az egyik közülök: Árdonius nevü: én vagyok az, ki hajótörést szenvedtem. Kinek mond a társa: de mit tökéletlenkedel a király előtt hiszen egyidejü vagy velem, együtt nevelkedtünk és tudom, hogy a város kapuján sem voltál ki. Midőn el nem igazodnék a király a dologban, tekint Apollóniusra és mond néki: fogd ez irást és olvasd, te jobban általértheted akaratját leányomnak, mivel jelen voltál A király szavára olvassa Apollónius a leány irását, melyből általérti, hogy önnönmagához volna kedve a király leányának. A király is kérdi azonban, ha tudhatja-e, kit kell érteni azon a tengeri haboktól hányatott ifjun? Mely kérdésen csak elpirul Apollónius és keveset szól, mint okos legény. A király is észrevevén leányának akaratját, könnyü választ ád a fejedelmi ifjaknak; leányai kérőinek, mondván nekik: mikor annak ideje lészen, tudósitlak titeket. Ottan csakhamar bemegyen a király és mond leányának: no már jelentsd meg édes leányom, kit választottál magadnak házastársul? Az apja lábaihoz borul a leány és mond: a tengeri veszedelemből szabadult Apollóniust választottam, szerelmes atyám! Látván könyhullatását leányának a király, felemeli a földről és mond néki: kedves leányom! ne félj, mert kedvedet nem szegem, mivel az én szemeimnek is tetszik ez az ifju. Ugyanott csakhamar összvegyüjti a király az udvariakat és nagy lakadalmat indit, kérvén vendégeit, jó kedvvel legyenek, mivel a jó szerencse az ő leányát okos férfiunak rendelte.

A lakadalom után nem sokára, midőn várandós lett volna a király leánya és a tengerparton sétálna Apollónius feleségével együtt, érkezik egy hajó a parthoz, mit megsejditvén Apollónius, kérdezi a hajósmestertől, honnan indult volna? Ki Tirusból valónak mondja magát lenni. Kivel tovább beszélgetvén, kérdi tőle, ha ismert volna-e az ő hazájában, Tirusban egy Apollónius nevü fejedelmet? Kinek mond a hajósmester: igenis uram! és ha valahol láthatnám, örömet mondhatnék neki; mert az ő nagy ellenségét, Antiókus királyt, leányával együtt megütötte a menykő és már az országa Antiókusnak, minden kincseivel Apollóis számára tartatik. Min igen megörülvén Apollónius, feleségéhez fordul és mond: édes feleségem! bocsáss el engemet jó készülettel és ne sajnáljad elmenetelemet, hadd vehessem kezemhez az or-

szágot. Kinek mond a felesége: oh édes férjem! hiszen ha távol voltál is, tudván jövendő betegülésemet, hozzám kellene jönnöd. Honnan van, hogy ilyenkor akarsz eltávozni tőlem? ha pedig másképen nem lehet, induljunk el a tengeren mind a ketten. Azután az atyjához mégyen és mond neki is: örvendj uram király! mert az istentelen Antiókus királyt, leányával együtt megbüntette a mennyei Ur, kinek minden birodalma reánk maradott. Engedd meg azért, hadd mehessek el férjemmel az országnak elfoglalására. Azon megörülvén Altistrátes király, hajókat készittet, melyeket éléssel, kincscsel megrakat és a leányával régi dajkáját is elküldi, Ligózidát, maga a király a tengerpartig kisérvén, megcsókolja mind vejét, mind leányát és ugy bocsátja a nagy tengerre őket.

De kevés idő mulva, rettenetes égiháboru támad a tengeren, megbetegszik az Apollónius felesége és leánya lészen; maga pedig az asszony félholtra ájul, ugyannyira, hogy a körülötte lévő szolgálók jajgatással kezdik siratni, mint halottat; a mely sirásra felindul Apollónius és közelebb mégyen oda, a feleségét, mint holtat látván, mond keservesen: édes feleségem! Altistrátes királynak leánya! mit tudok te felőled mondani ezentul az édes atyádnak, a hajósmester is megijedvén, mond: a holttestet kikell vetni a hajóból, mert az olyat nem szokta szenvedni a tenger. Kinek nagy haraggal mond Apollónius: hogy szólhatsz olyan bosszantót gonosz ember! Nagy eset volna az, hogy azon tenger, mely nékem a hajótörés után is gondomat viselte, ezt a testecskét el ne szenvedné. Hivatja azonban szolgáit és megparancsolja, hogy igen jó készlettel koporsót csináljanak, melyben feleségét sok könyhullatásokkal teszi, egy csomó aranyat is tévén a koporsóba és egy óntáblát, melyre felirja az asszonynak minden állapotját és a koporsót a tengerbe bocsátja, melyet a tengeri hab Efézus városa mellé vet ki, egy Czérim nevü orvosnak házától nem messze.

Mely koporsót látván az orvos, szolgáival kivéteti a tengerből, azután felnyitja azt, hát egy igen szép ifju asszony fekszik benne, melynek ékességessége ugy megmaradt, mint akármely élő embernek; de mint holtat látja feküdni, nem tud mit tenni, mert a koporsóban lévő óntáblán lévő irást elővévén, abban az Istenért rimánkodik Apollónius, hogyha valaki a testre talál, azzal a csomó aranynyal, mely a koporsóban feje alatt lészen, ugy temettesse el, mint Altistrátes király leányát és Apollónius királynak kedves feleségét. Ehezképest, e szokás szerint az orvos nagy rakás fát készittet, min a testet megégesse és már a rakásra fel is vitette a tes-

tet, midőn érkezik az orvosnak egy igen tudós tanitványa, kit az orvos szivesen lát és mond neki: szinte jókor érkeztél; menj el azért a patikába, hozz onnan igen drága jó illatu kenetet, mivel megkend e testet és azután égessük meg, becsületes temetéssel takaritván el a porát. Elmégyen az ifju és elhozván a kenetet, midőn a testnek a mellét kioldotta volna, hogy azt megkenegesse, melegséget érez a testben, azután kezein az ütereit tapogatván, észreveszi, hogy azok vernek. Végre mindenképen tapasztalja, hogy élet van a testben és mondja az orvosnak: uram! ez a királyi nő nyilván nem halt meg; ha pedig beszédemnek nem hiszel, én megpróbálom, csak bizd rám őtet. Azzal a rakás fáról leveszi a testet, viszi a kamarájába és ott a mellét a szive táján meleg olajjal, melybe drága orvosságokat vegyitvén, megkeni; melynek ereje, midőn a szivére hatott volna, mozogni kezd az asszony és szemeit felnyitván, meglátja a körülötte forgolódó ifju legényt és mond neki: vigyázz, engem illetlenül ne illess, mert én király leánya és királynak felesége vagyok. Melyet hallván az ifju, nagy örömmel mégyen be a mesteréhez és mond néki: uram! él az ifju asszony és már fel is kelt. Kinek a mestere: nagyobb (ugymond) a te tudományod az enyimnél. Hogy pedig jutalmát el ne veszitsd munkádnak, ez a királynő nagy summa arannyal feküdt az ő koporsójában, méltó, hogy abban neked is részed legyen. Akkor szépen felöltözik az Apollónius felesége és étel után erőt vészen magának, melynek ismeretségébe jutván az orvos, maga leányát mellé adja szolgálatra és hogy a fajtalan emberektől tisztán megmaradhassanak, megyen az Apollónius felesége a Diána templomába, ott a több szüzleányokkal mulatva tölti idejét.

Eközben Apollónius érkezik Társus városhoz és megyen elsőben is Strangvilió- és feleségéhez, kiknek nagy panaszszal elősorolja minden veszedelmes esemenyeit. Végre feleségének halálát és hogy már semmiben sem volna gyönyörüsége, hanem csak az egy kis ártatlan leánykájában, mely eddig még életben maradt. Tibennetek pedig lévén nagy reményem, mig én az országot kezemhez veszem, addig leánykámat reátok bizom, neveljétek magatok leányával Filomácziával együtt, jó erkölcsökben, mert nem akarok visszatérni Altistrátes királyhoz többé, nagy keserüségére, mivel mellettem halt meg a kedves leánya. Az én leányomnak Társia legyen a neve. Feleségem dajkáját is Ligózidát, a gyermek nevelésére itt hagyom. Ezeket mondván Strangvilionak, kezébe adja az ártatlan gyermeket és amellett nagy summa aranyat, tallért, a gyermek nevelésére és mindenféle ruházatot bővséggel fo-

gadást tévén aról, hogy addig haját, szakállát el nem vetteti, mig azon leánykájának örömnapját nem éri. Amazok pedig életökre és becsületökre fogadják, e leánykának nevelését.

Ezekután ismét megindul Apollónius a hajókon és mégyen messzelevő tartományokra, azonban Társiának is öt esztendeje telvén, iskolába adatik Filomácziával, kis leány társával együtt. Midőn már tizennégy esztendős volt, egykor a tanulásból jött volna vissza, hü dajkáját Ligózidát igen betegen találta. Kinek mond Ligózida. halljad édes leányom! azt kérdem tőled, mit gondolsz? ki az apád és anyád és hol a hazád? Felel Társia: én atyámnak Strangviliot, anyámnak Dionisiát tartom lenni és hazámnak Társus városát. Min nagyot sohajta dajkája és mond: im én elmondom minden eredetedet, hogy tudjad magadat mihez tartani. A te édes atyád Apollónius és az édes anyád Luczina, Altistrátes király leánya, a ki tégedet midőn a világra hozna a hajóban halálra vált és az atyád őtet koporsóba zárta, királyi költséggel és tisztelettel, úgy bocsátotta koporsóstól a tengerre az anyádat, nagy csomó aranyat tévén feje alá, a végre, hogyha valahol kifognák, utólsó szükségére, vagy temetésére forditanák azt. Azalatt a tengeri haboktól hányattatván a hajó, az atyádat veled együtt mikor még bölcsőbeli voltál; ehez a városhoz vetette ki a tenger, igy Strangvilionak és Dionisiának gondviselésére ajánlott téged velem együtt, az atyád tirusi Apollónius, fogadást tévén arról, hogy meg nem borotválkozik, mig tégedet tisztességesen férjhez nem ád. Én azért arra intelek tégedet, hogyha valami bosszuságot szenvedsz az én halálom után, ezektől a gazdáktól, kiket szüleidnek nevezel: menj ki a város piaczára, ott meglátod az apád emlékezetére készittetett szép fenálló márványoszlopot és ott kiálts, s adj hirt mindenkinek, hogy te annak a leánya vagy, kinek emlékére, azt az oszlopot felemelte a város; tudom én az atyádra nézve boszut állanak te éretted a polgárok. Megköszöni dajkájának, ezeknek megjelentését Társia, mivel e nélkül semmit sem tudott volna a dologban. A beszéd után meghal Ligózida, kit becsülettel temettet el Társia és esztendeig keservesen gyászolja. Azután gyászruhájából kiöltözvén, egy nap sem mulasztja el, hogy dajkájának elvesztésén sirást ne tenne.

Ezekután Dionisia sétált a piaczon alá s fel leányával Filomácziával és Társiával; de mindenkinek szeme csak Társián akadt meg, mondván: hiszen boldog anya volt, mely Társiát hozta a világra, nem is illik mellé a másik leánya Filomáczia. Melyet hallván Dionisia, felette nehezen szenvedhette volt és ma-

gában igy gondolkodik: tizennégy esztendeje, miolta elment innen Társiának az apja, sem levelét, sem hirét nem hallottuk, vagy láttuk azolta; mihezképest, nem lehet kétség halála felől, a dajkája is elhalt közzülünk, nincs mitől tartanom, egyátaljában megölöm Társiát és az ő ékszerével felruházom leányomat Filomácziát. Ilyen gondolatai közt érkezik egy Theofilus nevü ember elébe. Kinek mond: kérlek vidd el ezt a leányt Társiát tőlem és öld meg, meglátod, megadom a jutalmát. Melynek mond a paraszt ember: de mit vétett ez ártatlan szüz? Felel Dionisia: a világon semmire nem jó; de neked mi gondod rá, te vidd végbe a mit parancsolok, ha rosszul nem akarsz járni. Kinek felel a paraszt ember: hogy lehessen az meg? Viszont Dionisia; ugyhogy, majd haza jön az iskolából és minekelőtte bejönne házunkba ebédre, addig a temetőbe mégyen és dajkájának sirja felett kesereg, te várd készen fegyvereddel s ott hajánálfogva tipord le és szurd keresztül, azután testét vesd a tengerbe; melyet megcselekedvén, én téged paraszti állapotodból kiveszlek és szép nemesi szabadsággal tisztellek meg. Vévén a szegény ember fegyverét, busulva mégyen a temető felé, mondván magában: hiszen nagy dolog ez, ha különben én szabadságot nem érdemlettem, hanem ez ártatlan vérnek kiontásával! A leány is érkezik csakhamar az iskolából, megragadja a paraszt ember, a földhöz vágja és midőn dühösködne ellene, hogy megölje, mond Társia: oh édes atyámfia Theofile! mit vétettem én ellened, vagy valaki ellen, mi miatt megkellessék halnom? Felel a paraszt ember: te nem vétettél semmit, hanem a te édes atyád, a ki tégedet itt hagyott nagy kincscsel és ékszerekkel. Mond viszont a leány: ha nincs reménység életem megmaradásához, csak azt enged meg, hadd adjak hálát Istennek. A meglehet, (ugymond Theofilus) de ne késsél, mert Isten a bizonyságom, ezzel én kénytelen vagyok. E szók után térdre esvén Társia a tengerparton, midőn imádkoznék hirtelen érkeznek valami tengeri tolvajok, kik felkapják a veszedelemben levő leányt és elviszik magokkal. A kegyetlen paraszt ember is megijedvén a tolvajoktól, elbuvik; de kevés idő mulva elmegyen az asszonyhoz és mondja néki: a mit nékem parancsoltál, azt én végbe vittem; szükség azért már, hogy öltözzél fekete köntösbe és álnok könnybullatásokkal sirjunk mindketten, panaszolkodván a polgárok előtt Társiának hirtelen való haláláról. Melyet megértvén Strángvilio, megijed és megbusul rajta, ő is gyászba öltözik. Nem tudok már mit tenni, ugymond, mert ennek az atyja szabaditotta volt meg városunkat a nagy inségtől, ezért

a városért szenvedett hajótörést és vesztette el minden gazdaságait; valóban nagyon gonoszul fizettünk néki jótéteményeiért. Ihon az egyetlen egy leányát, melyet az én gondviselésemre bizott volt, megölte a kegyetlen nőstény oroszlán; valóban megbolondultam, mikor az álnok kigyónak tanácsán megindultam. Te tudod Isten! mily ártatlan vagyok én e tiszta szüznek vérétől, ne én tőlem, hanem Dionisia kezéből keresd ki vérét Társiának. Mondja azonban feleségének: istentelen asszony! mond meg mi képen folytottad meg Társiát: de az álnok asszony semmit nem szóllott, hanem álnokul leányával együtt csak sirt, mondván a városbélieknek azért jöttünk előtökbe, hogy a mi szivünknek vidámsága, szemünknek világa, meghalt hirtelen Társia, néküuk egyebet keserüségnél nem hagyván, őtet már el is temettük és abban bizonyságunk lehettek. Akkor a városbéli főpolgárok mennek a piaczra és ott az Apollónius emlékére emelt oszlopnál keseregnek és szokások szerint az ő Isteneiknek áldozatokat tesznek és a leánynak is Társiának emlékére egy szép réz koporsót készittetnek.

Azonban a tengeri tolvajok jutnak egy Mákhilenta nevü városba, melynek a piaczán nyereségöket kótyavetyére hányván, Társiát áruba bocsátják. Melyet meglátván egy hamis bordélymester, alkuba ereszkedik felette; de Athanagorás is azon városnak fejedelme, látván a leánynak ékes voltát és uri magaviseletét, ellentart benne és tiz gira aranyat igér a leányért. A bordélymester arra nézve huszat igér. A város fejedelme megint harminczat. A bordély mester ismét negyvenet. Aztán Athanagorás ötvent és mind addig verik fel az árát leánynak, hogy Athanagorás nem győzvén feleselni a bordély mesterrel, oda hagyja a leányt néki, mondván: ám vegye meg száztiz gira aranyért; de ugyan én leszek a nyertes fél: mert elsőben is én megyek a bordély mester házához és én veszem el annak a szép leánynak a szüzességét. Ilyen képen a bordély mester megalkudván a leány felett, viszi házához és elsőben is viszi Társiát egy házánál lévő kápolnába, melyben a Priápus bálványa volt, kényszeritvén a leányt, hogy imádja azt a képet. Kinek mond Társia: soha még ez ideig olyan vétekkel nem mocskoltam bé magamat, sőt téged is intlek jó mester! szünjél meg aféle kárhozatos dologtól. Kit megriaszt a bordelymester, mondván: a mint veszem észre, nem tudod te mi vészben légyen állapotod? de megtanulod nem sokára, minémü keresetü embernek jutottál kezébe. Akkor a leány elébe borul a gonosz embernek: uram! (ugymond) könyörülj rajtam és

ne légy fertőztetője szépségemnek. Kinek mond a bordély mester: ne zajogj hijában, tanuld meg azt, hogy bordélyban és hóhéroknál nincsen irgalmasság. Mindazáltal hivatja gondviselőjét és meghagyja néki hogy a leányt czifrán felöltöztesse és kihirdesse, hogy a ki Társiát a szüzességében meg akarja rontani, fél gira aranynyal tartozik érette; de azután csak egy-egy vert aranynál többet nem kiván. Ezek meglévén, harmadnap mulva nagy vigan muzsikusokkal együtt mennek oda az ifjak, elsőben is Athanagorás a város fejedelme, álarczban mégyen be a leányhoz, kinek lábaihoz esvén Társia; kérlek (ugymond) az Isten kedvéért, ne fertőztess meg engem, vess zabolát kivánságodra és az én szerencsétlen esetimnek légy meghallgatója. Ki midőn szavait meghallgatta volna és királyi vérből való származását általlátván, szemérem fogja el a fejedelem arczát és mond Társiának; nékem is hozzád hasonló leányom vagyon, ki jövendőben szinte hasonló nyomoruságra juthat, hanem im igen szép husz aranyat adok, ezzel megelégitheted mesteredet, a kik azután bejönnek ha esetedet nékik elsorolod, szüzességed megmaradhat. Melyet nagy becsülettel megköszönt a leány Athanagorásnak, arra kérvén, hogy az ő állapotját másnak ki ne hirdesse, amaz is fogja, hogy nem mondja; hanem csak a maga tulajdon leányának. Azzal kimégyen, érkezik más ifju és kérdi Athanagorástól, mint szolgál neki a szerencse? Kinek amaz mondja: minél már jobban nem lehetett. Bémenvén az is a házba, kérdi a leánytól mit adott néki a fejedelem? Kinek felel Társia: negyven aranyat. kinek mond az ifju: ihol én egy egész girát adok. Elveszi a a leány; de azonban annak is a lábaihoz borul és keserves sirással elbeszéli minden szerencsétlenségeit. Kit felemel a földről az ifju, mondván: kelj fel kisasszony, mindnyájan halandó emberek vagyunk és ennek a világnak nyomorult változása alá vettetünk. E szók után szeméremmel kimégyen a leány elől. Kit Athanagorás látván, csak neveti vala magában; de megegyeznek azon, hogy leánynak dolgát kine jelentsék. Egymás után többen is mennek hozzá; de arczpirulással és könynyes szemmel térnek viszsza csak költségöket hagyván a leány kezében. Ezekután jó csomó pénzt ád a mester kezébe, mit nagyon kedvesen veszen; de megértvén, hogy még is szüzen maradott volna a lány, megharagszik rajta és ráküldi a háznak a gondviselőjét, hogy mindjárt rontsa meg szüzességében. Bémenvén a leányhoz a gondviselő, kérdi, ha szüz volna-e? Kinek felel Társia: mindaddig szűzen maradok, valamig Isten akarja. Hol vetted hát (ugy-

mond a gondviselő) e nagy summát, melyet a bordélymesternek béadtál? Felel Társia: nyomorult állapotomat elsoroltam az embereknek; mirenézve szánakoztak inkább mint erőszakot tettek volna rajtam. Azután annak is elébe borult, mondván: könyörülj rajtam Apollónius királynak egyetlen leányán. Kinek mond az ember: jó volna; de a bordély mester felette fösvény, melyhezképest lehetetlen néked szűzen maradnod. Kinek mond Társia; én tisztességes tudományt tanultam, a mellett a muzsikálásban is másoknál alább való nem voltam; vigyél ki éngemet a piaczra, a hol az emberek közt a titkos kérdéseket mesterségesen megfejtem, muzsikámmal is kedvet szerzek és igy mindennap szép nyereseget indithatsz én velem, melylyel kedvet találsz a bordélymesternél. Azután azt követte el a mester szolgája és nagy keresete volt abban, ugyhogy: meghaladná a többi keresetet, melyet a tisztátalan személyek után szerzett. Hogy pedig Társia megmaradt szüzességében, annak Athanagorás volt legfőbb és elsőbb oka.

Ezek igy lévén, tizennégy esztendő eltelvén, Apollónius is megindul és mégyen Társusba, melyet megtudván Strangvilió, fut a feleségéhez Dionisiához. Im a tengeri veszedelembe forgott Apollónius (ugymond) kinek holt hirét költötted volt, a városba érkezett, már mit felelünk néki, mert ő épen csak a leányért jött ide? Kinek felel a felesége: talpig öltözzünk gyászba, sirjunk előtte és hitessük el véle, hogy a leánya természetes halállal halt meg. Ez alatt érkezik Apollónius, elsőben is mégyen régi gazdájának házához, kiket siralomban és gyászruhában látván, kérdi: de mi lehet oka e fekete köntösnek és siralmatoknak? Kinek felel elsőben is az asszony: uram! bár ne mi tőlünk hallottad volna meg halála hirét szép leányodnak, ki minden remény nélkül hagyott el minket. E szókra megdobbanván szive Apollóniusnak; sokáig nem szólott bánatjában, hanem idő mulva mond: jó gazdasszonyom! ha meghalt leányom, hiszem, hogy minő készülettel nálatok hagytam volt, annak nem kellett elveszni. Felel Dionisia, mind el nem veszett; de pompás temetésére nagy része felment; mert a város népe is, megemlékezvén régi jótétedről, te reád nézve leányodnak temetésére szép emlékezetes tárgyat hagyott, tiszta sárga rézből készitvén koporsóját is, melyet megláthatsz a tengerparton. Ezeknek hitelt adván Apollónius, mégyen a tengerpartra és ott a lánya temetésén hagyott verseket elolvasván, szivét uj szomoruság fogja el, panaszolkodván: mely szerencsétlen órában lettem én (ugymond) a világra! jobb volna szolgák!

fognátok engemet és a tengerbe vetnétek. Mi haszna van életemnek, ha ilyen szomoru minden dolgaimnak vége? Mig igy kesereg, a hajókat addig elkészitik, melyen indul hazájába Apollónius Tirus felé; azalatt nagy vihar támad a tengeren, mely miatt a hajók az igazi utat elveszitték és másfelé, épen Mákhilenta város mellé vetődnek, a hol ez Apollónius leánya Társia volt.

Midőn azért a város mellé érkeznének, a hajómesterek igen megörültek, hogy a tengeri veszélytől annyira megszabadultak. A városbeliek is összevegyülvén, mint igen nagy lakadalom napjára, énekeltek, muzsikáltak és vigadtak. Melynek zengését hallgatván Apollónius, kérdi, mi lehet annak az oka? Mondják a hajómesterek: valami nagy lakadalomnak jelenségét vesszük észre; mihezképest, illik uram néked is szünnöd a bánattól. Senki meg ne próbálja (ugymond) Apollónius, hogy engem aféle vigasságra marasszon, mert kész leszek tetőtől talpig megrontani azt az embert. Azalatt Athanagorás is, ki Társiát szerette, kimégyen a tenger mellé és ott látván Apollóniusnak különlévő királyi hajóját, megörül rajta és feléje indul, hogy annak urát maga házához vendégségbe hivja. Mit látván az Apollónius udvari szolgái; ellen szegülnek benne és magok hajójába viszik becsülettel, friss étkeket tévén elébe. Ki midőn ebédelt volna ottan vélek, egy marok aranyat vet a szolgáknak, mondván: ihon édes barátaim! az én jóakaratomnak is jele; de kérlek mondjátok meg nékem, kié légyen ama királyi hajó és ki van abban? Felel egyik hajósmester: annak az ura nagy bánatja miatt betegen fekszik; mert az kedves feleségét a tengerbe vesztette a szép leányát is idegen földön hagyta. Mond Athanagorás Ardiánusnak Apollónius egyik főszolgájának: édes barátom! megadom fáradságod jutalmát, csak menj be hozzá és kérjed nevembe, hogy jöjjön ki a setétségből a napnak fényére. Kinek felel a szolga: uram ajándékodért meg nem rontatom magamat, mert talpig megrontja, megesküdt Apollónius, valaki őtet vigasságra marasztja. Mond Athanagorás: a szolgáknak szóll a törvény, nem nekem. Arranézve bemégyen Apolloniushoz, kin csak csudálkozik, látván megnövesztett hosszu hajjal és borzas szakállal. Kit maga szolgái közzül egyiknek vélvén Apollónius kedvetlen szemmel megtekint. Azonban, észreveszi, hogy idegen ember van ott fejedelmi köntösben, és csak hallgatni kezd. Kinek mond az idegen: elhiszem csudálkozol, az ismeretlen embernek elődbe jövetelén. Én vagyok ennek a városnak fejedelme Athanagorás, a ki midőn megértettem volna, az idegen hajóknak idejövetelét, kijöttem látására, a hol szolgáid

engem becsülettel láttak és midőn azok közzül senkit nem találtam volna, ki hozzád béjöjjön, hogy izenetemet megmondja, magamnak kellett béjönnöm; kérvén azon tégedet, jöjj ki e hajónak setétes fenekéről, meglátod, hosszu bánatodnak végét adja az Isten és örömre forditja a siralmidat.

Apollónius mint egy álomból felserkent, mond: bár ki vagy jó uram! csak tartsd dolgod: mert nem illik nékem vendégséget üznöm, jobb a helyett halálhoz készülnöm, kimenvén onnan Athanagorás, panaszkodik az udvarnépe között, hogy semmi szava nem fogott Apollóniusnál. Azalatt egyik inasát szólitja; menj be a városba (ugymond) a bordélymesterhez és Társiát kérd el tőle nevembe és hivd ide, én tudom, hogy a mit én végbe nem vihettem, az a becsületes szűz végbeviszi ékesszólásával s nagy tudományával és e királyi embert eltériti a halálnak utjáról. Csakhamar érkezvén oda Társia, mond Athanagorás neki: menj be édes hugom! ama hajónak alsó részébe, ott találsz egy királyi embert, ki felesége és leánya halálán annyira busul, hogy nem sokára halálra válik miatta; ha talán muzsikáddal, szép tudományoddal valamit használhatnál neki; melyet ha végbeviszel, harmincz gira aranyat, meg annyi ezüstöt adok néked, kevés napok mulva a bordélymester kezéből is kiváltalak. Melyet hallván a leány, nagy bátran leszáll a hajóba és ott látván a bus királyt, alázatos főhajtással köszön neki, mondván: fogadj jó kedvvel uram! mert noha idegen vagyok és tengeri veszedelmek közzül szabadultam ki; de nem utólsó nemből vagyok, Isten akaratjából szüzességében megmaradt leány köszönt tégedet. Ezeket szóllván szép verseket kezd énekelni cziterája mellett, min maga is csudálkozik Apollónius.

Ilyen verseket énekelvén:

Én szomoru árva, noha jutottam ma,
Becstelen állapotra.
De mint tövis között, megtartja hol termett,
Illatját a szép rózsa:
Én is ugy maradtam, fertelmes bordélyban,
Isten kedvéből tiszta.
Úgy vagyon életem, mint egy szerencsétlen,
Uri nemzetem mellől.
Kinek élete csak egy hajszálon maradt,
A meztelen fegyvertől.
De pedig maradtam, szüzen mindaddiglan,

A fajtalan nemzettol
Kérlek uram! szünjél, mi haszna ha lennél,
Préda tengeri halnak?
Mert nem csak egyedül, királyi fejed ül,
Nyergén csalárd világnak.
Bárcsak állapotját, jobban tudakoznád,
Hozzád szólló lyánkának.

Ezekre feleszmélkedik Apollónius és jabban megszemlélvén a leányt, megköszöni a vigasztalást néki és mond: sokáig élj, én is mig élek, királyi székemben is rólad el nem feledkezem. A mint siralmas verseidből érthetem, elmédet is megismertem, aligha királyi ágyból nem születtél. Im száz aranyat adok munkádért, kérlek ne is emlitsd nevemet többé, mert csak megujitod szivemnek fájdalmát; mihezképest, távollétedet inkább akarnám. Kezéhez vévén az aranyat a leány, megindul véle, kinek mond Athanagorás: hová mégy Társia? nagy eset a szomoru királynak, ha te sem lehettél vigasztalására; már nékem nincs életéhez semmi reményem. Kinek felel a leány: valamit tudtam, mindent elkövettem, tehetségemnél többre nem mehettem, végre nékem száz aranyat adott, csak menjek el előle. Viszont Athanagorás: im én néked kétszáz aranyat adok, csak menj vissza hozzá és mondjad néki, ihon van aranyad, nekem ne add, mert nem jöttem a jutalomért; hanem vigasztalásodért. Azzal visszatér Társia és ujolag megszóllitja a kesergő királyt. Ha ugyan ebben bánatban akarsz elmerülni, ugymond akkor csak némely kérdéseimre felelj meg példabeszédeimet fejtegesd meg, avagy pénzedet vedd vissza. Nem akarván őtet teljességgel kedvetlen válaszszal bocsátani, mond Apollónius: kezd el hát beszédedet és a miket kivánsz kérdezni tőlen, láss hozzá csakhamar, aztán menj el előlem és engedj időt szomoruságomra. Akkor mond Társia: halljad uram példabeszédemet! ***A föld alatt lévő ház nagyon zúg; de a gazda hallgat benne, mert a ház és a gazda mindegy.*** Ezt fejsd meg király! mert a királyokat illeti a bölcsesség. Mond erre Apollónius: a házon mely a föld gyomrában zúg, a vizet értem; a hallgató gazdán pedig, a benne lévő halakat, melyek magok házukkal együtt járnak. Viszont a leány, más mesét kezd elő tudniillik: ***Messzünnen jövök sietséggel, mint szép erdőnek leánya, számlálhatatlan sereg kiséretével járok, messzeföldön járván, utánnam semmi nyomot nem hagytam.*** Kinek mond Apollónius: én sokra megtanithatlak még tégedet, miket nem tudsz, mindazáltal, ifjuságodhoz képest, csudálkozom nagy tudományodon; mert a kit sok sereg körülvett

és messzement, semmi nyomot nem hagyván maga után, az azon erdők fája, melyből a hajókat készitik. Viszont a leány: *A keréкeken és házakon sérelem nélkül megyen által, melynek közepén nagy mélység van, mit senki meg nem mozdithat. Nem meztelen a ház; de meztelen vendéget kiván. Ha letennéd siralmidat, sérelem nélkül által mennél a tüzön.* Apollónius; a ki meleg fürdőbe megyen, nem tudhatja annak melegsége honnan ered; a fürdő nem meztelen és nem üres ház; de meztelen fogadja be a vendégeket, a kik megakadnak benne. Ezeket megfejtvén, Apollónius elébe borul a leány és lábait megöleli, mondván: kérlek uram! hallgasd meg az előtted leborult leánynak a szavát és ne veszitsd el bánatodban magadat, mert kár volna ilyen nagy elméjü férfiunak meghalni. Ki tudja kedves feleségedet, kit szivszakadva kivánsz, Isten még látnod engedi; sőt leányodat is, kit megholtnak mondasz, szemeid elébe tériti. Felindulván ezen a szókon Apollónius, megrugja a leányt, kinek orrából bőven kezd folyni a vér. Akkor elkeseredvén Társia, fohászkodik és mond: Istenem! elégedjél meg ennyi inséggel, én a tengeri szélvészek között születtem, az anyám miattam való szorongatásaiban holt meg. Kinek a teste a föld hátán temetést sem érdemlett, hanem koporsója a vizszinére vettetett, magam a tenger közepéről egy kis bölcsőben hozattam ki. Engem, boldogtalant pedig az édes atyám szép nagy készülettel és drágakincscsel, Strángvilio és Dionisiának bizott kezökre, a kik engemet a tenger mellé küldöttek, hogy ott szolgájokkal felmészároltassanak; a ki halálom előtt, mig az Istennek imádkoznám, elragadtattam a hóhér kezéből a tengeri tolvajok által és ugy hozattam erre a földre. Engedd meg azért Istenem, Uram! hogy ennyi szenvedéseim után juthassak valaha az édes atyámhoz, Apollóniushoz!

Ezekre a szókra figyelmezvén és a jeleket is megismervén Apollónius felkiált és mond: oh magasságbeli Ur Isten! ki a mélységeket és magasságokat teremtetted, ki minden titkokat világosságra hozol, légyen áldott a te neved mindenekben. Ezekután megcsókolja leányát, mondván: Szerelmes Társiám, te voltál egyfelől oka az én szomoruságomnak; de már feléledek. Szóllitja a szolgáit és véle lévő barátait, hirt adván nékik is, hogy már végét érte bánatjának. Az örömet hallván Athanagorás is, bémegyen az Apollónius hajójába és nagy kedvvel vigad ő is, a királynak örömét látván, mond Apollóniusnak: bizony uram, ha semmi egyéb jeleket nem tudnánk is, eléggé megmutatja a hasonlatosság, mely Társia és te közted van, mi-

olta gyászruhádat levetetted, csoportos hajadat, szakálladat elvetetted és a sok sirástól szemeidet, arczodat megmosgattad. Társia is megvidulván, hálát ád az Istennek, ki sok nyomorusága után édes atyját megengedte látni. Azután beszédbe eredvén az atyjával; elbeszéli, mint akadt a kegyetlen bordélymester kezéhez, minémü próbákon forgott élete és mennyi munkával tartatott meg szüzessége.

Ezeket látván Athanagorás, ő is leborul Apollónius előtt és mondja: Kérlek uram király! ne légy idegen és leányodat Társiát ne vond meg tőlem; mert bizonyságom a jó lelkiismérat és az igaz, hogy én voltam főoka a Társia szűzessége eszközlője, ugy, hogy ha nem lettem volna, tégedet, édes atyját talán soha nem láthatott volna. Kinek mond Apollónius: nem tagadom sok rendbéli jóságodat, melyet az én házamhoz mutattál, melyhezképest tovább ellent nem állok, hanem légyen a te feleséged kedves leányom Társia: csakhogy előbb bosszút kell állanom az istentelen bordélymesteren, mert azt kivánja az Isten és emberek törvénye.

Akkor Athanagorás összvegyüjti a városnak minden népét és igy szóll nékik: atyámfiai! tudva légyen nállatok, hogy Apollónius király nagy készülettel és táborával szállott ki a partra, sok hajóival kész lévén városunkat elpusztitani; azért hogy egyetlenegy leányát Társiát, a városunkban lakó bordélymester sok keserüséggel és becstelenséggel illette. Minekokáért, jobb egy ember nélkül ellennünk, hogy sem édes hazánknak pusztulását érjük. Alig végezhette szavát Athanagorás, hogy a város népe kicsinytől fogva nagyig, még az asszonyok és leányok is az Apollónius látására kicsődültek és tőle fejöknek kegyelmet kérlek, azután az Athanagorás tanácsából, a bordélymestert megkötözve előhozván, az itélőszék elébe állitják és ugyanott mindjárt Apollónius és Társia előtt törvényt hoznak rá. A törvény pedig tüzre itéli az ő kegyetlenségeiért, melyet másokon is, de kiválltképen Társián elkövetett. Megégetvén a gonosz embert, házát, örökségét és minden kincsét Társiának adják. De Társia ezt az örökséget a bordélymester főszolgájának adja, mondván neki: vedd jó neven tőlem, im e mellett kétszáz aranyat is adok, házadat is felszabaditván a város adójától; mert egyrészt néked köszönhetem tisztaságomban való maradásomat. Ugyanakkor minden nőszemélyeket felszabadit, kik a bordélyházban fertelmes keresetre tartattak.

Ezekután fordul Apollónius a városi emberekhez, mondván:

igen jó neven vettem tőletek, mind hozzám, mind leányomhoz mutatott emberségtöket és a mellett a város szükségére, a közönséges tárházba adok ötven tálentom aranyat. Melyet nagy háladással kezökhöz vevén a polgárok, elsőben is a közép piaczra egy igen mesterileg czifrázott magas oszlopot emelnek fel, az Apollónius és Társia emlékére, kevés idő mulva Athanagorásnak feleségül adja leányát az egész városnak örömére. Egynehány nap mulva hajóra készül Apollónius, minden udvarnépével, a vejét is elvivén magával leányával együtt és midőn igyekeznék menni Társus városa felé hazájába; ilyen álmot lát: hogy menjen Efézusba és az Efézusok templomába menjen be, ott teljes életének forgását, fenszóval sorolva elő; azután menjen Társusba és ott büntetetlen ne hagyja azoknak gonoszságát, kik leánya ellen kegyetlenkedtek. Felserkenvén Apollónius, mindjárt elbeszéli álmát a vejének és leányának, kik is jóváhagyták a jelenésnek elkövetését.

Akkor mindjárt Efézus felé téritteti a hajókat, a hová jutván, elsőben is megyen a Dánia templomához és annak felnyittatván ajtaját, ott találja feleségét a Dánia istenasszonynak szentelt szüzleányokkal együtt, kiket szent papnőknek tartottak abban az időben. Megértvén Apollónius felesége, hogy egy király ment volna fényes udvarával, vejével és leányával a templomba, igen gazdagon felkészül, utánna lévén a templomhoz tartozó szüzleányok mindnyájan. Kinek szépségét, deli magatartását és méltóságát látván Apollónius, nagy térdhajtással leborulva imádja és tiszteli azt a pompás asszonyt, nem ismervén maga feleségének lenni. Azonban királyi kincset és ajándékot mutat be a templomba Apollónius és amint álmában megtanittatott volt, elkezdi beszédét, ilyenképen: *Én királyi ágyból született tirusi Apollónius, tisztességes tudományban neveltetett, mentem volt az istentelen Antiókus királyhoz, hogy leányát feleségül venném, kinek midőn homályos példabeszédét megfejtettem volna, minthogy annak magyarázatja, a gonosz embernek leányával valá fertelmes élete ki nyilatkozott, azért engem halálra kezdett üldözni; ki elől futván a tengereken, juttatom végre Altistrátes királyhoz, a ki előtt annyira kedvét találtam, hogy szép leányát feleségül nekem adta; Kevés időre aztán halála történvén Antiókusnak, én megindultam feleségemmel együtt, minden birodalmának kezemhezvaló vételére és hajókázás közben, a hajóban lebetegedvén feleségem, ezt a mellettem levő leányomat szülte, kinek a nagy fájdalom miatt a szülésben halála történvén, koporsóba zártam, nagy summa aranyat tevén feje*

alá meghólt feleségemnek a végre, hogyha valaki idővel rátalál, tetemét királyi módon temesse el. Ezen leányomat ravasz emberek gondviselésére bizván, magam Egyiptomnak felső tartományaira mentem. Tizennégy esztendő mulva, hogy leányomat magamhoz vegyem, megindultam; de nem hogy láthattam volna, sőt inkább halálát költötték. Mihezképest onnan is gyászruhában, siralmasan másfelé tartottam, végre leányomat Isten csodálatosképen látnom megengedte.

Ezeket és ezekhez hasonlókat mondván, az Altistrátes király leánya megismervén férjét felkél, hogy megölelje és csókolgassa; kit nem ismervén Apollónius, eltaszit magától. Kinek mond az asszony: oh édes férjem! miért vagy ily idegen hozzám? hiszen én volnék az Altistrátes király leánya, néked igaz hites társad; te pedig tirusi Apollónius, a ki nekem a muzsika tanitásban mesterem voltál, a ki a nagy tengeren hajótörést szenvedtél, a kit én mások felett szerettem, nem a fajtalanságért, hanem nagy tudományodért. E szók után ráismervén, feleségének nyakába borulva mond: áldott e nagy irgalmas Isten, ki mind leányomat, mind elvesztett feleségemet, ujolag visszaajándékozta nekem. Azután leányához fordulván az asszony, mint anya kegyelettel ápolgatta, sirtak mind örömükben.

Azután ismét hajóra készül már egész családjával és vig udvarnépével Elsőben is Antiókiába és ott az egész birodalmat ujolag kezéhez veszi, a tartományokat elfoglalja; onnan hazájába Tirusba, a hol a vejét Athanagorást, képében hagyja. Azután feleségével, leányával megyen Társusba; ott Dionisiát és Strángviliot elébe viteti és mond mindenek előtt: kedves atyámfiai! mondjátok meg, hogy voltam-e háládatlan hozzátok? Kinek felelnek amazok: nem voltál uram! bizonyság abban a szép márványkőoszlop, mely a városunk közepén áll emlékedre; mihezképest, készek vagyunk melletted halált szenvedni. Arra mond Apollónius: én Strángvilionak és feleségének, mint hiteles gazdáimnak egyetlenegy leányomat kezökre biztam volt; kit kérvén tőlük kezemhez, adni nem akarták. Arra mond Dionisia: hiszen uram király! magad láttad sirját és a temetésére irott verseket olvastad. Akkor kijön a király leánya a házból és elejökbe állván, mond: egésséggel régi gazdasszonyom Dionisia! mivel régen nem látott, köszönt téged Társia; visszatértem a halál torkából. Melyet hallván a boldogtalan asszony, meghül benne a vér, szine elváltozik; de a többi városbeliek csucsálkoznak és örülnek a dolgon. Akkor mindjárt Theofilust is hivatja és mond

néki Társia: no most az emberek fülehallattára, mond. ki adott kezedbe, hogy minden oknélkül megölj éngem. Felel a paraszt ember: az én asszonyom Dionisia cselekedte. Ezeket hallván a városbeliek, kapják Strángviliot, feleségével együtt és a városon kivül kővel agyonverik őket. Theofilust is megölték volna; de azt nem engedte Társia. Ha imádságra nékem (ugymond) időt nem adott volna, most nem mentegetném őtet. Azon városban három hónapot mulat Apollónius és a város épületére kincset hagyván Pentápolisba megyen Altistrátes királyhoz, ki már megöregedett és leányát, vejét és unokáját örömmel látván, esztendeig tartóztatja őket magánál.

Azonban meghal Altistrátes; Apollóniusnak és leányának hagyván birodalmát. Királyi módon temettetik maga gyermekeitől. Mindezek eltelvén, mégyen a tengerpartra sétálni Apollónius és ott találja a halászt, ki a hajótörés után első segedelme volt és meztelenségéből felruházta; midőn a palotába felvitték volna a szegény rongyos halászt, mond Apollónius: ez az én násznagyom, ennek segitségével kezdettem előbbi szerencsémre fordulni. Azt a szegény embert nagy kincscsel, jósággal megajándékozza, urrá teszi és becsületben tartja. Élimátus is, ki Antónicus király felől hirt adott volt neki, elébe mégyen, könyörögvén ne felejtkeznék el ő róla is. Azt is Apollónius nagy emberré és gazdaggá teszi.

Ezek elmultával feleségétől fia lészen Apollóniusnak és azt az Altistrátes királyi székébe ülteti és nagyatyja helyett azon országban királynak rendeli. Élt Apollónius a feleségével együtt nyolczvan esztendeig. Tirusnak és Antókiának királyságát birván szerencsés állapottal. Életének forgandó állapotját, maga böcsen leirta és két könyvben foglalta; melynek egyikét az Efézusok templomában hagyta, másikat magának tartotta. Azután történt magának is idvességes halála.

CLIV.

A mennyei hazáról.

Gervásius irja: Édissa városában, mely nagy tisztelete volt régenten a Krisztusnak, ugyhogy abban semminemü eretneket nem szenvedtek, sem zsidót, sem bálványimádó pogányt. Mihezképest a pogányságnak ereje, semmi győzedelmet nem vehetett rajtok. Ha mikor ostromlották a nemzetségek, egy kis gyermek kiállott a város kőfalára, ahol valami levelet olvasott és valamikor azt elolvasták; vagy megbékéltek, vagy rémülve elfutottak alóla a pogányok.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a hely azt a várost jelenti, melyről emlékezik szent János mennyei látásában. A mely város eleven kövekből építtetett, tudniillik: a szent doktorokból, mártirokból és szent szűzekből. Jelenti a keresztyén embernek tiszta életét is, kinek a szent keresztség után, az ördögnek és az ő czinkosainak gonosz szándéka nem árthat, csak maradjon meg az ember az ő városának kőfalai között, azaz: az Isten parancsolatjától és a jó lelkiismerettől ne távozzék, hanem az Isten irgalmasságába ajánlván magát mindenestől, szerencsés és boldog lészen megmaradása.

CLV.

Mint kell az ördög ellen harczolni, a Krisztus kiszenvedésével.

Gervásius irja: Ángliában volna Kátubika nevü vár, melynek határa szomszédos volna Vándlébuириával. Melyet azért nevezték ugy, mert régente a pogály vandalusok ott telepedtek táborban és onnan hadakoztak a keresztyén brittannusok ellen; a hol magas dombokra vonták fel sátoraikat. Erről azt irják a régiek, hogy nagy tartomány mező; de csak egy keskeny uton mehetni hozzá, a mely uton csak egy ember mehetett el és éjszakának idején, első kakas szó után, holdvilágon valamely vitéz ott elment, mindjárt találkozott más vitéz elébe, kivel szükségesképen kelevézt kellett törni. Ezt pedig nemcsak a históriкusok, hanem a föld lakosai is bizonyitják. Ezt tudom bizonyosan, hogy ennekelőtte nem sok idővel volt Brittanniában egy jeles vitéz; ez egyik, nap akarván a megnevezett várba menni, elérkezik és ott hallja, mit beszélnek azon hely felől, hogy kakasszó után, akárkinek is találkoznék bajnoka abban a szorosban.

Azon vitéz ember, csak az egyik szolgájával; kiben inkább bizott, elkészülvén és talpig fegyverbe öltözik, hogy a dolognak valóságát megpróbálja, csak az egy fegyverhordozó szolgájával, azon félelmes helyre menvén, kezébe vevén fegyverét, félreállitja szolgáját és maga egyedül előáll, kiáltván, hogy jelenjék meg, a ki bajnoka akar lenni. Azon szóra mindjárt elébe áll egy vitéz, magához hasonló fegyverben, a kivel nagy serénységgel megütközik; kinek Albert vitéz (ugy hivták a főembert) kiüti kezéből lándzsáját, magát is a földre ejti le. Más fegyverét kapván pedig, a sötétből előjött vitéz és az ágyékát keményen megsebesiti Albertnek, mely sebet azon hirtelenségben észre sem vészen, hanem

mint győzedelmes kimégyen a tágasra, a lovat mindazáltal, melyről az éjszakai vitézt leverte, melléje veszi és a nyert lovat adja a fegyverhordozójának kezébe, a mely szép termetű, derék ló volt, szép szerszámmal felnyergelve. Ezzel a nyereséggel menvén vissza a vitéz ur, a városbeli udvari nép csudálkozik rajta és dicsérik mindnyájan redkivüli bátorságát.

Mikor pedig fegyverderekát levetné és lábain lévő vassarukat is; látják, hogy egyik lábbeliében sok aludt vér van; a min álmélkodnak a szolgák, a vitéz pedig megbusul. Azonban a nyert lovat, az ő vitézségének jelét fékénél fogva ott tartják. Eljövén a a kakasszónak az ideje, ugrálni kezd a ló, száján, orrán tajtékot túr, a lábaival veri a földet és a fékszárát elszakitván, hirtelen csak eltűnik az emberek szeme elől. A sebhely azon vitéz urnak ágyékán mindig meglátszott, valameddig élt, a seb is kiujult rajta minden esztendőben azon éjszakán és órában, melyben megütközött volt, az éjszakai fegyveressel. Azután is azon ur, sok győzedelmes harczot tett a pogányok ellen és dicséretes emlékezetét hagyta holta után a világon.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ezen a vitézen érthetjük a Krisztust és a tágas mezőn, melyre csak szoros uton mehettek, a mennyeknek országát. A melyre a szentirás mondja: hogy *Szoros ut vagyon.* Az is bizonyos és szent igaz, hogy valameddig a Krisztus Jézus el nem jött és az emberi nemzet halálos ellenségével és e világgal meg nem ütközött, addig a mennyei boldogságra senki nem juthatott; hanem ő ment egyedül a kertbe, a vérrrevaló verejtékezésre ő fogatott meg, ő nyomta egyedül a sajtót, ő egyedül állott fel Kálváriia hegyének tetejére, hol a minémü sebeket testére felvett, azok a sebhelyek dicsőségesen örökké meglátszanak, szent testén, az emberi nemzetnek örömére és szabadulására, mert azok a sebhelyek szóllanak mindenkor a szegény bünös ember mellett, melyre tekintete lévén az isteni Felségnek könyörül rajtunk, országába béviszen és igy adja meg mindnyájunknak az örökéletet.

CLVI.

Mi volt oka Trója veszedelmének.

Ovidius irja a trójai hadról: hogy midőn Helénát elragadta volna Páris, a jóslók megjövendőlték azt, hogy Ákhillesnek elkell veszni, mert Trója addig nem romolhat, valaemddig ő életben lesz,

Ezt megtudván az anyja, Akhillest asszonyi köntösbe öltöztette s ugy titkolta állapotját. De Ulisses értvén a dolgot, azon várba ment, hol Ákhilles mulatozott több leányok közt, oda sok különb-külömféle portékákat vitt, vigyázván arra, kinek mihez volna hajlama; a többi leányok őket érdeklő ékességeken kaptak; de Ákhilles egy szép fényes fegyvert látván, azt kezdi nézegetni s forgatni; arról ismeri meg Ulisses, melyik légyen Ákhilles a több leányok közt és kezét fogván, kivezeti közzülök és viszi a görög vitézek közzé. Igy bételjesedett a jövendőmondás.

Ennek magyarázata.

Ezen a Párison, ki Helénát elragadta, az ördögöt érthetjük, a ki mindenkor leselkedik a lélek után, sőt hogy a szép Trójából is, ugymint: menynyországból kirekessze az embert, azon van minden erejével, a ki pedig vitézségre termett, ugymint: a Krisztus bajnoka akar lenni, a keresztyén hit által; elsőben is természetesen a fegyveren kap, mely a kereszt, min a Krisztus Jézus miérettünk megfeszittetett és a mellett munkálódván s abban vetvén reménységét, azáltal győzedelmet vészen ellenségén.

CLVII.

A bünnek büntetéséről, melyről az életben büntetést nem veszünk.

Volt egy király, kitől azt kivánta az ajtónállója, hogy a királyi városba valamennyi görbék, félszemüek és rűhesek bemennének, az olyanoktól mindtől egy-egy pénzt vehetne. Melyet megnyervén a királytól, a kapunál ült, vigyázván a maga nyereségére. Érkezik azonban valami kápás köntösben egy görbe ember elő, ki semmiképen nem akarja az egy pénzt letenni; mihezképest megfogja az ajtónálló és midőn a kápáját elakarná venni tőle, akkor veszi észre, hogy félszemü is, akkor aztán két pénzt kiván. Tovább dulakodván vele és megfosztván köntösétől, észreveszi, hogy rühes is, igy mindenik nyavalyától egy-egy pénzt kezd kivánni. Addig veszekednek, hogy a görbe embernek öt rendbeli nyavalyája tünik ki; igy a ki annakelőtte egy pénzzel megszabadulhat vala, utoljára öt pénzzel kellett magát megváltani.

Ennek magyarázata.

Ezen az ajtónállón érthetjük a szerzetes embert, kinek az Isten Fia hatalmat adott a bünök megoldozására, ha látja, hogy a bünös ember igaz töredelmességgel megalázza magát és Istentől nagy engedelmességgel vár bocsánatot s kegyelmet. Csakhogy az emberek gyakran azt cselekszik, hogy midőn kevés vétekben gondolják magokat lenni, a mellől csak könynyen elmennek és a gyarló természet annyi bünt rak fel, hogy utoljára vagy kétségbeejti magát, vagy nagy veszedelembe merül; melynek orvoslása annak előtte kevés munkával végbemehetett volna.

CLVIII.

A léleknek örökös voltáról.

Találtatott Rómában egy olyan régi test, mely el nem senyvedett, a felett magas épület volt temetésének emlékére. Az épületben egy sima kőre ilyen irást metszettek: *Evandernek fia Pallás, kit egy vitéznek kegyetlen fegyvere ölt meg itt esett el nagy sebekben.* Annak fejénél lámpásban gyertya égett, mely semmiképen el nem aludt, valameddig a lámpásba más uj üveget nem bocsátottak. Ez ember óriás volt, ötödfél láb hosszusága volt a rajta esett sebnek. Azelőtt kétezer kétszáz negyven esztendővel veszett el.

Ennek magyarázata.

Ez az óriás az első embert Ádámot jelenti, kit az Isten oly épségben teremtett volt, hogy mindaddig nem fogott a rothadás rajta, mig vétekben magát nem ejtette, hanem midőn az Isten parancsolatját áthágta, akkor esett e rettenetes halálos seb rajta. Kinek fejéhez égő lámpás tétetett, azaz: az igaz Istennek méltó haragjától, oly büntetés, mely már soha el nem alszik vala; ha ugyan azon Istennek irgalmasságának és szeretetének szele meg nem indult vólna és az emberi nemzetre kegyelmesen nem szállott volna.

CLIX.

Mint találták fel a szölöt.

József histórikus könyvében van irva: hogy midőn Noé a vad szőllőre talált volna, néki igen savanyunak tetszett; ahoz-

képest tőből kiásta őket és annak gyökerét oroszlánnak, majomnak, disznónak és báránynak vérébe áztatta, s ugy ültette el, azután édesebb leve kezdett lenni a szőllőnek, mitől megrészegedvén és meztelenül ülvén, a kisebbik fiától megcsufoltatott azután maga megjelentette a fiainak, mit követett el a szőllő plántálásnál.

Ennek értelme.

Azoltálól fogva már mindnyájan vehetjük észre, hogy a bor miatt némelyek garázdák, haragosak, mint az oroszlánok, némelyek csufolkodók, mások dolgait kiábrázolók, mint a majmok. Némelyek heverő, álmosak, mint a disznók; némelyek csendesek, mint a bárányok.

CLX.

Mint von el az ördög a jó cselekedetektől.

Gyakran a sátán világosság angyalává tünteti magát és olyankor csalja meg leghamarább az embert. Arelátensis tartományában egy püspöknek nevezetes lakóhelye volt, melybe egy asszony isteni szolgálatra eljárt ugyan, de mihelyt az evangéliomot elolvasták, mindjárt kiment a templomból, mert nem állhatta a pap áldozatát. Ezt sok esztendők alatt mivelte; de nem lévén senkinek gondja reá, nem sokat törődtek véle. Hanem egy nagy ünnepnap, az ura is jelenlévén a templomban, szokás szerint megindul az asszony, mihelyt olvasni kezdik az évangéliumot. Mit látván az ura, utána küld és nem bocsátja ki a templomból; mihezképest, ott kell maradni az asszonynak. De mikor az áldozathoz való igéket elkezdette volna a pap, a mely gonoszlélek az asszonyban volt, felkapja őtet és nagy romlást tévén a falon, kiragadja a templomból és azután azon asszony többé nem láttatott. Mely romlás nagyobb bizonyságra máig is meglátszik.

Ennek magyarázata.

Igy van az embernek dolga, mihelyt valami istenes dologban kezdi foglalni magát, mindjárt ott terem az ördög hivatlan is, mert ő kiváltképen való ellensége minden idvezülendő léleknek. Kiváltképen pedig a hol idvességes tanulságokat hallhatnánk a tudós embereknek prédikálásokból, ha módját ejtheti, olyankor szándékot gördit elő; avagy csak a *a hol ketten hárman az Ur nevé-*

ben összegyülnek is, tudván *hogy igérete szerint közibe mégyen azoknak az Isten*; konkolyt hint, melylyel a szent gyülekezetet megbonthassa, a jó szándékot elfordithassa. Innen vagyon, hogy egy óráig tartó isteni szolgálatot sokallanak az emberek; de ha vendégeskedni, koczkázni vagy kártyázni összevegyülhetnek, az éjszaka sem tetszik hosszunak, hanem a hiábavalóságot követő embereket ülőhelyükben talál a nap.

CLXI.

A ki az Istennek szolgál, nem veszi el jutalmát.

Angliában van egy szép ligetes berekben egy ember magasságu dombocska, a melyre eleinte gyakran a fáradt és vadász emberek felmentek, midőn igen megszomjuhoztak volna; csakhogy arra a tetőre kinek-kinek csak egyedül kellett menni és ott ha szomjuságát jelentette, ottan egy czifrán öltözött daliás ember, a ki gyöngyökkel rakott arany serlegben oly kiváltképenvaló jó itallal kinálta, mely mennyeinek tetszett, mert minden szomjuságát, hévségét és fáradságát megenyhitette a szükölködőknek. Az ital után pedig tiszta varrott kendőt is nyujtott elébe szájának megtörlésére az embernek, azután csak eltünt, sem árát nem kivánván a jóakaratnak, sem a kérdezősködésre alkalmat nem akarván adni. Ezt a régi időben sokáig elkövette az az egyén: egykor egy főember mégyen vadászni azon helyre és megszomjuhozván, mégyen fel a dombra, kinek kérésére, midőn italt hozott volna a megjelenő ember, megiszsza a vadász az italt és az edényt nem adja vissza; de hogy vétkesnek ne találtassék, azt a pohárt viszi az angliai Henrik királynak, mely a királyi kincstárban tartatik most is.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ezen a szép ligetes berekben lévő dombon érthetjük a mennyországot. A vadászon pedig minden élő embert, kik ezen a világon a sok hiábavalóság kapdosásában ugy elfáradnak, hogy halálos epedésre jutnak. Mihezképest az olyanok fohászkodjanak az egekben lévő élő Istenhez, a kinél készen találjuk mindenkor az örökéletre megujitó gyönyörüséges italt. Menjünk fel gyakran emlékezetünkkel arra a dombra, melyen idvességünket végbevitte a mi Megváltónk és onnan üresen, szomjan soha vissza nem térünk. Csak oda töredelmes buzgósággal kell járulnunk, mert ugy járunk nyereséggel, a szent Dávid

mondása szerint, azzal biztat minket, *Isten a töredelmes és alázatos szivet meg nem utálja.*

CLXII.

Az átoknak eltávoztatásáról.

Csudálatos dolgot irt Gervásius: Ottó császárnak idejében Katalónia püspökség alatt, hogy volt volna egy igen magas és meredek hegy, melynek a tetején feneketlen tó volt, a tónak vize pedig igen fekete. Ugyanott egy nagy kapus ház is volt; melyben ördögök laktak láthatatlan ábrázattal. Abba a tóba ha csak egy követ vetettek is, felháborodtak az ördögök miatta és mindjárt gonosz fergeteget inditottak. A hegynek némely részéről a hó soha el nem mégyen, sőt azt a részét nem is éri a nap, ott a szép kristály bőven találtatik; azon hegy alatt egy folyóviz megyen el, melynek fövénye vegyes aranyporral. Ugyanannak szomszédságában gazdag aranybánya is van; ahoz közel egy faluban lakott egy szántóvető ember, kinek kicsiny leány gyermekcséje igen siró lévén, busultában mondja, hogy vigye el az ördög. A mely szó után mindjárt megjelennek és elragadják az öléből a gyermeket.

Hét esztendő mulva a hegy alatt ment volt egy idegen ember, a ki mással szembe találkozik és ott beszélgettek volt, mint történt ezelőtt hét esztendővel. Egy ember kis gyermekcséje és az ördögök közt, úgy hogy immár azt a gyermeket az ördögök szekerén, azon a hegyen, hordoznák fel s alá. Kinek felel a jövevény ember: az már nem ujság; mert nálunk is egy átkozódó embernek ugy kapták el gyermekét a gonoszok; de csak azt kellene tenni a gyermek apjának, menne fel a hegytetőre és mikor ott látná a szekeret, melyben hordozzák a gyermeket, kényszeritné az élő Istenre őket és vissza kellene adniok a gyermeket. Ezt hirül adja a gyermek apjának, ki addig gondolkodik, hogy felmégyen a hegytetőre, jár a tó körül, egyszer kényszeriti az élő Istenre az ördögöket, hogy adják vissza gyermekét; mely szóra elővetik a gyermeket, elég magas termettel; de eltorzult ábrázattal és szemekkel, kinek a bőre is csontjához ragadt, kábasággal és nagy esztelenséggel. Látván az éktelen ábrázatu gyermeket az apja, sok gondolkodás után magához veszi és viszi a püspökhöz, kinek szomoru esetét elbeszéli, melyet látván a szent életü püspök, prédikácziót mond a közönség előtt, hogy annak példájából tanuljanak mások is, mert nem nyugszik a gonosz, hanem mindenkor körüljár, készen van, hogy valakit elnyelhessen.

CLXIII.

A rendetlen félelemről.

Alexander királynak csak az egy Coelestinus nevü fia volt, a kit egy bölcs embernek gondviselése alá ajánlott, hogy tudós embert nevelne belőle. Kit midőn gondviselésébe vett volna a mestere, kiviszi a mezőre mulatni tanitványát Coelestinust, a hol lát egy veszteg fekvő rühes lovat és két öszvekötött juhot, melyek a füvet eszegélik vala. Azonban közeleg a két öszvekötött juh a lóhoz, egyik egy, másik másfelől esik a ló mellé és midőn a juhok kötelékje érné a lóturját, felkél a ló fekvő helyéből és mivel igen sértette a kötél a juhoknak terhétől, a ló hátán lévő sebet, kinjában a ló egy malomházba, vivén a juhokat a hátán és ott tüzet találván a malomház földjén, addig kapálja lábával a ló a tüzet, hogy ide s tova hányja mimiatt mind a ló a juhokkal, mind a malom öszveég, akkor mondja a mester a tanitványának, Coelestinusnak: im láttad a meglett dolgot kezdettől fogva végig, miről azt kivánom, hogy nékem verseket csinálj hiba nélkül; már most ki tartozzék az elégett malomért megfizetni? melyet ha végbe nem viszesz, hidd el hogy büntetve leszesz.

Azzal Coelestinus félremégyen és gondolkodik minémü verseket csináljon a látott dologról; de semmiképen elméjével fel nem találja; azalatt emberképében elébe megy egy ördög és kérdezi, miért busul, mi gondod rá, nem érdekel téged az a gond. Kinek viszont az ördög: mond meg csak (ugymond) meglátod, ha nem segitek-e rajtad. Arranézve mond Coelestinus: nékem valami verseket kellene csinálnom erős büntetés alatt a rühes ló és két öszvekötött juhról; de semmiképpen nem fordul meg a fejemben. Arra mond amaz: én ördög vagyok és igen jó verscsináló, semmit ne félj, csak fogadd fel, hogy nékem hiv szolgám lészesz, arról mindjárt oly verseket készitek, melyeknél a mestered sem csinálna jobbat. Melyre Coelestinus tüstént ráigéri magát csak teljesitse bé igéretét.

Ehezképest ilyen verseket csinál az ördög néki:

Midőn hátára vett, öszvekötöztetett
Két juhot a rühes ló
Lévén a malomban, Melynek földjén tüz van,
Azt mindenfelé hányó.
Mely miatt felgyulad, Maga is ott fulad,
Malommal együtt a ló.
Ha jelen lett volna, Kárt nem vallott volna,
A molnár jó malmában;

De hogy másutt forgott, Szélyel bogarászott,
Türje kárát azonban,
Mert ki hasznot szeret, Az mindenek felett,
Légyen nagy vigyázatban.

A gyermek ezeket a verseket nagy örömmel viszi haza mesteréhez, melyeket hallván a mestere, igen megdicsérte és kérdezte ha nem más segitségéből vitte volna-e végbe a dolgot? Melyet tagadott a gyermek; de a mester hitelt nem adván neki mind-addig fenyegeti veréssel, hogy végtére megvallja tanitványa kezdettől fogva végig, mint járt egy ördöggel. Min a mestere felette nagy szomoruságba esik és a tanitványa is megmásolja igéretét, az ördögnek ellene mond, azután keresztyén életbe foglalja magát és ugy lészen e világból való kimulása.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! mint a fiára jó gondviselő király, a mi édes Istenünk mi reánk nagy gondviselését terjesztette, mert eleitől fogva az ő anyaszentegyházát rendelte, abba mindjárt jó mesterek alá adott minket, pátriárkákat, papokat és prófétákat rendelvén az ő népe elébe, azután a maga fiát is elküldötte és az ő szent Fia apostolokat, doktorokat, egyházi tudós prédikátorokat rendelt az anyaszentegyházba; ezeket mind a mi oktatásunkra, de mi meg nem becsüljük az Istennek gondviselését, hanem mint valami oktalan állatok e világnak viszkettető tanácsára hajtottuk hátunkat és valameddig a Szentlélek tüzével el nem égetjük fekélyünket, az Istennek lángadozó szeretete által meg nem tisztitjuk lelkünk ismeretét; hogy addig a mi kárunk, melyet lélekben vallottunk, megforduljon A lélek csinál aztán szép verseket, megujulván az Istennek ajándéka által; éjjel és nappal dicséreteket mond az Istennek még gondolkodásában is.

CLXIV.

A világ gonoszságáról.

Valami könyvben ilyen jelentés olvastatik, tudniillik: a Jézussal beszélgetett szent Péter ilyenképen: Láttam (ugymond) öt dühös férfiakat, kik a tenger fövényét oly mohón ették, hogy kétfelől a szájok végén lecsorgott a fövény. Mást láttam egy kénköves gödörnek a szélén állani, melyből igen büdös füst ment és annak a páráját mind elakarta nyelni. Harmadikat láttam

egy égő kemenczében feküdni; a kinek nem volt elégséges a meleg, hanem minden szikrákat, melyek a tüzből indultak a torkába bocsátott be. Negyediket láttam a templomnak fedelezetén, a ki tátott szájával szivta be a szelet a torkán. Ötödiket láttam a ki minden tagját béfalta és ette, valamihez hozzá fért, és másokat kicsufolt. Ezt az öt embert sokan látták és csudálkoztak rajta, miért kellett olyan dolgokat elkövetniök.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az első emberen érthetjük, a fösvényeket; kikről a bölcs is emlékezik, hogy tudniillik csak egyedül van, még is a munkától meg nem szünik, meg nem gondolván teste szakadásával kinek gyüjt. A másodikon, ki a kénköves gödörnek szélén állott és bé nem telhetett, a torkosokat kell érteni; kikről a Filippibélieknek sirva panaszkodik szent Pál és azokat a Krisztus keresztje ellenségeinek nevezi; mert azoknak végök veszedelem, kiknek hasok az Istenök. Az ilyeneknek végtére csak a keserüségnek pohara marad. A harmadikról, a ki az égő kemenczében feküdt, s még sem telhetett meg melegséggel, a világi gazdagságoknak és becsületnek kivánóit értjük; azok sem telhetnek meg a világnak minden gyüjteményeivel is; kikről igy emlékezik szent Jób: *Az atyádfiain oknélkül zálogot vettél és megfosztottad a szegényt.* A negyedikről, ki a templom fedelezetén állott, a képmutatókat megismerhetjük, a kik dicsekednek mások felett minden cselekedetökről. Azokról mondja Idvezitőnk: hogy *már elvették jutalmukat.* Az ötödikről, ki a maga tagjait rágja érthetni a paráznákat; mert szent Pál egyéb vétkeket mintegy idegennek mond; de az olyanokról azt mondja, hogy magok teste ellen vétkeznek.

CLXV.

Másodszor is a világ gonoszságáról.

A szentatyák életéről irt könyvben van irva: hogy egy jámbor embernek, a világnak három rendbéli esztelenségüket mutatta meg az angyal. Az első azt cselekedte, hogy nagy rakás fát gyüjtött öszve és midőn el nem birta volna, annál többet kötött öszve. A második a mely kutból meritett vizet és feneketlen edénybe töltötte, melynek töltésétől nem akart megszünni. A harmadik egy nagy gerendát vontatott volna fel házához, a mely bé nem fért az ajtón, mégis mindaddig verte marháját, mig elkellett

az erőltetésben veszni. Azonban kérdi az angyal az embertől, minő itélettel volna azok felől? Kinek felel a jámbor: én azokat merő bolondoknak tartom. Mond az az angyal: az elsőn értsed a kik bünt tartózkodás nélkül naponként cselekesznek, melylyel mindaddig terhelik magukat, hogy el nem birhatják, hanem a pokol fenekén maradnak. A másodikon, ki a vizet meritette azokat értsed, kik jókat cselekesznek ugyan, de nem állhatatosak a jóban; hanem a mit egyik kezökkel épitenek, a másikkal elrontják. A harmadikon a hatalmasokat értsed, kik elhitették magokkal, hogy a menynyország kapuján akármely felfuvalkodással is bétérnek, nem akarván hitelt adni az irásnak, mely azt mondja: *Szoros az ut és kevesen találják azt fel.* Viszont: *Az Isten ellene áll a kevélyeknek.*

CLXVI.

Valami játékról van emlités; de mivel a mostani időben emlékezetben nincsen, nevet sem adhatni néki; nem tartottam szükségesnek annak forditását.

CLXVII.

A jó tanácsnak hallásáról.

Egy madarász fog egy fülemilét; mit midőn megakarna ölni, megszóllal a fülemile: mi hasznod (ugymond) az én halálomból? mert én velem gyomrodat meg nem töldheted; de ha nékem szabadságot adnál, három dologra tanitanálak meg, melynek több hasznát vennéd. Szabadságot igér a madarász a madárnak, csak éltesse jó tanácsával. Akkor mond a fülemile: a mely dolgot fel nem érsz elméddel, abban te ne törjed magadat. Másodszor: az elveszett jószágodon, mihez reménység nem lehet, ne busulj. Harmadszor: a lehetetlen dolognak ne adj hitelt. Azután szabadon repdesvén a fülemile gyönyörüséges éneklése után mond: goromba ember nagy kárt vallottál te ma, a ki tanácsomnak hittél, mert az én begyemben oly drágakő volt, mely nagyabb egy strucz tojásnál. Azon busulni kezd a madarász és hálóját ismét kiteriti, ha szerencsére is megfoghatná és csalogatja édes beszédekkel; jöjj házamba csak madaram, (ugymond) meglátod ezentul két kezemmel táplállak tégedet és szabadon bocsátalak. Kinek felel a fülemile: már észrevettem, hogy valóságos bolond vagy és semmi nem használ néked az én tanácsom, mert busulsz az elveszett jószágodon: mirenézve haszontalanul

forgatod hálódat, halott az én megfogásomban már semmi reményed nem lehet. Azonfölül a lehetetlen dolgot is hitted; holott ha meggondolod, mi vagyok én egy struczmadár tojáshoz képest, elhiheted, hogy nem fér én belém olyan nagy kő, mint egy strucz madárnak a tojása; azért maradj itt minden boldogságoddal együtt. E szók után elrepül a fülemile és a madarász busulásba marad.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim: ezt a példát bizvást szabhatjuk azokra, kik e világi tisztséget mód nélkül horgásszák. Nagy tanuság erre Luczifer, ki azt mondta volt, hogy az egeken felül mégyen és hasonló lészen a Felségeshez: *Isa. 14.* Holott tekintélye a pokolban volt. Ugy Ádám is egy alma evéssel Istenhez kivánt hasonló lenni; de ő is mit nyert egyebet, mint a munkát és nyomoruságot; ehezképest; soha bátorságosan nem jár az ember a magas pólczon. Mert nem oknélkül mondja szent Pál. *A kik gazdagok akarnak lenni, az ördög tőrébe esnek.* Elég példa erre a gazdag, ki mikor nagyobb csűröket akart épiteni takarmányainak, akkor metszették el élete fonalát. Bizonyos hát, hogy mikor leginkább bizik ebben a világban ember, akkor rántják el a gyékényt alóla. Második tanács az vala: hogy, az elveszett jószágon nem kell busulni. Azon a káron ne értsünk egyebet, hanem mikor Isten egészségünket, vagy gazdagságunkat, vagy kedvesünket elveszi, azokon nem csak haszontalan, de káros is törődni. Mert az Isten a mely fiát szereti, azt vesszőzi. A harmadik tanács az volna: hogy, a hazug beszédnek hitelt ne adnánk, mert ugyan is kitől hall az ember több hazugságot, mint a hazugság apjától az ördögtől. A mi első atyánk is akkor vesztette el magával együtt az egész emberinemzetet, mikor a lehetetlen dolognak, a hazugságnak hitelt adott; mert mások felett okos lévén Ádám, könnyen általláthatta volna, hogy a teremtett állat, az ember, nem lehet hasonló az Istenhez. De ha félretesszük is azt a régi példát; mennyin találkoznak e mai napon, kik minden képtelen hazugságnak hitelt adnak, kiváltképen a melyek e világ füleit viszkettetik ; mert alig mondhat ennek a hizelgő világnak hizelgő fia olyan képtelenséget, melyen két kézzel ne kapnának az emberek, ha kedvök szerint esik a szó; mi miatt végtére mind a tanácsadóval együtt a veszedelembe merülnek.

Barlaam hasonlitja a bünös embert azon emberhez, a ki az

egyszarvutól való féltében rejtekhelyben vonta meg magát a hol meg nem maradhatván, felmászott egy fának az ágára, melyről midőn letekintene, látja, hogy a fa töve mellettt egy igen nagy mély kut van és a kutban egy sárkány feltátott szájával várja őtet. Azonfelül a fának az alját két egér rágcsálta, egyik fehér, másik fekete; mi miatt már a fa is ingadozni kezdett. Négy fehér áspis kigyót is lát a mélységben, melynek párájukkal döglégelik a kutat. Azonban, feltekint, hát feje felett az ágacskán egy kis mézet lát; mirenézve elfelejtkezik az alatta lévő veszedelemről és a méz után kapaszkodik. Egy barátja érkezik oda, ki lajtorját nyujtott néki, hogy száljon le és szabaditsa meg magát; de a kis mézre nézve más időre halasztja az alkalmat: azalatt letörik az ág alatta és épen a sárkány torkába esik.

Ennek magyarázata.

Igy van állapota a bünös embernek. Az egyszarvu a halált jelenti, mely mindenüvé elkiséri őtet. A barlang, ez a világ. A fa, az ember élete, melynek tövét minduntalan rágják az egerek, ugymint: a fehér nap és fekete éj. A viperák, azok az érzékenységek, melyek az emberben egy ideig élnek, de nem sokára megdöglenek. A sárkány, az ördög. A mély kut a pokol. Az ágon lévő kevés méz, ez életben lévő rövid gyönyörüség. Nékünk pedig mindezek ellen nincsen jobb barátunk a Krisztus Jézusnál, a ki a penitencziának és azután mindjárt szent malasztjának is lajtorjáját is kész alánk tenni; de a bünös ember sokszor addig halogatja a megtérést, hogy leesik az életnek fájáról, a veszedelem gödrébe.

CLXIX.

Tizenkét törvénynek megtartásáról

Trógus Pompéjus egy Likurgus nevü főemberről irja: hogy egy városnak felajánlotta volna magát, kinek oly törvényeket szabna, melyek által becsületben és dicséretben maradna az egész város, noha részszerint azok nehezek lennének. El is hitette az emberekkel, hogy azon törvények szerzője maga volna Apolló Isten. Az első törvényben, a fejedelmek magokviseletét állapitotta meg, mint viseljék magokat az alattvalók közt. Másodszor: a mértékletes életnek mutatta módját. Harmadszor: hogy ne pénzért, hanem jó magaviseletéért becsültessék az ember. Negyed-

szer: az aranynak és tallérnak ne légyen becse köztük. Ötödször: mindennemü tisztségeket bizonyos személyekre osztott. Hatodszor: az örökségeket mindenkinek egyaránt osztotta, hogy azzal egyik a másikat meg ne haladja. Hetedszer: a vendégséget közakaratból vigyék végbe; hogy avval egyik a másik felett ne pompáskodjék. Nyolczadszor: az ifjak, esztendőn által egy rendbeli köntössel megérjék. Kilenczedszer: a paraszt emberek gyermekeit nem a városban, hanem a mezőkön neveljék; hogy a henyeéletet távoztassák. Tizedszer: hogy mikor a leányokat férjhezadják, velök semmi derekas jegyruhát ne adjanak. Tizenegyedszer: nem volt szabad feleséget pénzen vásárolni. Tizenkettődször: a becsület ne a gazdagoknak adassék, hanem a becsülettel megőszült embereknek. Ezen törvények legelső megtartója maga volt; azután Kréta városába ment számüzetésbe. Halála előtt meghagyta, hogy az ő tetemeit abba a városba vigyék, melynek ő törvényt szabott. Kinek halálát látván a városiak, azután nem tartották magokat köteleseknek a törvények megtartására, melyeket elibök adott volt Likurgus.

Ennek magyarázata.

Majd hasonló dolgot cselekedett a mi idvezitőnk; mert midőn ennek a világnak várossára jutott volna, igen nagy zürzavarban és felháborodva találta az egész világot; mert minden népek és nemzetek az igaz és szent törvénytől oly messzeestek volt, hogy az Istennek ismerete még csak nem is hallhatott a földön; mi miatt a tisztességes avagy idvességes élet, csufság volt az emberek közt; az volt dicséretes, hirét s nevét könyvekbe annak irták, a ki bátrabb gyilkosa volt magának, a ki mentől mélyebben ugratott bé a pokolba, a ki másokon többet hatalmaskodott és legbővebben festette meg a földet emberi vérrel. Sőt az izrael nemzetsége közt is, kiknél a parancsolatok tartattak, a kik közt az Isten ismeretének kellett lenni, annyira eszeveszett volt a szent életnek, hogy a Krisztus eljövén, nem talált igazságot a földön; hanem ujólag épitette fel az embereket szent malasztjával és ingyenvaló kegyelmével. Maga elmenetele után is nem akarván pusztán hagyni és idvességes rendtartás nélkül e földet, elsőben tizenkét követet küldött az egész világra, ugymint: a tizenkét apostolokat, kik az ő törvényére tanitanának meg minden városokat és nemzetségeket, melyek által virágoznék az anyaszentegyház az egész föld

kerekségén; végre az ő dicsőségébe juthatnánk, melyet nékünk szerzett szent halálával,

CLXX.

A bünösöknek megtéréséről.

Egy csufolódó, szent Bernárdnak elébe mégyen, midőn lovon menne a szent jámbor; kinek mond a csufolódó: atyám! én mulatságot akarok előtted inditani, mely játékban feltészem a lelkemet a te lovadért. Melyet hallván szent Bernárd, mindjárt leszáll a lováról és mondja a játékosnak: a melyikőnknek többet hoz a koczka, az lészen a nyertes. Azon megnyugosznak mind a ketten és a játékos elperditvén a koczkát, néki nyolczat hoz a koczka; min megörülvén kapja a ló kötőfékét, hogy elmenjen vele. Kinek mond a szent atya: várakozzál csak barátom! hadd vessem el én is, ki tudja ha nékem többet nem hoz-e? Elveti a jámbor a koczkát és néki tizennyolczat hoz; azután mond a játékosnak: immár tégedet elnyertelek, el sem bocsátlak; hanem nékem tartozol engedelmeskedni. Attólfogva igen szent életü ember lett abból a játékosból.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! ez a játékos, a világban elmerült embert jelenti. Szent Bernárd, a tökéletes egyházi embert, ki lovat tartozik feltenni, azaz: maga életét is minden munkára kiadni, csak a veszedelemre indult lelket az üdvösségnek utára térithesse. Az apostol mondásaként: *Mint a Krisztus lelkét adta érettünk; ugy minékünk is fel kell tennünk lelkünket felebarátunkért; ugy mindnyájan egy atyától származott atyafiak vagyunk.* Melyhezképest egymás szeretetére kötelesek vagyunk.

CLXXI.

A jó barátságról és hogy az igazság megszabadit a haláltól.

Alfonsus Péter tészen emlékezetet két vitéz urakról, kiknek egyike Báldákban lakott, a másika Egyiptomban. Ezek különben nem ismerték egymást, hanem csak irások és követek által; mindazáltal nagy szeretettel voltak egymáshoz. A báldáki vitéz fektében gondolkodik egykor: az én társam jó indulattal van hozzám, kit én még szememmel sem láttam; elmégyek szintén Egyip-

tomba és meglátom őtet. Megindul egy hajón és midőn menne Egyiptom felé, az ő ismeretlen barátja elébe mégyen és házához viszi nagy becsülettel. Bémenvén a házhoz, lát a báldáki vitéz egy igen szép leányt az egyiptomi háznál, kit annyira kezd kedvelni, hogy miatta való szerelmétől megbetegszik. Mit észrevévén az egyiptomi mondja: jelentsd meg édes barátom nékem, mi bajod van? Kinek felel a báldáki vitéz: házadnál láttam egy leányt, annak szerelme háborgat éngemet. Akkor a háznál lévő fehércselédeit előhivatja az egyiptomi vitéz, azon az egy leányon kivül; kiket megnézvén a báldáki, mond: mindezekkel semmit nem gondolok, hanem hátra még az, aki miatt csak meg nem halok. Végtére azt is előhivatja. Kit látván: ez az (ugymond) kiben nékem kedvem telt. Arra mond az egyiptomi: én ezt a leányt gyermekségétől fogva tartom a végre, hogy az én házastársam légyen, a ki után minden vagyonomat birom. De megbizonyitom ebben is hozzádvaló szeretetemet, minekelőtte meghalnék, néked engedem feleségül a leányt minden gazdagságával együtt Ennek megörülvén a vitéz, a leányt feleségül veszi és nagy gazdagsággal együtt visszamégyen hazájába Báldákba.

Azután csakhamar nagy szégyenségre jut az egyiptomi vitéz ur, ugyannyira, hogy még háza sem maradhat meg keze közt; mihezképest eltökéli magában, hogy ahoz a barátjához megyen, a kit ő felette meggazdagitott. Csakhamar hajóra készül és menvén jut egykor Báldákba napszálta után szintén ahoz a városhoz, melyben az ő barátja lakott. De estvének idején, minthogy szolga nélkül, rongyos is volt, szégyenli a házhoz bémenni, gondolván, hogy meg nem ismeri a setétben a barátja, mivel nem olyan állapottal van, mily fényesen látta valaha; ahozképest mégyen a temetőbe és midőn az éjszakát ott töltené, kinéz a temető ajtaján, hát az utczán két ember veszekedik és egyik a másikat megöli; mirenézve a gyilkos megfutamodik, mégyen a temetőbe, de másfelől a temetőből is szalad. Azután csakhamar kiáltás hallik a városból, keresik és kérdezik a gyilkost. Kinek mond az egyiptomi vitéz: Én vagyok a ki megöltem a szegény embert; ahozképest megfogják őtet, vetik a tömlöczbe és másnap a biró elébe viszik, kit elitélvén, kisérik az akasztófa felé. A többi kisérők közt ott van az ő vitéz barátja is; a kit midőn megismert volna, megesik a szive rajta, holott attól a barátjától annyi jót vett, ki után nagy uraságra jutott; ahozképest a sokaság közt felkiált a báldáki vitéz és mondja: ne siessetek ez ártatlan embernek halálára; mert nem ez, hanem én vagyok a gyilkos, azért énge-

met öljetek meg! Akkor azt a másikat megfogják; midőn már minden kkel közel voltak az akasztófához, a valóságos gyilkos is oda érkezik és igy gondolkodik vala magában: Ur Isten! a gonoszságot én cselekedtem és ihon ilyen ártatlan emberek halnának meg miattam; hiszen jobb énnékem e világon bűnömnek méltó jutalmát elvennem, mint most elkerülnöm és azután örökké büntetődnöm. Akkor teli torokkal kezdi kiáltani: uraim! az Istenért, ne bántsátok ez ártatlan embereket, mert ezeknek sem hirök, sem tanácsok a dologban; én vagyok a gyilkos; az én kezeim miatt fekszik az uczán a holt ember, senki sem más, hanem én érdemlem a halált. Mely dolgon a sokaság csak elcsudálkozik és mind a hármat viszik a biró elébe ujolag. Melyről tudakozván a biró, megmondják kezdettől fogva végig a dolog állását. Akkor elébe hivatja a biró, kérdi: miért mondtad gyilkosnak magadat? Kinek felel amaz: mert én Egyiptomban gazdag ember voltam, végre szegénységre jutottam; erre a földre pedig azért jöttem, hogy nyomoruságomban magamat tápláljam: de megunván e világi életemet, annálinkább kivántam a halált, azért mondottam gyilkosnak magamat. A báldáki vitézt is kérdezte a biró: hát ő miért vallott magára? A ki igy felel: mert az én vitéz barátom én hozzám annyi jóakarattal volt, hogy általa jó helyre házasodtam s nagy gazdagsághoz jutottam; kinek midőn ilyen nyomoruságát láttam, megszántam és halált szenvedni érte kész voltam. A harmadikat is megkérdi a biró: az igy felel: uram! mivel a gonoszságot én cselekedtem és látván az ártatlanokat halálos veszedelemben lenni miattam, a lelkiismeretem nem engedte meg, hogy magam bünét eltitkoljam; jobbnak tartom itt büntetődni érdemem szerint, mint jövendőben örökkön-örökké. Arra mond a biró is: mivel az igazságot életednél is inkább szereted, menj el te is békével, jobbitsd meg életedet és többé ne vétkezzél. Ennek a birónak mindenki helybenhagyta okos itéletét.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! az Atya Isten szép erőben teremtette volt Ádámot, kit igen okos lélekkel telékesitett volt és nagy hatalommal. Kiről azt énekli szent Dávid: *Mindeneket lábaid alá vetettél stb.* Ennek az embernek barátságáért eljött a Krisztus Jézus és oly szegény állapotra jutott, hogy szent Máté azt mondja felőle: *A rókáknak lyukok vagyon; de az ember fiának nincs helye, hová fejét hajtsa.* Végre pedig Ádámtól a megérdemlett büntetést is ma-

gára vette és mint nagy bünös, ugy szenvedett halált. Kinek szent példájára azután az ő apostolai is halált szenvedtek az ő jó uroknak, a Krisztusnak kedvéért. De hogy minékünk is használjon az előttünk álló példa és üdvösségünkre forduljon, kövessük az igazságot és bününket megismervén s azokról töredelmes vallást tévén, mondjuk azt: Uram! én vagyok az a gonosz ember, a ki bünökben elegyitettem magamat, én érdemlem méltán a büntetést, sőt az örök halált is; de te légy kegyelmes bünös fejemnek.

CLXXII.

A hiv léleknek álhatatosságáról.

Egy angol királynak az országában két igen nevezetes vitéz lakott; egyiket Gvidónak, másikat Tirusinak hivták. Gvidó szerencsés bajnok volt, a ki egy uri leányt megszeretett; de mindaddig nem adták néki, míg némely előtte álló csatákon által nem esett. Végre sok vitézi munkája után eljegyezte a leányt és nagy pompával hazavitte. Harmadnap mulva kakasszó után felkél felesége mellől és kimenvén, tekint a csillagos égre, ahol látja Idvezitőnket, a ki ilyenformán szóllitja meg őtet: Gvidó! Gvidó! egy leánynak szerelméért sok harczokat próbáltál, ideje már, hogy én értem is harczolj és viseld férfi módra magadat az én ellenségeim ellen. Ezeket szólván, azután nem látta az Idvezitőt. Ő pedig megértette, hogy a szent földre kellene néki menni és onnan a pogányokat elkergetni. Mond a feleségének: ugy hiszem már fogadtál méhedbe; én elmegyek a szent földre, hanem mig onnan megtérek, addig szerencsés szülésed lévén, neveld a gyermeket isteni félelemben. Min a felesége megbusul és egy handzsárt vevén kezébe, mond: ez-e uram az én várakozásomnak jutalma? a ki kedvéért minden egyéb szerencsémet megvetettem, hogy már midőn méhemben fogadtam, akkor tőlem elhagyassam; készebb vagyok e fegyvert mellembe verni, mint tőled elmaradni. Megkapja felesége kezében Gvidó a handzsárt, mondván: édes feleségem! irtózom szándékodtól, de Isten előtt tett fogadásomat bekell teljesitenem, minek most van az ideje; azért légy nyugodt, mert Isten akaratjából visszatérek én te hozzád. Azon szókra megnyugszik az asszony, ujjából kiveszi a gyürüt és adja Gvidónak, mondván: tartsd meg uram emlékemre ezt a gyürüt és valamikor zarándokságodban megtekinted, jussak eszedbe néked;

mert én is csendes várakozásban lesznek mindaddig, mig hozzám visszahoz az Isten. Igy elbucsuznak egymástól.

Megindulván Gvidó, Tirusi társát elviszi magával; azalatt keserüségben van a Gvidó felesége: de szülésének is ideje eljövén, szép fiat hoz a világra. Gvidó és Tirusi, midőn egynéhány országokon mentek volna által és Dácziát látnák nagy pusztaságba lenni a pogányság miatt, mond Gvidó a társának: kedves barátom! im látod ennek az országnak romlását; te azért menj ennek keresztyén királya mellé és a hitetlenek ellen igaz hüséggel oltalmazzad tehetséged szerint. Én pedig a szentföldre megyek a pogányok ellen, dolgomat ott elvégezvén erre jövök vissza, azután együtt menjünk Angolhonba haza. Enged Tirusi vitéz e szóknak és egymást megcsókolván, könnyes szemekkel kétfelé indulnak. Bémegyen Tirusi Dácziába; Gvidó is a szentföldre és ott a szaraczénusok ellen keményen és szerencsésen harczol; ugyannyira, hogy az ő nagy hire, neve az egész világra kiterjed. Hasonlóképen Tirusi vitéz is a Dácziát háborgató pogányokat elkergeti, mindenkor győzedelmes lévén ellenek; mire nézve az ott való királynak nagy kedvében volt, tisztségekkel és értékkel mások felett becsültetett.

Volt azon országban egy Plébéjus nevü kegyetlen fejedelem, a ki felette igen irigylette Tirusinak előmenetelét és mindenek közt való nagy kedvességét. Utoljára nem állhatja, hanem a király előtt elvádolja, mintha nyilvánvaló árulója volna. Kinek hitelt ád a király és Tirusit minden méltóságától s tisztségtől megfosztja, mi miatt nagy kisebbségre és szegénységre jut a jámbor szolga. Tirusi ezen elbusulván, kimégyen egykor a mezőre egyedül, szerencsétlenségéről gondolkozván. Azonban Gvidó Ásiában dolgát végezvén, megfordul és jut azon helyre, hol egyedül Tirusi gondolkodik vala; kit mindjárt megismer Gvidó, nem is akarta magát megismertetni véle, hanem megszólitja, mint ismeretlen ember Gvidó Tirusit; kérdezvén, honnan való légyen? Kinek felel Tirusi: én messzeföldről való vagyok; de ezen a földön már sok esztendőtől fogva lakom. Volt régen egy barátom, ki a szentföldre ment által a tengeren, arról sem hallhatok semmit, ha él-e vagy meghalt eddig? Kinek mond Gvidó: annak a kedves barátodnak a szerelmére kérlek, ülj le egy kevéssé, hogy tegyem az ölébe fejemet és fél óráig hadd alhassam, mivel igen elfáradtam. Kinek az ölébe midőn elaludt volna, látja Tirusi, hogy a Gvidó szájából egy fehér egér kimegyen és megyen egy hegyoldalába; a hol mulatván egy darab ideig, visszatér az egér és is-

mét mégyen a Gvidó szájába. Avval felserkenvén, mond Gvidó a társának: atyámfia! én csudálatos álmot láttam, mintha egy egér ment volna ki a számból és megjárván ama nagy hegyek oldalát, ismét visszajött volna belém. Mond Tirusi: A mit álmodban láttál, én is azt láttam én bennem; mert valósággal láttam a számból kimenő egeret a hegy oldala felé; de mit mivelt ott, azt észre nem vettem. Mond az álmos menjünk el mind ketten a hegyoldalába, ki tudja mi jót találunk ott. Igy megindulnak mind ketten és bémennek a hegynek hasadékába, a hol találnak egy döglött sárkányt, melynek a hasa üressége tele volt aranynyal és azonfölül egy fényes kard, min ilyen irás volt: evvel a karddal vágja le Gvidó a Tirusi ellenségét.

Minek megörült Gvidó és mond a társának: a mi kincset a sárkányba találtam, mind néked adom magamnak csak az egy kardot hagyom. Mire mond Tirusi: uram! nem vagyok olyan nagy ajándékra méltó. Kinek mond a másik: nézz jól a szemembe és ismerj meg engem, mert én vagyok a te régi jó barátod Gvidó! Azon szókra megismeri kedves barátját Tirusi és örömében sirni kezd, mondván: immár örömest halok meg, csakhogy egyszer megláthattalak. Kit felemelvén Gvidó, mond: ne bánkodjál hanem légy vig; mert én elsőben bosszut akarok állani ellenségeden s azután menjünk becsülettel vissza Angolhonba ketten de vigyázz, az én állapotomat senkinek meg ne mond. Felkél örömmel a földről Tirusi, barátja megcsókolja és a nagy csomó aranynyal házához mégyen. Gvidó pedig a király udvarába zörgeti a palota ajtaját; kitől tudakozódik az ajtóálló, ki volna? Kinek felel Gvidó: én egy szegény zarándok, most érkeztem a szentföldről. Kit mindjárt bébocsát és a király elébe viszen, kinek akkor is mellette ült volt Plébéjus, Tirusi vitéz ellensége. A király pedig a szentföldön való hirekről kezd tudakozódni Kinek felel Gvidó: most Istennek hála, minden békességben van, számtalanok térnek a keresztény vallásra is. Viszont kérdi a király, ha látta volna-e ott az angol Gvidót, ki hadakat viselt és győzedelmes volt a pogányok ellen? Felel a zarándnok: igenis láttam, mert vele gyütt keltem s jártam. Van-e (kérdi a király emlékezet azon a földön az itt lévő keresztyénekről? Van (felele Gvidó) sőt a te személyednek is hire van király! ki egy Plébéjus nevü tökéletlen ember kedvéért megvetetted hü szolgádat Tirusit, a ki által birodalmad megszabadult minden pogányoknak kóborlásaitól, ott ilyeneket beszélnek felőled.

Melyeket hallván Plébéjus, nem hallhatja, hanem mond: te

álnok zarándok! hogy ilyen hazugságokkal állasz a király elébe sőt a mi nagyobb, Tirusit a király nyilvánvaló ellenségét mented, a ki országából is ki akarta tudni a királyt; megérdemlenéd. hogy itt venném fejedet. Mond arra Gvidó: felséges király! mivel az ember, előtted engem álnokságban járó zarándoknak mond, Tirusit is hü szolgádat árulónak szidalmazza, megakarok vivni az igazság mellett vele s abból megismered, ki jár nagyobb igazságban; mert az Isten annak szokott győzedelmet adni. Helybehagyta a király a kivánságot és bizonyos napot rendel nékik a bajvivásra. Tartván pedig a király a csalárdságtól, hogy idő előtt valami csel által el ne veszitsék a zarándok Gvidót, hivatja a maga leányát és mond neki: leányom! ezt a zarándokot a te gondviselésedre bizom és életedre parancsolom, hogy veszedelme ne légyen. A király leánya a zarándokot biztos házba helyhezteti, fürdőt rendel számára és szorgalmasan gondját viseli.

Eljő azonban a vivás napja és Plébéjus talpig fegyverbe öltözve megyen a várkapuja elébe, szidalmazván a zarándokot és párbajra hiván. Ottan mindjárt az ő készületében a zarándok is kimégyen és szembeszállván kemény ütközetet tészen, mi miatt annyra megszédül Plébéjus, hogy könyörögni kezd a zárándoknak, bárcsak addig szünjék meg tőle, mig egyszer ihatik a közellévő forrásból. Kinek a zarándok időt enged olyan feltétel mellett, hogy Plébéjus is tartozzék hasonló engedelemmel lenni, ha mikor amaz is rászorulna. Ilyenképen jól megujitván magát a hives itallal, uj viadalt indit Gvidóval; ugy anyannyira, hogy Gvidó is el kezd lankadni és ő is kezdi kérni, hogy engedjen időt az italra, mert nagy szomjusággal epedt el; kinek megesküszik az égre Plébéjus, hogy soha meg nem engedi, valamig magát birja. Ezt hallván Gvidó, a harczolás közben hátrább lép mindaddig, mig a forrást éri, ahoz jutván ő is hirtelen merit a vizből és jót iszik; mitől ő is megujulván uj erővel kezdi a harczot és megszalasztja a bajnokot. Melyet látván a király, szétválasztja őket, a végre, hogy reggel váljék el, ki lesz a győztes. A zarándok bemegyen az ő előbbi szállására, hol a király leánya, sebeit megmosogatja, ételt ád néki, azután jó ágyba helyezteti. A zarándok is fáradsága után mélyen elalszik.

Plébéjusnak volt hét fia, kiket előhiv és mond nekik: jó fiaim! ha ez a zarándok bajnokom az éjjel valami módon el nem vész, holnap vége az én életemnek. Kinek mondnak a fiai: csak bizd ránk, nem éri viradtát a zarándok. Szinte éjféltájban, mi-

kor mindnyájan elaludtak, a Plébéjus fiai felnyitják a király leány házának ajtóját, a hol Gvidió aludt és mondják egymásközt: itt az ágyában meg ne öljük, mert nékünk is megkelletik halnunk miatta; hanem itt közel a tengerpartra, eresszük be a tengerbe, hadd fuljon bele; igy senki meg nem tudja, hogy hová veszett el. Sőt sokan azt fogják mondani, hogy féltében elfutott a zarándok. Ezen megegyezvén fogják és minden ágyastól bévetik a tengerbe, miben semmit nem érez Gvidó. Azon éjszaka egy halász szintén a tengeren halászott, a ki meghallja a vizen való locscsanást és odafelé közelitvén, semmit sem lát az ágynál és benne fekvő embernél egyebet; min csak elrémül és nagyon kezd kiáltozni: jelensd meg (ugymond) Istenre kényszeritlek, ki vagy? Felserken Gvidó a halász kiáltására és nézvén mindenfelé, csak a csillagos eget látja felette és kétfelől a széles vizet. Akkor kezdi kérni a halászt, hogy csak segitse ki őtet, nem veszti el jutalmát; mert ő volna az a zarándnok, ki tegnap a mezőn harczolt a bajnokkal, mi vitte oda, azt semmiképen nem tudhatja. Errenézve hajójába, veszi a halász, házához viszi és megszárogatván, ismét lefekteti a zarándokot.

A Plébéjus fiai megjelentik az apjuknak, miképen meritették el a zarándokot; mihezképest, nincs már kitől félni. Azon neki bátorodik Plébéjus és jól meg sem várja nap feljöttét, hanem mégyen a várkapuja elébe, kiáltván a királyra, küldje ki az ő bajnokát, hadd állhasson rajta bosszut. Melyet hallván a király megizeni leányának, hogy a harczra állitsa elő a zarándokot. Mirenézve mégyen a zarándok szállására a király leánya, kit ott nem találván, megijed és keservesen kezd sirni; de nincs mit tenni, hanem megjelenti az apjának, hogy elveszett azon éjszaka minden ágyastól a zarándok. Elbusul a király is rajta az egész udvarnéppel együtt; kik azt mondják felőle, hogy elszökött; kik pedig azt, hogy irigyek miatt lett veszedelme; midőn igy busongnak és csudálkoznak, a meglett dolgon, Plébéjus annál keményebben sürgeti a bajnokot. Azonközben a halász is előérkezik és a nagy zsibongást hallgatván mond: ez éjjel egy zarándokot ágyastól találtam a tengerszinén, kit nagy bajjal huztam ki a vizből és házamhoz vivén most is ott nyugszik. Min megörül a király és küld mindjárt a halász házához, megizenvén a zarándoknak, hogy ütközetre készüljön.

Megsejditvén Plébéjus, hogy a zarándok még élne, igen megijed és frigyet kezd kivánni; de egy óráig való frigyet sem enged a király, hanem ki kell menni mindenkinek a mezőre és

ott mihelyt a harczhoz kezdenek, csakhamar győzedelmes kezd lenni Gvidó és elsőben elvágja egyik karját, azután a fejét Plébéjusnak és viszi a király elébe. A király is nagy örömben volt a zarándok győzedelmén; azután végére menvén, mint vetették volt szegényt minden ágyastól a tengerbe a Plébéjus fiai, azokat felakasztatja. Azután sok szép ajándékot, aranyat és tallért bőven a lott a király Gvidónak és szolgálatjára sok szókkal marasztja, de semmiképen meg nem marad, hanem minden ajándékait Tirusnak adja és azt a társát előbbi állapotjába helyhezteti a király előtt, maga aztán ugy veszen bucsut a királytól és mindekitől. Akkor mondja a király neki: kedves atyámfia! ha nálam meg nem maradtál, már csak arra kérlek, jelensd meg nékem nevedet. Kinek mond a zarándok: uram király! engemet Gvidónak hivnak, kinek hirét sokszor hallottad. Megértvén a király, ki légyen, annálinkább kezd esdekelni rajta; ugy hogy országának egy részét neki engedte volna, ha nála megmaradt volna; de semmiképen rá nem vevén Gvidó magát, leborulva elbucsuzik a királytól. Ezzel Gvidó Angolhon felé indul és elérkezvén, mégyen a maga várába, hol a kapu előtt nagy sereg koldust talál, azok közt látja a maga feleségét is kalugyer köntösben, minden nap alamizsnát osztogatván a szegényeknek és mondván nekik: imádkozzatok az én uramnak Gvidónak hazajöveteléért, hogy mielőtt meghalnék, vagy egyszer szerencsés állapotban láthassam őtet; mert sok ideje már, miolta a szentföldön hadakozik.

Egyik nap az ő fia is, ki már hét esztendős volt, csinosan felöltöztetve kimégyen az anyjával együtt a koldusok közé és midőn hallja az anyjától, hogy Gvidót emlegeti a szegények közt, az anyjához fordul és mond: szerelmes anyám: az-e az én édes atyám, kit oly gyakran emlegetsz? Felel az asszony: igen is az édes fiam! a ki midőn engem feleségül vett volna, azután harmadnappal elment tőlem és azolta nem láttam őtet. Azonban, rendre osztogatván az asszony a koldusoknak a pénzt, jut a maga férjéhez is Gvidóhoz és néki is pénzt ád; de kinek adta légyen az alamizsnát, nem tudta. Gvidó pedig csak lehajtotta a fejét, hogy inkább meg ne ismerjék. Midőn az asszony elhaladna előtte, a gyermek egy kevéssé hátrább marad, kit Gvidó megragad, mert nem tartóztathatja magát, ölébe szoritja és megcsókolja, mondván: édes fiam! az Isten gondviselése és szeretete maradjon rajtad. Azonban látván a cseléd a gyermeket a zarándok körül mulatni; elhivja onnét, hogy ne maradjon a koldusok

20*

közt. Gvidó mégyen a feleségéhez és tőle az eresz alatt magának külön egy hajlékocskát kér; az asszony Isten kedvéért és urának emlékéért örömest rendel egy félrevaló helyecskét néki, a hol egynehány esztendőket töltött Gvidó; mikor már halálához közelitett volna, szólitja a feleségének egyik szolgáját és mondja neki: édes barátom! ezt a gyürüt vidd el mindjárt az asszonynak és mond meg neki, hogy ha engem életben kiván látni, ne késsék hozzám jönni. Felviszi a szolga a gyürüt Gvidó feleségéhez, melyet látván az asszony, mindjárt megismeri és felkiált: ez az én uramnak gyürüje. Azzal leindul a grádicson; de mig hozzáérkezik az asszony, addig meghal Gvidó, kinek csak holttestét találja és a felett siránkozik, keserüségét nevelvén az, hogy uri házánál koldus állapotban mulatozott szerelmes ura Gvidó, kit ő meg nem ismerhetett, mindazáltal zarándok urának uri temetést készitett.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ezen a nevezetes vitézen az Istent érthetjük, a ki eleitől fogva sok hadakat viselt győzelmesen: elsőben is a pártos angyalokat lehányta az égből; azután a földön a vétkes embereket özönvizzel boritotta el; a sodomitákat földdel nyelette el; Faraónak és az ő népének dühösségét sokképen büntette; végre a tengerbe vesztette. Azután Mózest, mint Tirusi vitézt és kedves barátját, maga mellé vette, ő általa is az emberi nemzethez, kiváltképen választott népéhez, sok jóakaratját mutatta. Az emberek ölében nyugodott akkor, mikor az emberi természetet magára vette. A fehér egerecske, mely szájából kiment, az a szent prófétákat jegyzette; kiváltképen Keresztelő Jánost, kiről igy ir Malakiás próféta: *4. rész. 5. v. Imé néktek elküldöm Illyés prófétáját minek előtte jöjjön, az urnak nagy és rettenetes napja. És az atyánk szivét a fiakhoz hajtja.* Ez ellen rettenetes erővel indult volt a pokolbeli ellenség az ő hét fiaival, ugymint a hét halálos bünökkel és eléggé kivánta volna a veszedelem tengerébe elmeriteni az Istennek malasztját ez az ellenség; de a Szentlélek, mint szorgalmatos halász, arra is gondot viselt, hogy a pokolbeli ördögre minden czimboráival együtt visszatér a gyalázat és már az Ur Jézus Krisztus győzedelmet vehet lelki ellensége ellen, nem árthat e sárkány, mert erősen meg van kötözve az örökkévalóságnak lánczával.

CLXXIII.

A világ nyomoruságáról és a mennyei örömről.

Régenten egy király ment vásárra és magával egy mestert is vitt el tanitványával együtt, kik megállván a piaczon, nyolcz málhát látnak tele árukkal. Az első mellett megállván, kérdi a tanitvány: mi haszna volna a szegénységnek és nyomoruságnak? Felel a mester: az, mennyei boldogság. Nagy jutalom az ugymond a tanitvány. Mennek a másik málhához: s abban mi lehetne? Mond a mester: szelidség; és boldogok a szegények. A tanitvány: szép dolog az, (ugymond) mi lehet annak az ára? kinek felel a mester: sem ezüstön, sem aranyon azt meg nem venni; hanem csak földet kivánok érette. Viszont a tanitvány: Indiától kezdve, egész Britanniáig elég puszta föld van, foglald el azt érte. Mond a mester: nem kell, mert az a föld megemészti lakosait; én pedig az élők földét kivánom. Viszont a tanitvány: de mit akarsz? hiszen mindnyájan meghalunk; te sem élhetsz örökké: imé boldogok a szegények, mert ők birják a földet. A harmadik málhában éhséget és szomjuságot árulnak. Melyet is tudakozván a tanitvány, mint vehetnének meg; azt feleli a mester: hogy az igazságon. Mert boldogok a kik éhezik és szomjuhozzák az igazságot, mert megelégittetnek. A negyedik málhában, szomoruságot és könynyhullatást találnak, mondván a mester: boldogok a kik sirnak, mert megvigasztaltatnak. Az ötödik málhában, irgalmasságot. Melynek midőn ára felől tudakozott volna a tanitvány, mond a mester: kevés szóval megalkuszom veled; mert az irgalmasságért irgalmasságot kivánok; az ideigvalóért örökkétartót. Viszont a tanitvány: nem igaz árát kivánod, mert a rövid, a véghetetlennek becsét nem éri fel. De gondold meg, (ugymond a mester) boldogok az irgalmasok, mert irgalmasságot nyernek; ez szentirás: hogy, a ki a földön irgalmasságot cselekszik, örökkévalót nyer véle a más világon. Mond a tanitvány: már nyomorusággal és szegénységgel eleget bővölködünk: lássuk, a hatodik málhában mi jót találunk? Mond a mester: abban szép dolgok lesznek; de azok felett nem a piaczon, hanem a kamarában alkudjunk meg. Felnyitván a hatodik málhát, abban a szivnek tisztaságát találják és abban a kegyességet, szeretetet, hitet és a Szentlélek által való örömet; melyek kivánatosabbak az aranynál és drága köveknél. Mond a tanitvány: azoknak őrizetében sok a jutalom; de mit kivánsz? Az

Istennek látását (ugymond a mester). Viszont a tanitvány: boldogok hát a tiszta szivüek, mert azok látják az Istent. A hetedik málhában a béketürést találják; mifelől mond a mester: Ebben nincs egyéb alkalom; hanem csak az Isten rendelését várom, mert nemtelen paraszt vagyok, a föld agyagjából formáltatott, szégyenlem alacsonyságomat; mert noha föld vagyok és földdé leszek; de Isten kegyelméből mennyei lészek és mennyégbe mégyek: az Isten fiának rendébe állottam, Isten Fia kivánok lenni. A tanitvány: megvallom (ugymond) már, hogy boldogok a béketürők, mert Isten Fiának hivattatnak. És ha a Fiui szeretetben maradsz, elnyered az atyai örökséget. Bontsuk fel már a nyolczadik málhát is. Nincs (ugymond a mester) abban egyéb nyomoruságnál és igazságért való üldözésnél. Azért mit kivánsz? (kérdi a tanitvány). Felel a mester: a boldog menynyországot. Mond a tanitvány: hiszen az előtt a szegénységért kivántad azt a jutalmat. Mond a mester: nem tudod-e, hogy mindennap élni kell az embernek? sőt egyik hétről a másikra, hónapról hónapra, esztendőről esztendőre, még pedig csak ezen a földön? A ki pedig a más világon örökké akar élni, az soha bé nem telik a mennyei boldogságnak kivánságával.

CLXXIV.

A természetet senki meg nem tagadhatja.

Ment délután egy király vadászni és az erdőben talál valami pásztorokat, kik egy kigyót szörnyen a fához kötöztek, mi miatt a kigyó nagy kinban volt. Melyet megszánván a király, feloldozott és a maga kebelében megmelegitett. Mely megmelegedvén, mérges marásokkal kezdi sértegetni a királyt. Melynek mond a király. Jótéteményemet ezzel fizeted-e meg? Mint a Bálaam szamarának, szózat adatik a kigyónak és mond: A mit a természet hozott, azt senki meg nem tagadhatja: te is a természetedet követted el, nékem is követnem kellett az én természetemet. Én azt adhattam, a mi én bennem volt; én bennem pedig méregnél egyéb nincsen és az emberhez való gyülölségnél, minthogy miatta kell szenvednem az átkot. E vetekedőkhöz érkezik egy bölcs ember, hogy itéletet tegyen köztök, a ki mond: különben el nem igazithatom a dolgot, hanem minekelőtte ezen veszekedésre jutottatok, látni akarom, akkor mint voltatok; tudniillik: minémü kötélben volt a kigyó és minémü szabadságban volt a király. Ahozképest, a fához kötözik a ki-

gyót, mint annakelőtte és mond a bölcs ember néki; már szabaditsd meg magad ha lehet. Felel a kigyó: nincs módom benne, mert meg sem mozdulhatok. Viszont a bölcs: vessz el hát kinodban, (ugymond) mert te mindenkor háládatlan voltál az emberi nemzethez. Azután fordul a királyhoz és mond néki: már uram ha megszabadultál, rázd ki a mérget kebledből, most menj el békével és ezután e féle bolondságba ne elegyitsd magadat, mert a kigyótól méregnél egyebet akárki sem várhat, amit néki a természet adott. Megköszöni a bölcsnek jó itéletét és tanácsát a király és azzal hazamégyen.

Ennek magyarázata.

Édes fiam! Ezen a királyon érthetünk akármely igaz keresztyént; kiváltképen a jó egyházi embert, a kinek van mit vadászni ennek a világnak erdőjén, ugymint a gonoszra hajlandó lelket. A kigyó az ördögöt jegyzi, ki a Krisztus kinszenvedése által megkötöztetett és senkinek sem árthat, hanem csak engedelemből. Mivel pedig az embernek szabad akarata engedtetett, maga ád szabadságot, a mikor az ördögöt keblébe veszi, vele egyetért. Oda pediglen semmit nem bocsát az ördög egyebet, hanem csak ocsmány bünnek mérgét. Máig is mind az ilyen nyavalyában szenved az emberi nemzet; mely az embernek minden testét áthatja. Arról mondja szent Dávid próféta: *Aspisok mérge az ő ajkok alatt.* Hová lehet annak okáért nagyobb bolondság, mint szántszándékkal keblében ilyen ellenséget táplálni embernek; a melyet tudunk, hogy természetszerint halálos méregnél egyébbel nem bir? Szükségképen kivántatik azért az ilyen veszedelemben az okos tanács; mely nem egyéb, hanem embernek az ő gyóntató atyja. Ez igazit a jó utra, tudniillik minémü töredelmességgel, szivbéli bánattal és penitentia tartással járulunk Istenünkhöz. Mert *a töredelmes szivet Isten meg nem utálja.* Ezzel azt a pokolbéli kigyót ujolag megkötözhetjük és noha untalan irigykedik ellenünk azért, hogy amely boldogságból kiesett, abba már az ember férkezett Krisztus érdeme által, de ő csak a maga mérgében és irigységében marad és kinlódik, csak mi kövessük az üdvösséges tanácsot és menjünk haza tőle a mi Istenünknek oltalmában, melyben ugy maradhatunk meg, ha néki engedelmesek leszünk.

CLXXV.

A világnak csudaállatairól.

Plinius irja; hogy a világnak némely részein ebfejü emberek teremnének és azok ugatással beszélnének egymással és egyéb vadaknak bőrével ruházzák magokat. Ezek példázzák a jó prédikátorokat, kiknek az Isten igéje hirdetésében nyelvök soha meg ne fáradjon. Azonfelül jó erkölcsökbe öltözzenek, melyekkel másoknak is jó példát adhassanak. Indiában olyan emberek is vannak, kiknek orrok felett csak egy szemök van homlokokon; ezek egyéb állatok husával élődnek. Bár ilyenek lennének sok keresztyének, hogy csak egy szemök volna, melylyel az Isten akaratját szemlélnék és a magok akaratjoknak követésére ne volna más szemök. Lydiában olyan asszonyokat mond lenni, ugyancsak Plinius, kiknek nem lévén fejök, a mellökön van szájok, melyen az ételt béveszik. Ezek jelentik az engedelmes és egyenesszivü embereket. Napkeleten paradicsom ellenében olyan emberek vannak, kiknek szájuk nincsen, csak egy parányi lyuk van a fejökön, a melyen cső által szivnak fel valami italt; ezek nem esznek, hanem a gyümölcs szagával élődnek és ha rossz szagot éreznek, attól hirtelen meghalnak. Ezek a szerzeteseknek adjanak jó példát, hogy ne légyen a dobzódásra nagy szájok, tudjanak mértékletesen élni étellel és itallal; éljenek inkább Isten igéjének drága szavával, mint valami szép gyümölcsöknek és virágoknak illatjával, a bünnek még csak árnyékától is irtózzanak, mint halálthozó büdösségtől. Ugyanott olyan emberek is teremnek, kiknek nincsen orrok, hanem sima az ábrázatjok; ha valamit látnak, mindent jónak tartanak. Ilyenek az éretlen emberek, kik minden rosszat elkövetnek, valamit szemök lát és szivök meggondol. Vannak olyanok is, kiknek nagy orrok és oly lefityegő ajkok van, melylyel a testöket befedik, mikor aluszrak. Ezeket követik az igazak, akiknek noha van ajkok, de megoltalmazzák magokat minden rágalmazástól; sőt amennyiben lehet, sőt amennyire lehet, felebarátjoknak is elpalástolják vétköket. Scythiában meg olyan nagyfülü emberek teremnek, melylyel a magok oldalát befedik. Ilyenek, a kik az Isten igéjét örömest hallgatják, mely által minden gonosztól megoltalmazhatják magokat. Olyanok is vannak, akik barom módjára járnak. Hasonlók ezekhez azok, kik sem az Isten törvényével nem gondolnak, sem az ő szenteit nem becsülik. Olyan emberek is láttatnak, kiknek szarvok, rövid orrok és kecskemódon termett lábuk van. A kevélyek is szarvat szoktak maguknak emelni, rövid az orrok a magok ál-

lapotjának megérzésére, futnak, hágnak kecskemódon a becsület kivánásra. Szerecsenországban találtatnak olyan emberek, kiknek csak egy lábok van; de oly futók, hogy egyéb vadakkal elérnek. Aki igazán tökéletes akar lenni, annak is csak egy isteni szeretetnek lába legyen s mindenek előtt elfuthat azzal az örök boldogságra. Indiában két könyöknyi emberecskék is teremnek, ezek kecskéken lovagolnak; a darvakkal harczolnak Ezeken érthetni azokat, kiknek rövid az ő jó szándékok és nem akarnak harczolni a bünök ellen, hanem az ő alacsonyságokban vesznek el. — Ugyan Indiában némelyeknek hat kezök van, meztelenek, szőrösek: ezek a folyóvizekben laknak Ezeken érthetjük a szorgalmas embereket, kik kézzel-lábbal munkálódnak az üdvösségnek elnyerésében, mig a folyóvizhez hasonló elmuló életben élnek. Másoknak hat ujjok: ezeken is hasonlót érthetünk. Olyan asszonyokat is láthatni ott, kiknek övig érő szakálluk van, a fejök pedig lapos. Ezek a jó erkölcsü emberekhez hasonlók. Szerecsenországban vannak négy szemü emberek. Hasonlók ezekhez az Istenfélő emberek, kik a világtól, testtől és ördögtől félnek, mint gonosz mirigytől. Egyik szemökkel mindenkor az Istenre czéloznak, másikkal a világi csalárdságokat szemlélik, harmadikkal látják az ördögnek ellenök való gonosz szándékát, negyedikkel a testi haszontalan vágyódásokat nézik és megvetik. Európában szép termetü emberek nevekednek némely helyt; de hosszu a nyakuk és orrok, mint a darvaknak. Ezek példázzák az igazi birákat, kiknek hosszu gondolatjoknak kell lenni, minekelőtte a törvényt kimondanák; mert nem esnének annyi képtelen dolgok, ha ezt követnék a birák.

CLXXVI.

A lelki orvosságról.

Egy gyermek csodálatosképen született, a köldökétől fogva kettősben, ugyhogy: két dereka és két feje volna, mikor az egyik fele ett s aludt, akkor a másik nem aludt, nem ett; ez két esztendeig élt; azután harmadnappal halt meg. Azt irja Plinius: hogy egy fának Indiában igen édes virágai és jóizü gyümölcsei teremnek. Azon fa mellett egy Jákórius nevü kigyó lakott, mely felette gyülölte azon fának a szagát és hogy elvesztené, minden virágával együtt a fát, a gyökerére mérget bocsátott. Melyet észrevévén azon helynek kertésze, terjékkel kente meg a fának ágait és gyökereit, mely a mérget eloszlatta és a fát ismét gyümölcsössé tette.

Ennek magyarázata.

Ezen a gyermeken minden embert érthetünk, ki testből és lélekből áll. Ezeknek külön munkái vannak szent Pál mondása szerint. *A léleknek munkái pedig, hosszu várakozás, béketürés, öröm és békesség a Szent lélekben.* E két rendbeli munkák ellenkezők egymással, mert a testnek a lélek ellen vannak kivánságai. Mikor a lélek nyugszik, a test akkor gonosz dolgokban fáradoz; a test a halál munkáit, a lélek pedig az élet munkáit vinné végbe. A termő fáról érthetjük ugyan a jó léleknek üdvösséges munkáit, melyek a jó cselekedetek. Azért mondja szent Máté: *Az ő gyümölcsökről ismeritek meg őtet.* Eleinte ez a fa gyönyörüségesen virágzott és jó gyümölcsöt hozott volt; de ezt nem szenvedhetvén a régi kigyó, a bünnek mérgével ugy megvesztegette volt, hogy már mind elrothadott volna, ha az az áldott kertész, az Ur Jézus Krisztus maga véréből és kiszenvedéséből orvosságos terjéket nem készitett volna, melylyel mind a kigyó mérgét eloszlatta, mind a megvesztegetett fát előbbi állapotjára hozta,

CLXXVII.

Az öldösésről.

Assvérus király minden fejedelmeinek nagy vendégséget szerzett, melyben feleségének is Vásti királynénak szépségét megakarta mutatni; de nem ment ki Assvérus hivatására a királyné. Mihezképest a király Vástit kitette a királynéságból, helyette pedig Esztert tette királynénak. Ezekután Assvérus Amánt rendelte főszolgájának, kit minden fejedelmek tiszteltek, csak az egy Márdókheus nem hajtott térdet fejet néki, ki a királynénak bátyja volt, mely miatt megbusulván, egész nemzetségestől elakarta veszteni őket és a király pecsétes gyürüjének erejével a zsidókat mindegyik halálra kárhoztatta; azonfelül egy magas keresztet állitott fel, melyre Márdókheust felfüggessze. Azonban két ember a király halálára összveesküdt volt, melyet észrevevén Márdókheus, megjelenti a királynak; igy megmarad a király a veszedelemtől, az árulókat megbüntetvén. Mirenézve Márdókheust a király bársonyba öltözteti, a maga felszerszámozott lovára ültetteti, udvarnépével kisérteti és Amánnak kellett Márdókheus felől dicséretet tenni. Ez igy lévén, megjelenti Márdókheus a királynénak, hogy rosz szándékban volna ellenök és nemzetségük ellen Amán; azért jó volna böjtölésre s imádságra adni magokat. Ezek meg-

lévén, Eszter is vendégséget adat, melyben királyt megmarasztja és ott a jólakás közben panaszkodni kezd a királynak. Amán ellen, mint igyekszik magának és nemzetségének veszedelmére. Min igen felindulván Assvérus király, megfogatja Amánt és azon fára kötteti fel, melyet Mórdókheusnak készitett volt. Mórdókheust pedig fejedelemmé rendeli Assvérus és Amánnak minden rokonságát eltörli. Igy Isten gondviseléséből megmaradt az ártatlan nép és a gonosz mag gyökerestől kiirtatott.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! hasonló dolgot cselekedett a mi Idvezitőnk, ki az egész világon lévő keresztyénségnek nagy vendégséget szerzett, melyben szent testével táplálja a hivatalosokat és szent tudományával; melyet az Uj testamentomban kiadott. Mely vendégségben a koronás királyné is hivatta, ugymint a zsinagógát; de az nem akarván részesülni az áldott vendégségben; a rableányok közzül választott királynét, ugymint: a nemzetségekből állitotta fel az ő anyaszentegyházát. Azonban amely két ember a király veszedelmére esküdt, annak egyike jegyzi a vakmerő zsidó népet; másika a megtérni nem akaró pogányokat; kik egyetértettek a Krisztus halálán. Már az igaz és ártatlan Márdókheus, ki a Krisztus, az egész világon hirdettetik; sőt a pogányok is, kik annak előtte nagy ellenségei voltak, az ő felséges méltóságát hirdetik és becsülik. Végre Amán, mely az Antikrisztust példázza, rut veszedelemmel kimulik e világból; de megmarad a Krisztus királysága, mind azokkal együtt, kik az ő zászlója alá béadták magokat; a hamis magnak pedig minden gyökerestől elkell veszni.

CLXXVIII.

Minden gazdagságnak dajkája a gondviselés.

Egy király, birodalmának igazgatásában jó rendet akarván követni, a kit legtudósabbnak gondolt az emberek közt, elébe hivatja és tanácsot kérd tőle; ki kész volt mindjárt a tanácsra, ilyenképen: a falra egy királyi képet irat és annak koronát a fejére, a királyi székben ülvén bársony köntösben: az irott képnek egyik kezében labda volt, a jobb kezében királyi pálcza és a feje felett égő lámpás irva. Bal keze felől egy szép koronás királyné különböző fényes köntösbe felöltözve. Másfelől törvény-

tudó birák, kinyitott könyv lévén előttök. Előtte egy vitéz talpig pánczélba öltözve; jobbkezében kopja, balkezében meztelen hegyes tőr, azt harczra készült lóra irják. A királyon alól, a királyi helytartókat irják, kiknek kezében kimutatott pálcza volt. Ugyanoda még községet is irtanak; kiknek földásásra kapa volt kezökben és csorda pásztori botok; az övükben szőlő és egyéb gyümölcsfákat nyesegető horgas kés volt tüzve. A király jobb keze felől egy mesterembert is irtak; kinek jobb kezében pőröly volt, bal kezében kőmivesnek való simitó kanál, az övében mérőzsinór. A község elébe egy embert irtak, kinek kezében harapófogó és széles kétélü nagy pallos, jegyzőkönyv is lévén nálla és iró penna a füle mellett. Még ugyan más ember is, kinek rőf volt a kezében és nagy erszény, tele különböző pénzekkel. A királyné elébe pedig doktorokat és borbélyokat irtak, szelenczéket és orvossággal tele edényeket tartván kezökben, azonfölül sebtisztitó ispótokat. Más ember is volt irva elötte, a ki kiterjesztett kezekkel, fehér kenyeret, palaczk bort és kulcsokat mutogatván, marasztotta vendégségre a jövevényeket. Volt a király előtt egy borzas haju ember is, jobbkezében kevés pénz lévén, balkezében három koczka, az övében egy táska tele levéllel. A király midőn ezt a képet megnézte volna, annyit tanult belőle, hogy más királyokat felülmult tudományával.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! minden keresztyén embernek illik ezt a királyt követni; kiváltképen a tisztviselőknek, akár világinak, akár egyházinak ugy kell ő székökben ülni, mint czifra királyoknak, felöltözve jóságos cselekedetékkel, jó példát adván minden alattvalóinak. Mert a kezében irott labda, a jó gondviselést jelenti, melyre kötelesek a főrendek és tisztek. A kezében irott pálcza az igazság elkövetését jegyzi. A világitó égő lámpás, a jó lelkiismeretet. A balkéz felől ülő királynő, példázza az igaz szeretetet, kiknek szemérmetesnek, értelmesnek és jó erkölcsünek kell lenni. A törvénytudó birák másfelől, igaz tanitók, kiknek a szentirás előttök mindenkor ki legyen nyitva, hogy a szerint tanitsanak mindenkit. A pánczélos vitéz, az Istenes ember, mert valamint a vitéznek maga oltalmára sok rendbéli fegyver kivántatik; ugy nékünk sokféle készület kelletik a kisértetek ellen. A másik ember pedig tisztességes hosszu köntösben leirva, ugyancsak azt kivánja, hogy a szerzetesek tündököljenek régi szent atyák példájával mindenki előtt. Ezek közt a község, kiknek kezökben

kapa, jelenti a világi emberek munka alá rendelt állapotját. Mert szükségesképen a földet kapálni kell, ha gyümölcsével akarunk élni; a mint Ádámnak az eset után megparancsolta Isten. Mindazáltal a munka közt utolsó czélunkról, mely a halál, el ne felejtkezzünk. Azoknak kezökben pásztori bot és szőlőnyesegető kések is irattak, hogy hivatalukról el ne felejtkezzenek; mert illendő szorgalom nélkül el nem élhetünk. Mindazáltal az ő munkájoknak és marhájoknak zsengéjét olyan tiszta szivvel áldozzák, nem mint Kain, hanem mint Ábel cselekedett az ő áldozatjával. A mesterember az ő mivelő szerszámaival azért iratott le, hogy azzal minden embernek az ő hivatalát elébe adná, hogy valamint a mesteremberek mivelő szerszámokkal csinosan minden dolgot végbevisznek; ugy a keresztyén embernek is ne légyen kisebb gondja az ő lelkének és szivének felékesitésére. A mely embernek pedig harapófogó és két élü pallos van a kézében, az a törvénytévőknek ád példát; kik az igazságot is igen előttük tartsák ugyan, de az irgalmasságról semmi uton el ne felejtkezzenek. A mely ember mértéket, erszényt és rőföt tart kezében, az a kereskedő embereket tanitja, hogy valamint az igaz mérték mellől a nyereségnek szeretetéért el ne álljanak és sem az adók, sem a vásárlók lelkökre nagy adósságot ne rakjanak. A királynő képe elébe a mely doktorok és borbélyok irattak, azoknak is szükséges az intés, mert a szegény betegeken és sebeseken tilalmas uton huznak-vonnak; mely miatt mások orvosai akarnak lenni, ugyanakkor magok lelkének veszedelmére munkálkodnak. A mely ember kinyujtott kezeiben bort és kenyeret tart, mindnyájunkat tanit a keresztény gazdálkodásra. Holott maga mondja Idvezitőnk; Vajmi sok példák vannak erre, kik az utasokat örömest fogadták, hogy az Isten ő magát fogadták be házokba; melyről elég világos az Ábrahám példája, ki az utasok képében az Isten angyalait vendégelte. Másfelől az embernek, kinek kulcsok vannak kezeiben és mérőpalcza, a városi polgároknak ád rendet elibök, kik midőn szorgalmatosak az ő világi tisztökben, vigyázzanak arra is, az alacsony városi rendek gonoszságra ne vetemedjenek; hogy Isten elött panasz nélkül maradhassanak meg tisztökben. A borzas haju emberen értetik az olyan tékozló, ki bujaságra, kártyára s koczkára pazarolta az Istennek szép áldásait. A ki mindezeket az elősorolt dolgokat elkerüli és ehez a példához szabja magát, annak könnyü számadása lészen az itélet napján.

CLXXIX.

A részegségről.

Caesarius a részegséget ilyenképen ábrázolja ki: tudniillik, hogy a torkosság a testnek mértéketlen kivánsága az ételben és italban. Ennek rajzatai pedig a tisztátalanság, rendetlen vigasság, nyelveskedés és az értelemnek tompasága. Mert a torkossággal ötfélekép vétkezik az ember. Először: az ételben való kényes válogatás. Másodszor: az ételnek módnélküli való költséggel készitése. Harmadszor: idején kivül dobzodni. Negyedszer: azon nagy gyönyörüséggel mohon kapni. Ötödször: mérték felett enni. Az első ember Ádám, a paradicsomban elsőben is a torka miatt botlott meg. A torkosság fosztotta meg Esaut is elsőszülöttségi jogától. A Sodomabelieket ezen vétek igérelte rut bünökre. Az izrael fiait is a pusztában az rontotta meg. Igy szólván Dávid felőlök: *Még szájokban volt az ő eledelök és az Ur haragja felgerjedett reájok.* A Sodoma gonoszsága a kenyérnek bőségétől származott. Mert az Isten embere Abdó, Bételbe küldetvén, az étel miatt az oroszlántól széttépetett. Az evangéliumban is a gazdagról az vagyon irva: hogy a ki vendégeskedik vala, a pokolba temettetett. Nabuzárdán a szakácsok fejedelme. Jeruzsálemet torkossággal vesztegette. Látod mennyi veszedelem találtatik fel az irásban a torkosság miatt. Holott Salamon is azt mondta: *Jaj annak a földnek, melynek fejedelme reggel eszik.* Ennek kedves magzatja a részegség; a részegségnek viszont a bujaság. Miről igy emlékezik Bazilius; midőn a hasnak keressük a kedvét, akkor a barmokhoz hasonlókká tesszük magunkat. Viszont Boacius igy emlékezik: a ki a jóságos cselekedet mellől áll, az megszünik emberré lenni. Midőn azért istenes ember nem lehet természetének elváltoztatása miatt, szükségesképen barommá kell lenni. Az Uj testamentomban pedig igy int: meglássák, szivetek részegséggel meg ne terheljétek. Vajmi sokan szép tudományra mehettek volna, ha a dobzódás, vagy a bujaságnak felhője elméjöket meg nem homályositotta volna; melyet még a pogány bölcsek is általláttak. Miről azt irja Ovidius: hogy nincs e bujaságra izgató heggesebb sarkantyu a részegségnel. Ez tette meztelenné Nóét. Lóthot a maga leányával ez vétkeztette. Sőt barátságos emberek a bor miatt halálra üldözték egymást. Heródes Antipás nem ölte volna meg ker. Jánost, ha a bortól fel nem hevült volna. Babilóniának királya Boldizsár, Cyrus és Dárius miatt nem veszett volna el azon éjjel, ha az italnak békét hagyott volna. Nem oknélkül

mondja az apostol: *Józanok legyetek és vigyázzatok.* Azon könyörögjünk hát az Istennek, a józan életre adjon oly malasztot, hogy az ő menynyei asztalához mi is férhessünk, a hol a szent angyalokkal vendégeskedjünk örökké.

CLXXX.

A hüségről.

Pál, a longobárdusok historikusa, egy Onulfus nevü vitézről nagy hüséget ir, a ki kész volt királynak hüsége mellett halált is szenvedni. Mert midőn ura Portátikus, Grimoáldus királynak birtokába és rabságába esett volna, noha egy uton kegyelmet szerzett volt Portátikusnak a királytól; de viszont elárultatván a király előtt, halálra itéltetett Portátikus. Melyet észrevevén hü szolgája Onulfus, hogy reggel halálra vitetnék az ura, bémegyen a fogházba és az urát felöltözteti idegen köntösbe s inas képében ki viszi az őrök közt Portátikust, éjjel a városnak kőfalán lebocsátja; igy megszabadulván Portátikust, megyen a franczia királyhoz. Másnap Griomáldus király végére járván a dolognak s a szolgát Onulfust hivatja és törvényt hozat reá, azért, hogy a rabot ugy elszöktette volna. Kit a király emberei sokképen itélik el halálra; de magába térvén Grimoáldus király, mond végtére a törvénytévőknek: nem méltó elveszni a jámbor szolgának, ki az ő urához ilyen nagy hüségét mutatta; sőt inkább becsületet s előmenetelt érdemel. E szók után tisztességesen megajándékozza Onulfus. Geribaldus pedig, ki árulója volt az ő urának, megöletik Griomáldus király által, Nándor-Fehérvárt, noha nyomorultul, de igazságosan.

Ennek magyarázata.

Édes fiaim! ez a hü szölga Onulfus, jó példát mutat minden keresztyén embernek; mert kiki olyan nagy hüséggel tartozik a maga lelkének gondviselésére, hogy gyalázatot, kért, veszedelmet elszenvedjen inkább, mintsem hogy lelkében kárt valljon. Ezt a példát valóban szentül követték a mártirok, mert azok kinokat s halált szenvedtek, a lelkökre is gondot viseltek. Griomáldus királyon pedig értjük a nagy Istennek kegyelmességét, ki a lelki hüséget megtekinti és nagyra becsüli bennünk, ugyannyira, hogy megbecsülhetetlen ajándékokkal ékesit fel minket és maga dicséretet tészen az igaz és hü szolgának jó magaviseletéről.

CLXXXI.

A házasságtörésről.

Volt egy királynak him és nőstény oroszlánja, mikkel együtt tartott egy leopárdot is. Elmenvén egykor a him, a nyőstény oroszlán felekezett a leopárddal; mit hogy észre ne venne a himje volt egy tó a király ablaka alatt, miben mindég megfürdött a nyőstény oroszlán. Ezt észre vévén a király, a tócskát elrekeszti előle. Azonban érkezik a himje, megérzi rajta a felekezésnek szagát és kevés idő mulva, mint egy itélő biró, megbünteti és megöli társát.

Ennek magyarázata.

Igy a bünös embernek is, ki az ő lelkének ellenségéhez az ördöghöz adja magát és gonosz vétkek által azzal az ocsmány leopárddal egyaránt teszi a bünöket. De ha igaz penitencziatartásnak forrásában gyakran megmosódik, büneiről igaz vallást tévén, megmenekedik a haláltól: ha pedig avval a drága orvossággal nem él, melyet előnkbe adott a mi jó istenünk, ilyen itéletet fog hallani: „Az örök kárhozatra menjetek átkozottak.“ Melytől őrizzen mindnyájunkat a felséges Isten.

VÉGE.

II. KÖNYV TARTALMA.

Lap.

A szeretetről 73
Az irgalmasságról 75
Az igaz itéletről 76
Az itéletnek igazságáról . . . 77
A hivségnek elkövetéséről . . 77
Az okosságnak követéséről . . 79
A gonoszok irigysége a jók ellen 80
A hivséges dicsőségről 81
A természet szerint való gonoszt szelidséggel kell megelőzni . 83
A hiv lélek eljegyzéséről . . . 84
A bün mérgèről, melyet minden nap vèszünk 85
A rosz példáról 86
A rendetlen szeretetről 88
Az atyának tiszteletéről . . . 89
Eufránius fiának, szent Eleknek életèről 90
A jò példáról 93
Az életben való előmenetelről . 95
Melyben arról példa adatik . . 99
A kevélysègnek vétkéről . . . 101
A nyomoruságról és háboruságról 102
A csalárdságról és annak orvoslásáról 104
Világi felelem 105
A lelki orvosságról 106
Az ördög sugallásáról, a világi eszközök által 106
A háládatlanságról 107
Az alázatosság.ól 108
A cselekedetnek méltó büntetéséről 1 9
A vèn asszonyok csalárdságáról 111
A hamis bírákról 113
A vétekről és itéletről 113
A halálnak mivoltáról 114
A kérkedésről 115
Az életnek megfontolásáról . . 116
A békességnek megtartásáról . . 118
Az ember életének folyásáról . . 118
Elménknek mennybe emeléséről 120
A bünnek eltörléséről 120
Mint kell öszvebészülnünk Istenünkkel és felebarátunkal . . 1.1
A kisértetnek módjáról 124
A Krisztus győzedelméről és szeretetéről 122
A szeretetnek fogyatkozásáról . 123
Krisztus bezárta a poklot szenvedésével és halálával . . . 124
Az irigysègről 124

Lap.

Csak a jóké a menyeknek országa 125
A hét halálos bünről 126
Három királyról 127
Méltó jutalom követi a gonoszokat 128
Az ördögnek mesterséges csalárdságáról 129
Az igazat itélőknek dicséretéről . 129
A hamis sarczoltatásról 130
Az igazságról 131
Hogy a jó vezéreket nem kell megváltoztatni 131
A menyországról 132
A számkivetett bünös léleknek visszafogadására 132
A halálnak emlékezetéről . . . 135
A léleknek tökéletességéről . . 137
A vallástételről 139
A kevélységet gyakran alázatosság követi 140
A fösvénységnek mestersége munkájáról 145
Jó elmélkedésben kell foglalatoskodni 147
A hiv léleknek szépségèről . . 149
A világiaknak gyönyörüségékről 150
Az ur megtestesüléséről . . . 152
A léleknek gondját viseléséről . 152
Az álhatatosságról 154
Nem talál mentséget ember az utolsó napon 156
Halálig nem kell tagadni az igazságot 158
A tiszta életről 159
A hiv léleknek töredelmességéről 161
Az örök hazának jutalmáról . . 162
A háládatlanok veszedelméről . 163
A fösvénység sokakat megvakit 165
A jövendőbéli gondviselésről . 166
A világi gondot nem kell követni 167
Az egyességről 169
A gazdagságon nem kell kapni . 170
Az egymás között való szeretetnek állhatatosságáról 171
A ki meg nem próbál valamit nem tudja mire való 171
Az ördög mesterségéről és mely titkos légyen az Isten itélete . 172
Gergely pápának eredetéről, Istennek csudálatos rendeletéből 174

Lap.

A házasságrontóknak itéletéről . 182
A lélek őrizetéről 183
Az Isten jótéteményéről meg kell emlékezni 184
Az imádságot, mint szép énekszót ugy hallgatja az Isten . . 185
Az isteni malasztot kérőknek készen vagyon a mennyei segedelem 186
Krisztus halálra adta miértünk magát 186
Az ördög veszedelmes mesterségéről 187
A világnak háromféle állapotjáról 188
A szabad akaratról 188
A jóravaló restségről 189
A Krisztus mi életünkért halt meg 190
A hiv léleknek öröméről és örökségéről 190
A bünnel berutult lélek fohászkodással tisztul meg 191
A Krisztus menyben szerzett nekünk örökséget 191
Ez életben találjuk fel a kegyelemnek ajándékát 192
A halálról 192
Ez életben megengesztelhetni az Istent 193
A Krisztus harczáról és győzedelméről 193
Az Isten nem mindjárt igazsága szerint, hanem irgalmassága szerint cselekszik az emberekkel 194
A világ gonoszságba helyeztetett és szorongatásba 195
A lélek áthágásairól és sebeiről 196
Minden dolgokkal vigyázva kell élni 199
A háladásról 201
Az igaz itéletü embernek állapotáról 202
Vigyázni kell az ördög mesterségére 203
A halál emlékezete, kirekeszti a világi gyönyörüségeket . . . 204
Az állhatatosság igéretéről . . 206
Az ördög fösvénység által szokta veszedelemre vinni az embert 207
A tévelygőknek igazulásáról és a nyomorultaknak vigasztalásukról 209
Mint kell valakire bizott nyájat őrizni 214
A mennyei orvosságok, némely lelkeknek meggyógyulásokra szolgálnak, némelyeknek nem használnak 216
A lelki győzedelmek jutalmáról . 217
Az emberi nemzetnek pokoltornáczából való felszabaditásáról 218

Lap.

A Krisztus halála által szerzett nékünk idvességet 219
Az Isten mint szereti azokat, kik ellene nem járnak 220
A megátalkodottakról és azoknak büntetéséről 221
A csalárdságról 223
Mily háládatlan az ember ezen a világon 224
Az asszonynak mesterséges csalárdságukról 227
A világi dicsőségről, bujaságról; mely sokat veszedelembe viszen 231
A házasságtörő asszonyokról . . 232
Az ifjak az ő szüleik vigyázatában maradnak meg a tiszta életben 233
Nem kell asszonynak hinni, mert haragjában kijelenti a titkokat 233
Az asszonyemberek nemcsak meg jelentik a titkokat, hanem hazugsággal is megtoldják . . 235
Az asszonyembernek nem kell hinni 236
Az okos birónak igazságáról . . 237
Nehéz számadás azoknak, kik a másokét hamisan elfoglalják . 238
Az igaz baratságnak probájáról . 241
Jobb az okos, az erős férfinál . 242
A gazdagok és szegények állapotjokról 243
Az irigyek a jóknak is kárt tesznek 244
A lelki barátságról 244
Krisztusnak ártatlan haláláról . 245
Midőn lelkünkismerete szorongatásban vagyon, mit kellessék cselekedni 246
A jó lelkipásztornak vigyázónak kell lenni 247
A Krisztusnak irgalmasságáról a megtérőkhöz 248
Kiket keménységgel meg nem győzhetünk, meggyőzzük kegyességgel 249
A lélek sebeiről 249
Ez életben tanuljuk meg, mi követhet jövendőben 250
A hallásból követheti az ember a jó tanácsot 251
Az ördög tőreiről, melybe kiván ejteni minket 252
Az utolsó itélet félelméről . . . 253
A világnak munkás állapotjáról 255
Az Idvességnek utjáról 256
A nagy embereket is meg kell dorgálni gonosz cselekedetökért 257
A bünnek mérges voltáról . . 258
A bün egy vagy más helyt büntetődik 258

Lap. Lap

A haszontalan dicsősséget minden rosz követi 259
A mennyei malasztról 259
A bünös lélek mint tisztulhat meg a bünnek poklosságától 259
A Krisztus szabaditott meg az örök veszedelemtől 261
Az ideig tartó nyomoruság, mennyországban örökös vigasságra fordul 262
A mennyei hazáról . . . ; . 284
Mint kell az ördög ellen harczolni a Krisztus kinszenvedésével . . . . , ... 285
Mi volt oka Trója veszedelmének 286
A bünnek büntetéséről, melyről az életben büntetést nem veszünk 287
A léleknek örökös voltáról . . 288
Mint találták fel a szőlőt . . . 288
Mint von el az ördög a jó cselekedetektől 289
A ki az Istennek szolgál, nem veszi el jutalmát 290
Az átoknak eltávoztatásáról . . 291
A rendetlen félelemről 292
A világ gonoszságáról . . . , . 293
Másodszor is a világ gonoszságáról 294
A jó tanács hallásáról 295
Tizenkét törvénynek megtartásáról 297
A bünösöknek megtéréséről . . 299
A jó barátságról és hogy az igazság megszabadit a haláltól . 299
A hiv léleknek állhatatosságáról . 302
A világ nyomoruságáról . . . 309
A természetet senki meg nem tagadhatja 310
A világnak csudaállatairól . . . 312
A lelki orvosságról 313
Az öldösésről 314
Minden gazdagságnak dajkája a gondviselés 315
A részegségről 318
A hőségről 319
A házasságtörésről 320

HARMADIK KÖNYV
TRÓJA
VESZEDELMÉRŐL,

melyet az oszlopról nevezett **Gvido**, Messána város birája hozott rendbe és deák históriába irt.

Magyarra fordította

HALLER JÁNOS.

Sokat gondolkodtam arról, ha méltó volna-e, Trója históriájának magyarnyelre átforditásában munkálkodnom? mely históriát annyi rendbéli régi tudós emberek vették pennájukra; de minthogy azok a bölcsek pogányok lévén, az ő gondolatjok után jártak inkább s oly vétkes találmányokkal toldották azt a históriát, melyben mind lehetetlenség, mind vétek volt. Illendőnek véltem leforditani, hoszszas rabságomnak avval is töltvén idejét: melynek forditásában akkor munkálkodtam, midőn már három esztendőt töltöttem volna a fogarasi fogházban. Azért mondom vétkesnek a régi bölcsek irását azon dologról, mert az ő hamis istenöket ugy emlitik, mintha azoknak rendeletök, vagy segitségükből kellett volna valaha valami fölséges dolognak végbe menni. Egyébaránt tagadhatatlan dolog, hogy egyéb világi történeteket felül halad mind régiséggel, mind a jeles dolgoknak rendes és elég hosszas leirásával; mirenézve oly méltóságos, hogy alig olvasunk olyan bölcseket a régiek közt, kik avval irásukat nem ékesitették volna, némelyek ha csak részszerint is, de a mennyien irnak rólla, anynyi féle képen különböznek az irásban, ki elméjét köszörülte s mutogatta rajta, ki egyik s ki másik nemzetnek akarván inkább kedvezni; az igazság mellől pedig olyankor elállottak és a magok tetszésén jártak. Hanem ennek a históriának igazságára ilyen formán találtak; hogy az emberek régenten hosszas emlékezetnek megmaradására nagyobb pompát követtek el a temetéseknél, ugy hogy midőn a testet megégették s porrá törvén egy edényben a földbe boltos sirba tették volna; oly égő tüzet is talált volt fel az emberi okosság, mely a lámpásban sok száz esztendőkig megmaradt el nem aludt: söt azt örökké tartó tüznek hivták és a temetésen a nagy embereknek olyan tüzet is alkal-

maztak a mely addig tartott, mig uj lég nem érte. Ilyen temetése lévén Ditisnek és Dáres Frigius trójai vitéznek, kik mind a ketten jelen voltak a trójai hadban. s az egész trójai históriát igazán és rendesen leirták magok táblákra és magokkal azon táblákat is eltemették; kiknek temetőjökre a tüz világáról Athenásban rá tanálván, rátanáltak az irott táblákra is. Mikből deák nyelvre forditotta volt a históriát egy római KORNELIUS SALUSTIUS nevü tudós ember: azután bövebb szóval a felül nevezett GVIDÓ. Azon nyugodtak meg jobrészint az emberek, mintha egy asszony miatt kellett volna veszni csak annak a nevezetes városnak és annyi nemzetségnek: de nem ugy kell azt mind hinni; hanem annak elötte való időkben indult és növekedett volt a nagy gyülölség az ázsiabeliek és a görögök közt Jáson és Herkules miatt; kit a historia elöhoz ezután. Végre Menelaus feleségének Helénának elragadtatása csak megujitotta a régi gyülölséget, miből alkalmat vettek a hadakozásra. Ez lévén azért kedvezés nélkül való és legigazabb história Trója veszedelméről; magyar nyelvre forditottam, elkezdvén a GVIDO elő beszédjén.

Fogaras várában 1681.

HALLER JÁNOS.

ELŐBESZÉDE

a trójai hadról GVIDÓ-nak, ki az oszlopról neveztetik, Messána város birájának.

Noha az idő, mint egy rozsda régi dolgokat naprólnapra emészti és teljesen feledékenységgel boritja el: mindazáltal, régi tudós embereknek irásaik azt is megorvosolják; ugy hogy, mind azok a régi jeles példák a hallgatás miatt el ne temettessenek. Mert a régi példákkal szokott a következendő embernek indulatja felséges dolgokra gerjedni, az elmult dolgokat ujolag szem elébe hozván Trója városnak veszedelme azért méltó lévén arra, hogy emlékezetbe megmaradjon; sok bölcs emberek pennája fogott annak leirásához. De sokan, kiváltképen a poéták közzül, oly természet felett való csudákkal elegyitették, melyekkel az igazságot is kétségessé tették. Kik közt kiváltképpen Homérus a históriának igazságát holmi maga találmányira forditotta és a valót hamisságra hozta; mert hamis isteneket: kiket ő hitt, kedve szerint a régi hadakozóknak társaságába elegyitette. Kitől több poéták is példát vévén, hogy ők se láttasanak alábbvalóknak lenni a találmányokban, az volt jobb, a ki ujithatta valamivel azon dolgot. A mint Sulmondban lakó Ovidius is egy nehány rendbéli irásában hozza elő, de csak elméjének nyughatatlansága szerint. Virgilius pedig, noha igazakban állott azon dolog mellé, de sokban követte ő is Homerus poétát. De hogy igazabban napfényre jöjjön az a régi jeles napkeleti história és érthessék valóságát minden jó példákban gyönyörködő emberek; én, Messána városnak birája GVIDÓ, a szerint irtam le mindent, valamint Ditis görögnek és Frigius Dáresnek két könyvükben találtam az egész dolgot, kik azon a harczon személyesen végig jelen voltak· melyeket Athenzában találtattak fel. Noha ezeket a könyveket, egy római, KORNELIUS (ki a nagy

SALUSTUS-nak unokája volt, kiről magát is hivatta) deák nyelvre forditotta volt. De minthogy minden igyekezetével mentől rövidebb irásba akarta a dolgot hozni; ahozképest, sok jeles dolgokat kihagyott a históriából, melyek az embereknek legnagyobb mulatságot szerezhettek vol.a. Én azért hátra nem akarván hagyni, mindent igazságosan leirtam; tudniillik: mi lehetett a görögök gyülölségének oka, melylyel dühösködtek a napkeleti nemzetségek ellen? miért kellett feltámadni a nagy Görögországnak? kihez volt abban az időben foglalva Olaszország is, mely azután római birodalomnak neveztetett.

Megakarok mindent irni; hány királyok, a görögöknek mennyi vezérei keltek fel, személy szerint fegyverbe öltözvén. Trója oltalmára is micsoda királyok és fejedelmek keltek fel. Meddig tartott az a győzedelmes hadakozás, hányszor volt derék harczok. A nagy emberek mint és kik miatt estek el. Melyeket Kornélius elmulasztott; én pedig szükségesnek tartottam emlékezetbe hozni.

Azért irásomhoz eképpen kezdek:

HARMADIK KÖNYV

A TRÓJAI HADRÓL.

Jásonnak indulása.

Thessáliának országában (mely Romániához tartozott, melynek lakosait Mirmidonoknak hivták; most pedig azon tartományt Saloniciumnak nevezzük) uralkodott abban az időben egy jámbor és igazságot szerető király Péléus, feleségével Thétissel együtt, kitől származott ama nagy hirü vitéz Akhilles. Ezeket Mirmidonoknak nevezték, a kik Olaszországot, azaz: nagy Görögországot lakták. Innét származtak az Aprusinusok, kik Trója veszedelmére felindultak; ez a nemzetség Siciliának szomszédságában lakott; Thétis város, mely közöttök van, a Péléus feleségéről neveztetett el, a mint némelyek irják. De igazabban a Mirmidonokat Thessália lakosainak mondhatjuk, kiknek urok volt Akhilles, Péléusnak az atyjának halála után születvén, ki hatalmas erővel hadakozott azután a trójaiak ellen. Azoknak eredetéről csudadolgot költött Ovidius, *(Mezam 14.)* mintha régentén hangyák lettek volna a Mirmidonok és a thessáliai királynak könyörgésére változtak volna emberekké; mivel az egész tartományban oly gonosz nyavalya uralkodott volna valaha, mi miatt elfogyván az egész nemzet, csak egyedül marad meg a király, ki bánatjában valami berekbe menvén, ott látott egy fatövénél igen nagy hangyabolyt és azokért könyörgött, hogy emberekké változnának. Szent Máthé apostol irásaiban is van emlékezet a Mirmidonokról; mivel volt néki lakása Thessáliában. Erről a Péléus királyról irja a história, hogy egy öreg Aeson nevű bátyja lett volna, ki nagy vénség miatt elerőtlenedvén,

öcscsének Péléusnak hagyta volna a thessáliai tartománynak igazgatását. E felől irja Ovidius, hogy ujolog megifjodott, mert késő vénségében lett ennek Jáson nevü fia, mintha egy tudományos leány mestersége által vette volna az ifjuságnak erejét. Származván annakokáért ettől az a régi hires, neves és becsületes Jáson, ezt a földnek népe annyira szerette, hogy mint magát a királyt Péléust, mindenki ugy becsülte. Ez a Jáson pedig az ő bátyjához Péléus királyhoz mindenben nagy engedelmességgel viselte magát, noha a thessáliai királyság őtet illette volna; de azért a szolgálatért nem hálaadással hanem bosszuval fizetett Péléus király; mert látván Jásonnak jó magaviseletét és mindenki előtt kedves voltát, végre irigységre fakadt ki és a királyi koronát kezdte tőle félteni; de hogy magát ne gyanusitaná, mesterséges és titkos ármánynyal akarta elveszteni Jásont.

Végre, nagy hire futamodott, hogy a trójai birodalomban napkeletre egy Colchis nevü szigetben volna egy bárány, melynek a gyapja merő arany volna. Annak a szigetnek a királya pedig Etes nevü öreg ember volt. Ennek az arany báránynak őrizete felől csudálatosan ir a história; mintha Mársnak gondviseléséből két, száján tüzet okádó ökör őrzötte volna. Valaki azért ennek arany gyapjához akart jutni, szükségesképen azokat a tüzet okádó ökröket kellett birni és azokat járomba fogván, velök a földet felszántani. Azon ökröknek meggyőzésök után egy rettentő tüzes sárkánynyal meg kellett harczolnia, melyet is meggyőzvén és megölvén, annak fogait kikellett szedni és a felszántott földbe kellett bévetni s boronálni, mely fogak kikeltek a földből; mert azokból nagy seregek támadtak, kik harczolni kezdvén magok közt, kegyetlenül pusztitoták el egymást. Ilyen veszedelemmel juthatott bárki is az arany gyapjuhoz; mihezképest, mindenkinek szabad volt próbálni. Erről azt tartja ugyan a régi história; mindazonáltal, ha a dolognak igaz voltára kell lépni, ezen az arany gyapjas bárányon Étes királynak nagy gazdaságát kell érteni, ki Colchis szigetben tartotta ugyan is minden kincsét és azt csudálatos ördöngös ármányokkal és mesterségekkel oltalmazta. Kinek gazdagságára sokan vágyódtak a világ fiai; de el nem nyerhették, mert eleit vette Étes király szándékuknak, az ördöngős tudományok által, ugy hogy a kik rávágytak, nem nyereséget, hanem veszélyt szereztek magoknak.

Ennek az arany gyapjunak hire érkezvén Péléushoz ebből mindjárt ürügyet gondolt a Jáson vesztére, hogy mások ne is

gyanitsák gonosz szándékát; kezdette alattomosan biztatni a jó indulatu vitéz ifjat Jánost, az arany báránynak elnyerésére. Azonban Thessáliában a királyi városban országgyülést hirdet, hol megkellett jelenniök minden előkelő főembereknek; harmadnap mulva pedig Péléus király maga szólitja Jásont és a fejedelmek előtt igy szól hozzá: édes unakaöcsém! megvallom nagy dicsőségem van ilyen felséges birodalmamban; de még is inkább gyönyörködöm a te vitézi erődben és nemes indulatodban, minek noha a szomszéd országokban elég nagy hire van; de azt még is naponkint öregbiteni kivánom, mert te vagy a thessáliai birodalomnak és az én királyi székemnek ékessége, mert a te árnyékodban bátorságosan nyugszik az ország és ellene semmi ellensége nem mér támadni jelenléted miatt, mindazáltal még is nagyobbra becsülnéd és többitenéd örömömet, ha az Étes király birtokában lévő arany gyapjut az én kincstáramba hoznád; a melyet ugy hiszem, a te emberséged által meg is érek, ha munkádat nem kiméled; melyhez mihelyt kedvedet látom, bizd rám a készületet, mint illik király fiát olyan hosszu utra és munkára elkésziteni. Nyugodjál meg azért az én kivánságom; miért jövendőben is az én szeretetem nevekedni és virágozni fog a te fejeden: a mivel nem csak nekem teszesz eleget, hanem magad becsületét is terjeszted, miért is haszontalan reménységgel nem akarlak tartani; hanem bizonynyal elhidd, hogy holtom után királyi székembe tégedet akarlak hagyni, melynek még életemben megakarom vetni alapját, megnyugodván jó erkölcsödben.

A fejedelemek előtt ilyen szép dicséretét és nagy igéretét hallván Péléus királynak Jáson, nem is gondolván a királynak titkos álnokságát, nagy örömmel felgerjed és a királynak édesgető szavait az ő előmenetelére, czélzóknak tartván lenni, bizván is a maga erejében, kész mindenre és a Péléus parancsolatainak teljesitésére bátor szivvel ajánlja magát. Ennek megörülvén Péléus elhiteti magával, hogy már a szerencse mindenben anynyira fog kedvezni neki, hogy álnok gondolatjának mindenben kivánatos vége lészen; minden eszméjét a hajók készitésére forditja, tudván Colchis szigetét a széles tenger közepén lenni. Hivatja Árgost, ki a világon abban az időben a faragó mesterségben legtudósabb volt és oly nagy hajót készit, milyen annakelőtte ezen a világon soha nem láttatott és e hajót a maga nevére Árgosnak nevezi. Azt is tartják a régiek, hogy a legelső vitorlás hajó ez lett volna e világon, min meszszeföldre szoktak az emberek indulni; ehezképest minden régi hajót azután Argó-

nak neveztek. Jó módjával elkészülvén a hajó, sok jeles ifjak Thessáliába felkészültek, Jáson mellé advár magokat; a kik közt a pogány világon ama legnevezetesebb jeles férfi is jelen volt Herkules, ki Jupitertől és az Amphitryon feleségétől született. Ez azon Herkules, kinek csodatételeit és erejét hirdeti az ó-kor; a ki sok óriásoknak nyakokat szegte és amaz igen erős hires Anthéust birkozás közben ugy megszorongatta, hogy még csontjai is öszveroppantak. Erről irják a poéták, hogy a pokol kapujának őrzőkomondorát elhozta, melyet nyakonkötve hurczolván, sok helyen ugy kiöntötte a földszinén mérgét, hogy noha nagy károkat tett, de végre erejét vesztette, mérge nélkül maradván, Cerberus. De légyen elég ilyen költeményeket beszélni Herkulesről és a mit igazán mondanak felőle szóljunk ahoz. Az ő emlékére emelt a régi világ oszlopokat Gádesben, a mik bizonyságot tesznek annak az erős vitéznek sok rendbéli győzedelméről, melyeket máig is Herkules oszlopainak nevezünk. Ezen hős ivadékának tartá magát macedoniai Nagy Sándor is és midőn ezekhez az oszlopokhoz jutott volna, nagy győzedelmei után megszünt hadakozásától, nem akarván ezeken az oszlopokon tulterjeszkedni a földhatárán; mert az akkori fogalom szerint ezeken tul kezdődött a nagy Oceántenger, mely az egész földtekét körülövedzi; ott épittetett egy Akon nevü várost a tengerszoroson; abból a városból indulnak a hajósok a nagytengernek minden részeire, azon belől lévén egy nagy szoros: ott emeltettek a Herkules oszlopai, melyekre azt irták Saracén nyelven: *Sáfis*; melyen azt értik, hogy azon tul nincsen mód járni, vagy evezni.

Elkészitvén Péléus király a szükségeseket, megindul Jáson Herkulessel és azokkal, mik mellé adták magokat; midőn a tengeren meszsze járatlan helyre érkeztek volna már a hajósok semmit egyebet a tenger állásáról nem ismertek, csak azon csillagokra vigyáztak, melyeket a görögök nagy tekergős kigyóknak hivnak, a hajósok Trámontánának, magyar nyelven pedig, kis- és nagy Gönczölszekerének szoktuk nevezni; ezek a többi csillagok módjára le nem tünnek, hanem mindig az égen szoktak maradni. Ezeket a poéták nevezik kis és nagy medvének; melyekről irja Ovidius II. könyvében, mit *Metamorfosisnak* nevez, hogy Calystona és Arkades fiai voltak volna, kik medvékké változtak. Ezek mindig az északi sarkok felé látszanak az égen. Ezeknek a csillagoknak természetes járását ismervén Filótes, ki fő hajósmester volt, ezekután vigyázott és igazgatta a hajókat mindaddig, hogy a nagy széles tengeren átalvitte a frigyiai partra,

mely Trója városának egyik legnevezetesebb birodalma volt, melyet Simentának neveztek.

A görögök mint szállottak ki a trójai birodalomnak határára, ellene levén Laomedon a trójai király Jásonnak és Herkulesnek.

A görögök midőn a hosszu tengeri hajózásban igen ellankadtak volna, ohajtva várták a nyugodalmat; mihezképest a tengerparton napokat töltöttek el forrásokat keresvén szomjuságuknak eloltására, a föld lakosait mindazáltal semmiben nem akarván bántani. Mindazáltal az irigységnek gonosz munkálkodása mindenkor uralkodott a földhátán, ezeknek csendes magaviseletökből is iszonyu veszedelem okait gondolták ki; mely miatt nemsokára e világnak olyan nagy nemzeteit, fejedelmei és királyai vesztek el, kinek mását alig emlitik a históriák és olyan városnak kellett utolsó veszedelemre s szolgálatra jutni, a mely annakelőtte az egész világnak tüköre és koronája volt, noha pedig a görög nemzet által ment ez a nagy romlás végbe, melylyel magoknak halhatatlan emléket szereztek; mindazáltal oly drágán s annyi nagy embereknek vérével s életével vásárolották ezt a hirt s nevet, hogy méltán kérdőre vehetnők, dicséretére szolgált-e inkább az a hosszu harcz annak a nemzetnek, vagy kisebbségére? Mindazáltal a bölcsek mondása szerint egynek romlásával más tény felmagasztaltatik; ugy a trójai romlásból hatalmas nagy esetek keletkeztek, mert e világnak feje Róma városa, a trójai menekültek, ugymint Aeneás és Askánius által vett magának első épülést, Julius lévén Askániusnak fia; ki főoka volt Róma alapitásának. Azonkivül több hatalmas városok, sőt tartományok is a trójai menekültek által épültek, ugymint: Anglia, mint trójai Brutus kezdett megtelepiteni, mihezképest Brittánnia nevet visel azon ország mai napig. Hasonlóképen Frankhon, melyet Aeneás társa Frank kezdett megtelepiteni és ott várost épiteni, melyet máig is Frankóniának sőt a birodalmat is Frankhonnak hivják. Velenczét pedig trójai Anthénor kezdette elsőben épiteni. Sőt Siciliát és Sikánus király terjesztette, kiről azt a tartományt Sikániának hivták egy időben. Végre elmenvén onnan Sikánus, Sikulus nevü öcscsét hagyta helyében, kiről nevezetetett azután Siciliának a tartomány: igy változott meg annak az országnak neve, mely annakelőtte Tusciának hivatott.

Azokban a tartományokban Aeneás több nevezetes váro-

sokat is épitett, ugymint: Neápolist és a Cajeták tartományát, mely a régi időkben győzhetetlen nemzetnek tartatott. Diomédes is, ki a trójai harczokon nagy emlékét hagyta, noha görög volt, mindazonáltal Trójától nem hazájába ment, hanem Calabriát telepitette meg; ő róla irja Ovidius, hogy Circe a napnak leánya s Diomédes társait mind madárkákká változtatta volna, Isidórius is irja egyféle madarak felől, hogy azokat Diomédes madarainak hivják; azok pedig, a deákok és görögök közt választást tudnak tenni; mihezképest, a mely görögök Kalabriában laknak, azokra rászállanak azok a madarak, de latinusoktól vagy deákoktól messze távoztak. Ehezképest, a mint feljebb emlitettem volt, nagy veszélynek látszott e dolognak kezdete; de sok jók származtak belőle későbben; mert ezt irja a história, hogy midőn Jáson és Herkules a tengerparton nyugodtak volna, olyan hirt hallott felőlök a trójai király, mintha idegen nép jött volna azon földre Görögországból, kik csak kémleni jöttek, hogy jövendőben annál könnyebben meghódithassák birodalmát.

Abban az időben pedig nem volt Trójának olyan fényes és kiterjedt épületei, midőn Laomedon király lakott benne, mint annak utána. Ez a Laomedon király káros és veszedelmes tanácsból követet küld Jásonhoz; a ki igy kezdi el beszédét: Leomedon király, ennek a földnek ura, csudálkozik rajta, hogy mertetek az ő birodalmába jönni engedelem nélkül, ki nagy békességben szokta országát tartani. Minekokáért szigoruan parancsolja, határáből mentől hamarább kimenjetek; ugy hogy a holnapi nap senki közzületek itt ne találtassék; melyet ha mulasztjátok, akkor mint nyilvános ellenséget ugy lát titeket. A követet kihallgatván Jáson, bánattal és bosszuval megtelik s mondja a társainak: minő meggyaláztatás ez Laomedon királytól, tudniillik: kivánja, hogy a határból mentől előbb kitakarodjunk; holott ha valódi királyi vér volna benne becsülettel kellene inkább minket fogadni, mint gyalázattal illetni; mert ha Görögországban történt volna néki jövetele, különben tisztelték volna őtet a görögök. De bár igy légyen, a honnan becsülést érdemiett volna, ott gyalázatot szerzett magának: távozzunk el mi tőle; de nem sokára megfizeti a nagy embertelenséget. Azután mond a követnek: jó barátom! küldetésedet meghallgattuk és a királytól hozott ajándékokat is, szokás szerint, illő becsülettel vettük: esküszünk a mi Istenünkre, hogy sem szántszándékkal, sem ellenségkép uradnak országába nem jöttünk; hanem a véletlen és kénytelen szerencse vetett ide minket, más hosszu ut levén

előttünk. Mond meg azért királyodnak, hogy mi késedelem nélkül innét elmegyünk ugyan, mindazáltal bizonyos lehet benne, hogy nem felejti el nemzetünk e rajtunk történt méltatlanságot.

Herkules pedig nem elégedvén meg csak a Jáson válaszával, ő is megszólal és mond a követnek: barátom! bárki vagy, bizvást megmondhatod királyodnak, holnap elmegyünk mi innen: de három esztendő forgása alatt ismét megjelenünk és kedve ellen is vendégei leszünk, akkor pedig tanácsot nem kérünk, sőt bebizonyitjuk, hogy e nagy kissebbitést megtromfoljuk. Kinek felel a követ: nem illik jeles emberhez a fenyegetődzés, hanem az uram akaratját kötelességem szerint megjelentettem. Jobb is szép szerivel elmentek, mint kénytelenségből; mert az okos ember a mit kis helyen megforditaat, annak nagy feneket nem kerit. E szók után válasza lévén a követnek, visszamegyen a királyhoz. Azután szóllitja Jáson és Herkules Filótest és a hajókat indulásra készittetik vele, látván akkor elégtelenségöket a bosszuállásra a trójaiak ellen: nem felette sokára elérkeznek békével a kivánt helyre Colchis szigetébe.

Abban az időben azon tartománynak fő- és királyi városa volt Jákónites; nagyon kiterjedt és szép palotákkal, kerítésekkel és magas tornyokkal, nemes néppel és urakkal teljes. Ebben a városban lakott Étes király nagy királyi udvarnépével; a hely mindenképen gyönyörüséges volt, madarászó és vadászó erdőkkel kedves. A város körül pedig mindenfelől a nagy tágas és széles mező látszott gyönyörködtető folyóvizek, csergedező patakok nedvesitvén az egész határt, gyümölcsös kertekkel az egész világon hires lévén az a föld; ugy hogy csak nem második paradicsomnak mondhatták volna, mindenféle madaraknak, vadaknak, gyümölcsöknek bőségére nézve. Királyi készülettel felöltözvén Jáson és Herkules, egyenesen a városfelé indulnak; kik midőn a városnak kirakott utczáin lassu, de igen pompás járással, szép rendtartással mennének, az egész város népe nagy csudálkozással várja és nézi őket, alig látván olyan szép ifjuságot, mely azon a földön olyan fényes és tisztességesen mutatta volna magát. Kiknek jövetelök felől a város népe nagyon kiváncsian tudakozódott volna, kik és honnan valók legyenek, de senkitől tudomást nem nyerhettek, egyenesen a királyi udvar felé tartván a görög sereg.

Etes király pedig veleszületett jószivüsége szerint, mihelyt megértette a görögöknek jövetelét, királyi székéből mindjárt felkelt, a közellévő urakat és minden udvarnépét nagy sokasággal

összegyüjti és személyesen megyen a görögök elébe, kiket királyi méltósága szerint nagy örömmel és szeretettel látván, kezöket fogja, magát minden kedveskedésre becsülettel ajánlja és sok szép beszélgetések után illendő ismeretséget köt velök, igéri jóakaratját; mily jó szivvel látja őket, nem győzi eléggé köszönni nékik. Azután márványkőből épittetett palotáiba és szép titkos kamarába viszi s hordozza őket. Azután leülvén a király, leülteti kedves vendégeit is, kezdi tudakozni odamenetelöknek okát. Kinek nagy bátorsággal megfele Jáson és mond: én messzeföldön lakom e világnak Európa nevü részében, a széles tengereken tul: ott is hire van (ugymond Jáson) Étes király a te birodalmadban lévő szép báránynak, mely arany gyapjuval tündöklik; melynek noha tudom nehéz csak látása is az erős őrizetek miatt, mindazáltal, élek vagy halok, de próbálni akarok. Melyet hallván Étes király, megrezzen ugyan elméjében; mindazáltal kedves választ ád, hogy idővel abban sem szegi kedvét, ha ugyan szerencséltetni akarja magát.

Médea szerelméről, mint gerjedt fel Jásonra.

Ezekután Étes király nagy lakomát ád, melyben minden dicsőségét, megakarta mutatni a görögöknek, mihezképest, mind a fő-fő görögöket asztalához marasztja. Volt pedig Étes királynak Médea nevü igen szép szüz leánya, egyetlenegy gyermeke, kire nézett az atyjának minden birodalma, már szinte férjhez menendő volt! Ez pedig kicsinységétől fogva nagyon tanult és titkos tudományokban töltötte idejét, ugyannyira, hogy a világnak abban a részében ahoz a leányhoz hasonló tudományu ember nem létezett; csakhogy az a tudomány büvös és ördöngős mesterségek által növekedett oly kiváló bölcsességre, A mely által a világosságot setétségre változtatta, hirtelen szélvészeket, fergeteget, záport, jégesőt és földrengést támasztott. A folyóvizeket természetök ellen visszaforditotta és hegyekre folyatta; télen a termőfákat zöldelésre és virágzásba hozta, az ifjakat hirtelen vénné, a véneket ifjakká alakitotta. A napot és holdat is csudálatos fogyatkozásra hozta, az ilyen tudományt a régiek nagyrabecsülték, nem irtózván annak mesterével, ugymint: az ördöggel czimborálni, holott természetes fogyatkozás, vagy Eclipsis, mint légyen a nap holdban, a földnek árnyéka miatt, arra megtanitnak csillagvizsgáló bölcsek. Mert az egyiptomi Ptolomeus tanitja; akkor látunk napfogyatkozást, mikor a

föld a nap és hold közé jut, mely miatt, nagyrészét nem láthatjuk egy ideig a napnak, szinte ugy a holdnak.

De erről a Médeáról irják a régiek, hogy mikor kedve tartotta, akkor szerzett fogyatkozást büvös mestersége által. Ezt noha ama hamisságokat költő Ovidius poéta sok bizonyságaival állitja és az Étes király leányának tulajdonitja; de nem köteles a keresztyén ember az eféle álmodozó pogányok irásainak hivésére, mert a felséges Isten, ki az ő dicsőségét másnak nem adja, az égi testek forgásának és igazgatásának hatalmát másra nem bizta; mihezképest természetellenes fogyatkozása, hogy valaha a nap és holdnak lett volna, igazán senki sem emlitheti, hanem csak mikor Idvezitőnk az emberi nemzetért szenvedett a keresztfán, mert akkor mind a nap, mind a hold természetök ellen setétültek el, kétfelé vált az erős templom mennyezete, lett rendkivüli földrengés is. Mihezképest ama természetvizsgáló Dienes Areopágita, akkor Athenásban lakván, noha pogány volt még is megismerte és azt mondta nagy álmélkodással: *Most vagy a természetnek Istene szenved, vagy a világnak alkotmánya, bomlik meg.* Mert ugyanis nincs, aki az égi testek forgásával birjon senki, az egy Istenen kivül, ki a Gabaoniták ellen megállitotta a napot Józué kérésére.

Médea felöl pedig ezt a költött dolgot szántszándékkal nem akartam elmellőzni, hogy avval is a régi históriát az ő rendén folytassam. Egyébbaránt tagadhatatlan dolog, hogy Médea tudós volt a csillagászatban, afelett a büvészetben is jártas. Ennek az ő leányának is az atyja meghagyja, hogy jelen legyen a vendégségben, a ki noha természetszerint szép volt, de szép termetét növelte drága szép öltözetével is és midőn királyi öltözetben elérkezett volna, Jáson mellé parancsolja az atyja, hogy üljön. De oh boldogtalan király! aki olyan romlandó edényre, ugymint: egy leányra bizod kincsedet, mind becsületed! Nem hallottad-e? hogy magad kárán akarod megtanulni az asszonyi állatnak állhatatlanságát. Kinek soha állandóságban elméje meg nem marad, kiváltképpen ifju korában, annálinkább olyan tüzek közt, hogyne gyuladna meg a száraz tapló; mert azt minden ember tudja meg, hogy nincs határa az asszony kivánságának, sőt feneketlen mélység az. Ha mikor pedig becsületes vonalon hordoztatik, azon szeméremnek kell köszönni, melyet az asszonyokba oltott a természet, nem az akaratnak. Hogy merted jó király gyenge leányodat olyan ifju mellé ültetni, annál több maradékod sem lévén a birodalmad és minden kin-

csed maradhatna. Ha ilyen nagy hitelt leányodnak nem adtál volna, nem sirattad volna meg, csakhamar azon kedves leányodnak tőlled való megváltását és minden kincsednek prédára jutását. Semmi nem használ néked az erős fegyveresek oltalma az asszonyi csalárdság ellen, mindazokra a jövendőbéli busulásaidra magadnak ajtót nyitottál, mikor a vendégeskedés közben a muzsikának édesgető zengésiben és a bor hevében az ifju Jásonhoz közel bocsátottad leányodat. Ámbár Médea, Jáson és az apja közt ült, de az ő szemei inkább villogtanak Jásonra, hogysem az apjára, sőt szokás szerint gyakran meg is lopta álnok szemének tekintetével az ifjat, a ki nem akarván semmit is a kisértettel harczolni, annyira felgerjed a görög királyfinak szerelmére, hogy már sem étel, sem ital nem kellene, hanem szemeinek tekintetével akarja első kivánságát betölteni. Ugyannyira, hogy az udvarlók is sokan vették észre a lánynak nyughatatlanságát. Ez pedig nem szünik, sőt óránkint növekedik benne és végre maga is azt lassan susogja szomszédjának Jásonnak. Nem tudom honnét jöttél és micsoda nemzet vagy, csak látom ékes termetedet és uri magadviseletét, melylyel úgy megelégedtem, hogy mióltátólfogva melléd estem, azolta nem kivánhatok egyebet, hanem csak azt, hogy én lennék életednek hív társa és te lennél az én férjem. Mert ugyan is szokása ez akármely kicsapongó szerelemnek is, hogy tisztességes szin alatt inditja meg szándékát. A vendégség után Jáson és Herkules szállásokra mennek, melyet rendelt volt a király maga szobái közül számokra; Médea is mégyen szobájába, sokat gondolkodván, a mire a szerelem inditaná, a szemérem és bátortalanság arra nem bocsátja; hanem éjjel csak gyötrődik rendetlen kivánságai miatt, majd egy egész hétig és nagy hallgatásban hol sir, hol csaknem átokra fakad, mondván: oh, mely szerencsétlen csillag alatt születtem volt, mivel nékem szabad életem ezzel a Jásonnal nem lehet, kiben annyira megnyugodt volna szivem!

Történik azonban, hogy Étes király mégyen Jásonnak és Herkulesnek látogatására, hol időzvén, leányát is közikbe hivatja és egy ideig az apjával beszélgetvén, onnan távolabb mégyen a király és Médea lassan lassan mind közelebb igyekszik Jásonhoz jutni, ugyannyira, hogy végre épen mellé közelit. Azalatt a király beszélget az urakkal; Herkules is tölti idejét másokkal. Jáson pedig és Médea külön maradván másoktól, bátorságosabban kezdenek egymás közt beszélgetni.

A leány sem tarthatván tovább magába titkát s óhajtását, beszédre fakad és mondja: édes atyámfia Jáson! ne ítélj meg éngemet, hogy ismeretlen létemre hozzád szólok, holott az ismeretlenek között szokott lenni az ismeretség, veszem észre, hogy messze földről jött idegen ifju vagy; nem kétlem magadviseletedből, hogy mint én magam, te is királyi nemből való nem volnál; ahozképest nem illetlen a nemes vérnek nemes személytől tanácsot érteni. Tudom pedig a nagy erő és vitézi bátorság mire buzdított fel téged, tudniillik: hogy az arany bárányért szerencsét próbálnál, a melyben oly nagy veszedelem van, hogy számot tovább életedre nem tarthatsz, csak addig, mig ahoz kezdesz. Én pedig látván vitézi termetedet, megszántam ifjuságodat; ahozképest kész vagyok oly tanácscsal és orvossággal éltetni, mely által megszabadulhass a nyilvánvaló veszedelemtől és még valaha kedves hazádban szép lakhelyedet megláthasd; ugy mindazáltal, ha az én jóakaratomnak igaz meghálálására igéretet teszesz.

Megörül e szóknak Jáson és meghajtván magát, köszöni a király leányának jó igéretét. Ne gondold (ugymond) hatalmas királynak uri szép leánya! hogy háládatlan lennék e nagy jóakaratért; sőt inkább éngem minden szolgálatra kész atyádfiának tarts ezentul; meg sem tudom mondani, mennyire becsülöm jóvoltodat, melyet olykor mutattál hozzám, mikor kívánni sem tudtam, vagy mertem volna tőled. Kinek mond Médea; édes atyámfia Jáson! hallhattad a szép aranybáránynak hirét: de minémű őrizet alatt légyen az és mennyi veszedelmek által juthatnak hozzá, nem vélem, hogy értetted volna, holott isteni erő az, ami oltalmazza; igy a halandó ember ereje nem mérkőzhet az Istenekkel. Mert ki maradhat meg azon ökrök előtt, melyek torkukon rettenetes lángot okádnak ki? ugy hogy a feléjök közelitő embert csakhamar por és hamuvá teszik, kit nem emésztett meg az ő rettenetes tüzök? Mihezképest nagy bolondság tőled, ha ifjuságodban bizván, vitézi erődet velök összeveted; holott a halállal harczolni lehetetlenség. Kérlek azért, ezen szándékodat, ha életedet szereted, változtasd. Jáson ezen szókra felindulván, hogy abból több szót ne szaporitson Médea, mondja: ne gondold király leánya! hogy feltett szándékomat félbeszakasszam, senki rettentő beszédére; hiszen jobb énnékem meghalnom, ha már ennyire fáradtam, mintsem ilyen messzeföldről minden próba nélkül nemzetségem közé vissza szégyenkednem, mely gyalázatos lenne az én életem, ha félelemmel

pironkodnám atyám házához. Azért ha ez a nagy munka halálomba kerül is, készen vagyok rá és leteszem életemet a becsületért; mert ha valaki a becsületet igazán szereti, nem szokott az magának kedvezni; sőt akármely munkának is mindenkor nehezebb felét választja, mégsem áll el szándékától a magasztos eszme.

Kinek mond viszont Médea: általláttam szivednek mi légyen feltett czélja; egyébaránt veszedelmes vágyadnak jó tanácsommal örömest ellene állottam volna; felindult a vér bennem és nem nyughatik; mihezképest, hátrateszem mind az atyám kárát, magam szemérmetességének sem akarván kedvezni, még is orvossággal éltetlek, ha fogadást tészesz, hogy kéréseimet bételjesited. Kinek felel Jáson: soha kétséged bennem ne legyen király leánya! mert az Istenim előtt kötöm le magamat minden szavaid és szavaimnak megtartására. Kinek viszont Médea: ha engemet házastársadnak választasz és házadba elviszesz, ha teljes életemben boldog és boldogtalanságomban tőlem meg nem válsz, végbeviszem azt, hogyha nagy munkával is, de az arany bárányt elnyeretem veled s győzedelmessé teszlek az ellenkezések közt; mert én vagyok egyedül a halandó emberek közül, ki az erős Márs Istennek ellene állhatok és fegyverét ketté töröm. Kinek felel Jáson: oh áldott leány! mily nagy igéreteket tettél énnékem, mikért elég hálát nem is tudok adni, holott magadat is házastársul nékem igéred, ki a több szűzeket szépséggel úgy meghaladtad, mint a teljes rózsa a szép virágokat; azonfelül az arany gyapjas bárányt is nékem igérted, melynek elnyerésében hallhatatlan becsület is forog: ki volna, a ki rajtad és az arany bárányon ne kapna? hogy ilyen nagy jóakaratnak elégséges meghálálója lehessek, arra mintha elégtelennek érezném magamat; mindazáltal bizom igazságomban, hogy mindenekért tehetségem szerint, ha hasonlóval nem is, de megfelelek igaz magamviseletével. Azért, édes húgom! én nagyon jó kedvvel és alázatos szivvel ez órától fogva tégedet mátkámnak jegyezlek és szolgálatodra ajánlom mindenestől magamat.

E szókra megvidulván Médea: édes atyámfia Jáson! (ugymond) hogy a te igéretedben és szavaidban én is megnyugtassam szivemet, erre esküt kivánok tőled. De mivel ez a mostani idő arra alkalmatlannak látszik nékem, azért arra más alkalmasabb órát válasszunk; a minek midőn ideje eljő, biztos cselédem által értésedre adom és akkor szobámba jövén, ott esküdjél meg az én kezemen a te Istenidre, én is hasonlóképpen te előtted, hogy megtartói leszünk fogadásunknak: azután te is az én álla-

potom felől bizonyosabb lehetsz és engemet sajátodnak tartván, mindenben inkább hihetsz, ellenben: én is bátrabban nyilatkozhatom a tanácsadásban, az erántadi gondviselésből. Ezen a terven mindketten megnyugodván, akkor elválnak egymástól. Médea elbucsuzván édes atyjától, bemégyen hálószobájába, szép leánysereg kiséretével; Jáson pedig marad a társai közt.

Minémű tanácsot ád Médea Jásonnak, hogy győzedelmet vehessen a tüzes ökrökön, a sárkányon és hogy az arany bárányt elnyerhesse.

Már a szép nap az égen futását elvégezte volt és a föld alá haladván, a földet beárnyékolta; azonban Médeának is eszébe jut a Jásonnali végzése és a titkoknak megjelentésére az éjjeli időt legalkalmasabbnak tartván, kiváltképen midőn az udvari nép is mindenfelé letakarodott volna, szólitja egy vén, de igen ravasz szolgálóját, kit titkon Jásonhoz küld: kinek izenetére Jáson is mindjárt felkél és mégyen Médeához. Kik midőn egymást köszöntvén, megnyitja Médea ládáját és egy Jupiternek szentelt képet kiveszen onnan, (mit pogány szertartása szerint minden kincsnél többre becsült) Jásonnak ajándékozza, ilyen szókkal: ennek a képnek és Jupiternek nevére kénytszeritlek tégedet édes atyámfia Jáson! hogy most hozzámvaló indulatodat titok és csalárdság nélkül jelentsd ki nékem, hadd tudjam magamat mihez tartani és ha állhatatos akarsz e mostantól fogva minden időben lenni hozzám. Igy a kép előtt kezet fognak és erős hittel s szeretettel egymáshoz kötik magokat.

Ilyen a vak szerelem, a mely nem szenvedheti a világosságot, hanem setétben szeret járni, az ő jövendőbeli veszedelmöknek meggondolásától eltériti még az okosok elméjét is; semmi a becsületnek veszedelmeztetese előtte; semmi a királyi háznak elromlása és édes atyjának s magának is következő kára. Ihol minden ránézendő örökségétől kész megválni és minden szerencséjét koczkáztatni egy idegen ifjunak kedvéért; nem gondolván meg a messzünnen jött ifjunak álnokságát, ki talán csak a jelen időnek és szerencsének hű szolgája; noha a hit megszegésnek ember igen megszokta árát adni; de késő azt azután siratni, mikor az igaz utat elvéti valaki. Valóban hiába fárasztotta Médea az égitestek járása tanulásában elméjét, ha a maga életére nem tanult volt gondot viselni; a bizonyost bizonytalanért

elhagyni: a valóságot elhagyni, csak az Aesopus komondorát illeti.

Ezek hitet adván egymásnak, ugy kezdének élni egymással, mint házasok, egészen kivánságok szerint, nem gondolván meg, hogy a gyönyörűséges óra, mily hosszas veszedelemnek lészen kezdete és oka. Azután sok beszélgetés közben előhozza Jáson Médeának, néki már mit kellessék tenni; kérvén, ne légyen feledékeny róla, mivel ő néki már dolgához kell fogni. — Kinek mond Médea: ne aggódjál azon, mert e világon senkire nincsen nagyobb gondom, mint reád; csak te légy jó gondviselője és megtartója mindazoknak, amelyeket én néked adok.

Médeától Jásonnak adatott ajándék.

Elsőben is adott néki egy ezüst képet, mely csudálatos ördögi mesterséggel készittetett, melylyel könnyű volt ellene állani akármely hatalmas igyekezeteknek is; elébe adván Jásonnak, hogy azt a képet fejefelett hordozza, ha azt akarja, hogy más ellenkező cselek ne árthassanak néki. Másodszor: drága jó illatú kenetet adott néki, melynek hatalmas ereje volt minden hévségek és felgerjedt lángoknak elenyésztésére. Harmadszor: egy gyűrűt adott, melyben oly kő volt, melynek erejétől nem lehetett oly méreg, melynek el nem kellett oszlani és semmivé lenni; azonfelül ezen kőnek olyan tulajdonsága is volt, hogyha belől forditotta a tenyere felől a követ, senki őtet meg nem láthatta. Ezt a követ a mesteremberek Achátesnek nevezik, mely Siciliának egyik szigetében szokott teremni. Ilyen követ viselt Aeneás is, mint Virgilius irja felőle, midőn Kárthágóba ment volna; ugyhogy senki őtet ne látná. Igy irván felőle: csak az egy Achátes volt követő társa. Negyedszer: irást adott néki, melyben ilyen utasitást ád Jásonnak, hogy mikor több veszedelmeken általhat és az arany bárányhoz közelit, hirtelen és mód nélkül ne kapjon a bárányon; hanem térdre esvén, háromszor olvassa el alázattal azon irást, melylyel az Isteneket mintegy áldozattal ugy engeszteli meg. Utoljára egy pohárt ád néki, tele csodálatos vizeknek erejével; megtanitván, mikor a tüzetokádó ökröket éri, gyakran öntözze azokat a pohárban lévő nedvességgel; a mely nedvességnek olyan ereje volna, hogy annak ragadós és enyves keménysége ugy összekulcsolná a szájokat az ökröknek, hogy semmiképen fel nem táthatnák és többé torkukon tüzet nem bocsáthatnak ki. Ilyen tanácsokat adott Médea

melyek által Jáson arra a dicséretes győzedelemre jutna. Ezek után kibocsátja szobájából az ifjat.

Mint jutott Jáson az arany bárányhoz.

Hajnal után megvilágosodván az idő, Jáson is kilopódzik Médea hálószobájából és mégyen Herkuleshez és több társai közzé; kit Étes király is látván, vidám arczczal köszönti, jó reggelt kivánván neki. Jáson pedig alázattal köszönvén, mond: mivel az itt való mulatásomban már egynehány napokat töltöttünk, kérlek uram király! tovább ne tartóztass, hadd essem által azon a veszedelmes próbán, melyen az arany bárányhoz kell jutni. Kinek mond a király: édes barátom Jáson! nem gondolnék vele, csakhogy félek a te bátorságod és ifjui erődben való bizalmad a halálnak idétlen tőrébe ne ejtse fejedet, mirenézve magam ellen is a rágalmazó nyelveket fel ne támasszam, mintha okot kerestem volna veszedelmedre. Mihezképest én is szeretettel intlek, kedvezz életednek és tartsd meg jövendőbéli nagy tettekre magadat. Erre felel a királynak Jáson: felséges király! ezt én nem hirtelenségből cselekszem, mert elég hosszas gondolkodás után vettem erre magamat; téged pedig senki méltán meg nem itélhet, ha nékem veszedelmem történik is, szántszándékkal szerencséltetvén magamat. Viszont a király: édes barátom Jáson! bizonyságaim légyenek minden körülöttem állók, hogy kedvem ellen követem akaratodat; de ha néked tetszett, az Istenektől kivánok jó szerencsét, kik békével hozzanak vissza körünkbe.

E szók után Jáson megindul. Volt pedig Colchis szigetének szomszédságában egy más szigetecske, mély tengerrel mindenfelől körülvétetve, melyben őriztetett az arany bárány; a hová csak egy kis csolnakocskán talpig fegyverbe öltözvén, béevez és a csolnakból kiugorván a szárazföldre, egyenesen mégyen az arany bárány felé. Azalatt Médea is nyughatatlan lévén oly kedves mátkájának sorsa felől, felmégyen a királyi házaknak legmagasabb épületére, a holott nézett volt a szigetre, sokat sóhajtozván, sőt siránkozván is a Jáson harczának bizonytalan kimenetelén. Azalatt mendegél Jáson: midőn már közelített volna, meglátja az előtte álló ökröket, melyeknek oly vastagon jött ki a tűz torkukon, hogy a léget is nagy darab helyen elfogta, melegitette a tűz. Mihezképest, semmiképen nem tud Jáson módot találni a közelitézhez is. Azonban eszébe jutnak az orvosságok,

melyeket az ő jegyese Médea adott neki és a kenettel kezeit, arczát, nyakát és a mi testéhez férhetett, megkeni; és a képet pedig, melyet a nyakán hordozott, leveszi onnan és a láng elébe veti és az irást előkeresi, melyet annyi izben elolvasván, a mint elébe volt adva Médeától, azután nagy bátorsággal megindul az ökrökre és harczot indit velök. Az ökrök pedig szüntelen okádozván a tüzet reája, már a rajta lévő fegyverzet kezdett melegedni és a kezében levő dárdának nyele is szintén kezdett már égni; ugyannyira, hogy már Jáson csaknem a halál torkába esett; midőn eszébe jut a viz, melyet egy pohárban adott volt néki Médea és azt elővevén, öntözni kezdi az ökröket véle; mely nemcsak eloltja a tüzet, hanem az ökröknek is ugy bezárja szájokat, hogy semmit sem tehetnek ellene.

Ilyenképen eloltván a tüzet, a hév lég is kezdett meghüvösödni; Jáson is megéledvén, az ökrökön diadalmaskodik, nagy bátorsággal megragadja szarvokat és kedve szerint a hol akarja, vezeti őket, elfárasztván, minden erejökből kivévén, próbálgatja őket, ha félre nem rugnak-e ezentul és a szolgálatra adják-e engedelmesen magokat? Mit látván, hogy többé nem rugdosnak, hanem készek mindenben engedelmeskedni, járomba fogja őket és a földet kezdi szántani velök, melyek oly nagy erővel forgatják a földet, hogy még a régi épületeknek romladozott alapját is felforgatják és a nagy erős gyökeres földet is felhányják. Ilyenképen egy jó darab mezőt megszántván, megköti és helybenhagyja az ökröket és azután nagy bátran és gyorsan megy a sárkányra; melyet midőn látott volna a sárkány feléje közeliteni, felkél fekvőhelyéből és rettentő dühösen kezdi forgatni szemeit, szokása szerint iszonyu süvöltéssel büdös és meleg párát bocsát ki a száján, ugyhogy nagy darab földön a léget is megveszteget mérges és tüzes párájával, a nyelv forgatásából pedig ugy szikrázik mindenfelé az ártalmas keserüség. Jáson mindazáltal bátran van és a Médeától néki adott orvosságokat előveszi és a gyürüt a kövével forditja a sárkány szemei elébe; melynek látása miatt mindjárt lassudik a sárkánynak dühössége; ugyannyira, hogy fejét s nyakát imide-amoda kezdvén félrehajtogatni, teljességgel elbágyad. Ennek a kőnek a legjova Indiában találtatik fel, amint Isidorius mondja, melyet mi smaragdnak hivunk. Ennek a kőnek minden kétség nélkül olyan ereje van, hogy akármely mérges férgeknek ártalmas nézésöktől megszabadit; mivel Siciliában igen ártalmas nagy varasbékák vannak. Ott ilyenképen élnek ellenök, hogy hacsak valami vasvesz-

szőt megdörgölnek is evvel a kővel és elébe teszik, nem állhatja sokáig, hanem elkell a féregnek veszni miatta. Mindazonáltal, a mely smaragd valamely mérges állatot megnyomorit, maga is azután irze-porrá romlik; ennek erejével győzte meg Jáson a nagy sárkányt, mely midőn lankadni kezdett volna, fegyverével mindaddig vagdalja, sebesiti, mig elnyujtódzik a földön a nagy sárkány és éktelen dögével nagy darab helyen rothasztja a földet; mit midőn észrevett volna Jáson, hogy a pára kiment volna belőle, rááll és derekától elvágja a fejét; a Médea tanitása szerint állait felpeczkelvén, a fogait mind kiszedi a szájából és amely földet felszántottak az ökrök, abba elveti, mik mindjárt kikelnek azon földből és hallatlan fegyveres vitéz sereg támad belőlök. Az ilyen veteménynek ilyen gyümölcse lévén, egymás ellen támadnak és sebzeni kezdik egymást, mely miatt rettenetes harcz támad azon mezőben, nem szünvén a vagdalkozástól mindaddig, mig el nem pusztitják egymást.

Médeának ilyen mathemátikai büvölései által mindezeket végbevivén Jáson és már nem levén ellensége, sem sárkány, sem tüzes ökrök, egy ideig való gondolkodás után megyen a bárányhoz, melynek nem levén semmi ereje már a maga oltalmára, annak megmetszi a torkát, az arany gyapjus bőrét lehuzza a husáról aranyos szarvaival együtt: ugyanott a földre borulván tiszteli az ő Isteneit, kik őtet oly nagy szerencsével áldották. Ilyen nagy győzedelem után vállára teritvén az arany gyapjut, nagy örömmel visszatér és azon csolnakocskán kievez onnan a nagyobbik szigetbe, melyben várták dolgának kimenetelét Herkules és az ő barátai. Kit látván az ő társai, oly nagy örömmel fogadták, mintha akkor lett volna a világra, nem levén semmi remény életéhez. Jáson pedig minden barátaival összveseregelvén, megyen az udvarba, kit noha kedvetlen, de tettetett jó szivvel fogad Étes király. Magában pedig busul, mint aki oly nagy kincsétől megfosztatott; mindazáltal fogadásának csak megkellett felelni.

Attólfogva Jásont melléülteti királyi székébe: kinek csudájára előjön mindenféle nép, látván azt a kiváltképen való drága arany gyapjut; de mindenekfelett álmélkodtak azon a nagy győzedelmen, mint lehetett embertől a Márs oltalma és gondviselése alól kiragadni a prédát. Médeának is hirül esvén e nagy győzedelem, vig arczczal előjárul és az Étes király parancsolatjából, mintha kedve ellen volna, Jáson mellé ül és ott csendesen kedve szerint beszélget kedves társával, azután is módot keresvén egy-

mással való összejövetelben, az elmenetel felől tanácskozván egyszer s másszor. A Médea kivánatából mindazáltal, egy hónapig megmarad Jáson Colchis szigetében. Végtére szolgálván az alkalom rá, felkészül azért Jáson az ő társaival és utra indul, Médeát is elvivén magával az atyjának hire nélkül, bucsut sem vevén a gazdától. Csuda, mily nagy örömmel mégyen Médea által a nagy széles tengeren idegen országba, ismeretlen nemzet közzé; ránézendő gazdag országát, atyjának minden hozzávaló kegyét megvetvén, a bizonytalan szerencsére bizván magát. Sokat tanult volt Médea, de a mire legnagyobb szüksége lett volna, abban volt tudatlan, nem látván által, jövendőben minémü becstelen és szomoru kimenetele lészen Prothésilaus által kedves Jásonjával együtt. Mert ugyanis igaz az, hogy a minémü mértékkel mérnek másoknak, hasonlóval méri vissza az isteni végzés az embereknek is. Igy az Étes királyon tett méltatlan bosszuság sem volt elfelejtve, hanem duplán megadták az árát; ehezképest nem igen olvassuk még a pogányok közt is, hogy a bün büntetés nélkül maradott volna.

Sok idő mulva Jáson s Médea Herkules és több társaival együtt Thessaliába érkeznek; kiknek jövetelén megdöbben Péléus király, mivel nem olyan reménnyel küldte el őket, hogy többé láthassa; mindazáltal kedve ellen és nem örömest, szivességet mutat és régi igérete szerint jövendőbéli uralkodásra Jásont királyi székbe helyhezteti. Jásonnak pedig eszébe jutván a Laomédon sértése, félreteszi mind a thessáliai királyságnak boldog uralkodását, mind a Médeához való kötelességét, mind az arany gyapjunak elnyerése által szerzett dicsőségét: forditja minden elméjét a bosszuállásra Laomédon trójai király ellen. Melyről mindenekfelett tanácskozik Herkulessel és az egész dolognak elintézését Herkulesre bizza; kik Péléusnak és Görögország több fejedelmeinek keserveseu megpanaszolják, mily embertelenséget és méltatlan gyalázatot szenvedtek, mely nemcsak az ő személyét illeti, hanem az egész görög nemzet gyalázatát látja: nem illik nemes nemzethez a nagy becstelenséget csak ugy eltürni, hanem mindenfelől adjanak segitséget, magokra vállalják ők a munkát és fáradságot, nem hagyják nemzetükön sülni e sértő rut esetet, mindaddig, mig méltó bosszut nem állanak a trójai királyon. Kiknek panaszuk igénybe vétetvén, nagy segitséget adnak a görög fejedelmek Jáson és Herkules mellé.

Mint romlott meg az első Trója, Jáson és Herkules miatt.

Herkules lévén az egész munkának felvállalója, a mint feljebb is mondók, nagy kivánsággal akarván tisztének megfelelni, mégyen elsőben is Spártába, mely Romániának egyik része volt; mely tartománynak két egy testvérek voltak fejedelmi, ugymint: Kastor és Pollux. Ezen testvérekről költötték a régi poéták, mintha Jupiter fiai lettek volna, Dafné igen szép aszszonytól, Helénával együtt. A Heléna származását pedig ilyenképen költötték: mintha tyuktojássá változtatta volna magát Jupiter, melynek szine alatt közelitett Dafnéhoz. Mihezképest, némely poeták tojásból születettnek nevezik Helénát; néha Tyndarisnak egy Tyndaris nevü helyről; mely Siciliának északi részén volt Messána város szomszédságában, mivel az előttevaló időkben Theseus is elragadta volt Helenát még leány korában és vitte abba a szigetbe; mirenézve több versei közt azt is szemére veti Párisnak Ovidius, kit ujolag előbbi szüzességére hozott volt egy Kupidó nevü ifju.

Ezekhez a testvérekhez érkezvén Herkules, Kastor és Polluxhoz, nagy barátsággal kéri őket, hogy mellette keljenek fel és hatalmas erővel menjenek Trója ellen, kik igen örömest engednek a Herkules kivánságának. Azután megyen Salaminába: ez is Romániának, vagy Görögországnak egyik tartománya volt, melyben uralkodott a bátor nagy vitéz. Telamon király; azt is kéri Herkules, hogy Laomedon ellen vele együtt ne nehezteljen elmenni; kitől is jó választ nyervén, Herkules megyen Péleushoz, az is kész a boszszuállásra Trója ellen. Onnan megyen Pylon tartományába; melynek fejedelme volt egy igen nevezetes ember Nestor, a ki megértvén akaratját, mindenekre kivánsága szerint igéri magát, köteles barátsága is lévén Herkulessel teljes életében. Mindenütt dolgát végezvén, megyen vissza Péleushoz, a ki már husz nagy hajóval a tengerre ki is indult volt; mirenézve a több királyok is mind elérkeznek Thessáliához és onnan a tengerre költöznek. Már oly idő volt, mikor a nap az éjjel egyenlő kezdett lenni; a hideget a föld szinéről meleg szellő meszszeüzi, a fagyos földet gyenge fuvásával megengeszteli, a puszta fákat szép zöldségbe öltözteti, a forrásokat egésségessé teszi. A mikor egy szóval, a vig tavasz az embereknek minden ujságokkal kedveskedik és sokképen vidámitja a sziveket, szent György havának közepe táján, midőn a kedvetlen tenger is sok rendbéli háboruitól szünni és megcsendesedni

szokott. Akkor mondom, Jáson és Herkules a több görögországi királyokkal megindulnak és a jó Zefir szélnek segitségével éjjel nappal mindaddig mennek, mig a Simeonta nevű partra, mely Ázsiában és a trójai birodalomban legnevezetesebb volt, elérkeznek. Hová estének idején jutván megállapodnak, ki sem szállván a tengerről, csak a vasmacskákat bocsátják le a fenékre, ott várván csendesen a nap feljövetelét.

Reggelt érvén pedig, a trójabéliek bátorságban élvén, a partot őrizetlen tartották; mihezképest a görögök szabadon s minden ellenkezés nélkül kiszállanak a szárazra, hol a lovaikat kikötözik, sátorokat vonnak fel és őröket állitnak mindenfelé; még minekelőtte a nap feljőne, Péléus király sátorába hivatja Jásont és Herkulest, az ott lévő görög fejedelmekkel, kiket rendbe ültetvén, igy szól hozájok: vitéz urak! az egész világra kiterjedett a ti hiretek és vitézi jó magatok viselete; nem is hallatik a világon, hogy a mihez ti hozzáfogtatok, a markotokban szakadt volna és hogy arczpirulás ért volna éretlen tetteitekért. Noha nem oknélkül indultunk meg és szállottunk a Laomedon király földére; de mivel az Istennek akaratából már elérkeztünk, három dolgot kell tennünk, hogy mi is tényeinket meg ne bánjuk. Első az: hogy ellenségünk állapotját kitanulhassuk; hogy gondatlanságunk miatt, rajtunk cselt ne ejtsenek. Másik az: hogy ügyünket kihirdessük; tudniillik: hogy mind Istenek s emberek előtt mentek légyünk, hogy nem a hamisságért harczolunk. Harmadszor: egy szivvel és lélekkel szánjuk el magunkat, hogy vagy dicsőségesen leteszszük egy más igazságáért életünket, vagy győzedelmet veszünk ellenünkön; melyre ha az Istenek rásegitnek minket, oly nagy kincset nyerünk, melynek mássa e világon nincs: de minekelőtte ahoz juthatnának az Istenek jó kedvéből, addig szabjunk rendet, mint éljünk azon nagy kincscsel és minő áldozatokat is tégyünk abból.

Elvégezvén beszédét Péléus, először is Herkules igy szól: minthogy mindenkor dicséretre méltó voltál király, hasonlóképen tanácsod is az; és ha azt kivánjuk, hogy a jó tanácsnak eredménye is dicséretes légyen, én azt javasolnám, hogy az egész idegyült népet, kétrendbe osztanók egyenlőleg; az egyik seregben légyen Telamon király, minden ő népével együtt; a másik seregben én leszek Jánossal együtt. Mi pedig nap feljövetele előtt, még éjjel titkon lesbeállunk a trójai külváros gyümölcsös kertjei közt; ugy hogy holnap, mikor Laomedon király megtudván idejövetelünket és minden népével kijönne a városból, a mi hajóink-

nak felverésére, melyeknek oltalmára három sereget szükséges hagynunk, egyiknek az erős Nestor légyen kapitánja; másiknak Kastor; harmadiknak Pollux. Mi felőlünk pedig, kik lesben leszünk a gyümölcsösök közt, semmit nem fog tudni, hanem bátran megyen a hajókra minden vitézeivel együt. Akkor mi a les ből kimenvén, megadjuk Laomedon királynak a kölcsönt; nem is látok ennél rövidebb utat a boszszuállásra. Tetszett a Herkules tanácsa mindenkinek és hogy az idő az alkalomból ki ne forditsa őket, Telamon király, Péléus, Jáson és Herkules lóra ülnek és kiki seregét maga mellé vévén, Trója felé indulnak, a több görög népet mindegyik a hajóknál hagyván a tengerparton.

Megvilágosodván, Laomedon király tudósitást vesz a görögök érkezése felől, mihezképest, nagy serénységgel Trójának minden utczáit bejáratja s kikiáltatja, hogy a ki vitéz embernek tartja magát és igaz hazafinak, kardot kössön és a királylyal együtt kimenjen. Ehezképest minden nép kitakarodik a királylyal együtt a városból valaki csak fegyverfogható volt; kiket Laomedon király szép seregekbe rendel, nem gyanitván semmit a titkos csalárdságról, mik jöhetnének ki a leshelyekből, megyen minden erejével a tengerpartra a hajók felé; kiket látván a hajók oltalmára hagyott görögők, azok is mindjárt rendes csapatokban előállnak. Kik közt elsőben is Nestor vezér szembeszáll az ellenséggel, nagy bátorsággal és gyülölséggel harczol egyik a másikkal; ugyhogy a dárdák romlása, sisakok és paizsok öszveverése miatt megzendül még a mező is; hullnak mindkét részről számtalanul a vitézlő rendek, annyira, hogy a mező szine vereslik a sok vértől; de végre a trójai sokaság győzedelmes lészen, csak maga levén az ellenség ellen Nestor, seregével: mit látván a vitéz Kastor, ő is rendezett seregével megsegiti Nestort; kinek érkeztével megujul a harcz és kiáltás: a kik előtt omlani kezdenek a trójaiak; de Laomedon király, mintegy dühös oroszlán, megsegiti az ő népét és számtalan görögöt megöl és sebesit. Látván azért királyuknak jelenlétét a trójaiak, ismét uj harczot kezdenek és veszedelmesen pusztitják a görögöket, magok vére hullását semminek tartván.

Akkor látván Pollux kapitány az ő atyjafiainak iszonyu veszedelmet, ő is megindul nagy haraggal minden népével és siet a trójaiak ellen; ugyhogy a kit elől utól talál, öli, vágja és a földre tiporja. Laomedon király pedig akkor kevéssé hátrább álván a seregektől, látván népének nagy veszedelmét bekövetkezni, mind ha-

raggal, mind szép szóval inti és lelkesiti vitézeit, hogy feléje menjenek és a mennyiben lehet, csoportositja őket. Azonban Nestor vitéz megismeri Laomedon királyt, észrevevén, hogy ő volna az egész trójai népnek vezére, minden igyekezetével ellene indul. De Laomedon király is meg nem ijedvén tőle, forditja a lova száját és szembemegyen Nestorral; azonban, dárdáját mellének szegezi és oly erővel kezd hozzájárulni, hogyha mások meg nem szabaditották volna, akkor minden kétség nélkül el kellett volna veszni Nesztornak; kiknek segitsége által megujulván Nestor, viszont Laomedon ellen indul és hatalmas erejével a fején lévő sisakját épen ketté vágja és magát is a királyt a földre ejti; de abban az esetben sem veszti el eszét Laomedon, hanem csakhamar felugrik a földről és hegyes tőrt rántván, átalüti a Nestor lábát.

Ugyanakkor egy Cédár nevü ifju legény, kinek első vitézi próbája is azon a napon volt, látván királyát Laomedont gyalog menni és veszedelmeskedni, megpirulván rajta, lóra ülteti a királyt; maga pedig az ifju támad egyenesen Nestor ellen; de nem mérközhetvén a nagy vitézzel, leveri őtet Nestor és Laomedon lábai előtt veri által fegyverével. Mit látván Laomedon, megbusul és boszszut akarván hü szolgájáért állani, Nestor ellen támad ujolag; kinek ugy a fejéhez sulytja sisakját, hogy imitt amott hullanak el a sisaknak darabjai és magát is arczba megsebesiti, annyira, hogy akkor Nestort megrontotta és megölte volna, ha a görögök sokasága akkor hirtelen Laomedonra nem érkezett volna; a kik közül is noha Laomedon sokat fegyverével átalver, de a sokaság csakugyan megszabaditja Nestort és a mint lehet, Nestor ismét lovára ül, Kastor látván Nestornak ilyen nagy veszedelmét, ő is segitségére indul, ha mi jót tehetne vele; de minekelőtte odaérkeznék, egy Sékurida nevü trójai vitéz, Cédárnak atyjafia, elébemegyen és Kastornak oldalába döfi dárdáját. De mivel a pánczélon át nem hatott, megmarad Kastor és Sékuridát viszont ugy főbe vágja, hogy meredten lefordul a lováról. Viszont s Sékurida társa Kastornak ellene támad és sisakját leütvén fejéről, halálos sebet ejt rajta, lováról leveti és a lovát elvévén tőle, fegyverhordozójának adja kezébe. Kastort pedig szidja azon tettéért, mely miatt rokona szenvedett. Már gyalog lévén Kastor, körülveszik a trójaiak, hogy elfoghassák őtet. Kik ellen emberül oltalmazza magát; de egyedül tehetetlen lévén, már szinte rabságba esett volna, ha Pollux király két század magával nem érkezik vala; ki nagy erővel megszabaditja kedves

testvérét és ugyanott lovára is ülteti. Pollux felingerülvén, vakmerően megy mindenkire; ezalatt előtalálja Héliákhint, a ki Karthágó királyának unokája volt, Laomedon királynak pedig öregebbik fia: ez ellen támadván Pollux, ugy vágja, hogy szörnyüt hal Laomedon király előtt. Min felette igen megindulván Leomedon, sirás nélkül nem nézheti; mirenézve ujolag trombitát fuvat és csakhamar hét ezeren odasereglenek a trójaiak; kikkel uj harczot indit s kiméletlenül ölnek, sebesitnek: melyet nem állhatván a görögök, hátat forditnak és a tengerhez hajójok felé szaladnak.

Ugyanakkor vége is lett volna a trójai győzedelmes harcznak, ha nem érkezik vala Trója városából egy Dothet nevü vitéz nagy sebekkel, ki Laomedonnak nagy zokogással és könyhullatással kezdi beszélni Trójának nagy veszedelmét, melyet az ellenség egészen ellepett. Azt hallván Laomedon, a tenger mellett hagyja a görögöket és fordul hazájának Trójának oltalmára; de minekelőtte a városhoz közeliteni, elébe sok rendes csapatokban érkeznek Trója felől a görögök: visszatekintvén pedig, hátamegett látja az ő ellenségeit, kiket meggyőzött volt, hogy azok is erőt vévén magoknak, ujolag felkeltek és utána indultak: e nagy szorultságban, előtte is, utána is a nagy veszedelem; nem tud mit tenni, hanem halálra szánja magát minden népével együtt és rettentő vakmerő harczot inditanak; de a görögök sokasága sokkal felül haladván a trójaiakat, kiméletlenűl kezdik vágni és pusztitani. Nem sok idő mulva ama hatalmas Herkules is elérkezik, szélyelvervén a seregeket; a ki előtt, mint valami kaszás előtt a fü, hullanak az emberek. Azután Laomedon királyt felkeresi a seregek közt és azt lováról leveri s fejét vévén dühös módon veti a seregek közzé. Melyet látván a trójaiak, már vezérök, sem reményük nem lévén, elbádjadnak, mint pásztor nélkül való juhok, a nagy tágas mezőben szélyel oszolnak és a hol oltalmat találnak, mindenfele szaladnak. Nagyobb része mindazon által elhull a görögök fegyvere által; ez lőn kimenetele a görögök és trójaiak között való gyülölségnek.

Ilyen nagy győzedelem után a görögök beszállanak a nagy varosba és kedvök szerint járják az utczákat, a nagy udvaroknak s házaknak nyitogatják és rontják záros kapuit és ajtajit, nem maradván a városban egyéb az öreg embereknél, asszonyoknál és gyermekeknél; kik is féltökben az Istenek templomába vonták meg magokat. A kik pedig onnan kiszorultak, leányok és asszonyok imitt-amott lappanganak a nagy félelemben, csak a sirásban és fohászkodásban vetvén minden bizodalmukat.

A görögök pedig gazdag házakba költöznek és rakodnak zsákmányukkal, egy egész hónap eltelvén belé, mig a városból kihordják a sok kincset és különb-különféle szépségeket. Azután a magas épületeket és a városnak kerítését, erős tornyait földig lerombolják és tolvajként mindent elpusztitnak, sem a gyermeknek, sem az öregnek tekintete nem lévén előttök, egyaránt kegyetlenkednek mindenkin: végre a templomokba is bémennek és onnan is az ifju asszonyoknak s leányoknak szépit kihurczolják és elrabolják, örökös szolgálatra hazájokba vivén őket. Utoljára a Laomedon király fényes udvarára mennek; melynek kapuját midőn bérontanák, ott találnak egy csudálatos szép leányt, kinek Exiona neve, Laomedon királynak kedves leánya; de bár vagy ne született volna, vagy a görögök kezére ne jutott volna. Kinek Herkules kezét fogván, kiviszi az udvarból és avval ajándékozta meg fáradságának jutalmául Telamon királyt, mivel ő volt az első, a ki berontott a trójai kapukon. De valóban embertelen és nemtelen indulatját ismertette meg Telamon ezen kedveskedésben; mert a szép és ékes termetü személyt, ki magaviseletével s véle született jó erkölcsével tekintélyes volt mindenki előtt, tündökölvén mások felett benne a drága nemes vér. De azt nem ugy becsülte Telamon, mint király leányát, hanem mint egy közönséges rabot, ágyasának rendeli. Ennek becstelensége oly nagy bosszura inditotta a napkeleti ázsiai főrendeket, hogy az ember le sem tudja irni, mennyi veszedelmek s károk következtek jövendőben sok nemzetek közt; melyről ide hátrább bővebben lészen emlékezet: holott ez volt egyik legfőbb oka a nagy veszedelemnek, melynek sok esztendőkig is alig érték végét. Igy pusztitván el az első Tróját, minden hajójukat megterhelvén a trójai kincscsel, megtérnek a görögök és a széles tengeren mennek vissza hazájokba. Kiknek érkezésükön mindenütt nagy vigság volt Görögországon, mindenütt kövér áldozatokat tévén az ő Istenöknek örömükben. Akkor ugy meggazdagodott Görögország, hogy azután sok esztendők mulva is emlékezetben volt, a görögöknek unokájukra maradván az Ásziából hozott gazdagság.

Ujolag a nagy Tróját mint kezdette Priámus király.

Elpusztulván az első Trója, elveszvén kegyetlenül belőle Laomedon király, a városi polgárok és népek vagy elpusztulván, vagy eloszolván, a király méltóságos leányának is, Exionának sorsa becstelenségre jutván, nem akarván Telamon őt előbb látni,

mig a legaljasabb tettre nem szoktatta fajtalanságával; (holott ez a világ, a kit ma a veszedelmek kerekével keményen megrongál, holnap azt viszont nagy becsületre szokta emelni; azonfelül, kicsiny szikrákból minémü nagy tüzek szoktak támadni) gondolkodás nélkül csak a maga fajtalan baromi természetét követte: melyről akárki is példát vehetne, minő nyomort szokott hozni mind másokra s mind magára, ki csak a maga kivánságát követi. De mik lettek jövendőben, arról szóljunk ezután; elég az, hogy ilyen nyomorult vége lett annak a hires neves, felséges Laomedon királynak, az ő nemes városával együtt. De nem maradt csak ebben, sem a napkeleti nemzetek, sem a görögöknek siralmas nyomorusága: hanem az öröktől fogva való végzések nagyobb veszedelmet tartottak még ide hátra számukra. Mert Exiona miatt minémü nagy veszedelmek származtak, azt rendesen akárki se tudná elősorolni; mivel más Trója épült idő jártával, az előbbeninél sokkal különb, melynek is csakugyan romlás volt vége, noha romlásával maga után vonta a világ nagy részének romlását, nagy királyoknak, fejedelmeknek és egész nemzeteknek soha el nem felejthető bukását. Kikről a mennyire lehetséges, rendesen akarunk emlékezni további irásunkban.

Priàmus mint szállott meg egy várat fiaival együtt.

Volt Laomedon királynak egy Priamus nevü jeles fia, ki minden tekintetben igen okos és hatalmas volt; de ez nem volt jelen az atyja veszedelmén, hanem meszsze földön bizonyos számu táborral hadakozni ment volt az atyja ellenségei ellen. Midőn a görögök Tróját pusztitották, ez is akkor egy várba rekesztette az ellenséget és ugyanakkor jó reménység alatt azon várnak megszállásában s ostromlásában töltötte idejét fiaival együtt. Ennek a Priamusnak Hekuba valódi nejétől öt fia és három leányai voltak: kik közt első szülött volt Hektor, ama nevezetes vitéz férfi, kinek mássát nem sokszor emliti a világ, dicséretét eléggé nem győzik leirni a históriák. Második fia volt Alexander, kit Párisnak is hivtak: abban az időben az ifjak közt legékesebb, bölcs a tudományokban és igen jó nyilas. Harmadik Deiphobus, értelmes és nagy tehetségü ifju. Negyedik Helénus, a több testvérjei közt majd serényebb, mind elméjében, mind testében. Ötödik fia Troilus volt, kisebb idővel, de nem alábbvaló a többinél, bátorság és vitézi erővel. A leányai közt első volt Eléusa, Aeneásnak neje: ezt az Aeneást nemzette Ankhises Vénus Istennőtől, a

poéták értelme szerint; kinek a trójai veszedelem után való cselekedeteiről legtöbbet ir Virgilius. Második leánya volt Kassándra: ez szűz életre adta magát és a nagy tudományoknak gyakorlására és a többi jósló Sibillák előtt hires jövendő mondó volt. Harmadik leánya volt Polixena: ki szépségével nemcsak nénjeit, de a többi szüzeket is az akkori időben sokkal felülmulta. Ezekenkivül ezen Priamusnak többi nejeitől harmincz fiai voltak, mindnyájan erős és próbált vitézek. Kiknek nevök igy következik: Priamus, Odinál, Antal, Esdron, Béluriz, Sinsélénus, Quintilénus, Modénius, Kassibuláns, Binadaron, Borástrál, Piktagorás, Cicinalor, Héliástás, Menélaus, Isidor, Karrás, Kélidóniás, Emárgorás, Mádián, Sárdus, Margariton, Ankhilles, Favoél, Brunus, Máthán, Almadián, Bultes, Godelaus, Buglás és Kádor.

A nagy Trójának épüléséről.

Midőn Priamus a fenemlitett várnak vivásában töltené az időt, vele lévén neje Hekuba és minden gyermekei, meghallja a szomoru hirt, mint pusztult el szép házája Trója, mint veszett el abban az édes atyja Laomedon családjával és nejével együtt; mely gyalázatos rabságra jutott az ő kedves huga Exiona. A mely hirhallásra, csaknem szive hasadt; véget vet minden hadakozásának, békét hágy a megszállott vár ostromlásának és hadait öszvegyüjtvén, házájába indul nejével, gyermekeivel, udvarnépével és egész táborával együtt. De midőn Trójának csak a puszta helyét látná és a magas épületeknek felfordult alapját; a királyi paloták helyén öszveomlott kövek halmazát; elkeseredik a nagy változáson, sir és könyhullatással öntözi a földet, három egész nap eszére nem térhetvén a keserv miatt. Végre látván, hogy avval semmit sem használ házájának, annak épitésére forditja gondját. Minthogy az előbbi épület mindenestől füstbe ment, ujolag oly épületet akar állittatni, melyhez hasonló e világon ne lehessen, melyben ezentul már semmiféle ellenségtől ne félhessen. Ehezképest, valahol mesterembereket tudhat a nagy Ázsiában, mindenütt összegyüjteti őket, a romokból is kiszedeti a haszonra való köveket és más helyekről is számtalan sok márványköveket hordat és a városnak épitéséhez kezdvén, ugyancsak Trójának nevezi. Ennek a városnak harmadnapig járhatták meg mind hosszát s mind szélét; melyhez hasonló sem nagyságra, sem szépségre nem volt ezen a világon. Melynek köröskörül oly mély alapot vetett, min a magas kerités szilárdul megállhatna, vastagon kétszáz kö-

nyöknyi magasan. Mely kőfalnak a külső oldala kivül belől mind simitott márványkővel volt bészinelve; ugyhogy a nagy fényesség miatt messze földekre látszanék és sokféle szint mutatna tündöklésében. A tornyok pedig köröskörül közel nézték egymást, a keritésen felül jó darabbal levén épitve. A városba való bemenetelre hat kaput készittetett: melynek egyikét hivták Dárdánesnek, másika volt Timbera: harmadik Héléa: negyedik Cétás: ötödik Trója: hatodik Anthenorides. Mindenik kapu csudálatos szép, de erősnek is mesterileg volt készitve, minden hadi oltalomra való eszközökkel bőven felékesitve. A melyeken szabad bemenetel adatott a honfiaknak; de nehéz volt az ellenségnek általmenete rajtok. Annakfelette, a falon kivül mesterséges és mély árkok csináltattak, mikben hamar utat vesztett akárki is; azokban pedig a mély viz nagy erősséget adott a városnak körös körül a város épületéből a nagy sikmezőt látták. mit alig láthatott be az ember szeme. A magas keritésen belől volt a városnak épitése, csudálatos szép mesterséggel, egyik utcza szolgálván az másikra. A házak mind egyarányu épülettel lévén, ugyhogy egyik a másiknál alábbvaló nem volt, hatvan singnyire nyulván fel minden házfalának magassága. A házakon kivül is az utczák felől szivárvány alakra nagy kiterjedésü boltozatokra hosszu sétálóhelyek vagy csarnokok voltak épitve, mik alatt a kereskedők melegben és esőben bátran megmaradtak. Ott találtatott fel mindenféle áru, valamit ember ki tudott gondolni, akár vitézeknek különb-különb féle fegyver, akár másoknak állapotjához való kivánatos anyagok: azonfelül, mindenféle mesterembereknek egy sorban nyult el az utczájuk. Egyszóval, valami szükségest a világ kitudott gondolni embernek életére valót, ott minden feltaláltatott. A mi pedig a városnak mind nagy hasznára, mind ékességére szolgált, egy igen szép sebes folyóviz ment keresztül a közepén, melyet Xánthusnak hivtak; ez nemcsak egészségessé tette a várost, de erősséggel is derekasan védte; mert ezen voltak csaknem egymást érő lisztmalmok, melyek a népet minden szükségtől és szorultságtól megóvták, ezen folyóviznek segitségéből minden utczában, föld alatti hosszu rézcsők által a szép csurgók ugyan csörgedeztek az ablakok alatt. Ez tisztitotta meg a várost minden ártalmas és dőgleletes szemetektől.

Ennek a mintájára akarták Rómát épiteni, Aeneás király intézvén el annak is első épitését; melyet a Tibéris vize hasitana kétfelé, mint Xánthus Troját. Ezt a várost nagy szabadalommal ajándékozta meg Priamus; mirenézve mindenfelől gyültek a né-

pek és családok. Igy épült fel a város nagy méltóságra; ugyhogy az akkori világban ehez hasonló nem volna sem szépségére, sem népére nézve, melyben annyi herczegeknek és fejedelmeknek lett volna megtelepedésök. Azonfelül, a városnak egyik részében mindenféle mulatságra, szinházakra, vitézijátékokra való udvarok nagy költséggel épűltek. Azonfelül, különb-különbféle oskolák, hol mind világi bölcsességet, mind mágusi büvészetet mely ördöngős tényekkel ment végbe, kinek mihez volt nagyobb kedve, tanulhatott. Noha Siciliát mondják némelyek, a hol elsőben találtattak volna fel eféle mulatságos szin- és nagy nyereségekre kigondolt játékok; de nem jól jártak azok a dolognak végére: mert Trója volt első fészke mindenféle derék müvészi játékoknak. A körben való játékok, a küzdésre való öltözetek és a Májuma, mely pünkösdijátéknak neveztetett azért, hogy tavasz elején kezdettek ahoz az ifjak, mind ott találtattak fel, uj zöldséggel és virágos fákkal, ékes munkájukat felczifrázván akkor, mely zöld árnyak alatt müvészi ugrásokat, tánczokat és testöknek könynyüségét tüntették elő az ifjak és szüzek. Eféle mulatságos alkalommal akarta abba a helybe édesgetni és vonni az embereket. Maga udvarának épitésére pedig egy külön levő tágas helyet hagyott, mely a városnak minden földét felülhaladta magasságával.

A Priámus király udvarának, Ilionnak leirása.

A város egyik részén egy magas kősziklás hegy állott, melynek magassága ötszáz lépésnyire nyult fel; ennek a tetejére rendelte királyi palotáját épiteni Priámus és azt mindenfelől ugy faragtatta le, hogy mindennemü oltalomra alkalmatos lenne. Ennek a magas kősziklának tetején megint az épületek közt oly magas tornyokat épittetett, miknek tetejében megütközni látszottak a felhők: ezekről a magasságokról meszsze tartományokra is annyira elláttak, hogy rejtekben nehéz volt valamit végbevinni, mit a vigyázók észre ne vettek volna. Ennek az Ilion nevü vár oldalának külső szinét nem mészszel fehéritették meg; hanem simitott márványkövekkel, mint valami tükörökkel, ugyfémlett egész Ilionnak köröskörül az oldala. Ennek a várnak oldalához nagy nyári házat ragasztott, mint az olaszok Galleriának szoktak hivni: ez csak a sétálásra épittetett, melynek ablakai közel egymáshoz fényesen tündököltek; mert még az ablaknak keresztoszlopai is mind termett kristályból metszettettek ki,

szép táblákra lévén kiformálva még a padozatja is hebénom fából. A házfalai pedig elefánt csonttal czifrázott mesterséges formákkal és képekkel voltak béirva, a miken nem győzött az ember szeme bételni. Azon Galleriában hosszu asztalok és székek mind vendégeskedésre, mind egyéb játékokra rendeltettek, az urak közzül kinek minémü mulatsághoz volt kedve. Más részében egy oltár is volt épitve drága gyöngyökkel és jóféle kövekkel ékesitve, melyet a nagy Jupiternek szenteltek; ehez az oltárhoz husz lépcsőből álló feljárat volt, melynek a tetején müvészileg készitett képe állott Jupiternek, tizenöt könyöknyi lévén a képnek magassága tiszta finom aranyból. Ezt igen drága münek tartották mind a müvészetre, mind a sok válogatott gyöngyökre nézve, melyekkel fel volt czifrázva. Ebben a képben nagy reménységét vetette volt Priamus király; ugyhogy, valamint azt állandónak hitte lenni, ugy Ilion várát minden időkre megmaradandónak állitotta.

Midőn mind várát, mind városát ilyen nagy készlettel végbevitte volna Priamus, felfuvalkodik magában, mintha nem volna erő a világon, mely őtet nemhogy megrontaná, de csak a mely meg is ijeszthetné; és azokról kezd gondolkozni, a kik miatt valaha boszut és gyalázatot szenvedett az ő nemzetsége: a miatt nyughatatlankodván éjjel nappal, végre udvarába közgyülést hirdet. Öszvegyülvén ahozképest Ilionban minden főrendek és fejedelmek és a király fiai, az egy Hektoron kivül, ki akkor Trójához tartozó országban *Pannoniában* volt. A többi urakkal pedig maga is a király jelenlévén, a sokaság előtt igy kezdi el beszédét Priamus: kedves atyámfiai! nékem szivem szerint való hiv barátim! kikben mindenképen megnyugodtam, tudhatjátok az én keserves szenvedéseimet, sőt mindnyájunkon tett boszszuságtételeket, miknek méltatlan viselésében én és társaim vagytok. Tudhatjátok, mondom, a kevély görögöknek minden oknélkül hazánkra való rohanásukat, az ő dühös kegyetlenségöket, melylyel elvesztették városunkat, nemzetünket, azok közt az én édes atyámat is; és nemes szép hugomat mily gyalázatos és nemtelen állapotra juttatták s máig is atyátokfiait, nejeiteket minémü rabságban tartják, régi lakóhelyünket mily hallatlan pusztaságra forditották, eleinknek házait tőből felforgatták, minden vagyonunkat tolvaj módon elprédálták. Vajon mind ez az Isteneknek és embereknek törvénye szerint nem elég ok e a boszszuállásra? nem méltó-e valaha felindulnunk és a kölcsönt megkérnünk,

vagy meg is vennünk tőlük? Azt látjátok mindnyájan, minő erősségben lakunk, mennyi vitézlő rendekkel népes lakhelyünk, mennyi fegyverekkel bővölködik városunk, kincset eleget adtak az Istenek, sok esztendőkre eltétetett gabonákkal rakva vannak éléstáraink. A szomszéd királyok és nemzetek egész Ázsiában mindnyájan egyeznek velünk. Mihezképest ugy tetszik, minden alkalom előttünk van; most az ideje, ha akarunk vele élni, most foghatunk fegyvert, ha restségünk miatt a sok boszszuságtételeket álmodozásnak nem akarjuk tartani. Tudván mindazáltal, minden hadakozásnak félelmes és bizonytalan kimenetelét, arranézve minden bosszuságokat könnyebben szenvedhetnénk, csak kedves hugomnak Exionának gyalázatos elrablása ne jutna gyakran eszembe és az ne szaggatná szivemet. Mert ha neje gyanánt tartaná őtet Telamon, nem esnék olyan nehezen; de hogy mint egy bordélybeli személylyel, ugy él vele, fájdalmas nekem, mikor eszembe jut. Tessék azért egyenlő tetszésből mindnyájatoknak, hogy küldjünk a görögökhöz barátságos izenettel, igérvén magunkat arra előttök, hogy minden panaszunkat elfelejtjük, csak hallgassák meg kérésünket.

Itt elvégezvén a király beszédét, inditványát helybenhagyja a körülálló tanács; mihezképest Priamus a főrendek közül előszólitja Anténort, kinek nagy eszében és jó magaviseletében megnyugodván, rábizza az egész követséget, szép szókkal is inti a király, hogy ilyen nagy követségnek végbevitelére készüljön és jókedvü legyen. Anténor is azonnal igéri tehetsége szerinti jó szolgálatát. A király sem késik, hanem tengeri hajót készit Anténor és a vélelévő kisérők alá. Melybe beszállván Anténor, megyen a tengeren éjjel nappal és egynéhány nap elteltével érkezik Ménusium nevü városba, mely thessália tartományához tartozott volt, ahol Péléus király akkor valami okra nézve mulatozott. Kivel Péleus szembe akarván lenni, fáradságának okát tudakozza; Anténor pedig igy felel Péleusnak; én Priámus királytól küldettem hozzátok görögökhöz, ilyen parancsolattal: minő nehéz és veszedelmes boszszuságokat szenvedett tőletek, mind maga, mind az ázsiai nép, hiszi, hogy feledékenységben nincsen nálatok; hogy minden igaz ok nélkül országára mentetek; édes atyját dühös módon megöltétek; országát, lakhelyét, hallatlan pusztaságra juttattátok, pogány módra a gyermekeket és szüzeket elraboltátok. Azonfelül, saját testvérhugát is, ki már jegyben is volt, elragadtátok, kit máig is nem ugy mint

király leányát, hanem mint kéjhölgyét tartja az ő gazdája, — Tehát, mivel nagy értelmü király vagy, gondold meg az ilyen illetlenségnek mennyi zürzavarnak s veszedelemnek lehetnek inditói és igyekezzél megorvosolni, hogy ne legyen e dolognak eldöntője a fegyver; erre kér téged Priámus: hogyha csak hugát visszaadnátok is neki, minden meglett boszszuságot örök feledékenységnek homályával kész volna eltemettetni. Mely követséget hallván Péleus, felgerjed rajta és nem birván haragjával, szitkos és fenyegetődző szókkal illeti Priámust. — Valami szerencsétlenséget szenvedett (ugymond) magának és ne másnak tulajdonitsa. Anténort is szidalmazván, hogy mentől hamarább térne vissza; mert ha birodalmába ezentul találják, őtet is kardra hányatja. Ilyen idegen választ vévén Péleustól, bucsuvétlen csakhamar hajójába megyen Anténor és bizonytalan helyeken evezvén, jut egy időjártára Salaminába, a mely tartománynak volt fejedelme Telamon: és kiszállván hajójából, minden várakozás nélkül megyen Telamon elibe; kit nem igen jó kedvvel lát Telamon, kiváltképen Exionára nézve, a trójaiak ellen nagy gyülölséget tartván. Végre mindazáltal okát kérdi az Anténor odamenetelének. Kinek követségét igy adja elibe Anténor: Priámus király a trójai birodalomnak nemes ura, uri személyedet én általam e végre keresi meg, hogy testvér atyjafiát Exiónát ne nehezteld neki visszaadni: mivel neked sem szolgál az igen nagy becsületedre, ha az ő hugát a király leányát olyan gyalázatos nyomoruságban tartod mindvégig, a mint hozzá kezdettél: noha több panaszi is volnának, mit tudsz magad is jó Telamon király; de mindenekről kész volna elfelejtkezdni, csak vehetné kezéhez kedves hugát, kinek még talán tisztességes házasságot szerezhetne. Vége levén az Anténor beszédének, mindazokat igen nehéz kedvvel hallgatván, nevetséggel felel Telamon: Barátom, ki lehess, nem tudhatom; mindazáltal királyodnak ledérségén csudálkozhatom: a ki sem az én ismeretségemben nem volt, sem én az övében; miért kellett hozám küldeni, minekelőtte ki nem tanulá az én állapotomnak rendét: ehezképest, nem lehet előttem kedves követséged. Tudhatná, ha jól akarná az urad, engemet másokkal együtt minémü bosszuság vitt volt által a tengereken, melynek oka egészen csak Laomedon volt: én pedig mennyi véremet ontottam ki a trójai kapuban, első lévén a bemenetelben, sokan lehetnek bizonyságaim; mely munkámnak jutalma semmi nem egyébb, hanem éppen csak Exióna. — Noha én azt nem csekély ajándéknak

tartom; mert nyilván való dolog az, hogy mind szépséggel s mind erkölcscsel a többi asszonyi nemet felülhaladja; nekem pedig szemérmetes magaviselésével mindenekben kedvemet találta: hidd el, ilyen drága kincsemet könynyen ki nem eresztem kezemből, kit én életem veszedelmezésével kerestem. Erre nézve, bizvást mond meg az uradnak, hogy ha fegyverrel nem, másképpen tőlem el nem veszi Exiónát: sőt téged sem tartlak okos embernek, a ki ezt az izenetet csak magadra is vállaltad, mivel meggondolhattad volna, micsoda reménységgel kellett a mi nemzetségünk közzé jőnöd, kiknek ilyen nyilvánvaló ellenségi lettek. Jobb azért erről a földről mentől hamarább eltakarodnod, ha még valaha életben akarod látni hazádat és királyodat. Ott is üres választ kapván, ismét a hajóba mégyen és elvitorlázván a tengeren, jut Akhájába, ott találja Pollux és Kástor atyafiakat, kiknek is követségét ilyen formában előbeszéli; én a trójai Oriamus királynak követe lévén, a mik reám bizattanak, rövid szóval elő-tökbe adom, kik ennek a földnek fejedelmi vagytok. Noha az én uram királyom sok keserüséget szenvedett mind édes atyjának kegyetlen halála, mind hazájának elpusztulása miatt, de mivel azok már meg nem orvosolhatók, csak az elhozott hugát, ki még életben vagyon, szerezzétek kézhez; nem igyekezik semmiben ártani. Kinek igy felel Kástor: Többször nem láttalak; micsoda ember lehess, nem tudhatom: de nem méltán hányod szemünkre Trójának fegyver általi elpusztitását; mert mindeneknek inditója Laomedon király volt, ki rut gyalázattal illette elsőben is a görögországi nagy rendeket, kik neki soha nem vétettek volt. És az ilyen elmult dolognak előhozásával nem hogy csendesitenéd, de inkább gerjeszted az előbbi tüzet. Neked sem lehet jóakaród az a király, midőn ily gyülölséges követséggel megindította. Mentől hamarább életednek véget akart vetni evvel az alkalmatossággal. Itt ne találjunk azért mán tul ha fejedet Görögországban nem akarod hagyni. Ott sem sokat mulatott Anténor, hanem hajójához siet és megyen ismét a tengeren Pylon nevü szigetbe, a hol Nestor vitéz uralkodott, kinek hasonlóképen előadja követségét, mint a többi fejedelmeknek. De Nestor a nagy méreg miatt neki pirul; utoljára pedig igy felel Anténornak: gonosz szolga, honnat vettél ilyen bátorságot magadnak, hogy ilyen bosszuságokkal terheled füleimet? ha emberségemet nem nézném, levonatnálak, nyelvedet elsőben is kimetszetném a szádból, testedet darabokra vágatnám, sokaknak tanuságára, melyet, hidd el meg is cselekszem, hacsak még keveset mulatsz is előttem.

Megijedvén ennek kegyetlenségétől Anténor, mentől hamarább költözik a hajókra; és megindulván a mély tengeren, iszonyu nagy szélvész éri, lévén zápor, villámlás és mennydörgés; a fergeteg a hajókat szélyel kezdi bontani és forgatni nagy veszedelemmel, ugyannyira, hogy megmaradásokhoz már semmi reménységük nincsen, hanem csak az istenekhez kiáltoznak. Iszonyu hullámok között hánykódnak a hajók három napon és éjen; de a negyedik napon csendesedik valamennyire a tenger s megszünnek a habok, mihez képest az emberek is megéledvén és szabadulván a nagy félelemtől, igaz utat vesznek eléjökbe és a trójai határnak partjára nagy nehezen kivergődnek; onnat elsőben is Trójába sietvén, mennek az istenek templomába, a hol szolgálatokat és áldozatot tesznek szokások szerint, mintha annyi veszedelmekből és háborukból azok szabaditották volna meg őket. Annakutánna a király udvarába indul a követ, kit nagy örömmel kisér a sokaság, és találja, Priámus királyt a székben, ki akkor szintén a fejedelmekkel tanácskozott. Elérkezvén azért, Priámusnak és a fiainak és mind az uri rendeknek megbeszéli követségviselésének rendét, mely embertelen fenyegetődzéseket szenvedett mind Péleus, mind Talemon, mind Kástor és Pollux királyoktól, kik kegyetlen halállal is akarták életét elvenni. Mihezképest igen megbusul a trójai király mind a mellette levőkkel együtt, követjének becstelenségét szégyenlik mindnyájan, Exiónának is szabadulásáról nem lévén továbbá semmi reménységek, szivöknek mély rejtekibe zárják a nagy boszszuságokat.

Priamus király szándékáról, mint tölthetné bosszuját.

A követnek megérkezése után vevén eszébe Priámus király a görögöknek fenforgó haragjokat, mind maga személyére, mind egész országára nézve, kedves atyafiának is örökös rabságát által látván, szörnyen megindul a vér benne és minden igyekezetét a bosszuállásra forditja és a hajók készületéhez kezd és minden alkalmatosságokkal kiván élni, valamelyekkel a görög fejedelmeknek borsot törhetne az orrok alá, inkább akarván felindult haragja után, mint vak vezér után járni, hogy sem a jó tanácsot követni, a mely által mind országát, mind egész nemzetét megtarthatná. Mert ha a szerencsének bizonytalan forgására nem bizta volna magát, emberi itélet szerint még maradéki is sok esztendőkre megmaradhattak volna; de igy jár a ki a földön

meg nem maradhat, mentől magasabb pólczra vágyódik, annál nagyobbat esik. A megirt okoknál fogva egyenlő akaratból és tanácsból Párist Görögországba rendelik; mert Priámus király előhivatván mindenünnen a fejedelmeket és minden tanácsosit, ilyen szókkal kezdi el beszédét előttök: im a mint közönséges akaratból Anténor atyánkfiát a görög fejedelmekhez elküldöttük volt, nagy emberséggel akarván minden gyülölséget és háboruságot eltávoztatni, minémü válasszal jött vissza, azt mindnyájan tudjátok; ugyhogy nemcsak csendes és emberséges magunkviseletével valamit használhattunk volna előttük, sőt inkább gyalázattal s szidalmakkal fizettek nekünk a jókért, melyekkel őket tisztelni kezdettük vala. A mely utánnok való járásunkkal kevélységre fakadtak, bennünket pedig lábok kapczájának tartanak, ez nyilván való dolog. Távol légyen mindazáltal, hogy az ő fenyegetődzésök szerint legyen a mi dolgunk, távol legyen mi tőlünk is az a gyalázatos bátortalanság hogy motszanni se merjünk; holott a szép becsületért élni s halni szokott az ember. Egyébaránt is magunkat alábbvalóknak nállunknál nem tarthatjuk, lakó helyünk nagy erősséggel körülvételetett, minden készületekkel oly elégségesek vagyunk, hogyha az Istenek végzéséből nem néz valami romlás ránk, nem félhetünk e világon senki erejétől, senki haragjától. Tetszenék azért énnékem, hogy ne nyeljük sokáig, mint félelmesek, a bosszút: hanem mutassuk meg mink is emberségünket és valamire segitenek az istenek, kövessük el ellenök. Bizonyos számu hajókkal küldjünk válogatott vitézeket, a kik helyen-helyen a tartományokat prédálják és rabolják és ilyen formán egyszer is másszor is visszaadjuk a kölcsönt. Egyszóval nekem ugy tetszik, tekintetes urak, hogy nemzetünkön ne hagyjunk száradni minden gyalázatot. Ha valamikor az elleneiken győzedelmet vettek a görögök, az a példa ne rettentsen meg bennünket; mert soha nem járt, nem is jár mindenkor egy nyomban az a szerencse, a kiknek egyszer kedvez, azután meg szokta ejteni azokat. A királynak illendő és méltó kivánságát s nagy tanácsát nemcsak helybenhagyták, hanem mindnyájan annak elkövetésére igérik is magokat a fejedelmek. Mely készségöket a király örömmel és becsülettel veszi, bátorságokat dicséri és minden fiainak jelenlétében, midőn már nagyobbik fia is Hertor elérkezett volt, azt kivánja a király, kiki tetszését minden tekintet és kedvezés nélkül voltaképpen kijelentse. Igy Priámus tovább is nyujtván beszédét, mond: de igen szomoru arczczal, kinek ábrázatán egymást érik a könnyhulla-

tások. Ugytetszik (ugymond) az elleneinknek kegyetlen veszedelme még előttünk foroghat. Exionának is gyalázatos rabsága, a melyet szemünk láttára még életünkben kell szenvednünk, elég nagy gyalázat. Fordulván azért Hektorhoz, igy szól neki is: minthogy minden fiam között, kiket én nagy atyai szorgalmatossággal felneveltem, te vagy első, a meglett dolgok is nyilván vannak előtted, te reád akarom bizni az egész dolognak kivitelét, mivel a bosszuságoknak szenvedésében neked is elég részed volt s van; kérlek is azon, ugy fájjon neked is nemzetünknek kisebbsége, mint illik királyi ágyból származott és becsületet szerető egyénhez. Egyébaránt megnyugodtam bátorságodban és vitézi nagy erődben, az, ki eleitől fogva letudtad rontani a kevélyeknek felemelkedett szarvait, megszeliditetted a vakmerőket; ehezképest minden vitézlő népemnek te lész első és fő vezére, tőled fog függni minden fő, valamely a birodalmam alatt leszen. Én pedig mától fogva elbúcsúzom minden hadi gondviselésektől és azokat a te munka-győző vállaidra rakom, minthogy én már utolsó időmhöz közelitettem, neked illik könnyebbitened az én munkáimat. Ilyen szókkal vetvén véget hosszu beszédének Priámus, Hektor nagy főhajtással becsülvén, mintegy szemérmes arczczal, ilyenformán teszen választ atyjának.

Hector feleletei.

Szerelmes atyám! soha a fiak elégséges hálaadással nem lehetnek az ő atyjokhoz; mihezképest, valamennyi terhet hátamra rakhatsz, mind emelem addig, mig birhatom magamat. Annál inkább, midőn ilyen méltó dologban kivánsz bosszuállást, mert ugytetszik, azt a természet még az oktalan állatokba is beóltotta. Nincs is a fiad között hatalmas király, a ki az eleinkért való bosszúállást nálamnál inkább kivánhatná, mert ha idővel és becsülettel elsőbb vagyok náluknál, a szolgálatban is nekem kell elsőbbnek lennem, melyet meg is bizonyitok, ha arra kél a dolog, ha fogom-e szánni véremet vagy nem, nagy emlékezetü régi nemzetségemért. Mindazáltal, ezt örömest tanácsos itéletedre hagyom, kérlek is, gondold meg bölcsen, minémü vége lehessen ennek a kezdésnek; mert nem ok nélkül mondják a tudósok: valamit mivelsz, mindent okosan cselekedjél és jól megnézd a végét. Mert mi haszon, akármely hatalmas munkával is elkezdeni valamit és azután belefáradni. Valjon nem nagyobb dicséret-e az olyat vesztegléssel elmulasztni, mint végbe nem vinni? mert akár-

mely dolognak is a végén van a bolondság. Ezeket azért mondom ilyen bátran előtted atyám, hogy noha én is kivánója vagyok a bosszúállásnak, de királyi szerencsédet magam kedveért örömest bizonytalan koczkára nem vetném. Hiszen nállamnál jobban tudod uram atyám, minémű hatalommal birjanak a görögök; Európa és Afrika az ő hatalmokban van, magok pedig hatalmas szerencsével biró tudós vitézek, Meg kell azt engedni, hogy Ázsia nem érkezik fel azoknak erejével, mert ha hő néppel birunk, de a vitézkedésre nem vagyunk olyan tanultak, mint azok, mihezképest, félhetünk attól is, ha kivonjuk kardunkat, nem tehetjük el mikor akarnók, sőt még az is kétség, ha érünk-e többé békességet vagy soha sem. Egyébaránt most ugytetszik, a világi boldogságnak szintén a tetején ülünk, a melyet én igen károsnak tartanék elveszteni. Hesionét én is mint szerelmes nénémet becsülöm, állapotát sajnálom; de hogy az egy személy kedveért egész nemzetünket veszedelembe ejtsük, az egész világot felháboritsuk, azt hazámhoz való szeretetem nem mondatja velem. Azonkivül is azon helyet megszokta már Exióna, koporsójához van már ő is közelebb, mint születéséhez; és igy még a feltett czél mellől könnyen elállhatnánk. Ne ugy gondolkodjál pedig édes atyám rólam, mintha szivem gyengeségéből mondanék ilyeneket, hanem mivel a tanácsban szabad javasolni, minekelőtte a dologhoz fogna az ember, addig kell mindent jól meghánni vetni; azért kellett nekem is megjelentenem az én elmémnek gondolatát, mivel legnagyobb kötelességemet tartom királyi koronádnak megoltalmazásában. Ha nem fog tetszeni beszédem; valamit elömbe ad atyai méltóságod, azt örömest elkövetem.

Páris beszéde.

E szók után a nagy elméjü és vitéz Hektor leül és hallgatá a beszédet. Utánna előáll Páris, ki bátyjának minden szavaira igen figyelmetes volt, ilyen szókkal: hallgass meg édes atyám csendesen engemet is: nékem ugy tetszik, az előttünk álló dolognak kimenetele nem lehet olyan sulyos, amint némelyek félnek tőle; mert mivel vagyunk mi másoknál alábbvalók? ebből az erős városból valjon üstökünknél fogva valaki kivonhat-e bennünket? Ne tartsd annakokáért sokáig függőben elmédet; bizonyos számu hajókat készits és küld el hű szolgáidat, kik pusztitsák nyilvánvaló ellenségünknek tartományit. Tessék az is néked, hogy én legyek vitézeidnek előljárója, nincs nékem két-

ségem az istenek segitségében: én leszek erős, bosszúálló Görögországon. Még azt is végbeviszem, hogy a legkedvesebb és szebb asszonyi nemet hozom el a görögöknek nagy rendei közül, kin könnyü leszen Hesionét kiváltani. Ha valaki kérdi: hol vettem ezt a reménységet? azt is megjelentem örömest. Mert ennek előtte nem sok idővel a te parancsolatodból, király, kisebb Indiába mentem vala, ott tévén nyári áldozatokat az isteneknek Egykor magam mulatságáért Vénus asszony napján valami berekbe mentem vala vadászni barátaimmal: jókor reggel keltem volt fel ugyan; de semmi szerencsém nem lévén a vadászathoz, délután már az este is közelitvén, külön menvén társaimtól, egy szarvas vetemedék előmbe: a mely nem messze ugrándozván előttem, jó reménység alatt utánna indultam, eszembe sem vevén magamat, minden társaságomtól messze szakadtam és végre csak egyedül egy Ida nevü berekbe jutottam s ott a fáknak árnyéki alatt a szarvas hirtelen csak eltünik szemem elől, a holott már midőn mind lovam igen elbágyadott s magam is elfáradtam volna, a szép pásiton egyik fának zöldellő árnyékában ágyat vetettem magamnak, tegzemet tevén fejem alá vánkos gyanánt; akkor mindjárt oly hirtelen álom esék szememre és mély nyugodalom, melyhez hasonló akármikor sem nyomott el engem. Azonban, álmomban előmbe álla Merkurius Isten, három Isten-asszony lévén vele, Vénus, Pallás és Junó. Megszóllitván azért külön csak magamat Merkurius: halljad Páris — ugymond, im három isten-asszonyt hoztam elődbe, kik nagy perlekedésben vannak és meg nem egyezhetnek. Abban mindazáltal megegyeztenek, hogy mindenekben a te itéleted alá ereszkedjenek; ilyen okból, hogy midőn hárman együtt volnának vendégségen, egy csudálatos mesterséggel készitett arany-alma közikbe hengeredik, melyen görög betükkel ilyen szók voltanak irva: „a ki legszebb annak adassék.“ Ezen nem állapodtak meg ezek mind addig is, kiki magát tartván szebbnek lenni a másiknál. Ebből a dologból kivánják már ez három isten-asszonyok a te itéletedet. Ha Junónak kedvezesz; az, gazdag és tekintetes emberek között téged legnagyobbá teszen; ha Pallásnak: az mások felett való nagy tudománynyal ékesit fel; ha Vénust itéled szebbnek; jutalmadért oly szép asszonyt ad neked, a görögök fejedelmei közül ragadván el, kinek mássa nincsen egész Görögországban. Arra felelék Merkuriusnak; ugy tehetek itéletet közöttök, ha láthatom őket. Kik Merkurius akaratjából előmbe jöttenek volna énnekem. Vénus látszott a többi felett szépnek és neki adtam az aranyal-

mát. Ezen megörülvén Vénus, lassu szókkal sugallá nekem, hogy mindennek betel jesitője leszen, valamit nekem Merkurius megjelentett. Ezzel eltávozván tőlem az istenasszonyok, én mindjárt felserkentem ágyamból. Gondolod-e azért édes atyám, hogy az Isteneknek igéretei bé nem teljesednek? Azt mind en bizonynyal elhittem; ha én megyek el Görögországba, elhozom azt a szép nőt, kit az istenek nekem igértek: ne is küldj mást én helyettem édes atyám, meglásd, ha meg nem vigasztalom a szivedet.

A harmadik fiának felelete.

Elvégezvén Páris beszédét, a harmadik fia Priámusnak Deiphobus áll fel és ilyen formán inditja meg tanácsát. Felséges király, ha valaki cselekedeteinek minden részét vizsgálja, azokból eleg akadályokat formálhat és igy, senki dolgához bátran nem kezdhetne. A szántó ember ha látná mennyi állatok élődnek az ő veteménye után, kétségbe esnék, hogy neki semmi gyümölcse nem marad és igy félben hagyná szántását. Mihezképest feltett szándékod mellől semmiképen el ne állj király, mert a Páris jeleuésének senki ellene nem szólhat. És ha valamely uri-asszonyt elragadhat Görögországból, azon kiváltjuk Hesionét, a hazánkon esett nagy gyalázatot is eltörüljük.

Hélenus tanácsa.

Hélenus pedig a királynak negyedik fia igy szól a dologhoz: felséges király, itéletem szerint a bosszuálást istenekre kellene hagynunk. Tudom atyám, minemü oskolában adtál volt engem gyermek koromban és abban minemü előmenetelem volt, kiváltképen a jövendő dolgoknak megtanulásában, emlékezzél reá, ha valaha jövendőltem-e hamisat előtted, miben semmi be nem tölt volna. Én most is bizonyosan merem mondani, Páris Görögországba ne menjen, mert nyilván hidje minden ember, hogy ha Páris Görögországban pusztitással felháboritja a fejedelmeket, vagy egyébb csintalansággal; nem marad meg nemzetünk a görögök miatt, tőből fordul fel ez a nevezetes város. Jobb tehát e mellől elállani, minek vége siralom és veszedelmes halál. Szánd meg király a magad és nőd életét és hü szolgáidat, mert mindnyájan a tenger fövényén terültök el halva, ha Páris e szándéktól meg nem szünik. Ezeket lefüggesztett és szomoru ábrázattal, mondván helyére ül Hélenus. Kinek egyenes

szavaira elméjében megtántorodik Priámus és egy darabig hallgatással tölti idejét, sőt az egész tanácsnak is ugy bédugja szájokat, hogy senki szavai ellen egyet sem mér szóllani.

Tróilus tanácsa.

Akkor Tróilus a királynak kisebbik fia félbe szakitja a hallgatást és bátran ezeket mondja a király és fejedelmek előtt: oh nagy bátorságra termett vitéz urak, mi lehessen az oka, hogy egy bátortalan papocskának szavaira nézve mindnyájan igy megnémultatok? Nem tudjátok-e a félénk papoknak természetét, azok kik hazájokért s a tisztességért drágálják egy csepp vérőket, a helyett a vendégeskedésben és puha vetett ágyakban nyugtatják inkább magukat, mert hogy férjen az, az emeri okossághoz, hogy valaki a jövendő dolgokról, ugymint az istenek titkairól jelentést tudjon tenni? nem elhihető dolog az. Minekokáért, ha a félelem bántja Helénust, a templom az ő helye, ő ott imádkozzék és ne gáncsoskodjék a jó indulatu vitézségre termett nagy emberek között. Nem méltó annak szaván, király, megháborodni. Csak készitsék a hajókat, induljanak a vitézek, ne rothadjunk a nagy gyalázatnak terhe alatt el, mutassuk meg, hogy mink is nem bogaraktól, hanem emberektől származtunk. Hallgat a szók után Tróilus. Kinek látván bátorságát, az egész tanácsi gyülekezet megnyugszik rajta és annál egyebet nem is akarnak mondani, ehezképest felkelvén a tanácsból, a király asztalt terittet, a fejedelmeket, urakat mind ebédre marasztja, kikkel nagy vigassággal tölti asztal felett egy darab ideig a napot. Azután személyök szerint Párist és Deiphobust eleibe hivatja; kiknek megparancsolja, hogy menjenek el és *Panoniában* gyüjtsenek válogatott seregeket magok mellé, kikkel együtt evezzenek által nagy Görögországba. Egyébiránt is azoknak nagy kivánságuk lévén a dologhoz, igen örömest és serényen követik a király akaratját. Azoknak elmenetelek után, másnap a király ismét közönséges tanácsot hirdet és a városon lakó nagy rendeket mind udvarába gyüjti fel Ilionba, kiknek igy szól a király: kedves hiveim, nem szükség előttetek többször jelentenem, mennyi kárban s gyalázatban uszunk a görögöknek kevélysége miatt mindnyájan. Nehéz már, hogy a világ nemzeti között gyalázatos pálda-beszédben forgunk Hesióna rabságát hogy ily könnyen szenvedjük. Tudjátok azt is e nagy elméjü Anténort, méltóságos fejedelmet, minémü követséggel

bocsálottuk a görög fejedelmekhez, mit bár ne is cselekedtünk volna, mert nem kedvet találtunk véle, hanem gonosszal fizettek minden kedvességünkért: kénytelenségből már a mit lágyabb irral meg nem gyógyithatunk, fegyverrel kell orvosolnunk. Ez okon Párist nagy haddal s válogatott vitézekkel készitem el, menjen Görögországba és a tengeren által a mi ellenségeinknek földére üssön, ha talán szerencsét és valami szép uri nőt adnak kezébe az istenek, melyet városunkba hozván, azzal a hugomat kiválthassuk. Ezeket én igy rendeltem; mindazáltal a ti tanácstok nélkül semmit meginditani nem akartam. Noha ezek főképen az én szivemet sértegetik, de a tiéteket is illetik. Ezekután leülvén a király, nagy hallgatásban vannak mindnyájan; hanem a környülálló vitézek közzül Perséus, ama nagy bölcs filosofusnak fia, kit Pithagoráshos hasonlit Ovidius, a többi közül előbb állván igy szól; hatalmas király, igaz hüségemmel lévén köteles hozzád, nem mulaszthatom el szavaidra, hogy választ ne tegyek: mert tudja felséged is, ki fia légyek, tudniillik, a nagy Euforbiusé, ki száz nyolczvan esztendeig élvén, tanitotta a tiszteséges tudományt az eleidnek birodalmában. Ázsiában. A jövendőléshez is sokat értett; ettől az atyámtól gyakran hallottam, hogy ha Páris Görögországba megyen és erőszakkal onnan feleséget ragad el magának, ez a város porrá lészen és a hamvát is a szél fujja el. Azért nállad lehet király ennek itélete, ha méltó-e megvetni ilyen bölcs embernek jövendőlését, kiváltképen olyan dologban, a mely neked mind becsületben, mind életben forog. Miért kell ilyen tágas kaput nyitni a nyugodalomnak helyéről a veszedelemre? és a szerencsének tengerére, melyen a bizonytalanságnak habjai mindenkor egymást üzik, ereszkedni? Hogy azért csendes napokat érhess és koporsódba boldogul szállhass, ne bocsásd Páris fiadat által a tengeren Görögországba. Perseusnak ilyen szavaira igen felzudulnak mindnyájan a környül levő rendek, helyt nem adván, hanem haszontalan jövendőlésnek tartván minden beszédét: melyen bár megnyugodtak volna, akkor talán annyi romlás és zürzavar az akkori világnak nemzetségei között nem támadott volna. De mivel a mi örökké elvégeztetett, annak be kellett teljesedni: mindeneknek a tetszik, hogy elkészüljön és elmenjen Páris Görögországba és e végezés után házakhoz oszolnak mindnyájan. Midőn pedig Kassándrához a király leányához érkezett volna hire a Páris Görögországba való készületeinek, az retteneteseképpen elijed, arczában is némileg elváltozik és jajgatásai között ilyen szókra fakad ki: oh világi nagy

értékkel elkészitett nemes Trója városa! honnan van az isteneknek ilyen kegyetlen végezése felőled, hogy ilyen hamar elkellessék romolnod és hamuvá változnod? Oh boldogtalan Priámus király! micsoda nagy vétkedért birták az istenek a te elmédet ilyen szomoru veszedelemnek készitésére? És te Hekuba nemes királyné asszony mit vétettél, a miért ilyen nagy nyomoruságot kell nem sokára látnod, hogy minden gyermekeidnek szemeiddel nézed fájdalmas halálát? mért nem állsz eleibe a Páris utjának, ne hozná hazádra e dögleletes mirigyet? Ilyen nagy siralmai között elfáradván, felkél végtére és megyen atyjának Priámusnak eleibe és leborulván, sok könnyhullatásokkal kéri, tenné le föltett szándékát, mert ő tudója a jövendőknek és látja, minemü romlás következik királyi házára. De mindezek haszontalanok voltak, mert elfordult volt már a szerencsének kereke, annak a nemzetnek veszedelmére, melyet nem lehetett visszatériteni. Mert ha a Hektor tanácsát, Kassándrának jövendőlését, Hélenusnak intését, Perséusnak oktatását bevették volna, elég lett volna az a városnak megmaradására. A városok között te voltál legerősebb Trója, maig is fennállanál s virágoznál, ha a felőled való irigy végzés téged el nem vesztett volna.

A hajók számáról, melyeken Görögország ellen indultak.

Elérkezett volt már a szép tavaszi idő, mely mind a mezőket, mind az erdőt beboritotta szép zöldséggel, midőn az idő mindeneket különb-különbféle jövendőbeli gyümölcsökkel biztatott, feltetszett Pünkösd hava, a mikor Páris és Deiphobus a Pannonok közzül válogatott sok számu seregekkel, kik fegyverekkel és minden készséggel fogyatkozás nélkül jelen vannak, Kiket látván Priámus, örvendez nekik és a régen elkészitett sok számu hajót, megrakatja eleséggel mindenféle hadi szükséges eszközökkel. Anténornak Aeneásnak és Polydámásnak is az Antenor fiának megparancsolja, hogy készen legyenek és elmenjenek fiával Párissal együtt Görögországba. Kik midőn nagy engedelmességgel a király parancsolatjára jelen volnánk, igy szól Priámus király nekik: hosszu beszéddel nem szükséges terhelnem fületeket, holott minden szándékomat és tanácsból elrendelt igyekezetemet tudjátok, melynek már nincs egyéb hija, csak a hüséggel és bátorsággal való cselekedet, melyben én semmit sem kételkedem. Én most is a mint annakelőtte is

sokszor mondottam, az egy illendő igazságnál egyebet nem kivánok, hanem méltatlan rabságban kinlódó atyámfiát akarom kiszabaditani: mihezképest vastag kézzel nyuljatok a dologhoz, mivel nem ok nélkül nyultunk a fegyverhez, melyet tud a világ, tudnak a mennyben lakozó istenek, kik az igaz ügyet segitni szokták. Nincsen a görögöknek semmi panaszok ellenünk, hogy mindent el nem követtünk volna, valamit a becsületnek rende a világi emberektől kivánhatott. Kérlek azért, legyetek szorgalmatosok húgom szabaditásában; most az ideje, hogy nemzetségtekhez és hazátokhoz való hüségteket megmutassátok és vitézi hatalmasságtoknak jeleit adjátok. Én bennem pedig semmit se kételkedjetek, mert valamit a szükség kivánni fog, valamit tőletek megérthettek, az istenek akaratjából segitségtekre mindenkor készen leszek. Ugy hogy ha kivántatik, személyem szerint is minden népemmel együtt felülök és megmutatom a görögöknek, Trója városának és Ázsiának hatalmát. A mezei generálisságot pedig bizom elsőben Párisra és utánna Deiphóbusra, a tanácsban való igazgatást bölcs Anténorra és Aenéásra; igy sem fegyverben, sem tanácsban fogyatkozástok nem lészen. E szók után Páris és a vele lévő nagy rendek könnyhullatások között elbucsúznak a királytól és a hajókba beköltözvén, megindulnak a széles tengeren, kik elsőben is Jupiter Istennek és Vénus Istenasszonynak ajánlják munkájokat s utjokat, és jutnak a spártaiakhoz, a Cikládes szigeteihez, melyek Romániának, vagy nagy Görögországnak igaz zsiros és legeltető és majorkodó helyén voltanak. A hol midőn mint idegen helyen mulatoznának elől, történetesen egy ismeretlen hajót találnak, a mely hajóban maga is jelen volt Ménelaus, a görögországi királyok között nem utolsó, a ki szintén a vitéz Nestornak látogatására indult volt Pyra nevü városba. Ez a Menelaus a nagy Agamemnon görög királynak testvér-öcscse volt, kinek felesége volt a szép görög Ilona, kinek szépségére nézve egész Görögországban mássa nem volt, Kástor és Pollux királyoknak igen kedves húgok. Midőn már a hajók közelitenének egymáshoz, megismervén Menelaus az eleibe jövő hajókat ellenségnek lenni, elforditja hajóját előttünk és serény szaladással a tengeren elhalad, mint a kik házájokban jól tudták a tengernek állapotát s utját. Vevén pedig eszébe Páris, hogy haszontalan üzné a Ménelaus hajóját, megtér minden hajóival és megyen Spárta tartományba, a holott abban az időben uralkodott Ménelaus és kiszállván a tengerről a szárazra, hadainak nagyobb részét

hagyja a tenger-parton a hajóknál; maga pedig a nagy rendekkel és válogatott vitézekkel daliáson felkészül fényes fegyverekben, nagy aranyos tegzét kötvén oldalára és dárdáját vevén kezébe, megyen Ténedos várába, a miben Ménelaus lakott feleségével Helénával. Menelaus pedig nem lévén házánál, szintén akkor Heléna mulatni indult volt virágos kertébe, nagy leányi sereg lévén utánna, azonban szembe érkezvén az ifju Párissal, hirtelenségből megrémül az idegen sereget látván, kevés idővártatva bátorságot vevén magának, nézi volt a deli termetü és szép arczu Párist és mondja magában: „minő tekintetes ifju ez, a kit látok? nem szólok kisebbségére az isteneknek, de Jupiternek Semele asszonytól nem volt ilyen ékes fia Bakhus, kit igy látván Heléna, visszatér királyi házába, a hová Páris is bekiséri, minden tiszteletet adván az asszonynak. Az aszony pedig eleibe ülteti Párist; de meg nem telhetik volt semmiképpen az ifjunak nézésével, néha gondolja, hogy Vénusnak lehet kedves fia és Kupidónak állitotta volna lenni; de hogy tegzét nem látta (mert Páris levetkezett volt fegyveréből, mikor a Heléna házába ment) ahozképest Kupidónak sem hitte lenni. Végre elégséges gondolkodása és csudálkozása után igy szól Heléna Párisnak: nekem unalmas vendégem nem vagy; de kérlek jelentsd meg hazádat és a te szerelmes nemzetségedet, mert minden magad viselete királyi állapotra mutat, csakhogy én a görögök között nem láttam eddig semmi jeledet. Tudom, nem vagy a fövényes Pylonnak lakosa, sem a Néleus földének, Antilokhust ismertem; te ki légy, eszembe nem vehetem. Sem Pithiának tartományából nem vagy, a honnan szoktak származni a tekintetes emberek. Aeácida királynak minden nemzetségét ismertem; Péleus pompáját, Telámon dicsőségét, Patroklus erkölcsét, Achillesnek erejét láttam; rólad pedig mit gondolhassak nem tudom. Ilyen beszédét végezvén Heléna, nagy alázatos nyájasággal igy felel meg neki Páris. Ha Frigiának végső határiról hallottál valamit, melyben Trója városát Neptunus és Apollo épitették: ha abban valamely királynak boldog uralkodását hallottad a nagy Saturnus nemzetéből: én, kedves aszszonyom, azoktól származtam. Mert vagyok a gazdag Priámus királynak szerelmes fia, a Dardanus atyafiai közül való, a ki Jupiternek volt fia. Attólfogva az istenek az emberekkel nagy ismeretségben szoktak lenni. Ugyanazon nemzetségből volt Neptunus és Apolló is, kik a trójai kőfalakat segitették épiteni. Én pedig hogy világosabban megmondjam neked ki légyek, az

isten-asszonyoknak vagyok birája, kik midőn előmbe jöttenek volna, noha a többinek neheztelésére, de Vénust itéltem szebbnek másoknál. Énnekem pedig jutalmomban, kivánságom szerint való jegyest igért, Helénát tudniillik a maga öcsét Vénus: mihezképest, a mély tengernek veszedelmes utjával nem gondoltam éretted, azért ne vesd meg az én személyemet, minthogy ez Vénus akaratjából van. Ezeket elvégezvén Páris, arczát a földre függesztette; Heléna is egy ideig álmélkodva gondolkodván, végre ilyen feleletet tészen: Én Neptunustól és Apollótól éppittetett várost mindenkor kivántam látni, kivántam a nappal együtt járó Appolónak kedvében lenni és minthogy a menyegzői lakadalomnak szerzője Vénus igy parancsolta, indulj meg már Spártából bizvást, én is elkisérlek tégedet Trójáig, nem is félem Ménelaust, midőn a trójai magas kőfalak vesznek engem körül. Eszerint megegyezvén egymással, elviszi Páris nagy örömmel az ő jegyesét, melyet Vénus igért volt neki. Hermione pedig a Héléna leánya vevén eszébe, hogy a királyi házakban sehol sincsen az anyja, nagyot kiált siralmas jajszavakkal és előbben is a leányi seregnek hirt ád, az ő anyjának a tengerre való ragadtatása felől, melyet csakhamar az egész udvar népe is megért, kik mindnyájan a tengerparthoz sietnek: de az ázsiai hajóknak már nyomát sem láthatják. Megyen azért Páris Helénával éjjel nappal Trója felé, azalatt egy éjszakának idején álmot lát Heléna, melyben Vénus asszony vigan megjelenik néki, azután ismét elaludván, más álmot lát, melyben Junó kedvetlen arczczal megyen eleibe, min megretten magában és nappal siránkozni kezd, nem tudván, mi lehessen magyarázatja és kimenetele a két egymással ellenkező álomnak. Kinek keserves sirását látván Páris, ilyen szókkal vigasztalja: én a te kedvedért a tengereket és a világnak nagy részét bejártam, semmit idegenségre ne vélj, mert a te kedvedért és becsületedért ezután is kész vagyok mindent megpróbálni, valamire erőm lészen. Szünjél a panaszszal, tartóztasd könnyhullatásodat és vedd kedvesen az én szivélyes beszédemet. Kinek felel Heléna: ki volna az, a ki könnyhullatását, annál inkább gondjait megszüntethetné? bár az isteneknek másképpen való végzések lett volna felőlem; de mivel már ebben egyéb nem lehet, kedvem ellen is a te akaratodat kell követnem; kinek nem lehet ellene állani. E szavak után ismét siralomnak adja magát Heléna, kinek mindaddig keresi kedvét szép biztató szivélyes beszédeivel Páris, hogy megvigasztalja és reggelre kelvén, drága szép öltönyökkel aján-

dékozza meg, melyeket Priámus király küldött volt és azokban fel is öltözteti. Annak felette csudálatos szép lovat öltöztetett fel aranyos és köves szerszámmal, melyre felülteti Helénát; ki után sereggel vannak sok Görögországból való rabok. Annak felette tündöklő fegyverekben levő szép seregek, maga pedig Páris, Deiphobus, Anténor, Aeneas, Polydamás és sok becsületes uri rendek vették körül mint királynét, Helénát és Ténédontól fogva egész Trójáig mindenütt nagy pompával kisérik. Kik midőn Trójához már messze nem volnának, hire lévén menetelekben a királynak, Priámus is a mellette levő fejedelmi és uri rendekkel felkészül és nagyszerü sereggel mégyen elejökbe. Elsőben a hadvezéreket köszöntvén, azután Helénához menve, neki nagy főhajtással üdvözletet tevén, kezet fog és édes beszéddel mulattatja. E közben a trójai kaput elérik, hol nagy tolongással várja a sokaság mindenüt ujabb-ujabb zenével köszöntik, a piaczokon mesterséges komédiákat inditanak és mindenütt jelentik örömüket. Végre felérkeznek a fényes udvarba Iliumba és az estének ideje elérkezvén, mindnyájan szállásokra mennek, Helénát is biztos szállásra helyezik. Másnap pedig szép udvari pompával mégyen Priámus nejével együtt a Pallás templomába és ott nőül veszi Helénát Páris, mely lakodalmat, mint valami ünnepet nyolcz napig ülének meg a Trója városbeli népek. Megértvén a király leánya Kassándra, Párisnak több urakkal való érkezéseket és Párisnak Helénával való házasságát, iszonyu panaszt, sirást kezd és ilyen szomoru szavakra fakad ki: mi lelt benneteket trójaiak, mint kell a magatok nyomoruságán ennyire vigadnatok, a mi kevés idő mulva elkomorit, titeket? Nem vagyok hamis jövendőlő, de kimondhatatlan jajjal bánattal fejezitek be e rövid vigasságot, látván szép nemzetségteknek a város utczáin patak módon folyni véröket. Tornyaiddal és bástyáiddal felhőkkel játzadozó Trója, mily nagy változás lészen te benned, midőn szántófölddé válik a te tágas piaczod, ugy hogy habot hányjon a szél kövér földedből kikelt gabnáidban. Mily nagy változás midőn a királyi pálcza helyén ökör hajtó ostorokat forgatnak a parasztok! Oh szegény anyák, hányan nézitek siralmas szemmel meghalt fiaitokat! Oh te is nyomorult Hekuba, mily keserves szemmel fogod nézni halálos sebekben vérben uszó fiaidat! Oh nyomorult nemzetség, mily nagy erőszakkal keressz romlást magadnak! Az erőszakkal elhozott Helénát nem akarván viszadni az ő igazi férjének. Addig kellene annak lenni, mig a görögök fegyvere meg nem ázNék véretekben. Gondoljátok e, hogy bün-

tetés nélkül szenvedik az istenek ezt a Páris gonoszságát, ki miatt ennyi ártatlan vérnek kell a földre omolni? Oh boldogtalan Heléna, hasonló a nő-oroszlányhoz, a ki a Trója lakosainak ennyi veszedelmet vagy szülendő. Keljetek fel hü hazafiak és e rettenetes tüzet óltsátok, ne emészsze meg porig házatokat. Midőn ilyen és ehez hasonló siralmas beszédétől nem szünék Kassándra megfogatja az atya Priámus király, bilincset veret kezeire és fogházba rekeszteti, melyben sok napokat kellett tölteni szegény Kassándrának, kinek ha szavát fogadták volna, Trója városa olyan nyomoruságra nem jutott volna.

A görögök tanácsáról, mit kellessék elkövetniök Heléna visszanyerésében.

Minekelőtte Páris Helénát elragadta volna, Ténedoshoz nem messze egy Cither éa nevü szigetben az isteneknek nevezetes temploma volt, a hová a görögök nagy sokasággal szoktak volt járni ünnepelni, vendégeskedésre és egyéb játékokra. Szintén akkor Citharéában találkozván a görögöknek nagy sokasága, mindenféle rendek, férfiak és nők, ifjak és öregek, kiket megtudván a trójaiak, reájok ütnek és a nagy gazdagsággal együtt elrabolják őket. Azután mentek Ténedosba, a honnan Helénát alvitték. Ilyen nagy nyereséggel eljutván Trójába, még Görögországban hire sem futamodott volt a Páris cselekedeteinek, midőn már Trójába a prédával meg is telepedtek. Még Pyrrából a Metor házától Ménelaus el sem bucsuzott volt, midőn véletlen hir dobantja a fülét, hogy mind Citharéából a sok görögöket; mind Ténédosból szép nejét elragadta Páris és Trójába vitte. Minek rögtöni hallatára földre rogyott és egynehány óráig szóhoz sem birt jutni, ez idő eltelte után jövén eszméletre és gondolkozván a nagy esetről, keservesen kezdi siratni a görögöknek olyan hirtelen veszedelmét; de kiváltképen kedves nejétől való megválását: siratja annak szépségét, mint jutott idegen nemzetnek birtokába, hogy vitetett hazájából olyan messze főldre; kelemetlenül érzi, miszerint a vad nemzetség között mily unalmas napokat tölt el az ő szép neje, kit ő gondosan tartott, ugy hogy még a sanyaru szélnek fuvásától is oltalmazta. Kinek Nestor is megértvén keserüségét, késedelem nélkül mégyen Ménelaushoz és őtet mint igaz szivbeli barátját vigasztalja, noha a görögök esetét és gyalázatát valóban ő is kesergi. De midőn látná Nestor, hogy semmi vigasztaló szavai nem használnak Menelaus előtt, felkészül barátaival és nagy szép sereggel kiséri Meneaust, semmi bánatában el nem hagyván

őtet. Ki mihelyt maga országába érkezvén, legelőször is testvér rokonához Agememnon királyhoz küld és titkon magához hivatja. Azután Kástor és Pullux sógoraihoz, kik sietséggel mennek házához és elsőbben is e három királyok érkeznek Menelaushoz. Látván Agememnon öcscsének ugyan megengesztelhetetlen sirását, ilyen szókkal kezdi biztatni: mi az oka atyámfia, hogy ugy nem szünöl a sirástól? nem illik királyi elméhez e rendkivüli változás; mentől nagyobb okai támadtak busulásodnak, annál nagyobb erővel kivántatik azokon győzelmet venni. Csak jelentsd meg komorságodat bizalmasan és kivánságodat, a kik igaz barátaid annál inkább szánnak és igyekeznek szolgálni szükségednek idején, mentől nagyobb erőszakot látnak, hogy teszesz természeteden. Az ellenségednek pedig nem egyebet, hanem örömet szerzesz bánatoddal. Mihezképest, akkor tettesd külsőképen nagyobb örömödet, mikor szivedben leginkább szorongattatol. Tettesd, mintha keveset gondolnál e történt eseten. Sem szomorusággal, sem könnyhullatással nem szokták a szép tisztességet keresni, hanem hatalommal és bosszuállással. Fegyverrel kell azért e fájdalomnak ellene állani, nem zugolódó panaszkodással; mert a nagy elmének méltóságos ereje, az ellenkező dolgokban ismertetik meg. Női indulatból szokott a bánatok miatt való erőtlenség esni. Serkenj fel annakokáért és derekasabb gondolkodásra vessed elméleted, méltó okod lévén a bosszuállásra, azt forgasd, ahoz nyulj teljes tehetségeddel. E megtörtént dolognak gyalázata nemcsak téged és a te házadat mocskolta meg, hanem az egész görög nemzetnek becsületében forog ennek orvoslása. Nem tudom-e nemzetségednek egész Görögországra való kiterjedését? nem tudod-e a görög nemzet mennyire becsüli a jó hir-nevet? Gondolod-e inkább, hogy e mellett föl ne kelne a nagy Görögország. Hatalmas erővel készek leszünk mindnyájan fölkelni és a trójai mezőn arany szkófiummal toldozott sátorainkat felvonni, melyeket a tengeren tul midőn meglátnak a trójaiak, hidd el, másképen gondolkoznak akkor elkövetett balga cselekedetükről. Kiváltképen ha a trójai fejedelmek saját vérükkel és kedves gyermekük rabságával s városoknak elpusztulásával kezdik megfizetni az egy asszony halálát. Páris pedig, ki alkalmat adott e nagy veszedelmes gyülölségre, kézrekerülvén, karóba-huzatik. Csak szünjél meg azért a sirástól és mentől hamarább Görögországnak minden tartományaiba postáink és leveleink járjanak a fejedelmekhez, királyokhoz, hogy ilyen szomoru

ügyünkben kitelhetőleg segitsenek bennünket. Bátyjának ily üdvös tanácsán és intésén megnyugszik Meneláus és a levéliráshoz kezdenek. A hatalmas fejedelmek közül pedig elsőbben is érkeznek ama nagy hirü-nevü Achiles, ama serény Patroklus és ama hires erős Diomédes. És ezekre bizván az egész hadaknak igazgatását és a dolognak terhét, hajókra készülnek, hogy mentől hamarább Trója határára juthassanak és valami uton módon Helénát onnan visszanyerhessék. Hogy pedig ilyen nagy hadak s ennyi sokaságnak minden fejedelmek felett egy légyen igazgató vezére, azt is elrendelik és megegyeznek Agamemnonban, hogy ő légyen mindenekfelett uralkodó király, valameddig a tábor fenn áll. Kinek hatalma alá a rendnek megtartásáért a többi fejedelmek és királyok is résztvesznek mindnyájan, okos tanácscsal felülhaladván Agamemnon a többi királyokat. Kástor pedig és Pollux oly reményben lévén, miszerint még a nagy széles tengeren nem mehetett volna által Páris Frigiába, számos hajókkal megindulnak, ha netalán utólérvén, Helénát a hugokat visszanyerhetnék Páristól; minekelőtte Trójába érkeznének vele. Sokan pedig olyan értelemben vannak felőlök, hogy mihelyt Menelaustól megértették a Heléna elragadtatását, ottan mindjárt utána indultanak minden hajókkal, de akármint történt, elég az hozzá, hogy e két egymást szerető ember megindulván, két nap elég szerencsésen mentek a tengeren; azalatt változás esik az időben, sötét köd és felhők boritják el az egész tenger szinét; a sürü villámlások egymást váltják; iszonyu mennydörgések minden hangzást elnémitnak; ugy hogy egymás szavát nem értik az emberek; iszonyu zápor és vizi habokat felemelő szelek érkeznek, a tenger dagadásától elijednek a révészek, mert a forgó fergeteg, ugytetszik, hogy felforralja az egész tengert, mi miatt összeromolnak az árboczfák, a kormány-rudakat kiragadja a révészek kezéből a viznek ereje; a hajók kapcsai szakadoznak egymástól és merülnek egyszer-másszor a fenekére. Egykor a legerősebb hajó sem maradhatván meg a szelek miatt, melyben a két rokon király volt, düledezni kezd, miből a kormányos kiesik: azután a hajót mindenfelé kezdi hányni-vetni a fergeteg; a mely is utoljára elszakad és a tenger mélyére vitetik alá. Igy lett Kástor és Pollux testvéreknek veszélye. Nemkülönben a többi hajók is elvesztek, ugy hogy azok közül még csak egy sem menekedett a tengeri hadból, a ki a történt dologról csak hirt is mondhatott volna valakinek. Midőn tehát e két testvérnek veszedelmes végeket voltaképen senkisem tudhatná, a régi babonás elméjü

nemzetek azt hitették el magukkal, hogy istenek ragadták volna fel őket az egekbe. Errenézve a poeták ezt irták felőlök, hogy ezekből lett volna az égijegy, melyet az astrologusok kettősnek neveznek. Ez a jegy igazgatja az égnek egyik kerületét, melyben, mikor belé esik a nap, két napig viszi futását ebben a jegyben, nem ugy mint a többiben. E két igaz rokonok egysége és szeretete ilyen gyümölcsöt termett, hogy azoknak nevét örökemlékezetbe hozta. Ezt a veszedelmet is csupán az atyafiságos szeretetért szenvedték, Helénáért. Frigius Dáreь leirja mind a görögöknek, mind a trójaiaknak deli termetöket. Mert azt irja maga felől, hogy gyakran kiment a görögök táborába és ott szemlélte mind arczukat, mind magukviseletét az embereknek; de csak azoknak, kik tekintélyesek és nagy vitézek voltak mind a görögök, mind a trójaiak között.

A görögök termeteiről.

Előbbi irásunkban Helénának állapotáról tettünk emlitést, azonkivül, hogy azt mondotta felőle Priámus, hogy a két szemöldöke között egy kis sebhelyecske volt, ami nem hogy ártott volna neki, de meglepően ékesitette arczát. Agamemnon király nagy szál ember és igen fehér arczczal birt, tagjaiban nagy erő volt, mert minden tekintetben véve nagy munkára született, minthogy a veszteg heverést nyavalyának tartotta. Nyughatatlan bátor szivü, szép itélettel biró és a szónok kimondásában nagy szenvedélye volt. Az öcscse Ménelaus nem volt oly magas, hanem középtermetü ember volt; a fegyverhez pedig igen alkalmas, kinek kivánsága nagy volt mindenkor a hadakozásra. Akhilles kitünő szép arczczal birt, sárga és fodor haja nagyon ékesitette fejét, kancsal szemei voltak ugyan, de illedelmes tekintete helyrehozta abbeli fogyatkozását. Kiülő széles melle, vastag és izmos karjai, illendő magassággal is birtak. Ebben az Akhillesben nagy volt az erő; ngy hogy az akkori görögök közül senki vele nem mérkőzött; hadakozásra jó kedvü, bőkezü volt, mindenkinek örömest adakozott. — Tantalus nagy testü ember ahozképest nagy erejü lévén, szemei különbözők, fehér-piros arczában, igazmondó, alázatos törvényes, patvart gyülölő, de igaz okokból származott hadaknak kivánója volt. Ajáx-Oileus vastag volt derekában: széles vállaiban: vastag karjaiban; magas termetében: csak a czifra köntösben gyönyörködött; de derék dolgokra semmirekellő volt, a nyelve mindazáltal

serény a beszédre. Telamon Ajax tekintetes férfi volt; fekete fodor haju; az énekszóban gyönyörködő; minden hadakozásra igen alkalmatos; ez a czifraságot semminek tartotta. Ulysses, magaviselésében daliásabb volt a többi görögöknél; a mellett igen ravasz és merész; hamis hireknek tudós szerzője, tréfás beszédében, a ki egész mulatsága volt a többi embereknek. Diomedes mások felett magas; széles melle, vastag karjai, tekintetében kegyetlen; igéretében csalárd, serény vagdalkozó: garázda felette, kitől sokan féltek nagy ereje miatt; alattvalóit féken tartotta, mint szigoru ember; a mellett fajtalan természetü, mi miatt sokszor veszedelembe ejtette magát. Nestor kapitány hosszu ember volt, minden tagjaiban vastag; nyájas beszédü, jó itéletü és hasznos tanácsu: de hirtelen haragu, kit haragjában senki meg nem engesztelhetett; a barátságot mindazáltal mindenekfelett legjobban megtartotta. Protésialus ékes arczu; senki őtet gyorsasággal meg nem haladta, a mellett igen bátor fegyveres volt. Neoptólemus fekete haju nagy magas ember volt, nagy szemei fegyver, derék módon termett deraka, rebegő beszédü; de a törvényes dolgokban nagy tudományu, Palamédes Naulus király fia, arczában szép és igen kedves; közép termetü; természetében szerelmes; ember becsülő, örömest adakozott, a vitézi állásban is bátor magaviselő. Polidórus nagy haspók ember, ki magát is nehezen birta kövérsége miatt: elég bátor szivü, de gőgös, ki másokkal soha nem nyájaskodott, hanem saját gondolatain töprenkedett. Makhaon rövid szabásu, merész; de kevély és kopasz ember volt, ki soha nappal nem aludt, Bresaida, a Kalkás pap leánya, igen szép termettel birt és fehér-pirossal elegy arczczal, szép sárga leeresztett hajjal járt; felszedett szemöldöke, de az felettébb vastag lévén, adott valami disztelenséget arczának; — ékes és kedves beszédü és egyszersmind szelid jó erkölcsünek látszott lenni; de alattomban sokak szivét vonta maga szerelmére, kiket azután megcsalt állhatatlanságával Ezekenkivül nagy rendek és fejedelmek voltak; és azt irja Dáres Frigius, hogy a persák királya is minden erejével fölkelt a görögök mellett. A többiközött annak is leirta termetét, kit nagy magas embernek mond és igen kövér arczunak, kinek arcza is tüzesnek látszott a nagy veres szakál és haja miatt.

A trójaiak termetéről.

A trójaiakról Dáres Frigius szintén ezeket irja: hogy Priámus király igen magas szál ember volt, kegyes és vidám arczu;

beszédében lassu; de munkát tehető: ki korán szokott fölkelni mindennap. Minden félelem nélküli bátor szivet viselt a tréfás és játszadozó embereknek előtte semmi becse nem volt, minden beszédében igazmondó és csak egy igazságnak volt követője. Egyébiránt a zenét és a szerelemre gerjesztő énekeket örömest hallgatta; Nem volt király, ki az emberekben a vitézi indulatokat inkább becsülte volna és nagyobb jutalmakkal korouázta volna ő nálánál. A fiai közül egyik sem mert megmérkőzni a nagyobbikkal Hektorral, kivált vitézi erőre nézve, mert ez, az ő korabeli embereket felülhaladta; egy kevéssé akadozó beszédü volt; munkára termett, kemény tagjai voltak. Ilyen erőteljes és nagy dologra termett férfiakat Trója soha sem látott, arczában felette igen szőrös ember volt; senki illetlen, vagy boszszuálló szavakat tőle nem hallott, szolgálatát egyszer sem kívánhatták, melyre készségét nem tapasztalták volna. Ugy látszott, hogy fáradhatatlan ember volt a hadi munkákban. Embert alatt valói inkább nem szerethettek, mint őtet. Utána Priámusnak két fia Deiphobus és Helenus oly hasonlók voltak egymáshoz, hogy ezek között akármily ismerettel biró ember sem tudott választást tenni; ezek arczokkal mindenképen atyjokra Priámusra ütöttek; nem is volt közöttük egyébb különbség, csak az idő, a mennyiben különbséget szerzett fiai között Priámus király. Valamint Deiphobus vitézi dologra, Helenus pedig mély bölcseségnek tanácsára termett volt. Tróilus, hogy termetes nagy szál ifju volt, de mégis nagyobb volt a vitézi bátorság benne a testi termetnél; e mellett mértékletes erkölcsü volt, ki természetét féken tudta hordozni, ahozképest az emberek között igen szeretetreméltó és kedves volt, vitézi erejével és illő magaviseletével: ez második Hektornak méltán neveztetett, mert a trójai ifjak között sem bátorsággal, sem erővel őtet se haladta felül senki. Páris arczának szépségével mindenkit felülmult: ennek megeresztett sárga haja ugy fémlett, mint a tisztitott arany; oly nyilas volt, kihez az ő idejében hasonló nem találtatott; vadászatban gyönyörködő: de a hadi dolgokban is nem volt alábbvaló a nagy vitézeknél. Aeneás kisded ember volt; de igen vastag tagokkal birt; szép elmével és magaviselésével tündöklött minden cselekedete, szavaira vigyázó, rendes beszédü, a tanácsadásban bölcs és igen hasznos, mint akármely tudós filosofus; vidám arczu és szabályos szemei voltanak, belső házbeli értéke senkinek a trójai fejedelmek közül olyan dusan nem volt, mint neki; külső majorsággal és birtokkal is igen gazdag. Antenor magas ember volt,

de illendő termettel; bőbeszédü, de fontos szókkal szólott, igen szorgalmatos minden reája bizott dologban, miért igen kedvében volt Priámus királynak, midőn az idő ugy hozta magával, nyájas beszédekkel is tudta vigasztalni az embereket. Fia pedig Polydamás valóban deli ifju, jó erkölcsű, minden magaviselésében kedves mások előtt; termetében magas, tagjaiban erős a fegyverek között hatalmas, hirtelen haragu, de a ki még is tudta magát mérsékelni. Memnon király szép volt arczban, csakhogy nehéz testben: temérdek erő levén derekában és egyéb tagjaiban; nagy sárga fodor hajával igen tetszős, nagy fekete szemei: ez derék vitéz is volt, ki a trójai hadakozásokban sok jeleit adta vitézségének. Hekuba királyné asszony termetes és magos volt a női rendek között; kinek termete inkább illetett volna férfit, mint nőt: szorgalmatos és nagy értelemmel tündöklött mindazokban, a mik ő reája voltak nézendők; becsület szerető, kegyes, a ki a jó erkölcsöt sokra becsülte az emberekben. Andromakhe a Hektor neje, magas volt és igen szép arczu; nagy villogó fekete szemei: piros arczával és ajkával, a többi nőket valóban felülhaladta volt becsületes és szerény magaviseletével. Kassándrának közép termete volt; arczban igen fehér, de szeplős, ez a többi nők közül magát kivonta és mély tudományoknak tanulmányozására adta magát; ehezképest nagy dolgokról jövendőlt és e volt a régi szüz leányok között egyik igen nevezetes jövendőlő Sibylla; Pollixena a király kisebbik leánya, idejében is arczában is igen gyenge, a kit méltán a világi szépség igaz tükrének mondhattak volna: mert ezt a természet oly épséggel teremtette volt, hogy miveletlen elme is sem termetében, sem arczában fogyatkozást nem talált. Nem is mondhatni ki igazában szépségét, hanem csak ugy, hogy valamit egy szép leányban kivánhatna egy nyughatatlan szem, az ebben a személyben bőven feltaláltatott. Ezekről nem ugy, mint másoktól halott, hanem mint szemével látott dolgokról ugy irt Dáres Fringius. Unalmas volna pedig mindezekről külön-külön irni; hanem a következendő történet mindeneket jobban szem eleibe ád. Mihezképest ezentul szóljunk az egész dolognak valóságáról.

A hajók számáról, mikkel a görögök Trója ellen indultak.

A földnek fagya már eltünt s a megfagyott vizek felolva dtak, a zuzmarának híre sem volt; egyszóval a kedvetlen tél helyett a szép nap melegséggel kezdett tündökölni a földszinén és a

tavasznak előljárója hirdetője beköszöntött, a midőn Mársnak szentelt hónapban márcziusban a görögök egyről is másról is roppant nagy és erős hajóknak sokaságával megindulnak és Athénae városának szomszédságában megtelepednek. Az hihető dolog, hogy világ kezdetétől fogva ily nagy számu hajó egybe nem gyült, soha a tengeren ilyen nagy erő meg nem indult; mert Agamemnon király, ki az egész görög nemzet fővezérének választatott száz öreg hajót készittetett, miket vitézlő rendekkel és minden hadi szerekkel megrakott. Menelaus a Heléna férje az ő honából Spártából hasonló készülettel hatvan öreg hajóval indul meg. Boétiából Arkhelaus és Proténor azon országnak királyai, hatvan hajóval voltak. Astalafus és Hélimus Cithaméninak hatalmas urai harmincz hajóval. Epistrofus király az öcsével Tediussal együtt Fortzides tartományból ötven öreg hajót állitottak elő válogatott vitézekkel. A Telamon király fia Ajax Salamiából, saját nevezetes lakó városából, ötven hajót épittetett fel, kinek társaságában nagy hirü nevü főrendek voltak, ugymint: Teutor vitéz, Amfiátus kapitány; Dorion és Théseus hatalmas urak. Az igen öreg Nestor vitéz is ötven hajóval jött ki Pilonból. Thoas király is az ő birodalmából ötven hajóval. Dóximardus és Oilus száz hat hajóval indultak. Pilibetus és Amfimakhus herczegek Kalczedoniából harmincz hajóval jelen voltak. Idumeneus és Mérios királyok Crétából nyolczvan hajót inditottak erős fegyveresekkel. Thrácziából is ötven hajót inditott az éles elméjü ravasz Ulysses. Mélius kapitány az ő városából tiz hajóval készült, Prothotakhus és Prothefilaus jeles fejedelmek Filorkha tartományból ötven hajót állitottak elő, Triczion országból Makhoan király öcscsével együtt Polidussal huszonkét igen nagy hajót készittettek. Ezek voltak a Kolifis király fiai. Az ő királyi városából pedig, mely Fitesnek neveztetett, ötven hajóval volt vitéz Akhilles. Thelepalus herczeg Rhodusból husz hajót. Eufitus király saját honából Orthoméniából ötven hajót. Antipus és Amfimakhus fejedelmek Hélida tartományból tizenegy hajót, Polipotes király sógorával Josius herczeggel ötven hajót készitettek. Diomédes Argis tartományból veleértő barátaival együtt Thelenussal és Euriálussal, nyolczvan hajóval érkeztek. Polifebus királynak későn levén hire e dolog felől, csak hajói készülhettek. Firméus király, ki zálogban birta Görögországnak egyik tartományát, tizenöt hajót küldött. Prothólius király Ménésia tartományból ötven hajót állitott. Kápénor király is hasonlóképen Kappadócziából. Treorius fejedelem saját birodalmából hozott huszonkét hajót.

Mindössze a királyok és fejedelmek hatvankilenczen voltak: a hajójok száma pedig ezer kétszáz hnszonkettő. Palamédes a Naulus király fia legkésőbben érkezett hadaival. Homérus e hajóknak számát ezer száz nyolczvan hatnak mondja; de talán készakarva hagyott el egynehányat belőlük.

A görögök Delfosba küldenek jövendő dolgok megtudására, hogy megtudhassák, mit legyenek teendők.

Minekutánna ennyi király, fejedelem és herczeg összegyült volt, kinek előljárójok vagy vezérök Agamemnon volt, közös akaratból. Ez az Agamemnon kimégyen Athénae városából s annak sikmezején udvari sátorát felvonatja, a hová a királyokat és minden nagy rendeket maga elé hivat, kik parancsolatára midőn mindnyájan összegyültek volna, ily módon kezdé beszédét Agamemnon: hatalmas királyok és bátor vitéz fejedelmek, kiket a nemzethez és a becsülethez való szeretet gyüjtött össze e helybe ugy tetszik, győzhetetlen a földön a ti hatalmas erőtök. Látjátok minő nagy mezőt foglal el a ti szép seregeteknek sokasága. Nem hiszem, hogy a világ ennyi királyt és fejedelmet együtt öszszegyülve látott volna. Ennyi jeles ifjak fegyverben öltözve ellenségek ellen nem tudom mikor keltenek volna föl és seregléttenek volna össze, ki lehetne az, a ki ellenünk fel merne kelni, vagy szembeszállni? Oly hatalmas embereket ismerek táborunkban százig valót jelen lenni, kik közül egy is elég volna e dolognak végbevitelére, a melyre igyekezünk mindnyájan. De mivel mindnyájunknak becsületében forog e rendetlen eset, mely ennekelőtte nem igen rég történt országunkban; nemzetünkhöz illik felkelnünk becsületünk helyreállitásáért; mert ezt kivánta a méltó keserüségnek eltörlése, mely mindnyájunknak szivét eltöltötte: mert kölönben szájukat be nem dugjuk ami rágalmazóinknak és irigyeinknek, csak egész bosszuállással. Tanuljanak a trójaiak, mit tegyenek fel a hatalmas görög nemzet felől, sőt tanuljanak mások is róluk, minő ereje légyen nemzetünknek. Ugy vélem, hogy a mi régi eleinkről sem mondhat senki olyat, hogy a rajtok elkövetett megsértést, csak hallgatással nyelték volna el: azoknak lévén mi is utódjai, minő gyalázat ragadott volna reánk ha fel nem keltünk volna. Ugy vélem a világon valamennyi nemzetet annyira megfékeztünk, hogy becsülni tudhatnának és félhetnek haraguktól. Ime ez a bolond trójai nemzet támadott most fel, piszkálván szemünk fényét. Hiszen a világon még so-

kan vannak, kik emlékeznek Laomedon királyra, látták mint fizetett meg embertelenségeért, melylyel felgerjesztette a mi eleinknek sziveit. A ki nemcsak maga halálával és nagyrészint nemzetének elfogásával, hanem hazájának elpusztulásával is fizetett. Vajjon nem mai napig is siratják a Trójából elhozott foglyok királyuknak bolondságát? Vajjon ezer hatalmas nem könnyebben viszi-e szándékát végbe, a mit tudniillik a mi elődeink közül négy-öt hatalmas ember végbevitt ennekelőtte. Elhittem hirekkel vagyon ellenek felgerjedett haragunk; mihezképest innét amonnét segitséget is koldultak, kikkel együtt inkább ellenünk álhassanak. Errenézve nekem ugytetszik a ti javaslatotokból, hogy minekelőtte e helyről szerencsésen Ázsiába megindulnánk, küldenők meghitt és isteneket félő nemzetünket Delos szigetébe Apollo istenhez, kik vennének feleletet, sőt tanuságot is tőle és a többi istenektől, mit rendeltek jövőben felőlünk és minő reményben inditsuk meg szándékunkat ilyen szükséges ügyünkben. Véget vetvén a király tanácsos beszédének, a többi királyok és fejedelmek mindnyájan helybenhagyják és dicsérik szavait. Mirenézve minden késedelem nélkül Akhillest és Patroklust választják a közjóért olyan nagy követségnek végbevitelére, ha netalán alázatos magokviseletével Apollótól választ nyerhetnének. Kik nagy gyorsasággal hajóra készülnek és egyenesen Delfusba mennek: azt a szigetet mindenfelől mély tenger környékezte be; melyet némelyek Delós szigetének neveznek. Mindazáltal ott még több szigetek is vannak; de a többit ez mind felülhaladja mind magassággal, mind egyéb hasznokkal. Erről a szigetről irják a histórikusok, hogy Latona szülte volna Apollót és Diánát, mihezképest Apollónak tisztességére csudálatos szép müvészettel és költséggel épitett volt templomot hajdanában a pogányság, melyben Isten gyanánt tisztelték Apollót. Azért is nevezték ezt a szigetet Delósnak; mert a vizözön után a nap és hold ezt kezdette volt elsőbben is világitani, száraztani és termékenynyé tenni. Magában is Delós annyit tészen, mint megvilágosittatott, mivel görög nyelven delós annyit tészen, mint nyilvánvaló, vagy világos. Innét is látták meg elsőben a napot és holdat, azért tartották a nap és hold hazájának Delós szigetét. A napot pedig Apollónak hivták és a holdat Diánnának. Igaz dolog Diánnát Orthigiának is nevezik, a görögök a fürjet nevezik Orthigiának; mivel legelsőben onnan származtak a fürjek. A napot pedig Titánnak is nevezik, mert régenten a titánok vagy óriások Jupiter ellen támadtak volt; egy titkon pedig megadta

volt Jupiternek a tiszteletet és nem támadott ellene és azóta már Titánnak hijják a napot. Foebusnak is hijják azért, mivel görög nyelven Efebus ifjat tészen, minthogy pedig a nap mindennap születik vagy fiatalodik, ezért nevezték Fébusnak. A napot Pythiásnak is hivják, arról a nagy kigyóról, melyet Apolló megölt volt; mert annak a nagy sárkány kigyónak Python volt a neve. A jövendőlő asszonyokat is Pythonáknak hijják, kik Apollót szokták volt tisztelni és az ő bálványához járni, hogy jövendő dolgokat jelentsen nekik. Ilyen Pythonéhoz vagy bübájoshoz ragaszkodott Saul király, ki Sámuelt előhozta volt a Saul kérésere.

Apollónak arany képéről.

Ebben a templomban volt egy igen nagy kép tiszta aranyból, melyet Apollóénak tartottak: a mit ugyan aranyból csináltak, a mihezképest annak sem látása, sem szóllása nem lehetett volna; de mivel elállottak az igaz istenek tiszteletétől a régi emberek, a siket és néma bálványokhoz ragaszkodtak, a kiket jelengettek: azok is csak halandó emberek voltak minden erő nélkül, de azokba a képekbe beszálltak az ördögök és jövendőltek azokból, kiknek a vak pogányság szerfelett való hitelt adott. Miből származott a bálványimádás, később megemlitjük, miknek mindaddig nagy tekintetök volt mig az ur Krisztus az élő Istennek fia az emberi testet magára felvette, kinek eljövetelét tovább nem állhatták az ördögi bálványok. Erről a szentirásban világosabb adat van, elég az, hogy midőn József az angyali jelentéséből Jézust és anyját Máriát Egyptomba vitte volna, ugyanakkor minden egyptusi bálványok összeromlottak. A melyről igen világosan jövendőlt volt Esaiás is, ilyen szókkal: *Fölmégyen az ur könnyü felhőben és bemégyen Egyiptomba és megmozdulnak az egyiptusi bálványok.* A zsidók azt tartják, hogy Ismael volt első, ki agyagból bálványt csinált. A pogányok pedig Prometheusról álmodoznak, mintha ő csinált volna elsőben is sárból bálvány álló képet; a kit követett azután a törvény nélkül levő pogányság.

Mikor származtak a bálványok?

A legelső bálványkép az Assirok királyától Ninustól eredt, kinek Bélus volt az apja. Ez a Ninus, az ő atyját igen pompásan

temettette; holta után pedig az ő atyjának emlékezetére aranyból öntetett neki szobrot. Idő mulva ennek a Bélus képének isteni tiszteletet adott Ninus, sőt az assyrusokkal is tiszteltette. Azután a tisztátalan lélek bement a bálványba és abból szólott ki, jövendőit is az assyrusoknak. Azt a bálványt némelyek bélusnak hitták; némelyek Beelnek, némelyek Baalnak, némelyek Beellfégornak, némelyek Belzabubnak, némelyek Beelzebubnak. Ebből vettek példát a régiek a bálványimádásra. Errenézve a meghalt embereket is istennek tartották és isten gyanánt tisztelték. Első istennek Saturnust hitték lenni: az égi jegyet is egyiket Saturnusnak hivják: erről álmodoznak ilyenformán, mintha sem atyja, sem anyja nem lett volna. Ez a mathematikában tudós levén, azt költötték felőle a régiek, mintha által értette volna, hogy neki oly fia lészen, ki országából őtet kiveri: mihezképest a nejének megparancsolja, hogy mihelyt gyermeke megszületik, eledelre adja elő. De midőn az asszony fiat szült, elrejti a gyermeket és egy darab követ mutat elő, elámitván az urát, hogy azt szülte; mely követ felkapván Saturnus rögtön elnyeli, mi miatt három fiat szül e világra Saturnust, Jupitert, Neptunust és Plutót és egy leányt Junót, kiket mind istennek tartottak a régiek. Arról nevezik máig is Jupiternek egyik plánétát. Mársot hadakozás istenének tartották. A napot isten gyanánt becsülték, kinek Apolló nevet adtak. A legfényesebbik plánétát Vénusnak mondották lenni. Merkuriust is, a Jupiter fiát a plánéták közzé számlálták. A holdat Diánának, ki Latóna leánya volt: és igy különbféle nemzeteknek külön istenök volt. Mert Egyptusban Isist tisztelték. Krétában Jupitert. A maurusok Jubát; A frigiaiak Faunust. A rómaiaknál Quirinust. Athaenében Minervát. A pánoknál Vénust. Lemnusban Vulkánust. Naxusban Bakhust. Delósban vagy Delfősban Apollót tisztelték mások felett. Azonkivül más isteneket is költöttek, minden nemzet a maga természetéhez képest. Erre a kárhozatos bolondságra birta volt a régieket az a kigyó, mely a mi első anyánkat a paradicsomban megcsalta volt, kit a szentirás némely helyt Leviáthánnak, némely helyt tekergős kigyónak, némely helyt Behemotnak nevez: a Behemot pedig annyit tészen, mint barommá változott, mert ez mig az isten ellen nem vétkezett, fénylett a többi angyalok között, mint a hajnali csillag; de a bün minden oktalan állatnál vagy baromnál éktelenebbé, rutabbá változtatta. E méreggel azóta teli van! és mivel azt akarná, hogy mindenki az ő társa legyen a nyomoruságban, soha meg nem szünik az irigységben. Ez az ördög bujt

belé a siket és néma bálványokba, mikből jövendő dolgokról szólott Igy csalta meg az embereket; igy hozta pogányságra őket. Azokat a bálványokat Dávid próféta mind ördögöknek nevezi, hanem az az isten, azt mondja ki az eget teremtette. Az ilyen csalárd mesterségek által szólott az ördög Apolló képéből Delós szigetében és mondott valamit jövendő dolgokról is. A hová mikor Akhilles és Patroklus a görögök főkövetei megérkeztek, elsőbben is nagy buzgó ájtatossággal szokás szerint bemennek az Apolló templomába, a hol a görögöktől küldött gazdag ajándékot bemutatják, áldoznak és imádságokat tesznek; azután nagy engedelmességgel választ kivánnak. — Kiknek lassu szókkal igy felel Apolló: Akhilles, Akhilles, menj haza a görögökhöz, kik téged ide küldöttek és ezt bizonyosan mond meg nekik, hogy: tiz egész esztendeig sok háboruságot kell szenvedniök Trója alatt, melynek mezejét sok fejedelmek vérükkel fes ik be: tiz esztendő mulva mindazáltal győzedelmet aratnak; Tróját teljesen elpusztitják; Priámus királyt feleségétől gyermekestől keserves halálra adják és csak azoknak hagyják meg életöket, kiknek meg akarnak kegyelmezni. E választételen Ákhillesnek nagy öröme lesz: de minekelőtte a templomból kimenne, különös dolog történt, mert egy bizonyos trójai Kalkás nevü pap ember, Nestornak fia, Priámus parancsolatjából azon templomba mégyen a végre, hogy ő is tanácsot kérdjen Apollótól és tanuságot, mint lenne Trója dolga jövendőben. A ki is midőn áldozatát bemutatta volna, sok értelemmel kétségben forgó választ adott neki Apolló, ilyen formán: Kalkás, Kalkás, meglásd, vissza ne menj a te társaid közé, hanem add a görögök hajója mellé magadat bizvást, melyen Ákhilles idejött és siess a görögök táborába és lakásodat közöttök rendezd el, mert az istennek rendeléséből a görögök fognak győzelmesek lenni Trója ellen. A te tanácsod pedig felette szükséges lészen a görögöknek, mely nélkül a győzelemre nem is juthatnának. E feleletet vevén Kalkás, kimegyen a templomból, Ákhillest felkeresi és midőn egymással megismerkednek és az Apolló feleletét mindkét részről megjelentenék, nagy szövetséget és barátságot kötnek egymással. — Azután minden időben nagy becsületben tartotta Ákhilles Kalkást. — Ilyen formán végbevivén dolgukat, szerencsésen evezének vissza Athaenbe: hajójokból kiszálván, elsőben is Kalkás papot ajánlja és dicséretekkel halmozza Akhilles, Agamemnon és a többi görög fejedelmek előtt, azután rendesen elbeszéli minému feleletet vettek Apolló-

tól, mint egyezett a Kalkásnak adott választétel is az övékkel és mint adta eleibe Kalkásnak Apolló, hogy többé Priámus király elibe ne menne, hanem a görögök táborához adná magát. E követségre nézve az egész görög nemzet megvidul és egynehány napig játékos-ünnepet rendeznek szokások szerint, Kalkást magok közé veszik, mindenben nagy hitelt adván neki és megengedvén, hogy szokása szerint viselje magát mindenekben papi hivatalában.

Áldozattétel után mint indulnak a görögök Trója felé.

Midőn az ünnepléseket a görögök elvégezték, egyik nap virradtára Ákhilles, Patroklus, Kalkással együtt mennek az Agamemnon sátorába, a hol mind jelen vannak a többi görög királyok és fejedelmek és kapitányok. Azok között pedig Kalkásnak is nem az utolsó széket rendelék: és midőn követségökre nézve minden választételeket előadták volna Ákhillesés Patroklus, azután Kalkás is ilyen formán kezdi el beszédét: nagy Görögországnak hatalmas királyai, vajon közös akaratból nem azért gyültek-e ide, hogy a trójaiaknak bünös cselekedeteit megbánassátok velek? ha már eddig fáradtatok, mit késtek? miért nem kezdtek föltett célotokhoz? azt gondoljátok-e, Priámus királynak egynehány rendbeli kémjei nem volnának köztetek, kik vigyáznak reátok, mulatozástokat félelemnek állitják, végzésteket vizsgálják, hogy azokról naponként tudósitsák a trójai királyt? Eleitől fogva a nagy dolgoknak végbevitelében semmi nagyobb gáncsot nem szerzett, mint a mulatozás; azért szokták mondani a bölcsek: idővel tanácskozzál, de serény légy cselekedetedben. Ime hónapok teltek el a nagy mulatozásban, holott a jó idő minden alkalmatossággal kinálja magát. Ideje volna, hogy a meleg nyár felforralná a vért bennetek. Egyébként nem kevés örömet adtok ellenségteknek a hátramaradással. Talán kételkedtek az istenek igéretében, mert ha ugy vagyon, félő, hogy jó kedvök helyett haragjokat fogjátok érezni. Alig végzi Kalkás beszédjét, felzendül az egész tábor rajta és hogy a jó tanácsnak követői legyenek a fejedelmek, nagyon kiáltják. Ahozképest készülettel tárogatót fuvat Agamemnon és Athaene mellől minden hajók megindulnak és alig haladnak tizenöt mértföldnyire Athaenetől, hogy a szép csendes tündöklő nap, fekete felhőkbe borul, a forgó szelek és fergetegek miatt megbusul a tenger és habjai az ég felé kezdenek emelkedni, a villámlások

sértegetik és elvakitják az emberek szemeit; iszonyu dörgések és csattogások között, mintha égszakadások volnának, ugy omolnak a záporok. Ebben a nagy háboruban és az időnek ilyen hirtelen való változása miatt, halálos félelem fogja el az embereket. A trójai Kalkás pedig, kinek tudománya és praktikája volt az ördögökkel, a fejedelmek közzé mégyen és elhiteti azokkal, mi légyen a tengeri háborunak oka, tudniillik Diána haragja miatt: mert minekelőtte megindultanak volna Athaenéből, semmi illendő áldozattal nem tisztelték meg őtet. Azt javasolta annakokáért Agamemnon királynak, hogy szálljon ki az Aulides szigetébe minden hajóival, a hol Diánának szép temploma vagyon és ott maga kezével mutasson fel áldozatot Diánának, mert avval megengeszteltetvén az istenasszony, a tengert is megengeszteli és azután csendes utat engednek a tengerek. Arranézve nagy sietséggel kiszállanak a szigetbe, mely nem messze volt tőlök és Agamemnon hajójából kimenvén, futva mégyen a Diána templomába, a hol igen alázatosan ájtatos szivvel mutat áldozatot az istenasszonynak. Ottan mindjárt a fergetegek is elmulnak, eloszolnak a felhők, tisztán kezd fényleni a nap és megcsendesedik a tenger. Ilyenformán áldozatát végezvén Agamemnon, ismét tárogatót fuvat, ujolag mindnyájan hajókra készülnek és a vitorlákat megeresztvén a mély tengerre elérnek és szerencsésen evezvén egy nehány napig. Trójához tartozó határba, melynek partján egy szép vár volt, de a várnak nevét nem irja Dáres Frigius, hanem más könyvekben meg van irva, hogy Sarronába volt volna annak neve. E várból a vitézlő rendek tengerpartra kimennek, hogy a görögöket ne bocsássák tartományokba. Nem vették észre a görögök sokaságát, bolondul reájok rohannak; de csakhamar a görögök sokaságától teljességgel elnyomattak és megadták az árát hirteleni cselekedeteiknek. Mert ott sokan közülök fegyver által elhullanak, a többiek futásra veszik a dolgot és a vár felé a mint lehet szaladnak. Kinek midőn a vár kapuit megnyitották, mindenütt nyomokban lévén a görögök, ők is bemennek a várbeliekkel együtt a hol az embereket mindenestől kardrahányák, fogolynak egyet sem tartanak meg közülök, sőt még a várat is fundamentomából is kihányák, a honnan gazdag zsákmánynyal nagy része eltelvén a görögöknek, győzedelmesen hajójokba visszatérnek és ismét a szélnek eresztvén a hajók vitorláit, megindulnak a tengeren és egyenesen mennek Ténedon tartományának partjára. A hol első nyereséggel örömmel kiszállnak, ott hajójokat kikötik. Ténédonban pedig volt egy szép vár, az előbbi-

nél sokkal erősebb és nagyobb őrizettel is tartatott; a mely híres volt gazdasággal: ez a vár Trójához csak hat mértföld volt: ezek megijedvén az ellenség sokaságától, nem mentek ki a várból, hanem a kőfalak között minden oltalomra készitik magukat és vitézül kezdik oltalmazni a várat. A görögök hajójokat jó karban hagyván, nagy tömegü seregeket rendelnek, kik minden ellenek támadókat kegyetlenül elnyomnak, a vár ostromlására többen-többen érkeznek, melyet nagy vágygyal akartak meghóditani, a várbeliek is számokhoz képest készen várván őket, nagy vérontás indul közöttök; sokan esnek el a trójaiakból, de többen a görögök közül. Megbusulván pedig a görögök sok társaiknak veszedelmén és sebesülésén, annál vérengzőbben rohannak a várbeliekre; ugy hogy egyik sereg a másikat éri. Akkor ismét szörnyen hullnak mindkét részről, végre a várbeliek nem szenvedhetvén az ellenségnek sokaságát, hátat forditanak; csakhogy a futásnak is ideje és helye ott nem igen adatott, hanem a kik történetből szaladásra vehették magokat, a trójai magas kőfalakban vetették reménységeket és oda igyekeztek, a többiek mind a vár kőfalai között hullottak el fegyverrel. Azon külső váron belől a hegy tetején volt más erősség, a melyben a trójai vitézek hősiesebben tartották magokat és onnat fölötte sok kárt tesznek a görögökben, kiváltképen a nyilasok és parittyások. A kik pedig közelébb mennek a várhoz, azokra sürü köveket hánynak és a dárdások is szörnyen vesztik őket, nagy gerendákat is eresztvén a meredekről a görögök csoportjára. A görögök pedig sok hadi mesterséggel forgolódnak, a falakat nagy vasas kosokkal döngetik; a keritésre a nyilak lövöldözései alatt hosszu lajtorjákat támasztanak; de azokról is nyakra főre számtalanokat hánynak le a görögök közül. Utoljára ugyancsak ellankadnak a várbéliek; melyet vévén eszökbe a görögök, annál nagyobb sürüséggel rohannak a keritésekre, a lajtorjákat kezdik állitani a falakra és ablakokra, a melyen feljebb feljebb menvén, végre zászlójukat is felviszik és a kit csak elől találnak, személyválogatás nélkül kinozzák. A hol midőn minden várbeli vitéznek elfogytanak volna, a görögök a rejtekajtóknak felveréséhez kezdenek és gazdag prédával megrakodván, a várat is szétverik; azután a nagy nyereséggel visszatérnek a táborba. A mit kezekkel el nem ronthattak, tüzet hánytak a várnak azon részire; és igy a magas Ténedon várát mindenestől hamu boritotta el.

A görögök Priámushoz küldenek Helénáért és a Citharéa szigetének elprédálásáért.

A görögök a megnevezett két váron a győzedelmet vévén Ténedon tartományában, derekasan megtelepednek egész tábostól. Agamemnonnak pedig gondja lévén hivatala szerint mindenekre, megparancsolja, hogy minden rendek s a vitézek is sátorához gyüljenek és valami nyereségek volt a két várnak felverésében s elpusztitásában, mindeneket eleibe vigyenek. Kik nagy engedelmességgel fővezéröknek parancsolatjához tartván magokat, összegyülnek és minden prédát eléhoznak, a melyet maga osztott el közöttök Agamemnon, kinek kinek magaviseléséhez s érdeméhez képest adván részt e nyereségből; sok szép dicséretekkel magasztalván jó hireket neveket azoknak, kik erős munkákat tettenek, avagy meg is sebeztettek nemzetiségük becsületiért. Azután következendő napra közönséges gyülést hirdet azon tágas mezőn, min minden fejedelmeknek és hadviselő tiszteknek jelen kellett lenni. Kik mikoron nagy örömmel mindnyájan összegyültek volna. Agamemnon közöttük igy kezdi el beszédét: királyok, fejedelmek és minden hadviselő rendek, nekem kedves barátaim és rokonaim, kik messze földről ide gyültenek: tudjátok jól, a felettünk lévő istenek, hogy gyülölik a kevélyeket és mindazokat, kik maguknak magas szarvakat emelnek. Mihezképest a kik előttük megalázzák magukat, ők azokat segitik, azoknak kedveskednek; ez az oka, hogy a kevélyeknek sehol barátja nem találkozik. Hogy azért ennek a rut véteknek semmi részével magunkat be ne mocskoljuk, hanem az igazság ösvényén járjunk, kövessük mindenben a jó utat. Tudjátok, mi végre fáradtunk ilyen messze által a veszedelmes széles tengeren t. i., ilyen nagy sokasággal a Priámus király birodalmára, a ki szerfelett való bosszuvétellel vont a maga veszedelmére bennünket. Noha igaz szándékunk mellől nem illik nekünk semmiképen elállanunk, nem tagadhatjuk mindazáltal, hogy mint királynak neki is nagy ereje és mint hatalmasnak pártolói ne legyenek; gazdag és erős városukat tudjuk mindnyájan; minden kétség nélkül hacsak egy madár is halálig oltalmazza fészkét, annál inkább az ázsiái nemzet az egész birodalomnak ékességét s koronáját Tróját, melyet elleneink megerősitettek, vérekig fogják óltalmazni. Annál keményebben pedig, mennél inkább inkább körülveszi őket a félelem; mert a kétségbeesett előtt nem szokott

a halál félelme lenni. Ezt mindazáltal nem azért hozom elő, mintha kételkedném a ti erőtökben, vagy a trójaiak győzedelmétől tartanék; mert bizonyosan hiszem, hogy azok egy lábig elvesznek. Városuknak porrá kell lenni. Hanem azért mondom ezeket, mivel dolgunknak legdicséretesebb részéhez akarnék nyulni, hogy se kevélységgel, se kegyetlenséggel mások ne gyalázzanak bennünket. Más az, hogy a hirtelen cselekedet gyakran nyakrafőre veti az embert a veszedelem árkába. Juthat eszünkbe az is, minémü követséggel járatott el bennünket ennekelőtte Priámus király, a Hésiona rokona szabadulásáért. De meg kell vallanunk, hogy követét illendő becsülettel nem láttuk, sőt kevélyen igazitottuk el szemünk elől hozzánk küldött nagy embereit, kiknek akkor ha illendő választ adtunk volna, nem illettek volna evvel a bosszuval bennünket, sem hazánknak egyik szép részét Cithérát fel nem prédálták volna. Egyszóval ennyi keserves kárt nem valottunk volna, sem Heléna királyné közzülünk el nem ragadtatott volna. Mostan nekünk is kedves hazánktól ilyen messze eltávoznunk nem kellett volna, nem szenvednénk ennyi tengeri és égi háborut, otthon levő házunk népének bizonytalansága miatt, szorgalmasok nem volnánk. Mindezekre nézve ha nektek is tetszenék urak és fejedelmek, a rendes utat követnők el, magunk becsületének felelnénk meg ebben is; küldenők méltóságos uri atyánkfiait Priámis királyhoz, ilyen követséggel: hogy Heléna királynét nagy tisztességgel adja vissza és küldje hozzánk, a nagy kárról is és pusztitásról, melyet Páris Cithérában szemtelenül cselekedett, elégitsen ki bennünket panasz nélkül, ha fegyverünket és haragunkat elakarja kerülni. Ha Priámus király észre tér, nékünk kivánatos válasszal bocsátja vissza követünket, ugy is nagy becsületünkre térünk vissza hazánkba. Ha pedig kedves választ nem ad, ugy is kettőzteti a mi hasznunkat, mert a hatalmasság és igazság együtt hadakoznak mi velünk. Az egész világ is dicsérni fogja a mi emberséges cselekedetünket és a trójaiak bolondságát szidalmazni; mert ilyen igaz ügyben akármit kövessünk el mi ezután, rablást, vérontást, a mik a hadakozásból kiszoktak jőni; senki azokért minket méltán nem kárhoztat, hosszu tanácsos beszédét végezvén Agamemnon, sokan tanácsának ellene mondottak, sokan pedig javallották is, végre közös akarattal megegyeztek abban, hogy Diomédest és Ulyssest küldjék követségben, kik minden késedelem nélkül elkészülnek és Trója városába érkezvén, felkeresik Iliumot a Priámus király fényes lakóhelyét. Melynek márványkőből rakott piaczán jó lovakon parádéson végig vo-

nulván, leszállanak és megindulnak rögtön a magas palotákra mutató lépcsőkön. Ahol is menésökben gyakran megállapodnak külömb külömbféle müvészettel faragott alkotmányok akadván szemek eleibe, melyek az idegen embereket nem kevés ideig mulattatják. A többi közt egy igen szép álló fán csudálkoztak, mely nem természet szerint nevekedett, hanem valami bűvészi és mathematikai tudománynyal készittetett, mely a Priámus ablaka alatt volt. Annak dereka, vagy alja tizenkét könyöknyire tiszta finom aranyból állott, azonfelül kezdtek kiterjedni igen szélesen az ágai ugy hogy az egész tornácznak tágasságát árnyékban tartanák; az ágak hol aranynyal, hol ezüsttel versengettek, azon a szép gyümölcsök tündöklöttek; mert drága gyöngyökből és fénylő kövekből voltak kikészitve. Jó várakozás után feljebb feljebb mennek az épületek között s elérkeznek az udvarló palotába is, ahol látják Priámus királyt ülni székében, nagy urirendek és udvarlóknak sokasága között. De a királynak illendő köszönetekkel tiszteletet nem akarnak tenni, hanem hirtelenséggel Ulysses csak ilyenformán kezdi el követségének rendét: Priámus király, ne csudáld, ha tégedet illendő köszöntéssel nem üdvözlünk elsőben is; mert tudhatod azt, hogy az ellenség ellenségének tiszta szivéből jót nem kivánhat és ha köszöntené is valami jónak kivánásával, az csak merő tökéletlenség volna a követekben: mi is azért nem akartunk köszönteni, mert halálos ellenségünknek tartunk. Mi Agamemnon király akaratjából jöttünk hozzád, ki néked azt parancsolja, hogy Heléna királynét becsülettel ad vissza az ő házastársának, kit erőszakkal ragadtak el Görögországból. Azokat a sok károkat is, melyet fiad Páris tétetett, a görögöknek kivánsága szerint fizesd meg, melyet ha cselekszel, eszeden vagy és a reád következendő veszedelmet eltávoztatod. Ha pedig megveted e hasznos izenetet és követségünknek engedni nem akarsz, meggondolhatod, mily nagy veszedelemmel fizeted meg magadnak, mind körülötted valóknak, romlásával vakmerőségedet. Mert magad is nyomorultul fogsz meghalni, hiveid is kegyetlenül vesznek el mindnyájan, e szép lakóhelyed is hamu rakássá változik.

Priámus király felelete.

Priámus király nem veszi hosszu tanácsra a dolgot, hanem készen levén a felelet nála, ilyen választ ád: nem keveset csudálkozom követségeteken, mintha már tiétek volna a győzedelem

és meggyőzött nemzet közzé mentetek volna s ahoz intéznétek beszédeteket; holott a ti görög fejedelmeitek és társaitoktól még annyira meg nem ijedtem, hogy félelmemben arra vegyem magamat, a mit kivántok tőlem. Azok kivánnak kielégitést tőlem, kik elégséges okot adtanak a bosszutételre ha annál többet cselekedtünk volna is. Hiszen ők voltak gyilkosai az én öreg atyámnak; városomat, szép lakó-helyemet ők forditották fel; annak polgárain ők kegyetlenkedtek; kedves rokonomat Hésiónát ők rabolták el, kit nem is ugy tartanak mint királynét, hanem mintegy rab, vagy aljas személyt. Ehezképest, nem tudom mi okból tartoznám a kielégitésre. Én mindazáltal, minden ilyen keserves esetemet elhallgattam volna és a kivánatos békességnek árnyékában nyugodtam volna: arranézve méltóságos rokonomat, Anténort követségbe bocsátottam volt el, a ki által is nem kielégités, hanem fenyegetés volt válaszvételem, mely mindenekelőtt, ti előttetek is nyilvános. Ehezképest nem lehet előttem helye kivánságtoknak; mert készebb volnék fegyver által elveszni, mint ilyen kivánságtoknak helyt adni. Hitesse el azért magával Agamemnon király, hogy soha békességet a görögöktől nem kérek, a kik miatt ennyi bosszuságot szenvedtem. Ha pedig a követségnek mivoltát előttem nem viselném, mivel a követeket nem szokás háborgatni; mig a többire jutna a szer, addig bosszumat állanám rajtatok és halállal fizetnék a többi előtt; most mindazonáltal menjetek vissza, mert félek, hogy haragomban olyat ne cselekedjem, mit csendes koromban nem kivánnék mivelni. Ezen felindulván Diomedes, mond: oh király! ha csak a mi személyünk is igy felháboritott, gondolod e, milyen felháborodásod lészen, mikor az egész görög nemzetnek hatalmas serege körülveszi városodat? ugy hiszem, (igy szól nevetve Diomédes) akkor inkább megfogsz haragudni; de mi haszna lészen az erő nélküli haragnak? Diomedes ilyen vakmerő szavain sokan igen felgerjedtek a körülállók közül s hirtelenséggel megakarták rohanni, egynehányan puszta fegyverrel is készen voltak, kik testét darabokra akarták apritani. Mit észrevevén Priámus, királyi székéből felugrik és nagy szorgalommal védelmezi a követeket, hogy a veszélytől megszabadithassa és ellene ne rohanhassanak. Az okos ember (ugymond) a bolond embernek nem az ő bolondsága szerint szokott megfelelni, mivel a bolondságnak egyik része a kérkedékenység, az okosság pedig kitetszik abból, midőn az esztelen cselekedeteket vagy kineveti, vagy bé-

kével türi. Nem tudjátok-e, hogy a bolondoknak szabad nyelvök van, mely az értelmesnek mulatság inkább mint gyötrelem. A bolondot pedig semmiből könnyebben ki nem ismerik, mint saját szavaiból, egyébaránt is a jó rendnek törvénye ellen volna a követet bántani, melyet megis akarok tartani, ugy hogy inkább szenvedném magam személyében bántódást, mint a hozzám küldött követeket engedném veszedelembe juttatni: mert az ember becsületénél e világon semmi gyöngébb nincsen. Csendesedjetek le azért és senki ellenek meg ne motszanjon. Ezen szókra leültenek ismét mindnyájan és hallgatni kezdettek. De Aenéás kinek ülő széke legközelebb volt Priámushoz, tovább nem tartóztathatván magát ilyen szókra fakadt ki: Nem méltó dolog király, hogy a bolondnak valaki csak az ő bolondsága szerint feleljen, hanem a ki mit keres, viselje annak terhét, mert én is ha magamra nem akarnék vigyázni, e méltóságos gyülekezet előtt, olyanokat mondhatnék, mi miatt el kellene fejemnek esni, hogy ha királyi személyednek közbevetése nem volna, az is halálnál egyebet nem érdemelne, a ki méltóságod ellen és mindnyájunk kissebbségére ilyen gyalázatos szókat ejtett ki, minek a bolondság nem lehetne elégséges oltalma igazság szerint. Mihezképest részemről én is olyan tanácsot adok neki: vagy végezze itt dolgát és menjen társaihoz; vagy térjen eszére ha életét szereti. Diómédes pedig mindezekre a fenyegető szókra is elméjében megnem zavarodván, igy felel Aenéásnak: Oh jó barátom, ki légy, alkalmasint ismerlek! de igaz birónak ebben a dologban nem mondhatlak, hanem maga beszédével dicsekedő embernek. Valóban szivem szerint kivánnám, ha oly helyt kaphatnálak, a hol érdemed szerint megfizethetnék neked az ilyen gaz tanácsodért. Látom, valóban boldog király, a kinek ilyen tanácsosai vannak, a milyen te vagy, ki nem tudod az uradat egyébre tanácsolni, hanem csak a bosszu tételre, hogy annál hamarébb essék a gyalázatnak árkába. Ulysses pedig, mint okos ember meggátolja Diomédest beszédében, alattomban jelt adván neki, hogy több szót ne szaporitson és a király előtt ilyen formán kezdi beszédét: megértettük király válaszodat; mihezképest mi visszatérünk és Agamemnon királynak a választ szóról szóra hiven eleibe adjuk. E szók után elsietnek a király elől és lovaikra ülvén, gyorsasággal mennek táborukba és mindenek előtt Agamemnon sátorát keresik fel, a hol sok jeles fejedelmekkel beszélgetett. Kiknek elejébe adván a Priámus király választételét, nagy csudálkozással

hallgatták a görögök és ott mindjárt tanácskozáshoz kezdének, mit kellessék tovább követniök a trójaiak ellen; melyet későbbi irásunkban adunk. De minekelőtte arra térnénk, szóljunk egy pár szót Aenéásról. Ez az Aenéás az, ki Ankhisestől és Vénus asszonytól született: ez a trójai veszedelem után bizonyos számu hajóval a tengereken által bujdosott: sok nyomoruságai után ez vetette meg elsőben a Róma alapkövét és az oda telepedett népnek ez volt első fejedelme. Ennek ágából származott ama nevezetes Augustus római császár. Justiniánus császár is az ő törvényiről kiadott könyveiben ilyen emlitést tészen róla: hogy az ő utánna következendő császárokat Augustusoknak hivnák: annál méltóbban megérdemelte Aenéás, hogy az Augustus előtt való királyokat mind Aenéádeseknek hivnák; a ki tudniillik elsőben ütötte fel a királyi pálczát Rómában. De a mit erről irhatnánk, azt elmulasztottuk, tudván, hogy a bölcs Virgilius költő nagy könyvet kezdett az Aenéás tettéről irni, ámbár munkáját be nem végezhette.

A görögök Ákhillest és Telephust küldik a tábor számára való élelmi-szerek megszerzésére.

Ez mind e szerint ment végbe, Agamemnon király a Ténedon mezején közgyülést hirdet, a hol minden főrendeknek meg kellett jelenni, kik előtt igy szól Agamemnon: a többi hadi készületek között legszükségesebbnek ezt látom, hogy gondunk legyen ennek a nagy tábornak táplálására, ugy hogy élelemben meg ne fogyatkozzon; mert minden igyekezetünk meghiusul, ha megéhezik a vitézlő-rend: minek következtében, ha közönségesen mindnyájatoknak tetszenék, én azt javasolnám, hogy Messanába, a mindennel bővelkedő kiváltképpen gabonával gazdag tartományba, küldenők el serény és meghitt embereinket, kiknek gondjuk lenne mindenféle élelemnek meghozására: igy gondolám, hogy táborunk meg ne szoruljon. Tetszik a király beszéde mindnyájoknak és azon munkára választják a nagyhirünevü Akhillest és a Herkules fiát Telephust, kik minden késedelem nélkül saját hadaikkal megindulnak és mennek Messánába. Ebben a tartományban volt egy Teutrán nevü király, ki már igen öreg volt és ezt az országot sok ideig birta békességben. Némelyek azt tartják e felől a tartomány felől, hogy a régi Sicilia ez lett volna, de azután nevezték az emberek Messánának, az ő bő termékenységéért: mert azt a szót igazán, ha magyarul akarná

valaki kimondani, tehát aratásnak nevezné. Mivel pedig abban a helyben minden évben nagy bőséggel volt aratás, ahozképest, nevezték Messánának e tartományt és ezt a nagy várost is, mely az egész országnak feje volt: mert más idegen és távoli országokból is nagy készülettel gályákon a tengereken ehez a városhoz eveztek és itt rakodtanak meg mindenféle gabonával, melylyel éltét szokta a nép táplálni: azért neveztetett Messánának, ugymint aratás fejének. Noha mások azt tartják felőle, hogy régenten egy Messámus nevü király uralkodott volna abban a helyben, ki maga nevére akarta hivatni a várost is. De Frigius Dáres erről semmit nem emlit. De valamint lett az, elég az hozzá, hogy Sicilia, mely Messánának mondatik, a görögök birodalma alatt volt; s oda küldötték Akhillest és Telephust. A hová midőn elérkeztek és szárazra kiszállottak volt három ezer jeles vitézekkel; Teutrán király értesülvén oda menetelekről, ő is elejökbe megyen haddal, lovasokkal és sok gyalogsággal. Melyet észrevevén Akhilles és Telephus, tudniillik hogy mint ellenségöket ugy fogják őket tekinteni földükön, ők is fegyvert fognak és harczra rendezik minden seregöket. Szembe szállanak a seregek és ott mindjárt erős harczhoz kezdének; annyira, hogy mindkét részről a fegyver miatt az emberek sürűen hullanak; sokan a görögök közül is, de mégis többen az ellenség közül. És noha a görögök vitézi módon viselték magukat, de a sokaság ellen már semmiképpen nem álhattak volt, mert háromszor is meghaladta őket az ellenség sokasága. Mihezképest, ott mind egy lábig elhullottak volna a görögök, ha a nagy hirü, az egész görögök közt legvitézebb Ákhilles köztök nem lett volna, ki midőn észre vette a nagy romlást, felette igen megszomorodik, látván, Theutrán király a hadak közt mily károsan forgolódik, rontván és fogyasztván a görögöket. Ez indul meg vitézi erejével és a seregek között fegyverrel nyit utat magának, mindaddig, mig Theutrán királyt éri és mintegy erős oroszlán reája rohan, a hihez kezd mindjárt erős karjaival csapkodni, sisakját fejébe rontja, magát a földre leveri. Kit midőn már szintén fegyverével által akarna verni, érkezik oda Telephus, a ki is nem messze harczolt Ákhilles mellett: és midőn Teutránt által akarná ütni Akhilles hegyes tőrével, saját paizsát veti eleibe Telephus, hogy a királyt megmenthesse és nagy kegyességgel kezdi kérni a kegyetlen Ákhillest, hogy ne siessen olyan hirtelen halálára Teutrán királynak, kinek testén már elég halálos sebek vannak azonkivül is. Teutrán is pedig összefogott kézzel könyörög volt Ákhillesnek,

Azonban igy szól Akhilles Telephusnak: de micsoda ok inditott fel tégedet, hogy a mi halálos ellenségünknek ily kegyesen fogod pártját? hiszen tudod, hogy elsőbben is ő támadott fel s ő fogott fegyvert ellenünk: méltó tehát neki esni abba a verembe, melyet nekünk készitett. Kinek igy felel Telephus: régenten ez a király az én atyámnak ismerőse és rokona lévén, sok jó akaratját mutatta néki; én magam is pedig egykor történetesen erre a földre jöttem, mihelyt megtudta idejövetelemet, barátságát és szeretetét mutatta irányomban: ennélfogva irtózom halálától és ha vala miben lehetne, háladással kivánnék lenni hozzája. Kinek mond Ákhilles: im itt van jó barátom fogadd el, néked ajándékozom; mától fogva a mit akarsz, azt cselekedd véle. Ilyen formán lévén szabadulása a halál torkából Teutrán királynak, vége lévén a harcznak és a görögök győzelmet vivtak Ákhilles ereje által, visszaszállnak a tengerre hajójokba, Teutrán király is királyi házához visszamégyen de halálos sebekkel rakott testtel, a ki keserves fájdalmai között magához hivatja Ákhillest és Telephust, kiket tisztelettel fogad betegségéhez képest és királyi módon megvendégeli őket. Azután kevés napok mulva a sebek mérge, melyeket Ákhilles ejtett rajta, elterjed Teutrán királyon: és minekelőtte meghalna, még egyszer maga elé hivatja Ákhillest és Telephust és ágyából igy szól nekik: vitéz hadviselő fejedelmek, sokáig éljetek békében: ezt akartam néktek jelenteni, hogy már én az utolsó órámban vagyok, de mivel nekem semmi utódot nem engedtenek az istenek, saját munkámmal keresett országomat néked hagyom Telephus, kit ugy tartok mint fiamat; mert meg kell vallanom, hogy énnékem sok irigyem lévén, ellenem támadtak és örökségemből, keresett birodalmamból kiüztenek volna, ha a te édes atyád Herkules mellettem nem lett volna és az ő hatalmas erejével ellenségeimet el nem fogyasztotta volna; ő tartotta meg sokszor életemet és országomat is. Ebből is kitetszik, hogy ez a Messána mondatott régen Siciliának: mert minden történelmek megmaradnak abban, hogy Herkules Siciliában volt és ugyan Siciliában emeltettek Herkules emlékére nagyszerü oszlopok. Ennek is sokan ellene mondanak, a kik tudniilllik a Herkules nevét elváltoztatván, a helyett Heráklénak nevezték. De mindezek bizonytalanok, térjünk kitüzött czélunkhoz. Minekelőtte Teutrán királyból kimenne a lélek, még igy szól: mivel édes fiam Telephus, a te nagy erejü atyád Herkules ezen országot saját erejével kereste és én csak az ő kegyelméből uralkodtam benne és holta után valóságos királya lettem e tarto-

mánynak: igazság szerint más nálad kivül ennek a helynek örököse nem lehet. Bizonyságaim legyenek azért és bizonyságaid mindnyájan a körülálló rendek, hogy én is néked hagyom nemcsak a tartománynak uralkodását, hanem valamennyi vagyonomat, miket életemben birtam, mindazokat végrendeletem szerint reád ruházom: kivánom, hogy sokáig békével uralkodjál; nekem pedig egyébbel nem tartozol, hanem csak hogy testemet királyi módon eltemettesd. Ezeket mondván, kimult a világból Teutrán, kinek egyideig keseregven halálán Telephus, az országos főrendeket egybegyüjti és Teutrán királyt nagy tisztességgel eltemetteti, márványkőből nagy müvészettel készitett koporsóba tévén megégetett testének hamvait. A mély koporsóra ezen szavakat metszette ki: „*Itt nyugszik Teutrán, a messániai király, kit erős Ákhilles által ejtett sebe vitt a sirba.*"

Telephus királyról.

A dolog e szerint menvén végbe, az országnak minden rendei összegyülnek és Telephust királyoknak választják elismeréssel egyetemben és szokás szerint erős hittel és esküvel kötelezik magukat, felajánlván a haza javáért áldozatukat. Telephus király is minden kegyelmességre és az országnak gondviselésére ajánlva magát. Ákhilles pedig mindenféle élelmi szerekkel hajóját megterheli, Telephust az ő királyi méltóságában helyben hagyja, noha ő is örömest elment volna a görögök táborába; de semmiképen nem vehette, arra társát, hanem meghagyja neki Ákhilles és eleibe adja, hogy királyi székében veszteg legyen és a görög táborra ugy vigyázzon gazdag országából, hogy ezentul élelemben fogyatkozást ne szenvedjenek a seregek. Telephus is mindenbeni készségét ajánlá. Ilyen karban hagyván Ákhilles Messánia tartományát, maga népével az élelemmel jól megrakott hajókkal megindul a tengeren Ázsiába egyenesen Ténedon felé, a honnan még a görögök meg nem mozdultak volt és kiszállván a szárazra, egyenesen mégyen Agamemnon sátorához, kinek jövetelét megértvén a táborban, minden fejedelmek és hadviselő tisztek oda gyültek és Ákhillest nagy kiváncsisággal várván, mint kedves barátjokat s hü társokat nagy szeretettel fogadják, kinek erejében azonkivül is igen nagy reményök volt. Akkor minden uti kalandját és külön-különféle szerencséken forgó próbáját előadja, Telephust királyságra mint emelte és őtet az egész tábor gondviselésére mint hagyta Messána tarto-

mányban és micsoda tanuságot adott az élelem szolgáltatásról eleibe. Mihezképest már ezentul senki szükségtől a tábort nem félthette: és igy mindnyájan dicsérik, magasztalják Akhillesnek ilyen hasznos fáradságát. Azután saját sátorába mégyen Ákhilles és ott is a Mirmidonok, az ő vitézei nagy örömmel fogadják és mindennel kedveskednek neki. Itt egy keveset Dáres Frigius históriáját egy kevéssé félbeszakitja és azokat irja le, kik mentek Trójának segitségére. Mivel a görögöknek összejöveteléről már fennebb is irtunk, illik irnunk a Trója segitségére jött hadak felől is, ha nem mindnyájáról is, legalább az emberek nagyjairól. A többi között három nevezetes király ment bé Trójába erős fegyverekkel, három ezernél többen. Pandorus király, Thébor király és Andastrus király. Annakfelette egy Kólófon nevü tartományból, a melyet a régiek szépséggel és világi boldogsággal minden szigetek felett hiresebbnek tartottak, négy király jött válogatott ötezer vitézzel. Azok közül egyik neve volt Karras, másiknak Imasius, harmadiknak erős Nestor, a negyedik királynak Amfimakhus volt neve. Lyciából jött Glénkon nevü király igen erős fiával Sárpédonnal együtt, ki Priámus királynak vér szerint való rokona volt: ennek háromezer jó vitézei. Lykáóniából Enfénius király ezered magával érkezett; de ezek kiváltképen való készülettel voltak. Lárisa felől két király jött, az igen nagy Nupor és Empedus: ezek másfél ezred magukkal voltanak. Rémus király is Tábáriáról három sereggel jött, kinek mindenik seregében ezer ezer vitézei voltak. Ezen Rémus királylyal négy herczeg is volt, kik a királynak rokonai voltak és vele tartottak: ezeknek mindennemü hadi készleteik s fegyvereik sárgák voltak, a melylyel különböztek a többi nemzetektől. Napkeleti Thráciából Pilex király és egy Alkamus hadi vezér érkezett ezer és száz vitézlő renddel együtt. Pannonországból is Prétzemessus király, egy kedves rokonával ezred magával, mivel az a Pannonország mindenkor nagyrészt puszta volt, véghetetlen erdők és sürü berkek foglalván el annak nagyobb határát: mihezképest azt irják felőle, hogy ebben az országban vad emberek és Satyrusok s egyéb emberi ábrázathoz hasonló két szarvu állatok teremnek. Egyéb csudálatos állatokat és különb-különbféle madarakat is táplál az a föld, mely más helyen nem is mutatkozik. Ott igen ritka helyen vannak faluk, miben emberek lakhatnának; de a hol emberek vannak, azok mások felett igen tudós nyilasok és láncsások, kik ritkán vétik el a czélt, a mihez irányoznak. Boétinából három kapitány ezred magukkal, Affinius

Fortinius és Sánius kapitány. Napkeletről Brótinom tartományából két egy testvér rokonok Boétes és Epistrius királyok jönnek. Filéménis Paphlagoniából érkezik; ez a szélső határán van Azsiának napkeletre: a többi királyok felett minden gazdagsággal bővelkedett, mert a Tigris és Eufrátes folyó vizek körül csudálatos szép drága köveket és finom aranyat nagy bőséggel találnak. Ennek kétezer paizs viselő szolgái voltak, a melyeket nem fából, hanem vad szijas bőrökből müvészileg készitettek, a külső szinek a paizsoknak aranynyal és drága kövekkel tündöklöttek. Ez a Filéménis király nagy magas ember volt, nem volt semmivel kisebb az óriásoknál. Szerecsenországból is jött egy Perses nevü király és az ő társaságában egy borzasztó erejű Memnon fejedelem, Sigamon öcscsével együtt: ezek háromezren voltak. Téreon tartományból Théseus király érkezett ezred magával, Arthilogus kitünő derék vitéz fia is vele lévén, mivel ez is közeli rokona volt Priámus királynak. Agresta szigeteiből is két fejedelem érkezik, kik névtelenek; ezek ezer s két század magukkal voltak. Lissinia országból, mely az amazonok birodalmán tul van, Epistrous király jött tekintetes öreg ember, mindazonáltal jól birja magát, hét tudománynak nagy mestere, bölcs tanácsu, ezer szolgája volt, mind tanult és próbált vitézek. Volt egy nyilassa csudálatos termettel, kinek köldökétől fogva a felső része emberi ábrázatot mutatott, de az is roppant kemény bőrrel szőrösen volt béfedve, az alsó része ló volt, kinek tekintete kegyetlen, ugy hogy nézését is borzasztó volt kiállani; a görögökben roppant sok kárt tett, számtalan sokat halálra vert, kitől ugy megrémültek volt, hogy még csak megtekinteni se merték, csoportostól szaladtanak, Trójának segitségére kisebb Indiából és a körülvaló tartományokból a mennyi királyok jöttek, harminczezer fegyverese volt Priámus királynak a maga hadain kivül. Soha a világ fennállása óta annyi méltóságos királyok. nagyhirü vitézek, gyönyörü fiatalság össze nem gyült, mint Trójához akkor a világnak minden szegleteiről összegyültek volt, mind a trójaiak részére, s mind a görögökére. Ebből az a tanuság, hogy szikrából támad a nagy tüz, melyet kezdetben kell eloltani. Mert ha Hésionának, vagy azután Helénának békés követségre vissza menetele engedtetett volna az ő honába, nem busult volna abban az időben a világ és annyi kárt nem vallott volna.

A görögök megindulnak Ténedon szigetéből és Trója alá szállnak.

Még a görögök Ténedonból meg sem indultak volt, midőn a hires Palamédes a Nauplius király fia is elérkezik harmincz nagy hajóval, válogatott vitézekkel rakva, kinek jövetelén az egész görög nemzet megvidul, noha eddigi késedelmét alig türhették és különféleképen magyarázták, kiváltképen Athaennél való mulatásokban: a ki is betegségével mentegette magát. Ez a Palamédes a görögök előtt nagy becsületben és méltóságban tartatott; mert ezt vitézi erővel az egész táborban még csak három sem multa felül. Ezenkivül a hadi tudományban és egyéb tanácskozásban is szép jártassággal birt, nagy segitsége volt a görögöknek. Oly jó rendben tartott serege nem volt senkinek, sem oly derék készületü. Ezt kérik mindnyájan a görögök, hogy Agamemnon király mellett legyen és tanácsadással segitse, melyet örömest felvállal, a mit kivánnak tőle. Sok napot és éjet töltenek el a tanácskozásban, gyakran összeültek kiváltképen a nagy rendek, mint kellessék a város alá szállani és leghasznosabb dolgot, hogy mit kövessenek el. Elsőbben is azt végezték el, hogy éjnek idején tábor helyet változtassanak, még a hajókat is máshová költöztessék, hogy titkosabb helyen maradhassanak, nehogy valami kártevő hadak a hajókat megbolygassák. Többféle inditványokat határoztak; de mindenelőtt a Diómédes beszédére kezdének hallgatni, a ki igy szól a gyülekezetben: vigyázzatok beszédemre királyok és hatalmas fejedelmek, kik távoli tartományokból nagy készülettel s minden erőtökkel ide gyültetek, már egy éve elmult, hogy az időt itt töltjük; nincs a világnak olyan szeglete, a honnan reánk ne vigyáznának. Vajjon nem gyalázat-e ez, a mi nemes nemzetünkre, a ki ennyi idő alatt zsibongásnál egyebet semmit végbe nem vitt? Már vagy szégyen, vagy nem; de még annyi bátorságunk sem volt, hogy a Trója kőfalait meg merjük nézni. Avval pedig mit vittünk végbe? bizonyára nem egyebet, hanem ellenségünknek adtunk alkalmat ellenünk való készületre és ujabb-ujabb hadi-taktikánknak feltalálására és utánzására. Ezt bizonynyal tudjuk, mióta itt szunyadozunk, hogy azóta a trójaiaknak számtalan segitségök érkezett, az egész városnak keritését is uj kőfallal megerősiték, gonosz és igen mély sánczokkal ellátták; szóval a mit csak oltalmukra kigondoltak, mindent elkövettek; a mi pedeg ennél is

sulyosabb az, hogy bátortalanságunkról nemcsak a trójaiak, hanem más nemzetek is feddenek bennünket Mihezképest, mentől inkább halogatjuk szándékunkat, ellenségünknek ilyesmikkel magunk készitünk utat. Én ugy hiszem, eddig is ha hevenyében láttunk volna dolgunkhoz, mig a trójaiaknak meglehetős tudomásuk lett volna jövetelünk felől, addig is részint által estünk volna kivánt akaratunkon. Bezzeg a régiek a mi elődeink nem pengették ilyen sokáig a hurt, mikor Laomedon királyon vitézi módra bosszut állottak. Az én tanácsom azért a volna, ha másoknak is tetszenék, jó reggel indulnánk el innen, nagy serénységgel Tróját vennők körül és a mit már régtől fogva forralunk kezdenénk hozzá, elég volna eddig a tanács, már csak a munka hiányzik; senkit más reménység ne tápláljon, hanem bizonyosan tudja mindenki, hogy a trójaiak megátalkodtak, lágy beszédre azok nekünk semmit sem adnak. Mihezképest nincs ideje tovább a mulatozásnak; valaki ez ellen egyebet tanácsolna, arra halgassunk, minden halogatást elkerüljünk. Megnyugszik az egész népség Diómédes tanácsán, a hajókat mind elrendezik és a tengeren a közös akaratból Trója felé indulnak.

Mint rendelik el hajóikat és mint szállanak Trója alá a görögök.

Legelsőben is száz hajót inditanak meg, melyekben kibontott zászlókkal harczra vannak elrendezve a seregek, kastély módon megerősiték a hajók oldalait két felől minden oltalomra. Azután ismét száz hajót rendelnek hasonló készülettel, melyekben a zászlókat is szabadabban megeresztik, mint az ütközetre szokás. Azok után valamennyi hajó volt, rendben mind megindul és egyenesen mennek Trója felé. Kevés idő mulva elérik Trója városát, sőt annak magas kőfalait meglátják: azért nem igen távol egy alkalmatos partra igyekeznek kiszállani. A trójaiak is szüntelen vigyázván, a hajókat megszemlélték, észrevévén a görögök szándékát; mihezképest elkészitett lovakra sok fegyveres felül és nem is várván a hadvezéreket, rendetlen csoportonként mennek a tenger partra. A görögök is látván minémü erős szándékkal védik a partot, nem akarván a kiszállást megengedni nékik, elszörnyednek a trójaiak sokaságán, bámulnak szép fegyvereiken és minden jó készületükön, s mely mesterségesen boritja be őket a szép fényes pánczél. Nem is volt közöttünk senki olyan bátor szivü, kinek meg ne lankadt volna elméje a trójaiak

nak sokaságán és bátorságán. De mivel már egyéb a dologban nem lehetett, hanem csak próbálni kellett, vagy jót vagy gonoszat hozott a szerencse koczkája; bátorságot vesznek a görögök és mindnyájan fegyverhez nyulnak. A Prothefilaus (ki Filárdorok királya volt) hajói lévén elsők a rendelésben, elsőbben is ő mégyen a partra ki; de azonban szélvész támadván a tengeren, több hajókat is vét ki a partra kedvek ellenére, oly nagy erővel, hogy a hajók egymásba ütközvén összeromolnak, a hirteleni fergeteg miatt sokan is vesznek a tengerbe. Ha pedig némelyek a szárazra uszhattak, azokat a trójaiak elfogták és oly kegyetlenül ostorozták, hogy ott is nyomorult halált kellett szenvedniök, Azalatt egyik hajó a másikat éri, mindenikben készen lévén a vitézek a kegyetlen harczolásra, a nyilak sürüsége még a nap fényét is árnyékba veszi; a nagy kiáltástól messze hallik a zengés; a tengerparton levő viz megvörösödik a vértől, ugy hogy magok sem tudhatták a görögök megmondani, mennyi vérrel vihették végbe a szárazra való kiszállást a hajókból. Nem is hallani ilyen veszedelemmel szerzett utat, mint a milyen ez volt, Mindazáltal felette sok lévén a görögök hajója, ha sok vérrel is, mégis utat vesznek maguknak valamennyi hajójok volt a görögöknek, széles rendben mind elérkezvén, a mint lehet sürü lövésekkel hátrább igyekszik vetni az ellenséget; sokan is hullanak a trójaiak közül a nyilak zápora miatt, egy kevéssel hátrább vonulnak, a mely alkalommal többen-többen érkeznek a görögök s a kiszállásra erőt vesznek. Ama Prothéfilaus király a szárazon vitézeit seregekbe rendelvén, a kik el nem hullottak, azokkal nagy erővel rohant az ellenségre, és hallatlan példa, a mint győzedelmeskedik rajtuk. Nem is lehet számát tudni, hegyes tőrével hány embert szurt le lovairól az ellenfélből; ugy annyira, hogy egyedül neki tulajdonitották a szerencsét, mely által a szárazra juthattak a görögök; mivel ha ő nem vitézkedett volna, mind egy lábig elhullottak volna azok, kik a hajókból kiszállottak volt. De utoljára az ő forgolódása is nem sokat kezdett használni, mert hét ezred magával majd százezer trójai vitéz ellen mit vihetett volna végbe? Ott rettenetes veszedelem várakozik a Prótefilaus hadára; de midőn nem tudnak merre folyamodni, kénytelenek a vakmerő veszedelem és halálra szánni magukat, mert a hajókból sem érkezik a segitség ugy, a mint kivánná a szükség; ha megfutamodnak is, hátok megett egyebet nem látnak, hanem az embert elmeritő és megfosztó mély tengert; előttök a kegyetlen trójaiak sokasága. Igy meggondolhatja bárki, milyen szoron-

gatással oltalmazták magokat. Mindazáltal lassan-lassan kényszerittetnek hátrább vonulni a tenger partja felé, kik ott mind elvesztek volna, ha Arkhélus és Prothénor hajói nem érkeztek volna, kik a sürü ellenség között is kiszállanak hajójokból, fegyverrel utat nyitnak magoknak és a veszedelemben forgó Próthéfilaust segitik. Ezeknek érkezésével megujul a harcz, még a megfélemlett szivek is bátorságot vesznek maguknak; noha ez nem elégséges segitsége Próthéfilausnak; hanem Nestor, régi hires kapitány is érkezik: ez is seregét mindjárt kiszállitja rendbe; ezek kemény dárdások lévén, erős ütközetet tesznek, mintha az ég is megrezzent volna a rettenetes ropogástól. Arkhélaus és Próthénor kemény vitézek lévén: sokat vesztenek el a trójaiak közül. Azalatt Auskalus és Alagus királyok is érkeznek ujabban hajójokkal, azok is rögtön nagy harczszomjasan hozzá fogtak, annyira, hogy a trójaiakat hátrálni kényszeritik. De még a trójaiaknak nagy része fegyvert sem fogott volt; kik látván társuknak veszteségét, az egész trójai sokaság megindul a görögök ellen és kegyetlenül kezdik őket fogyasztani, ölni, vágni mindenütt. Kikkel nem birván a görögök, hátrább vonulva a tenger partjához szorulnak. Eközben Ulysses is érkezik a nyugodt haddal, kik a görögök segitségére nagy bátran sietnek és ismét megujul a harcz; a görögök ujabb erőt vesznek az Ulysses segélyével, harczolnak ismét keményen; maga pedig Ulysses, mint egy orditó oroszlán a seregek között keményen viaskodik, két élü erős dárdájával iszonyuan sebesiti s vesztegetik a trójaiakat. Kinek midőn sok kártételét s kemény forgolódását látta volna Filéménis a paplagoniai király, neki vágtat s lováról leveri őt. Ennélfogva Ulyssesnek gyalog kellett harczolni; kire ujra páront Filéménis és dárdájával, melyet kezében szokott viselni, ugy vágja Ulyssest, hogy megromlik a sisakja, fegyver-dereka is szakadozni kezd rajta, minek darabja behat testébe. A mely erőt meg nem állhatván Ulysses, a földre fejjel esik, eszét mindazonáltal ezen hirtelenségben el nem veszti, hanem felugrik a földről és dárdájával ő is ugy üti Fileménist, hogy halálos sebet ejt rajta, mert azon csapással a torkát is ugy megsebesitette, hogy a gégéjéből forrásként lövelt ki a vér, a mi miatt félhalva földre rogyik a király, kit látván a trójaiak, meghaltnak vélték lenni, a görögök kezéből kiragadják és egy paizsra tevén beküldik Trója városába. Filéménisnek ilyen szomoru esetén annyira megszomorodnak a trójaiak, hogy a hadakozásban is lankadni kezdenek; mert ha ez, nem történt volna, akkor a mennyi görög a szárazra kiszállott volt

azok mind egy lábig elvesztek volna az ellenség által. De ez alatt Thoss király minden hadaival, Agamemnon is az egész hadaknak legfőbb tábornoka minden seregével, Méneláus király az ő készületével és az erős Telamon Ajáx eljutnak a partra: azok mindnyájan a szárazföldre kiszállván, mindjárt sereget rendeznek és gyakorlott vitézekkel mennek a trójaiak ellen. Már mind egyik jelen vannak a görög fejedelmek, minden erő elérkezett, hajójokat a tenger partra szállitván és azok mellett elégséges őrizetet hagyván; a többi harczosok közé vegyülnek: ott a fegyver töréstől távolra meghallik a zugás és rikoltás: számtalan sokan kezdenek elhullani a trójaiak közül. Próthéfilaus is a filardorok királya, a ki legelsőbben kezdette volt a harczot, elfáradván teljességgel, pihenés végett egy kevés időre félre állott, azután ismét visszatér és a tenger parthoz menvén, a hol a harczot elkezdette volt, ott látja kedves rokonainak holttestét és saját válogatott hadát is nagyobbára a földön heverni, kiknek halálukon el keseredvén, sok könyüjével öntözi a földet. De kevés hasznot látván abban is, nagyot sohajt és nagy méreggel ismét fegyeréhez nyulván a trójaiak ellen indul, friss lovakra ülvén egynehány barátaival együtt, hogy ez elhullott görögökért bosszut álljanak, puszta tőrrel két felé csap közöttök, sokat megöl, sokat megsebesit, sokat lovukról lever közülök. Akkor Perséus a szerecsenek királya tömérdek nyugodt sereggel és jó rendben kimégyen Trójából. Azon szerecsenek érkezésére uj háboru támad, mert az elfáradott trójai vitézek is oly nagy bátorságot vesznek a szerecsenek érkezésével, hogy ujra megujulnak és a görögök ellen kegyetlen harczot inditanak, ölik, vágják és kergetik őket. Mit nem szenvedhetvén a görögök, hátat forditanak és hajójokba sietnek. Minden bizonynyal tönkre is mentek volna akkor a görögök, ha ama nagy hatalmu Palamides király jó szerencséjökre ujabb erővel, sok gályával nem érkeznék a ki mihelyt a szárazra kiszállhatott rögtön lóra ült és rendezett seregeit arczczal viszi a trójaiakra; romlására, dühös módon igyekszik Sigamon ellen; a ki Memnon király fia volt, Persus királynak pedig unokája: ez a Sigamon csudálatos vitézi erővel birt, a hová csak érkezett, mindenütt nagy kárt tett a görögök közt. Ezt keresi fel egyenesen és rátalálván, karjának minden erejéből ugy csapja éles dárdájával váll közbe Palamides, hogy azonnal kétfelé válik Sigamon és hanyat-homlok földre esik jó lováról. Azt a földön hagyva, a többi trójaiak ellen indul és fegyverével tágas utat nyit magá-

nak. Ekkor hatalmasan neki zudul a sokaság, mindkét részről; de Palamidesnek kegyetlen haragját ki nem állhatván a trójaiak, hátrálni kezdenek. Trója kőfalaihoz közelitvén, mit észrevevén az igen hatalmas Hektor, az egész ázsiai hadnak főtábornoka, sok szép rendezett sereggel kimégyen Trójából felgyuladván haragra a sok panaszok és sebesülésekre nézve. Kinek rézzel vert széles dárdája messzire fémlik a kezében, aranyos paizsán három oroszlán kép volt kimetszve, távol meglátszik a seregek előtt. Ez egyenesen a hol legnagyobb sikoltást hall a görögök között, oda ugrat, a seregeket kétfelé hasitja, kinek elsőbben is Próthéfilaus király esik elibe, a ki a trójaiakat kiméletlenül vesztegette és apritotta. Ezt látván Hektor, neki fordul egyenesen, oly kegyetlenül csapja kezében levő fegyverével, hogy azonnal kétfele szakad Próthéfilaus, a pánczél sem állhatván ellene az erős csapásnak. Ilyen hirtelen veszedelme lett a nagy hirü görög királynak. Azt pedig maga meleg vérében hagyván Hektor, előbb mégyen a görögökre és a kit fegyvere élére kaphat, bizonyos dolog, hogy azoknak élete mind elfogy. Még a sereg közt nem is igen sokat mutatkozott s a görögök már is megijedtek tőle és a merre fordul, mint a harapozó tüztől ugy szaladnak előle, hogy életüket megtarthassák. A hol csak látják, mindenütt kérdezik, ki lehet az kinek még eddig sem személyét, sem erejét nem látták? ott kezdik egymásközt elhiresztelni, hogy az volna Hektor, kinek gondviselésétől függ a trójai birodalomnak minden állapotja. Szaladnak előle mindenfelé; de megfáradván a munkában ő is, félre áll a seregek közül és pihenésre tér. Ekkor erőt vesznek a görögök és az egész mezőt szabadabban birják, mely az nap nyolczszor vagy tizszer történt. De a nap is immár szintén el kezd haladni, Hektor is kimerülvén, bemegyen a városba, a többi társait kin hagyván harczolni, kik emberül viselvén magukat, vitézi módon ellene állanak a görögöknek: meg is lankadtak volt már a görögök ugy annyira, hogy csak szaladásban kezdték vetni reményöket, de elérkezik a mirmidonokkal ama kegyetlen vitéz Akhilles, ki mintegy szélvész ugy üt a trójaiakra. Kinek jövetelén mindnyájan uj erőt nyernek a görögök, Akhillessel is több mint háromezer fegyveres jött, kik nyugott erővel kezdenek a harczhoz és uj lárma támad az egész görög táborban; hullanak mindkét részről a vitézek: a mezőt ellepi a sok elesett test; a trójaiak mindazáltal sürübben kezdenek elhullani, mivel az erős Akhilles keményen forgolódik a seregek előtt, sokat vág le csak ő maga is az ázsiai vitézek közül. Már a hajók-

ból is mind előjönnek; és ujabb rendezett karba állanak, szóval az egész görög tábor mindenestől ujra feltámad és tömérdek sereggel mennek a trójaiak ellen, kinek sokaságát nem szenvedhetvén az ázsiai vitézek, kiváltképpen Ákhillesnek nagy erejét s kegyetlenségét, hátat forditanak és minden igyekezettel Trójába akarnak bemenni, egyfelől az ázsiaiak rikoltoznak a város mellett iszonyu lármát inditva, másfelől Ákhilles biztatja teli torokkal a görögök tömegét siet szörnyen Ákhilles, sokat ellenségei közül hátra hagyván, előbb-előbb vergődik, az ázsiaiak csak nem már a trójai kapuhoz érkeztek és ott a kapuk előtt, a mint lehet, vagdalkoznak, a kapukból is visszarántják a görögök az ellenséget és kegyetlenül mészárolják őket. Ott nézik az atyák kedves fioknak szörnyü halálát: a kegyetlenség pedig mentől tovább, annál inkább terjed; talán utolsó veszedelem is érte volna az ázsiaiakat, ha ama nagy erejü vitéz Tróilus, Páris Deiphobus ujabb rendezett sereggel a városnak más kapuján ki nem ütöttek volna: azoknak érkezésével feltartóztatnak a görögök, szünik a kegyetlenség; azonban besetétedik az ég, a harcznak vége lesz, a trójaiak is megmaradnak a Tróilus segitségével és a városba mind betakarodnak, kik a harczban el nem maradtak. Ákhilles is nagy dicsőséggel viszatériti a görögöket és megtelepiti táborban a tenger mellett. Azután Agamemnon király alkalmas helyet keresett az egész tábor letelepedésének, a hová a maga udvari sátorát is felvonatja és külön-külön minden királyok, fejedelmek és kapitányokét. A tartományok szerint rendelvén helyet minden seregnek, szokás szerint éjjeli és nappali őröket nagy gonddal felállitván: ott mint huzamos ideig való lakásra szállásokat és istállókat készitenek, a hajókat is egy csoportba bizonyos helyben összekötözik ki, mindenben megtartván a jó tábori rendet Agamemnon király. Azon éjjel körös-körül a tábor között is számtalen sok tüzet gyujtanak, sok helyeken magasan lángoló fáklyákat; ugy hogy, mint nappal, olyan világosság volt a táborban, félvén az ellenségnek kiütésétől, noha azon éjjel csendességben voltak Trójában is, a napestig való fáradság után nyugodalmat kivánván. Igen nagy vigyázattal töltötte idejét Agamemnon király, mikor mások nyugodtak, ő akkor mint egy őrmester kerülte a tábort; egész éjszakán nem szünt a tárogató és sip-szó sátora körül. Ilyen formán telepitette meg legelsőben táborát; azon éjjel mindnyájan mély álomba merülnek, mint napestig való fáradsággal elnyomatott emberek, várván bizonytalan reménységgel, mit hoz rájok a következendő

napnak felkelése; és igy volt az első harczok a görögöknek a trójaiakkal, midőn a tengerről a szárazra kiszállottak volt.

A második harczról, Trója városának megszállása után.

A városban is azon éjnek idején minden rendek veszteg voltak: de mint a medvét a vadászok, ha sok ideig meg nem csendesedhetik; ugy nyughatatlankodik szivében Hektor egész éjszaka, kin forgott egész Trójának minden gondviselése; alig várja a sötét éjszakának elmulását, még hajnalban felkél, dobot üttet és tárogatót fuvat minden utczákon: készülettel parancsol mindenütt, hogy valamennyi vitézlő rend Trójában van, mentől jobb fegyverrel mindenki készüljön és az igen nagy piaczon, mely a Diána temploma körül van, mindnyájan megjelenjenek. A hol seregbe rendezi az egész vitézlő népet és az egyik város kapuját, mely Dardanidesnek neveztetik, felnyittatja. Elsőben is maga két rokonát szólitja, Klaukot a licziai király fiát és Cincinábort egyik kedves öcscsét és a legelső ütközetet a harczban nekik engedi: a kiknek seregébe igen próbált és tanult vitézeket válogat ezerig valót; mind a trójaiak közül, mind a Liczíában lakó vitézek közül. Ezek mennek ki a Dardanides kapun legelsők, kik csak igen lassu menéssel igyekeznek a görögök felé, az elejökbe adott paracs szerint. Azoknak nyomába mindjárt más sereget indit Hektor, kik közt ezer fegyveres van: azt a thrácziai király Théseusnak és az Arkhileus király fiának gondviselése alá bizza, kikben Hektor legtöbb vitézi erőt látott, ezeket rendeli az első seregnek segitségére, az istenek nevében áldást mondván reájok. Második ütközetre való sereget állit háromezer erős vitézből, kiket a harczoló frigiai királynak Xántipusnak vezetése alá rendel, kik nagyon örvendve Hektor parancsának, kimennek a kapun, sietvén az első sereg után a görögök felé. A harmadik sereget háromezer vitéz emberből rendezi és azokat Tróilus gondviselésére bizza, bő atyafiságos beszéddel adván tanácsot, mondván: kedves öcsém, kit szivbéli rokonomnak tartottalak mindig, nehezen vettem reá magamat, hogy téged harczra rendeljelek, de tudván vakmerő bátorságodat: kérlek azért, jobb időkre is tartván magadat, oly féken hordozd indulataidat, hogy a mód nélkül való próba, idő előtt veszedelmedet el ne hozza, mert ezután is még sokat kell szolgálnod hazádnak s édes nemzetednek. Ezt a szép válogatott sereget is, melyet vitézi emberségedre biztam, a mint lehet ügyesen hordozd; mert nem

igen nagy dicséret a sereget ellenségre vinni, hanem akkor érdemel a hadvezér dicséretet, midőn hadával eleget próbál, de mód nélkül nem veszti, hanem visszahozza vitézeit. Tudod azt, hogy mily elővigyázattal vannak ellenségeink: csak azért is vigyázz magadra, hogy veszedelmünkön kedvüket ne tölthessék. Menj el azért az istenek segitségével, járj szerencsésen és győzelmesen hozd vissza vitéz fejedet e városba; mit szivemből kivánok. Kinek nagy főhajtással tisztelet tevén Tróilus és kevés szóval igy válaszol; szerelmes bátyám, semmit ne kétkedjél, mert nem lészek feledékeny parancsolataidról. E szók után ez is megereszti zászlóit és rendezett seregekben kimegyen a városból és igyekszik a többi után. Csudálatra méltó szép paizsa volt Tróilusnak, merőben gyengén boritott arany pléhekkel, három oroszlán mesterségesen lévén kifaragva rajta. Negyedik seregét is elinditja Hektor, melyben háromezer hétszáz jó lovas van. Ezeket Lárissa királynak kormánya alá adja, kinek neve Upon? ez igen vastag és harczoló férfiu volt: nem is tartatott egész Ázsiában Hektoron kivül ehez hasonló erejü ember; ez szomjuhozva kivánta a harczot; e mellett volt ama nevezetes vitéz Ardélaus, szintén Lárissa országból származott, Upon királynak kedves rokona. Ezek mindketten igen kivánkoztak a görögök ellen való hadakozásra: egyik kedves és vitéz öcscsét is Dunárcziust ezek mellé rendeli Hektor, az ő serénységéért. Ötödik rendben a Cifoni királyt bocsátja el Hektor a maga tulajdon népével, kit maga országából hozott volt a király. Ezek mind szálas emberek voltak, hasonlók az óriásokhoz. Ezeknek mind fegyverök, mind ruházatjuk sárga szinnel fénylett és különbözött a többi ázsiai néptől. Ezek mellé rendeli Polydámást is, egyik öcscsét, kit igen szeretett Hektor, ez is tanácsot vevén bátyjától és rendesen kimégyen a kapun. Hatodik seregül a Péónia tartománybelieket rendeli, vezérük saját királyuk Próthémesis lévén, kinek főkapitánya volt Serepes: ezek sem pánczélt, sem sisakot, sem paizst nem hordoztak, hanem csudálatos jó nyilasok voltak, a hosszu tegez és a nagy sas-szárnyak egészen béfedték tagjaikat. Kezükben hosszu lándzsa volt, miknek végén igen éles és nagy nyilvasak voltak, melyekkel sebesitették ellenségüket; erős és tartós futós lovuk volt mindnyájoknak. Ezeknek királya mellé adta a maga testvér szerint való rokonát Deiphobust: ezek is nagy sereggel megindulnak, készek lévén a harczra. Ezután a sereg megindul, Hektor felette nagy temérdek serege, mely deraka volt az egész hadnak: ezek az agrestai vitézekből állottak, Esdrás és Filon királyoknak vezér-

lésére bizván őket. Ennek a Filon királynak csudálatos drága, de mesterséges szekere volt, egészen elefántcsonból készittetett, minden készlete, még a kerekei is tiszta aranyból borittatott be, szép gyöngyökkel és fényes kövekkel megrakva. Emellett a szekér mellett pedig két igen erős kengyelfutót tartott, széles alabárd lévén kezekben mindnyájoknak. Ezen királyok mellé egyik Piktagorás nevü rokonát adá Hektor, a ki vezetné a hadakat. Derék harczot akarván inditani Hektor, tovább gondolkodik és ama jeles elméjü Aeneás királynak is parancsot ád, a hetedik rendbeli sereget bizván gondviselésére, a melynek nagyobbrésze ázsiai nemes és főrendből állottak, Eufrémus lévén főkapitánya az Aeneás hadainak. Ezek is szép renddel kitakarodnak a városból és a többi hadakkal a mezőn csatlakoznak. Nyolczadik rendbeli seregeket a perzsai király tartományából szervezi, mely birodalomnak akkor Xerxes volt a királya. Annak vezérül nagyobbik öcsét, Párist választja. Meghagyván neki szóval, hogy siessen a többi seregek után és bizonyos helyét megtartsa; de a harczosok közé magát mindaddig ne elegyitse, mig maga is a mezőre ki nem érkezik melléje, mert jól tudja a görögök fejedelmi közül hányan vigyáznak reája. Páris is minden engedelmességét igérvén, dobot üttet s elsiet az ő kijelölt helyére. A kilenczedik sereget maga Hektor vezeti, kinek vitézei nagyobb része trójai főrendek gyermeiből állottak, próbált és maga kezéhez tanult vitézek. Ezek felett a maga rokonai közöl is tizet választ maga mellé, a kik a többiközött legbátrabb és szerencsésebb hadakozók voltak; azokat rendeli a seregek elibe; a mely seregben ötezer lovas volt. Azonban a maga lovát is előhozatja Hektor, a mely szép szerszámmal volt ellátva, a mely védelmül szolgált az ellenség fegyvere ellen. A lovat Galtéának hitta; ennek a lónak jóságáról, nagyságáról, szépségéről és a harczon jó magaviseléséről nevezetes dolgokat irt Dáres Frigius. Felülvén jó lovára, minekelőtte a mezőre kiindulna, mégyen az atyjához Priámus királyhoz és igy szól neki: édes atyám másfél ezer lovas jó vitézt neked hátrahagyok, hogy ezek minden órában lovaik hátán készen legyenek, mindazáltal e kinyitott kapura vigyázzanak, ugy hogy se gyalog, se lovon senki ki ne menjen, rendet a városban s azonkivül senki ne bontson, valameddig a mezőről én hirt nem adatok, egy békivánkozó embert sem kell bebocsátani, mert valamint a harczmezőn szükség van az erő és rendre, ugyszintén benn a városban is. Lesznek bizonyos posták velem, kiknek bizonyos czimerök is lesz, azok által mindenek-

ről tudósitalak tégedet édes atyám és azokon kivül senkinek másnak hitelt nem kell adni. Magad pedig az egész udvari sereggel és gyalogsággal nagy vigyázásban légy, hogy az ellenség politikával meg ne tréfáljon bennünket s kárt ne tehessen városunkon. A mi teendőnk a harczmezőn a vagdalkozás; de te leszesz király, minden reménységünk idebenn a városban, kinek a szükség idején hátunkat vethessük; azért részszerint rajtad kell megfordulni a mi szerencsénknek. Kinek igy felel Priámus: valamit csak elrendeltél fiam, ne gondolkodjál, mert azokban fogyatkozás nem lészen; mivel a hatalmas Istenek után minden bizodalmamat a te gondviselésedbe vetettem. A mennyben lakozó isteneket is kérem, hogy rád vigyázzanak és tégedet én elömbe szerencsésen nagy győzedelemmel béhozzanak. Térdet hajtván Hektor, az atyja engedelméből megindul és a maga seregének élére áll. Hektor igen erős és izmos ember volt, a hadakozásban nagy tudományu, a seregeknek szerencsés vezére és okos fejedelme, az ellenség között hatalmas és bátor vitéz. Az ő zászlói különböztek a többitől; mert azok merő aranyosak voltak; miknek a közepén égy oroszlán volt festve veres festékkel. Egyéb fegyverén is mind csak egy jel volt. Legutólszor ő mégyen ki a dardaniai kapun; a mezőt érvén mindazáltal ott nem lesz utólsó, hanem mindenekelőtt legelső lészen. Kimenvén Hektor a városból, az asszonyok mind az alsó osstályból, mind a főrendüek felállanak a bástyákra, a kerités tetejére és onnan nézik s várják szivek dobogásával a harcznak kimenetelét. Másfelől Ilionnak is magas épületére feláll Heléna a király leányával együtt és onnan vigyáz, kinek mennyi gondolatok ütköztek szivében? derék mester volna, a ki kitudná magyarázni. Noha Hektor bölcsen és jó móddal inditotta meg minden hadait: de másfelől Agamemnon is, az a nyughatatlan és vigyázó király szunnyadással nem tölti idejét; hanem az egész görög nemzetet felnógatja és az egész európai erőt huszonhat rendbe osztja. Az elsőben a jó hadvezér Patroklust vezér kapitánynak teszi, ki mind a maga, mind pedig az Ákhilles hadait, a mirmidonokat maga mellé veszi és e derék vitézekkel az előljárást magára vállalja, mivel Ákhilles e napon a harczra ki nem mehetett, sebekben feküvén, gyógyittatá magát szállásán. De ezen Patroklus nagy ereju, tudós hadvezér és egyszersmind fejedelem volt, királyi családból lévén eredete, meglehetős vagyonnal birt. Egyébiránt jó erkölcsü és közszeretetben volt a görögök előtt; Ákhillesnek leghivebb barátja volt, ugyannyira, hogy egymás titkait tudván, semmit egymás nélkül nem tettek. A máso-

dik seregben az idumenusok királyát Memnont rendelte háromezer fegyveressel és Ménéstéust az athaenaiak hadvezérét minden athaenai haddal együtt. A harmadik sereget Askalofus királyra bizta és Filémon nevü fiára, kinek keze alá igen próbált és tanult vitézeket rendelt. A negyedik seregben főtisztek voltak Arkhiaus és Phóthénor királyok; Sékuridán nevü, erejéről híres ember is szintén velek volt, kiknek temérdek nagy seregük volt. Az ötödik rendben Ménelaus volt a fővezér a spártai vitézeknél, mely nemzetnek királya is volt. Hatodik rendbeli sereggel Epistrofus és Célidis fejedelmek állottak ki a Fodisis tartományból gyüjtött hadakkal. Hetedik rendben a nagy Telamon Ajax volt tulajdon hadával, a salóminákkal; véle pedig nevezetes nagy emberek voltak, ugymint Theseus, Amfimakhus, Dórus és Polydórus. A nyolczadik seregnek volt a vezére Thoás. A kilenczediknek Ajax Oileus. A tizediknek Filoteris király. A tizenegyediket Idomenéus és Merion királyok; a tizenkettődiket Nestor hadvezér; a tizenharmadikat Hénes király, a Máhentis fia; a tizennegyediket Ulysses; a tizenötödiket Umélius király hordozta. A tizenhadikban voltak a Prothéfilaus király hadai, kik nagy szomjason kivántak bosszut állani az elvesztett királyokért. A tizenhetedik rendben Polidárius és Makhaon királyok voltak. A tizennyolczadikban Rodi király. A tizenkilenczedikben az erdők királya Turipulus volt. A huszadik seregeket igazgatta Xántippus és a lydusok királya Amfimakhus. A huszonegyedik rendben volt Philoxtétes, Lárissának ura. A huszonkettődikben Diómédes és Stélénus. A huszonharmadikban Hénéus Cyprusnak királya A huszonnegyedikben Prótáilus király. A huszonötödikben Kápédiából Kápénor király. A huszonhatodik és utólsó sereggel maga Agamemnon király, az egész görögországi hadaknak legfőbb hadvezére.

Első legderekasabb próbájok a trójaiaknak a görögökkel.

Ilyen formán mind a két rész hadi-taktikával jó rendbe állitván táborát, kiállnak a harcztérre a seregek, rettenetes harczszomjasok lévén egyik fél a másikra. Elsőben is ama nyughatatlan erős Hektor jó lovon megindulván, nagy haraggal ront a görögök előseregére, kiknek vezére Pátróklus volt és megismervén Hektort, Trója legnagyobb hadvezérét, egyenesen ellene indul és éles dárdájával hozzája kezd csapkodni és vitézi módon annyira járul hozzája, hogy sisakján és fegyver-derekán egy nehány nyi-

lást nyit fegyverével, noha testét meg nem sérthette. Hektor pedig e kemény ütések miatt meg nem tántorodván, hanem annál nagyobb haragra indul és Patroklusra rohanván, két élü pallosával ugy csapja főbe, hogy feje azonnal kétfelé válik. Minekkövetkeztében Pátroklus szörnyü halált szenvedvén, fővel lováról lefordult seregének közepette. Hektor pedig meghalt ellenségének látván csudálatos szép fegyverét, lováról leszáll, hogy Pátróklust megfossza e szép fegyvertől. De Merion király háromezred magával sietvén a Pátróklus testének oltalmára, vitézi módon viseli magát Hektor ellen, hogy a testet a fényes fegyvertől meg ne fossza és teli torokkal hangosan igy szidalmazza Hektort: ragadozó és telhetetlen farkas, bizonynyal nem telik meg gyomrod evvel a prédával, hanem más helyt keress eledelt magadnak; mert meglátod ezennel, hogy ötvenezer fegyveresnél többen jelennek meg, kik mindnyájan a vesztedre szándékoznak. E szók után azon király mellé érkezvén több görög fejedelem is, elakarván Hektortól jó lovát nyerni annyira kemenykednek ellene, hogy már térdre ejtették; de erőt vévén magán, mindannyi ellenségei közt is fölemelkedik a földről és lován terem; elsőben is Mérion királyon akarván bosszuját állani, nagy méreggel ellene indul: de Klaukon király és Theseus, Artilogus vitéz fiaival együtt háromezer fegyveres lévén velek, Meriont kisegitik és emberi módon harczolnak Hektor ellen. Hektor pedig puszta éles tőrrel forgolódván, a ki elsőben eleibe ment, azt kegyetlenül megöli és mindazokat, kik ellene támadtak. Azonban annál kegyetlenebb harcz támad az egész táborban, mindenütt iszonyu vérontás és öldöklés fejlődik. Hektor pedig ismét a Pátróklus testéhez hatol, hogy rajta lévő tündöklő fegyverét levonhassa róla, ismét leszáll lováról, kit látván Iduménéus Créta szigetének királya, kétezred magával ellene támad; és midőn a Pátróklus teste körül forgolódnék Hektor, Mérion király is ismét igen nagy sereggel érkezik és ellene támad, környezetét is annyira kezdi öldökölni, hogy semmiképen végbe nem viheti szándékát Hektor; sőt sok ütlegeket is szenvedett. Ki is gyalog, a mint lehetett csak serénykedett, kinek a karját, kinek a lábszárát rontván össze, ugy hogy kevés idő alatt tizenöt embernek fosztotta meg életét a görögök közül, a kik őtet elevenen akarták elfogni. Mérion király pedig fölveszi a Patroklus testét a földről és azt saját lovára tévén, viszi a görög táborba és a maga sátorába betételi a testet: azalatt forgolódnak keményen a görögök, hogy vagy Hektort, vagy a lovát elfoghassák és nagy csoportosan egyről-másról is sietnek el-

lene, hogy megakadályozzák lovára való felülésében. Azok között volt egy hatalmas erő vitéz, ki a kőszikláról Kárionnak neveztetett, Ez mindenekelőtt igyekezett Hektor ellen; de egy jó vitéz szolgája látván urának ilyen veszedelemben való forgását, a két kezében két éles dárda lévén, nagy sietséggel támad Kárion ellen, a ki század magával már körül is vette Hektort; Kárionra rárontva, ugy ökleli az erős vitézt mellben dárdájával, hogy földre borul, ugyanott megválva életétől. A másik dárdával más görög vitéz ellen fordul, a ki is Hektor ellen igen kezdett volt hatalmaskodni, azt is ugy ökleli dárdájával, hogy a földön leborulva hagyja. Akkor teli torokkal kezdi kiáltani a trójai seregnek, hogy ha segiteni akarnak Hektornak, most mutatnák meg hüségöket és emberségüket, mert utolsó veszedelemre jutott állapota jó vezéröknek. Kinek kiáltását a Hektor öcscsei közül megértvén egy Kinábor nevü kapitány, mindjárt minden seregével a Hektor segitségére indul, fegyverével utat nyit magának a görögök között és elsőben is azon vitézeket, kik Hektort vették körül, azok ellen menvén, harminczat elejt belőlök. Mihezképest a trójaiak is nagyobb bátorságot vesznek maguknak, harczot ujitanak s a görögök hátrább kezdenek vonulni. Azalatt Hektor is megvidámul és lovára felülvén, a hadakozók közzé elegyedik és midőn már a Pártoklus fegyveréhez semmi reménysége sem lenne, mérgében csak a görögök ellen kegyetlenkedik, a kit csak előlutól ér, vagy öli, vagy halálra sebesiti és sokat hágy a földön a maga vérébe lehullva halálos sebekben. Kitől megijedvén a görögök, életöket megakarván oltalmazni, oly tágas utat engednek neki, hogy alig talál végre bajnokot, a ki ellen vitézi erejét megmutassa. Akkor Ménestéus is az atheanai seregnek vezére megérkezik háromezred magával, látván az elrendelt tábornok bal szárnyán Tróilus mily nagy kárt teszen a görögök közt, az alatta levő frigiai hadakkal, Tróilus ellen lévén Xántippus, Makhaon és Alkárius királyok, kik midőn összvegyültek volt, Ménéstéus vitéz találkozik Tróilussal szembe és ott rögtön harczot inditván ellene, nehéz dárdájával derekasan ökleli, ugy hogy Tróilusnak a lováról e miatt le kell fordulni, a ki a sűrű sokaságban gyalog maradván, élete veszélyében nem tud mit tenni, hanem csak lován kapkod, hogy arra ismét felülhessen. Ménésteus pedig minden igyekezettel azon vo t, hogy Tróilust elfoghassa és seregével annyira keménykedik, hogy a trójaiak előlel is fogja Tróilust és mint rabot vezetteti a lovak mellet. Kit meglátván egy frigiai vitéz, nagy szóval felkiált, mondván: oh hatalmas és

erős vitézek, vajjon nem a becsületért és a szép hirért, tisztességért jöttünk-e a táborba? nem látjátok-e, hogy a Priámus király fiát és a mi jó hadvezérünk Hektornak öcscsét nyakon fogva hordozza az ellenség, kit ha szemünk láttára elvisznek, e világon nem lesz gyalázatosabb nemzet a frigiai népnél? Mihezképest minden erőnkkel illik, hogy felkeljünk, hogy gyalázatra kapitányunkat ki ne csavarják kezeink közül, vagy életünket feláldozzuk, vagy megszabadítjuk őt. Ezen szavakra elkeseredik Alkánius király, fegyverhordozójának kiragadja dárdáját kezéből és indul egyenesen a görögök után, kik vitték volt Tróilust és oda érvén ugy ökleli a görög vitézt, ki kötözve vitte, hogy szörnyet hal Tróilus mellett. Azután más ellen támad, azt is halálosan megsebesiti. Elérkezvén a frigiai csoportosult seregek, erőt kezdenek venni és megszabadul Triólus, kiválképpen Xántippus hirály és hadának segitsége által, jó lovára felugorván Xántippus király, Ménéstéust felkeresi és nagy kegyetlenséggel annyira kezdi lapogatni, hogy ha a fegyver derék fel nam fogta volna csapását, minden kétség nélkül ott kellett volna veszni Ménéstéus kapitánynak. Ilyen drága rabjának elvesztésén busulván Ménéstéus vitézeit ujolag tüzeli a harczra; kihez többen-többen érkezvén a görögök közül; ujra veszedelmes harcz támad közöttök, ugy hogy halommal feküdnék már a test nagy darab földön a harcz helyén. Azonban ama fáradhatatlan Hektor a harczban el nem lankadván; számtalan görögöt veszt és sebessit meg. Ménéstéus semmi képpen nem felejthetvén rabjának elvesztését, dühös módra nyargal mindenfelé a seregek között, rontván mindenütt a trójai vitézeket és midőn igy alá s fel a seregek között nyargalódznék, találkozik Mirisétis vitézzel, a ki miatt elvesztette rabját Tróilust, kit megismervén Ménéstéus fegyveréről és magaviseletéről, egyenesen ellene támad és nehéz dárdájával ugy ökleli mellbe, hogy a harczoló vitézek lovai közé esik, kit csak ott hagy és az uton hasonlólag bánik a többi trójai vitézekkel is. Ez igy történvén, a trójaiak részéről érkezik Cupon és vele együtt Ardealus kétezred magával Lárissa országából; ezek ellen pedig Próthénor és Arkhélaus támadnak saját sereggel, a melyet Boetzia országból hoztak volt ki; és kegyetlen harcz támad közöttök. De ott hamar a trójaiak részéről érkezik ismét Polydamás az Anténor fia nagy tömérdek sereggel, ki látván a trójaiaknak elégséges sokaságát az ellenség ellen, a maga táborát nem egyenliti közikben, hanem más szükségre tartja a görögök ellen; mihezképest elrendeli, hogy a görögök táborát máshelyt támadja meg.

Érkezik Rémus király is Trója városából háromezer fegyveressel, akik ellen mégyen Menelaus király a spártai vitézekkel és igy a két király Ménelaus és Rémus együtt harczoltak, kik a magok részéről erős ütközetet tévén egymás ellen, mindketten leestek lovok hátáról.

Mint rohant Polydamás Méréusra s megölvén ötet.

Elsőben is Polydamás találkozik szembe Méréussal, Helcnénak az öcscsével, ki még csak husz éves ifju volt, mindazáltal már hatalmas vitéz volt. Ezt Polydamás nagy erejével ugy csapja fegyverével, hogy a fegyver derekon is által hatott a dárda és halálosan megsebesittetve fővel esik le lováról Méréus, ugy hogy mig a földet érné, kiszakad lelke a testéből. Melyet látván Menelaus, nagyon elkomorodik; mert mindenekfelett szerette ezt az ifjut, mint kedves sógorát. Mihezképest bosszuját akarvan állani az ázsiaikon, Rémus király ellen indul és azt annyira csapdossa, hogy sisakját is fejébe rontja és a sisakon keresztül fejét is annyira megsebesitette, hogy félholtan rogyik a földre, kit a maga vitézei meghalt embernek állitván, csak oda hagyták volna, mint meghalt testet, hanem Polydamás rival rájok és kedvök ellan is tartóztatja, hogy jámbor királyukat olyan könnyen ne hagyják el, hanem vegyék fel és vigyék bé a városba, ha talán még életre lehetne hozni, meggyógyulván a nagy sebekből. Érkezik azonban Célides király, a ki olyan deli, ékes termetü és szép ember volt, hogy Dáres Frigius szerint nem találtatott oly szobrász, a ki ennek ékességét letudta volna faragni. Ez is Polydamáson akarván bosszuját állani, eleibe megyen és kemény harczot indit ellene; de az erős Polydamás két élü hegyes tőrt viselvén a kezében oly keményen megcsapja a szép Célides királyt, hogy sem fegyvere, sem fegyver dereka ellene nem állhat az erős csapásnak, hanem félholtan fordul le lováról és ott vége is lesz életének. Hektor pedig a mely szárnyon harczolt, ott a görögöket megfuttatja, irgalmatlan sokat maga kezével elejtvén közzülök: és mindaddig mégyen a seregeken keresztül, mig azon görögökhöz érkezik, kik vitézi módon visszaverték a trójaiakat és hatalmat vettek rajtuk, Théseus királynak kapitánysága alatt. Ez a Théseus, mint nagy vitéz, a trójaiakat öli, sebesiti és a merre csak fordul két felé hányja hegyes tőrével ellenségeit. Ekkor Teukrus király érkezik a görögök részéről és Hektor ellen rohanván, nagy dárdájával szurja, vágja és derekasan megsebesitette Hektort. Kihez fordulván Hektor, hogy mássát adja és bosszuját tölthesse rajta, amaz is hirtelenséggel szaladásra veszi a dolgot és a lehető gyor-

sasággal igyekszik eltávozni Hektortól. Hektor nem tölthetvén Teukros királyon bosszuját, saját magára bosszankodik és egy nevezetes vitéz görögöt találván elő, haragjában ezt megöli kegyetlenül. Midőn igy dühösködnék Hektor és csak nem egyedül szabadult volna ki, a görögöket rontván, nagy sokaság veszi csak hirtelen körül, a kik életének kiirtásán foglalkodtak. A hová elérkezvén Théseus király is, megismeri Hektort és szól nagy engedelmességgel néki: vitéz fejedelem vond el magad e sokaság közül, ne légyen elested ilyen módnélküli, mert az egész világ méltán gyászolhatná ilyen hatalmas vitéznek halálát. Kinek hozzá való jó akaratát tisztelettel megköszöni Hektor. Eközben annál inkább növekedik a tábori kegyetlenség a harczoló vitézek között, igen keményen viselvén magokat a trójaiak. Polydamás is nem messze harczolt Hektor mellett a görögök ellen, Ménélaus és Telamon együtt rohannak Polydamásra, a ki elsőbben is Telamon Ajáx ellen kezdi meg a harczot; de Telamon hatalmas ereje által dárdájával leveri Polydamást a lováról. Polydamásnak fegyvere is elromolván és azonban többen-többen csoportozván ellene a görögök, elfogják. Igy fegyvere és fegyverdereka nélkül maradván, könnyen hozzája férnek és megkötözve inditják a görögök táborába, mint rabot. Hektor pedig széttekintvén meglátja a Polydamás nyomoruságát, a ki a sok görögöktől elnyomatott, ezenkivül kiáltását is meghallván, elkeseredik a rabon és nagy haraggal mégyen ellenök, a kik körülvették volt; kik közül sokat halálra sebesit, sokat megszalaszt és igy a sűrű sokaság között utat nyit magának mindaddig, mig arra a csoportra bukkan, a ki Polydamást viszi rabságra, azokra nagy kegyetlenséggel rohanván, harminczat levág közülök; és igy Hektornak csudálatos ereje által megszabadul Polydamás. Akkor Telamon Ajáx, Epistrofus és Menelaus királyok egyenlő akarattal a trójaiak ellen ütvén, oly nagy kegyetlenséggel harczolnak ellenök, hogy ki nem állhatván annak kegyetlenségét, hátrálni kezdenek a trójaiak; noha köztük volt Hektor, de a sokaságnak és erős vitézeknek ő sem állhatott ellene, mert a lovát is megölték volt már Hektornak és gyalog harczolván, oly vakmerőn viselte magát, hogy senki feléje nem közelithetett. A testvér nemzet látván a trója nép veszedelmét, Hektort sem látván sehol, összegyülnek és szorgalmasan keresik bátyjokat, az erős Hektort, eközben találnak Telamon Ajáxra, a kit is többnyire halálosan megsebesitenek. Dinadaron pedig, egy a Hektor rokonai közül Polixenont találja a görögök között hires vitéz embert; kire

nagy erővel rohanván, lováról dárdájával leszurja és fogván a jó lovat, kantáránál fogva Hektor bátyjához viszi és felülteti a gyaloggá maradott bátyját. Oda érkeznek mind a Hektor rokonai és csudálatos vitézi erejöket mutatják meg azon a harczon. Érkezik ezalatt Deiphobus is minden alatta levő hadaival, kik Péóniából valók voltak, igen jeles nyilasok, ezek élére Deiphobust rendelte Hektor. Ezek megérkezvén, szörnyen kezdik hullatni a görögöket, Teutrán királyt pedig magát is nagyon megsebesiti Deiphobus arczában. Ezen a trójaiak ismét szivet vevén magoknak, ujra megujiták a harczot és annál szörnyebben kezdenek a vérontáshoz. Théséus király vitézi módon harczolván a trójaiak ellen, ezt meglátja Priámus király egyik fia Quintilénus, elbusulván a trójaiak veszedelmén, társaival együtt ráront Théseusra és elevenen elfogják a királyt, kinek midőn fejét akarnák venni, észreveszi Hektor és nem engedi meg, hogy megöljék Théseus királyt, sőt szabadon bocsáttatja őt, a ki nagy alázatossággal megköszöni a Hektor jótettét és megszabadulván, a görögök táborába mégyen. Itt megujitván a tábort Thoás király, mert nyugodt erővel, a kalczédoniakkal a trójaiakra rontván, legelsőbben is személyesen megütközik Kassibulával, Priámus király egyik fiával, kit oly kegyetlenül öklel dárdájával, hogy ugyanott mindjárt földre hullva megválik kedves életétől szeme láttára Hektornak. Ilyen hirtelen veszvén el testvér-öcscse, annál nagyobb haragra gerjed a görögök ellen, kik ellen annyira keménykedik, minden személyválogatás nélkül fogyasztván és vágván őket, nem állhatják tovább, hanem hátrálniok kell Hektor elől. De korán érkezvén Nestor kapitány ötezer fegyveressel a görögök részére, kit rögtön feltartóztatnak Exdras és Fion királyok, kik szekereikről harczoltak azon időben, ez az Ilkoniomból jövő hadaknak volt előrésze: mihezképest rettenetes vérontás és viadal támad mind a két fél közt, ugy hogy egymás hátán hevert a sok elesett test. Fion király különösen vitézi módon harczolván, sokat veszt el a görögök közül. Ekkor a görögök körülveszik, hogy a sok vérért vérrel fizessenek neki, reménye sem levén már, észreveszi Jakóniás és megszólitja Exdrás királyt: nem látod (ugymond neki) minő veszedelemben forog Fion a görögök miatt, meg nem fér vitézségünkkel, hogy elhagyjuk őtet. E szóra összecsoportosulnak meglehetős sokaságban a trójaiak és vitézi módon megszabaditják Fiont a görögök kezéből. De Hektor is érkezik maga rokonaival Deiphobussal és Polydamással, kegyetlenül ráütvén a görögökre, kik nem áll-

hatván a trójai vitézeknek hatalmas erejüket, hátrálni kezdenek, odahagyván a trójaiaknak a harcztért: mindazáltal, hogy a nagy Telamon Ajax érkezik Ménelaussal, emberi módon ellene állanak a trójaiaknak, kisegitve meg is téritik a szaladó félben levő görögöket. De Aeneás viszont érkezik Eufreczius hadvezérrel és a Kómusbeli hadakkal, kiket látván Hektor, amazok is látván az erős Hektort, elbizakodnak, harczolván ujabb erővel, ismét megszoritják a görögöket. Látván a nagy Ajax, ki a görögök mellett mint egy oroszlán ugy harczolt, a görögök veszedelmét és futásra való szándékukat, erősen elkomorodik. Széttekintvén azonban maga körül, lát egy nehány görög csapatot, kik eddig még nyugodt állapotban veszteg állottak, készen állván kibontott zászlójokkal, közibök mégyen és a harczra feltüzeli őket, a kik között az egész görög nemzetnek virága és válogatott vitéze volt. Azokkal megbátoritja az ellankadt görögöket, kiáltván nagy fenszóval, hogy ne adják gyalázatos futásra magukat: mert imkészen van a nagy erő, mely kisegiti őket. Ekkor bátorságot vesznek a görögök, ujabb vérontás támad. Ajax pedig és Aeneás összetalálkozván, iszonyu dühösséggel összeütköznek és oly nagy haraggal, hogy mindketten egyszerre lefordulnak a lovak hátáról. E kegyetlen harczolás közben érkezik Filétás a görögök részére Kalczedoniából, vitézekkel, nagy sereggel, a melyben voltak háromezren; épen midőn a trójaiak már szinte diadalt kezdettek venni, akkor segiti ki a görögöket. De a trójaiak részéről is érkezik két trójai kapitány. Filéteás társával együtt kemény dárdájával Hektoron annyira diadalmaskodik, hogy csaknem testén romlik a dárdája; de Hektor megfordulván ellene és oly erővel csapja a görög fejedelmét, hogy halálosan megsebesül és fővel lefordul lováról Filéteas a többi lovak alá. Érkezik ismét a görögök segitségére Huneus és Ulysses nagy sereggel, kik Tukziában sok vitézi próbákat tettek; és Humélinus király tiz ezer görög vitézből álló sereggel, kik nagyon is kivántak volna a trójaiakkal harczolni. Ennyi ellenség közt hová és mit tegyenek a trójaiak, magok sem tudják; mert teljességgel már elbágyadtak a sok harcz miatt, Trójából is kijött minden erő, a mi csak onnan kijöhetett, ugy hogy maguk óltalmára is szinte elégtelenek kezdenek lenni, nem hogy másokon vegyenek győzelmet. Érkezik azonban a perzsiai nagy sereggel Páris, a ki véletlenül a görögök jobb szárnyát támadja meg és Fártisia királyt Ulysses sógorát találván, azzal összekap, a kin elsőbben is győzelmet vévén, leszurja a lóról és dárdájával általveri, maga véré-

ben meghalva a földön hagyja, kinek halálán a görögök nagyon elszomorodnak. Ulysses pedig sógoráért akarván bosszut állani oly kegyetlenül ütközik meg Párissal, hogy amint hozzája vágván nehéz dárdájával, őtet nem találta, helyette a lovát egy vágással a földre teriti, mi miatt Páris gyalog marad, de Tróilus látván a bályjának Párisnak veszedelmét, nagy hirtelenséggel Ulyssesre rohan, kit ugy vág fejbe két élü pallosával, hogy a sisakja is beszakad és darabjai behatnak az Ulysses fejébe az egész ábrázatát ellepi a vér. Mindazáltal ezzel nem esik le Ulysses lováról, hanem uj fegyvert ránt Tróilus ellen, kit éles tőrével igen megsebesit arczában. Ekkor minden kétség nélkül elszaladtak volna a trójaiak a görögök elől, ha az erős Hektor Tróilussal, Deiphobussal és Párissal valamint a többi rokonaival együtt vitézi módon ellene nem állottak volna az ellenségnek; mert e napon maga seregét el kellett hagynia Hektornak és mindenfelé érkezni, hogy a trójai hadakat segitse, bátoritsa és az elveszendőket helyreállitsa és igy a maga seregét vezér nélkül hagyta. De látván, hogy a görögök győzedelmet vesznek a trójaiakon, vissza mégyen a maga rendes seregéhez, a min igen megörül az egész sereg, hogy az ő jó vezérök ismét visszament közikbe. Ugyanis kezdi őket biztatni. Hektor, mondván a trójaiaknak, hogy mindenekfelett magok előtt viseljék a szép becsületet, hazájoknak szeretetét és urokhoz s nemzetükhez való kötelességöket. Gondolják meg azt is, hogy ha a görög rabságra jutnak, (a mi távol legyen) mily gyalázatos szolgálatba esnek. Mihezképest jobb vagy dicsőséges halált szenvedni, vagy ha különben nem lehet, vérökkel is győzelmet szerezni; azért viseljék ember módra magokat és mutassák jelét jó vitézségöknek. E szavak után megindítja a maga szépen rendezett seregeit és egy völgyön viszi el őket, kikkel hirtelenséggel ráront a görög tábornak jobb szárnyára, ott nagy veszedelem kezdődik, a hol is meglehetősen kezdenek hullani a görögök. Hektor mint egy dühös oroszlán harczolván közöttök, eszeket veszti a görögöknek. Thoás király pedig, a ki Kassibulát, a Priámus király fiát levágta, keményen forgolódik mindenütt a trójaiak ellen, sok károkat tevén közöttök. Kit megismervén Priámus király fiai, hogy ő volna az, ki rokonukat Kassibulát megölte, egyenlő akarattal ellene támadnak, körülveszik és lováról leverik Thoás királyt, kinek kezében fegyvere elromolván, nem óltalmazhatja magát, mivel a sisakját is kiüték fejéből, puszta fővel volt; és mikor éppen fejét akarnák venni, érkezik az athaeneiek vitéz kapitánya, a ki elsőbben is

Quintilénus ellen támad, a ki legközelebb volt Thoás királyhoz, azt keményen megsebesiti, lováról is leforditja: ezután mások ellen indul, kit Páris ugy lő egy nagy nyillal, hogy a csontjában állapodik meg a nyil; de mind evvel nem gondol az athaenaiak kapitánya, Thoás királyt, kit már igen megsebesitettek volt, ugyancsak megszabaditja. Maga is azon kapitány vitézeinek segitsége által megszabadul a Priámus király fiainak kezeiből. Másfelől pedig Hektor forgolódván a görögök ellen, egy Humérus nevü görög király czélba veszi és ugy lövi, hogy arcza rutul megsebesül, kit szeme elébe vevén Hektor, utánna indul és mindaddig üldözi, mig utólérvén, ugy csapja éles pallosával, hogy sisakostól együtt kétfelé válik a Humérus király feje. Ott lett halála a jó tegzes Humérus királynak. Látván a görögök veszedelmeket, ujból tárogatót funak és Hektor ellen hétezer emberből álló hét sereget inditanak, a kik ellen is vitézi módon mególtalmazza magát az erős Hektor mellette levő vitézeivel együtt. Azonban bémegyen Hektor Trójába az atyjához (Priámus királyhoz) segitséget kérvén tőle. A ki három ezered magával uj és nyugodt vitézzel kimégyen a görögök ellen és ott mindjárt rettenetesképpen megujul a harcz, ujra hullani kezdenek a görögök. A nagy Telamon Ajáx az erős Hektorral összetalálkozván, megütköznek és mindketten leütik egymást lovukról. Ménelaus egy vitéz trójai bajnokot ugyanott kegyetlenül megöl. Celidónásist mint egy hatalmas óriást, ki Horepből származott, kegyetlenül megöl; ez Thóas királynak rokona volt. Mádán harczot indit Sédis ellen, a kinek egyik szemét kiüti fegyverével. Sárdellus is szembe áll egy szentelt görög vitézzel és azon győzelmet vévén, álló helyében megöli. Margariton a nagy Telamonra talál, de Ajáx szörnyen megsebesiti és megszalasztja előle. Famuel Próthénór királyt lováról leejti. Igy kiváltképpen a Priámus király fia s Hektornak öcscsei ott igen vitézi módon viselték magokat. Azonban egy ázsiai király Duglás, az athaenaiak kapitánya ellen Menéstéusra indul, kit minden igyekezettel le akar taszitani lováról; de Ménestéus noha nálla dárda nem volt, a kezében levő éles tőrrel ugy vág a királyhoz, hogy a sisakjának az elő részén levő vas is elszakad, az arczát is nagyon megsebesiti. Látván Deámor atyafiának arczán és az orrán a rut sebet, haragra gerjed és Ménéstéust ugy ökleli derékban, hogy lefordul lováról; de vitéz Ménéstéus rögtön talpra ugrik: de más rokona is lévén Buglás királynak, az is érkezik és a gyalog Ménéstéushoz keményen kezd csapkodni, kit hárman körül vévén, azon voltak, hogy vagy le-

vágják, vagy elevenen fogják el. Mindazok ellen is Ménéstéus vitézi módon oltalmazza magát; de nem lévén elégséges egyedül a három ellen, kiragadják kezéből fegyverét, paizsát és sisakját fejébe rontják és kiváltképen Thorás a nagyobbik rokon vészen győzedelmet a vitéz Ménéstéuson. Látván Theutzer király Ménéstéusnak olyan nagy esetét, nagy sietséggel mégyen melléje. De Hektor is látván Theutzer királyt és Ménéstéust, egyenesen rájok indul, kiknek minden kétség nélkül roszul történt volna dolguk, ha ama nagy Telamon Ajáx ezered magával nem érkezik és Hektort el nem üzte volna. De Páris is érkezik a trójaiak mellé a perzsák hadával, mely ötezerből állott, többnyire mind jó vitézek és a tárogatót megfuvatja, tartózkodás nélkül rohannak a görögökre; másunnan is szaporodván a trójaiak. Mihezképest ismét nagyobb vérontás támad és a trójaiak kezdenek győzelmesek lenni és a görögök megszaladnak. Dáres Frigius irja, hogy e napon ezer embert ejtett volna el Hektor a maga kezével. Ezalatt forgolódván Hektor mindenfelé, a görögök sátora körül, szembe találja Mérion királyt, kit megismervén, mond neki: áruló gonosz ember, im eljött az idő, melyben meg kell fizetned az ellenem vétett cselekedetért, mivel ellenem által, hogy Patroklusról a fegyvert le ne oldhassam. E szavak után kezdi öklelni nehéz dárdájával, melylyel leforditja lováról és maga is leszállván, fejét veszi Mérion királynak, fegyverétől is nagy serénységgel megfosztja őtet. Ezt észrevevén az athaenaiak hadvezére vitéz Ménéstéus és mig Hektor észreveszi magát, ugy ökleli dárdájával, hogy nagy sebet ejt rajta. Azonban megijedvén Hektornak haragjától, elszalad és félre vonja magát, hogy reá ne akadjon az erős Hektor. Meglátván a nagy sebet magán Hektor, félre vonul a sereg közül, beköttteti a sebet magán, hogy a vérnek folyása megálljon és azután ismét visszamégyen, a hol rettenetes méreggel dul-ful, Dáres Frigius esküvéssel állitja, hogy e napon is sebesülése daczára ezer görög vitéznek fogyasztá el életét. Igy a görögök táborát annyira megrémité, hogy saját oltalmukra már nem igen akartak előállani a görögök; sőt magának Agamemnom királynak sem volt módja benne, hogy felkelhessen és segitséget hozhasson a görögöknek. Nagy győzelmet vettek a trójaiak, a görögöket egészen a tábor helyéig tolták és a sátorok között is vágták őket ugy annyira, hogy a trójaiak a görögök sátorát felhányták, ládájokat felverték, pénzöket és minden drága marhájokat kedvök szerint prédálták.

E volt az a nap, melyen ennek a nagy vérontásnak vége le-

hetett volna és a trójaiak győzedelmet vevén, a görögöket vagy kiirtották volna, vagy határukról elüzték volna. De minthogy az Istennek öröktől fogva való végzését senki által nem hághatja és a világ azt el nem kerülheti; bé kellett teljesedni az isteni végzésnek, mi miatt ennek a nagy munkának is csak igen marczona és haszontalan dolog miatt szakadott vége; mert ámbár hogy a trójaiak Hektorral együtt a győzelmet kezekben tartották és a görögök élete hatalmukban volt. minden veszedelemtől megmenthették volna kedves hazájukat, a fényes Tróját. De hibásan cselekedtek, mert dicső irgalmasság az, a melynek végén nagyobb az irgalmatlanság. Nem illik olyan jóságos cselekedetet követni, miből minden veszedelem, nyomoruság és romlás következik, mert az igaz bölcsek tanácsa szerint, ha az alkalommal nem élünk akkor, midőn arczal jő felénk, hiába kapkodunk utánna, ha már elfordult tőlünk, mert jobb egy óra száznál. Semmi se drágább a jó időnél: sokan megsiratták a jó napoknak elvesztését; de senki meg nem bánta, ha okosan élt az alkalommal. Igy jártak akkor a trójaiak, hogy a mit egy órában végbe vihettek volna, elmulasztván azt, azután akármint siratták, de soha meg nem orvosolhatták. Mert az idő megharagszik azokra, a kik őtet háládatlanul elvesztegetik, a kiknek ő minden jóval ajánlaná magát. Igy a boldogtalan Hektor nem vigyázván nemzetének jövendő hasznára, kevés barátságért feladott az ázsiai népeknek minden szerencséjén; ilyen formán, hogy eleibe jő neki a görögök közül egy rokona, ugymint a nagy Telamon Ajáx, a ki Hesionától Hektor nejétől született: ki a görögök között erős és hatalmas vitéz volt és az erős Hektorral szembe állván a két nagy vitéz között rettenetes ütközet és bajvivás támad és a harcz között gyakran megszólitván egymást, megismeri Hektor Ajáxot, hogy az ő nagyatyjának leányától volna és ő neki vérszerinti rokona. Min Hektor megörül és fegyverét letevén, kedves beszéddel kezdi kérni s hini, hogy vele együtt menne bé Trója városába és nézné meg az ő rokonainak lakó helyét, a magas Iliumot. A mire magát Ajáx rá nem vehetvén, mivel hogy az ő nemzetének megmaradására volt legnagyobb gondja, azon kezdi kérni Hektort, hogy ha őtet kedves rokonának ismerte el, tehát ebben mutassa meg hozzája való szeretetét és atyafiságos jóakaratát, hogy tudniilik szünjék meg már a görögök vérontásától és bárcsak ezen a napon ne kergesse tovább őket, hanem téritse bé hadait nemes Trója városába. A boldogtalan Hektor enged rokona kérésének és tárogatót fuvat mindenütt, megparancsolván, hogy

szünjenek meg mindenek az öldökléstől. Ekkor már a trójaiak a görögök hajóját prédálták, tüzzel sokat már meg is kezdettek égetni közülök; de kapitányuknak parancsolatára kedvök ellenére is nagy szomorán félbe kellett hagyniok vitézi munkájokat és nagy panaszszal, kedvetlenül térnek Trója városába. Csak ilyen csekély oknál fogva estek el minden szerencséjöktől a trójaiak, végső veszedelemre hozván őket a Hektor engedelmessége; mit azután helyre nem állitott senki vitézsége, sem szorgalmatossága.

A trójaiaknak harmadik harczáról, midőn már a várost derekasan megszállották a görögök.

Bemenvén Trójába minden sereg, éjre kerülvén, a város kapuit mindenütt keményen bezárják. De a viradást alig várhatják, hogy Hektor parancsolatjából a görögökre kiüssenek, még nap feljövetele előtt akarván a városból kimenni a rendelt seregek, mely időt megelőz Agamemnon király és a görögök részére két hónapra békét kiván: mirenézve összegyülnek a fejedelmek és azoknak beleegyezésével békét kötnek a görögökkel. Ez alatt összegyülnek a görögök és szokások szerint a nagy rendek testét megégetvén tisztelettel eltemetik, a többit is halmokba rakván, összeséggel megégetik. Ákhilles mindenekfelett csak az ő kedves barátját Patroklust siratja: ki miatt senkinek vigasztalását hallani sem akarja, hanem csak félrevonulva éjjel nappal kesergi Patroklust. Végre emlékére drága kőből czimerét kimetszi Patroklusnak és márvány kőből jeles nagy épületet állit fel egy szép kinézésü helyre, a hová Patroklus testét hirályi módon eltemetteti és arany betükkel nemzetségének nemes voltát hiven leiratja. Hasonlólag cselekedtek a Próthéfilaus király temetésével is, nagy drága kövekből munkával állitván fel temető helyét. A trójaiak is e rövid békeidőn a sebesülteket összegyüjtik s szakértő seborvosoknak gondviselésére és gyógyitására bizzák; s két hónap alatt minden sebesült meggyógyult és előbbeni egészségük helyreállt. Ellenben Priámus király is nagyan szomoru volt a Kassibulla halálán, kit a többi fiai közt legjobban szeretett: ennek is sok ideig semmi vigasztalás nem használt, hanem csak kedves fiának halálán szomorkodott; végre a Vénus templomába eltemetteti drága koporsóba. Kassándra pedig hallván a siránkozóknak szavait, rettenetes jajgatásra és mintegy dühös szavakban fakad ki, mondván: oh veszett trójaiak! mit

siránkoztak a megholtakon? holott ti a kik éltek, nemsokára nagyobb veszedelmet fogtok szenvedni. Miért nem kell békét szereznetek a görögöknél, minekelőtte egyig kardra hányassatok és minekelőtte nemes Trója városa fundamentumából ki nem löketik és végtelen pusztulásra nem jut? minekelőtte a szegény anyák könnyes szemekkel nézzék az ő szülöttüknek keserves halálát? Ugytetszik, a Heléna személye ezt meg nem érdemelte volna, hogy ilyen nagy áron vegye meg őt az ázsiai birodalom, tudniillik a legfényessebb városnak romlásán és ennyi nemzetnek elfogyasztásán: Több napig nem akarván szünni ilyen panaszaival, atyjának semmi intésére nem csendesedett, végre megfogatja Priámus és egy fogházba berekeszteti, hogy jövendőlésével s nagy kiáltásaival kárt ne tegyen a vitézlő rendek szivében. Azonban feltámad Palamédes a görög tábor felett és békétlenül kezd panaszkodni Agamemnon ellen, méltatlannak állitván őtet arra a nagy méltóságra, hogy a görög királyokon és nállánál jobb fejedelmeken uralkodjék; sőt magát különbnek tartja; nem is egyezett meg soha, titok nélkül mondja, az Agamemnon választásán. Mihezképest azontul főnek nem akarja ismerni, tőle nem is akar függni: mert kivüle is van harmincz király, kik meg nem egyeztek Agamemnon választásán; hanem csak három vagy négy első rendeknek akaratából választatott erre a méltóságra. Mindazáltal a dolog akkor csak abban maradt. Mihezképest Agamemnon tisztéhez és hivatalához lát; mivel már a békének ideje is eltelt volt, a seregek rendelésére kezdi minden gondját forditni, mint kellessék mentől jobb módjával a trójaiak ellen hadakozni.

Mihezképest a legelső viadalra vezérül a kegyetlen Ákhillest rendeli. A másodikban Diómédest. A harmadikban Ménélaust. A negyedikben Ménéstéust az athaenaiak főhadnagyát. Azok után járandó többi seregeket is ügyesen elrendeli Agamemnon. Hektor is hasonlóképen tisztében megmarad; hanem vitézi mesterséggel szép rendet szab a trójai seregek közt.

A legelső seregben vitéz Tróilust rendeli sok főhadnagyokkal együtt, kik a hadi-gyakorlatban elég tudósok és bátrak voltak, nem is hallgatván semmit, felnyittatja a város kapuit és a sikmezőre serénységgel kimégyen rendezett seregeivel. A seregek előtt csak egyedül menvén Hektor, mintegy félmértföldnyire, meglátja Ákhillest és megismervén őt, egyenesen reája rohan. A vitéz Ákhilles is ki nem tér előle, hanem fegyvert ragadván e két hatalmas nagy vitéz összeütközik oly kegyetlenséggel és kemény-

séggel, hogy egyik se maradhat meg lova hátán, hanem mindketten a földre esnek. Itt teljesedett bé ama mondat: *„az erős az erősbe ütközött és mindketten megsemmisülnek.“* De az erős Hektor hamarább felkél a földről és jó lovára felül. Ákhillest a földön hagyva a többi ellen indul és a kit csak kezére vehet, azokat kegyetlenül levágja, sokat a lovakról nehéz dárdájával letaszit és leverve a földön hagyja, hatalmas erejével a rendezett seregeken általvágja magát és zászlóját által viszi rajtok; ugy hogy kétfelé hasitja a görögöknek rendezett seregét, annyira, hogy az ellenségnek vérétől elmocskolódott mind maga, lova és fegyvere. Ákhilles is mig nagy meglepetéséből magához tér, beletelik egy óra. Miután lovára fordul, nagy dühösséggel rohan az ellenségre és a trójaiakat maga erejével, ugyszintén vitézeivel zaklatja, mint a tüzet a szél. És mindaddig forgolódik, mint jó vitéz a seregek között, mig ismét szembe találkozik az erős Hektorral; a hol is készek egymásra rohanni és elsőbben is dárdájukkal tesznek erős ütközetet egymás ellen oly keményen, hogy a dárdája mindeniknek összetörik; végre nem állhatván meg Ákhilles Hektornak erejét, fővel esik le lováról és éppen midőn Hektor Ákhilles lován kapkodna, sokan a görögök közzül ellene támadnak, kik miatt szándékát végbe nem viheti, hanem Ákhilles jó lovára felpattan és ismét Hektor ellen fordul, kit oly erősen csap főbe a sisakja felett, minden erejével, hogy megszédülvén Hektor, csak alig maradhat meg a nyeregben is. De csakhamar magához jövén Hektor, szörnyen elkomorddik és nagy haraggal viszont Akhilles ellen rohan, a kit keményen kezd főbe csapkodni éles tőrével, ugy hogy által szakadozván a sisak is, az Ákhilles arczán lecsordul a vér; és a sebek egymást kezdenék érni. Ez rettenetes bajvivás volt; ugy hogy ha végig maradhattak volna egymás ellen, vagy hatalmat vett volna egyik a másikon, vagy mindketten odavesztek volna. De hogy többen-többen érkeztek mind a görögök közül a nagy rendek, mind Trója felől a Hektor barátai, nagy nehezen elválasztják a két hatalmas vitézt egymástól. Ekkor Diómédes is érkezik a szépen rendezett uj görög sereggel; da hasonlólag Tróilus is jő Trója felől nem kevesebb számu vitézekkel. Ez a két vitéz fejedelem is összetalálkozván, kegyetlen harczot inditanak egymás ellen Diómédes és Tróilus; ugy hogy azok sem állhatnak meg, hanem mindketten lefordultak a lovukról. De Diómédes hamarább felkél a földről, lovára ül és a kezében hordozott vasas fejü bottal ugy üti főbe Tróilust, hogy a sisakja egy darab helyen beszakad, de ezzel nem gondol Trói-

lus, nehéz dárdájával Diomédeshez üt, kit nem találván, ugy ökleli lovát, hogy az rögtön szörnyet hal és igy mindkettőnek gyalog kellett harczolni. Ekkor a görögök Diomédest csakhamar lóra ültetik, a trójaiak is Tróilust és a lovukon ujra harczhoz kezdenek. Végre Diomédes győztes lesz, megfogván Tróilust, mint rabot a maga táborába akarja vinni; kit látván a trójaiak, Diomédes ellen szörnyen kezdenek keménykedni, ugy hogy megszabaditják kezéből Tróilust, ámbár magok nagy veszélyével vihették azt végbe a trójaiak. Ezalatt érkezik Méneláus király a görög táborral; ellenben jő Páris is rendezett sereggel Trója felől. Melynélfogva ujabb harcz támad roppant zörgéssel és rikoltással, a mint az erős fegyverek verődnek össze. Az erős Hektor is közöttök harczolván, nem kiméli a görög vitézeket, hanem rontja és szörnyen fogyasztja őket, akinek eleibe áll egy uj vitéz, Bóétes nevü görög, nem ismervén Hektort, nagy bátorsággal harczra száll vele. Hektor pedig a mily nagy éles tőrt szokott volt kezében hordozni, teljes erejével ugy vágja főbe, hogy kétfelé válik a Boétes teste. Ilyen szörnyü halállal vész el a görög vitéz. Hektor pedig elragadván lovát, egy szolgájának adja által. Látván Artilogus király kedves rokonának Bóétesnek ilyen rögtöni veszedelmét, megszomorodik rajta és minden tehetségével Hektoron bosszuját kivánja állani és tüstént Hektorra mégyen, dárdájával leakarván Hektort taszitani lováról. Hektor pedig rettenetes haragra lobban és ugy csapja Artilogus királyt éles fegyverével, hogy mindjárt kettészakad dereka és szörnyet hal Artilogus is Hektor miatt. Mindevvel nem gondol Próténor király, hanem Hektor ellen indul, kit észre nem vevén Hektor, ugy letaszitja, hogy lováról leesik; Hektor pedig nagy serénységgel felugrik a földről és nem feledkezvén meg a Proténor csapásáról, felkeresi, kire csakhamar ráakadván, fegyverével ugy vágja minden erejéből, hogy ketté szakad és igy vész el a méltóságos király. Látván Ákhilles vérszerinti rokonának Próténornak ilyen esetét, rettenetes bosszura és haragra indul rokonaival együtt, minthogy Próténor királyi vérből származott volt. Mihezképes Ákhilles a többi rokonaival egyetértvén, odarohannak, hogy a Próténor király elesett testét elvehessék a trójai vitézektől; melyet semmiképpen végbe nem vihettek, mert a trójai vitézek többen-többen érkezvén, oly hatalmas harczot inditanak, melyet a görögök semmiképpen ki nem állhattak, hanem visszafordulva szaladásra veszik a dolgot. Kiket űzőbe veszen a trójai sereg, nagy vérontással fogyasztják és a sátorokig üldözve, pusztitják őket. Azonban a napnak is

vége lett s az idő is besetétedett, visszatérnak a trójai seregek a görög táborból és meglehetős győzedelemmel mennek bé Trója városába.

A görögök és trójaiak negyedik ütközetéről.

A görögök megmaradván tábor helyükön, sötét éjnek idején összegyűlnek a királyok, fejedelmek, kapitányok és tisztviselők Agamemnon sátorába, kik egész virradtig arról tanácskoznak, hogy miképpen irtsák ki Hektornak életét, látni való dolog, hogy valameddig ez a vitéz él Trója óltalmára, addig szándékukban elő nem mehetnek; mert tagadhatatlan dolog, csak eddig is maga kezével egynehány királynak fogyasztotta el életét, kikben egész Görögországnak nem csekély bizalma volt és igy egyenként ez egy ember keze által elfogynak a nevezetes görög vitézek. Ellenben ha Hektornak végét érhetnék, ugy látszik, hogy csakhamar mind Tróján, mind egész Ázsián győzelmet vehetnének. Végre közös akaratból megegyeznek abban, hogy a kegyetlen Ákhilles bajvivásra hívja ki azt, ha hogy győzelmet vehetne és bosszut állhatna rajta. Mely dologra mint bátor és hatalmas vitéz örömest ráál a nagy Ákhilles és készülni kezd rögtön az ütközetre, mondván: örömest felvállalom azt a munkát, tudván Hektornak is gonosz szándékát ellenem; és minekelőtte ő kivánságát bétöltötte volna rajtam, én leszek azon, hogy bosszut állhassanak rajta és előttem bocsássam Plutó eleibe. Ezen a végzésen megegyeznek a fejedelmek mindnyájan sátorukba takarodnak, azután pedig mindjárt utnak inditják a sereget, mivel a vitézségben telhetetlen Hektor is még setét hajnalban felnyittatta a város kapuit és készen állott a görögök táborához nem messze az ütközetre. Ki után csakhamar érkezik Aeneás király is rendes sereggel, azután Páris, utánna Deiphobus, végre Tróilus és mindnyájan, ahogy Hektortól elvoltak rendezve.

Mindenekelőtt azért Hektor a görögökre üt igen nagy sokasággal; mert azt irja Dáres Frigius, százötvenezer vitézlő rendet hozott akkor ki Trójából, mihezképest, mind a két részről rettenetes veszedelmes harcz, nagy vérontás és a fegyvernek zörgése miatt messze hallatszott a földön a nagy zúgás. Páris a perzsákkal sűrű lövésekkel hullatja a görögöket, (a perzsák lévén azon időkön a legjobb nyilasok.) Látván a görögök, hogy nagy a veszedelem, maga is a nagy Agamemnon király az egész hadnak főhadvezére felül a lovára és nagy erővel kimégyen a harczra. Kit meglátván az erős Hektor, rögtön ellene indul, veszedelme-

sen megsebesiti és lováról a sebes királyt letaszitja. Mit látván Ákhilles, rettenetes méreggel Hektorra rohan és minden erejével annyira csapkod hozzája, hogy sisakját összerontja Hektornak. A mit viszont meglátván Aeneás és Tróilus, csoportukkal Ákhillesre indulnak.

Ekkor az igen erős Diómédes előveszi Aeneást és nagy sebet ejtvén rajta, ily szókkal szidalmazza őtet: jó szerencsével Aeneás, a többi tanácsosok között legnagyobb elméjű, jusson eszedbe, micsoda tanácsot adtál ellenem Priámus királynak. Jó órába jöttél ellenem, hidd el, hogyha gyakran kijössz a városból, nem kerülöd el a kezemet. Ezen szók után nagy erejével leveti Aeneást a lováról, Ákhilles is oda érkezik, de észreveszi Hektor is és mindjárt ellene indul, rettenetes erős kézzel kezd hozzája csapkodni ugyannyira, hogy sisakját fejébe rontja és magát is megakarván kötözni, érkezik a Tideus fia, ki látván az Ákhilles rabságát, megszomorodik rajta, halálra szánja magát érette és iszonyu haraggal Hektorra rohanván, teljes erejével ugy csapja éles fegyverével, hogy nagyon megsebesiti őt. De Hektor a nagy sebbel meg nem szédülvén, kapja fegyverét és Diómédes ellen indul; ki ellen vitézi módon óltalmazza magát Diómédes, de nem állhatván ellene a Hektor erejének, leesik a lováról. Látván Tróilus Diómédest a földön feküdni, mindjárt ellene támad, hogy levágja a régi halálos ellenségét De az erős Diómédes nem hagyván magát, felugrik a földről, vitézi módon oltalmazza magát, Tróilus ellen. Itt már Ákhilles és Hektor összetalálkozván, együtt vínak kegyetlen párbajt. Ezalatt érkezik a görög részről Ménélaus, Ulysses, Polites, Neptolomus, Palamédes, Stellénus, Ménéstéus, Nestor, Thoas király, Eurialus, Filetáés és Theseus. A trójaiak részére is elérkeznek mindazon királyok, kik Trója segitségére jöttek volt és a többi trójaiakat is, kiket annakelőtte Hektor seregébe rendelt volt. Csodálatra méltó vérontás és hadakozás támad a két fél között; Agamemnon király Tandalós királylyal összeütközik és mindketten lovukról a földre leesnek. Ménelaus király is Párissal szemben találkozik és mindjárt megismerik egymást: és éppen midőn egymás ellen igyekeznének, Ménelaus forditván dárdáját; keményen megsebesiti Páríst; de kemény fegyver derék lévén Párison, igen felvette a dárdának csapását és igy nem esett veszedelmes seb rajta. Mindazáltal a sebbnek nehézsége miatt nem maradhatott meg, hanem leesett a lováról a földre, a ki szörnyen megszégyelvén magát Heléna miatt, hogy Ménelaustól ennyire

meggyőzetett, ekkor félre vonult és igyekezik hasonló módon fizetni Ménelausnak. Történt azonban, hogy Arástrus és Ulysses között is nagy bajvivás támad; de Ulysses dárdájával leveti lováról Arastrust és lovát megfogván, a táborba küldi a maga sátorába. Pólimédes Aponfénen ellen támad és halálos sebet ejt rajta, mi miatt a világból kimulik a vitéz ember. Neoptólemus Arkilegus király ellen mégyen és mindenik leveti a másikat a lóról. Polydamás Palamédes ellen rohan és megsebesitvén lováról le is veti. Azután gyalázatos szókkal csufolja és erőtlenségét szemére hányja. Stellénus király is Karras királyt megsebesiti és leveti lováról, Polimenis az athaenaiak vitéz kapitányára indul, kit lováról nagy erővel dárdájával letaszit és elnyervén jó lovát a maga vitézeinek keze alá rendeli. Politóás Rémus királylyal összecsap és a nagy erős ütközet miatt lova hátán egyik se maradhatott meg Théseus és Eurialus a két vitéz király egymással szembe állanak és a nagy viadalban szörnyen megsebesülnek és egymást levetik lovaik hátáról. A Priámus király fia azon napon nagy vitézségüket mutatták meg; mert sokat vesztettek el a görögök közül, sok királynak történt halála. A nagy Telamon is szembe mégyen a vitéz Sardonis királylyal, kik oly kegyetlen ütközetet tesznek egymás ellen nehéz dárdájukkal, hogy mindketten a sebekben félholtan esnek le a lovak közzé. Thoas és Ákhilles, mint rokonok egyenlő akarattal mennek Hektor ellen és hatalmas erővel vagdalkoznak ellene, ugy hogy sisakját kirontják fejéből, magát is annyira megsebesitik, hogy az arczán sok helyen folyt alá a vér. Azonban forditja Hektor fegyverét és nagy erővel csapja Thoas királyt főbe, ugy hogy sisakja is beszakad, arczában is nagyon megsebesül, az orrának is fele elszakad; mihezképest, a Hektor rokonai bátyjoknak segitségére sietnek, a görögöket kétfelé hányják. A nagy Telamont is szörnyen megsebesitik és lováról letaszitják; kit megfogván a görög vitézek, a görög táborba a maga sátorába beviszik. De Thoaás király ott maradván, azt a trójaiak elfogják s megkötözik és Deiphobus s Anténor gondviselése alatt Trója városába beküldik. Ilyen rettenetes haraggal harczol a két nagy nemzet egymás ellen. De Ménelausnak külön csak Párisra van gondja, őtet lesi, vigyázza mindenütt, hogy régi bosszuját állhassa rajta; melyet észrevevén Páris, ő is nyilát megkeni méreggel és oldalfélt találván Ménelausra, ugy lövi derékban, hogy mindjárt lefordul a lováról és a vitézek Ménelaust félholtan viszik a görög táborba. De amaz is igen tudós orvosokat hivatván, azonnal a méreg ellen gyógyszert

késziteneket és annyira segítik, hogy csakhamar ágyából felkelhet Ménelaus, a ki igen bosszús és mérges volt, nem tartóztathatja magát, hanem ismét kimégyen a harcztérre, vigyázván és keresvén Párist mindenütt. Egykor rátalál Párisra és dühös haragjával nem birván éles dárdáját Páris ellen hajitja, halálra igyekezvén sebesiteni őt, mit ekkor végbe is vitt volna, ha Aeneás ott nem lett volna és hatalmas erejével a Ménelaus fegyvere ellen meg nem oltalmazza Párist, mivel akkor Páris fegyver nélkül volt, tegzét s egyébb készületeit leoldván, Ménelaus könnyen férhetett volna hozzá. Látván Aeneás Párist minden fegyver nélkül lenni, nagy sereggel kíséri be trójába, hogy mint fegyvertelen el ne vesszen, az ellenség keze által. Ezután csakhamar Hektor Ménelausra talál és élve akarván őtet elfogni; éppen midőn kötöztetni akarná, hogy a városba beküldje, mint rabját, tömérdek sereg érkezik a görög táborból, kik elverik Hektort Ménelausról és szándékát végbevinni nem hagyják. Békét hagyván azért Hektor Ménelausnak, az ujonnan érkezett görög segitség ellen indul, hadával együtt. És ellenök oly keményen harczol, hogy nem állhatják tovább veszedelmöket a görögök, hanem megfutamodnak Hektor serege elől. Kiket üznek, vágnak egy ideig a trójaiak; de az nap elhagyván őket és besetétedvén, megszünnek a harczczal és visszamennek Trójába.

Ötödik harcz.

Bemenvén az ázsiai vitézek Trójába, a kapukat erős zárokkal bészegezvén, éjjeli nyugalomra adják magokat, kik a napestig való vitézi munkákban igen ellankadtak volt, strázsákat és czirkálókat állitván fel minden vigyázó helyekre. Reggelre jutván az idő, nem bocsátotta ki Priámus király a vitézeket, hanem nyugodalmat engedett nékiek. Hanem a hadakozás helyett tanácsot akart tartani: minekokáért, becsületes szolgáival hivatja a nagy rendeket, Hektort, Párist, Tróilust, Deiphobust, Polidamást, Anténort és Aeneás királyt. A kik elérkezvén, ilyen formán szólván nekik: nagyrabecsült vitéz urak és királyok, tudjátok Thoás királynak tömlöczünkben való lételét, a ki eleitől fogva gonosz szándékkal volt ellenünk és nyilvánvaló veszedelmünkre mindenkor igyekezett; mihezképest én azt javaslom, hogy magaviseletéért venné el jutalmát és a ki mások vérét szomjuhozta, már fizetne a maga vérével és egy magas fára függesztetnék fel. Mindazáltal tanácstok nélkül nem akarván cselekedni, ebben is javasla-

totokat akarom tudni. Elsőbben is Aeneás felelvén a királynak, illendő alázattal ilyen formán felel: távol legyen tőlled király az a cselekedet, mivel Thoás király a görögországi fejedelmek között a legnagyobb nemzetségből vette eredetét és az ő rokonsága s tekintete nagyon kiterjed egész Európában; méltatlan dolog nagy embert olyan gyalázatos halállal veszteni: minthogy a fegyver fenn forog közöttünk, megtörténhetik az máholnap, hogy hasonlóképpen rabságba eshetik a trója fejedelmek közül akármelyikünk is; mi ha megtalál történni, jó lesz olyan rabot Thóás királyon kiváltani. Ezen tanácsát Aenéásnak Hektor is helybehagyja; sőt szavaival erősiti. De Priámus király tovább is megmaradván állitásához, viszont igy szól a fejedelmekhez: ha ezt végezitek el, félek attól, hogy a görögök annál inkább felfuvalkodnak és ijedt embereknek kezdenek bennünket tartani, a kik az elfogott ellenségükön nem merik bosszujokat állani és az igazságot kiszolgáltatni. Én mindazáltal, mivel tanácstokból ment ki, végzésteken megnyugszom. Ilyen tanács után felkél Aenéás és megjelenti a királynak, hogy Heléna látogatására akarna menni, melyre szabadsága adatván, maga mellé veszi Tróilust és Anténort és a szép királyi felékesitett házakba, a mikbe Hékuba királyné lakott Helénával, bémennek; a hol a többi fejedelmi asszonyok között meglátván Helénát Aenéás és Tróilus, szép és biztató beszédekkel kezdették vigasztalni. Hékuba pedig mint bölcs és értelmes királyné, megfelel Heléna helyett is és a vitéz fejedelmeket szép szavaival inti, hogy nemzetöknek s hazájoknak óltalmában vigyázók és serények legyenek, vitézi fáradtságukat ne sajnálják azon városért, mely kicsinységöktől fogva kebelében fentartotta őket.

A görögök is magok között gyűlést tartván, békétlenül, zúgolódva panaszkodnak, okozva boldogságukat, a melyre nézve arra a hadakozásra kell magokat adniok, a melyben ennyi vitéz, nagy rendek fogytak el és nyomorult halállal vesztenek, holott akármely nagy dolgot sem kellett volna ilyen nagy emberek életén és vérén vásárolni. Mihezképest soknak tetszett volna, hogy az elkezdett dolgokat félbehagyják és naponként nemes nemzetüket szemek láttára ne fogyasszák. Azon éjjel pedig felette sötétes égiháború is támadott volt, sűrű zápor esvén mind virradtig, mely a táborban nagy alkalmatlanságot szerzett, melyhez hasonlót nem is értenek azon a földön az emberek, okozván azt, hogy az istenek haragudtak meg rájok és mint Deukálion idejében, ismét elakarják özönvizzel boritani a föld

szinét. A mit pedig nehezebben szenvedhetett, oly forgó szelek támadtak közöttök, hogy a sátorokat felforgatta és összerontotta a fergeteg; miből minden gonoszat jövendőltek fejekre. Mindazáltal midőn végre a sötét felhők eloszlottak volt, az idő csendesedett és a nap fényesedni kezdett volna, a görögök összegyülnek és mindnyáján fegyverbe öltöznek, azon egyezvén meg, hogy vagy ott vesznek, vagy dicső győzelmet nyernek. Elsőben is azért Ákhilles száll ki a harczmezőre, utánna Diomédes, utánna Agamemnon, Ménelaus és az athaneiek hadnagya, Ákhilles pedig találja Upont, Lárissa királyát, kinek óriáshoz hasonló termete volt, kire egyenesen mégyen a kegyetlen Ákhilles és oly hatalmas erővel csapja vállközben, hogy meghal a seb miatt, mig csak földet érné. Orthomenus király Hektor ellen támad egyenesen, a kit ugyan ott mindjárt kegyetlenül megöl az erős Hektor. Diomédes és Xántippus király egymás ellen vitézi módon harczolnak. Két király érkezik azalatt, kik a harczoló seregek közzé elegyednek, egyik Epistrófus, a másik Czedius, azok tüstént Hektor ellen támadnak. Epistrofus megismervén Hektort, kemény szókkal kezdi szidalmazni és a szidalmazás után iszonyu erővel tészen ütközetet Hektor ellen; de Hektort a nyeregből semmiképpen ki nem vetheti. Megbusulván annakokáért Hektor mind a szidalomra, mind a kegyetlen cselekedetre nézve, ellene rohan és teljes erejéből csapja, vágja nehéz dárdájával, hogy mindjárt kiszalad a lelke testéből Epistrófus királynak; mondván neki Hektor: Ha ilyen nyelves voltál az élő emberek között, menj el és nyelveskedjél már a holtak között is. Látván Czédius kedves rokonának, Epistrófusnak halálát, fölötte nagyon megszomorodik érte és ismerősei közé fordulván, a maga hadát is felveszi, kik ezeren voltak kiválogatva a legjobb vitézekből és azoknak elpanaszolván Epistrofusnak halálát, elrendeli őket, hogy mindnyáján Hektor ellen igyekezzenek és az ő rokonáért bosszút álljanak. Minden késedelem nélkül a nagy sereg Czédiussal megindul, Hektort a seregek közt felkeresik, hatalmas erővel reája rohannak és a lováról leverik. Czédius király pedig látván Hektort, nagy haraggal fegyvert ránt ellene, de Hektornak serényebb és erősebb karja levén, ő is kirántja fegyverét és oly hatalmas erővel vág Czédiushoz, hogy mind kardostól együtt elszakad derekától a jobb karja és ugyanott meg is öli Czédius királyt. Aenéás is Amfimakhus királyt levágja és ő szintén megöli. Ákhilles ismét uj rendezett sereggel mégyen ki a harcztérre, Diómédes hasonlóképpen, Agamemnon, Ménelaus

és az athaeneieknek vezére. Ismét a nagy Telamon Ajáx, Ulysses, Arkhélaus király, Machaon, minden seregökkel és erejökkel a hadba elegyednek, a hol is rettenetes halálos veszedelem indul és hull a test mind a két részről, mint a sűrű kéve. Már a nap szintén délre járt volt, hogy az egész görög táborral valamennyi vitézlő-rend felkelhetett, azok minden sereggel kiállottak és a trójaiak ellen indultak, a kiket oly szörnyü erővel kezdettek bontogatni, hogy nem állhatván tovább a trójaiak a nagy erőt, megkellett futamodniok a görögök elől. Akkor Ákhilles Filis vitéz kapitányt elővevén, harczot indit véle; de nem lévén hasonló ereje, kegyetlenül levágja Ákhilles Filis kapitányt. Hektor is másfelől rettenetes haragjában halálra szánta magát és nem gondolván senkivel, két görög királyt találván, Alpinort és Dóriont, mindeniket leüti a lováról és nehéz dárdájával általveri őket, kik a földön halva maradtak. A Hektor erejében bizodalmat vevén a trójaiak, ismét harczot inditanak és szörnyen megtámadják a görögöket. Azalatt Epistrófus király is kijő Trója városából háromezer válogatott vitézekkel, a kikkel együtt mindjárt a görögökre rohan és erőt vesznek rajtok, ugyannyira, hogy csak széledni kezdenek a mezőn a görögök, mint a darvak, melyek kalauzokat elvesztik. Egy hatalmas tegzes is volt az Epistrófus táborában, ki mások feletti erősen és igen egyenesen lőtt a nyillal; ez a köldökétől fogva a feje tetejéig emberi arczot viselt; de a köldökén alól hasonló volt a lóhoz; egyébaránt testében olyan szőrös volt, mint a ló szokott lenni; az arcza noha hasonló volt az emberi személyéhez, de az felette veres volt, mint az égő tűz szokott lenni; a rikoltása is hasonlitott a vad ló nyeritéséhez; a szemei ugy tündököltek, miutha két égő gyertyát hordozott volna maga előtt; ennek mégcsak tekintete is félelmes volt az ellenségre annyira, hogy irtózván tőle, szembe nem mertek vele menni, hanem szaladtak előtte; ez fegyver-derékkal be nem fedezte testét; egyébb fegyvere sem volt, hanem egy nagy kézijat hordozott a kezében és az oldalán nyilakkal teli puzdrát. Ez ugy ment ki a hadra, csak gyalog harczolván, vagy inkább lövöldözvén mindenfelé; kinek látásától iszonyodnak a görögök lovai, mivel szokatlanok voltak hozzá, ugy hogy akármiféle sarkantyuval, vagy ostorral rája nem verhették a lovakat; mihezképest, minthogy nem árthattak neki, felette sokan futamodtak el, vagy vesztek miatta a görögök közül. Azonban egy Polixenus nevű nagy vitéz fejedelem és a görögöknek hatalmas vezére mindig csak Hektor ellen igyekezett, kivel midőn szembe

állott volna, kegyetlen harczot kezd véle, kit maga sebességében ugy taszit Hektor nehéz dárdájával, hogy hanyatt esik vitéz Polixenus és ott mindjárt meghal a Hektor keze által. Midőn a fennebb emlitett csodálatos nyilas serényen forgolódnék az ellenség ellen, a trójaiak is hasonlóképpen nagy erővel fogyasztják, nem állhatják végre, hanem megfutamodnak a görögök, kiket éppen a sátorukig üznek, vágnak a trójaiak. Akkor csudálatos dolog történt; mert midőn igy vágnák a görögöket és sátorukból ki is kergetnék s huznák őket, különösen az a nyilas a mint fogyasztaná az elenséget, Diomédes iszonyu haraggal felgerjedvén és magát halálra szánván, fegyvert ragad, hogy a futó görögöket biztassa és segitse; de a merre indult, arra nem mehetett a trójai vitézek miatt, hanem kénytelenségből avval a csudálatos nyilassal kellett szembe menni; vissza sem térhetett, mert háta megett ellenségei voltak, kik miatt megsebesült volt már, minélfogva ő is csak a nyilasra mégyen: a ki midőn lőni akarná, mig a nyilát ellőné, hirtelenséggel neki fordul Diomédes és oly hatalmas csapást tesz rajta, hogy szörnyü halállal vész el a csudálatos nyilas. Azalatt a görögök is erőt kezdenek venni a táborban s a harczhelyeket visszafoglalják annyira, hogy vissza kezdenek szaladni az ázsiai vitézek. De Hektor Galatéa nevü jó lován ülvén, Ákhillesre akad, a kivel szemben mindjárt oly erős ütközetet tészen, hogy nehéz dárdájokkal leverik egymást a lóról. Ákhilles azonban hamarább felugorván lovára, megragadja a Hektor lovának kötőfékjét, hogy elvigye mint nyert marhát; a min Hektor igen megszomorodik, nagyszerü kiáltással előhivja vitézeit, kérvén őket, hogy lovát ne engedjék Ákhilles által elvitetni. A kik sebességgel utánna rugaszkodnak Ákhillesnek és csakhamar elérvén, rettenetes harczot kezdenek, ugy hogy mind a két fél között hullanak az emberek: a hová elérkezvén Hektor rokonai, vitézi módon kiragadják a görögök kezéből a Hektor lovát, a Galatéát; melyet kezéhez visszavivén, felette megörvendett neki Hektor. Midőn mind a két részről folyna igy a kegyetlen és halálos harczolás, Anténor is a trójai királyok között igen-igen nevezetes vitéz és tudós a hadakozásban, nyargal mindenfelé és nagy kárt tészen a görögök közt, ki után mindaddig leskelődnek a görög fejedelmek, hogy megkeritik egykor és elevenen elfogván küldik a görög táborba, nagy gond viselések lévén Anténorra, mint rabjokra. E napon kifogyván az időből, véget vetnek a harcznak, a sötétben alig ismerték meg egymást az emberek.

Bémennek Trójába az ázsiaiak, Polidamásnak, mint atyjának igen szomoru hirt mondának fia rabsága felől.

A hatodik harczról.

Alig várják a reggelt a trójaiak, hogy szép, rendezett seregekkel kiszálljanak a harcztérre, a hol készen találják a görögöket és kemény ütközetet tesznek egymás közt, a mely nap nem is szünnek meg a harczczal, hanem fogyasztják és képtelenül hullatják egymást sötét estig. Sokan vesztek el e napon a görögök közöit, de még többen a trójai vitézek közül: a görögöknek szolgált a szerencse. Igy megszünt egy darab ideig köztük a hadakozás; mert a görögök Diomédest és Ulyssest követségben beküldik Trójába, hogy három hónapig békét kössenek Priámussal. Kiknek eleibe mégyen egy Dolon nevü vitéz ember, a ki a Trójában a régi nagy nemzetből való volt és ez vezeti a követeket a királyi udvarba, a fényes Iliumba. Kik midőn elérkeztek, követségüket illendő vitézi pompával előadják, kiknek Priámus király is illedelmesen igyekszik választ adni. De elsőbben hosszu asztalt teritenek a nagy palotában és gazdagon megvendégeli őket a király, a sok uraknak és fejedelmeknek jelenlétében. Azután közönséges tanácsot tartván, elvégzik, hogy jó válaszszal bocsássák el a követeket és három hónapig tartó béke engedtessék, kivánságuk szerint. Egyedül Hektor nem lévén akkor sem a vendégségben, sem a tanácsban, midőn megértette a végzést, azt semmiképpen nem javallotta, hanem tehetsége szerint ellenzi, mondván: a görögök a béke kivánattal mesterséges praktikára visznek bennünket, a szép szavakkal megakarván csalni mindnyájunkat; pedig nincs egyébb feltett czéljok, hanem csak az, hogy halottjokat temessék, táborukat a dögvésztől oltalmazzák; és a mi nagyobb, mivel élelemben megfogyatkoztak, ez idő alatt zsákmányolni járjanak, táborukat megtöltik s várják azt, hogy a mi élelmünk a városban teljességgel elfogyjon és éhséggel nyomorgassanak bennünket; noha félelmünk e miatt ugyan nem lehet, hogy még ezután is jó idővel megfogyatkozzék városunk élelmi szerekben. Mindazáltal a közös végzést (ugymond) én el nem bonthatom, abba nem is működöm, hogy ennyi embernek munkáját bontogassam s tanácsukat elrontsam; mert azt talán gyalázatnak tartanák a fejedelmek: mindazáltal hányszor történik, hogy a min országosan megnyugosznak is a nemzetek, hagynának fel véle; és ha valaki jobbat találna mondani, követnék

mindnyájan annak tetszését a szerint, sokszor nagy veszedelmeket kerülhetnének el az országok. De ámbár légyen meg a három hónapig tartó béke, ha ugy tetszett a fejedelmeknek. Meglevén annakokáért a béke, igen kapnak rajta mind a görögök, mind a trójaiak, mindenki kedves emberét tisztességesen temetvén el ezen idő alatt, kik a harczban elestek, kipihenvén magukat a hosszas hadakozás után. Ezen frigy alatt Anténort is kiváltják a görögök közül, Thóás királyt adván érette. Ezen időben volt egy Kalkás nevű pap, a ki az istenek jelentéséből elhagyta Trója városát és a görögök mellé állott: ennek jó magaviseletű s igen szép leánya volt Briseida, melynek kiadásáért küldenének bé Trójába, Priámus királyhoz, talán atyjának kezébe adják saját gyermekét. Mihezképest beküldenek Trójába, a kiért sokat könyörögnek Priámus királynál, de a trójai fejedelmek ellene vannak, haragudván Kalkásra, kit halálra méltatnak inkább, mint hamis árulót, mintsem méltónak tartsák arra, hogy kivánságát valamiben teljesitsék. De hogy Anténort annál is könnyebben kivesse a görögök kezéből Priámus király, a fejedelmek kedvek ellenére is kibocsátja az apjához Briseidát. Ezen frigy alatt maga Hektor is kimegyen a görögök táborába, kit meglátván Ákhilles, örömest kiván szembe állani vele, mivel soha még annakelőtte fegyver nélkül nem láthatta; a ki Ákhillesnek barátságos kérésére sátorába mégyen az őtet kisérő szép nemesi sereggel együtt; ennek következtében megismerkedvén, beszélgetéssel töltik az időt, mond a többi közt Ákhilles Hektornak: Hektor, megvallom, szivemből kivántalak ily alakban látni, mivel fegyver nélkül soha nem láttalak, mindazáltal, annál nagyobb örömömre volna, ha a kezeim által történnék hirtelen halálod, a melyen igyekeztem én tehetségem szerint, mert sokszor vettem észre vitézi erődet, sőt vérem hullásával is éreztem kezeidnek sulyát, éles fegyverednek testemen hagyott sebhelyei maig is láthatók. A mi miatt nem kevés bosszut nyeltem egyszer-másszor; de mindazoknál is keservesebb sebet ejtettél szivemem, midőn kedves barátomat és rokonomat, Patroklust kegyetlenül elvesztetted, kit szintén ugy szerettem, mint önnön magamat, attól választottál el engem; de bizonyosan elhiheted, egy évet nem adok, hogy megfizeted nekem a Patroklus halálát, ugy hogy semmivel nem maradsz adós. Illő, hogy az én kezem által essék veszedelmed, mert az én barátomnak kezét a halál megkötötte és az többé ellened fel nem támad. Én pedig reménylem, hogy az én kezeimet el nem kerülheted, tudván szádékodat, hogy te is az én vesze-

delmemre köszörűlöd szüntelen fegyveredet. Kinek igy felel az erős Hektor: hallod-e vitéz Ákhilles, kiben a görögök nagy részint vetették bizodalmukat: minden ok nélkül csudálkozol rajtam, nem is tudom, miért kell kérdőben is venned, miért lennék én néked halálos ellenséged! holott te kezdettél elsőbben is nekem halálos ellenségem lenni, te jöttél az én hazámra, ellenem való irigységedet sokféleképpen jelentvén, holott az irigységből és gyűlölségből nem származik eggyesség. Tudod-e, hogy a szeretetet nem a méreg szülte a világra, az egymással egyező kedves rokonoktól származhatik a szeretet: a gyűlölség pedig a veszekedést szűli. Tudd meg továbbá azt is, hogy a te fenyegetésed engem semmiben meg nem szomorit; sőt nagy reménységem vagyon, hogy két esztendő alatt életem megmaradván, teneked is veszned kell fegyverem által, azoknak a görög fejedelmeknek is, kik véremet annyira szomjuhozzák. Látom jól, minő nagy bolondság fogta el sziveteket, mind neked, mind a többi görögöknek, kik oly terhet vetettek vállatokra, melynek elviselésére elégségesek nem vagytok, sőt a halál kapuján hamarabb mentek által, mint a fényes Iliumnak kapuján. Bizom abban is, kogy én látom meg a te halálodat, nem pedig te az enyimet. Ha pedig vitézi erődben és képességedben annyira dicsekedel, nyerd meg a görög fejedelmek előtt, hogy csak mi ketten harczoljunk meg a harcztéren és víjunk halálos párbajt, ha te győzelmet vehetsz rajtam, maradjon a görögöknek az én szép hazám, Trója és mindazon országok, melyeket az én atyám Priámus király bir, nemzetem száműzetésével. Hogy pedig ennek a végzésnek megtartója és teljesitője lesz nemzetem, arra azért felelek, hanem elégséges kezeket is hagyok, kikben megnyughatnak a görög fejedelmek; melyre ha rá veszed magadat és szerencsés leszesz, nemcsak magadnak szerzesz dicsőséges hir-nevet, de számtalan nagy rendeket is megszabaditasz a nyughatatlanságtól, melyben nyakig usznak ennyi nemzetek. Ha pedig enyim talál lenni a győzelem, te is biztositsz arról, hogy a görög nemzet eltakarodik ezen helyről és békében hagyják hazámat. Akhilles Hektornak ilyen szavaira szörnyen felindul, ugy hogy a veriték is foly a testén, elsáppadt haragjában és a bajvivást rögtön felajánlja és bátran felkelvén helyéről, Hektor eleibe mégyen és mindjárt egy puszta fegyvert nyujt kezébe, melyet Hektor kiváncsian várt és örömest nyul a fegyverhez. Midőn a háborgó beszédek miatt nagyobb zaj támadna, értésére esvén Agamemnon királynak a két nagy vitéz között támadt harcz, felkél a többi görög fejedelmekkel

együtt, mennek Ákhilles sátorába és végére járván a Hektor és Ákhilles közt való szándéknak, egyenlő akarattal ellene mondanak a végzésnek a görögök, azt adván okul, hogy nem kellett volna Akhillesnek az ő személyökben semmire sem kötni magát, mert azt meg nem akarják tartani, nem is volna okosság, egy ember szerencséjéhez vagy veszedelméhez kötni annyi nagy nemzetnek megmaradását, vagy akárminemű állapotát. Hasonlóképpen a trójaiak is ellenkezői lesznek ennek az igyekezetnek; csak egyedül Priámus király hagyta volna helybe ezt a végzést, sokat tulajdonitván Hektor vitézi erejének. Igy vége lett a két vitéz fejedelem veszekedésének. Ákhilles is elmegyen onnat a többi görög fejedelmekkel az Agamemnon sátorába, Hektor pedig bémégyen Trójába. Ezek megtörténvén, midőn Tróilus észrevette az atyjának akaratját Briseida felől, hogy az édes atyjának viszszaakarja adni a király, nagyon megbosszankodik rajta, mert Briseidát szerette és hogy megkellett tőle válni, nem tarthatta tovább indulatát, hanem keserves sirásra fakadott bánatában, barátai közül senki elégséges vigasztalást nem adhatott. Másfelől pedig Briseida is hasonló rokonszenvvel viseltetvén, sok fohász és könnyes szemmel válik meg Tróilus társaságától, ugyannyira, hogy könnyeivel áztatta köntösét, ugyannyira, hogyha megcsavarták volna a nőnek ruházatát, vizet ereszthettek volna ki belőle; végre mintegy eszeveszett bánatában, körmeivel sértegette gyenge arczát és czifrán felkötött haját is lebocsátotta s megőrült, ő megvet mindent, a kit meg nem engesztelhetnek, keserves panaszszal jajgatván és mondván: hogy könnyebb neki sokkal a halál; mintsem a Tróilustól való megválása. Kit maga is megszán Tróilus és kezdi biztatni a leányt, hogy ne adja halálra magát, hanem türje békével, valamint az idő ezt kivánja. Reggelre jutván pedig, elválnak egymástól és Tróilus fölmégyen atyja palotájába, neki is megbomlott az esze, csak a nagy szomoru bánatban tölti idejét s ébren is álmodik, azt hivén, hogy ő halálból szerettetik és hogy változás nem bonthatná el a Briseida szerelmét, nem gondolván meg, mint tudatlan ifju, hogy sok nőben mennyire uralkodik az állhatatlanság, ugy, hogy ha egyik széméből hullanak a könnyek, a másik szemével örvendezve néz másokra, nem gondolván meg, mily hasonló légyen az, a reggeli harmathoz, mely csak addig szokott fényleni, mig a napnak melege nem éri. Sőt akárki légyen az, a ki efféle csalárd szeretethez köti és ragasztja elméjét, a legnagyobb bolondok közzé bátran számlálhatni, a kik tudniillik szándékosan ugranak a veszede-

lemuek mély vermébe. Ámbár gyengélkedik Briseida mégis a király parancsából utra indul, kit Tróilus több nemes ifjakkal együtt messze elkisér a görögök tábora felé. Szivszaggató bucsuzások után Tróilus visszatér társaival Trójába; a görögök pedig nagy tisztességgel viszik a táborba Briseidát. Kik közül Diomédes is jelen volt, látván szép termetét a leányzónak, rögtön megkedveli és társalgásba elegyedvén vele, kijelenti hozzája való rokonszenvét; kinek azonban kedves választ rögtön nem adott Briseida, mindazáltal némi reménységet nyujtott, ilyen formán felelvén neki; hogy elsőbben édes atyjával, Kalkással akar szembe lenni, azután vár az alkalmatosságtól és megtanitja az idő, mit kellessék cselekedni. A mely válaszszal megelégedvén Diomédes, a leányt elkiséri az atyjának, Kalkás jövendőlő papnak sátoráig. Eleibe menvén Kalkás, kedvesen és derült arczczal látja szép leányát: kit midőn belső sátorába bevezetett volna, már csak ketten maradtak, az atyja leányával: sirását végezvén, magához tér Briseida és mond atyjának: szerelmes édes atyám, holott te mások felett tudós ember voltál, sőt a jövendő dolgokat is által láttad; a te iskoládból hatalmas bölcs emberek származtak, nagy elmédnek bölcsességéhez képest, kérlek, jelentsd meg nekem, hogy történt e nagy változás rajtad? mi módon kellett ilyen nagy állhatatlanságra jutnod, hogy elkellett nagy és szerencsés állapotodat cserélned és tábori veszedelmes állapotra jutnod? hiszen te voltál a nagy trójaiaknak egyik igazgató vezére, a fényes Iliumnak csaknem második ura voltál. Ott tégedet csaknem földi Isten gyanánt tartottak, épületednek magassága messze földre látszott, tárházaid drága kincsekkel rakva valának; honnan van, kérlek, hogy kedves hazádnak ilyen háládatlan árulója lettél, a kinek óltalmazni kellett volna a szép várost, azt még te igyekezel elpusztitni? és most pedig az idegen nemzet közt mint egy számüzött megvonod magadat és a szerencsének bizonytalan koczkájára biztad állapotodat, a mi csak fogyatkozásokkal fizet, a mint látom. A mi még nagyobb, nem is utolsó gyalázatra jutottál, ha meggondolod, kiknek társaságába adtad magad, a te nemes nemzetednek halálos ellenségei között lakván. Hidd el, oly erővel ragadott rád a becstelenség, melyet soha semmi időnek emlékezete el nem töröl s le nem mosbat rólad. Én csodálom, hogy éjjel-nappal nem siratod tettedet, a ki az élő emberek között is a gyalázatnak fekete ruhájába fogsz járni, holtad után megfizeted a Plutó országában ennek az árulásnak méltó jutalmát. Mihezképest jobb volna nekünk valami kietlen pusztában

megvonni magunkat és zarándokul élnünk, mintsem az emberek között ily nagy gyalázatra és becstelenségre jutnunk. Nem tudod-e meggondolni, mit állitnak a görögök felőled? a ki hazánknak árulója lettél. Ne gondold, hogy mások jó itélettel legyenek felőled, mert lehetetlenség, hogy a görögöknél ezentul hiteled lehessen. Nem kellett volna Apollónak csalárd tanácsán megindulnod és annyira megcsalatkoznod, hogy ilyen tanácsra elhagyván nemzetedet, ellenségednek hűségére bizod életedet. Nem is hiszem, hogy Apolló Istentől vettél volna választ, hanem valamelyik pokolbeli kegyetlen személytől csalattál meg, a ki Apolló képében ámitott el téged. Ezeket siralmas jajgatással adá elő Briseida és véget vet beszédének. Kinek rövideden csak ilyen formán válaszol Kalkás: Oh édes leányom! miféle gondolat bánt azt jól tudom és irtózom tőle, mert ugy látom, hogy az istenek parancsolatit és hagyományait te csak semminek tartod, holott kiváltképpen mi halandó emberek azokhoz tartozunk szabni magunkat, sőt én megnyugodtam abba, hogy valamit az istenek megigérték, abba változás nem lehet; mihezképest elkell veszni a nemes Trójának és az ő hatalmas népe egyről-egyig kardra hányatik. Jobbnak itélem azért, édes leányom, ilyen formában megmaradnunk, mint a kard élére hányatnunk. Igen ékes ábrázatu volt ennek a Kalkásnak leánya, kinek nézésére a görög fejedelmek gyakran jártak a Kalkás sátorába, tudakozván a trójai állapot és a királyok felől, kiről szép értelemmel tudott jelentést tenni az okos Briseida. Mihezképest igen becsülték őtet a görögök és sok ajándékkal tisztelték meg. Azon nap még le nem enyészett vala, hogy változik a Briseida tanácsa és a minek ezelőtt ellenzője volt, azon már két kézzel kapdos, a görögök között való lakását dicsérvén inkább, mint a trójai állapotot. A kedves Tróilus már eszébe sem jut; igy bizonyitotta meg, mily változó a női természet. Mert a hány óra van egy napban, annyi változást szenved akarata, nem is lehet olyan tudós, a ki tollára vehesse a csalárd asszony politikáját, azért jobb arról hallgatni, mint irni róla.

A hetedik harczról.

Miután a három hónapi béke ideje elmult, ismét a hadakozáshoz készülnek és Hektor még a trójai piaczon elrendelvén a seregeket, maga is kimégyen szokása szerint a hadba és az előljáró seregeknek vezére lévén, magára vállalja az első ütközetet

csapatjával, melybe tizenöt ezer vitéz embert rendel. Utánna mégyen vitéz öcscse Tróilus, tizezer emberből álló tömérdek sereggel. Harmadik seregben Páris indul meg a Persából jött nyilasokkal, kiknek még a lovuk is fegyverbe volt öltöztetve; ezek három ezeren voltak. Deiphobus is három ezred magával követi ezeket. Ezek után a hátramaradt sokasággal Aenéás király mégyen ki a harcztérre: ugy hogy mindenestől fogva, a mint Dáres Frigius bizonyitja, százezer ember ment ki Trója városából a hadba. Ellenben a görögök részéről az első sereggel Ménelaus király indul hét ezred magával. Ugyanannyi vitézzel nyomába mégyen a jó Diómédes. Akhilles is hét ezred magával követi őket. Xántippus három ezer fegyveressel mégyen Ákhilles után. Ezek után nagy temérdek sokasággal a dandárban Agamemnon király van személye szerint. Legelsőben is a görögök táborából kiugrik Filis király saját seregével, kinek minden tartózkodás nélkül elibe áll az erős Hektor és a mint össze ütköznék a két hatalmas vitéz, kemény kezében forgatván Hektor dárdáját, ugy találja csapni Filis királyt, hogy mindjárt szörnyet hal és fővel borul a földre. A királynak halála miatt iszonyu nagy kiáltás támad az egész táborban; mihezképest iszonyu zürzavar és vérontás indul, ugy hogy a mezőt nagy helyen elboritja a holt test. Még ugyan a görögök részéről Xántippus király előre veti magát, utat nyitván fegyverével magának a sokaság között, sokat elhullat vitézeivel együtt a trójaiak közül, boszut akarván állani a bátyja fiának Filiusnak haláláért. Melyet látván erős Hektor, nem nézheti tovább kihivó szemmel, hanem iszonyu haraggal ellene támad és karjának minden erejéből oly sebet ejt rajta, hogy fegyver-derekán által hatván az éles fegyver Xántippus király is ott hagyja életét Hektor keze miatt. Ennek a királynak veszedelmes halálán igen megindul az egész görög nép és össze kezdenek csoportozni, ugy hogy az egyik sereg a másikat éri, harczolnak kegyetlenül, a trójaiakat elkezdik nyomni. A kegyetlen Ákhilles is elérkezvén hatalmas erejével, sokat levág saját kezével az ellenség közzül. Azok között két jeles vitéz embert is, Likáont és Euforbiust, kik messze földről jöttek volt Priámus király segitségére és nagy hirü emberek voltak, jó viseletüknél fogva. Hektor azon nap arczában igen nagy sebet kapott; de nem vehette észre kitől kapta; csak midőn szerfelett kezdett folyni a vére, akkor vette észre; mihezképpest a trójaiak hátrálni kezdettek és a Trója keritéséhez nem messze lévén, feltekint Hektor a kőfalra, hát ott van felesége Helénával és többi hugaival együtt, kik nézik vala

a harczot és kinek-kinek magaviseletét mind két részről. Már a görögök annyira visszatolták a trójaiakat, hogy a város kapujához kezdettek volt szorulni: melyen igen megbusul Hektor és szégyenében kapja nehéz dárdáját és egyenesen Memnon királyra az Ákhilles rokonára indul, kit oly hatalmas és erős kézzel kezd csapkodni, hogy a sisak és fegyver-derék meg nem tartván a csapást, darabonként kezd szakadozni a vas és testébe oly mélyen béhatnak a sisak darabok, hogy az agyvelejét is megsértik és összesebesitik, mi miatt szörnyet halt a nagy vitéz Memon király a trójai kapu előtt. Melyet látván Ákhilles, borzasztó haragra gyulad és fegyverhordozójának kezéből kiragadja legnagyobbik dárdáját, minek felette vastag volt a nyele és Hektorra rohan tüstént, kit hatalmas erővel taszit nehéz dárdájával; de a nyeregből ki nem vetheti Hektort; a ki éles tőrét vevén elő és Ákhilleshez kegyetlenül kezd csapkodni, ugy hogy az erős sisak is szakadozni kezd az Akhilles fejében, mindazáltal halálos seb nem esik rajta, de a kemény ütések miatt annyira megszédül, hogy hajladozni és ingadozni kezd lova hátán, kit haragosan megszólitván Hektor mondván neki: Ákhilles Ákhilles, szörnyen igyekezel ellenem; de rátaláltál a sebes tüzre, mely nem sokára megemészt és koporsóba tesz tégedet. Ákhilles is a Hektor szavaira illendőképen meg akarván felelni, hirtelen érkezik Tróilus nagy sereggel és a két hatalmas erős vitézt elválasztja egymástól, maga kezével kivánván megölni Akhillest és a görögök táborát megszalasztani, ugy hogy csak hamar elesnek ötszázan közülök, mire nézve a görögök futamodásnak erednek, kiknek szerencséjökre igen jókor érkezik Méneláus háromezer jó fegyveressel, a kik bátorságot adnak a futó görögöknek és ismét helyre kezdenek állani; de a trójai részről is érkezik Démon, nagy nyugodt seregével és egyenesen Méneláust keresvén fel, harczot indit vele, arczán nagy sebet ejt és lováról is leveri. Tróilus is forgolódván serényen, azon igyekszik Cedémon királylyal együtt, hogy fogságra ejtsék Méneláust, meg is fogják ugyanott és kötözve a város felé inditják, melyet mindenfelől a görögök észrevevén seregestől állanak elejökbe és a mint lehet óltalmazzák Méneláust. Ekkor érkezik ama vitéz Diomédes nagy temérdek sereggel és Tróilusra rohanván, leveri őtet jó lováról és lovát elfogván, szerszámostól együtt bizonyos követétől onnét mindjárt elküldi Briseidának ajándékba, meghagyván hü szolgájának, mondja meg Briseidának, hogy az a ló Tróilusé volt, melyet annak előtte

Briseida szeretett, mit annak emlékezetére küld, hogy jelét adja, hogy hatalmasabb mint Tróilus, mit kedvesen vehet tőle. A követ azon izenettel sietve elmégyen, Briseidának a követséget elbeszéli és az ajándékba küldött lovat is kezébe adja, azon meghagyás szerint, miként Diómédes parancsolá. Melyet nagy örömmel vesz Briseida és a követtől ilyen szókat izen visza: mond meg uradnak, hogy én nem gyülölhetem azt az embert, a ki én rólam olyan nehéz állapotában is megemlékezik. A mely válaszszal vissza menvén és megjelent, azzal nagy örömet szerzett Diomédesnek; mirenézve keményen forgolódik és gonosz szándékát a trójaiak ellen igyekszik teljesiteni; de a trójaiak vitézi módon forgolódván, erőt vesznek és megszalasztják a görögöket, ugyannyira, hogy a görög táborig kezdik őket hullatni és vágni, sőt oly kétségben forgott a görögök állapota, hogy ha Agamemnon akkor nem segitette volna, vége szakadott volna minden igyekezetnek, hanem az egész táborban kicsintől fogva nagyig a kit csak kaphatott, azokat mind magához vette Agamemnon és a nagy sokasággal, a mint lehet, ellene áll a nagy veszedelemnek, mindenütt jelen lévén ő maga is. Igy állithatja helybe a veszni tért görögöket; és nagy erővel ujabb harczot inditván, talpra állanak a görögök és a harcztért ismét visza nyerik az ellenségtől. Érkezik azonban a vitéz Polydamás nagy segitséggel és bátorságot adván a trójaiaknak, ujabb harczot inditanak és a városon kivül valami titkos gödröket csinálván az ellenség veszedelmére, azokra az árkokra hajtják egymást, a hol kimondhatatlan veszedelem éri mind a két félt. Diomédes azonban Polydamás ellen nagy haraggal szándékozik, éles dárdáját forgatván kezében, ha valahogy Polydamáson halálos sebet ejthetne: de Polydamás is hatalmas és erős vitéz lévén, oly nagy erővel ütközik meg Diomédessel, hogy lovastól a földre ejti őtet, kinek csapása miatt Diomédes nagyon megsebesül. Polydamás pedig, minekelőtte felemelkedhetne a földről a Diomédes lova, addig elfogja és kötőfékénél fogva Tróilus rendelkezése alá adja, a ki akkor csak gyalog szerben hadakozik, a mely lóra sietséggel felveti magát Tróilus. Azalatt érkezik Akhilles és kegyetlenül Tróilus ellen támad, kivel Tróilus vitézi módon szembe állván, oly keményen ütközik meg Akhillessel, hogy nem maradhatván Akhilles a nyeregben, lováról is lefordul a nagy seb miatt, melyet ejtett rajta Tróilus. Akhilles pedig ilyen nagy sebbel sem gondolván, mely csaknem halálosnak látszott lenni, hirtelenséggel felugrik a földről és ismét lovára igyekszik

fordulni, kinek segitségére a görögök közzül sokan érkeznek oda. Ekkor Hektor is azon helyre érkezik; és a mint Dáres Frigius irja, hogy majd ezer embert vágott le csak maga kezével azok közül, a kik Akhillest óltalmazták ellene és kétség kivül el is fogta volna Ákhillest ha a Telamon fia a nagy Ajáx és az athaeneieknek erős kapitánya nem érkezett volna, kik sok munkával kisegitették és igen nagy bajjal lóra ültették Akhillest. Ezalatt beesteledvén, tovább a harczot nem nyujthatták, hanem mind a két rész az ő szállására tért vissza éjjelre. Ekkor harmincz egész nap szüntelen tartott a harcz köztük, a mely napokon a hadakozók közül igen sokan hullottanak el, de még is többen a görögök közül. Azon napok alatt a Priámus király fiai közül hatan vesztek el, Hektor maga is arczában nem csekély sebet kapott: Mihezképest hat hónapig tartó békét kiván Priámus Agamemnontól, melyet örömest meg is engedtek a görögök és hittel meg is erősitik a békének megtartását, mivel mind a két félnek nagy szüksége volt a sok sebessülteknek meggyógyitására nézve.

Nyólczadik harczról.

Megerősitvén egymásközt a frigynek idejét, Hektor fölmégyen a királyi udvarba a fényes Íliumba és ott lefekszik, sebeiből gyógyittatván magát: a mely házban lakott, csudálatos szép épületnek irja Dáres Frigius, minek a padlózata kristály volt és a falai hasonló kristálylyal tündöklöttek, tizenkét alabástrom kőből állván a háznak épülete. A háznak hosszuságát husz lépésnek mondja: azon háznak a négy szegletén négy igen szép oszlop mindenik drága Onix kőből volt mesterségesen kifaragva és kiczifrázva. Azon oszlopnak finom aranyból álott a lábuk, a mely oszlopok négy csudálatos képet tartalmaztak, melyek ördögi praktikával készültek minden kétség nélkül, a miből sokat jövendőltek; de mivel az haszontalan álmodozás inkább, mint igazság, arról való irásnak békét kell hagyni. Ez idő alatt Priámus király, a fegyver miatt elesett fiait tisztességesen eltemetteti, mindeniknek emlékére épületet emeltetett. A görög táborban Diomedes is sebeiből kigyógyulván, Briseidáról a Kalkás leányáról kezd gondolkodni, a ki kaczér és ravasz leány lévén, nem ád elutasitó választ Diomédesnek, várván tisztességes házasságot kinőni a Diomédes szerelméből. Azonban eltelik a hat hónapi béke és ismét hadra készülnek a trójaiak a görögök ellen, minek kö-

etkeztében tizenkét egész nap meg nem szüntek a munkától, harczo-
ástól és kegyetlen vérontástól, a holt testek miatt és a lovak döge
iiatt megbüszhödik a mező, megromlik az éltető levegő, mivel a
apnak is igen melege lévén, minthogy a görögök a mezőn csak
sátorokban szenvedhették a hévséget, igen nagy döghalál szár-
iazik közöttük és számtalan sokan vesznek el a miatt, mihezké-
est ismét harmincz napig tartó frigyet kiván Agamemnon király
'riámustól, mit meg is enged Priámus király a görögöknek, ta-
ácsának végzéséből és megerősitik a békét,

Ennek a harmincz napig tartó frigynek ideje is eltelt, ismét
iindenik fél hadra készül. Minekelőtte pedig megvirradna, And-
omache a Hektor neje, kinek már volt egy fia Hektortól Laol-
iéden nevü, a másikat pedig Astynaxát még szoptatta, ilyen
lmot látott; hogy ha Hektor a következő napon kimenne a
adba, egyáltalában többé életben a városba vissza nem jönne,
anem el kellene veszni ellenségei miatt. Felserkenvén álmából
ndromache, szörnyen megijedett azon éjjeli látástól és keservesen
rásra fakadván félelmetes álmát megbeszéli kedves férjének; mi-
ezképest sok könnyhullatással esedezik s kéri Hektort, hogy
sak e napon tartóztassa magát a kimeneteltől és álom-látását
e vélje semminek. Hektor pedig neje beszédén igen felgerjed és
iegharagudván kemény szavakkal feddi nejét. Mondván; nem
lik jó értelmü és nagy dologra termett derék embernek a ha-
zontalan álmodozásokra hallgatni és afféle árnyakhoz kötni sze-
encséjét, holott gyakrabban csalnak meg az álmok, mintsem va-
ami valóságot jelentsenek. Mihezképest igen jó reggel fölmégyen
z udvarba Andrómache Priámus királyhoz és nejéhez Hekubá-
oz és nekik megjelentvén az éjjeli álmát, szorgalmatosan kéri
zet is, hogy az nap ne bocsássák ki Hektor fiokat a harczba;
iert a megtörténő veszélytől félti álomlátása szerint.

Megvirradván szépen és megvilágosodván az idő, Hektor
endeléséből elsőben is Tróilus mégyen ki a város kapuján
zép seregeivel, azután Páris, azután Deiphobus, utánok Aeneás;
zet követi a vitéz Polidamás: utánna mégyen Sárpédon király;
utána Epistrófus király és az Eos királya, azok után Fortzius
Filiménis királyok, azután az egész dandárban mindazon nagy
nberek, kik a Trója segitségére jöttek volt. Priámus király
indezeknek szabadságot adott a hadba való kimenetelre, látván
görögöket rendezett seregekben a trójai körfalakon kivül való
zéles mezőkön állani; csak Hektornak parancsolja meg küllö-

nősen, hogy azon nap ne menjen a hadba, hanem maradjon a városban. Erre nézve nagy haragra gerjed Hektor és nejét keményen megfeddi, minthogy észrevette, hogy ő az oka, hogy az atyja őtet ki nem bocsátotta a hadba. Mindazáltal félretévén az atyja parancsolatait is, fegyvereit előhozatja a szolgákkal és felöltözött, a mit látván Andrómaché, a neje, csecsemő gyermekét ölébe szoritja és nagy alázatossággal a Hektor lábaihoz borul, kérvén nagy siránkozással és jajgatással, hogy tartóztatná meg magát e napon a harcztól és tegye félre fegyvereit. De midőn Hektor nem akar neje kérésének engedni, egynehányszor elájul Andromache a lábai előtt, mondván neki: ha engemet nem szánsz, könyörülj bár csak e kisdeden, kit még eddig a tejtől sem választhattam el, hogy ezek a kisdedek anyjukkal együtt ne jussanak az idegen nemzetnek kegyetlen fegyverére, éh halálra és messze földre való számüzetésre. Ennek következtében Hekuba királyné az anyja, a hugai Kassándra és Polixena és mindnyájan keserves könyhullatással kérik, hogy e napon tenné le a fegyvert és nyugodnék, lenne veszteg a királyi udvarban, de mindezeknek siralmas kéréseire sem hajol meg Hektor, hanem lemenvén a királyi palotából, fegyverét kezébe vevén, lovára felül és midőn indulni akarna, Andromaché ismét mint egy őrült hosszu köntösét megszaggatván, haját is lebocsátván, nagy jajgatással mégyen Priámus király eleibe, nagy keserüségében körmeivel még arczát is ugy meghasogatván, hogy alig ismerhették meg, hogy ki volna. Ilyen formán borulván a király lábaihoz, kéri nagy sirással, hogy tartóztassa a Hektor szándékát, mert nincs már semmi mód a mi megtartóztassa, hanem csak az ő atyai parancsolata. Kinek siralmán megindulván a király minden halogatás nélkül lovára ül és fiának Hektornak utánna siet; kit midőn egy mértföldnyire elért volna, megragadja Hektor lovának kötőfékjét és kemény haraggal megszólitja; de sok szép intésekkel és könyhullatásokkal kéri, sőt az Istenek nevére kényszeriti, hogy ezen szándékról mondjon le és halaszsza más időre. A ki sokat feleselvén a királylyal, végre is engedni kell az atyja parancsának és kedve ellen visszatér házába: mindazáltal fegyveréből ki nem vetkőzik. Azonban a városon kivül iszonyu vérontás és kiáltás indul, Diomédes Tróilussal összeütközik és kemény csapásokat szenvedvén egymástól, el-elnyargalnak egymás mellett és megint összeszaladnak oly dühösséggel, hogy ekkor valamelyiknek a másik miatt el kellett volna veszni, ha Méneláus nem érkezett volna

tömérdek sereggel és őket el nem választotta volna egymástól. A hol Méneláus mindjárt Miseres frigiai király ellen támad és nagy erővel lefordítja lováról. A görögök kapják Miseres királyt, hogy rabságba vigyék, csak hogy a hatalmas vitéz Polydamás érkézik csakhamar óltalmára hadaival együtt és a királyt vitézi módon kiszabaditja ellenségének keze közül. Mit látván a görögök, hogy el nem vihetik Miseres királyt, csak hirtelen fejét akarják venni; de tehetségök ebben nem volt, mert Tróilus is érkezik az erős vitéz és hatalmas ur két felé csapván a görögök között, nagy veszedelmet szerez az ellenségnek; mihezképest, teljességgel megszabadul Miseres király, a Tróilus keze által. Ekkor a nagy Telamon Ajáx érkezik három ezer fegyveressel és minden tartózkodás nélkül Polidamással megütközik, a kit lefordit lováról, kinek szerencséjére csakhamar ott terem a vitéz Tróilus és lovára felülteti Polydamást. Ezen idő alatt Páris elérkezik vitézeivel segitségökre; de a kegyetlen Ákhillesnek és vitézeinek ereje által meggátoltatván az ázsiai vitézek, a város felé kezdenek tartani. Azonban Margariton Priámus királynak egyik jeles vitéz fia, Ákhilles után eredvén, minden igyekezetével őtet akarja elfogni; de neki fordulván, Akhilles és nagy erővel összecsapkodván, meggyőzi Margaritont és általveri dárdájával. Nagy kiáltás és zürzavar támad Margariton halálán. A nagy Telamon Ajáx is keményen forgolódván, szörnyen rontja és veszti a trójaiakat. Mindazáltal Páris ember módon forgolódik a többi rokonaival együtt és nagy bátorsággal oltalmazzák a nemzetet; de nem lévén elegendők a görögök ellen, bémennek a trójai kapun és a Margariton testét is beviszik magokkal. Kit midőn meghallott volna Hektor és tudakozódott volna, ki miatt lett veszedelme Margaritonnak, megjelentik neki, hogy Akhilles által veszett el az ő kedves öcscse. Ekkor Hektor haragjával nem birván, kapja sisakját és fejébe teszi s atyjának hire nélkül kiugrik a kapun, hol legközelebb két görög fejedelmet találván, azokat dárdájával általveri és a földön hagyja meghalni. Elipolust tudni illik és Hástilust. Tovább menvén onnan, kiméletlenül fogyasztja az ellenséget: a mit midőn észre vettek a görögök, vissza fordulnak és szaladni kezdenek, ki a mint tud előle. Erre a trójaiak bátorságot vesznek és megujulván a harcz, erőt vesznek a görögökön. Ezektől távol karczolván Polidamás leesik és elfogják a görögök, kit midőn rabságba akarnának vinni a táborba, Hektor érkezik segitségére, a körülte levő vitéz görögöket kegyetlenül levágja és elkergeti és igy Polimadást megszabaditja. Ezen idő-

ben volt a görögök közt egy hatalmas és nevezetes bajnok Leokhidis nevű, a ki meglátván Hektort, egyenesen ellene indul, hogy a földhöz verje és kegyetlenül megölje. Kit Hektor észrevévén, elsőben is ő mégyen ellene és haradjában ugy ökleli, hogy általmégyen Leokhides derekán dárdája; mi miatt oly hirtelen vész el, hogy még jajdulást sem tehet a nevezetes vitéz. Látván Akhilles Hektornak haragját és e miatt sok főgörögnek veszedelmét, eltökéli magában, hogy valami mesterséggel elóltja Hektort; mert különben miatta semmi szándékukat véghez nem vihetik és Trója ellen hasztalan lesz minden feltett czéljok. Ez pedig sokat gondolkodik mint vihetné jobban végbe szándékát; és midőn igy gondolkodnék, érkezik egy Politenes nevű fejedelem melléje, a ki Akhilles barátságáért jött volt a görögök segitségére messze földről. Akhilles hugát akarván nőül venni; ez szintén Indiának valamelyik részéből jött elő, a ki Hektor eleibe mégyen, Akhillesnek szeme láttára akarván Hektort elveszteni, ezt is Hektor nehéz dárdájával ugy csapja főbe, hogy fővel lefordul lováról és rögtön meghal. Azt Akhilles szemeivel nézvén, iszonyu haragra indul miatta és a Politenes haláláért boszszuját akarván állani, Hektor ellen indul kegyetlenül. De Hektor vitézi módon elvárván, fegyverhordozójának kezéből ragad ki egy igen éles és hegyes láncsát, melylyel ugy ökleli Akhillest, ki az ágyékában keményen megsebesedik, kinek a vérét midőn meg nem állithatnák, félremégyen a seregek közül és békötteti a sebet, hogy bárcsak a vér folyását állithassa meg; elvégezvén magában, hogy azon nap ha neki kelletik is meghalni, de Hektornak ő is veszedelmet szerez. Azalatt Hektor megütközik a görögök egyik fővezérével, a kit levetvén lováról, maga Hektor is leszáll és a tusakodás közben kifordul a sisak a fejéből. Midőn azért a görög fejedelmet kötözné. hogy rabságba Trójába beküldje és rabja körül forgolódnék, érkezik Akhilles is, éles dárdája kezébe lévén és látván Hektort a földön viaskodni a görög fejedelem körül és a fegyvere is Hektornak már rajta nem volna, neki szalad véletlenül, dárdájával ugy ökleli mellbe Hektort, hogy mélyen megyen a mellébe a fegyver és azon seb miatt ugyanott a lélek kiszalad a testéből. Odémon király pedig látván a Hektor veszedelmét, megszomorodik és Akhillesre rohanván, ugy vágja, hogy lefordul a hatalmas vitéz a lováról és félholtan a maga paizsára fektetve viszik a Mirmidonok Akhillest a görög táborba. Ezzel a trójaiak nagy szomorán, mint meggyőzöttek, a Hektor halála miatt véget vetnek azon napi hadakozásban és mivel a görögök sem tar-

tottak ellent, felfogják a Hektor testét és béviszik Trója városába.

Hektor temetéséről: és Palamédest miként választották a görögök vezérlő királyul.

Hektornak holt testét bevivén a városba, azon az egész város elrémül és kicsinytől fogva nagyig mindnyájan siratják olyan gondviselő és hazájoknak óltalmára termett uruknak halálát. Nem is volt az egész városban olyan főember, a ki gyermekének halálával meg ne vásárolta volna Hektornak életét, ha lehetett volna és a felőle való szomoru isteni végzésnek ellene állhattak volna. Nem volt az egész városban ház, mely az asszonyoknak és leányoknak sirásától nem zengett volna, panaszkodván nagy félelemmel, hogy nem lesz senkinek bátorsága és kedves mulatsága, mert a városnak is meg nem maradhat csendes állapota, nincs ezentul bizalmuk, nincs kinek vetni hátukat nyomoruságokban. Egyszóval ugy keseregnek mindnyájan, mintha szemekkel látnák a nagy veszedelmet, mely következendő volna reájok, a mely gyermekestől és a nemzettel együtt elnyelné őket. Felfogják a nagy rendek Hektor testét és megszaggatott köntösükkel, csaknem orditó jajgatással viszik fel a fényes Iliumba és leteszik ott a királyi palotában. Mit látván Priámus, kimondhatatlan fohászkodással bánkódik, egynehányszor a Hektor testére borul és eszméletlenül elájul; maga is csaknem halált szenvedett volna, ha mások onnan el nem vonták volna őt. Hasonlóképpen a rokonai életöket sem kivánták, szemekkel nézvén olyan vitéz, kegyes és reájok vigyázó rokonok halálát. Hekuba királynénak pedig és a király hugának Kassándrának és Polixénának, de kiváltképpen szomoru nejének Andromachénak keserüségét, nem tudom, ki mondhatná, vagy irhatná le, mert sürü könyhullatásai között, hosszas panaszának végét nem várhatta az ember. Elég az, hogy valamit olyan keserves nőktől gondolhat vagy várhat valaki, ott effélében nem hogy hátramaradás lett volna, sőt inkább szükség feletti is volt a képtelen keserüség közöttök. Kinek hasztalanság volt bármi vigasztalást nyujtani; mert azzal csak nevelte a jajgatást az ember, mintsem csendesitette volna. Mivel pedig az emberi test nem egyébb rothadásra jutó dögleletességnél; Priámus király főorvosokat hivat, kiknek megparancsolja, hogy minden drága és jóillatu kenőcsökkel vegyitsék orvosszeröket, a mivel Hektor teste bekenetik, hogy az büdös-

ségre és rothadásra ne jusson, hogy undorodás nélkül nézhessék a testet és Apolló templomába vigyék bé, mely a timbriai kapu mellett volt az a városon legrégibb és legnevezetesebb templom. Az orvosok ennélfogva a király parancsolatát végbeviszik és azon templomban a nagy oltár mellett négy nagy oszlopot állitanak fel tiszta aranyból, mindenik oszlop magában angyali forma képet mutatván és azon oszlopokra helyeztetik s tétetik fel a koporsó. A fedelét a koporsónak igen világos kristályból készitvén ki. ugy hogy a ki látni akarná, azon által szabadon nézhesse. Annak fölibe a Hektor hasonlatosságára egy képet öntöttek ki, a mi minden részben hasonló volt a Hektor természetéhez és arczához, jobb kezében egy igen éles tőrt tartván. Ellenben, a görögök táborát is lerajzolták, minek ellene látszott lenni a Hektor képe. A koporsóját pedig oly nagyra hagyták, hogy abba a maga széke elfért, mibe mesterségesen belé ültetik a Hektor testét, köntösébe felöltöztették és ugy alkalmazták, mintha szólani akarna azoknak, a kik látni mennének: A rosz szagtól is mesterségesen megoltalmazzák, drága balzsammal töltvén meg belső részét és egyéb jóillatu szerekkel, mik minden külső tagjait változás nélkül épen tartották, mert oly nedvességet bocsátották a torkán le, melynek a vize oldalára, lábaira, kezeire s ujjaira elhatott, mint eleven test ugy látszott az emberek szemei előtt. Priámus király pedig azon naptól fogva azon templomnak nagy jövedelmet rendelt és a papok számát megnagyobbitotta, a honnan semmi időben ki ne fogynának, hanem éjjel nappal bőséggel és gazdagon áldozatot tennének az Apolló papjai; ugy hogy ha a városnak hosszu ideig való maradása lehetett volna, a szertartás is sokáig fennmaradhatott volna közöttök Hektor emlékére.

Mint választanak uj királyt maguknak a görögök.

Hektor elveszvén, Ákhilles is halálos sebet kapott, a mint fennebb emlitettük; Agamemnon összegyüjti mind a királyokat és a görögöknek minden első rendeit és igy szól nekik: jó barátim és kedves rokonaim, kik Görögországot igazgatjátok dicső rendeléstökkel; azt mondom, hogy méltó nekünk mindnyájan megegyezett akarattal hálákat adnunk az isteneknek, ki a mi kegyetlen ellenségünket, Hektort a vitéz Ákhillesnek keze által elpusztitották rólunk; mert ha az a nagy vitéz el nem veszett volna, semmi reménységünk sem lett volna szándékunk végbevite-

lére; sőt gyalázatunkra fordult volna minden eddigi táradtságunk: mert tudják azt mindnyájan, hatalmas erejével hány királyt rontott meg közülünk: Prótéfilaus király, Pátroklus, Mérion, Cidius, Palatéres, Proténor, Xántippus, Alfiron, Artilogus, Dorcius, Polsénár, Isidius, Pólibétes és Létóbonis királyok mind egyig az ő kezei miatt haltak meg; és ezeken kivül hány rendeket vesztett el, nehéz volna hirtelen összeszámlálni, ugy hogy nagy pusztitást tett nemzetünkben a főrendek között, ha meggondoljuk cselekedetét. Mihezképest, ugy tetszik, elesett Trójának erős oszlopa és megmaradásuk felől semmi jó reménység nem lehet: mi pedig barátságosan elhihetjük, hogy ezentul nemsokára vége lesz hoszszas fáradtságunknak és rég óhajtott czélunkat elérjük. De minthogy közöttünk, a ki hatalmas vitéz, az sebében fekszik és gyógyulása is kétséges; ha nektek tetszik fejedelmek és nagy rendek küldjünk bé Priámus királyhoz a városba és kérjünk két hónapi békét tőle: ez idő alatt Ákhilles is talán felgyógyul, a többi sebesültek is hadd épüljenek és a holt testeket égetésre hordjuk halomba, hadd tisztuljon meg táborunk a megtespedt testektől, mely miatt szemünk láttára vesznek a vitézlő rendek. Ezeket mondván, elhallgat Agamemnon király és leül. A körülte levő nagy rendek pedig helybenhagyják jó tanácsát és hogy méltó azt elkövetni, felkiáltják. E frigy között Palamédes, a ki mindenkor irigykedett Agamemnonra és az elsőséget magának kivánta, hozzátartozókkal együtt mégyen az Agamemnon sátorába, hol találva a többi görög királyokat, azok előtt nagy panaszra fakad és kemény szavaival sok kellemetlen dolgot hány az Agamemnon szemére, Agamemnon pedig nagy türelemmel és csendes elmével birván, ilyen választ tészen: Édes barátom Palamédes, ezt az elsőséget, melyre engemet közös akaratból emeltek a görög királyok; az gondolod, hogy kedvem szerint vettem föl és nagy gyönyörüséggel birtam ez ideig? ne gondold azt, mert csalatkozol; mert ennek kivánója sem pedig akarója nem voltam, bizonyságaim ebben meghitt barátaim és rokonaim, holott ennek a hivatalnak soha meg nem érdemlette becsültette azt a nagy fáradtságot, melyet érte le kellet tennem; mert az állapotom munkából és törődésből állott inkább, mint méltóságból. Ugyanis akárki meggondolhatja, ennyi királynak, fejedelmeknek és ilyen nagy sokaságnak terhes gondokat egy emberre rakni, hát nem nagy munka ez; A mely terhet ha rám nem raktak volna, én is megértem volna annyi gonddal, a menynyivel él egy fejedelem közületek; mely állásban egyébb nyere-

ségem semmi sincsen, csak az, hogy oly életben igyekeztem helyet foglalni, mihez semmi méltó panaszkodásnak, annál inkább vádlásnak mocska ne férhessen. Hogy pedig a te akaratodból és tetszésedből éngemet nem választottak, azon ne csudálkozz; mert nem kérheltek tanácsot tőled a többi fejedelmek, mivel közöttük sem voltál; hanem azután két esztendővel érkeztél táborunkba; ugy hogyha te utánnad kellett volna várakoznunk, talán még most is az athaenei tenger partján mulatoznánk. De hogy ne látassam kapkodónak lenni, jó szivvel megválok ezen gondos hivatalomtól és ha tetszik, hogy helyettem más légyen, jó szivvel munkálkodom, a többi királyokkal együtt. Azt pedig nem mondhatod jó Palamédes, hogy ezen táborban reád oly igen szükség lett volna; mert minekelőtte ide jöttél volna is, a te igazságodnak segitsége nélkül már a görög vitézek és fejedelmek nagyságos és felséges dolgokat vittek végbe sok izben, noha vérontás nélkül nem lehetett, mivel az ilyen kertben avval festik a virágokat és vérrel szakasztja le, a ki részt akar venni benne. Ezek után véget szakasztván beszédének Agamemnon, eloszolnak a királyok és fejedelmek és más napra halasztják további tanácskozásukat. Mihezképest Agamemnon estefelé dobszónál poroszlóval az egész táborban kikiáltja, hogy más napra kelve mindnyájan az ő sátorához gyüljenek közös végzésre. Minek következtében mihelyt megvirradt, minden főrendek az egész táborban a király sátorához gyülnek; kik előtt beszédét igy kezdi Agamemnon: Édes barátom és rokonaim, eddig a mint lehetett reátok gondot viseltem, az egész terhet emeltem, melynek viselésében csak én tudom és a körüllöttem levők, fáradván éjjelnappal, mennyit izzadtam. Ugytetszik nem is volt haszontalan munkálkodásom, mert az isteneknek jó tetszéséből látni való dolog, hogy immár feltett czélunknak, szintén kivánatos partjához jutottunk elég szerencsésen. — De mivel az igazság azt kivánja, hogy ilyen sokaságnak terhét ne csak egy ember hordozza, hanem mások is segitsék az elfáradtakat; illik, hogy engem már nyugalmazzatok és vállamról ezt a nagy terhet levegyétek, melyet ennyi esztendő alatt egyedül igen nehezen hordoztam. Még vannak az istenek rendeléséből közöttünk méltóságos királyok s fejedelmek, kik alkalmasok leszuek ezen tisztességnek vezetésére; csak tessék a menynyben lakozó isteneknek, hogy a kit egyenlő akaratból választunk, annak gondviselése alatt hadakozhassék a görög nemzet. Véget vetvén beszédének Agamemnon, minthogy az embereknek közönséges óhajuk mindenkor várni a változást

és szeretik az ujdonságot; közös akaratból más vezérlő fejedelemről gondolkodnak. Minélfogva mindnyájan megegyeznek abban, hogy az egész görög tábornak ettőlfogva Palamédes legyen főkirálya és igazgatója. És onnan eloszolva gyülnek a Palamédes sátorához, a melynek hire, midőn Ákhilles tudomására jött, minden tekintet nélkül ellene mondott a végzésnek, bátran mondván az embereknek, hogy nagy fogyatkozást cselekedtek; mert Palamédes semmi tekintetben nem egyezik Agamemnonnal. Mikor pedig a közös jóról kell végezni, nem kell kinek-kinek magános tetszését sem bosszuból, sem tekintetből, sem haszonból követni, hanem a közt a jót kellene nagyobbra becsülni. De minthogy közös akaratból ment végbe a választás, Palamédes főkirálynak maradott.

Kilenczedik harczról.

Ennek a két hónapi frigynek is ideje eltelvén, Priámus király maga kezével kivánván bosszut állani fiaiért, a városban levő minden hadakat összeszedi és seregekbe rendezi őket és minden seregnek bizonyos vezért adván, maga is kimégyen egy igen nagy tömérdek sereg előtt, a mely seregben huszezeren voltak válogatott vitézek; és a mint Dáres Frigius irja, száz ötven ezer hadakozó férfi ment ki azon nap Trója városából. Az első seregben Deiphobus áll ki a harcztárre; utánna Tróilus; ő utánna mégyen Páris, ezek után Priámus király az ő dandárjaival. A királyt követik az Aenéás seregei magával együtt: Aenáás után mégyen Memnon király meglehetős nagy haddal; őtet követi a vitéz Polidamás; kik mindnyájan nagy serénységgel mennek, éppen oda, hol a görögök előőrjei voltak. Palamédes, a görögök uj királya sem volt készületlen; hanem ő is nagy bátorsággal várja rendezett seregeivel Priámus királyt. A hol rögtön iszonyu vérontás következik, a gyülölséges és megkeseredett fejedelmek között: Priámus is vitéz fiáért bosszut akarván állani, Palamédes is uj tisztségében vitézségét kimutatni. Priámus király legelsőben is Palamédesre mégyen és nagyerővel megütközvén véle, leveri lováról, a földön hagyván Palamédest, tovább mégyen a görögök közzé és azokat kimélés nélkül vágja, sebesiti, sokat kegyetlenül megölvén közülök. Azon nap nagy dolgokat vitt végbe személye szerint Priámus, kinek dolgait elhalgatom inkább, hogy sem tollamra vegyem; mivel az emberek között is hihetetlennek tetszenék, hogy olyan öreg embertől olyan dolgok

teljenek ki, a miket cselekedett az öreg király. Deiphobus más felől vitézi módon forgolódik a görögök ellen. Azonban a vitéz Sárpédon is érkezik tulajdon maga seregével a trójaiak mellé; a ki elsőbben is Neoptólémus király ellen indul, kinél nagyobb erejü embert egyet sem tartottak a görögök között, a ki bátran elvárja és hatalmas erejével ugy taszitja nehéz dárdájával Sárpédont, hogy mindjárt lefordul lováról a nagy vitéz, mindazonáltal abban meg nem rémül, kanem éles tőrt rántván Sárpédon, Neoptólémust ujabban kezdi csapkodni, kinek ugy taszitja ágyékát, hogy halálos sebet ejt rajta éles fegyverével. Csakhamar elérkezik a persák királya is, gyalog látván Sárpédont, vitézi módon segitvén, lóra ülteti fel. A görögök részéről is felette nagy sokasággal érkezik Méneláus király és az athaeneiek hatalmas vezérlő fejedelme, kik a trójaiakat békeritik és győzelmet kezdenek venni ellenségükön. Ugyanott a persák királya csakhamar elvész a görögök miatt: és nem állhatván tovább a trójaiak a nagy erőt, hátrálni kezdenek, mindazáltal a vitéz Sárpédon forgolódik serényen és a hová csak érkezik, hatalmasan védi a trójaiakat. Ezalatt Priámus király is fiaival együtt tömérdek seregével érkezik, minek következtében ujra talpra állanak a trójaiak s annál nagyobb erővel forgolódnak s támadnak a görögökre, sokat elhullatván közülök. Kik között pedig legkeményebben Priámus király viselte magát; ugy hogy az egész trójai táborban csak egy sem találkozott, a ki olyan vitézül viselte volna magát; oly erős fegyvert adott a kezébe a nagy harag és a fiain való keserüség. Azalatt a görög királyok összebeszélgetnek, hogy a városról elszakaszszák a trójaiakat, mihezképest a városba menő mezőt iszonyu nagy sokasággal elfoglalják a görögök és midőn a város felé akarnának tartani a Priámus hadai, a nagy tömérdek görög seregek kijőnek a lesből és elejekbe állanak; ki miatt, ha valaha volt öldöklés és vérontás, ekkor igazán megujul a harcz közöttük; és hihetetlen, hányan vesznek el mindkét részről; ugy hogy ha szerencséjökre maga nem érkezett volna Priámus király és ember módon az ázsiai hadak előtt nem forgolódott volna, ugy elveszett volna hadának nagyobb része s teljességgel elszorultak volna a várostól. Érkezvén a király után Páris igen nagy sereggel, kik mindnyájan jó nyilasok voltak, annyira kezdik lövöldözni az ellenséget, hogy csak amugy omolnak egymásra, kiknek mérges nyilaikat tovább nem állhatván a görögök, megfutamodnak, oda hagyván a trójaiaknak a városba menő utat, maguk épen a táborukba, sátorukhoz szaladnak, ki-

ket látnak a trójaiak, de nem üzik tovább, hanem rendezett seregekben szép lassu menéssel bényomulnak a városba. Azon napi hadakozásban ilyen véget vetvén, minden szerencséjöket és győzelmüket egyedül Priámus királynak tulajdonitották. Más napra kelvén, a görög táborba küldenek a trójaiak; békét kivánván; kiknek örömest megengedik a görögök; de mennyi ideig tartó frigy lehetett az, nincs megirva. E frigynek ideje alatt a trójaiak kivánják a perzsák királyának testét, a melyet kézhez adván a görögök, midőn Trójába vitték, az egész város felzendült és siratják a perzsák királyát; de kiváltképpen Páris vevé igen szivére e nagy veszteséget, azért mindenekfelett kesergi és sokáig el nem felejtheti. Mihezképest, a Páris gondviseléséből a király testét a szárazon épen Persiába inditják és hazájába viszik, a hol a többi előtte való királyoknak temetőjében királyi módon nagy pompával eltemettetik, kinek két fia lévén, magok viselnek gondot atyjok eltemetésére.

Ákhilles Trójába menvén bé, mint győzetik meg Pólixena szerelmétől.

Ezen frigy alatt egy éve telik Hektor halálának is. A régi pogányoknak pedig olyan rendtartásuk volt, hogy az olyan nagy embereknek temetésére évenkint összegyűlnek és tizenöt napig nagy sirást tettek koporsója fölött, azután vendégeskedtek és emlékezetes gyakorlásokkal töltvén az időt; igy tisztelvén nagy ünnepet szenteltek a királyok emlékére. Ezen frigy alatt a görögök bátorsággal mentek bé Trója városába, hasonlóképpen a trójaiak is kimehettek a görögök táborába és minden bántódás nélkül maradtak. Azon időben esztelen vágyódásra gerjedvén ama hires Ákhilles, békivánkozik Trójába, megakarván látni annak nemes épületeit és egyszersmind azt a pompát, melyet évenkint szoktak volt tenni a Hektor koporsója felett a trójaiak. Beméгyen azért fegyver nélkül Trójába és indul egyenesen az Apolló templomába, a hol tartatott Hektor teste. Ott mindenkor a főrendeknek kiváltképpen az asszonyoknak és leányoknak nagy gyülekezete volt, kik kesergettek a koporsó mellett, mivel a hajlék igen alkalmas és tágas volt és a kik csak kivánták, a Hektor testét szabadon láthatták, köröskörül ülő székeket tartottak a hajlékban. Hektor ugy volt elhelyezve, mint a milyen széken ült életében Priámus király tanácsában. És mivel — a mint fennebb is emlitettük — fü- és illatos-kenetekkel a testét ugy meg-

ujitották, hogy unalom nélkül lehetett az ember mellette. A kinek teste mellett ekkor ültek Hekuba királyné és Polixena a többi asszonyi rendekkel együtt, kik megeresztett fodor hajjal, földre függesztett arczczal egyenlően keseregtek; mindazáltal a szép Polixena, az ily hosszas ideig való keserüség és könyhullatások miatt sem vesztette el arczának kedvességét és szinét ugy megtartotta, hogy a többi asszonyok között kitetszett az ő arczának szépsége. A kit a bánat nem hogy disztelenné tett volna, de sőt a hosszan lebocsátott sárga haja ékességet adott és az emberek figyelmét magára vonta. A kit Ákhilles midőn véletlenül észrevett és szemeit rajta legelteté, elcsudálkozik rajta és megvallja, hogy hasonló szép nőt az egész nők között nem látott. Annyival is inkább kap rajta, mivel királyi vérből való leánynak tudja, a kiben a deli termet, mind az ékes arcz, mind pedig a méltóság feltaláltatott. Mihezképest Ákhillesnek szive szerelemre gerjed, ugyannyira, hogy maga természetével nem birván, nem tud magának tanácsot adni, hogy mitevő legyen, melylyel mind becsületének megfeleljen, mind kivánságát korlátolhassa, elfeledkezik vitézi hivataláról és a görögök között való nagy tisztviseléséről, hanem ezen órától fogva minden gondját csak Polixenára forditja. Azon nap Ákhilles mind csak a Polixena nézésével legelteti szemeit, mineku ánna pedig az est beállott, felkél Hekuba a siralomnak helyéről leányával együtt és felindul a királyi udvarba, a fényes Iliumba; kiket Ákhilles ha csak szemeivel is keservesen és kedvesen kisér éppen a vár kapujáig. Ezután visszatér a görögök táborába, saját sátorába. Minekkövetkeztében a bolond szerelem miatt anyira ellankadt, hogy mihelyt szállására érkezik, mindjárt ágyat készittet magának és lefekszik. Maga is belátja, mily sokat ártott neki Polixena meglátása; és gondolatában ilyen szókat forgat: hiszem, megcsaltam magamat, ki magamhoz hasonló vitéz embert nem ismerek a világon, kit az erős Hektor sem ronthatott meg, ime most egy leánynak látása miatt mennyire ellankadtam és óránként láthatólag fogy az erőm, a minek, veszem észre, nem találtatik gyógyszere, mert sem vitézi bátorságom, sem karjaimnak nagy ereje, sem elmémnek éllessége ellene nem állhat az én lázamnak, hanem csak egyedül Polixena az, a ki engemet meggyógyithatna. A mi pedig leginkább gyötri szivemet, hová lesz régi szép hirem, nevem s nagy emlékem a világ előtt? ha megtudják, hogy egy leány miatt ennyire megtántorodtam és ily nagyot estem. Másrészben feltalálnám gyógyszerét betegségemnek a leánynál; de

miként hitessem el magammal, hogy kegyébe vegyen engemet, a kinek atyját, bátyját, rokonát, szép hazáját annyi bosszuval illettem. Nem is tudom minő arczczal álljak eleibe; midőn ilyeneket s ehhez hasonlót kezdene szememre hányni. Egyébbaránt nem lenne oly kivánsága, melyre magamat rá nem adnám, csak ő ne lenne idegen hozzám és ne vetné meg házassági ajánlatomat. Ezen gondolatai között befordul ágyába és szemei teli telnek könynyel a kegyetlen embernek, csak attól óltalmazza magát, hogy valaki észre ne vegye sirását. Végre megtörölvén szemeit a könyhullatástól, nagy sohajokra fakad és titkon elméjében csak arról gondolkodik, hogy további szándékát mint vihesse végbe. Végre felkelvén ágyából, vizet hozat és megmosdik, hogy senki észre ne vegye arczának keserüségét.

Ákhilles mint tusakodik szerelmével, mi által megvonja magát a harcztól.

Azonban beesteledik, a frigynek ideje még is fenntartatván Ákhilles pedig egész éjjel azon gondolkodik, hogy miként küldje követét Trójába Hekuba királynékoz, kitől Polixenát nőül nyerhetné; melyet ha megtenne a királyné, ő is végbe vinné azt, hogy az egész görög tábor eloszlanék Ázsiából és Trója felszabadulna a várt megszállástól és minden további kár, vagy bosszu tétel nélkül mind egyig visszatérnének Európába és ezentul nem ellenségnek, hanem barátjoknak tartanák egymást. Ilyen gondolatai után felkél még hajnal előtt ágyából Akhilles és a leghivebb szolgáját szólitja, kinek szándékát kijelenti és megparancsolja neki, hogy készüljön mindjárt a Priámus király udvarába a fényes Iliumba, a hol csak magával Hekubával találkozzon, kit az ő szavaival mentől tisztességesebben köszöntsön, de titkosan. A szolga az urától kapott parancscsal megindul Trójába és a királyi udvarban fölkeresvén Hekubát, az urának izenetét és kivánalmát előadja. A királyné pedig noha megkeseredett szivvel volt, a követséget keserves fohászkodás nélkül nem hallgathatja; mindazonáltal szép talentummal birván, győz magán és csendesen ilyen választ ád a követnek: barátom, menj vissza uradhoz és köszönsd nevemben hasonlólag és bizvást megjelentheted, hogy a mi rajtam áll a dologban, nem leszek hátrálója, mindazonáltal, hogy bizonyosabb vége legyen fáradságodnak, kijelentem a királynak és nagyobbik fiamnak Párisnak az uradnak kivánságát, kiktől a választ megjelentem te általad uradnak, csak három

nap mulva jöjj azért el és jelentsd magad nálam. Ilyen válasszal vissza térvén a követ, megjelenti urának a választ, minek megörvend Akhilles és mindjárt jobb kedve lesz, elégséges reménységgel táplálván magát. Ezalatt a királyné jó alkalommal megjelenti a királynak és Párisnak titkosan Akhillesnek minden kivánságát s ezenkivül tett igéreteit. Mit hallván Priámus, lefüggesztett fővel majd egy egész óráig gondolkodott és semmit sem szólott; végre nagy sohajtással igy felel a nejének: oh kedves nőm, hogy tudjam megmondani, szivemben mily nagy szorongattást érzek! hogy lehessen nekem barátommá fogadnom olyan nagy ellenséget, a ki az én életemnek istápját öregségemre elvette én tőlem, holott mióta Hektor koporsójába nyugszik, az óta látni való dolog, minő nagy bátorságot vettek a görögök s szemlátomást igyekeznek e városnak és mindnyájunknak veszedelmére. Mindazáltal a nagyobb rosszat tartom szemem előtt, hogy bár csak azon fiaim élhessenek, kik eddig megmaradtak és öregségemben egy kis nyugalmat találjak, noha kedvem ellen de még sem mondok ellent végzésteknek. De ugy mindazonáltal, hogy gyalázatunkra csalárdság ne történjék rajtunk és királyi házunkon. Páris is hallván atyja beszédét, ahoz szabta tanácsát, kiváltképpen azért, hogy Heléna ő nála megmaradhasson egész életéig; tudván azt, hogy Akhiles nem igaz barátja Méneláusnak. Eltelvén a három nap jelenti magát az Akhiles szolgája Iliumba Hekuba királynénál a kivel magánosan lévén a királyné, ezeket válaszolja Akhillesnek: bizvást megmondhatod az uradnak, hogy én szóltam Priámus királylyal s mind pedig Páris fiammal, megjelentettem nekik az urad kivánságát és igéretét; kik semmiben nem idegenkednek uradtól; ugy mindazáltal, hogy elsőben igyekezzék Akhilles igéretét beteljesiteni. Eziránt tehát csak az ő szabadságában áll, mi tevő akar lenni; mindazáltal, hogy az elkezdett dolog jobb móddal végbemenjen, bizonyos titokban kell lenni és okosan járni mindenekben. Ezzel a válaszszal bocsátván el Hekuba a követet, titokban és hiven mindent megviszen urának. Akhilles azért nagy szeretettel viseltetvén és által látván, hogy máskülönben a Polixena házasságához nem férhet, hanem ha igéretét végbe viszi, gyakran forgatja azt is elméjén, minő nagy dologra kötötte magát Priámus előtt, a melyben igen nagy kétség forog, ha végbeviheti e feltett czélját és igéretét: mihezképest nem csekély aggodalmat szerzett magának; mivel ugy szokott lenni, hogy a mihez hirtelen és rendetlen kivánsága indul az embernek csak hogy kivánságát tölthesse, ereje feletti munkára is örömest

ajánlja magát, későn vevén észre, mire van tehetsége. Mindazáltal nagy remény táplálja Akhillest, hogy az ő jó magaviseletéről megemlékeznek a görögök és oly tekintet lesz a tanácsára, hogy javallani fogja a hadakozásnak félbe hagyását és békével hazájokba való térésüket, annál inkább, ha megvonja magát a hadakozástól; mindnyájan egyet fognak érteni véle a görögök és igy Tróját is megfogják szabaditani a háboruságtól és minden ostromtól. Ilyen reménységtől tápláltatván, mégyen Palámédes királyhoz, kérvén őtet, hogy a fejedelmeket mind egyig gyüjtse össze; fontos beszéd tárgyában: minekkövetkeztében Palamédes mind összehivatja sátorába az egész görög táborban levő nagy rendeket, kik midőn összegyültek közösen, igy szólt Akhilles: Kedves uraim, igaz barátaim és vér-rokonaim, ámbár addig nem szólottam, mindazáltal, a mit régtől fogva szivemben tartottam, ideje már, hogy nektek kijelensem. Tudjátok mindnyájan, mennyi ideje lenne, mióta édes hazánkat a tengeren tul messze elhagytuk, gyermekeink s feleségünk és a többi kedveseink felől bizonyos hirt nem hallhattunk; a mellett, ez idegen földön mennyi költségünket vesztegettük el; de a mi nagyobb s ezeknél sokkal siralmasabb, tudjuk azt is, hány nagy rendek és nevezetes királyok, nagy vezérlő urak vesztek el közülünk, a mi hazánknak kimondhatatlan nagy kárával. Ezek pedig miért lettek, ha jól meggondoljuk, ugy tetszik nem egyebért, hanem egy embernek Méneláusnak kedvéért és annak nejéért Helénáért Itélje meg bárki, ha annak a személynek tartoznak-e többel, vagy nemzetünknek és édes hazánknak, vagy magunk személyének, kik még egynehányan megmaradtunk az ellenség fegyverétől? bizonyára drágább annál Görögország, mint Ménelánsért való fáradozás és bosszuüzés. A többi között részemről is megvallhatom, minémü keserves és mély sebet kaptam; a Hektor halála alkalmával oly csapást kellett szenvednem, mi miatt élethez többé reményem nem volt. Én kivülem pedig van-e egy nevezetes ember, a ki keserves fájdalmát és seb helyeit nem mutathatná; ha a meghaltakat elhallgatjuk is, bizonyára nem kellett volna nekünk Helénát ilyen nagy áron, testünknek ennyi sanyargattatásával felkeresnünk. Ugytetszik, nem oly szük a világ, hogy benne egy tisztességes nőt ne találna Ménelául, ha Helénát a szerencse el is vette tőlle. Nem is tudhatom, mi végre ne kellessék eltávoznunk Trója városából, melynek erős, magas kőfalai máig is minden bántódás nélkül fennállanak, annak egy köve is még eddig meg nem mozdult. Hogy mennyi vitézlő rend-

del legyen megrakva, azt nem tagadhatjuk, mert valóban hirünkkel van. És mivel ama nagy hirü erős Hektor is a mi erőnk által veszett el és véle együtt elég hatalmas király és több nevezetes nagy rendek, ugy tetszik, azzal becsületünknek eléggé megfeleltünk és illendő bosszutétel nélkül ellenségünk mellől eltávozunk. Helénát ha itt hagyjuk, azzal sem maradunk adósok, a mi hatalmunkban van maig is Priámus király huga Hesiona, kit sem nemzetre, sem egyébb állapotra nézve felül nem mul Heléna. Ezzel végezvén hosszu beszédét, Akhilles, megszünik beszédétől és helyére ül. De Thoás király és Ménéstéus az athaenei vitézeknek kapitánya, ellene mondanak Akhilles inditványának, a többi görög fejedelmek nagy részével együtt. Minélfogva Akhilles nagy haragra gerjed, megparancsolja az alatta levő mirmidonoknak, hogy azontul az ázsiai vitézek ellen fegyvert ne fogjanak és a görögöknek semmi részben segitségökre ne legyenek.

Eközben az élelmi-szerekben igen megfogyatkoznak a görögök, ugyannyira, hogy a köz rend csaknem éhelhalásra jut. Palamédes király azért ismét gyülést hirdet, a melyben Agamemnon királyt rendelik, hogy igen sietve gályákra készüljön és éjjel nappal menjen Téléfus királyhoz, mentől hamarább elégséges élelmet hozni a tábor számára. Kiknek végzését Agamemnon nagy alázatossággal meghallgatja és minden hallogatás nélkül megindul Messána tartományba, a kit Téléfus király igen nagy örömmel, becsülettel lát és csak hamar megterhelvén a gályákat, mindenféle szükséges eleséggel, vissza siet Agamemnon a görög táborba, a hol igen nagy kiváncsisággal várta a szükséget szenvedő nép. Palamédes az ő tisztében szorgalmatosan akarván eljárni, a tengerre mégyen és ott megnézegetvén a gályákat, miknek megromlásokat látván, kijavittatja, hogy ebben is a görögöknek hátramaradásuk ne legyen.

A tizedik harczról: Deiphobus, Sárpédon haláláról és Palamédes veszedelméről.

Azon hosszu frigynek végre ideje eltelvén, mind görögök mind a trójaiak hadra készülnek és a széles harcztéren szembe szállanak, a hol szokás szerint nagy robajjal összerohan a két tábor és sokan hullanak el a vitéz rendek közül. Deiphobus kirohanván a seregből, elöveszi Krésëust, az Agresta királyát, kit minden félelem nélkül vár bé Kréséus és megragadván fényes

dárdáját, nagy erővel megütközik vele, a mint lovának sebességétől kitelhetett: mindazáltal Deiphobus nagyobb erővel birván, oly hatalmas ütközetet tesz, miszerint leforditván lováról ellenségét, oly sebet ejt rajta, mi miatt ugyanott kiadja véglehelletét Kréseus. A Kréseus halálán igen megzavarodnak a görögök, a kiért örömest állanának bosszut, de mivel a trójaiak azon nagy bátorságot vettek, annál keményebben kezdenek forgolódni, ugyannyira, hogy a görögöket megszalasztják. Mit észrevévén Palamédes, Diomédessel együtt husz ezred magával elősietnek és segitséget visznek a meggyőzött görögöknek. Ezek után elérkezik a nagy Telamon Ajáx is, ki miatt a trójaiak megcsendesednek, Ajáx pedig előkapja Sifiénust, Priámus királynak egyik fiát, és annak ugy megcsapja a karját. hogy annakutánna soha fel nem birta kezét és a hadakozásra alkalmatlan lett, melyet látván Deiphobus, teljes méreggel Ajáx ellen indul, bosszut akarván rokonáért állani és ugy ökleli ellenségét oldalba, hogy a földre esik a nagy Ajáx lováról. Mit szintén meglátván Palamédes, boszura gerjed és Deiphobusnak rohanván, a sisakot kiveri fejéből, de ismét neki fordulván, ugy ökleli mellbe, hogy Deiphobus mellébe törik a dárdája, melynek darabját benne hagyja. Látván Páris a halálos sebet kedves rokonán, Deiphobuson, mind olyan szorongatás között is sok könyhullatásai között kiviszi a seregek közül és Trója városába inditja; ki midőn a városba bevitetett volna, ott egyszer felnyitván szemeit, meglátván bátyját Párist és mondván néki: édes bátyám megengeded-e, hogy a kérlelhetetlen halál elragadjon engem és a pokolra szálljak le? Minek következtében én téged csak arra kérlek, hogy minekellőte e nagy dárda darabját kivonod a testemből, menj el sietve és állj boszszut az én halálomért ellenségemen, bárcsak addig ne halnék meg, mig nem hallom elsőben én annak halálát. Mit megértvén Páris s a már haldokló öcscsének utolsó beszédét és kérését szívére vevén; maga sem kivánja tovább és siet a táborba ellenségei közzé. Kinek csak Palamédesre volt minden vigyázása; kire csakhamar rátalál, ki szintén Sárpédon ellen támadott volna és vitézi módon forgatná magát a trójaiak ellen: ekkor Sárpédon valóban igyekezett Palamédes ellen és midőn már szinte legyőzte volna és halálához némi remény látszanék lenni, védelmezésében Palamédes hegyes tőrével ugy találja átaldöfni a köldökén alól Sárpédont, hogy ugyanott rögtön hanyattesik és szörnyet hal. Keservesen nézvén ezt Páris, sőt az egész trójai hadon is a nagy győzelmet, melyet kezdett volt rajtok venni Pa-

lamédes, minélfogva annál szomorubb lesz és egy mérges nyilat vetvén kézijába, czélbaveszi Palamédest, kinek ugy találja meglőni a torkát, hogy mindjárt kettészakad a gégéje, mi miatt egy szót sem szólhatván halva rogyik a földre lováról Palamédes. Vezérlő királyoknak esetét észrevévén a görögök, megrémülnek és eszeveszetten szaladnak ugy, hogy semmi módon meg nem téríthették őket, hanem valamint lehetett szaladtak a tábor felé, kiknek sarkukban voltak a trójaiak, számtalan sokat fogyasztának el közülök. Látván a görögök magoknak ilyen nagy veszedelmét, visszafordulnak ellenségökre; de bátorságot vévén a trójaiak, leszállnak lovukról mindnyájan és ismét annyira megtolják a görögöket, hogy a sátrok mellé huzódnak, de a trójaiak neki esvén a sátroknak s kivánságuk szerint dulják fel azokat, a honnan sok gazdaságot, aranyat és ezüstöt visznek el. Ugyan akkor Páris és Tróilus harminczezred magával a tenger partjára mennek, a hol felgyujtják a görögök hajóit és sokat porrá égetnek közülök. Nagy veszedelmek van ott a görögöknek, az ég is megsetétedik nagy darab helyen a temérdek füst miatt, mely a sok görög hajók közül tekeredik, a láng pedig oly magasan ment fel az ég felé, hogy azt egy nehány tartományokra Trója városából is jól láthatták, kiváltképen a magas és fényes Iliumból. Látván a nagy veszedelmet nagy félelemben forgott a görög tábor állapota; hanem végre a nagy Telamon Ajáx, igen nagy sokaságot vesz fel az egész görög táborból és tömérdek haddal mégyen a trójai seregekre, ott rögtön iszonyu vérontás támad, zeng az ég a dárda és egyéb fegyvertörésektől, hullanak a vitézek mindkét részről. Ekkor a görögök hajói közül csak egy se maradott volna, ha a nagy Telamon Ajáx nem érkezett volna, a ki csak maga is csudálatos dolgokat vitt azon napon végbe; mindazáltal, ötszáz hajójoknál még is több égett el e nap. Nagy győzedelmet vettek azon nap a trójaiak, mert a görögök közül sokat fogyasztottak el, sokan oly nyomorult sebeket kaptak mind a tüz s mind a fegyver miatt, hogy többé nem hadakozhattak, hanem el kellett oszolniok a táborból. Azok között egy Héber nevü nevezetes ifju a thrácziai királynak egyik fia a mellébe rontott dárdának darabját a maga mellében Akhilles eleibe viszi, ki ekkor a maga sátorában csendesen mulatott, nem akarván harczolni Polixena kedvéért. Héber ezért keserves és boszantó szavakkal illeti Akhillest, szemére hányván, hogy nem illik az igaz barátsághoz a miket cselekszik, látván utolsó veszedelemre jutni a görögöket, miért nem

segiti nemzetét, holott módja van benne? miért nem indul meg, olyan halálos sebekben látván rokonait? Ekkor Héber melléből kihuzván a dárdának darabját s ugyanott Ákhilles szeme láttára lassan-lassan elbágyad és elfogy életereje Hébernek. Érkezik azonban Ákhillesnek vitéz szolgája a harczról, kitől tudakozódik Akhilles, mi karba volna a görögök állapota: a ki könyhullatásai között igy felel: oh uram, nem volt a görögöknek még ilyen romlások, nem volt Azsiának még ilyen győzelme, a minő most van! mert ugy hiszem Trójában férfi nem maradott, a mily sokaság onnan kijött és ugy elnyomták a görögöket, hogy nem tudom én, állhatnak-e többször lábra vagy nem! Mindazáltal a nagy munkában a trójaiak is igen belefáradtak, mihezképest uram most ha lovadra fordulnál és ellenek a te nagy erőddel kimennél, csak szined elől is megfutamodnak azok; nem találkoznék a ki ellened támadna és igy örök emlékezetre méltó dicséretet szereznél magadnak. Akhilles mindazonáltal, sem szolgájának beszédén, sem Héber halálán meg nem indul; hanem mindeneket hallatlanná és hallhatatlanná tészen, mivel nagy embereket is megvakit a tulzott szeretet, hogy sem kötelességekre, sem becsületekre nem vigyáznak szemeik, melyeket a szerelemnek hályoga befogott. Ezalatt a hadakozásnak és vérontásnak szünete csakugyan nem lett; de mivel már a nap is elkezdett volt bucsuzni tőlük, kénytelenek voltak megszünni a harczczal és a győzelmes seregeket Tróilus és Páris béviszik a városba, a hol még jajgatások és kinok között életben találják Deiphobust, egyik testvér rokonukat; a kit annyira szerettek, hogy véle együtt ők is kivántak volna meghalni. Deiphobus még valamennyire pislogván a szemeivel, lassu szóval, a mint lehet, megkérdi Páristól, ha élne még az ő ellensége, ki miatt halálos sebet szenvedett, kinek mondja Páris, hogy azon már bosszuját töltötte és keserü halállal életének végét érte. Ezen szókra megengedi Deiphobus, hogy vonják ki már a dárda darabot testéből; melyet mihelyt kivonnak a melléből, ő is mindjárt ellankad és meghal. A Deiphobus halálán Trójában mindenki gyászba öltözik; és egy ideig nagy szomoruságot töltenek el miatta. Olyan nagy két feledelemnek azon egy időben elveszésén, minő keserüsége volt Priámusnak és Hekubának, könnyü megitélni, arról irásomat nem nyujtom. Elég az, hogy miattok igen meglankadott a trójai állapot; mert ezek lettek volna már erős oszlopai az egész város megmaradásának; de mivel az ő testek a tisztességes eltakaritásnál egyebet nem kiván; Priámus király nagy költséggel temető helyet épittet

és drága koporsókba tételi a testeket. Másfelől a görög táborban is összegyülnek, ők is emlékezetre Palamédes királynak királyi temetést szereznek és keseregvén egy ideig holtteste felett, nagy épületet készitnek emlékére. Mivel pedig egy bizonyos fővezérlő király nélkül nem lehettek, közös akaratból Agamemnont választják ismét és az egész hadnak fővezérségére fölemelik.

Tróilusnak csudálatos erejéről.

Másnap Trójában ismét minden utczákon megverik a dobokat, készülőre trombitákat funak és a seregeket jó móddal elrendezvén a harczmezőre kiszállnak; kiket látván a görögök; vitézi módon készen várják: és ott ismét megütközik a két tábor, lesz rettenetes kiáltás és orditás, rontván és kegyetlenül hullatván egymást: és noha setét felhő boritá bé a földet és a zápor eső keményen esik reájok, mindazáltal azzal nem gondolnak s a vérontástól ugyancsak nem szünnek. A görögökön bosszujokat akarván állani Deiphobusért és Sárpédonért, vakmerő módon harczolnak és a görögökben számtalan sokat hullatnak el. Tróilus is az ő seregével megveri őket, kinek egy ideig ellene állanak ugyan, de sokáig nem szenvedhetvén a Tróilus bátorságát és hatalmas erejét, megfutamodnak előtte a görögök. Kik a zápor eső miatt magok oltalmára is alkalmatlanok lévén csak a szaladásban vetik reménységeket. A trójaiak pedig mindenütt a sarkukban voltak és táborukba a sátrokig üzik őket, csak hogy a nagy zápor-eső miatt azoknak is elázván köntösük és fegyverek, kiváltképpen kézijakban az idegek; oda hagyják őket és a trójaiak visszamennek a városba. De a viradtát is alig várhatják, hogy jó hajnalban kimehessenek a harczra; mert még nap feljött előtt harczot inditanak: Tróilus harczedzett nagy sereggel utánnok menvén, bátorságot adván nekik és az egész nap setét estig hadakoznak; a kik közül kiválván, nagy erejét és vitézségét kimutatja, az ellenségben sokat elfogyasztván, leginkább a nagy rendek és kapitányok közül. Azon időben hét egész napig nem volt szünete a sok ellenségeskedésnek és vagdalkozásnak; hanem az estve választotta el mindenkor őket egymástól. Ez okon megrakodván a mezőnek minden helyei holt-testekkel, megsokalják a görögök a harczot és beküldenek a fényes Iliumba Priámus királyhoz, kitől két hónapig tartó békét kötnek és hitökkel megerősitik egymás között. Azon frigy alatt Agamemnon tekintélyes követeket küld a nagy Akhilleshez, ugymint

az öreg Nestor, bölcs Ulysseet és az erős Diomédest, a végre, hogy intenék Ákhillest és kérnék egyszersmind, hogy ne nézné olyan kihivó szemmel maga nemzetének naponként való romlását; hanem tenné le bosszuját és a többi görögökkel együtt harczolna vitézi módon, régi jó szokása szerint. Elmennek azok a király parancsolatjára, kiket Ákhilles tisztelettel és vidám arczczal fogad sátorában. Elsőbben is a híres szónok Ulysses kezdi el beszédét és Ákhilesnek mondá, valjon édes atyámfia, vitézséggel hatalmas fejedelem, Ákhilles, nem megegyezett akaratból hagytuk-e el hazánkat? nem a végre indultunk-e meg, hogy becsületes hirünket, nevünket örök emlékezetre terjeszszük e világon és hogy igaz és méltó bosszunkat álljuk Priámuson, hogy Trója városát mindenestől és a fényes Iliumot fenekestől felforgassuk? ugytetszik ennek a végzésnek soha ellene nem mondottál. Honnan előbbi elmédnek ilyen nagy változása? megakarod homályositani nagy hirednek tündöklő fényét? hiszen láttad s látod mindennap szemeiddel kimondhatatlan kárunkat, kedves rokonunktól való megválásunkat, kiket a trójai vitézek felmészároltak: látod nagy költséggel való gályáinkat mind elpusztitották tüzzel és teljességgel hamuvá tették; aranyos és sok kincscsel megrakott sátorainkat a táborhelyünkön több izben felforgatták s felverék; a miket szerettek drága portékáink közül, magoknak elrabolták. A közöttünk levő méltóságos királyokat már nagyrészt mind elfogyasztották; és mindezeket eltöltvén rajtunk, mikor leginkább illenék a költsönnek megadása, a boszszuállás mellől akkor állottál el, (ha jól gondolkodol) becsületednek nem kicsiny sérelmével. Hiszen most volna már nekünk is nagyobb reménységünk feltett czélunknak végbevitelére, holott a te hatalmas kezed által elveszett a mi kegyetlen ellenségünk az erős Hektor, kiben volt a Priámus házának és egész Ázsiának minden bizalma; attól már nem félhetünk. Annakfelette, most nem régen a jó vitéz Deiphobus is elveszett, kiben Hektor után volt minden reménysége Trójának. Gondold meg, mennyi testi sebeid fájdalmával szerezted ezt a szép tisztességet, melyben vagy és hirdet téged az egész világ. Kelj fel ismét adj bucsut e haszontalan heverésnek; ha eddig nem szántad véredet nemzetedért, ezután se vond meg szolgálatodat hazádért; mert a természetnek törvénye szerint azzal tartozol. Öltözzél fegyveredbe ismét, vedd kezedbe győzedelmes dárdádat: mert meg kell vallanunk, hogy nállad nélkül füstöt vét minden szándékunk, de veled együtt, ugy tetszik kezünkön viselnők a szép

győzelmet. Ebben hagyván beszédét U.ysses, Ákhilles ilyen szókkal felel neki: kedves rokonom, nagy elméjü U.ysses, igen okosan és rendesen beszélsz, mivel az istenek tégedet nagy értelemmel áldottak meg, annálfogva gondolkodjál tovább is, én is azon kérlek tégedet és itéld meg, ha nem nagy bolondság fogott el mindnyájunkat, édes lakóhelyünket elhagytuk és Méneláus feleségének felkereséseért ennyi veszedelemre adtuk magunkat s ennyi halálos ellenségeket szereztünk magunknak és a mint magad is mondád, ennyi méltóságos királytól és rokonainktól kellett megválnunk. És midőn e nagy háboruságnak és indulatunknak oka a világ eleibe terjed, itéld meg magad, ha gyalázatot érdemlünk-e, vagy becsületet? Nem jobb lett volna Palamédes királynak otthon a maga országában vigyázni, körülette valókra gondot viselni, mintsem kinos sebekben veszni és testét idegen földön eltemettetni; holott a többiről is ugyan csak azt mondhatjuk, kiket ennek a földnek setét gyomrában hagytunk. Látni való dolog, a világnak nemes és főrendei mind ebbe a helybe gyültek; ha abba mesterkedünk, hogy azok itt végezzék életöket, megfosztjuk a földet az uri rendtől és paraszt állapotra állitjuk az egész világot. Mindnyájan tanulhattunk a Hektor példájából, a többiközött én is eleget tanultam ebből: mert a mint az a hatalmas vitéz egy órában elveszett; az élők sorából is kiesett, ugyanezt várhatják mások is, azt várhatom én is magamra, a ki nem vagyok sem jobb, sem erősebb Hektornál. Mihezképest, hozzám szabadon eljöhettek, de magatokat haszontalan munkában töritek; mert ideje volt bucsut vennem, azt is vettem e veszedelmes hadakozástól. Sőt eddigi becsületemet hogy szempillantásig való halál elforditsa, tovább nem koczkáztatom. Azonban, ha találkozik is jó hires-nevemnek rágalmazója, nem sokat gondolok véle; mert nem látom olyan egyenes erkölcsü embert, kihez holta után háládatlan nem lett volna e világ, sőt könnyebben felejtkeznek el az emberek, mint jóval fizessenek a szolgálatért. E három görög fejedelmek eleget munkálódtak, minden mesterségeket megvetették; de sem Agamemnon kérése, sem ezeknek törekedése nem használt Ákhilles előtt, hanem ő csak azt adta tanácsul, hogy minekelőtt elfogynak a nagy nemzetségből való királyok, addig keressenek békességet és jó móddal kössenek barátságot Priámussal. Ulysses, Diomédes és Nestor visszamennek a válaszszal Agamemnon királyhoz és rendszerint eleibe adják az Ákhilles válaszát. Mihezképest Agamemnon közönséges gyülést hirdet, a hol midőn jelen

volnának minden fejedelmek, hadnagyok, urak és nagy rendek megjelenti nekik Ákhilles szándékát és azt is, hogy ezentul nélkül, el kell lenniök; mert a további hadakozásra semmiképpen nem volna kedve Akhillesnek; megjelenti azt is mi formában javallja a házájokba való békességes térést és Priámus királylyal a kibékülést. Ezeket eleikbe adván, kéri mindnyáját a nagy rendeket, hogy kiki szive állását és akaratát kedvezés nélkül megjelentse és annál tovább beszédét nem nyujtja Agamemnon. Ménelåus lévén a szólásban az első, neki semmi részben nem tetszik az Akhilles tanácsa és a béke-kivánást illetlennek állitja, Hektor és Deiphobus halála utan, holott azótától fogva a trójaiak félhaltak inkább mint elevenek. Azon kivül ámbár Akhilles megvonja is magát — ugymond Ménelåus — de még sem szakad meg a mi reményünk, hogy ezentul már győzedelmünk ne lenne Priámus király ellen. Ulysses mindezáltal és Nestor ellene mondanak Ménelåus tanácsának, mondván: nem csuda, ha Ménelåus nem kivánja a szép békességet és honába való visszamenetelt, mert neki kedve esze abban forog, minő uton juthasson elvesztett feleségéhez Helénához: mert ha elveszett Hektor, fennvagyon az öcscse Tróilus, a ki hasonló bátorsággal és erővel bir, a ki vitézi magaviseletéről elégséges jeleket hágy csaknem mindennap táborunkban. Ha Deiphobus elment az élők sorából, helyébe maradt a rokona Páris, a ki végbeviszi az öcscsének tisztét; mihezképest ezek is mindenekben a békét és a visszamenetelt javalják. De Kalkás a Trója árulója és papja, mintegy fergeteges dühös eb, felkiált a görögök közt ilyen szókkal: hatalmas királyok és fejedelmek, mit miveltek? ne bolondoskodjatok és az istenek igéretét semminek ne véljétek! mert azok énnékem minden bizonynyal jelentést tettek a ti győzelmetekről: minő rettenetes dolog az istennek végzését bontogatni. Azért, bátran legyetek, egyenlő akarattal fegyverbe öltözzetek és a trójaiak ellen vitézi módon emberkedjetek; addig meg se lankadjon a ti kezeitek, mig rajtok győzelmet nem arattok, mivel nem szenved változást az istennek igéretei. Kalkás papnak ilyen biztatására nézve felzendülnek a görögök mindnyájan, bátorságot vesznek és Akhillessel semmit sem gondolnak, akár megyen segitségökre, akár nem, nálla nélkül is egyenlő akarattal felajánlják magukat a trójaiak ellen való hadakozasra.

A tizenegyedik harczról.

Eltelvén a két hónapig tartó frigy és a hitelesitett kötelességek alól felszabadulván, elsőbben is a görögök seregeket rendeznek és táborba szállnak mind a sik-mezőre. Kiket látván az ázsiaiak készen lenni, ők is minden késedelem nélkül rendezett seregekben kimennek ellenek: és megütközvén a két nagy tábor, veszedelmes haraggal rontják és vágják egymást. Mindazáltal, mindkét részről egyaránt vesznek az emberek; de Tróilus mind untalan eszében tartván az ő bátyja veszedelmét, nem volt nyugodalma, méltó bosszut kivánván állani rokonaiért; ahozképest, válogatott sereget gyüjt tanult és vitéz barátai között és azokkal ő is kiüt Trója városából és véletlenül megütköznek a görög táborral, igen nagy csapást és bontást indit közöttük. Ő róla is azt irja Dáres Frigius, hogy az nap közel ezer embert vágott volna le ellenségei közzül; nap estig tartván akkor a harcz elestelednek és sötétben térnek bé a városba.

Másod nap a tizenkettődik harczot kezdik el; ekkor a görögök is elbusulván magukat, a gyalázatot magukról leakarván rázni, mivel annakelőtte már több izben győzedelmeskedtek rajtok a trójaiak: kiváltképpen Diómédes nyugodt seregekkel menvén ki a táborból a harczba, iszonyu vérontást tesz; de maga kezével is sokat hullat el a trójaiak közül. Látván Tróilus Diómédesnek olyan nagy erejét és kegyetlenségét a társai ellen, ragadja dárdáját fegyverhordozójától és egyenesen a görög fejedelem ellen indul, kit bátorsággal vár be Diomédes és nagy keménységgel összeütköznek, dárdáját elrontja Tróiluson; mindazáltal a fegyver-derék miatt nem sebesithette meg Tróilust. Hanem Tróilus oly szörnyü csapást tészen amazon, hogy nyakra főre bukik le lováról és halva marad Diomédes a földön. Akkor Tróilus is szemére hányja Diomédesnek a Briseida szerelmét, mondván: most már lesz mivel dicsekedned Kalkás leánya előtt. A görögök mindazáltal ott összecsoportosodván, nagy munkával felveszik Diomédest és a lovak lábai alól kihuzzák s paizsra téve mint egy halottat a sátrába viszik a görög táborba. Látván Méneláus a Diomédesen esett halálos sebet és lováról való leesését, halálra szánja magát Diomédesért és Tróilus ellen szándékozik, hogy mássát adja a mit cselekedett Diomédesen; de Tróilus hátra nem állván előle, kapja azon dárdát, melylyel Diomédest megsebesitette, mivel annak a nyele még el nem romlott volt és ugy ökleli Ménelaust is, hogy az is leesik a lováról és borulva

köszönti a földet: a kinek is segitségére csakhamar ott teremnek a nagy görög seregek és kapván Méneláust, azt is paizsra teszik és ugy viszik a táborba. Értésére esvén Agamemnonnak ezen nagy embereknek és többeknek is, söt a görög seregeknek veszedelme, nagy sietséggel lóra fordul, uj segitséget vivén a görögök mellé, kikkel kegyetlenül igyekezik bontani, oszlatni és fogyasztani a trójaiakat. Azt is észrevevén Tróilus, annak is elene indul, megütközik véle és dárdájával leveti lováról, megsebesiti a királyt; mindazáltal nem halálos sebbel. Ezekhezképest gyarló reménysége lévén Agamemnon királynak a győzedelemhez, éjszakára közelitvén az idő, félben hagyja a harczot és mentől hamarább beküld Trójába Priámus királyhoz, hat hónapig tartó békét kiván tőle. Mire nézve Priámus király gyülést hirdet a városban és noha sokaknak nem tetszik a frigy megengedése, mindazáltal mert az ő hivei közül is sokan kaptak sebet, ezeknek gyógyitására nézve frigyet köt és hitelesittetett mind a két fél által. Azalatt Briseida azon nap az atyja kedve és akarata ellen is a Diomédes látogatására elmégyen, sebeit tisztogatja és kötözi és Tróilusról elfelejtkezvén, kihez való férjhezmenését tovább nem remélhette. Diomédeshez ragaszkodik egyedül, ugy értekezik vele, hogy ha sebeiből kigyógyulhat, minden halogatás nélkül feleségül vegye Diomédes. De Agamemnon királyt nagy szorongatás fogja el és busul kétségbeesvén a trójaiak győzelme miatt és maga mégyen Ákhilles sátorába az idős Nestor kapitányt vivén el magával, kit Ákhilles tisztelettel és nagy méltósággal fogad s viszen bé sátorába, jó kedvet mutatván a királyhoz. Akkor kérleli Agamemnon Akhillest, hogy ne vonná el magát teljeséggel a hadakozástól, hanem menne ki ő is a görögök segitségére, holott tudja s hallja minden nap a nagy veszedelmet; de csak nem indithatja fel s nem veheti semmire Akhillest. Mindazáltal minthogy igen szerette Agamemnont Akhilles, az ő barátságáért minden hadát oda igérte, ugy hogy a Mirmidonok fegyvert fogván harczoljanak a többi görögökkel; de hogy ő maga ki nem mégyen, ne csudálják, mert igen megszomorodott elmével van, látván, hogy semmi jó tanácsa nem kedves a görögök előtt. Mindazáltal azirant való jóakaratát is nagy megelégedéssel veszi Agamemnon és Nestor. Ezzel Akhillestől visszatérnek magok sátrukba. Ekkor a hat hónapi frigynek is ideje eltelvén, mindenfelé dobot üttet Agamemnon király, készülőt fuvatnak az egész táborban, melyet hallván Akhilles, ő is parancsol a Mirmidonoknak és maga elkésziti őket szép fé-

nyes fegyverekkel és rendezett seregekben kiállitja, minden seregnek eleibe csaknem földig érő zászlókat ád és könnyhullatásai között kiséri ki a mezőre a szép hadat. A görög tábor már a trójaiakkal összeütközött és nagy rikoltással vittak egymás ellen, az Akhilles seregei is lassu lépésekkel, közelgettek a harczhoz. E harczban az ázsiai vitézek derekasan forgolódtak és a görögöket keményen megverték, noha az athaenei vitéz kapitány Ménéstéus, mint hatalmas bajnok óltalmazta és biztatta a görögöket, a mire érkezvén Tróilus, egyenesen neki fordul, hatalmas erővel leveri lováról Ménéstéust. Ugyanekkor a mirmidonok közül is felette sokat levágat, de minthogy a nap le kezdett nyugodni, ők is véget vetnek a hadakozásnak és bétérnek Trójába. Alig várják a virradtát, hogy jóreggel ismét kimehessenek a városból, a görögök ellen nagy haraggal kiindulnak, ugy hogy akármikor annál erősebb harczot egyet alig tehettek. Polidamás és Filimenis királyok Thoás királyt elfogják és kötözve Trója felé inditják, de nagy erővel utolérvén őket a görögök, kiváltképpen a mirmidonok, erős harczczal ellene állanak a trójaiaknak. Ezt észrevevén Tróilus, siet a mirmidonokra és azok közül sokat megsebesit; de összecsoportosodván a mirmidonok, hatalmasabbak kezdenek lenni és Tróilust elevenen igyekeznek elfogni, mivel már lováról is leverték őt. Eközben érkezik Páris az ő hadaival és sürü lövöldözéseket tévén a nyilakkal, visszaforditja a mirmidonokat és Tróilust megszabaditván ujolag lovára ülteti. A Tróilus megszabaditása felett igen megszomorodnak a mirmidonok és ujolag bosszuállásra igyekezvén, kemény harczot kezdenek, sokat ellenségek közül elfogyasztanak, Priámus király fiai közül is egyet Emárgaron nevüt megölnek. Tróilus ezért lóra kapván és bátorságot vévén, minden tehetséggel azon van, hogy mind a maga személyéért, mind a rokonáért bosszut állhasson, Páris és több vitéz fejedelmek véle levén, biztában nagy bátorsággal a mirmidonok seregére mégyen azokat vágja, hullatja és pusztitja kegyetlenül. Mindazáltal nehéz volt a mirmidonok ellen győzelmet kivivni, mert azok próbált és tanult vitézek voltak; de hogy a trójaiak sokaságát ki nem állhatták, ott a harczmezőn valami régi árkos hely lévén, sáncz módjára abba szorulnak és onnan is vitézi módon harczolnak velök. De Tróilus, mint sértegető ösztön, mindenütt óldalok mellett és hátukon lévén, nem maradhatnak miatta; hanem nagy része elvész a mirmidonoknak. Hire futamodik a mirmidonok veszedelmének, maga Agamemnon Ménelánussal és a nagy Tela-

mon Ajáxxal, Ulysses és Diomedes királyokkal, mivel már Diomédes is sebeiből kigyógyult volt, segitségökre mennek a mirmidonoknak és ott mindjárt mindkét részről iszonyu vakmerő módon kezdenek harczolni, a görögök sem akarván veszedelemben hagyni társukat, a trójaiak sem akarván győzelmük mellől elállani. Mihezképest, nagy erővel támad a sokaság a trójaiakra és minden kiméllés nélkül rontják, pusztitják őket. De Tróilus látván veszedelmét nemzetének, halálra veti magát és a hadnak abba a szárnyába mégyen, a hol legnagyobb veszélyben forogtak a trójaiak és a megszorult népet biztatni kezdi, maga legelől serényen forgolódik, egy igen nehéz és széles vasu dárda lévén kezében: a görögöknek az előljáróit kezdi csapkodni; ugy hogy a görögök alább kezdenek hagyni a dologban. De a nagy Telamon Ajáx is érkezik s kisegiti a görögöket; és ennek a vitéz hadnagynak embersége által a görögök ismét felülkerekednek, helyekből kitolják a trójaiakat és a harcztért elkezdik foglalni.

Ez volt a tizenhatodik nevezetes harcz a görögök és trójaiak között, melyben hihetlen mily sok vitéz veszett el mindkét részről. De Tróilus mindenekfelett a mirmidonok ellen dühösködött és azoktól semmiképpen nem akar elszakadni, hanem egész haragját rajtok akarja kitölteni, annyira erőt is kezdett venni a hatalmas embereken is, hogy senki már ellene nem támadhatott, a kin győzelmet nem vett volna; mihezképest, a görögök ismét ellankadnak, a nyereséggel elfoglalt harcztért az ellenségnek hagyják és kedvek ellen is hátat kezdenek forditani, kiket semmiképpen a hadvezérek vissza nem térithetnek; hanem megfutamodván, a trójaiak mindenütt nyomukban vannak és sátrokig a tábor helyiségéig nyomják őket: a hol nem szünik Tróilus, hanem a tábor helyén is szüntelen kegyetlenkedik és a sátrokból százakat vont ki a nagy rendek közül és azokat rabságra küldi Trójába, hátra kötött kezekkel és ugy véget vetett azon napi harczolásnak és azzal mind a két rész a maga helyén telepedik meg. A mirmidonok lakhelyökre telepedvén, sebesek sokan voltak közöttök; kik pedig elestek a harczban, száznak találták fel a holttestét, kik keserves panaszt tévén, igen megszánja őket Ákhilles és könnyhullatás nélkül nem hallgathatja jó barátainak és vitéz szolgáinak veszedelmét, mi miatt éjszakának ideje érkezvén, étel nélkül fekszik le, de semmit azon éjjel nem alhatott; sőt nagy nyughatatlansága volt a sok gondolkodás miatt, a miért is boszszuállásra szánván magát hol a trójaiak ellen, hol a görögök

ellen törődik magában, hogy tanácsának nem volt tekintélye a rendek előtt. Másfelől eszébe jut Polixena is; hogy Priámusnak tett igéretei mellől eláll, annál inkább elmetsződik minden reménysége és nem hitetheti el magával, hogy leányát neki házastársul adja, ha ujabb ujabb bosszuval illeti fogadása ellen. Féltől is, hogy a királyné Hekuba, állhatatlanságát szemére hányja. Ilyen gondolkodásokban egy néhány napot töltött el Ákhilles, kétségben forgatván akaratát, minek legyen elkövetője.

Azalatt ismét harczra készülnek mind a görögök táborában, mind Trója városában és ez a tizenhetedik harcz közöttök. Összerohanván a két tábor, iszonyu méreggel vivnak egymással, a mely harcznak hét egész napig szünete nem lesz. De Ákhilles meggyőzetvén a Polixena szerelmétől, ugyancsak nem mégyen a hadba: a hol a görögök főrendei közül számosan veszvén el, Agamemnon meglankad annyi rendek halálán és békéért küld bé követet a fényes Iliumba, de a trójaiak békét nem kötnek tovább, hanem csak addig, mig a holt testeket megégetik és szokások szerint eltakaritják.

Hamar eltelvén ennek a rövid frigynek ideje, ismét kimennek Trójából a kirendelt seregek és ismét kegyetlen harczot kezdenek. Ez volt a tizennyolczadik derekas harcz közöttök és rettenetes vérontást tesznek mind a két félen levő vitézek. Ekkor találkozik Méneláus Párissal, a kik között nagy gyülölség volt régtől fogva Heléna miatt, kik az egész veszedelemnek mindketten okai voltak. Ezek egész gyülölséggel ütköznek meg egymással, annyira, hogy mindketten levetik egymást lovukról az ütközetben. Vitéz Polidamás is összetalálkozik Ulysessel, kik mindketten hatalmas vitézek lévén, ember módon oltalmazzák magukat egymás ellen. Ménéstéus az athaeneiek vezérlő fejedelme, Anténorral szembetalálkozik, ki ellen felindulván, erős ütközetet teszen vele és lováról a földre teriti, Filimenis, egy ázsiai király, Agamemnonra találván, annyira előveszi és csapkodja, hogy csak nem életének is végét érte volna, ha a nagy Telemon Ajáx nem érkezett volna az Agamemnon segitségére; a ki Filiménist letaszitja dárdájával a lováról és nagyon megsebesiti. Priámus királynak volt egy fia, ki egyszersmind másod magával született a világra: ezt Brunónak hitták; éppen vitézségre termett ifju volt: erre hirtelenséggel rárohanván Artilógus a Nestor fia, ugy találja vágni, hogy azon csapás miatt leborul a földre és mindjárt meghal. A Brunó elestén nagy zudulás lesz a trójaiak között és csakhamar értésére adván Tróilusnak; a ki

sirás nélkül nem hagyhatja a hallomást: de nagy haragra indul fel, minden halogatás nélkül mégyen a görögökre, válogatott hadaival együtt; kiket meg is szalasztott volna, ha a mirmidonok serege vitézi módon ellene nem állottak volna. M hezképest békét hágy Tróilus egyébb ellenségének, hanem minden haragját forditja a mirmidonokra és azok között oly kárt s csapást tesz, hogy nem állhatván a nagy vitéznek erejét a mirmidonok, megfutamodnak és utánnok az egész görög tábor is hátat fordit, kimélet nélkül éppen a sátrokig kergetnek és pusztitnak a trójaiak. A tábor helyén pedig lovokról is leszállanak az ázsiai vitézek és a sátrokból kihuzván a görögöket, kegyetlenül pusztitják, vágják s vesztik őket; mihezképest rettenetes kiáltás indul a táborban és sok sebesülteknek jajgatásai *echot* hallatszik adni a tábor felett. Azon időben a kegyetlen Ákhilles, sátorának ajtajában állván, tudakozódik, hogy a nagy zürzavarnak és szörnyü rikoltásnak mi lehessen az oka, minek hasonmását a táborban még eddig nem igen hallotta? A szaladó emberek felelnek és mondják neki, hogy a trójaiak győzedelmet vettek a görögökön a táborig üzték őket, de ott sem maradhattak meg a szegény görögök; mert onnan is őket és pedig minden szánalom nélkül ölik s vesztegetik, magadra is vigyázz (azt mondják Ákhillesnek), hogy majd a sátrod eleibe is elérkeznek rendezett seregben a trójaiak többen ötvenezernél; és ha fegyver nélkül találnak, hidd el, néked is veszned kell miattok; mert vitézeidet is a mirmidonokat annyira elhullatták, hogy csak egy nehányan maradtak meg közzülök: az látni való dolog, hogy valamely hatalmas ember fel nem támad a görögök mellett, most épen utolsó veszedelemre jutott ügyök.

Ezen szókra nagy haragra gerjed Ákhilles, ugy hogy elfelejtkezik mind a Polixena szerelméről, mind a Hekubának tett fogadásáról és mindenestől fogva elforditja elméjét, fegyverbe öltözik, nagy hirtelenséggel lóra fordul, mintegy megéhezett farkas sietvén prédájára, a trójaiakra talál, mint valami bárányokat csapkodja őket a földhöz, kinek jelenléte hire futamodik csakhamar mindenfelé; mert a két karján csorog le a trójai vitézeknek vére és beteriti egy darab helyen a földet ellenségének testeivel. A mit midőn megértett volna Tróilus, egyenesen mindjárt Akhillesnek felkeresésére megindul és egy idő mulva rátalálván, Akhilles is kegyetlenül megtekinti őtet és rettenetes haraggal a két hatalmas vitéz viaskodván egymással, Tróilusnak kedvez a szerencse; mert oly sebeket ejt ellenségén, hogy egy

néhány napig kénytelenségből el kellett vonni magát Ákhillesnek és idejét sebeinek gyógyitásával tölteni. Tróilus pedig ámbár olyan sebeket nem kapott Ákhillestől, mindazáltal annak a hatalmas vitéznek keze sulyát igen megérezte; mert a fegyverderékban is az ütéseknek helye sokáig meglátszott rajta, ugy hogy azon ütközetben egyik sem maradhatott meg a lova hátán, hanem mindenik a földön maradott gyalog szerben és mind addig sem szüntek a hadakozástól, a mig a setét éjszaka két felé nem szakitá őket. Ekkor hát napig tartott a harcz reggelektől fogva estvékig. Megértvén Priámus király Ákhillesnek szövetsége ellen való cselekedetét, csudálkozva megszomorkodik és nejét Hekubát hivatván, őt is kezdi pirongatni, mondván: látod-e ha mindenestől fogva a te tanácsodat fogadtam volna, engemet mily nagy gyalázatba hoztál volna? sőt mindnyájunknak veszedelmét siettetted volna; mert kitetszik most is, hogy Ákhilles hamisságban és csalárdságban igyekezett. De Polixenának sem kis bánata lett, mert neki is reménysége és kedve lévén Ákhilleshez, sajnálta házasságától való megválását. A nagy sebekben Ákhilles sokáig ágyban feküvén, hat hónapra meggyógyul és előbbeni egészségét visszanyeri; de nem felejtheti a sebek miatt szenvedett gyötrelmét és felkelvén ágyából, gyakran emlegeti Tróilust, hogy nem szünik addig, mig rajta méltó bosszuját nem állja.

Az előbbi hadakozásból egy ideig pihenést vévén mindenik fél, nyugodalmuk után harczra készül, oly készülettel, hogy vagy jóra, vagy roszra váljék el egyszer a dolguk: mihezképest, soha sem igyekeztek annyira egymás ellen, mint e tizenkilenczedik hadakozásban. Ákhilles minekelőtte lovára felülne szólitja vitézeit a mirmidonokat; és azok előtt panaszt tesz: tudjátok — ugymond — mennyi bosszut szenvedtünk mindnyájan Tróilus miatt. Itt van a mirmidoni nép, kinek egész Görögországban nem volna párja, mind elhullott, elaprósodott miatta; im a testemen levő mély seb-helyek mennyi bizonyságot tesznek az ő gonosz szándékáról, hogy azért gyalázatunkra rajtunk ne maradjon a kisebbség és neki ne engedjük a győzedelemnek dicsőségét: intlek s azon kérlek benneteket, hogy szemeteket s minden munkátokat csak ő rá forditsátok, utánna leskelődjetek és midőn nagy sokasággal körülveszitek őtet, le ne vágjátok, se el ne fogjátok, hanem nekem hirt tegyetek, hadd mehessek én melléje és karjaimmal állhassak bosszut. Ilyen értesitéssel bocsátja el Ákhilles a mirmidonokat. Azonban a harcz növekedik na-

gyobbra és nagyobbra, növekedik a kiabálás, mi miatt az egész harczmező nagy zavarba van, szembe állott az erő az erővel; a vitéz vitézzel összeütközik: a harag akar bosszut állani a haragon; van nagy tolongás a sokféle nemzetek összeegyeledése miatt az egész trójai harczmezőn. Talpon áll a nagy vakmerőség; mert egyik sem akar engedni a másiknak, mintha azon naphoz kötötték volna minden szerencséjeket. Tróilus minden ázsiai vitézek felett forgolódik nem messze a mirmidonoktól, kinek tömérdek serege előtt hullanak a görögök; maga részéről pedig a fővezérlő görög urakat keresi, hogy azokon bosszuját tölthesse. Kinek serénységét, vitézi magaviseletét ki nem állhatván a görögök, hátra kezdenek állani és egész délig annyira harczol rajtok, hogy megszalasztja őket és sátorok felé kergeti. Azonban, érkeznek a mirmidonok is, a kik voltak még mintegy két ezeren és Ákhilles parancsolatát szemök előtt tartván, vitézi módon nagy bátorsággal visznek segitséget a görögöknek, a mely segitségen ismét megvidulnak a görögök és mintegy ujabb erővel fognak fegyvert ellenségek ellen, egymást megszólitván, harczot ujitanak, a mezőre ismét kiterjednek és ember módon kezdik viselni magukat. De a mirmidonoknak a parancsolat szerint csak arra volt gondjuk, hogy Tróilust vehessék körül, mint kerithessék hálóba, a mely cselekedetnek eléggé megadták az árát; mert nem hinné az ember, maga óltalmában mennyit vesztett el ugyanott Tróilus és mennyit ejtett halálos sebekbe közülök. De midőn Tróilust senki m g nem segitte s az ellenség ezerivel volt körülötte, lováról leverik, jó lovát dárdákkal átalverik s megölik, magát is egynehány helyen megsebesitik, sisakját fejéből kiütik, a válla felett levő fegyver-derekától is megválván, minden reménység nélkül harczol, a mint birhatta magát, a sok sebek és ütések miatt elbágyadván. Végre oda érkezvén Ákhilles s látván abban a veszedelemben forogni Tróilust, ragadja pallosát és ő is csapkodván hozzá, végre fejét veszi az az elbágyadt embernek. Kinek a fejét ragadván, a lovak lába közé veti, egyéb testét pedig egy lónak a farkára kötteti, és kegyetlenül hurczoltatja a táborban szélyel. Én csudálkozom Homéruson, minő arczczal kezdett az Ákhilles dicsőitéséhez olyan galádul és annyi hazugsággal. Igaz dolog, az Ákhilles erejét, vitézi bátorságát, senki nem tagadhatja, mert annak jó maga viselésével sokszor csudálatos jeleit adá, mindazáltal nem kellene tovább menni az igazság zsinóránál, hanem kinek kinek valósággal jobb volna irni állapotáról, mintsem hamissággal toldani magaviseletét;

mert az olyan annál nagyobb kárt tészen, mint hasznot a nagy embereknek dicséretében. Ha a Tróilus, különösen a Hektor tetteivel összehasonlitja az Akhilles munkáit; ezeknél nem dicsérheti, sőt ha az igazságot kell szóllani, a vitézségnek törvénye ellen vesztette el Akhilles mind Hektort, mind Tróilust; mert az egyiket lopva verte által véletlenül; a másiknak a más emberek kezei között ütötte el a fejét. Holott ha ezeknél jobb lett volna, akkor győzedelmet kellett volna venni rajtok, midőn egynehány izben velek harczolt; de gyakrabban erővel ragadták ki Hektor kezéből s alig volt reménység életének megmaradásához. A mi nagyobb ezeknél, nem vitéz emberekhez illő eljárást követett el a jó Akhilles, midőn meggyőzött ellenségének holttestén kegyetlenkedett; mert tudni való dolog az, hogy a szunyogok is eleget szihatnak a meghalt oroszlánnak testén. Ehezképest csudálható a nagy erejü Akhillesnek ilyen cselekedete. Midőn azért ilyen illetlenül saját gyalázatukra bánnának a Tróilus testével, értésökre esvén a Tróilus esete a trójai fejedelmeknek, Aenéás és Polidamás igen megboszankodnak. Páris pedig keserves sirásokra fakad kedves rokonának halálán, a trójai vitézek is mindnyájan megindulnak rajta és nagy sereggel összegyülnek, hogy a Tróilus testét elnyerhessék; de a görögök sokasága miatt semmiképpen hozzá nem férhetnek. Memnon király mindenek felett megindulván a Tróilus halálán, ragadja fegyverhordozójától éles dárdáját és tüstént Akhillesre rugaszkodik, teli torokkal megszólitván és ilyen szókat mondván neki: oh hiteszegett és kegyetlen áruló, minő arczczal kellett tenéked ilyen méltóságos királynak nagy hirü fiát, ilyen gyalázattal mocskolnod? hogy nem általottad a lovad farkán hurczoltatni a királyi vérből származott testet. Azon szók után nagy sebességgel megökleli dárdájával, ugy hogy a nyeregbe is alig maradhat meg, azután éles tőrét ragadván, főbe kezdi csapkodni és sisakját fejéből kitaszitván, oly sebet ejt rajta, mi miatt lefordul lováról Akhilles. Ezen esetén Akhillesnek a trójaiak neki bátorodnak és a Tróilus testét a görögöktől elnyerik, ámbár maguknak nem kevés veszedelmével. A mirmidonok Akhillest a földről fölveszik és lovára ültetvén, a seregek közül elviszik, a sebét békötik és vérét megállitják és mintegy óra mulva észre térvén Akhilles, megemlékezik Memnonról, a ki miatt nagy gyalázatot szenvedett, ismét a hadba menvén felkeresi Memnont, ott ujolag összetalálkozván, egyideig kegyetlen harczot tesznek egymás között; de bágyadt lévén, Akhilles az előbbi seb miatt, el-

vonja magát mások segitsége által és igy menekedik meg Memnon királytól. Azalatt lenyugodván a nap, véget vetnek a hadakozásnak, kiki a maga szállására letelepedvén. Egymásután hét napig tartott ez a veszedelmes harcz közöttük és addig egy nap sem volt szünete a vagdalkozásnak. A hetedik napra a főorvosok segitsége által felkél Akhilles is a sebeiből, melyet Memnon ejtett volt rajta; és mivel nem felejtheti a bosszut, kimégyen a harczba, minden szándéka csak a lévén, mint torolhassa meg a rajta történt fájdalmat, a mirmidonoknak megparancsolja, hogy reá vigyázzanak, utánna járjanak mindenütt és ha kézrekerithetik s sokasággal békerithetik, adják értésére neki, hadd tehessen maga kezével bosszut rajta. Nagy harcz támad az erős nemzetek között, a sürüségben ismét összetalálkozik Memnon Akhillessel, a kik nagy bátorsággal és dühösséggel megütköznek egymással és mindketten kitaszitják egymást a nyeregből, ugy hogy a földön gyalog szerben viaskodnak egymás ellen. De csakhamar oda érkezik a mirmidonok serege és ugy elboritják és körülveszik Momnon királyt, hogy senki feléjek sem mehet segitségére. Mit észrevevén Akhilles, csakhamar rajta terem oly haragos ellenségén és felette sok sebet ejt rajta, ugy hogy Akhillesnek lába fején folyna le a Memnon király vére. A mig szólhatott Memnon király, keményen szidalmazza Akhillest, ilyen szókat mondván neki: hol vagyon a jó bátorság és vitézség benned Akhilles? igy kell-e meglopnod ellenségedet? a ki igaz vitéz volna, nem várna időt arra, hogy mások nyomoritsák el ellenségét, hanem szembe menne a vitéz a vitézzel: te pedig lopásnál egyebet nem tanultál Priámus fiain: elég gyalázat más ember rabján tölteni ki a bosszudat, én ugyan örömest meghalok, mert ellenségeim között elég jeleit hagytam vitézi bosszuállásomnak; de hidd el — nem vagyok hamis jövendőlő — három nap alatt néked is e lesz a virágod. Ezen szók után megválik életétől a vitéz király. A seregek többi részén is mindenütt hatalmaskodik a kegyetlenkedés; mert Méneláus, az erős Diomédes és az athaenei vitéz fejedelem Ménéstéus, annakfelette a nagy Telamon Ajáx nyugodt seregeket visznek az ázsiaiak ellen, kik miatt igen kezdenek elhullani a trójaiak és lassan hátrább állván, a nagy város kapuja felé tartanak, végre seregenként bémennek Trójába és a város kapuit s annak zárjait megerősitvén, a kőfalakat veszik elejökbe nagyobb bátorság okáért. Sokat künn hagyván mindazáltal közzülök, kiket éles fegyverekre hánytak a vitéz görög fejedelmek.

Ákhillesnek és Párisnak haláláról.

Miután a trójaiak egy ideig zár alatt tartván a kapukat, a mint lehet óltalmazzák magukat, gyógyitják a sebesülteket, a Tróilus testét is felviszik a fényes Iliumba, a királyi udvarba; kinek teste felett Priámus király feleségével Hekubával együtt nagy szomoruságban vannak, Polixena és Heléna is Párissal együtt keservesen siratják olyan rokonukat, kit mindenekfelett szerettek. Az egész városból is sokan összegyülnek mindenféle rendek, csak a nagy sohajtozásokkal töltik idejöket, megujulván bennek a Hektor és Deipobus halálok felett való keserüség, nagy rettenéssel és félelemmel jövendölvén magoknak végső veszedelmet, halva látván feküdni a városnak erős oszlopait. Azalatt Priámus király követeket küld Görögországba és egy ideig tartó frigyet kíván tőlük; mit örömest megadnak és arról szokás szerint erős hittel kötést tesznek. Azalatt Priámus is nagy királyi költséggel temető helyet készittett és igen drága koporsóba helyeztetvén a testeket, nagy pompával temetteti el mind Tróilust, mind Memnon királyt. De Hekuba királyné keserves szorongatásokat szenved, tőrődik s nyughatatlankodik éjjel nappal, mi módon állhatná bosszuját Ákhillesen, a ki fogadástételével őtet megcsalta és egynehány vitéz fiait kegyetlenül keserves halálra jutatta. Hasonlóképpen akarván neki fizetni, hivatja Párist, a fiát, kinek nagy zokogásokkal keservesen igy szól: szerelmes fiam Páris, jól tudom, az istentelen Ákhilles mily hamissan fosztott meg engemet, kedves fiamtól, mint a szemem fényétől, Hektor és Tróilustól. És már engemet árván hagyott, mint a megszedett szőlőtőt elpusztitott; holott veled együtt csak azok valának az én vigasztalásaim. Nem tudok egyebet mit mondani, hanem csalárdul cselekedett másokkal, csalárdul fosztotta meg az anyákat gyermekétől; méltó neki is hasonló csalárdsággal elveszni. Tudod, a boldogtalan Ákhilles mennyit járt utánam hogy leányomat Polixenát neki adnám feleségül: mihezképest én izenni akarok neki és behivatom a városba, időt rendelvén, mikor jöjjön el az Apolló templomába, ha velem és leányommal találkozni akar. Te pedig ugyanott rejtek helyben fegyveresen légy készen, a kikben bizol azokkal; és reá rohanván, fegyvereddel állj bosszut rajta vitéz rokonaidért. Páris anyjának keserves kérésén megindulván, rá veszi magát mindazokra, a miket Hekuba királyné eleibe adott: és a jobb vitézek közül huszat maga mellé választ, kikkel lesben megvonja magát az Apolló temploma

mellett; és mindjárt sietségül követet küld Ákhilleshez hivatván őtet beszélgetésre. A boldogtalan Ákhillesnek is megvakitja szemeit a szeretetnek indulatja, jövőről semmit sem gondolkodik, hanem a Nestor fiát Antilókust, legkedvenczebb barátját felkeresi és midőn csak ketten mennének Trója városába és az Apolló-templomát elérték volna, kiugrik Páris rejtekéből Ákhilles ellen és a fegyvertelen vitézt éles tőrökkel kezdik csapkodni. Páris pedig jó tegzes lévén, három mérges nyilat lő Ákhilles testébe teljes erejével. Volt mindazáltal Akhillesnek köntöse alatt egy nagy hancsárja az öve megett és abban a hirtelenségben felső köntösét egyik karjára tekeriti; másik kezében ragadja hancsárját; ott is az ellenség közül hetet hamar megöl. Mindazáltal tovább nem birhatván magát, mind Antilókussal együtt elesnek: és ilyen csalárdsággal kegyetlenül megöli őket Páris, kiknek testeit hollókkal és kutyákkal akarta megétetni Páris; de Heléna kérésére ezt nem cselekedte, hanem a közönséges piaczra vonatta ki őket; hogy a kik látni akarják, szabadon nézhessék.

Az Akhilles elestén örülnek a trójaiak, mert ismét reménységet vesznek maguknak, hogy ha ez a kegyetlen ellenségek elveszett már, a ki mint ragadozó farkas hordotta el őket, nem lesz ezentul annyira kitől félniök; a görög táborba is hire futamodott azon veszedelemnek, Agamemnon követeket küld bé Priámus királyhoz, hogy adja ki Akhilles és Nestor fiának Antilókusnak testét a városból a görögök kivánságára, akár csak az öreg Nestor hült tetemét láthassa jóreménységben felnevelt fiának. Oda engedte Agamemnon kérésére Priámus király a testeket, kiket midőn a görög táborba vittek, a görögök mélyen megszomorodnak és elmerengenek az Ákhilles halálán, mondván: Im mint veszett minden reménységünk! lehetetlen már Priámus király-ellen való szándékunkat hogy végbevihessük! mily haszontalan füstbe ment ennyi ideig való fáradságunk, veszedelmünk és költségünk! összegyülvén mindazáltal a görög fejedelmek, ismét követeket küldenek bé Priámus királyhoz, azon kérvén őtet, hogy engedjen temetőhelyt a város keritésén belől, mit Akhillesnek örök emlékezetére nagy költséggel fölépitsenek. A ki a timbriai kapun belől ád helyet a temetésre; a hol minő nagy költséggel épitenek a görögök, annak leirása nem szükséges s a történet sem emliti. Agamemnon király közgyülést hirdet az egész görög nemzet között. Mik midőn össze gyültek vo'na, igy szól a fejedelmekhez: hatalmas királyok és nevezetes urak, kik

ennyi veszedelmes harczokon keresztül még eddig megmaradtatok, lássátok mi tévők legyünk ezentul, ha Trója alól elmenjünk-e, hazánkat már valahára és hazánkban elhagyott nemzetünket meglátogassuk-é? holott a vitézlő rendnek nagyobb része elbágyadott és elidegenedett Ákhilles halála miatt. Ehezképest, mit kövessünk el, ti lássátok. Sokfelé hajol a tanács, kik a haza való menetelt ajánlják, némelyek a hadakozásnak további fenntartását. Végre, nagyobb része azon nyugszik meg, hogy a hadakozást félbe ne hagyják; ámbár a bátor Akhilles kiveszett közülök, mindazáltal lehetetlen az istenek végzésének be nem teljesedni, hanem idővel, de igéretek szerint kezekbe adják a nagy Tróját és sokan meglátják közülök a Priámus házának pusztulását. A nagy Telamon Ajáx lelkél a fejedelmek közül és igy szól a sokaságnak: Akhilles ámbár közülünk kiesett; de maradt neki igen nagy dologra született fia, ki vitézi módon fel is nevekedett és most a nagyatyjának Lykomédes királynak udvarában lakik, jelentésem vagyon nekem arról — ugy mond Ajáx — hogy valameddig a vitéz ifju közinkbe nem jő, addig a görög nemzet Priámus király és Trója ellen győzedelmet nem vehet. Mindnyájan javalják a Telamon Ajáx inditványát, hisznek jelentésének és közös akaratból Ménelaust választják követnek Lykomédes királyhoz, hogy ne ellenzené, hanem bocsátaná közikbe az Akhilles fiát, Neoptolemust. Ez szintén olyan időben volt, mikor a nap leghosszabb szokott lenni és az éjszaka rövidebb. Sz.-Iván havának tizenhatodik napján mustrát hirdetnek az egész görög táborban mindenütt, a nagy Trója városában is hasonlólag; nagy dob s trombita zengéssel kijönnek a rendezett seregek a városból és a görögöket is harczra készen találván, nagy rikoltással összeütköznek és veszedelmesen viaskodnak egymás ellen. A nagy Ajáx hirtelenséggel, mint esztelen, ragad egy puszta éles tőrt és sisakját is kifelejtvén fejéből, fedetlen fővel elegyedik az ellenség közzé. A többi görög fejedelmek mind: Diomédes, Ménéstéus, Ulysses és Agamemnon talpig fegyverbe öltözve rendezett sereggel állottak szembe. Másfelől Priámus király is ámbár szép rendben bocsátotta ki Trójából a seregeket; de csakugyan félelemben vannak, mert sem a Hektor ereje, sem Tróilus vitézsége, sem a Deiphobus tanácsa nem segiti őket. Mihezképest, csak mint koczkára vetett kivégzendő állatok ugy tartják életöket. De nem volt mit tenniök, vagy élet, vagy halál, de forgolódniok kell arra, a mit feltettek. Páris a mint kétfelé tekintett, midőn egy rokonát sem látja, kik annakelőtte hatalma-

san forgolódtak mellette, elkeseredik és fegyver derekára hullnak könnyei. De minthogy más sincsen, a kire tekintsen, maga mégyen ki legelől a seregek előtt, sok panaszait hallgatván az alatta levő vitézeknek, ő utánna Polidamás, Filiménis, Esdra és Aenéás királyok nagy sebességgel kimennek a kapukon és nagy hirtelenséggel rohannak a görögökre. Páris a persiai tegzes vitézekkel keményen forgolódik és nyilakkal sokat elhullatnak ellenségeik közzül, sokat veszedelmesen megsebesitnek, mérges nyilakkal lövöldözvén. Diomédes Filimenis királyt találván, tüstént ellene támad nagy haraggal; de emez sem áll ki előle, hanem bevárja bátorsággal. De a pafiagóniaiak, kik a királynak hübéres szolgái voltak és gyakrabban körülötte voltak, iszonyu haraggal fognak a harczhoz, sebesitik és fogyasztják ellenségeiket. Kiknek keménységét ki nem állhatván a görögök, mind Diomédessel együtt megfutamodnak és jó távolságra szaladnak előlök. Az athaeneiek vitéz fejedelme Ménéstéus hasonló vitézre talál Polidamásra. De Ménésteusnak szolgálván jobban a szerencse, leökleli lováról és kardot rántván, keményen csapkod Polidamáshoz, a kit már szinte legyőzött és megölt volna, ha Filiménis király nem érkezett volna és hatalmas erővel ki nem szabaditja kezeiből Polidamást. Másfelől Páris a nyilasokkal serényen forgolódik és a görögökben nagy kárt tesz, egész seregeket bontván és szalasztván meg. Érkezik azonban a nagy Telamon Ajáx, kétélü fegyver lévén kezében, csudára méltó, fegyverderék és sisak nélkül annyi fegyver között megmaradott, ugy hogy még eddig nem esett seb rajta. De midőn a persák közzé érkezett volna és két kézre fogván a fegyvert, avval közzülök sokat lecsapkodott volna, ugy hogy a persák ingadozni kezdenek előtte, futásra akarván venni a dolgot. Melyet látván Páris, egy méreggel kent nyilat tesz az idegbe és minden erejével meghuzván kéz-íját, éppen a csipő-csontját találja Ajáxnak; a mely lövés miatt kétségbe esik Ajáx élete felől, mindazáltal méreggel teljes lévén, megkeményiti magát és nagy sebével is felkeresi Párist; kire midőn rátalált volna, megszólitja nagy haraggal és mond neki: Páris Páris, nem szántál te engemet, hanem mérges nyiladdal kegyetlenül megszaggattad testemet; de minekelőtte én behunyom szememet és a pokolra leszállnék, hidd el, hogy előttem bocsátlak el tégedet és lássad minő hirt mondasz felőlem; mert méltó dolog, hogy a kinek Helénához való hamis szerelme miatt ennyi nagy rendek elvesztenek, tovább ne dicsekedjék, hanem menj el a földszinéről. Ezen szók

után hozzá érintvén két élü fegyverét, ugy csapja arczba, hogy kétfelé válik a feje és halva zuhan le lováról. Ajáx sem mehet mindazonáltal tovább onnan; hanem a mérges lövés miatt leesik a lábáról és félhaltan paizsra teszik és ugy viszik a görög táborba sátrába. A trójaiak is nagy veszedelemmel kapnak a Páris testén; és ámbár nehezen tehetik szerét, mindazáltal nagy szomorusággal ugyancsak béviszik Trójába. Diomédes és Ménéstéus jól birják magokat és forgolódván s ujabb-ujabb sereget hozván ellenségekre, meginditják a trójaiakat. Az este is elközeledvén, azok bémennek Trójába, bezárván az erős kapukat, a kőfalnak oltalmában maradnak meg. Agamemnon pedig azon éjjel a város kőfalaihoz közelebb szállitja a görög tábort és mintegy ujabb erővel szállja meg a várost, az őröket nem messze állitván a kapukhoz. Mit látván a trójaiak, ámbár magas kőfal keritette bé városunkat, mindazáltal ők is a falakra gyüjtik a virrasztókat és őröket s készen álló seregeket rendelnek minden kapu mellé. A Páris testét felvivén a királyi udvarba, azt sok könyhullatásokkal öntözvén, mind maga az öreg Priámus, mind a királyné Hekuba, a huga és több városbeliek; mivel ő benne a királynak minden fiai kihaltak, most már elhitették magukkal mindnyájan, hogy nem lehet már sokáig megmaradása Trójának; nem fénylik az Ilium a magas hegyen. A Heléna siralmát pedig a Páris teste felett, jó éztehetséggel biró ember is nehezen magyarázná ki: azon éjszaka huszszor bágyadt el, huszszor vonták el Páris teste mellől Helénát, inkább kivánván magának is halálát, mintsem ezentuli életét. Midőn pedig észretért, oly keserves szókat ejtett s annyira megváltozott erejében és minden állapotában, hogy Priámus király és Hekuba félretevén saját bánatukat, csak abban munkálkodtak, hogyan szerezzenek valami vigasztalást. Mihezképest is, nem tartja sokáig a király a Páris testét; hanem igen drága koporsóba tétetvén, szép tisztességgel eltemetteti a Junó-templomába.

Az amazonok királynéjának Penthésiléának haláláról.

Azon időben két egész hónapig tartotta bézárva Priámus király a város kapuit és senkit a harczra ki nem bocsátott. Azon napokon nagy bánattal és sirással töltötték idejüket, a bástyákról akarván inkább óltalmazni azontul a várost, mint a harczmezőn szembe való harczot tenni; ámbár Agamemnon a görögök főbbik királya gyakran izengetett, hogy kezdenének már

harczot; de semmiképpen Priámus rá nem vette magát, kiváltképpen azért, hogy a napkeleti Scithiából bizonyos segítséget várt, ugy mint Penthésiléa királynét az amazonokkal. Ezeknek felső India felé volt lakások és egy külön országban laktak, melyet Scithiának hittak; magok között az egész országban még csak egy férfit sem szenvedhettek, hanem magok az ifjabb asszonyok: a vitézségnek szép híréve', nevével akartak dicsekedni. Messze tartományokba elmentek és a távoliakat is még hódították; a magok birodalma alá hajtván a népeket. Alig hihetné az ember, a vitézségben minő tudósok, szerencsések és hatalmasok voltak. Ennek az országnak ellenében a tengerek között volt egy igen nagy sziget, melyben csak férfiak laktak, ugymint azon vitézlő asszonyoknak férjei, évenkint egyszer hajókon általmentek az amazonok abba a szigetbe és három hónapig mulatnak ott férjeikkel együtt, Szt.-György, Pünkösd és Szt.-Iván havában. Mely idő alatt érdekes állapotot nyervén ennekutánna visszamennek saját hazájokba, ha valakinek közülök fiugyermeke lett, mihelyt az emlőtől elválasztották, mindjárt átküldötték a szigetbe a férfiak közé és azok nevelték fel. Ha pedig leágy gyermekek lett, azt saját gondviselésekben hagyták az amazonok és azt vitézi állapotra szoktatták, jobb felől levő emlőjét elmetélték, hogy a kézíjaknak forgatásában alkalmasabbak legyenek Ennek az országnak azon időben egy jeles vitéz szüz Penthésiléa nevü volt a királynéja és egyszersmind azon asszonyoknak, kik amazonoknak mondatnak, vezér kapitánya. Ez annakelőtte már jó idővel ismerőse volt Hektornak, kit igen szeretett az ő jámborságáért és vitézségéért, midőn pedig megértette, bogy valamennyi görög király felindult Priámus királyra és a nagy Trója városát megszállották volna, a Hektor barátságáért ő is fegyverbe készül és az egész országból ezer leányt válogat ki, legvitézebbeket és legerősebbeket és azokkal indult el Priámus segitségére és szép rendezett seregben vevén vitézeit, bémegyen Trója városába, a ki mindaddig semmit nem értett volna a Hektor haláláról. A mit midőn bizonyosan meghallott, egy ideig nagyon szomoru volt, minekutánna siralmas napjait pedig eltöltötte, fölmégyen a fényes Iliumba és kéri Priámus királyt, hogy nyitassa meg a városnak egyik kapuját, hadd mehessen ki a maga seregével; mert oda nem vendégségbe ment hanem szolgálatra, minek látható jelét is akarja hagyni és megakarja próbálni, hogy a Hektor haláláért minő bosszut állhat a görögökön. Azt is megakarja ösmertetni a görögökkel, minő

vastagság és erő légyen a leányok jobb karjában. Mirenézve parancsol Priámus király és parancsolatjára Filimenis király is elkészül, a paflagoniai sereget rendbeszedi. Aenéás és Polydamás elkészülvén a dárdánai kapun nagy sereggel kimennek. Penthésiléa is az ő leány-seregével együtt, kik minden gondolkodás nélkül nagy bátorsággal és sebességgel ütnek a görögökre; a hol a nagy dárda és sok fegyver romlás és fegyver derékoknak összeütközése miatt, nagy zörgés, csattogás támad, ugy hogy mind a harczmezőn, mind a városban egyaránt hallik annak zugása. Soha nagyobb kegyetlenséggel nem rontották egymást; mint most, mert Penthésiléa ép sereggel birván és nyugodt erővel menvén ki, hatalmas jeleit adja vitézségének; csak elcsudálkoznak a görögök, minő haraggal forgolódik az uj segitség, kit többször nem láttak, sőt a leány seregen nemcsak álmélkodnak, hanem rettegnek is, látván, hogy karjokon csorog le a görögök vére. Erre felindulván Méneláus, Penthésiléára rohan és keményen vagdalkozik véle, kiknek midőn az éles tőr kiszakadozott volna kezökből dárdával kezdik egymást csapkodni; de Penthésiléa serényebb lévén; hirteleni fordulásában ugy találja Ménaláust, hogy rögtön lefordul a földre lováról, kinek lovát elnyervén Penthésiléa, maga fogja kötőfékjét és a leányvitézeinek adja kezeibe. Mit szégyelvén az erős Diomédesés azamazonok királynéján bosszut akarván állani, lovának minden erejével neki rugaszkodik az ellenségre; de lováról semmiképpen le nem vetheti a királynét: azonban Penthésiléa egy erős dárdát kapván el fegyver hordozójától, azzal ugy vágja főbe, hogy elszédül Diomédes és hirtelen lovát is ugy ökleli, hogy az is tántorodni kezd alatta. Ezzel nem szünik meg Penthésiléa, hanemtovábbis csapkodja Diomédest, mind addig, míg a nyakló vasat, mely a fegyver-derakon felül a nyakát és vállát befedte, leszaggatja rólla és azt és a fegyver-derék darabot egyik vitéz leányának kezébe adja. Ezeket látván a nagy Telemon Ajáx, nagyon megboszankodik és ő is Penthésiléa ellen szándékszik a két görög királynak gyalázatát leakarván mosni; ez elől sem áll ki Penthésiléa, hanem vitézi módon óltalmazza magát és az ellenvetések között oly csapást tesz, mit el nem szenvedhet a vitéz Ajáx, hanem a földre esik lováról. Azonban a többi görögök között isnagy vérontást tesz, ugy hogy nemsokára megismerik agörögök Penthésiléát és észreveszik mit tehet nagy haragja. Ajáx ellen hatalmaskodik eleven akarván elfogni és rabul beküldeni Trója várossába, e miatt Diomédes és seregével együtt siet a nagy Ajáxnak

segélyére, mind addig, mig eléri azokat, a kik vitték Ajáxot Trója felé és mindaddig harczol, mig elveszti Ajáxot és megszabaditja a rabságból. Ezen elkeseredik Penthésiléa, hogy az ő rabját megszabaditotta Dioméd́es, minden vitézeit egy igen sürü seregbe rendeli kerek formába és a görög seregekre ütvén, oly vakmerő bátorsággal harczol ellenök, hogy a leányok fegyverét nem türhetvén a görögök, hanem megfutamodnak előlök, Penthésiléa mindenütt elől menvén seregének, vágja és pusztitja a szaladó görögöket, kiket egész a tenger partig kergetvén seregével, kitől már ugy féltek a görögök, hogy készek voltak mind táborukat, mind Trója városát elhagyni, ha az erős Diomédes nem lett volna a ki elejekbe álott az amazonoknak és többnyire csak maga és tulajdon serege által tartóztatta az ellenséget, mindaddig, mig bealkonyodott az idő és kénytelenségből is szünni kellett azon napi hadakozásnak. Ezért összegyüjtvén Penthésiléa seregét, kik azon nap csudálatos győzelemmel harczoltak, mind Filiménis király a paflagonokat; szép rendezett sereggel, nagy győzelemmel bémennek Trójába. Megértvén Priámus király a Penthésiléa bátorságát és hatalmas erejét, maga is eleibe mégyen, nagy pompával és örömmel fogadja bé a városba, a hol királyi ajándékkal tiszteli meg a vitéz királynét és sok szép hadi-készületre való portékákat ád neki, reménysége lévén, hogy az által a vitéz asszony által még egyszer talpra áll régi szerencséje és ellenségei ellen megmarad birodalma. Ezalatt kevés nap mulik el, hogy nem próbáltak és nem ütköztek a trójaiak az Agamemnon táborával, honnan gyakran győzelemmel és szép nyereséggel térték vissza. Végbevitte volt már Méneláus is követségét Lykomédes királynál és Ákhilles fiával Neoptolémussal, kit más néven Pyrrhusnak is neveztek, megérkezik a görög táborba szép rendes és nyugodt sereggel; kit a görög fejedelmek és urak mindnyájan örömmel vártak és messze menvén eleibe, derék hadi pompával kisérték bé táborukba. Erre az egész görög tábor bátorságot vesz; de mindenekfelett örülnek neki a mirmidonok, a kiknek Ákhilles helyébe uj vitéz hadnagyok támadott és ment közéjük. A görögök össze seregelvén, nagy kiáltásokkal üdvözlik: éljen, éljen Neoptolémus és rögtön felszentelt vitéznek hirdetik. Ajáx pedig az akkori szokás szerint hozott egy vitézi övet, mely általa nagy vitézeket szokták tisztelni, beővedzi Neoptólémust, mondván neki: ezen jellel tisztel téged a görög nemzet és számlál a világon levő nevezetes és vitéz nagy emberek közzé: erről megemlékezzél és valahányszor ezt az övet

kozik a trójaiak ellen; de keményebben Penthésiléa a görögök ellen. Találja azonban elől Pyrrhus Glaukot az Anténor fiát, a ki apáról egy testvér Polydamással, de külön anyjuk volt, ezt Pyrrhus elővévén, vastag karjával ugy csapja pallosával, hogy mindjárt kétfelé válik a feje és szörnyet hal. Penthésiléa látván az ifjunak hirtelen halálát, Pyrrhus ellen indul bosszuállásra; a kik hatalmas erővel megütközvén, levetik egymást lovukról; de vitézi módon ujra lovukon teremnek; és ujra szembeállanak egymással, szörnyen vagdalkoznak mindaddig, mig ujabb seregek érkeznek és azok elválasztják őket egymástól. Polydamás nagy bánatban van kedves atyafiának halálán: mihezképest vakmerően ront a görögökre, bosszuját akarván rajtok állani, sokat közülök ott a harcztéren megöl kegyetlenül, sokat pedig halálra sebesit és annyira forgolódik Polidamás Penthésiléával együtt, hogy a görögöknek tömérdek seregét megszalasztják. Kik midőn messze szaladnának és látván a görög fejedelmek a veszedelmet, Pyrrhus, Ajáx és Diomédes közikbe vegyülnek és kemény szókkal dorgálják őket, hogy nem gondolnak gyalázatukról, talán jobb egy lábig szemben való harczban elveszni, mint gyalázatosan szaladás közben ellenségeknek kedvét betölteni. De minthogy már a nap is lekezdett volt nyugodni, véget vetnek azon napi hadakozásnak. Egy egész hónapig csak egy egy nap szünt meg a hadakozás és nagy vérontás közöttük; ugy hogy ez idő alatt tizezer embernél több veszett el a két részről. De a Penthésiléa hada is nagyon meggyérül; mert annyi rendbeli csatákon az ő leányai közül is sokan elvesztek. Egy hónap eltelvén, annál is nagyobb készülettel igyekezik mindenik fél a másik ellen és kimenvén a frigiai tágas mezőre, nagy haraggal összecsap a két tábor; a nagy rikoltások között iszonyu vérontást tesznek mint azon emberek, kik halálra szánták magukat. Pyrrhus is érkezik az ő seregével, érkezik az amazonok királynéja is; ezek halálos gyülölséggel üldözvén egymást, mindenik nagy bátorsággal s haraggal rohan egymásra és szembeérkezvén forgolódik mind a két fél, győzedelmet akarván venni egyik ellenség a másikon. Pyrrhus oly nagy sebbel öklel ellenségére, hogy a dárdájának nyele össze romlik a Penthésiléa fegyver-derekán; de lováról még sem esett le a vitéz asszony. De Penthésilea annál keményebben csapkod Pyrrhushoz; ugy hogy az ő dárdája is eltörik amannak derekában és a dárda nyélnek darabja a feje felett kovályog, átalhatván a fegyverderekon az élesvas, testét igen megsebesiti és a dárdának egyik darabja benne marad a fegyver-

derékban és testében; azzal elhagyván Pyrrhust a többi ellenségének fordul és azokat öli vágja. Látván pedig a görögök a Pyrrhus veszedelmét és mint hordozta testében a csutakot; megrémülnek és nagy haragra gerjedvén összecsoportoznak és Penthésiléára rohannak, kit mindenfelől kemény ütésekkel érintvén, sisakját kiverik fejéből és őt is megszéditik. Melyet észrevévén, Pyrrhus, nagy vakmerően siet rögtön Penthésiléára és nem gondolván a nagy sebbel, a dárdájának darabját sem huzhatván még ki testéből, azon hirtelenséggel fog halálos ellenségéhez. Kit Penthésiléa bátran bevár ugyan; de Pyrrhusnak szolgálván jobban a szerencse, a fordulásban oly hatalmas erővel csapja, hogy fegyver-derék foglalása között ménvén által az éles pallos, éppen elvágja derekától a jobb karját Penthésiléának. A nagy seb miatt lefordul jó lováról az amazonok vitéz hadnagya és a földön rögtön megválik lelke testétől, kin hogy annál nagyobb bosszuját tölthesse Pyrrhus, darabonként vagdalja testét. Azonban a rajta ejtett seb is nehezedik, egy mértföldnyire alig mehet és már földre esik és mint félholtat fogják a vitézek és paizsára tévén, a táborba viszik, ha valamiképpen az orvosok életre hozhatnák. A Penthésiléa vitéz leányai megháborodnak jó hadnagyoknak esetén és ők sem igen kivánván nélküle élni, bosszut állani akarnak minden erejökkel, elsőbben is a mirmidonokra rohannak, minthogy azok is vezérük nélkül maradtak, sokat levágnak belőlük, ugy hogy a mirmidonok és a többi görögök közül kétezret hullatnak el. De mit használt a trójaiaknak a görögök veszedelme, mert számlálhatatlan sokaság jő a görög táborból, mintha egész Európát pusztában hagyták volna; és azok egyenlő akarattal környülvévén a trójaiakat, annyira győzedelmeskedtek rajtok, hogy a mint Dáres Frigius irja, ezuttal tizezernél, többet vágtak le a trójai vitézek közül. A kik pedig megmaradtak közzülök, mind az amazonok közül, seregestől összevonják magukat, bémennek Trójába; a hol a város kapuit megerősitik és bezárják, azontul sem kedvek, sem módjuk nem volt az ellenkezésben, sem a mezőn való csatázásban.

Trójának elárultatásáról.

A trójaiak ily sok hadakozás után a vitézlő-rendekben igen megfogyatkozván, nem tanácskoznak többé az ellenségre való kiütés felől, egy vitéz fejedelemben sem lévén reménységök, minthogy elhullottak a jó hadvezérek és vitéz kalauzok. Bán-

kodnak ugyan a nagy emberek elestén, de nem igen félnek, a város erőségében lévén minden remények, melynek magas és vastag keritése minden romlás nélkül épen áll. Csak a vigyázók ne fogyjanak el a kőfalakról, elhitték, hogy semmit nem árthatnak nekik az ő ellenségek, ha élelemben fogyatkozások nem lészen. Busulnak végre mindenek felett a Penthésiléa halálán, az nekik sok ellenségöket fogyasztotta el, bár csak a testét vihették volna bé a városba, hogyha életében jutalmát nem vehette fáradságos szólgálatának, fordithatnák tisztességes temetésére háláadásukat. A görögök a városon kivül minden kaput tömérdek sereggel megszállnak, éjjel nappal vigyázásban vannak, hogy a városból ezentul senki ki ne mehessen. A Penthésiléa testét, némelyek tanácsából, az ebeknek akarták hányni, Pyrrhus mindazáltal méltatlan dolognak tartván olyan derék vitéz személynek testét olyan becstelenséggel illetni, hanem a trójaiaknak bé akarta küldeni, csakhogy Diomédes nem engedte, mondván: nem méltó annak testét becsülni, kinek keze miatt olyan sokan vesztek el kegyetlenül a görögök közül. Mihezképest felfogják a testet és egy vizes árokba vetik a Trója keritése mellé.

Ily szorongatások és veszedelmek habjai közt lévén Trója városa, sokan kétségbe esnek annak megmaradhatása felől. Ankhisses azért az ő fiával Aenéással és Anténor vitéz fiával Pólydamással titkos tanácsot ülnek, hogyan biztositsák életök megmaradását, a görögökkel hogy bánjanak, hogy miattok el ne veszszenek. Melyet ha különben végbe nem vihetnének, készek árulásra adni magukat. Elsőben mindazáltal azt végzik el, hogy Priámus királyhoz menjenek és őtet intsék a görögökkel való békességre, kiadván Helénát Trója városából és a kárvallásért, melyet Cythéra szigetében vallottak a görögök, igérjen kárpótlást a király. Ugyanis, ha abban a formában a sok veszedelem után végbe mehetett volna a békesség, ámbár Priámus királynak elestek a vitéz fiai, kiknél jobbakat nem sokat szült a világ; de mivel azokat a tul világról vissza hozni nem lehet; elég nyereséggel járt volna a háboruság után, ha a béke napokat láthatott volna és nejével Hekubával, leányával Polixenával megmaradott volna. De ha akkor dolgához nem látott, a mikor kezén volt az alkalom, nem igen szokott utat mutatni a szabadságra a nyomoruság. A görög fejedelmek értéköket elköltötték, nemzetük vitéz fejedelmeit elvesztették, azoknak keserves halálát szemekkel nézték; a vitéz közrendet is nagy részint elvesztették, házájokat kipusztitván a népekből, csakhogy Priámus királyon bosz-

szujokat állhassák, Trója városát felforditbassák; s mindennyi veszedelmek és várakozások után, ki hihetné, hogy arra a békességre adnák magukat akkor, midőn jó reménnyel akarnak kivánatos véget vetni hadakozásoknak. Errenézve bár ki is általláthatta, hogy ez a tanács nem más végre indittatott hanem csak azért, hogy a ki s bejárásban szabadságok lévén, annál bátrabban közölhessék a görögökkel Priámus ellen való gonosz szándékokat az emlitett fejedelmek. Nem is szünik meg evvel a szándékkal Anténor és Aenéás, hanem felmennek Priámus király eleibe, kiknek még törvénytelen nejétől egy fia Amfimakhus nevü még megmaradott és a többi városi nagy rendekkel a király mellett volt.

Csendesen kihallgatván Priámus király az Anténor és Aenéás tanácsát, észreveszi mindjárt, hogy nem igaz szeretetből, sem hüségből javallanak, neki békességet mindazonáltal nem tudván mit tenni, sok sóhajai között ilyen választ ád nekik: a fennforgó dolog igen nagy, nem elégséges egy óra eligazitására, hanem szükséges egy nehány napig ezekről beszélgetnünk. Kinek felelnek a fejedelmek: lássad, ha gondolkodásodban sok időt akarsz tölteni, a szabadságodban van: de a mi szavunkat méltó meghallgatnod: és ha alkalmas lesz, tudjuk, elfogadod tanácsunkat; ha pedig roszat mondunk, azt másnak tanácsából nem fogod követni. Kiknek mond a király: én jó szivvel meghallgatlak benneteket; de ha a ti tanácsotoknál valamit jobbat feltalálunk, tinektek sem eshetik nehezen, ha a jobbnak követői leszünk. Akkor felkelvén Anténor, ily szavakat mond Priámusnak. Felséges király, menynyi szomoruság boritotta be fényes házadat és nagy városodat, arról nem szükséges szót emelni; mivel nincsenek rejtekben a veszedelmek: mert mindnyájan berekesztve tartatunk a kőfalak között; a kapukat elfoglalták a görögök, több vagyon még ötven királynál közüllök, kik egy szivvel lélekkel a te veszedelmedet s veled együtt a miénket is ohajtják: elestenek vitéz fiaid és távoli országokból segitségedre jött fejedelmeid; nincs már kinek elüzni az ellenséget a város kapui elől. Mihezképest egyebet nem mondhatok; hanem a sok rosz közül válasszuk ki a kisebbiket: és a mire kénytelenek vagyunk, kövessük azt saját akaratunkból, minekelőtte ennél is nagyobb kénytelenségre jutnánk. Az én tanácsom azért ez volna, hogy gondolkodnál a békességről, mivel Páris végét érte életének, Heléna már egyedül van férje nélkül: senkinek már bosszuja nem lesz, ha előbbi férjének Méneláusnak visszaküldöd őtet. Annakfelette, Citherában a minő prédálást tett

volna Páris régenten, azt nem máshová, hanem ezen városba hozta, arról is elégitenéd ki a görögöket: afféle veszendő gazdagság miatt ne fogyna el mindnyájunk élete. Hallgat Priámus király, de a fia felkél mellette és heves szavakkal Anténor ellen támad, mondván: hogyan érdemelte a király ezt tőled és a te szép hazád Trója városa, hogy szükségnek idején állj el mellőle? ki nem hallja mesterséges beszédedet, a ki simogatott szóval ajánlod a királynak a béke keresését? a szép szókat könnyü kimondani; de nehéz a békességnek utját követni: ámbár azt érdemlette volna mind a te nemzeted, mind édes hazád, mind pedig a te jó urad és királyod, hogy az utólsó szükségnek idején haláloddal is bizonyságot tennél jó hazafiságodról és nemzetedhez való kötelességedről. De látni való dolog, hogy mint a nádszál, csak ingadozol és mindnyájunk végső veszedelmére czélozol. Hidd el azt, hogy minekelőtte ezen veszedelmes tanácsod végbe menne, meghal addig huszezer ember a szép becsületért és az igazságért, még sem követnek téged áruló politikádban. Bezzeg nem igy óltalmazták eleink ezelőtt csak kevés idővel is édes hazájokat. Ilyen és ehez hasonló szavakat mondván a király fia; de Aenéás szép csendes beszédekkel igyekezett Amfimakhust lecsendesiteni mondván: Hiszen azt magad sem tagadod, jó király fia, hogy erőnkben meglankadtunk; a város kapuit magunkra zártuk; ellenségünkre kimenni nem merünk; mert nincs is elégséges erőnk, kell hát szükségképpen módját találnunk megmaradásunknak; a melyet mimódon vihetünk végbe, a békekötés nélkül, örömest megértem tőled.

Priámus király is nem hallgatván tovább, nagy haraggal és bosszuval teli lévén mond Anténornak és Aenéásnak: miféle bátorsággal jöttetek elömbe, hogy nem szégyenlitek e nyilvános árulást és ellenem olyan kegyetlen szándékot mi féle okból kellett formálnotok? öreg fejemet hogy nem szántátok? minden eddigi bánatomat fölülhaladja a ti hütlen tettetek, ámbár a ti hiretek nélkül semmit sem inditottam, valamit a görögök ellen eleitől fogva inditottam, mindazokra a ti ajánlatotok ingerelt engem. Emlékezzél rá jó Anténor, mily nagy indulattal tanácsoltad énnekem, midőn a görögországi követségből megjöttél volt, hogy hadaimmal küldjem el Páris fiamat és a Hesiona hugom miatt szenvedett nagy gyalázatot ne hagyjam magamon száradni. Soha én Európa ellen fegyvert nem fogtam volna és a közönséges békeséget el nem forditottam volna, ha a te ártalmas tanácsod rám nézve nem lett volna ingerlő, a melylyel mind

untalan, mint sértő ösztönnel ingereltél engem mindaddig, mig, akkori tanácsodnak követője nem lettem. Te pedig minden fő tanácsadóm Aenéás nem tagadhatod, hogy te nem voltál volna minden társunknak vezére, holott mikor Páris Európába ment volt, akkor is szabad akaratod szerint adtad társul magadat melléje, Helénának elhozásában te lévén legderakasab mester. Egyébiránt ha tenéked kedved nem lett volna hozzá és ha mind tanácsoddal, mind munkáddal nem segitetted volna Párist, soha nem látta volna Trója kőfalait Heléna. Mostan immár mind e fiaimnak veszedelmek után és jószágomnak, keresményeimnek elvesztése után arra akartok venni, hogy a görögökkel becstelenségemre is békességet szerezzek; azokkal tudniillik, kik minden irgalmasság nélkül, valamit lehetett, véghez vittek rajtam; holott akárki megitélheti, hogy az ilyen gyalázatos és bizonytalan békesség keresésnél illendőbb a tisztességes halál: és igy, hogy nyughatnám én meg a ti veszedelmes tanácsotokon. Ezeken a király szavain igen megindult Aenéás és a király személyére sok becstelen dolgokat hányt illetlen beszédekkel, nagy morgással és haraggal felkelvén Anténor Aenéással együtt s kimennek a király elől. Látván Priámus e nagy veszedelmet, nem tud nagy busulási között mit cselekedni s e szerint nem is kételkedik Anténornak és Aenéásnak árulása felől, csak siratja a szép városnak veszedelmét és a maga felesége s megmaradott leányinak keserves halálát; tudván, hogy nem sokára veszni kell mind magának, mind kedves hazájának ezen árulók miatt. A miért is megakarván zabolázni őket és az árultatásért megbüntetni, felszólitja fiát Amfimakhust és igy szól nagy titkon neki: Édes fiam mivel te az én véremből származtál és örökösem vagy, ugy hogy megválás közöttünk természet szerint nem is lehet, ne távozzunk el egymástól hanem mind halálig egyet értsünk és egymást ember módon óltalmazzuk. Látom én, hogy Aenéás és Anténor végezni akarnak, vagy eddig is végeztek a görögökkel ennek a várósnak feladása felől és a mi személyünknek elvesztéséről; mivel pedig az igazság azt kivánja; hogy a ki másnak vermet ás, elsőben maga essék abba. Mihezképest akaratom az, hogy minekelőtte ők a görögökkel együtt megölnének engem, előttem bocsássam őket a más világra, azért is holnap alkonyatkor tanácsra hivatom őket; te pedig rejtekhelyen légy készen a mi hü szolgáinkkal együtt és midőn megjelennek a palotában álljatok ki a leshelyből és aprítsátok fel egyről egyig az árulókat. Arra kész Amfimakhus és hogy mentől titkosabban véghezviszi atyja pa-

rancsolatját igéri magát. De mivelhogy nincs oly titok, mely nyilvánosságra nem jön; és a közpélda mondása szerint a föld is kiokádja az ő gyomrából az elrejtett bünöket. Mi okból senki nem tudhatta, de elég az, hogy Priámusnak e titkos tanácsát megértette Aenéás: és az ő halálokra készitett veszedelmet el akarván kerülni, mentől hamarább összegyülnek Anténorral és a többi pártosokkal, kik annak előtte régen egyetértettek a király és a város feladásán: és ehezképest elvégezik egyenlő akarattal, hogyha a király hivatja őket, oly sokasággal s annyi fegyverrel jelenjenek meg a király udvarában, hogy senki rajtok erőt ne vehessen, Aenéás pedig abban az időben a városon leggazdagabb és hatalmasabb volt, nemzetségére nézve is sok tekintélyes atyafiaival igen erős, kihez hasonló nem volt a városon; ugyhogy akkor immár az ő gazdagsága és hatalma felért Priámus királynak mind értékével, mind erejével. Hasonlóképpen Anténor is királyi származásu nemes ember, Trójában igen nevezetes és tekintélyes lévén, könnyen végbe vihette szándékát. Különben ő már a görögökkel végzést is inditott, ugy hogy ha ők kézbe adhatják a várost, ő nekiek bátorságos leszen nemcsak életök, hanem hogy a hozzájok tartozandó atyafiak és velek egyetértő népek is megmaradnak, sőt még értékekből is zsákmányt ne adjanak. Az alatt hivatja Priámus király Anténort és Aenéást a tanácsra, hogy az előbb megemlitett dolgokról beszélgesen velek. De Anténor és Aenéás oly nagy sereggel ment fel a fényes Iliumba, hogy a király maga is megijedvén tőlük, hivatja fiát Amfimakhust és meghagyja neki, hogy az előbbi rendelés szerint semmit ne inditson a dologban. Ehezképest más napra ismét összegyüjti a király Trójának minden népét, kik midőn összegyültek volna közönséges beszélgetésre, előáll közöttük Aenéás; és a görögökkel való békeségre inti Trójának minden népét, kinek tanácsát helybenhagyja az egész sokaság. Melyhez noha a szegény királynak semmi kedve nem volt, de Aenéás felkelvén, akkor bátran megróvogatja és mondja Priámusnak: Jó király! vagy akarod vagy nem, de ennek kedved ellen is meg kell lenni. Látván a király ellentállásának haszontalan voltát, mintsem a község között zürzavart és rögtöni támadást inditson; nem tusakodik tovább ellenek, hanem mond Aenéásnak: jó rokonaim lássátok, a mi néktek tetszik kövessétek el, én is követője leszek tanácsotoknak. Erre nézve közös akaratból Anténort követnek választják és a görögökkel való békeszerzést rábizzák. Végbemenvén tanácsok, a gyülésből szétoszlanak: és ettől fogva a trójaiak letevén fegyve-

reket, olajfa ágakat vesznek kezekbe és azokkal mutogatják magukat a görögöknek a keritések magasságairól. Mit látván a görögök, ők is a békének jeleit kezdik mutogatni és fejér zászlókat tesznek ki Trója ellenében. Azalatt a kőfalon kibocsátják Anténort, ki a görög táborba menvén, kit nagy örömmel visznek az Agamemnon sátorába és ott közös tanácsból a békességnek rendét és végzését Diomédesre és Ulyssesre bizzák és azon megjegyzéssel, hogy amit Diomédes és Ulysses Anténorral együtt végeznek, mindazoknak az egész görög nemzet megállapitója lesz minden ellenmondás nélkül; sőt arra erős hitel is kötelezték magukat.

Ezekután félre mennek a királyok és Anténorral igen titkosan tanácskoznak, kiknek az álnok és hazáját eláruló Anténor kezekbe igéri a várost, minthogy kivánságok szerint a mint akarnak ugy bánjanak vele, csak ő neki és Aenéásnak bántódások ne legyen, sem személyökben, sem semminemü marhájokban; azon kivül a kik hozzájok tartoznak, mint atyafiak, rokonok és vitézlő rendek, azok mindnyájan panasz nélkül maradhassanak mindenekben és a hová akarnak menni, oda szabadságuk legyen. Minek megtartására erős hittel kötelezi magát a három király, az egész görög nemzet nevében és szerződést tesznek, melynek megtartására keveset adnak egymásnak. Mindazáltal, Anténor meghagyja Agamemnonnak, hogy ez a titok egy ideig igen erős pecsét alatt maradjon; mert szándékát és igéretét végbe nem viheti, ha a dolgot idő előtt kijelentik. Mindazáltal, hogy mesterségesen végbevihesse Anténor minden feltett szándékát és a görögök között is nagyobb hitelt szerezzen magának, Thaltzibius királyt maga mellé kivánja; kinek tekintélyes öregségét látván a trójaiak, inkább adnak hitelt Anténor szavainak, azonban Tháltzibius király is tanulja ki a trójaiaknak elméjét és akaratukat a békesség felől. Ugyanekkor a Penthésiléa testét is kivánja Anténor; a mit ámbár nehezen, de még is csak megnyér a görögöktől és béviszi Trójába. Ily módon bémégyen Thaltzibiussal együtt Trójába; kiknek jövetelekről hirt adván Priámusnak, másnapra köz-gyülést hirdet a király és meghagyja Anténornak, hogy a mit végbevitt, mindeneket jelentsen meg az egész sokaságnak igazságosan. Anténor pedig az ő csalárd ravaszságát akarván palástolni, nagy fontosságot ád minden beszédének, hosszu beszéddel terjesztvén a görögöknek nagy hatalmasságát, ujabb erős hadaknak érkezését. Mindazáltal ezeket félretévén, valamit csak végbevihetett, mindazoknak megtar-

tására oly erős hittel megkötötte a görögöket, hogy azokhoz semmi gyanu nem férhetett. Ellenben nem csekélyebb részben számitja elő a trójaiaknak is badarságukat és olyan megakadásokat, melynek nem egyébb a vége, hanem minden veszedelem, valamit csak feltudnak gondolni, hogyha a görögökkel való végzésnek nem engednek. Hozzátévén azt is, hogy a görögök megkeseredett szivvel, a békességnek okaira különben reá nem állhatnak, hanem ugy, hogy az ő nagy károkról tőlök elégtételt vegyenek. Hiszen jobb — ugymond — az erszénynek üresedni, mintsem a szivnek mindenkor keserüségben és félelemben lenni, a melyben megmaradhassanak sok ideig, szükségesnek itéli, hogy véle együtt Aenéást küldje ki a város; mert ha a békességnek fennlevő okait ketten pecsételhetik meg Aenéással, ugy a görögök előtt is nagyobb hitelek lészen a trójaiaknak. Ilyen szavait hallván Anténornak a városbeliek; felkiált az egész sokaság és az ő javallatát égig magasztalják. Azután Tháltzibiussal kimégyen a görög táborba mind Anténor mind Aenéás. Priámus király pedig, a gyülésnek vége után, maga várába mégyen fel és félre vonván magát, szobájába zárkozik s ott siratja vénségében nyomorult állapotra való jutását, éjjel nappal az Anténor és Aenéás pártoskodásokról gondolkodik és vitéz fiainak veszedelmeiről, a mellett számtalan sok kárairól, nagy boszszuval jut eszébe, mi okon kellessék neki olyan nagy összeget adni azon ellenségeinek, kik minden jókból kiforgatták őtet. Gyakran fohászkodik és panaszkodik meghitt embereinek, hogy ifjuságától fogva gyüjtött nagy rakás aranyat, mily mód nélkül kell kiönteni ellensége kezébe, mi miatt ha megmaradna is élete, de maga ugyan végső szegénységre jutna. A mi nehezebb, mindezek meglévén is élete felől nincsen semmi reménye. Ilyen s ezekhez hasonló gondolatokban töltvén idejét szegény Priámus király szemlátomást fogy szinében és erejében, mert a merre csak tekint, mindenütt csak az árulást és fejének készitett veszedelmét látja. Heléna is észreveszi, hogy a békességnek módját járják a trójai nagy rendek, titkon éjnek idején Anténorhoz mégyen és esedezik neki, hogy ő felőle se felejtkezzék el, hanem az előbbi házastársával Méneláus királylyal békéltesse össze őtet, a melyre Anténor nagy alázatossággal igéri magát. Igy dolgát végezvén Heléna, ismét fölmegyen a királyi udvarba, a fényes Iliumba. A mig ezt a békességet járják, addig hozzá készülnek és az Anténor fiát Glaukot tisztességesen eltemetik. A Penthésiléa testét is elakarták temetni, de Filimenis nem engedte, hanem magára vál-

lalta, hogy a testét hazájába viszi és ott királyi módon lészen temetése, azon tartománynak szokása szerint. Anténor és Aenéás a görög táborban vannak és a városnak veszedelméről tanácskoznak Agamemnonnal és a két királylyal, kiket arra választott a görög nemzet. Igérete szerint Helénáról sem feledkezik meg Anténor, hanem szóba hozza és megbékélteti a férjével Ménelaussal. A hosszu tanácskozás után a többi görög urak Ulyssest és Diomédest küldik be, hogy a Ménelaus feleségét Helénát hozzák ki Trójából. Bémenvén azért Trójába Ulysses és Diomédes, örülnek azon mindnyájan a városbeliek; mert ugy vélik, hogy azokat a nagy tanácsbeli embereket a jó békességnek állandó voltáért és megerősitéséért küldötte volna bé a görög nemzet; és ugy hiszik, mintha kezükbe volna a jó békesség.

Másnapra, Priámus parancsolatából a trójaiak mindnyájan összegyülnek és a királyi udvarba felmennek; a görögöknek követei is jelen lévén, felkél Ulysses és hatalmas szavaival a görög nemzetnek kivánságát előadja: két dolgot kivánnak — ugymond — a hatalmas görög királyok; egyiket azt, hogy az ő károkat bőséges aranynyal és tallérral téritsétek meg nekik. Másikat azt, hogy Amfimakhust örökös számkivetésbe küldjétek, hogy reménye se legyen többé a Trójába való visszajövetelre. Ezt pedig csalárdul mind Anténor vitte végbe, haragudván Amfimakhusra azért, hogy pártos tanácsának mindenkor ellene volt Amfimakhus. Ezen példából kiki maga tanulhatja, hogy a rá nem bizott dologban ne légyen prókátor: és mily hasznos légyen embernek száján lakatot tartani. Egyébként nem gyülölte Amfimakhust Anténor, hanem a miatt a nyelveskedése miatt lett ellensége. Ez igy levén, Ulysses és Diomédesnek jelenlétében a külső udvaron és az egész városon rettenetes nagy zörgés, csattogás és kiáltás támad; de hogy honnan keletkezett a nagy zenebona, senki nem mondhatta, a min igen megijednek a görög urak, gondolván, hogy az ő veszedelmekre rohannak majd az emberek és kardra hányják őket, a mint Ákhillessel is cselekedtek volt. Némelyek meg attól féltek, hogy a Priámus fiai zuditották fel a népet, azért, hogy Amfimakhusnak örökös számüzetésére igyekeztek némelyek: de semmiképpen végére nem járhattak; honnan indult a zaj; és igy dologhoz látván, beszédeket elvégzik a gyülésbe levő rendek és azután felkelvén bizonyos helyekre oszolnak. Anténor pedig Ulyssest és Diomédest titkos helyre vezeti, hol magánosan bátorságban beszélhettek és minden álnok politikájokról szabadon szólhattak. Hárman ülvén csak egy

szobában, mondja Ulysses Anténornak: mi az oka, hogy ily hosszas várakozásban tartasz bennünket s az egész görög nemzetet? miért nem látsz már dolgodhoz, felelnél meg igéretednek? Kinek felel Anténor: bizonyságaim az istenek, mennyit szorgalmatoskodtam Aenéással együtt azon, hogy fogadásomnak embere legyek, csakhogy tagadhatatlan dolog, ebben a helyben csudálatos munkájok vagyon az isteneknek, melyet ha érteni akartok, örömest megjelentek tinéktek. Kinek mond Diomédes: csak mondjad, örömest meghallgatjuk. Kinek mond viszont Anténor: ebben semmi kételkedéstek ne légyen, hogy ennek a helynek régenten egy Ilius nevü királya, a ki elsőbben ennek a királyi helynek fundamentomát megvetette és azt a maga nevéhez képest Iliumnak nevezte. Azután egy igen nagy templomot is épitett Pallás Isten asszonynak tiszteletére; a melyet minekelőtte fedéllel beboritottak volna, egykor csudálatos jegy látszott az égen és az lassan-lassan alább kezdett ereszkedni mindaddig, mig a templomba beszállott és ott minden emberi kéz nélkül a nagy oltárra helyezte magát; az pedig oly erősen áll az ő helyén, hogy azt senki meg nem mozdithatja: hanem csak az egy Tóán nevü pap, a ki annak a templomnak gondviselésére erős hittel is köteles. Mondják a készitése felől, hogy fából készittetett volna: de micsoda nevü fa, azt senki nem tudhatja és minő mesterséggel készittetett. Annak minden ember csudálta nagy erejét és hasznát; de mi lehessen az, senki nem tudhatta: hanem Pállás isten-asszony maga jelentette meg, hogy tudniillik soha Trójának addig, sem a Trójai királyoknak veszedelmek nem lehet, valameddig ez a készitmény az ő városokban megmarad, Ebben van minden bizalmak a trójaiaknak: ezokon olyan bátor a király, hogy ő nem fél akárminő nagy ellenségtől se. Mivel ez a készitmény Pállásnak jóakaratából adatott e városnak, nevet is Pállásról adott néki a város és nevezik Palladiumnak. Ezekre mond Diomédes: ha igy van a dolog, merő hasztalansággal biztattad a görögöket, mi is hasztalan dologban fáradtunk; mert a Palladium miatt sem a te igéreted végbe nem megyen, sem mi győzedelmet a városon nem vehetünk. Kinek felel Anténor: ne csudáljátok az én késedelmemet, hogy énnékem mulatoznom kellett a dologban, mert ez volt a késedelemnek oka. Mindazáltal, már én alattomban végzet vetettem az őriző pappal, hogy nagy fizetésért kilopja a templomból és kezünkbe adja a Palládiumot. Nincs is már semmi kétségem; noha nagy összeg arannyal vitten végbe a pap előtt. A mi meglévén, legyetek jó re-

ménységben, mert egyáltalában ezután mindjárt győzedelmet vesztek a városon: és ezzel végezték el beszédöket. De minekelőtte eltávoznának, mond ismét Anténor: szeretett atyámfiai, felette kérlek, engemet senkinek el ne áruljatok, mert én most Priámus királyhoz fölmegyek s azon leszek, hogy elámitsam és valami ürügy alatt okát kell adnom, mi végett kellett veletek oly hosszas ideig lennem, hogy t. i. az ő javáról volt nekünk beszédünk. Ezek után elbucsuznak egymástól; a görög fejedelmek kimennek a görög táborba; Anténor pedig a Priámus király udvarába.

Trója veszedelméről; Priámus király nejének és szép leányának Polixénának haláláról.

Midőn Ulysses és Diomédes a városból kimentek és a görög táborba értek, Anténor is kimégyen és Agamemnonhoz érkezvén, meghagyja neki, hogy közgyülést hirdessen és minden hadviselő főgörögöket, a vitézlő rendeknek is javát összegyüjtse. Melyet midőn végbevitt Agamemnon, Anténor mond a görögöknek tömege előtt: már az istenek akaratából a végzés ilyen formán végbe ment, hogy a békességnek megadásáért és annak megerősitéséért adjanak Trójából huszezer gira aranyat. ugyananyi ezüstöt és százezer köböl gabonát; a melynek összeszedésére egynehány napi csendesség kivántatik, mivel anélkül e nagy összegnek szerét nem tehetik. Ezt értésére adván a görögöknek, Agamemnon a többi királyokkal együtt helybenhagyja a végzést. Midőn a trójaiak e dolog felett szorgalmatoskodnak, éjszakának idején titkon Anténor mégyen Thóhán paphoz, a ki az Apolló templomában őrzője volt a Palladiumnak és mond neki: kedves atyámfia Thóhán pap, ha meghallgatsz engemet, tanácsomat elfogadod, ugy meggazdagodol, hogy soha többé fogyatkozást nem fogsz látni, hanem a te házad megrakodik drága kincscsel és mindenféle értékkel; csak a Palladiumot vedd ki helyéből és add az én kezembe, arról ne gondolkodjál, hogy e titok napfényre jöjjön, mely csak mi közöttünk lesz, mert én leszek hü gondviselője e titok megőrzésének. Egyébiránt valamint te félted és óltalmazod Tróját a becstelenségtől, nyomoruságtól, én is azonképpen; ugy hogy életemet sem szánom letenni Trója mellett. Kezembe adván a Palladiumot, én az Ulysses kezérebizom, azután idő jártával ha megtudják is a Palladiumnak elvesztét, nem néked tulajdonitják, hanem Ulyssesre fogjuk, hogy ő

lopta ki a templomból, mikor áldozatot tenni bément volt a templomba a trójaiaknak engedelméből; és igy mi ketten mindenekelőtt ártatlanok leszünk.

Thóhán pap megértvén az Anténor szándékát, majd fél éjszakáig ellene szóllott az Anténor igyekezetének; de végre megcsalatván a sok ajándéktól, megegyezik vele és szabadságot ád, neki a Palladiumon. Melyet kivévén a templomból Anténor, igen titkos szolgája által a görög táborba küldi és meghagyja, hogy Ulyssesnek adják kezébe. Azután csakhamar hire futamodván a dolognak, mindenekkel elhitetik, hogy Ulysses lopta ki a templomból. Itt mindenki észreveheti, mily nagy ereje van az adománynak és a sok aranynak: mivel ezt a papot is kivette a sodrából, a kinek minden reménysége csak az erős Trójának kőfalaiban lehetett; de készebb volt elárulni szép hazáját, sőt az istenekhez való kötelességét is, hogy sem mint az aranytól megválni. Ugylátszik, hogy még a papok szivében is fészket vert a fösvénység, ugy hogy nem tarthatjuk igen nagy ujságnak, mikor látjuk, hogy a papok a fösvénységben elmerültek; mert ez nékik is régi nyavalyájok. Midőn pedig látjuk a fösvénységnek ilyen nagy erejét és egyszersmind mesterségét, mely a szentségre választott embereknek is szemeit igy bétapasztja: méltán futhatunk attól a vétektől mindnyájan, ugymint a gazdagságnak rendetlen kivánságától, hogy az meg ne vakitson bennünket.

Midőn a trójaiak a megigért összeg aranynak, ezüstnek és gabonának szerzésében munkálkodtak, minden kincset a Minerva templomába raknak le és közös akaratból az Apolló templomába mennek, hogy ott neki mindnyájan áldozatot tegyenek: és midőn az áldozatra való állatokat megölték és a tagokat a nagy oltárra feltették, ott hirtelen a sokaság előtt két csudálatos dolog történt: egyik az, hogy semmiképpen tüzet nem gerjeszthettek, ugy hogy akármennyi tüzet hoztak is és akármint munkálódtak, szemek láttára mindjárt elaludt a tüz, semmivé lett és az áldozatot semmiképpen végbe nem vihették a tüznek hiánya miatt. A másik pedig az, hogy szokás szerint az állatoknak beleit kitisztitván, midőn az oltárra tették volna, azokra felülről egy igen hatalmas sas ereszkedett és nagy kiabálással körmeivel felragadván az áldozatra kimutatott bélt, elrepült vele és azokat mind a görögök hajójához vitte. Ezen a trójaiak csudálkozva igen megrémülnek és az első csudára nézve észreveszik, hogy az istenek rájok igen megharagudtak; ennélfogva áldozatuk nem kedves. Mindazáltal Kassándrához mennek és tőle tanácsot kérnek, tovább mi te-

vők legyenek ennyi félelmek között. Kassándra ezt feleli nekik, az első csudára nézve bizonyosan elhihetitek, hogy Apollónak nagy haragja van reátok, azzal bántván meg őtet, hogy az Ákhilles vérét az ő temp'omában öntöttétek ki és azzal fertőztették meg az ő házát. Mihezképest, menjetek az Ákhilles sirjához és ott az ő emlékére gyujtsatok tüzet, azután abból a tűzből vigyetek az Appolló templomába és meglátjátok, hogy meg nem alszik az a tüz, hanem végbeviszitek az áldozatot, a mit szorgalmatosan el is követtek a' trójaiak. A második csuda dologról, mely a sastól lett, azt mondotta Kassándra, hogy nyilvános dologgal jelenti a városnak és a királyi udvarnak elárultatását. A görögök is látván a sasnak cselekedetét, megkérdik Kalkás paptól, mit jelentsen az? Kinek azt feleli az: hogy nemsokára a görögök kezébe adatik Trója és kivánságuk szerint fogják elpusztitani a nagy várat.

Ezek igy lévén, Kalkás és Krisis papok javalják a görögöknek, hogy Apollónak tegyenek nagy áldozatot, melyet igen nagy buzgósággal végbe is visznek. Az áldozat után Krisis pap ilyen tanácsot adott a görögök fejedelmeinek, hogy készittetnének igen nagy lovat mesterséggel, melybe ezer fegyveres beállhasson, mert az isteneknek az volna akarata. Ezt a lovat pedig Apius mester ember késziti el; mert más ahoz hasonló nincsen a földön. Azon titkos mesterséggel az oldalain oly ajtóknak kell lenni, melyet az emberek észre ne vegyenek, annak semmi jelét ne lássák; mindazáltal, mikor annak ideje lesz, a belől levő vitézek megnyithassák az ajtókat és kijöhessenek a lóból Mely midőn mindenestől fogva elkészül és az ezer vitéz titkon a lóba bevonul, küldjetek — ugymond a görög fejedelmeknek — Priámus királyhoz nagy követséget illendő ajándékkal, ilyen okból hogy mivel a ti templomotokból a Palladiumot elvitték, örök emlékezetre és Apolló istennek megengesztelésére készitették azt a lovat: engedjék meg azért, hogy mind az isteneknek becsületére, mind e városnak örök emlékezetére nézve vihessétek bé Trójába azt a nagy lovat és helyeztessétek azt a Pallás isten-asszonynak temploma eleibe. Krisis papnak tanácsára nézve igen nagy költséggel és munkával hozzá fognak a nagy lónak készitéséhez abban az utólsó esztendőben, melyben lett Trója városának veszedelme.

A királyok, kik Trója városának segitségére jöttek volt Ázsiának messze levő tartományából, látván Priámusnak boldogtalanságát és végveszedelemre való közelitését, a görögök-

kel haszontalan és marczona végzését, felkelnek mindnyájan a kik a hadakozásban megmaradtak, hazájokba mennek, egyedül hagyván Priámus királyt Filimenis király is, a ki két ezred magával jött volt el Trója segitségére, harmad fél száz vitézzel maradott csak; mindazáltal az amazonok közül jött vitéz leányok is, a kik megmaradtak volt. Filiménis királyt kisérték, mert az ezer leány közül csak négyszáz maradott volt meg és azok a Penthésiléa testét éppen hazájokba az amazonok országába Scithiába vitték és ott szokások szerint a testét királyi pompával eltemették. Azután egy bizonyos napra a városon kivül levő szép mezőre Priámus a a többi vele levő fejedelmekkel együtt kimégyen és erős hittel megerősitik a békeséget, nagy esküt tévén az isteneknek. A görögök részéről elsőbben is Diomédes erős hittel megesküszik az égre, hogy a békességnek szentül megtartói lesznek mindnyájan, a szerint a végzés szerint, a hogy Anténorral összealkudtak. Azután a görögök ámbár a békesség ellen vétettek ugyan; de igazságukat azzal állatták, hogy midőn ők az Anténorral való végzés szerint tréfálták és rontották el a várost, hitek ellen nem cselekedtek, nem tartván meg ama közönséges példabeszédet: a ki mesterségesen esküszik, az mesterségesen hazudik. A többi görög fejedelmek is a Diomédes hite szerint mindegyig megesküdtek, Diomédest tévén fel az esküvés fundamentumának. Priámus király pedig igazán tette le hitét a többi fejedelmekkel együtt, nem gondolván arról a csalárdságról, melyet a görögök a hitnek palástjával bétakarnak és igy megcsalatott a nyavalyás. A végzés után, melyet erős hittel mind a két részről megerősitettek; az előbbi igéret szerint kezébe adja Priámus Helénát, kérvén a görögöket, hogy valami bosszuval ne illessék őtet; melyre a fejedelmek örömest rá igérik magukat mosolygással mulatván a Priámus kivánságain.

A görögök is csalárd mesterséggel nagy alázatosan kivánják Priámus királytól, hogy a nagy lovat engedje bévinni Trója városába, melyet ők Pallas isten-asszonynak tiszteletére készitettek. Egyért azért, hogy ő nekik hazájokba való menetelre jó szerencsét adjon és azt engedjék meg a Mirnerva-temploma eleibe helyeztetni: mert ehezképest, bizonyosak lesznek abban, hogy Pálládiumnak elvételéért nem fog haragudni rájok Pállás és az ő hajójokat nem sülyeszti a tengerbe. Ámbár Priámus király a görögök kivánságára semmit sem felelt; de Aenéás és Anténor, mondván: igen is méltó béhozni azt a szép munkát, mely a városnak nem kis ékességére, sőt örök emlékezetére fog szolgálni,

Arra nézve Priámusnak is engedni kell és helybcn hagyja az Anténor és Aenéás választását. Azonban az arany és ezüst összeget, melyet Priámus nevében megigértek volt az árulók, megkívánják a görögök és a megigért gabonát is. Melyet kiadván Trójából, a görögök mindeneket a tengerre visznek a hajókba. Ezek után a görögök mindnyájan összegyülvén, körbe helyezik és csigára a nagy lovat és számtalan kötelekkel körülvevén, egyenlő akarattal éppen a városnak egyik kapuja eleibe vonják. De mivel nem volt a kapunak sem szélessége, sem magassága oly tágas, hogy a ló béférhessen rajta, neki esnek a kapunak magok a városiak és elrontják, ugy hogy nagy tágas utat nyitnak a falon; melyen béférhessen a ló: onnan azután hátrább állván a görögök, magok fogják a trójaiak a lovat és nagy kiáltással és örömmel viszik bé a városba. De nemsokára a nagy öröm siralomra változik: mert midőn azt gondolták volna a fejedelmek, hogy isteni végzésből lett dolgot helyeznek városukba örök emlékezetre és megmaradásokra, akkor nem egyebet, hanem veszedelmet és halált huztak bé a város közepire; mivel azon lóba egy Sinon nevü embert bocsátottak bé a görögök, ki tudta, micsoda mesterséggel volt belől megépitve a ló és az álajtóknak kulcsai kezében lévén, tanitva reá, hogy egyik ajtót kinyitván éjszakának idején kiereszkedik a lóból; és mikor az emberek első álomban legnagyobb nyugalomban valának Trójában, menjen fel a város keritésére és egy nagy világitó szövétneket mutasson fel; mit meglátván a görögök, bérohannak a városba és ott mindegygyig fegyverre hányják a trójaiakat. Az előtt való nap pedig olyan csalárdsággal is éltek a görögök, hogy Priámus királytól szép szin alatt elbucsuznak, hogy még azon nap Ténedos szigetébe mennek, Helénát ott adván vissza előbbi férjének Meneláusnak: nem akarván a táborba megmutatni Helénát, hogy netalán a közönség haragra indulván, ki miatt annyi veszedelmet szenvedtek, veszedelmes halállal el ne pusztitsák a tehetetlen asszonyt; mert a sokaságnak ellene nem állhatnának a tisztek. Mindezek alatt sem tart semmi csalárdságot Priámus, enged, sőt javalja rendeléseket. Igy a görögök, a trójaiak szeme láttára, megindulnak a hajókon és Ténedos szigetébe szálltanak, mely nem igen messze volt a parttól. Azt látván a trójaiak, vigan mennek vissza és az egész városnak minden utczáin s szegletein csak az öröm és zeneszó hallik; vigan lakmároznak mindenütt, mitha már minden nyomoruságon általgázoltak volna Besetétedvén pedig, a görögök csakhamar

visszatérnek minden hajójokkal, fegyverbe öltöznek és az egész tábor nagy csendességgel Trója városának épen a keritése mellé megyen. Melyről semmit nem tudtak a trójaiak, semmi őrt nem tartván a kőfalakon, mint a kik békességet szerzettek ellenségökkel.

Mint pusztitják el Tróját.

Midőn Sinon észrevette, hogy a trójai népek jólakásuk után lecsendesedtek és mély álomba szenderültek, felnyitja az ajtókat, melyek a ló oldalából kiszolgáltak és maga is kiereszkedik a lóból, a többi benne levő vitézeket is kibocsátja, azonban maga fölmégyen a város keritésére és egy igen világos meggyujtott szövétneket kimutat a görögöknek, jelt adván, hogy eljött volna már az ideje, hogy a városba bémenjenek és feltett szándékukhoz kezdjenek. A görögök is látván a jelt, készen lévén a prédára, seregestől kiindulnak és a mely kőfalt lerontottak volt a trójaiak, a melyen a nagy lovat bévitték, azon a törésen mindnyájan betakarodnak és midőn már az egész várost elfoglalták volna, egyszersmind a házakra rohannak, a hol a trójaiak csendes álmukat aludták és csak akkor veszik észre magukat, midőn erőszakkal kiforgatják ágyukból őket és kegyetlenül ölik s mészárolják. Csodálják szegények, honnat s minémü kegyetlen vendégük érkezett. Minekkövetkeztében erőt vesznek azért a görögök az egész városan és bétörvén a házak ajtait, minden személy válogatás nélkül vágják s fogyasztják az embereket, megfestik ártatlan vérrel a házak falait és piaczokat is, ugy hogy vérpatak folyt az utczákon szélyel. Rejtek helyeket felkutatnak, a honnan mindennemü szépséget, ezüstöt aranyat, drága szerszámokat s köntösöket, gyöngyös és köves arany müveket kedvek szerint száma nélkül hordanak ki; mig csak megvirradott, addig is huszezer embernél többet vesztettek el. A templomokat is bérontván, azokat is minden ékességtől megfosztották, a rettenetes kiáltás csaknem az égig hatott fel; mert nincs a nagyvárosnak olyan szeglete, melyen nem hallható a halálos sebesülteknek orditása és jajgatása. Ezen nagy kiáltásnak hangja felhatván a királyi udvarba, a fényes Iliumba, ottan mindjárt észreveszi Priámus az árulásnak keserü gyümölcsét, melyet régen forralt Anténor és Aenéás; és hirtelenséggel, a mint lehet, köntösét ragadja s felöltözik és nagy sietséggel szalad bé az Apolló templomába, mely az udvarban volt, mintha már a nyakára érkezett volna a fegyver: az

élethez semmi reménysége nem lévén, leborul ott a nagy oltár előtt, várván reszkető tagokkal, minden órában az életét elfogyasztó kardot. Kassándra is mintegy eszeveszett, megfutamodik csak egyedül igen vékony ruhában és a Minerva-templomába fut, a hol keservesen siratja a rokonainak bolondságát, szép hazájának utolsó veszedelmét, melyet annakelőtte sok izben megjövendőlt volt. A többi királyi asszonyok és leányok pedig a királyi palotába gyültek össze, ott reszketve várván a véletlen veszedelmet fejökre. Midőn jól megvilágosodott volna, az árulók voltak a kalauzok, Anténor Aenéással együtt és a görögöket felviszik a fényes Iliumba, a hol semmi őrizetet nem találván, kedvök szerint rohantak bé és vesztenek el mindenkit, a kit csak előtalálnak.

Pyrrhus pedig egyenesen mégyen az Apolló-templomába és ott az árulóknak Anténor és Aenéásnak szemeláttára dühös módon ugrik az öreg Priámus királyra és ugyan ott a templomban felmészárolja a nagy öreg embert, kinek vérével megfesti a nagy oltárt. Látván a nagy nyomoruságot Hekuba királyné, megfutamodik leányával Polixenával együtt és azonban előtalálván Aenéást, mond neki keserüségében: Oh átkozott pártos ember! minő lélekkel vetted erre magadat, hogy a sokszor veled jóttevő királyodat ilyen istentelen háládatlansággal illessed s ilyen kegyetlen halálán munkálkodjál? miért hoztak reánk vérünket szomjazó ellenségünket? miért árultad el szép hazádat, melyben e világra születtél; micsoda szemmel nézheted fekete füstét és sürüséggel szikrázó lángját annak a háznak, a mely tégedet méltósággal csak nem az égig magasztalt vala fel? Ha mindezeket tartózkodás nélkül cselekedted, már csak a szegény árva szüzen Polixenán könyörüljön szived és sok gonosz cselekedetid között bár csak ezt a dicséretedet nyerd el, hogy a kegyetlen haláltól óltalmazd meg az ártatlan leányt, minekelőtte a megdühödött görögöknek vagy fegyverekre, vagy gyalázatukra jusson. Megindulván Aenéás Hekubának ilyen keserves szavain, fogja Polixenát és házához vivén, egy rejtek helyre viszi bé, a hol életét megtarthassa. A nagy Telamon Ajáx pedig bémégyen a Minerva-templomba és ott találván Andromache asszonyt, a Hektor özvegyét Kassándrával együtt, maga gondviselése mellé veszi őket. A görögök pedig semmit sem szünnek a kegyetlenséggel, a fényes Iliumnak minden szép épületét, minek a világon párja nem volt, rontják és egyik követ a másikról elhányják:

az egész várost is oly kegyetlenül pusztitják és égetik, hogy senki meg nem győzné olvasni, hány helyt emészte a tüz a szép Neptunia Tróját. A nagy tüz miatt összeolvadnak a tündöklő bádogokkal magasan béfedett házak, összeomolnak a paloták; csak az árulók házait hagyják meg, mikre bizonyos jeleket ragasztottak volt, hogy azokat ne illessék a vitézek.

A nagy Trójának elpusztulása után Agamemnon király gyülést hirdet és megparancsolja, hogy az első rendek mind gyüljenek be a Minerva-templomába; a hol kérdést ád a görögök elibe. Egyiket azt: ha megtartsák-e hiteket az árulóknak Anténor és Aenéásnak, kiknek árultatások által jutottak Trója győzelmére. Másikat azt: hogy, miformán osztassék el a gazdag préda, melyet Trójában összegyüjtöttek a vitézek. Ezeken a kérdéseken igy egyeztek meg: hogy a pártosokat igen is illendő megoltalmazni, mert azoknak munkájok által vették a győzelmet. A prédát pedig igazságosan osszák fel, ugy hogy abban kicsinytől fogva nagyig mindenki részesüljön; csakhogy az egyének hivatása szerint jusson mindenkinek a préda, megfontolván kiváltképen, kinek minő magaviselete és munkája volt az egész táborozás alatt. Mikor Ténedós szigetéből az egész görög tábor éjszakának idején titkon visszament volt Trója elvesztésére, ekkor Helénát is bevitték Trójába; és midőn a nagy Telamon Ajáx látta volna a szép Trójának romlását és a görögök veszedelmét is elgondolta volna, tudniillik azon nevezetes királyoknak nagyobb részét, kik Trója alatt elvesztek volt, felkiált a gyülekezetben, mondván megmaradott kevés számu vitéz fejedelmek, látjátok, minő nagy romlás történt az egész világon, melyet soha semminemü idő meg nem orvosol. Minthogy ez a nagy veszedelem jobbára az egy Heléna asszony miatt történt; nem méltó annak egy óráig sem élni. Melyet hallván a sokaság, hasonlóképen kiáltják, hogy nem méltó Helénának élni. Mit hallván Agamemnon és Méneláus királyok, igen nehezen óltalmazhatták meg a felindult görögöknek haragjától. Végre Ulysses kél fel mellette és hatalmas ékes beszédével mind lecsendesiti a fejedelmeket, hogy ne igyekezzenek a gyarló Heléna halálára. Az meglévén, a Priámus király leányát Kassándrát, a ki abban az időben legtudósabb jövendőmondó volt a Sibillák között, Agamemnon király a görögöktől megnyeri és minthogy munkájának jutalmáért neki adják közösen a görögök Kassándrát. Minekelőtte a gyülekezetből eloszlottak volna, Anténor és Aenéás kijelentik a görög fejedelmeknek, eleitől fogva mily nagy ellene

lett volna Andromachénak a Hektor feleségének és Hélenusnak a Priámus király fiának ez a görögök ellen való bosszuállás, melyet Páris inditott volt: azt is megjelentik, hogy Andromaché és Hélenus vitték végbe, hogy Ákhilles testének tisztességes temetése engedtessék meg Trójában; mihezképest, a fogságból kiszabaditják és szabadságot engednek a görögök mind Hélenusnak, mind Andromachénak. Mely szivességért a bölcs Hélenus szép hosszu beszéddel ád hálát a görögöknek és magasztalja eziránti kegyőket. Ámbár Pyrrhus a legnehezebben vette magát az engedelemre, minthogy az ő rabjai voltak; mindazonáltal elvégzik a görögök, hogy eddig az ideig valamennyi asszonynak és leánynak élete megmaradott, azok közül azután senkit meg ne öljenek, hanem szabad menetelt engedjenek nekik. Azonban elvégezték azt is, hogy mindjárt induljanak hajóikon hazájukba; de mivel a tengeren rettenetes fergeteg és oly szélvész támadott, mi miatt semmiképen meg nem indulhattak, egy hónapig várakozott az egész görög nemzet; mindazáltal a tenger nem csendesedik. Melyet látván a fejedelmek, a papoktól kérdezősködnek, hogy mi lehessen az oka a tengeri háborunak? Kiknek Kalkás igy felel: a pokolbeli kegyetlenségek azért dühösködnek, mert az Ákhilles haláláért a menybeli isteneknek nem adatott elégséges engesztelő áldozat, kit az Apolló-templomban öltek meg. Mihezképest annak a vérével kell áldoznia az isteneknek, a ki miatt veszett el Ákhilles; mert azon személyen senki bosszut nem állott. Erre nézve Pyrrhus szorgalmatosan tudakozódik Polixena felől, hová lett, a ki miatt veszni kellett Ákhillesnek? és megjelentik neki a többi görögök, hogy Polixena sem fogságra nem esett, sem fegyverrel el nem veszett.

Minek következtében, Anténort a nagy árulót hivatja Agamemnon és tőle kérdezősködik Polixena felől; a ki egy ideig tagadja, hogy semmit sem tud a leány felől; de látván, hogy reá erősödnek a görögök, mintsem hogy tőlük legkisebb gyanut is birjon, másképpen gondolkodik: mert a ki minden gonoszságnak utján szabadon nyargalt mindeddig, ezután is könnyen ráveheti magát minden éktelenségre. Mihezképest tudván minő rejtek házban tartatik Polixena, egyenesen oda mégyen, a házajtajának lakatját leveri, a leányt onnan nagy haraggal kiragadja és karjánál fogva az Agamemnon sátrához hurczolja. Kit látván Agamemnon, hivatja Pyrrhust és kezébe adja Polixenát. A ki mindjárt küldi az Ákhilles sirjához, hogy ott bonczolják és áldozzák fel a szép szüzet. Kinek szépségét látván a görög vitézek és ár-

tatlanságát is tudván, egyenlő akarattal meg akarják szabaditani a haláltól. De Kalkás pap elhiteti őket, hogy békét hagyjanak annak a szándéknak; mert ha annak áldozatával meg nem engesztelik az isteneket; ők semmiképen hazájokba nem jutnak. Csudálatos erő volt a szüzben, minő nagy bátorsággal ment a halálra, igy szólván a körülállókhoz: én a haláltól nem irtózom ugyan; mert jobb énnékem az én hazámban eltemettetni, mintsem a halálnál keservesebb életet élnem: jobb az én testemnek ezen a földön elenyészni, a hol nagyszerü rokonaimnak testei feküsznek; mintsem idegen földre becstelenséggel vitetnem. Mindazonáltal az Ákhilles vérébe és halálában, bizonyságom az igazság, hogy semmi vétkem nem volt; sőt gyenge állapotomhoz képest, a mint lehetett, ellene állottam és életét megtartottam volna, minthogy az ő viszonyát birtam; de ha nincs helye az igaz mentségnek, lássatok dolgotokhoz: ti testemet, én pedig szüzességemet áldozom fel az isteneknek. Ezekután hallgatván, Pyrrhus rántja fegyverét s kiontja a Polixena vérét és az Ákhilles sirja felett eldarabolja a testét, Hekubának, keserves anyjának szeme láttára és annak vérével festi meg az atyja sirhantját Pyrrhus. Látván szerelmes gyermekének halálát Hekuba, bánatában és bosszuságában megőrül, fut mint a bolond mindenfelé és a kit előlutól talál, vagy fogaival mardossa, vagy kővel dobálja. Kinek látván őrültségét a görögök, megfogják, és egy Aulides nevü szigetbe viszik, mely nem messze volt Trójához és ott verik agyon kővel. Mindazonáltal a görög fejedelmek a Hekuba teste felett nagy halotti emléket raknak örök emlékezetre, a mely épület több száz évig azután is megmaradott. A mely sziget azótától fogva nyomoruság helyének neveztetik és maig is megmaradott nevezete annak a helynek. A tengeren járók kerülik is ezt a helyet hajójokkal; mert gyakran veszedelem éri hajóját azoknak, kik el nem tudják kerülni.

Aenéásnak számüzetéséről, Anténornak Trójábóli elküldetéséről és a nagy Telamon Ajáx haláláról.

A felindult tengernek háborui miatt midőn kedvek ellen a görögöknek mégis mulatniok kell Ázsiában, panaszt tesz a nagy Telamon Ajáx a fejedelmek előtt Ulysses ellen igy szólván: emlékezzél végzésedre görög nemzet, tudod-e minő rendelésed volt, tudniillik, hogy kiki érdeme szerint vegye jutalmát a Trójai prédából. Azonban Ulysses érdeme felett való jutalmat vett

mert a Palladiumot ő tartotta magának. Holott nem dicsekedésből mondom; de mivel az igazmondás nem kérkedés, ugy tetszik, hogy azt inkább megérdemeltem, én mint ő. Tudjátok, mindnyájan, hogy egynehányszor csaknem az utólsó veszedelemre jutott tábort én segitettem ki, én állitottam lábra, még élelemmel is tápláltam a megéhezett népet; még is a legtisztességesebb ajándékot más ragadja el előlem. Ha sebeket kell mutatni, többet vettem fel testemre nemzetemért Ulyssesnél; nehéz az, hogy én rajtam a sebhelyek maradjanak, a becsülettel pedig más tisztelkedjék.

Én ölettem meg Polymnestor királyt, kinek nagy gazdagsága lévén, Priámus király Polidorus nevü fiával őriztette kincsét, de Polidorust is az én fegyverem oltotta ki a világból; és igy az erős királyokon győzelmet vevén, kincsöket a görög táborba hoztam, a mely mennyi ideig táplálta az egész tábort, mindnyájan tudjátok. A frigai királylyal is halálos bajt én vivtam; kit midőn legyőztem volna, annak is minden keresményét a görög táborba hoztam. Azonfelül hány tartományt hóditottam meg és azokkal mint neveltem Görögországnak birodalmát, bizonyságom lehet abban csaknem az egész világ. A Gargarusokat, Krepusiakat, Arisdát, Larissát a hozzátartozó tartományokkal én győztem meg, ugy hogy Ázsiáig terjesztettem birodalmát a görögöknek. Sokszor Ákhillessel együtt a győzedelmes trójaiakat elkergettem és nemzetemnek nyakáról elforditottam a kardot. Ulysses pedig minden vitézi erő nélkül lévén, csak az egy nyelvével akar mindenkin hatalmat venni. Azzal dicsekedik, hogy az ő közbenjárása és követsége által nyertük el Tróját: azt sem méltán, sem igazán mondja, mert azt ő soha végbe nem vitte volna, ha az áruló nagy pártos uraknak munkája arra nem segitett volna bennünket; a mi is elég nagy gyalázattal ment végbe. Mihezképest nem dicséretet, hanem gyalázatot vontunk magunkra és nemzetünkre a következő kortól. Ugyanis ha igazat kell mondani, ámbár sok kárral és vérrel szállottuk meg Tróját; de mindaddig nagy becsületünkre szolgált vitézi magunkviselete, mig Ulyssesnek elég mézes, de csalárd szavai után meg nem indultunk. Valyon ezután nem hitszegőknek, nem csalárdoknak tart-e a világ bennünket, kik eddig leghiresebbek voltunk a földszinén, a szép vitézségnek dicséretével?

Ilyen szókkal végezvén beszédét a nagy Telamon Ajáx, felkél Ulysses is és bátran felel, mint maga dolgaiban jó nyelvü prokátor, mondván; nem tagadom nagy erődet és vitézi magad-

viseletét, jó Telamon Ajáx, de a kellőnél többet tulajdonitasz magadnak: kitetszik ebből, hogy kiki kedves biró magának. De ha jól megvizsgáljuk a dolgot, nem bánom, bár fontba vessék mindenikünknek szolgálatát. Ugytetszik, hogy Trója városának magas kőfalai közül és az erős Ilium várából senki Priámus királyt ki nem huzta volna, ha kapujokat bezárták volna és belől akarták volna oltalmazni erős helyöket, ki vett volna erőt rajtok? bizonyára nem Ajáx kardja, sem a többi vitéz fejedelmek fegyvere; mert mindegyig elvesztünk volna minden fegyverünk mellett, minekelőte a nagyvárosnak kőfalai megromlottak volna, hanem sok mesterséges tanácsommal, ámbár életemben forgó fáradságommal vittem végbe, hogy megnyiljanak Trójának hatalmas erős kapui a görög seregek előtt. Mikor pedig én a Palládiumot kezemhez keritettem, akkor ágyadban kedvedre nyujtózkodtál és kivánságod szerint álmodoztál. Sőt azt merem mondani, hogy a Palládium felől és annak erejéről közzületek senki semmit nem tudott: hanem az én elmém találta fel másokkal való tanácskozásom által, mire való a palládium: tudniillik, hogy abban álljon Trójának megmaradása és győzhetetlen volta; melyet ha ki nem hoztam volna közzülök, természetes dolog, hogy máig is Trója kőfalain kivül leskelődnének haszontalanul. Mirenézve nem szántam fáradságomat, életemnek nem kedveztem, mindaddig, mig a Palládiumot onnan ki nem loptam és az által nemzetemnek győzedelmet nem szereztem. Ennél többet nem szól Ulysses; hanem ő is véget vét beszédének. De Telamon Ajáx nem csendesedvén, mind nagyobb-nagyobb haragra gerjedvén, kemény szókkal támadván Ulyssesre; végre csakugyan kitörvén nagy haragja s addig meg nem szünik, valameddig kezével is igazat nem tesz; mert nehéz ő előtte az Ulysses élete. Azzal félreküldi a fejedelmek Ajáxot, mig tanácsot tartanak róla, ki számára itéljék a Palládiumot; melyről Agamemnon és Ménelaus tanácskozván, csakugyan Ulysses számára itélték és meghatározták, hogy nem mást, hanem őtet illeti a drága Palládium. Kedvezett Agamemnon és Ménelaus csak azért is Ulyssesnek, mert ő csendesitette volt le okos beszédével, annakelőtte nem sok idővel, a görög fejedelmeket és ugy maradott meg Helénának élete. Megbusul igen e dolgon a nagy Telamon Ajáx; hol az egész sokaság s a görögöknek sokkal nagyobb része őtet tartotta érdemesebbnek arra a tisztességes ajándékra: mihezképest, haragjában sok illetlen szavakkal illeti a két királyt és megesküszik, hogy teljes életében soha barátjok

nem lesz; sőt mint ellenségeket ugy tartja; s a miben csak ártani tudna, igyekszik azon. Min igen megijednek Agamemnon Méneláus és attól fogva veszedelmére igyekeznek a nagy Ajáxnak és alattomban való vigyázókat, leskelődőket rendelnek utána. Vége lévén azonban annak a napnak setét éjszakája bekövetkezvén, mindnyájan a görög fejedelmek táborukba telepednek; de Ajáx ellen a fentebb megemlitett királyok szorgalmatosan leselkedőket állitanak, midőn pedig megviradt, bémennek néhány barátai Ajáxnak sátorába, semmi egyebet nem találnak ott, csak a meghült testét a nagy Telamon Ajáxnak, a ki sok sebekben a maga vérében fekszik; már meg is merevedett a teste, kinek véletlen és méltatlan halálát megtudván a görögök, felzendül az egész tábor e miatt és azt tapasztalható gyanuból Agamemnonnak, Ménelausnak és Ulyssesnek tulajdonitják. Pyrhuss lelki barátja lévén Ajáxnak, megszomorodik ő is jó barátja veszedelmén és rettentő szavaival fenyegeti Agamemnont társaival együtt. Mihezképest, Ulysses életéhez semmit sem bizván, éjnek idején igen titkosan elkészül és a hozzá tartozó emberekkel együtt hajókra készülvén, megindul a széles tengeren, valamerre csak a szerencse vezeti őtet, a Palládiumot Diomédes gondviselésére bizván. Pyrrhus pedig Ajáx testét megégetvén, annak hamvát arany edénybe téteti és nagy tisztességgel az ő hazájába viteti, hogy ott királyi tisztességgel eltemettessék. Agamemnon is Ménoláussal együtt és a többi hozzátartozó fejedelmekkel felkészülnek és Pyrrhus ellen haddal oltalmazzák magukat: Pyrrhus is őket mint ellenségét ugy tartja és ettől fogva gyülölséget tartottak egymás ellen.

Anténor a maga részéről nem lévén feledékeny, hanem hogy mentől jobban megerősitse magát a görögökkel való végzésben, nagy lakodalmat csap és a főgörögöket vendégségbe hiván, a vendégség között gazdagon megajándékozza. De Aenéás ellen a görögöknek haragosa lévén, kifakasztják végtére és többféle képen kezdik vádolni kiváltképpen azért, hogy Polixénát elrejtette volt, a ki a nagy Ákhilles halálának oka volt: ehezképest Aenéást Trójából elkergetik és hazájából örökösen számüzik; a ki ellene nem állhatván a görögök akaratának, végre csak azt kivánja tőlök, hogy ha neki el kell bujdosni és idegen földre messze elmenni, bárcsak 22 hajóval engedjék meg, hogy bujdosásra indulhasson és arra engedjenek időt neki, mig megromlott hajóit elkészitheti. Minek elkészitésére négy hónapot engednek a görögök. De Anténornak semmi kedve nem lévén

Trójában megmaradni, maga akaratából sok néppel megindul Trójából, de merre ment és hol állapodott meg, arról a történet nem tesz emlitést. Aenéás pedig, mivel Anténor miatt szenvedte e keserves számüzetést, mivel az ő vendégeskedése között tartott a tanács, melylyel őtet elkergették, ő is attól fogva halálos gyülölséggel igyekezett Anténor ellen Trójában megmaradott nép között feláilván, igy szól nekik: kedves barátaim és rokonaim, miótától fogva a gonosz szerencse megjátszottatott bennünket, ti érzitek azótától fogva, minő terhes nyomoruságokat kell szenvednetek. Mihezképest, hogy valaki légyen előttetek, hatalmas jó gondviselőről, szükséges gondolkodnotok; mert ha a szomszédságban lakó emberek, kiknek annakelőtte urai ti voltatok, megértik a ti gyámoltalanságotokat, ellenetek támadnak és legalábbvalók is uralkodni fognak rajtatok. Mihezképest én azt tanácsolnám, hogy bizonyos embereket küldenétek Anténorhoz és őtet hivnátok vissza, mert ő mindenben tudós és alkalmatos gondviselőtök lenne. Tetszik az Aenéás tanácsa a megmaradott trójaiáknak és Anténor után küldvén, mihelyt hivatják, rögtön nagy örömmel mégyen vissza Anténor: Aenéásnak csak ez kellett; mert ő fegyveres kézzel, mint ellenségét ugy várta, ő lévén még a leghatalmasabb az elpusztult Trójában. Mindazáltal Aenéás szándékát észrevévén a trójaiak, eleibe mennek és könyörögnek neki, hogy tegye le azt a kegyetlen szándékát. Kinek kérésére hajolván Aenéás igy szól a népnek: ki felejtkezhetném el az Anténor istentelenségéről, kinek aljasságából és nyughatatlan gondolkodásából származott minden veszedelem? ő árulta el a szép királyi szüzet Polixenát, hogy annak ártatlan vérével öntözném meg a kegyetlen Ákhilles sirját, ő szakasztott el engemet kedves nemzetemtől, kinek viszonyaival már ennekutánna soha nem élhetek, a mi mindenekfelett legrosszabban esett énnékem. Azért ilyen szavaira nézve felgerjed a trójai nép és Anténort elüzik magok mellől; ugy, hogy örök számüzetésbe menjen és őket kerülje.

Ennélfogva Anténor szomoru szivvel és lepirongatva megindul és hajóra szállván a széles tengernek bizonytalan utján; nem lévén tudós révésze, csak szerencsére bizva megyen a merre a szél viszi őtet; eközben valami tengeri rablókra találnak, a kik reájok ütvén, sokat belőlök levágnak, sokat a tengerbe vetnek; nagy nehezen Anténor kevesed magával szaladásnak indul; és a tenger is csendesedvén, mindaddig mégyen, mig egy Gerbendia nevü szigetbe nem érkezik, melyben lakott egy igen

igazságszerető, jámbor, Etides nevü király, a ki az ő tartományát nagy kegyességgel igazgatta. Ennek a királynak birodalmába kiszállnak, hogy egy magasan felemelkedett kősziklát, melynek tetején egy szép sik mezőcske volt, ennek gyönyörüségét megszeretvén, Anténor megtelepedik a kőszikla tetején a vele levő társasággal és ott kezdenek várost épiteni maguknak, melyet Anténor Menáleon Karchirénak nevezett. Melyet kevés idő alatt erős kőfalakkal bekeritett, sürü bástyákat és tornyokat épitett a falak között. Annak az épületnek hire futamodott a trójaiakhoz, sokan elhagyták puszta városukat és Anténor városába telepednek, a mely város csakhamar igen megnépesedett és felette hatalmas kezdett lenni. Ezután e tartománynak királya Etides is megnézi a városnak minden épületeit és megtetszik neki a város és különösen Anténort kedvelli, ugy hogy a király után legtekintélyesebb lett az ottlevő jó magaviseleteért.

A sok akadály miatt a görögök még sem oszolhattak el mindnyájan Trója tartományából a tenger mellől. Kik között lévén a Sibylla bölcs Kassándra, minden napjait sirással tölti, látván szép hazáját Tróját csak hamvában feküdni, a hol mind anyjának, többi nemzetségei között Polixenának kedves hugának méltatlan halála történt, mindazáltal hozzája mennek a görögök szüntelen, tudakozódván tőle jövendőbeli állapotuk felől, kiknek megjövendőli minden veszedelmeket, a miken által kell menniök, minekelőtte hazájokba térhetnek. Agamemnonak is halálát, mint lesz veszedelme saját háza népe miatt. Valamint megjelentette Kassándra a dolgot, minden ugy történt.

Telamon Ajaxnak, kit titkon elpusztitottak a görögök, két kis gyermeke maradott Eánkától és Etimissától. Az egyiknek neve Eancidens, a másiknak Antisakus; ezek Teucer király udvarában és tutorsága alatt voltak. A kiket minekutánna felnevelt, vitézi tanulásra adá. Azután Agamemnon Ménelaussal együtt hazájokba kivánkoznak, kiket a görögök az Ajáx haláláért őrizet alatt tartottak, ámbár nem fogságban, csak tisztességes vigyázat alatt, mind azóta, mióta Ulysses elszökött tőlük. Sok kérésökre, ámbár nem örömest, de hazájokba bocsátják. Midőn a jó nyári meleg napok elmultak és a termő fáknak zöld levelei lehulltak, a kegyetlen tél pedig az ő szomoru ködös hidegségével elérkezett volt, megindulnak a királyok minden velök levő néppel együtt sok terhes hajókkal, melyek a trójai prédából tulságosan megrakodtak és nagy kiváncsisággal akarván a nyereséget hazájokba vinni, nem várnak alkalmas időt, hanem a ve-

szélyes tengernek utján elindulván, midőn már öt napig éjjel nappal mentek volt elfogja a nap fényét a sötétség, nagy robajjal meginditja a tenger vizét az erős szél, felemelik a habok a hajókat az égfelé, azon sebességgel ujra, mintha a föld gyomráig vetnék alá, összekeverednek a hajók, a révészek megzavarodnak, a kormányt is kivetvén kezükből, csak futkostak a hajókban félelmükben, mint eszeveszettek. Nagy ropogással összeromolnak az árboczfák, a vitorlákat is elkapta a szél és fejek felett a levegőben csak ugy lebegnek mint a szárnyas madarak: oszolni és bomolni kezd egyik hajó is másik is, a tsnger erejét ki nem állhatván. A mi miatt sokan vesznek a görögök közül a tengerbe.

A mely kincset nagy kiváncsisággal hazájokba meginditottak volt Trójából, azt nem Görögországban, hanem a tengernek mélységes fenekébe rejtik el saját veszedelmükkel együtt. Oileus Ajáxnak harmincz hajója lévén, azok közül csak egy sem szabadulhatott meg, hanem népestől együtt a tenger fenekére merült, maga egyedül uszással menekült meg és nagy nehezen verekedett szárazra a tengernek egy kis szigetébe. Mindazáltal sok vizet nyelt, mitől a hasa megpuffadván, nagyobb reménye volt halálához, mint életéhez. Kit a tenger fövényén találván némelyek félholtan fekünni, felveszik onnan jó szerencsére, ha valamiképpen életre hozhatnák a fejedelmi férfiut. Erről azt tartották a régiek, hogy a Minerva haragja miatt szenvedték volna e nagy veszedelmet a görögök, kiváltképen Oileus Ajáx mert ő volt, a ki Kassándrát a Minerva-templomból erőszakkal kivonta. Nem is ujdonság, hogy egy ember vétke miatt sokan szenvedik a büntetést. A többi görögök pedig hajótörésben és más veszedelmekben mint vesztek el, a következő részlet megmutatja.

Mint szenvedtek a görögök hajótörést.

Volt abban az időben egy Nauplius nevü király, kinek a nagy Görögországban legmesszebb terjedett birodalma. Ez Északtól fogva a tengerig parancsolt és a tengeri szigetekben is része lévén, nagy magas kősziklák voltak birtokában. Ennek a Naupliusnak két fia volt, a nagyobbik Palamédes a görögökkel Trója alatt harczolt. Ez ment legnagyobb készülettel és erős néppel Trója alá, mivel minden görög fejedelmek között nagyobb birodalma és gazdagsága volt, maga is hatalmas és nagyhirü vitéz,

midőn Agamemnont a főnökségről letették és helyette Palamédest választották főnöküknek. De a mint fennebb emlittetett történetünkben, Palamédes elveszett az ellenség fegyvere által; de mivel a hizelgő emberekben soha nem volt szük a világ, ennek veszedelme felől másképpen emlékeztek némelyek Nauplius király előtt. Mert ilyen formán adták elibe Naupliusnak a Palamédes halálát: hogy, Palamédes nem az ellenség fegyvere miatt veszett volna el, hanem csak az irigy görög fejedelmek miatt Agamemnon, Ménelaus, Ulysses és Diomédes politikája által; mert ráfogták hamissan Palamédesre, hogy ő árulója lett a görög nemzetnek, a miért nagy kincset is vett fel igéret szerint Priámus királytól. És hogy inkább elhitessék másokkal e nagy hamisságot, azon árulásnak formájával levelet készitettek Agamemnon és Ménelaus királyok Palamédes neve alatt és azt a levelet egy meghalt trójai embernek testére tették, a melyet megtalálván az ellenség testén, Ulysseshez vitték, ki az egész táborban levő nagy rendek között kezdette hirdetni a Palamédes gonoszságát és a görögök elleni gonosz szándékát. Ezen dolog végett pedig szerződött Ulysses a Palamédes iródeákjával is, hogy bizonyitsa ő is vele együtt Palamédes ellen a költött hirt, miután az emberek előtt gyülöletessé tették, más felől pedig Palamédes körül szineskednek Ulysses és Diomédes esküvésükkel elhitetik, hogy a mezőn egy megjegyzett helyen egy mély kutban igen nagy kincset találtak, melyből őtet is mint jó barátjokat részesiteni akarják. Minek megörülvén Palamédes, megindul az álnok emberekkel, kik midőn egy száraz kuthoz vitték volt, rábeszélik Palamédest, hogy szálljon bé a kutba és válasszon magának, a mi szemének tetszik a drága marhák közül. Ez semmit nem gyanitván a gonoszságról, béereszkedik a kutba és midőn fenekére jutott, számtalan követ hánytak reája Diomédes és Ulysses és igy vesztik el gyülölségből a jó Palamédest. Ezt hallván Nauplius király és Etes a Palamédes öcscse, hitelt adnak a vádnak és minden tehetséggel azon vannak, hogy a megmaradott görögökön bosszut álljanak Palamédes haláláért.

Bizonyosan tudván Nauplius, hogy a görög tábor a tengeren megindult hajókon és azt is, hogy az ő birodalma mellett kell elköltözni a hajóknak, végére mennek annak is, hogy már nem igen messze vannak és éjjel nappal sietnek hazájokba, megparancsolja mindenütt a szigetekben, hogy a magas kősziklákon nagy világot és tüzet gyujtsanak, mikre irányozván a hajók a magas kőszikák előtt alacsonyabb kősziklákba ütközzenek a ha-

jók a sötétben és igy mind hajójok, mind maguk vesszenek el a tengerben. Nem is csalta meg a reménység Naupliust, mert a világosságra czélozván a hajók, mennek nagy sebességgel, hogy mentől hamarább szárazra jussanak, megunván a sok hajózást. A mely helyre sokan érkeznek, ugy hogy a tartja magát nyertesebbnek, a ki előbb járhat, sokan pedig csak akkor veszik észre magukat, midőn kősziklákba ütközvén a hajók, magok is csak a vizben maradnak. Ilyen hirtelenséggel kétszáz hajónál több sülyed a tenger fenekére; miknek ropogását és veszedelmeknek kiáltását a hátrább levő hajók hallván, a mint lehet elkerülik a veszedelmet. Azokon a hátralevő hajókon maradott meg Agamemnon, Méneláus és Diomédes.

Igy fizetik meg a görögök együtt s másutt is a hamis hitnek és csalárdságnak jutalmát, melylyel Tróját és annak nemes királyát elpusztitották, holott oly nagy fényességgel és erővel gyültek Trója alá, mihez hasonló hadigyülekezetet nem emlit a történet. De oly szakadozva és elfogyva tértek visza onnan és oly nagy károkra, minőt soha a következendő idő meg nem orvosolhat.

Agamemnon király haláláról.

A fennebb irt vádláshoz képest a Nauplius király kisebbik fia Etes, minden igyekezetével abban munkálódott, mint veszesse el Agamemnon királyt és Diomédest. Midőn azért roszabb utat nem talált volna, az Agamemnon feleségének ily levelet ir Klytemnestrának. Minthogy nekem vérszerint való atyámfia vagy életednek megtartására mindenkor nagy gondom volt, hallom ugyan, hogy jókedvvel várod férjedet Agamemnont: de bizonynyal elhiheted, hogy halálodra, nem pedig örömödre igyekszik haza menni Agamemnon, mert ő a Priámus király leányai közül egyet feleségül vett mégának, olyan szándékkal, hogy mikor haza mégyen, hozzád jó kedvet mutasson, de első éjjel az ágyadban megöljön és helyetted a királyné méltóságában a Priámus király leánya maradjon. Mihezképest, ha életedet kivánod, szükséges magadra vigyáznod. Ezen iratnak hitelt adván Klytemnestra, attól fogva ő is kezd magára vigyázni; kinek egy Aegistus nevü kedves embere volt, kivel mint hitestársával ugy élt mindaddig, mig Agamemnon Trója alatt hadakozott; attól már egy leány is volt, kit Erigónának nevezett. Ezen dolog felől semmit sem tudván Agamemnon király, midőn a tengeri habok-

ból nagy nehezen megmenekedett volna, alig várja, hogy hazájába érhessen és házájában a sok fáradság után, sok gondok miatt elkábult fejét megnyugtassa, nem gondolván meg, hogy a halál ott is készen várja az embert, a hol ingyen sem gondolná. Elérkezik azért egy idő mulva Méténásba, a hol királyi lakhelye volt, hol vigan várja ugyan felesége Klytemnestra, csak hogy igen szines örömmel, elhitetvén magával, hogy nem hitestársa, hanem gyilkosa érkezett volna házához és hogy rajta ne essék meg elsőbben a terv, szerződik Aegistussal a kedvesével, hogy készen legyen és Agamemnon hálószobájába éjjelre bémégyen, fegyverével verje által minden késedelem nélkül, mert nekik el kell veszniek, ha ők el nem vesztik Agamemnont. Értvén a királyné akaratát, jó kedvvel hozzá készül és mihelyt hálószobájába belép Agamemnon, ott rögtön társaival együtt rátámadnak, és kegyetlenül megölik a királyt, ki nem is gyanitotta veszedelmét. Alig várja Klytemnestra, hogy Agamemnon testét eltemesse, azután mindjárt lakadalmat csap és házastársának megválasztja Aegistust, az ország birását is kezébe adja.

Agamemnonnak is volt egy fia Klytemnestrától, a ki még akkor gyermek volt, egy rokona Tháltzibius fogja a gyermeket, hogy az is Aegius miatt el ne vesszen és elküldi Idomenéushoz a Créta szigetének királyához, a ki közeli rokona volt a gyermeknek Orestesnek. És ezt az ifjat Idomenéus király feleségével Tárásissal együtt, oly kedvesen tartják és nevelik, mint tulajdon magok gyermekét. Ugyanezen Etes a Nauplius király fia Egéa asszonyhoz elmégyen a Dioméles feleségéhez és az hasonlóképen elámitja, mint Klytemnestrát, tudniillik: hogy Diomédes Trója alatt más házasságra adta magát és egyet a Priámus leányai közül vett volna feleségül. Ez az Egéa az Argivusok királyának Polimicesnek volt leánya, kinek csak két gyermeke volt, ugymint: Assándrus és Egéa, de meghalván Polimices király, holta után felosztották az országot és az országnak egyik felét Egéa birta. Midőn azért Assándrus Diomédessel együtt Trója ellen megindult volna és a Telefus országban kedve ellen mulattak volna, nagy harcz támad közöttök, a mely harczon ámbár vitézi módon viselte magát Assándrus, de végre elfárasztván az ellenség, győzedelmet veszen rajta és ott vész el Assandrus. Kit Diomédes keservesen megsiratott mint kedves rokonát és halálra szánja magát érette, a testét kiragadja az ellenség közül és azután tisztességesen eltemetteti. De ezt Egéának nem

ilyen formában beszélte el Etes, hanem azt mondotta néki, hogy Diomédes szántszándékkal szerzett veszedelmet Assándrusnak azért, hogy Aegaea tartományát egyedül birhassa, melyet annakelőtte ketten birtak. Ezt eszében tartván az asszony, midőn Diomédes is sok próbái után haza igyekezett volna, jó távolságra az argivusokat eleibe küldi Egea, megütközvén Diomédesnek, hogy nála nélkül ellehet, mert többé házastársának nem ismeri, országában pedig részessé nem akarja tenni. Mihezképest, mit cselekedjen és hová forditsa fejét, szegény fáradt Diomédes nem, tudja, hanem szerencsére megindul egy uton, a mely huzamos idő eltelte után Salamina tartományába viszi; ott uralkodott abban az időben Teucer király a Telamon Ajáx rokona és elsőbben kedvesen látja; de midőn megértette, hogy Ulyssessel együtt ő lett volna egyik oka az Ajáx halálának, fogságra velteti, abból a fogságból is kiszabadul Diomédes, elindul egyfelé, melyre a szerencse vezeti. Midőn azért hazáján kivül bujdosnék Diomédes és a megmaradott Trójaiak teljességgel minden jó gondviselőjök nélkül elmaradtak volna, ugy hogy minden szomszédságtól félni kezdenek, kik körülöttük laktak, az Aenéás tanácsából Diomédes után küldenek és őtet tisztességgel magok közé vévén, őtet rendelik fejedelmüknek, a régi Trójának megmaradott részében; mert Aenéás király is, ki addig gondjukat viselte, nem akart tovább maradni közöttök, hanem a bizonytalan szerencsének ajánlván magát, idegen földre készült minden népével együtt. Minélfogva Diomédes lett a trójaiak fejedelme, jó rendet állit közöttök és mint hatalmas vitéz óltalmazza alattvalóit, ugy, hogy alább kezdenek hagyni a dologban a körül lakó nemzetek és Trója ismét nevekedni kezd többi szomszédságai felett. Melyet megértvén Egéa királyné a Diomédes felesége, megijed és lelkiismerete ezt sugalja: imé minő szerencsére kapott megint az én hitestársam Diomédes, ha eleit nem veszem dolgomnak, félek meg ne emlékezzék ellene tett cselekedetemről és bosszuját ne állja rajtam. Mihezképest összegyüjti az Argivusoknak főrendeit és tanácsot tartván az urakkal, szép követséget küld Diomédeshez, hogy legyen elég eddig az idegen földön való lakása és menjen vissza előbbi hazájába, mert jó szivvel látja mind Egéa az ő hitestársa, mind az Argivusok közösen és birja Aegéa tartományát békességesen. Mely követség igen kedves volt Diomédes előt, kedvesen látja a követeket és becsületes ajándékokkal tisztelvén őket, velek együtt Egéához mégyen és azután ott marad országában.

Orestesnek az anyja ellen való kegyetlen bosszuállásáról.

Orestes a gyermekkorból már fölnevekedett és a huszonnégy esztendőt elérte volt, gondolkodni kezd sorsáról és keservesen jut eszébe, hogy az anyja Klytemnestra minő gyalázatba keverte magát. Aegistus haszontalan emberrel cserélte fel Agamemnon királyt az ő édes atyját; mivel a szemtelen kéjhölgyeknek szokásuk az, hogy midőn erényöket meggyalázzák, alábbvaló emberekkel szövetkeznek hitestársuknál. Eszébe jut Orestesnek az édes atyja halála is és ezenkivül fájlalja hazájábóli számüzetését Aegistus miatt. Mihezképest Idoménéus királyhoz mégyen és mind neki, mind a királynénak alázatosan megköszöni a véle való bánásmódot, kéri azon is, hogy mivel már felnevekedett és a vitézi tudományban elég jártas, bocsássa el őtet, hadd álhasson bosszut; de ne hagyja segitség nélkül; mert minthogy eddig is az ő jóakaratában élt, ezután is ő benne lészen minden reménye. Megszánván Idoménéus az ifjat, nemcsak elbocsátja, hanem ezer válogatott vitéz embert is ád melléje. Azokkal megindulván Orestes, utjában a többi rokonait is megtalálja mint segitséget, ugy hogy még egy ezer embert szerez magának. Azokkal érkezik Forensis fejedelemnek tartományába a ki is Aegistusnak halálos ellensége volt, azért, hogy elsőbben az ő leányát vette el Aegistus, kit annakutánna megvetett és elüzött maga mellől Klytemnestra királyné kedvéért, És midőn látta volt Orestest jó készülettel menni Aegistus ellen, maga is társul szegődik és három század magával Forensis fejedelem is megindul Orestessel együtt. Azonban elérkezik a szép tavaszi idő, mi minden utasnak jó szállással kedveskedik és mennek táborostól az Aegistus országára és midőn Méténás városához jutottak vo'na, a városbeliek nem bocsátják bé, bézárván a kapukat előttük, mit látván Orestes, körülveszi és hadaival megszállja a várost; mivel Orestes a jövendőlőkhöz elmenvén, azoktól ilyen választ kapott: hogy bátor legyen elkezdett dolgaiban. ő mellette lesz a szerencse, mert az istenek akarata, hogy győzelmet vegyen Aegistuson és a maga édes anyján két kezével álljon bosszut. Méténas városában igaz dolog, nem volt akkor Aegistus: de benn volt Klytemnestra: Aegistus pedig hadak után indult volt, hogy mentől hamarább hadat gyüjtvén, segitse a várost, Klytemnestrát, a feleségét is felszabaditsa és az ellenséget kikergesse a tartományból. De Orestes megértvén a kémektől az Aegistus szándékát, mindenfelé őröket állit, vala-

mely uton a város felé jöhetne Aegistus és nagy jutalmat igér azoknak, a kik elfogják az ő ellenségét és kezébe adják. Azonban maga Méténás mellett maradván, éjjel nappal ostromolja és igyekszik a város ellen, ámbár semmi derekas készülete nem volt a városnak, nem tudván félni attól az ellenségtől, mely véletlenül körülvette őket. Mihezképest a városbeliek megunván a nyughatatlanságot, tizenöt nap mulva leteszik a fegyvert és mindnyájan megadják magukat Orestesnek.

Bémégyen ezután rendezett seregével Orestes a városba és a város kapuit elfoglalván és azokban erős őrizetet rendelvén, megparancsolja, hogy a kapukon ki s bé ne bocsássanak senkit és maga egyenesen mégyen az atyja királyi házaiba, a hol találja Klytemnestrát az édesanyját, kire mindenekfelett leginkább boszankodott és megfogván az asszonyt, mindjárt erős őrizetalá vetteti, azután a mellette levő tanácsosokat felkeresteti, kik részesek voltak az atyjának Agamemnonnak veszedelmében és azokat is külön külön őrizet alá tétetvén, megtartja őket a jövendő büntetésre. A város feladásában semmit nem tudván Aegistus, midőn valami kevés hadnak szerét tehette volna, azokkal sietséggel ment Méténás segitségére és nem messze a várostól összetalálkozik azon hadakkal, a kik őtet lesték: kikkel megütközvén, erős harczot tesz velek, de végre elesvén tőle minden szolgái, maga is fogságba esik és megkötözve viszik Orestes eleibe Aegistust. Másnap Orestes Klytemnestrát az édes anyját mezitelenre vetkeztetvén, eleibe viteti és nagy dühösséggel az anyjára rohanván, a két emlőjét tőből kivágja a melléből, az azután maga fegyverével sok sebeket ejtvén rajta, darabokra vagdalja édes anyját. Annak meghalt testét pedig el nem temette, hanem a városon kivül a mezőre vetette és mindaddig ott hagyta, mig az ebek és hollók lerágták a testéről a husát. Aegistust pedig a város utczáin ló farkán vonatta ki és sok kinzások után magas karóban állittatta fel a városon kivül; azt cselekedte mindazokkal is, a kik atyjának Agamemnonnak halálában részesek voltak. E kegyetlen bosszuállást, ugy tetszett sokaknak, mintha oknélkül szenvedte volna Klytemnestra; mindazáltal fiától szenvedni ily keserves kinokat és becstelen halált, hallatlan dolog volt: melyre nem egyéb, hanem a pokolbeli ördög ingerelte, ki gyönyörködik az emberek veszedelmén, mindezen s mind a tulvilágon.

Ezen időközben Ménéláus is elérkezik feleségével Helénával Créta szigetébe, a mely nem meszsze volt Méténáshoz, kinek

jövetelét midőn megértették volna a Méténásbeliek, látogatására mentek, különösen azért, hogy láthassák Helénát, a ki miatt olyan hosszas hadakozásnak s olyan nagy veszedelemnek kellett lenni. Azután elbeszélik Ménelánsnak az Agamemnon veszedelmét és Orestesnek anyja ellen iszonyu cselekedeteit és mindazokat a kegyetlenségeket, melyeket dühös módra elkövetett Orestes. Mit hallván Ménelaus, elszörnyed rajta és Orestes ellen nagy gyülöletet érez, mondván: hogy természet ellen van és hallatlan kegyetlenség, melyet az édes anyján elkövetett: mihezképest nem méltó, hogy az emberek társaságában legyen, annál inkább, hogy az atyjától maradott országban uralkodjék söt az egész tartománynak főrendét is előhivatta és azokkal is elhiteti, hogy az anyjának gyilkosát Orestest soha többé királynak ne ismerjék. És ezen uton készek voltak mindnyájan Orestest számüzni: de mellette lévén az athaenei fejedelem és pártját fogván, nagy erővel védelmezte, hogy mindazokat Orestesnek kötelessége szerint kellett cselekedni, mivel az istenektől vett feleletet és azok parancsolták neki, hogy a bosszuállásban semmit hátra ne hagyjon: illett azért neki engedelmeskedni az istenek akaratának. Arranézve melléje állanak az ország rendei és királynak ismerik Orestest.

Pyrrhus sorsáról.

Legkésőbben érkezvén Pyrrhus az Ákhilles fia házájába, a ki felette sok szerencsétlenségen ment által a felháborodott szélvészek miatt: a hol mind hajónak jobb részét, mind vitézeit, Ázsiában felrakott prédáját pedig mindenestől fogva a tengerbe vesztette. Utóljára Mólósába is elérkezik és megtelepedvén házájában, észreveszi, hogy az egész Görögország nagy felháborodásban van, a fejedelmek egymás ellen támadtak és kiváltképen az ő elei, ugymint: Péleus, ki az atyjáról neki nagy atyja volt, és Akástus, ki az anyjáról volt nagy atyja. Ezek is magok közt összeháborodnak, fegyverrel üldözték egymást, ugy hogy egyik a másikat birodalmából kikergette. Akástus tudniillik országából elüzte Péleust; mit megértvén Pyrrhus, Péleus mellé állott és ő érette akarván bosszut állani, két fiát megölte mesterségesen Akástus királynak. Kinek midőn ellene nem állhatott volna Akástus, mint unokájának jóakarója, akként mutatja magát és mondja néki: minthogy én már fiamtól megfosztattam és nem lévén más örökösöm, birodalmamat neked hagytam és magamat

már csak a halálnak ajánlottam, mivel éppen az utólsó vénségre jutottam és ezen szavakkal Pyrrhusnak ajánlván országát Akástus, az egész országbeli nép nagy örömmel fogadja és királyának ismeri Pyrrhust. Ezen az uton Pyrrhus nagy méltóságra emelkedvén s a mit csak szive gondolt, mindent bátran el akart követni. Egykor nagy szerelemre gerjedvén Hermiónéhoz, a ki a Méneláus leánya volt Heléna asszonytól, Orestesnek pedig kedves felesége, azután mindaddig leskelődött, hogy Méténás tartományából, a hol uralkodott Orestes, elragadták Hermiónát és viszik Thessáliába a Pyrrhus országába. Kit szivélyesen várván Pyrrhus, mihelyt megérkeztek véle, azonnal feleségül vette. Ezen eseten igen megszomorodik Olestes, de mivel annyi ereje nem volt, hogy bosszuállással szembe szállhasson Pyrrhussal, szivében csak rejtekben tartja haragját, várván az időt és alkalmat. Egy idő mulva Pyrrhus Delfon szigetébe mégyen, a hol Apollónak igen nevezetes templomot épitettek volt a régi pogányok és fogadása szerint gazdag áldozatot akar tenni Apolló istennek mindazon nagy győzelmekért, melyet Trója alatt végbevitt és a bosszuállásokért, melyek kivánsága szerint mentek végbe; mivel hogy Páristól csalárdul megöletett Ákhilles haláláért bosszut állott Priámus házán. De csak maga mégyen Delfos szigetébe, házánál hagyván Andromachét, ki annakelőtte Hektor felesége volt és Hektortól maradott kedves gyermekét is Laomedont; mert azon Andromache már érdekes állapotban volt Pyrrhustól is, házánál hagyta a másik feleségét is Hermionet, kit elragadott volt Orestestől. Azalatt mig oda járt az áldozatra Pyrrhus, panaszkodva izen az atyjának Hermioné, tudniillik, hogy Pyrrhus őtet igen becstelenül tartaná és csak Andromachéhoz mutatja minden szeretetét: azért felette kéri, hogy jönne segitséggel Thessáliába, Andromachét és az ő fiát Laomédont ölné meg; mert valameddig azok élnek, mindaddig nem lészen neki nyugodalmas élete. Arra nézve gondolatlanul megindul Méneláus és Thessáliába érkezvén, hirtelen fegyvert ragad a Pyrrhus házánál meg akarván ölni Andromachét kedves gyermekeivel együtt, mit észrevevén Andromache, ölébe ragadja a gyermeket és kifutván a piaczra, fenszóval kiabál és segitségre hivja a városbelieket, hogy szabaditsák meg őtet kisded gyermekével együtt a Méneláus kezétől. Látván Méneláus a polgárok gyülekezeteit, megdöbben és minden késedelem nélkül kimégyen a városból és a maga házához mégyen. De Orestes megértvén Pyrrhusnak Delfusban való menetelét, igen nagy sietség-

gel s jó készülettel reája mégyen és ott találván, ellene támad és maga kezével öli meg Pyrrhust; a kit ugyanazon szigetbe temettek el annak a földnek lakosai. Onnan Pyrrhus házához mégyen Orestes és a feleségét magához vévé, haza viszi. Péléus pedig és Téthis asszony Andromachét a Pyrrhus feleségét, ki érdekes állapotban volt, elviszik Thessáliából Mólósába, a hol fiu gyermeket szül, kit Pyrrhustól fogadott és azt Ákhillidesnek nevezik.

Mire ez az Ákhillides felnevekedett volna, ámbár vérség és igazság szerint a királyság őtet illette volna, de bátyjáért való szeretetéért nem vette fel, hanem Laomedonnak engedte a királyságot; és mire Laomedon a királyságban megerősödött volt, egész Görögországban mind felkerestette a rabokat, valamennyit csak elhoztak Trójából a görögök és azokat kiváltva, nagy szabadsággal ajándékozza meg őket.

Volnának több emlékezetes esetek is, melybe estek a görögök; mert oly sok fejedelem és vitéz urak közül igen kevesen maradtak meg, kik Trója alá mentek volt hadakozni: ugy hogy a kik az ellenség fegyverétől megmaradtak is, vagy a tengertől nyelettek el, vagy házájokban ölték emésztették meg egymást, ugy hogy az atyafi az atyafit ölte s emésztette, a fiak az atyjokat vesztették, a mint Ulysses példájából is kitetszik, a kinek hosszu veszedelmes és csudálatos bujdosásáról nem győznek eleget irni a régi bölcsek. Ez is midőn sok esztendők mulva fáradsága után házánál fejét nyugalomra hajtotta volna; minden ok nélkül rámégyen saját gyermeke és ámbár tudatlanul, de maga fegyverével ölte meg. Ebből látni való dolog, mily savanyu gyümölcse légyen és gonosz kimenetele a csalárdságnak: mert ámbár pogányok voltak azon időbeli emberek, de az igazság ellen való vétket csakugyan nem akarta elszenvedni a nagy Isten, melyet az emberek természetébe béoltott. Nem oknélkül mondja tehát egy régi tudós jámbor: az isteni bosszuállás, gyakran a halogatásban való későséget, büntetésének nehézségével pótolja ki.

VÉGE.

III. KÖNYV TARTALMA.

Lap.

Az első rész kezdetik Péléuson, Thessáliának királyán,ki Jásont felinditotta az arany gyapjunak elnyerésére 328
A görögök mint szállottak ki a trójai birodalomnak határára, ellene lévén Laomedon a trójai király Jásonnak és Herkulesnek 332
Médea szerelméről, mint gerjed fel Jásonra 335
Minő tanácsot ád Médea Jásonnak hogy győzelmet vehessen a tüzes ökrökön,a sárkányon és hogy az arany bárányt elnyerhesse . 340
Médeától Jásonnak adatott ajándék 341
Mint jutott Jáson az arany bárányhoz 342
Mint romlott meg az első Trója, Jáson és Herkules miatt . . 346
Ujolag a nagy Tróját mint kezdette Priámus király . . . 351
Priámus mint szállott meg egy várat fiaival együtt . . . 352
A nagy trójának épüléséről . . 353
A Priámus király udvarának Illionnak leirása 355
Priámus király szándékáról, mint tölthetné bosszuját 360
Hektor feleletei 362
Páris beszéde 363
A harmadik fiának felelete . . 365
Hélenus tanácsa 365
Tróilus tanácsa 366
A hajók számáról, melyeken Görögország ellen indultak . . . 368
A görögök tanácsáról,mit kellessék elkövetniök Heléna visszanyerésében 373
A görögök termeteiről 376
A trójaiak termetéről 377
A hajók számáról mikkel a görögök Trója ellen indultak . . . 379
A görögök Delfosba küldenek jövendő dolgok megtudására, hogy megtudhassák mit legyenek teendők 381
Apollónak arany képéről . . . 383

Lap

Mikor származtak a bálványok ? 383
Áldozattétel után mint indulnak a görögök Trója felé 386
A görögök Priámushoz küldenek Helénáért és a Citharéa szigetinek elprédálásáért 389
Priámus király felelete 391
A görögök Ákhillest és Telephust küldik a tábor számára való élelmi-szerek megszerzésére . 394
Telephus királyról 397
A görögök megindulnak Ténedon szigetéből és Trója alá szállanak 400
Mint rendelik el hajójokat és mint szállanak Trója alá a görögök . 401
A második harczról, Trója városának megszállása után . . . 407
Első legderakasabb próbájok a trójaiaknak a görögökkel . . 411
Mint rohant Polydamás a Heléna rokonára, Méréusra, megölvén ötet 415
A trójaiaknak harmadik harczáról, midőn már derekasan megszállották a várost a görögök . 423
A görögök és trójaiak negyedik ütközetéről 427
Ötödik harcz 430
A hatodik harczról 435
A hetedik harczról 440
Nyolczadik harczról 444
Hektor temetéséről: és Palamedest miként választották meg a görögök vezérlő királyul . . 449
Mint választanak uj királyt maguknak a görögök 450
Kilenczedik harczról 453
Ákhilles Trójába menvén bé, mint győzetik meg a Polixena szerelmétől 455
Ákhilles mint tusakodik szerelmével, mi által megvonja magát a harcztól 457
A tizedik harczról. Deiphobus, Sárpédon haláláról és Palamédes veszedelméről 460

Lap.

Tróilusnak csudálatos nagy ereje Ⅰ 454
A tizenegyedik harczról . . . 468
Akhilles és Párisnak haláláról . 478
Az amazonok királynéjának Penthésiléának haláláról 482
Trójának elárultatásáról . . . 489
Trója veszedelméről. Priámus király nejének és szép leányának Polixenának haláláról . . 499

Lap.

Mint pusztitják el Tróját . . . 504
Aeneásnak számüzetés rõl. Anténorrnak Trójából elküldetéséről és a nagy Telamon Ajáx haláláról 508
Mint szenvednek a görögök hajótörést 514
Agamemnon király haláláról . 516
Orestesnek az anyja ellen való kegyetlen bosszuállásáról . . . 519
Pyrrhus sorsáról 521

Népiskolai tankönyv és vezérkönyv kiadványok

a tiszántuli ev. ref. egyh. ker. által kiadott tanterv szerint.

Kovács Lajos Számtani gyakorlókönyv I. osztály számára 30 fill., II. oszt. számára 30 fill., III. oszt. számára 20 fill., IV. oszt. számára 20 fill., V–VI. oszt. számára 40 fill.

Kállay István. Egyetemes történelem életrajzokban 52 fill.

Zákány József. Szent biblia ismertetése, kijelentett vallás 40 fill.

Zákány József. A. B. C. 30 fill.

Bánhegyi István. A. B. C, az irvaolvastató tanmód szerint 32 fill.

Kovács Lajos. Bibliai történetek, 3-ik elemi osztály számára 40 fill., 4-ik elemi osztály számára 40 fill.

Kovács Lajos. Vezérkönyv a bibliai történetek népiskolai tanitásában, 1–4 osztály számára 1 kor. 20 fill.

Nyiri Péter. Vezérkönyv a magyar nyelvtanitásban, a II. és III. elemi osztály számára 80 fill., a IV. és V. elemi osztály számára 1 kor.

Nyiri Péter. Vezérlet a törtszám tanitásban 1 kor.

B. P. Bibliai történetek, első és második osztály számára, javitott kiadás 40 fill.

B. P. Képes természetrajz 60 fill.

B. P. Polgári természeti és mértani földrajz 60 fill.

B. P. Rövid alkotmánytan 40 fill.

B. P. Természettan 52 fill.

B. P. Debreczeni A. B. C. 40 fill.

Veres László. Vezérkönyv a beszéd- és értelem gyakorlatok tanitásában, Wrage nyomán 1-ső folyam 1 kor. 68 fill., 2-ik folyam 2 kor. 40 fill.

Veres László. Tanmodszerü (methodikus) **számtanitás.** Vezérkönyv Diesterweg után 2 kor. 40 fill.

Helvetica confessio, vagy helvécziai vallástétel az 1791-iki debreczeni kiadás szerint, ára fűzve 1 kor. 40 fill.

Tantervek. (A. B. C. Tanterv) a tiszántuli ref. egyházkerület népiskolái számára 60 fill.

